

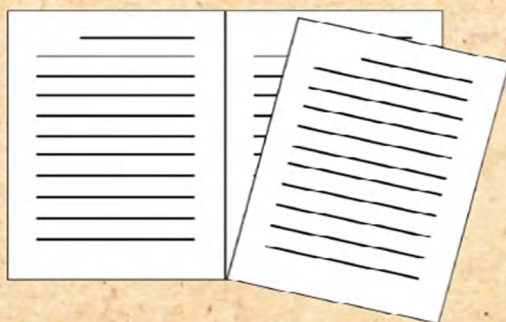

W woluminie kolejno współprawne sygnatury:

Inc. 383 Fragm. a

Inc. 383

Inc. 384

Inc. 385

Inc. 386

Inc. 387

Inc. 388

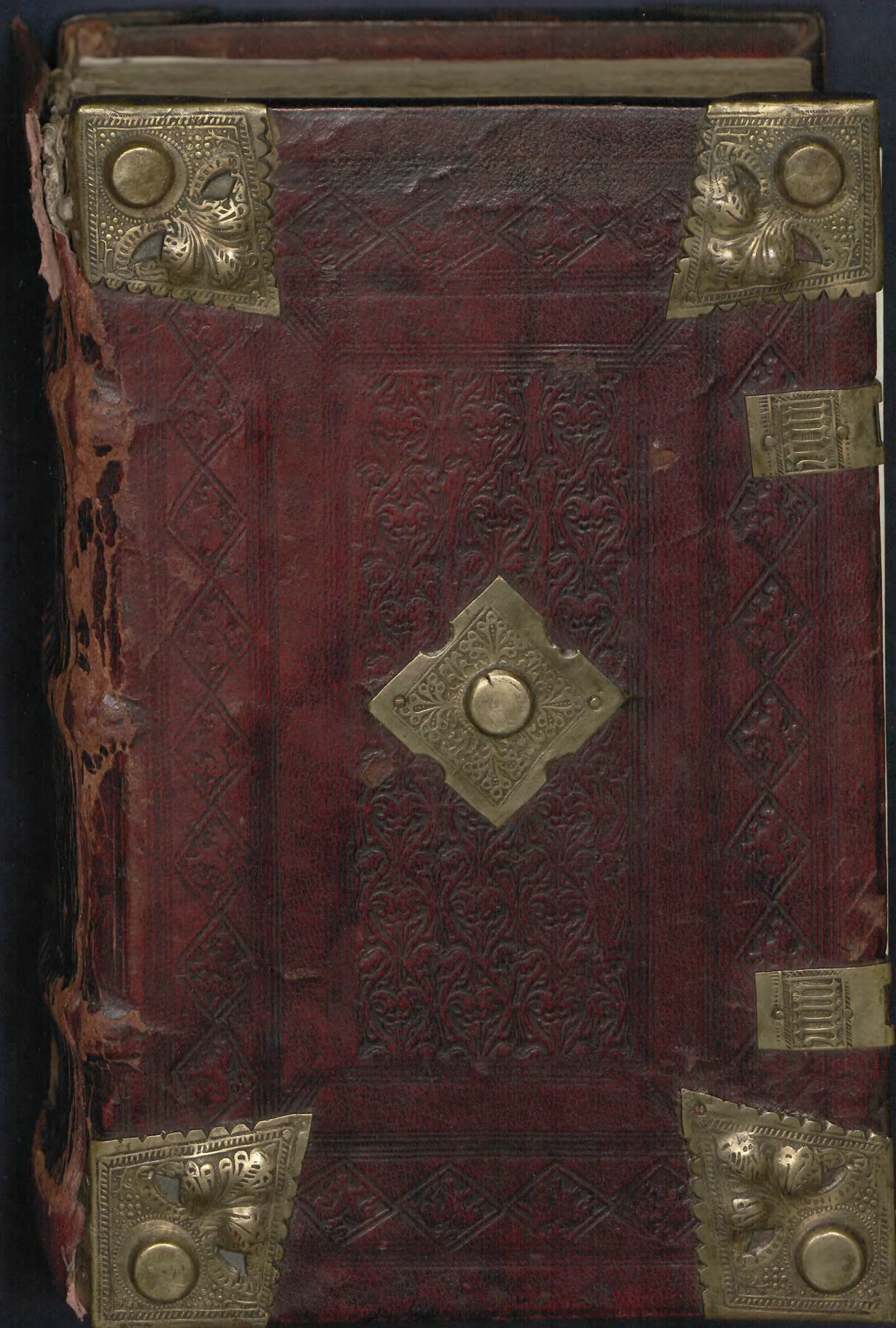
Rkp.8076

Inc. 389

Inc. 390

Inc. 391

Inc. 392

1353

I

FRANCISCVS PHILELVS LODOVICO MARIAE SPHORCIAE
barhi duci: ac ducali primario locutenēti sal. pl. d.)

¶ Vam parentale quondā: p nobilissimo illo principe patre tuo **Frācisco** sphortia orationē habuissē: iccirco ad te de di: quia multa in ea legunt: quæ ad illius laudē: & immortalitātē pertinet: cuius me studiosissimū esse nō ignoras. **Huic** ego cū nonnullis orationibus & opibus meis duas subieci orōnes: quæ alterā habueram in funere diuæ illius uiraginis **Blacæ Mariae**: & itē alterā cōsolatoriā: quā iā pridē scripserā ad uirum patriciū illum uenetū **Iacobū** antoniū marcellū de obitu **Valerii** filii. **Nā** siqs hæc tris orationes diligentius lectitaris: cū plerūq; inueniet non inutilia (ut mea fert opinio) tum uero quæ ad aīorum immortalitātē ptinent: aīaduertet non septe a me esse pro tpe: & discussa & disputata. **Nec** unū mihi prætereūdum fuit: ppterea orōnē illā cōsolatoriā ad **Iacobū** antoniū **Marcellū** curasse hoc tpe cum hisce iprimēdam: qm̄ quæ antea fuerat **Mediolani** ab aliis qbusdā imp̄ssa: eā pluribus in locis deprauatā: corruptaq; offendendi: siue in scitia factū fuerit: seu in uidentia: nesciā affirmare. **Quod** si quesieris: quibus i pntia delecter studiis: qd aliud me putes cogitare: qui nō lōge absim ab octogesimo quarto ætatis anno: quā ea oīa: quæ a philosophis: theologisq; acute sunt: & subtiliter disputata. **Hæc** qualia sint breui cognosces. **Vale** mi humanissime princeps: & me cōmēdatū habe. **Mediolani** ex ædibus meis. vi. **Kalēdas** lunias. **M. cccclxxxī.**

Frāncisci philelphi eqtis aurati: laureatq; poetæ & oratoris: ac philosophi clarissimi orōnes: & nōnulla alia opa: in qbus omne bene dicendi genus: oēsq; artis rhetorice partes: ac diuinæ philosophiæ: & theologorum sententiæ comperiuntur.

ORATIONES FVNEBRES.

Frāncisci philelphi epistola ad Illustrissimū principē **Lodouicū Mariam** sphortia barhi ducem. **¶ Caput.** **Quam.** fo.

Frāncisci philelphi orō parentalis de diui **Frāncisci** sphortia **Mediolanensi** ducis felicitate. **¶ Caput.** **Si fieri.** fo.

Frāncisci philelphi oratio habita in funere diuæ uiraginis **Blancæ Mariae** **Mediolanensi** ducis. **Caput.** **Nunq̄.** fo.

Frāncisci philelphi oratio funebris pro **Magnifico Ducali** senatore: & clarissimo, equitæ aurato **Philippo** borromæo comite **harona.** **Caput.** **Perdifficile.** fo.

a

1395216 (5)

Inc. 387

Francisci philelfi orō funebris p magnifico eqte aurato: ducaliq; senatore
Stephano federico todeschino. **Caput.** ¶ Quamquam. fo.

ORATIONES NVPTIALES.

Francisci philelfi oratio de inīta societate iter illustrissimos duces Bonā:
eiusq; filiū Ioānē Galeaciū: & herculē æstēsem. **Caput.** Aristotelss. fo.

Francisci philelfi epithalamiō i Ill. Beatricis: æstensis: & Tristani sphortiae
nuptiis habitum. ¶ **Caput.** ¶ Etsi. fo.

Francisci philelphi orō habita i spōsalitiis Theodori plati clarissimi iure-
cōsuli: & Helisabetæ uicecomitis. ¶ **Caput.** ¶ Siue ipm. fo.

Francisci philelfi orō nuptialis habita i spōsalitiis Petri biragi: & Helisabet
priciuallis. ¶ **Caput.** ¶ Qui. fo.

Francisci philelfi epithalamiō i nuptiis nobiliū cōiugū Ioānis antonii
simonetae: & Margaritæ cotta. ¶ **Caput.** ¶ Inter. ¶ fo.

Francisci philelfi orō hita i cōiugio magnificæ puellæ marutiae: & magnifi-
ci eqtis aurati Raymūdi attēduli. ¶ **Caput.** ¶ Quāti. fo.

Francisci philelfi oratio habita in connubio Magnificæ puellæ Marga-
ritæ arcimbolda: & magnifici equitis aurati Antonii cribelli. ¶ **Ca-**
put. ¶ Cum. fo.

ORATIONES DIVERSE.

Francisci philelfi orō ad Piū secūdū pōti. Max. hita Mātūæ i publica: uni-
uersaliq; xpianorū cōciōe p duce Francisco sphorca die martis quarto
decimo Kal. octobres. M. cccclviii. ¶ **Caput.** ¶ Cum essem. ¶ fo.

Francisci philelfi ad uiros papienses oratio congratulatoria de creatione
Iacobi borromæi uitaliani comitis. f. ad dignitatē: & gradum episco-
palem. ¶ **Caput.** ¶ Non possum. fo.

Francisci philelfi oratio de laudibus Lazari scarampi episcopi ad Comē
ses. ¶ **Caput.** ¶ Instituenti. fo.

Francisci philelfi oratio pro Theodoro plato clarissimo iureconsulto.
Caput. ¶ Fuerat. fo.

Francisci philelfi oratio habita Mediolani in principio studi. **Ca-**
put. ¶ Tanquam. fo.

Francisci philelfi orō ad Sistū quartū pōt. maximū. **Caput.** Quā. fo.

Francisci philelfi orō hita i picipio qstionū tusculanarū. M. Tullii cicero
nis i studio urbis Romæ. ¶ **Caput.** ¶ Qui. fo.

Francisci philelfi orō de suo i urbē reditu ad Sistū quartum pont. Maxi-
mum. ¶ **Caput.** ¶ Quanta. fo.

CONSOLATIO.

Francisci philelfi ad Iacobum antoniū marcellū patricium Venetum &
equitem auratū de obitu Valerii filii consolatio. ¶ **Caput.** ¶ Ca-

pianti.

fo.

II

RHETORICA.

Frācis̃ci philel̃si p̃fatio i Aristotelis rhetoricē ad illūstrē: & summū uig. D.

Alphosum scē Romanæ ecclesiæ cardinalē. ¶ Caput. Cū. fo.

APOPHTHEGMATA.

Frācis̃ci philel̃si p̃fatio ad magnanīmū & Ill. p̃cipē Philippū mariā an glū iclytū Mediolanēsiū ducē i plutarchi cheronēsis apophthegmata ad

Traianū cæsarē. ¶ Caput. ¶ Lectitātī fo.

APOPHTHEGMATA.

Frācis̃ci philel̃si p̃fatio ad Nicolau Quintū pōtificē maximū in plutarchi cheronēsis apophthegmata laconica. ¶ Caput. Quo. fo.

Frācis̃ci philel̃si epistola utilissīma ad Frēdēricum cornelium de legibus
Caput. ¶ Quod. fo.

Frācis̃ci philel̃si ep̃la cōsolatoria ad Petrū iustinū philelsum nepotē suū de obitu Alphinz m̃is dilectissime. ¶ Caput. Audio. fo.

Francisci philel̃si istructio bene uiuēdi ad Ill. p̃cipē ducē Philibertum.

¶ Caput. ¶ Essendome. fo.

Georgii uallæ placentini introductorium ex Galieno ad medicinam ad Reuerendum. D. Iacobum antiquarium ducalem secretariū. ¶ Ca-

put. ¶ Medicina. fo.

FRANCISCI PHILELPHI ORATIO parentalis de diut Francisci sphor-
tia Mediolanensium ducis felicitate.

Exordiū nar-
rationis uim
in se cōtinēs.
Fr. sphortia
dux.

I FIERI POSSE CENSEREM: ut lamentationibus: ac
lachrymis sauo: & pacerbo naturæ uulnere mederemur:
qd' ex icōmō fortasse magis q̄ ex imaturo Francisci sphor-
tia iuicissimi optimiq; ducis & clemtissimi priis priæ obi-
tu oēs accepimus non mō uos nō dehortarer p̄stātissimi
pricipes: sed cohortarer potius etiā atq; etiā: ut oēm æta-
tem: quoad is reuiuisceret: i assiduis lætibus degeremus
& eiulatibus. Nō enī tū inius tanti: tamq; diuini principis amissione cū
nobis cūctis: tū uniuersæ Italiæ parua quædam facta est uel iactura uel
naufragiū: per quē solū ex tāto & tā diuturno belloq; turbine: ac flucti-
bus sedata oīa: paccataq; cōgēuerāt. In sola p̄fecto illius uita: atq; animi
magnitudine: summaq; sapiētia tantā spēm sibi florentissima nra respu-
blica: uiriq; oēs boni collocarāt: ut p̄petuā se felicitatē adeptos opinarē-
tur. Sed o fallaces mundi blāditiæ: qbus allesti per uarios agitamur er-
rores. O lubricam atq; caducā humanæ uitæ conditionē: qua tū maxi-
me destituimur: cum uiuere ē dulcissimū. O inanis hostros cogitatus: q
eo secūdis i rebus magis nos decipiunt: quo certiore spe quadam nobis
alludūt. Sperabamus nos qdē Franciscæ sphortia te ob maximas tuas: inu-
merabilisq; uirtutes p̄p̄modū fore sempiternū. Itaq; omnia nobis erant
læticiæ: gaudiūq; plena. Nulli hostes iminebāt: nullæ premebāt sollicitu-
dines: nullæ curæ. Te nō minus oēs & q p̄pe essent: & q procul abessent
maximi potentatus uerebant: quā metuebāt. Sub firmissimo tuo: tutissi-
moq; p̄sidio uitam quieti oēs: securiq; agebamus. Te non italia mo-
do: sed uniuersa romana ecclesia: exteriq; reges: quibus ulla aut uis aut i
iuria ipenderet: subsidio sibi esse: ac saluti arbitrabant. Nunc aut te extin-
cto undiq; suspitiones incūbunt: terrores obstrepunt: hostilia arma belli
co fragore circūsonant. Heu heu nos infelicis: atq; infortunatos: qui tan-
to tā miti: tā benigno: tā pio: tam iuicito: tam oī genere probitatis illustri
parente orbatī sumus. Quis in tanta rei indignitate non mœreat: non
fortunam deploret suam. non sese intolerabili dolore conficiat? Vtinam
liceret Franciscæ sphortia princeps optime: ac fortissime sortem commu-
tare. nemo proflus sui sibi conscius esset: & tū qui non emori: q̄ primū
optaret: quo tu reuiuisceres. In hanc sententiam idubitato pedibus iret
non solum constātissima uirago: & sanctissima uxor tua Blanca Maria:
quæ te diēs: noctisq; collachrymat: & post matrem tibi omni probitate si-
millimus dux Galeacius: qui ob cōtinuum luctum animi cruciatur una

Blanca Maria
dux.
Galeacius Ma-
ria dux.

*placitū huius
in cōditiōe*

cum reliquis pientissimis tuis filiis: uerum etiam & amplissimus hic senatus tuus: & aula uniuersa: atq; omnes ciues: subditiq; tui: quos unius tui desiderium torquet: ac macerat. **C**aterum quo feror homo miserrimus: quo meus me uerementissimus rapit dolor: ut qui alios debeam: me ipsum nequeam consolari. Nam quid prodest excellentissimi principes quicq; optare: quod sperare non liceat. Magnum est fateor: & graue: & per molestum: atq; acerbissimum: quod nuper omnes uulnus accepimus. Id si minus doleamus: aut lapidei plane putandi sumus: aut nobis ipsis inimici. **S**ed illud nos tamē praterire non debet animi esse & bene compositi: & moderati: & sapientis nihil appetere supra hominem: nunq; neq; a ratione discedere: neq; diuinæ aduersari iusticiæ. Num qui sibi ipsi non perpercerit: quin morti ut homo cōcederet: parcat simplici homini cuiq; deus: uel heroi: ut poeta: philosophiq; appellat. **M**oriēdum est. n. oibus. in idemq; resoluēdum: unde manauerint. **Q**uod si mercatoribus magnæ turpitudini damus: ubi aut decoquat: aut reddere depositum nolint: quæ demētia tāta sit nostra: ut quem deus optimus maximus animum nostræ fidei ueluti commēdat: hūc repetēti domino restituere idigne mur. **Q**uæ nostra queat superbia tāta esse: qui fastus: quæ arrogātia: ut qui natura mortales sumus: dignum existimemus corporibus quoq; effici immortales prius: quam moriamur. **Q**uis usq; adeo ē nescius sui: quē lateat exteriori cuiq; homini ante resurrectionem immortalitatem uēdicari non posse. **S**ed quo pacto resurrecturus sit quisq; ante quā diem obierit. Itaq; necessario fit: ut qui nati sunt: omnes aliquādo moriātur. **Q**uin eo mors est æquiore serēda animo: & non modo non dolēda: sed merito potius: optimoq; iure summa læticia prosequēda i animis i gentibus: & excellentis: quod hac præuia atq; duce ad sempiternum illud bonum: supremumq; peruenitur: quo solo felices: beatiq; efficimur. **Q**uæ. n. in huius mūdancæ uitæ procellis: ac tempestatibus non modo felicitas: sed ulla oīo tranquillitas offeratur. **Q**uod si qua hic detur fucata cuiuspiam felicitatis imago: quæ tāta est: quātam habet cum summo illo: & uero: atq; incommutabili cælesti bono similitudinem: hac omnis uni ex omnibus mortalibus & ducibus: & regibus **F**rāc. scō sphortia ita contigit: ut decessio magis metuēda iam esset: quam accessio cupiēda. **I**d autem sic habere si paucis oñdero: tum equidem uos rogabo: orabo: obsecrabo: ita uobis ipsis moderemini: ita cōsulatis: ita pro ratiōis imperio post animi cūctas prostratas perturbatiōes opitulemini: ut non uestra magis quam illius cātātam luctus acerbitem suscepisse idicemini. **H**oc enim & parui esset animi: planeq; ingrati: ac ueluti bono alieno iuidētis. ¶ **V**olūt ergo uiri sapientissimi humanam quam uocamus felicitatem bonis his cōtineri: quo

*Sapienter
Cristiana*

*anā restitu
deo oportet*

mors optanda

*felicitas
in diuinitate*

Diuisio tripartita

rum altera sunt extra nos: altera uero in nobis: & hæc sane partim cor-
pori: partim aīo sunt tributa. Illa uero subiecta fortunæ esse arbitrantur
quæ quidem ipsa siqua sit: tādē: eam diuie subesse uolūtatī nemo sanæ
mētis ignorat. **H**æc autem tria bonorum genera q̄ta cum gloria: & diui-
na quadam indulgentia: atque benignitate in magnanimo illo nostro
principe effloruerint: quæso diligenter attendite. Incipiendum est igitur
ab animi bonis: quæ nostra sunt propria. dein quæ in nobis etiam ipsa
sunt: de corporis: & postremo de fortunæ bonis differendum: ac de hisce
quidem omnibus breui oratio fle: & quantum locus: atq; tempus patit̃.

Confirmatio
primæ partis p
approbationē
Mutius attēdu
lus sphortia
Miniatum
Ethruria
Florentini
Iohannes Ga-
leacius dux:
Pisæ
Ferraria

Nicolaus mar-
chio æstensis
Otho tertius

Ladislaus rex

Ut autem ordine progrediatur oratio: natus est **F**ranciscus sphortia ī
clyto patre illo: & fortissimo belli duce **M**utio **A**ttendulo: cui primo non
minus ob aī elationem: atq; uires corporis **S**phortia fuisse cognomen-
tum uoluit: quam ob igenii uim: cogitatusq; acrimoniam: & est is qui-
dem natus **M**inati in ethruria aīo a natali christiano supra millesimū
quadringenesimum primum ad sextum **K**alendas augustas circiter ue-
spertinum crepusculum: quo tempore pater **S**phortia ex eodem oppido
pro republica **F**lorentina ualidissimis uiribus **I**ohannis **G**aleacii illius
splendissimi **M**ediolanensium ducis: quæ ex urbe pisas florentina inua-
derent oppida: agrosq; uastarent: cōstantissime: & sua maxima cum lau-
de repugnabat. Is cum primum per ætatem licuit: suo pte igenio: curaq;
paterna litteris: atq; eloquentiæ operam dedit: idq; **F**errariæ: Nam postea
q̄ uita lohānem **G**aleacium deseruisset: & per diuturnam obsidionem
pisas florentini in deditionem recepissent **S**phortia potissimum opera
hic inquam **S**phortia in auxiliū a **N**icolao æstensi nobilissimo princi-
pe in bello aduersus **O**thonem tertium: ab quo magnis uiribus pertina-
cissime ad extremum usque periculum premebatur: pro uetere beniuo-
lentia accersitus secum dilectissimum aduectum puerum inter **N**icolai
ipsius filios & educari: & erudiri studuit. **Q**ui cum in omni probitatis ge-
nere nemini æqualium cederet intra undecimum ætatis annum tām
est laudem assecutus: ut ad **L**adislaum usq; siciliæ maximum: & poten-
tissimum regem sui nominis fama personuerit. **N**am erat **F**rāciscus (nō
dum enim a paterno cognominē sphortia uocabatur) ad ingenii splen-
dorem: indolisq; præstantiam iis uirtutibus præditus: quibus supra æta-
tem admirandus apud omnes uideretur. **N**am ab ipsa infantia ad ulti-
mam usq; diem fuit paucissimi admodum somni: cybi moderati: ac mi-
nime exquisiti: potusq; dilutissimi. **H**oc enim uiuendi genus tum inge-
nium reddit acutius: tum corpus & ad bonam ualitudinem: & ad uires
plurimum adiuuat. **Q**uanta esset in omnes facilitate: quanta mansuetu-
dine: quanta humanitate: quanta clementia: quanta dilectione: quanta

etiam animi uel magnitudie: uel altitudie: nemo est: qui nesciat. **Q**uid enim loquar de iusticia eius mirabili quadam commiseratione condita **Q**uid de constantia seruandæ fidei **Q**uid inuicti animi robore: atque fortitudine **U**t erat omni corporis immundicia: ipeptitudineque superior: ita nihil ex illius ore non modo oscœnum: aut rusticum: sed ne i cultum quidem: aut leue quicquam unquam effluebat. **M**ira in illo grauitas erat cum incredibili quadam lenitare coniuncta. **V**ituperabat neminem: castigabat modice: operamq; dabat: ut pudori magis esset quā metui: assētatores: & subdolos odio habebat. **S**ed aperto homines ingenio: ac ueros plurimum diligebat. **C**alumniatoribus: & maledicis non modo non patefaciebat auris: sed eos leuitatis suæ: improbitariisque ad monebat. **E**t cum foret in alienas laudes copiosus: de suis nō solum nō loquebatur: sed nec etiam audire patiebatur. **N**emo profecto uno **F**rancisco sphortia modestior unquam fuit. nemo uerecundior. nemo cōtinētor. **T**anta uero beniuolentia suos omnis complectebatur non sanguine coniunctos dumtaxat: sed quoscūq; semel accepisset in suos: ut eos ab se abire neq; iure: neq; iniuria unq; sineret. **Q**uid: quod etiam fuisset optandum: si quod ab eo uel factum aliquanto feuerius: uel dictum in quēquam uahementius prodisset. **N**am quem putasset ulla ex parte ab sese offensum: tanta continuo humanitate: tanta prosequeretur beneficentia: ut illum sibi non secus ac indulgentissimo patri: aut numini cui piam affectum redderet. **T**anta autem erat in rempublicam caritate: ut neglectis quodammodo suis commodis omne studium suum: omnem operam: omnem industriam ad publicam referret & utilitatem: & dignitatem. **Q**uot enim: quantosq; thesauros consumpsit in deducendo ex addua hoc riuo: uel potius flumine: quo non ex addua solum: sed ex lario lacu: & supra larium ex tellina ualle a germania usq; res admodum & infinitæ: & utilissimæ ad nos iportantur. **Q**uid enim meminero cum alia maxima: & splēdidissima ædificia: quæ ad publicum usum fabricatus est: tum arcem hanc: quæ portæ louis appellat. **Q**uod ullum in medium afferamus ex septem illis: quæ in uiuerso terrarum orbe memorantur mirabilia: quod cum hac una arce uel magnificentia: uel pu chritudine: uel ullo excellentiæ genere comparari queat. **N**on enim huiusmodi opus molitus est franciscus sphorria ad illum suum: sed ad publicum & usum: & commodum. **N**am arcem sibi suam muuissimam: tutissimamq; constituit in animis: & caritate ciuium: quorum cōmōla: & emolumenta omnia immortalitati sibi ducebat esse. **E**t qm̄ a primis usq; annis nō secus atq; teterrimam pestem aliquā formidaret: mali nominis famā: oīs cogitatus: & actiones suas ad honestatē: & gloriam refe-

Addua
Larius lacus
Tellina uallis
Germania
Arx portæ lo-
uis

rebat. Itaq; nullum neq; laborem corpore: neq; periculum animo detra-
 ctabat. **V**iros doctos: & eruditos in omni genere uitæ & audiebat libèter
 & honorifice munerabat. **T**āta erat igenii magnitudine: tāta rerum hu-
 manarum pertractatiōe: & diligētia: ut nihil prorsus: quod esset memo-
 ratu dignum: ignorare uideretur. Itaq; iter prādendum: cānādūq; sem-
 per aliquid excogitatum acutius astātibus proponebat: ad idq; nō iocū-
 de minus q̄ subtiliter disputabat: tanq̄ iudicaret nihil esse otio: atq; desi-
 dia a dignitate hominis alienius. **E**t quia per omnem uitam nihil unq̄
 temere: nihil inconsulto inire cōsueffet: omnia semper ex sentētia sua fau-
 ste: atq; fortunate cōsequebatur. **Q**uis enim ambigat uiro fortissimō: ei-
 dēq; prudētissimo secūda omnia contingere oportere: **F**auet enim deus:
 auxiliōq; est semper iustis cōceptis: sanisq; conatibus: cunctos i se sperātis
 amplectitur: ac fouet: id quod sapiētissimus princeps noster assidua medi-
 tatiōe præ se ferēs nihil aut iustum: aut laude ulla dignum existimabat:
 quod a religione: pietateq; abhorreret. **Q**uare diuino cultu atq; uenera-
 tiōe fidei christianæ nihil esse apud se antiquius unq̄ uoluit. **Q**uibus qui-
 dem inocentissimis: & optimis istitutis summa est omnia cum laude cō-
 secutus. **Q**uod autem secūdo loco dicēdum mihi proposueram: quibus
 corporis adminiculis ad hęc tāta: & tam eximia animi bona esset adiu-
 tus: breuibus perstrigamus. ¶ **F**uit corpore **F**rāciscus sphortia cum robu-
 tissimo: tum erectiore paulo supra communem: atq; mediocrem homi-
 nis proceritatem: & eo plāe heroico. ¶ **E**rat is eim (ut norūt oēs) mirabili
 quadam membrorum compactiōe ad cōueniētem: ac decoram iter sese
 proportionem cū tāta oris dignitate: & maiestate uultus: ut uel solo aspe-
 ctu dignus iudicaretur imperio. **E**t cum oīum sensuum itegritate cæte-
 ros hoies plurimum antecelleret: tum uisu adeo erat acerrimo: ut etiam
 iter præliādum hostium uel minimum quodq; erratū prospiceret admo-
 dum lōgius: eosq; cōtinuo luere suæ stultitiæ pœnas cogeret. **Q**uid enim
 loquar de eius agilitate atq; dexteritate ad oēm motum: & gestum: quæ
 tāta erat: ut qcqd̄ facere aggrediretur: dicto citius effectum redderet?
Quare cum ei per ætatem liceret: & luctatiōe: & saltu: & cursu: ita æqua-
 les oīs anteibat: ut inueniret neminem: qui secum cōtendere auderet. **I**a-
 ctu autem æque: atq; oī dimicādi arte delectatus ferream sudem: aut sa-
 xum ingentis pōderis multo lōgius emittebat: q̄ alii tragulam: aut pilā.
Nā & iaculationē: & catapultam: & equitationem: & meditationē omne
 bellicæ disciplinæ ab usq; puero ludēdo: uenādoq; didicerat: quæ quidē
 singillatim oīa & sub patre **S**phortia: & suo ductu: atq; auspiciis lōgo usu
 & multa exercitatiōe bellādo: pugnādoq; confirmarat: & ad summum
 usq; auxerat. **E**t erat **F**rāciscus sphortia felici adeo corporis temperamen-

Confirmatio se-
cūde partis p
approbationē

V

tò: ut uniuersum diem nudo capite staret in solem immòtis etiam paribusq; pedibus: & frigus nò pluris faceret q̃ calorem. **E**x autem uires & i brachiis inerāt: & in manibus: ut quem arctius circūplexus medium strinxisset: eum tanq̃ exanimaret: quē uero pugno percussisset i caput: semianimum repēte humi prosterneret. **V**oce pro tempore utebatur nūc leni ac miti: nūc graui: & moderata: & cum sonora semper: tum cum usui cēt cōcītata: & grādi: & horrēda. **Q**uid enim meminero de mirifica eius linguæ bonitate: quæ i omnem usum uidebatur diuina potius quā humana? **Q**uid pluribus? In corpore pulcherrimo herculeæ uires inerāt: & tāta i singulis mēbris bonitas: ut animi bonis nulla ex parte cederet. **C**aterū quoniam duas felicitatis partes iam percurrimus: reliquum est: ut de fortuna commodis eadem breuitate trāsīgamus. **Q**uod modo dicebatur: natus est **F**rāciscus sphortia i ethruria: quæ regio & uniuersa Italia ē maxime ab omni aeris caligine: nebulæq; remotior: ob eamq; rem ab ethra: quæ serenitatem significat: ethruria nomen sumpsit. Itaq; natus sub eius modi cæli serenitate & ingenio erat perspicacior: & acritate sensuū natura nimirum alacriore. **Q**uod autem ad generis attinet splēdorem: si altius fuerit: q̃ a patre sphortia repetūdum: a regibus datix: & urbe attēda reperiemus. **A**ttēdulorum familiam originem duxisse: q̃q̃ ipse non minus cum illis sentio: qui a **M**utio illo scæuola affirmant manasse attendulos: qui **P**orfenam regem clusinorum occisurus cum frustra tam egregium facinus pro liberā patria esset adortus: i dextram scæuierit suam foculo iniectam ignito: id quod ipsius sphortix proprium nomen pbat **M**utius. Id enim & inter scæuolas erat illustre: & inter attendulos apprimè celebratum. Sed ne singula prolixius persequar: ubi **F**rāciscus in aula gratissimi illius: & clarissimi principis **N**icolai æstensis: quem p̃r sphortia propter **O**thonem tertium a se oppressum extremo periculo liberat: maiorem infantie partem: & puericiam quoq; ad undecimum usq; ætatis annum cum mirabili spe probitatis: & laude peregisset: **N**eapolim iussu patris aduectus est. Id quod p̃pterea fecit pater: quo regi **L**adislaui gratificaretur. Is enim pueri fama delectatus hūc uidere cupiebat. **N**ec sua de puero se opinio falsum habuit. **N**auu cum primum in illius conspectum **F**rāciscus uenisset: regemq; ingenuo quodam: strenuoq; pudore ueneratus alacriter salutasset: essetq; apposite: & ornate locutus plerāq; eum **L**adislaus peride atq; filium amplexatus: de osculatusq; **T**ricarico donauit: eius comitatus ornatum insignibus: initium sane pulcherrimum ad latioris fortunæ principatum. **E**t non modo dies nò præteribat: sed ne hora quidem: quin puerum: cum ei a maximis occupatio nibus suis facultas offerret: ad se accersitum uariis de rebus iterrogaret:

Confirmatio
tertie partis p
approbatione

Ethruria
Ethra.

Dacix reges
Attēda.
Attēduli
Mutius scæuola.
Porfena rex

Otho.

Neapolis.
Ladislaus rex.

Tricaricum

Iohāna regina
Iacobus bar-
bonēsis

Arxoni

Thimoteus
musicus
Alexander rex

Arrhianum
Apex
Angelus label
lus
Tartalia
Bracius
Roma
Ioāna regina
Neapolis
Pādulphellus

Tuscanella

cui cum ille & impigre: & argute: uerecūdeq; rīderet: admirationem in dies magis atq; magis de seſe apud regias auriſ: mētemq; augebat. Cūq; frequentior eſſet tū in aula regia: tum apud regē: ſtudebat quotidie doctior fieri rerum etiam urbanarum: ac totius regiæ diſciplinæ: utpote pſago eius ingenio futuræ gloriæ: ac regni. Sed ubi paucis poſt annis rex ladiſ laus uita exceſſiſſet: & Ioanna ſoror: quæ ladiſ lao ſucceſſit i regnū Iacobo Barbonenſi Mariæ comiti nupſiſſet. Hic inq; Iacobus barbonenſis ſphortiam quoniam putaret nefariis ſuis in reginā uxorem opprimēdam cogitatibus repugnaturum: & eū: & filium Frāciſcum: qui ætatis annum iā ageret quartum ac decimū: in ſubterraneū munitiſſime turris carcerem arcis ouī appellatæ coniecit ſine ulla omnino ſpe futuræ aliqñ libertatis: Quā rei ſauiciam: atq; diritatem moleſtiſſime adeo tulit ſphortia: ut in filium coniectis oculis: quem unum ſupra uitam ēt ipſam miriſſice amabat: mortem ſibi cōſciſcere puicatus decrenerit: ad quā (ut erat aīo ferociſſimo) cum fuiſes: præcepsq; ferretur i proximum turris parietē caput iſſiſſurus: ſubita: atq; miſerabili: & ſuaui: & accommodata facundiiſſimi filii oratiōe nō ſecus ab illo oī immanitatis impetu & coercitus ē & ad mētem ſanioris cōſilii redactus: q̃ a Thimotheo muſico ferūt Alexander regem ab armis eſſe ad cōuiuiū reuocatū. Quo pietatis officio eſt effectum: ut pater ſphortia ex prope iam mortuo reuixerit: ac nō multo poſt per reginam Ioānā ipſam poſt compſſam: atq; proſtratam Iacobi uiri perfidiam: ac uim oēm iniuſto carcere liberatus una cum piētiſſimo: probatiſſimoq; filio magnas res geſſerit: & præclaras. Regina uero cum maximis honoribus ſphortiam: emolumētisq; cumulauit: tū Frāciſcum eius filiū: cuius igenio & oratiōe pater ſeruatus eſſet: Arrhiani: atq; apicis comitatibus donauit. Quid autem memorem: uel potius admirer primū ſpectatiſſimi adoleſcētis tirocinium aduerſus angelum ſlabel lum uirum belli gloria iſignem: qui ob hæſitātiā linguæ tartaliæ habuit cognomentū: Nam ubi ſphortia Bracio a ſe fugato ex urbe roma. Ioānā reginæ iuſſu: urbeq; ipſa i reginæ poteſtatem redacta iſtituiſſet ulſionē capere (ut par erat) de uetere inimico Tartalia: q̃ aduerſus ſeſe: quo tempore Neapoli primum auctore Pādulphello: quē regina i delitiis habebat: carere tenebat: cum Bracio cōſpirarat: quo ipſo conſentiēte: ſauēteq; & Tuſcanellā urbem: & alia eius pleraq; oppida ui oppreſſerat: ad tuſcanellam ipſam inſtructa acie pugnaturus pſciſcitur. Quo i loco tartalia ipſe cōtra magnis uiribus in aciem egreditur. Pugna mox utrinq; pari animorum ui: atq; ardore conſeritur. Diu: multūq; certatur: neuter pedē refert. Alacriter: ac fortiter incumbunt ſphortiani: cōſtanter hoſtes ferociterq; repugnāt. Neutri cedūt. Spes prope utrinq; par. Tum probus

generosusq; adolescens: q uix dum septimum foret igitur: ac decimū
 ætatis annū: ubi ex patre p̄cūctatus certo didicisset: q nam esset tartalia:
 (nam is inter pugnādum ne possēt agnosci: sagulum: equūq; mutarat) il
 lico per cōfertissimum aduersariorum præliātum globum districto en
 se in unum **Tartalia** equum dirigit. Quem ille ubi per uastam occur
 rentium cædem comminus i se irruentem aspicit: perinde atq; stupidus:
 atq; sui impotens repēte i fugam uersus uix suorum præsidio intra por
 tā **Tuscanella** sublato ponte: demissaq; catarhaete se recepit permagno
 numero: fortissimorum militum amisso: ferturq; postea cōuersus ad su
 os dixisse illum sibi (nam quinquam esset: ex pellino cotignolano: qui itra
 portam est captus: acceperat) non uideri adolescētem: sed tigrē: sed **Leo**
 nē: sed horribile quoddam prodigium. ¶ At quāta fuit illa uel prudētia:
 uel clāmentia: qua ē in eos milites usus: quos antea in **calabria** a se trās
 fugas ad hostis gotthalanos prælio oīs captiuos fecit. Gerebat enim bel
 lum sphortia pro **Lodouico Andegauensi** rege tertio regis huius renati
 fratre aduersus **Alphonsum** regem regis: item huius pherdinādi patrem
 quem regina **Iohanna**: quo ualidior foret contra **Lodouici** factionem
 adoptarat. Præerat in **calabria** maximis alphonfi: firmissimiq; uiribus
Raymūdus boylus: aduersus quem ipsum **Frāsciscus** mittitur a **Lodoui**
co cum potestate regia natus ānos unum ac uiginti. Huic dat pater sphor
 tia pulcherrimam militum manum: & cum his ueteranos quosdā: quorū
 fide ducebat sibi certius nihil. **Frāscisci** uduēru i **calabriā** cū oīs gotthala
 norū ipetus retardatus: rep̄ssusq; ē: tū ob uitæ cōtinentiā: atq; inocētiā: &
 ob singulārē illā morē facilitatē: humanitatēq; adeo incredibilem erga se
 oīum **calabrorū** beniuolētiā conciliauit: ut ultro uniuersā ppe illa regio
 ad eius fidē: p̄spectāq; uirtutē tanq̄ ad publicū aliqūē **Corneliū Scipionē**
 illū: qui primus ē **Africanus** cognominatus: certatim cōfugeret: cū anno
 dein pximo ii: quos sibi maxime fidos **Sphortia** putabat: oēs præter du
 os **pellinum**: **Buldrinūq;** fauentinum transfugerunt ad gotthalanos: **Frā**
cisco ip̄o inter hostium quasi retia relicto: atq; destituto. ¶ Sed hic (ut e
 rat animo inuicto) nequaquam subita perfidia fractus ubi se cum re
 liquis copiis quadrato agmine sine ullo tumultu in ea oppida re
 cepisset: quæ a **Lodouico** rege stipendii uice octo possidebat: cœ
 pit continuo hostilem agrum circuncursare prædari: uastare: ac nu
 lq; hostibus quiescendi spaciū præbere: cum tandem transfugarum
 itinera quæq; assidue: conatusq; omnis q̄ diligentissimē odoratus sine
 ullo suo discrimine: & cū maxima gotthalanorū clade uniuersos cœpit i
 agro: q dicitur **sci Marci**: quo illi populaturi p̄cesserāt. Req; ad patrem
 sphortiam significata curriculo qui eodē ip̄o die **Alphōsum** regē collatis

Tartalia**Tuscanella****Pellinus****Calabria****Lodouicus an****degauēsis rex****Renatus rex****Alphonfus rex****Pherdinādus**

rex

Iohāna regina**Raymundus**

boylus

Fr. sphortia**Gothalani****P. cor. Scipio****africanus****Pellinus****Buldrinus****Ager sancti****Marci****Alphōsus rex**

signis fuderat: fugaratq; nō pcul ab urbe Neapoli: ab eō iubetur: ut pfi
 dis illis oibus suspensis laqueo gulas frāgeret. Quod patris imperiū cum
 uideret clamentissimo adoloscēti seuerius: & alienū ab eius consue-
 tudine (nā erat etiam ipse sphortia mitissimus) paululū subdubius stetit
 cogitabundusq;: ut qui & patri parendū esse duceret: & nihil crudelius
 faciūdum. Dein cōuersus ad nūcium dicit: mihi tu: quo uultu pater:
 ut ista mihi referres: iperauit. Respondit ille & minaci: & iracundo. Tum
 franciscus non igitur pater iussit: si iussit iracundus. Itaq; accersitis illis
 ad se captiuis inquit: Quoniam uobis humanissimus pater meus: erra-
 tisq; uestris ignoscit: ego uos oīs q̄liberrime missos facio: optionemq; p
 mitto & manēdi ut antea: & abeundi p arbitrio uestro. Tum oēs prae la-
 ticia collachrymātes & p̄i gratias egerunt: & filio: ac sese manere uelle
 alacriter respōderunt: fueruntq; ex illo die & fidelissimi semper: & sphor-
 tianae gloriā uni oīum maxime studiosi. Quod factum cum propediē
 sphortia ex litteris filii didicisset: cōuersus ad circūstantis subridēs ait:
 longe filius est patre suo prudētior. Quis autem eius uel cōtātiam: uel
 grauitatem nō iure optimo admiret: qua ē usus: quo tēpore pater sphor-
 tia profecturus ī reginā lohānae auxilium aduersus Bracium: quem to-
 ta formidabat italia: ad tertium nonas ianuarias feria secūda: qui dies ē
 lunae: in fluminis Aperi trāsitu: cui nūc a piscaria proximo oppido ī ri-
 pa sito uulgare est nomē piscariae: lapsu equi submersus perit. Braciani
 equites: ac pedites: qui pro bracio piscariam praesidio tenebāt: cum ui-
 dissent sphortianos trāsitu Aperi moliri ad eius ostia per uahemen-
 tissimos maris: creberrimosq; fluctus ex oppido erumpētes occurrūt ad
 fauces trāsitu pro uiribus prohibitori: quod eo maioribus animis age-
 bāt: quod speraret id sibi facillimum factu fore: quoniam Frāciscus ado-
 lescēs dumtaxat natus ānos duos & uiginti cum aliis equitibus quicq; trā-
 sisset: & post illos Michael attēdulus: & sphortia iperator octauus: ac ma-
 re cōtrariis uentorum: turbulētissimisq; flatibus agitatum assidue ma-
 gis atq; magis exasperasceret. At Frāciscus adoloscēs (ut erat aio excelsō
 atq; iuncto) calcaribus cōfestim crebrioribus equum adigens: & longiori
 īnixus hastae ueluti uernus coluber: strenuo: celeriq; cursu in obuios ho-
 stes fertur tanta audentia: ac uiribus: ut eos palantis in fugam ageret.
 Quod Sphortia pater coram aspiciens: gestiensq; laticia & uoce: & ma-
 nu ad transmeandum suos hortatur commilitones: quos ob fluctuū ma-
 gnitudinem cum seignioris uidet ad transitum ipse rursus: quo formidā-
 tibus fiduciam iniiciat: ad exercitum remeans dum pone periclitanti ar-
 migero inter fluctus dextram sublaturus porrigit: & equus quo infide-
 bat: posterioribus desertus pedibus labitur: & imperator ubi ephippio

Bracius
 Aperi
 piscaria

Michael atten-
 dulus

est excussus: & si bis sustulit manus ferreis graues chirothecis pinde qua si auxiliū implorans: tamē & thoracis: reliquorūq; armorum pressus pon dere: & alui fundo pedū nixum nō sustinēte ingruentiū fluctuū altitu dine obrutus: tanq̃ in Numico æneas diu postea: ac multum quæsitus nusq̃ apparuit. At Franciscus subiti casus ignarus ubi iter fortissime præ liādū de surrepti pris acerbitate clā p̃ quendā ex cōmilitonibus ē cōmo nefactus: quanq̃ itolerabili cordis uulnere eiūsmodi nūcio ē trāsfixus: tñ re oi dissimulata paulatim sese: atq; pedetentim ex ea pugna subducit ad suos: hostibus minime insequentibus: q̃ppe q̃ & deteriori i ea pugna fuissent cōdicionē: & de repētino sphortia obitu nihil nossent. Ac ne ho stes facerēt ipetum i eos: quos post sese reliquisset: ultimus esse uoluit: q̃ reciperet ad exercitū. Itaq; ubi reliqui remeassent: qua mō trāsierāt: ip̃e solus iscenſa trabe caua: quæ casu i flumine ē reperta: iter sagittarū: & oīs generis missiliū innumerabilis iactus breuissimo se cōto remigādo rece pit ad focios: quos oīs cū & extremo dolore cōfectos: & tumultuātis offē disse: eos ē sua oīone adeo cōsolatus: & ita i lætioris fortunæ sp̃e erexit: ut & ip̃m ip̃eratore suū cōtinuo salutarint: & ut de se oīa sibi reciperet: uno cōsensu: & eodē ore alacriter affirmarint. At Bracius sphortia obitu nō dissimulāter collachrymatus tulie p̃molestē: siue q̃ meminisset pristī nam suā cū illo familiaritatē: atq; beniuolētiā: siue q̃ i sphortia aduersō casu sui (ut fit) misereret. ¶ Ceterū Franciscus inito cū suis cōsilio ortho na quæ urbs est i pelignis cū uniuerso cōcessit exercitu: qua suorū militū munita præsidio de prima uigilia inde mouēs cū reliquis copiis recepit se beneuentū unde idibus Ianuariis ad reginā Iohannā proficiscit̃ & ui fendi grā & p̃cunctādi: qd se facere iuberet. Hæc amissa Neapoli se con tinebat auersa: quæ ut Franciscū est corā intuta: se ob sphortia patris de syderiū a lachrymis moderari nō potuit. Dein pauca p̃ re locuta: sed mī næ caritatis plena urbis oppidaq; oīa q̃bus donarat sphortia trāsfert i Franciscū filiū pleno iure: iubetq; ut & ip̃se reliquiq; fr̃es atq; ipsorū poste ri p̃petuo seruet sphortia cognomentū: Id q̃ in hāc diē uidemus assidue propagari. At hæc mādāt: ut collecto uniuerso exercitu p̃peret ad Nea polim obsidendā. Nā idcirco properandū esse regina iudicabat: quoniā rex Alphonſus aberat p̃fectus anno p̃ximo posteaq; ē a sphortia pugna superatus: in ceteriorē hispaniā cū uniuersa classe ad renouādas augen dasq; nires cōparandasq; pecunias: relicto petto fratre cū præsidio non mediocri gotthalanorū & egibus italīs tribus millibus. Cū reginæ Iohā næ uolūtate ac iussis paruisset q̃primū Franciscus sphortia: & ad eas pecu nias: quas nō admodū multas a reginæ quæstoribus acceperat: collegisset etiā ex amicis & subditis: quātas potuit: cōparato instructoq; robu-

Numicus
Eneas.

Bracius

Ortho ortho
nis Orthona
accusatiuus ē
græcus
Peligni
Beneuentum
Iohanna regia
Neapolis
Auerſa

Alphonſus rex
Hispania cite
rior
Petrus
Gothalani.

Philippus Maria
dux

Guido torellus

Berardinus V
baldinus
Iacobus caudola
Bracius

Philippus Maria

Bracius
Aquila
Martinus pōt.
Capua

Ethruia
Florentini

Iacobus caudola
Michael Attendulus
Lodovicus seuerinas

stissimo firmissimōq; exercitu: neapolim cōfestim obsedit: eam quotidie
uariis praeliis oppugnationibusq; cōcutiens. Idq; breui effecit: tū uiribus
tū ingenio: ut qui praesidio intus erant: desperare ceperint rebus suis: cū
hac classis supuenit: quā dux ille clarissimus Philippus maria in reginā
auxiliū miserat munita nauibus rostratis: iisq; ingentibus quattuorde-
cim & triremibus quinq; ac uiginti myoparonibusq; nōnullis: huic prae-
rat uir bellicis laudibus celebr Guido torellus. Quare qui pro rege Al-
phonso erāt in urbe: intellecta periculi magnitudine secuti admoniti-
nem unius Francisci sphortie ac fidem: & q; constituto ab Alphonso sti-
pendio carerent. Berardinus V baldinus ac Iacobus caudola: id omne
praesidium destituere profecti alter ad bracium. Iacobus autem ad regi-
nam. Post horum abitionem Frāsciscus sphortia terrestri oppugnatione:
Guido autem maritima adorti muros ui tandem urbe potiti sunt: sine
ulla etiam ciuium offensione: tāta fuit nostri illius moderatissimi prici-
pis uel inocētia uel prudētia. Neapoli per hunc modum ex ipsius Petri
& gotthalanorum manibus recuperata: regināq; restituta cum francisci
sphortiae nomen quotidie redderetur illustrius idem Philippus Maria:
ut erat summa prudētia princeps & egregius uirorum fortium cēsor ac iu-
dex: curabat per guidonem torellum apud reginam: ut tāta pbitate ado-
lescētē sibi tantisper cederet: donec Bracii audaciam: qui aquilam ob-
sidione acerbius premebat: in Martini pontificis maximi & ipsius ob-
reginā contemptum: & detrimētum refringeret: atq; obtineret. Non dif-
ficulter q; petebat: impetrauit. Nam tum regina Bracium timebat: ne si
aquila potiretur cū & capuam haberet & alia pluraq; oppida regni sui:
sentiretq; cum alphōso: se uniuerso regno spoliaret: tum Frāsciscus sphor-
cia partis philippi sequi quodam naturae ductu maiorem imodum cupi-
ebat: praesertim q; etiam nosset ea fuisse mente eo aīo patrem sphorciam
ut omnia i posterum ageret ex philippi sentētia: accepiſſeq; iam ab illo
aureū nūmum duodecim millia: quo & sese una cum reginā ecclesiaeq;
exercitu opponeret Bracio: & in pximam aestatem cū imperio equitum
decēm millium ac peditum quicquē millium i ethruia pficisceretur aduer-
sus florentinos. Frāsciscus igitur sphortia agens aetatis annum iam tertiu
& uigesimum pficiscit nomine Mediolanensium ducis Philippi Mariae
p Martino pōtifice & loāna regina siciliae aduersus bracium: q; aquilam
urbem cōstātissime simul & accerrime oppugnabat. Erāt in ea ecclesia-
stica expeditione cum Iacobus caudola & Michael Attendulus duob;
Lodouici seuerinas: & colūna tū etiam tartaliani egtes: nam Tartalia ipse
duobus ante annis Martini pōtificis iussu Auerſae fuerat obrūcatus: at-
q; alii cum iis una permulti & illustres & magni uiri. At Bracius adueniē-

tiū cōtra se uirium nō ignarus ut erat uir aīo īgenti: pugnādiq; eque atq; bellandi callētissimū: eum collem: per quē illis iter futurum erat: duobus munierat castellis cū præsidiū peditum circiter quīq; millia: ad radices autē collis qua illis dēscensus erat in campestrē planiciem: quā collē ab aquila dirimit: omnia aquis ex proxima fossa ui deductis in stagni si militudinē complerat. Inde sua ipse tenebat castra cum eqtibus ad quattuor millia exercitatis & fortibus: quos omnis in quattuor & uiginti ordines ad pugnā instruxerat. **Nicolao** picinino uiro bellicoso & impigro cū equitibus quadringentis & ualido peditatu e regione urbis in colle: qui uocatur sanctæ Mariæ ad manipulum: nequis impetus ex urbe erūpens suos pugnantis ad terga adoriretur. Præterea spe uincendi ea maxime ducebat **Bracius**: quod existimaret hostium duces propter ambitionem nunq̃ inter sese cōuenturos. Sed tantam uim habuit mansuetudo: īgeni q; dexteritas: ac facundia nostri p̃cipis & monendo: & hortando: & sua dēdo: ut ne minima quidem animorum irritamēta in uniuerso illo exercitu interuenerint. Cōfederat igitur ecclesiasticus exercitus ex altero collis illius latere: quem **Bracius** castellis: peditatuq; munierat: ad septē millia passuum iter ab aquila: cum aduenit a **Bracio** cum litteris tubicen: quibus ille duces omnis & prouocabat: & hortabatur ad pugnā addens eis per se licere: & sine una prorsus uel molestia: uel impedimēto: & ascēderent collem: & ex colle in campum æquum dēscenderent: idq; iureiurando inuiolatum fore affirmabat. Quibus abditis cum silentium a cunctis ducibus seruaretur: conuersus **Franciscus** sphortia ad legatum apostolicum **Franciscum** piccolpassum integerrimum illum uirum: & sapientem: qui postea **Mediolani** archiepiscopum gessit: si iusseris inquit pater reuerendissime: posteaquam nemo audeat respondere: ipse ut iuuenis respondebo: responde igitur inquit ille subridens. Tum coniectis in tubicinem suis uigentioribus illis oculis ac ueluti radiantibus dicit inquit **Bracio** nos pro arbitrio nostro uenturos aduersus sese uel inuitum: & in suam quidem rem malam. Captato igitur tempore ex communi ducum omnium consilio collem ascendant instructa acie: eaq; distributa in equitum ordines uiginti pari fere numero **Bracianis**: peditibus uero quingentis ac mille. Post hos omnis sequebatur impedimenta: & qui ad ministeria accommodati ad pugandum usui, haud essent. Cum illuxisset: cœpere ad radices collis dēscendere: & omnes quidem pedites (nam propter callis angustias ac rupis difficultatem coacti sunt omnes equo dēscendere) At **Bracius** siue quoniam iureiurando per litteras se obstrinxerat liberum dēscēsum illis fore ī cāpestrē planiciē: siue ga (ut erat aīo excelsō & insolenti) iactabun-

Lodouicus cōlumna.

Tartaliā equites

Tartalia

Auerlā

Nicolaus picininus

Collis sanctæ

Mariæ

Franciscus piccolpassus.

Mediolanum

dus inter suos prædixerat: propterea se illis libere præbere descensum: quoniam nemo prius ex ea pugna euaderet: suos omnes continuu intra aciem: donec uniuersus ille exercitus in aquo constitit campo. **Dein** collatis signis pugna confertur intra secundum lapidem prope aquilam maximis utrinque viribus: & exastuantibus animorum ardoribus: ac summo cum uita periculo uniuersum certatur diem uaria: mutabilique fortuna: utrinque uulnera: utrinque cedes. **Nec** uno in loco prælia: hac fugiunt: illac præmunt. **Inter** spem: ac metum omnia tumultuantur. lidem eodem fere momento & uictores & uicti: cum tandem ecclesiastico cedente exercitu: præmetibusque robustius bracianis: ac iam prope uictoribus. **Hic** generoso: & inuictio animo adolescens tanquam specula quadam inter fortissime dimicandum ultimi discriminis magnitudinem conspiciat ueluti horrendum aliquod fulmen in confertissimum mutuis inter sese uulneribus digladiantium agmen tanta uita: tanto impetu irruit: ut cum in ipsum brachium iter omnis generis tela: ac cedes peruiuatius fertur: hunc ille inopinato metu perculsus capiti suo infestius imminentem districto gladio haud amplius sustinuerit: sed confestim auerso equo celerem uerteretur in fugam deiecta ultro ex capite casside: ne posset agnosci. **Erat** enim Bracii cassis ferico testa purpureo: & argenteo torque insignis: quem eminentiores pilei argenteæ decorabant. **Cum** ita franciscus sphortia per innumerabilia occurrentium uulnera brachium insequitur: effectum est denique: ut & ille fugiens ab expedito: & audacissimo equite sphortiano fulminato in occiput lætale uulnus exciperet: & ita repente ex equo ruens suum uniuersum exercitum secum in ruinam traheret. **Ex** quo intellectum est: quod apud Euripiden ait polynices. **Securus** imperator audaci præstat. **Dum** sibi Bracius certam uictoriam pollicetur iussis tum iis peditibus: quos præsidio locarat in castellis: ne prius hostis a tergo adorirentur: quam ipse iussisset: tum etiam Nicolao picinino: ne se ullo sui discrimine loco moueret: & iubendi: & uiuendi finem fortitus est. **Nam** eo uulnere postridie aiam efflauit tertio nonas Iunias: & aglam miserabili excidio liberauit. **Nec** illud certe silentio est prætereundum franciscum sphortia. Bracius ubi primum in castra semianimus est relatus: coepisse illi amicis: mitissimisque uerbis ad bene sperandum cohortari: suosque medicos ad eum curandum quam diligentissime adhibuisse: nihilque omnino prætermisisse: quam uel ad optimi uiri: uel ad fidelissimi amici officium pertineret: demumque ubi illum extremus defecisset spiritus non secus illachrymasset: ac si præextitisset. **Cæteræ** posteaquam franciscus post tantæ uictorie gloriam iussit in urbem romam pontificis Martini & uiuendi: & salutandi gratia: tum est ab illo prius quadam exceptus dilectione: honoratusque egregie tum etiam hac laude reportauit ut diceret Martinus. **Es** tu sane fili noster carissime

Euripides
Polynices.

~~Nicolaus pici
ninus~~

me **Frācisce** sphōrtia & speciosus: & prudēs & robustus: & fortis: ac facundus: & de **Romana** ecclesia bene pmeritus: abi igit in dei benedictione & de nobis tibi in xpo Iesu oia pollicere. **At** Philippus **Maria** cū in dies magis atq; magis incrementa pbitatis: atq; cōsiliū uideret i frācisce sphortia coalescere: maximo curauit studio: ut eū oīno suū efficeret. **Itaq;** & **Martini** pōtificis opa: & magno suo: honorificoq; stipendio hūc ad se accersitum multis maximisq; i rebus & belli: & pacis exercuit. **Venit** is primum **Mediolanum**: cū ageret quartū ac uigēsimū aetatis annū: quo ipso etiā anno diuina quadā puidētia nata ē **Blanca Maria** pridie **Kalēdas** aprilis. **Sua** uero tū pntia & orōne: tū etiā prudētia: atq; morē grauitate: & elegātia nō modo aequauit: sed mixe i modū supauit oēm de sese apd philippū expectatiōē adeo: ut uel ex eo tpe cōsiliū philippus id inierit: quod paucis post annis absoluit: unius sibi **Francisci Sphortiae** & generi faciendi p natā infantulā: & p adoptionē una cū filia bonoq; oīum haredis ac toti iperīi successoris cōstituēdi. **Fuit** enim **Philippus Maria** supra omne hominum genus: qui ea tempestate reliquos principes longissime superarit itelligēdo & iudicādo. **Quare** **Franciscum** unum singulis pene diebus ad se accersitum cum libenter audiebat de rebus maximis: & grauissimis acute multa: cupioseq; loqntem: tum ipse quoq; pmulta ex eo pcūctabatur acriter excogitata & callide: ad quā ita strenuus adolescēs alacriter: ac prudēter rñdebat: ut diuino potius: quā humano pditus uideri posset ingenio. **Interea** uero tps cum res publica florētina ipius philippi mariae uiribus grauius pmeret: eoq; foret iā res deducta: ut suā libertati metueret plurimum: mittūtur a **Florētinis** ad **Venetos** legati: qui p multam i philippum expositatiōem eos docerēt: quāto eēnt in periculo: quodq; diutius soli tantam belli mollem ferre non possent: & q̄ uniuersa **Italia** metuēdus philippus foret ob ingenii uersutiam: auiditatēq; dominādi. **Nec** enim credēdum esse quietē philippū dein acturum occupata florētina república. **Cōgerebant** i illum delicta plurima acutius excogitata. **Superiora** tempora memoriter referebāt: quibus philippi maiores ab **Italia** pturbāda nunq̄ destitissent. **Mediolanū** officinā esse belli iuidioso noīe dictitabāt. **Solāq;** eā urbem ex uniuerso terrarū orbe: tū ob munitissimum loci situm: quē tria īgentia flumina padus. **Ad** dua. **Ticinus** reddūt undiq; tutissimum ab oī hostium impetu: tū ob frequentiam populi: quā est maxima: nulliusq; rei neq; ad uictum neq; ad uitae cultum indigens: tum etiam ob opificum multitudinē: ac uarietatem bellis crescere: ac locupletari. **Quāobrem** postulabant: cōtendebāt: obsecrabāt: ut auxilio sibi: praesidioq; essent. **At** ueneti & si non obscure aiaduerrebāt: quo magis augeretur philippi imperium: eo rebus suis futurū

Philippus maria.

Natalis Blacae Mariae

Florentini Veneti

Mediolanum

Padus Addua Ticinus.

Veneti

Rainaldus al-
bitius

Genueses

Fredericus cō-
tarenus

Genueses
Martinus pōt.
max.
Iohāna regina
Verona
Vicentia
Fr. Cremagno
la

Franciscus fo-
scarus

Mediolanum

piculosius: tamen ad bellum capeſſendum nulla prorsus iniuria ab illō
prouocati non facile adducebātur: præsertim quod societas etiam iter-
cederet i alterum quinquennium ex isto foedere duratura. Tum unus ex
legatis florentinis Rainaldus Albitius uir non minus elatus: & audax: q̄
disertus ubi uidisset nullis rationibus uenetum senatum adduci ad fe-
rendum suæ reipublicæ auxilium i philippum: Vos iquit patres conscri-
pti cum anis superioribus Genueſibus auxilium ueſtrum implorātibus
id illis ferre noluiſtis: fecerunt Philippum Genueſes dominum: qui nō
erat: eadem nos ratione illum reddemus regem: quo uos propediem im-
peratorem conſtituatis. Quæ cum dixisset turbato: ac minaci uultu: e se
natu abiens una cum cæteris legatis diutius nihilo cūctatus ex urbe de-
ceſſit florentiam rediturus. Tum ueneti de re nixius conſultantes i ma-
ximam inter ſeſe uenere diſceputationem: cum alii honeſtatem tuerētur:
alii utilitatem. Tandem uero fredericus contarenus uir grauiffimus in-
ter Venetos: idemq; diſertiſſimus: adductis multis rationibus: & exem-
plis tum romanis: tum peregrinis: qbus argumētaretur nō omnia pmiſ-
ſa ſeruāda eē ut uel inſidioſa: uel iniuſta: & ea præterea quæ honeſta fue-
rint ſolere mutari cum tempore: atq; illos omnis iniuſtos eſſe: qui non p-
pullant: cum poſſunt: iniuriam uel ab ignotis: adderetq; magnam utili-
tatis uim rapere: ad ſeſe honeſtatis & dignitatem: & nomen. Ad hæc quā
tam calamitatem uenetæ reipublicæ poſſet afferre uictoria philippi de
florentinis: cum & dominaretur genueſibus: & ſocietatem haberet cū
Martino pontifice maximo: & de Iohāna regina omnia quiret pro uolū-
tate decernere. Næc enim defuturam Philippo cauſam inferendi belli i
Verona: atq; Vicentia p iure patrio repetēdis. Huiusmodi inquam ra-
tionibus: aliisq; q̄ plurimis ſenatum perpulit Fredericus ad ſerēdum flo-
rētinis auxilium: quod petebant: ubi minus ſe philippus a bello retrahe-
ret. Quam qdem rem eo facilius pſuaſit: quod franciscus cremagnola: q
non multo antea tranſſugerat a philippo ad uenetos: eos in magnam
ſuſpicionem iniecerat: de illius aduerſus ſe uoluntate celer ſ uictoriæ
ſpē afferens. Præterea dux ille prudentiſſimus Franciscus foſcarus: cuius
auctoritas erat apud omnes maxima: uno ſolum quæ Fredericus
diſſeruerat: comprobauit: uerum etiam accuratiſſima oratione oſtendit
ultimum in rempublicam uenetam excidium puenturum: ubi minus
& quam primum: & fortiter aduerſus Philippum bellum capeſſerit. Cō-
feſtim ergo ex itinere legatis florentinorum reuocatis ſocietatem: quā
petebant: ineunt: ac firmant æquis conditionibus. Dein miſſis eueſtigio
Mediolanum oratoribus Philippum monēt: ut ab omni i florentinū po-
pulum ui: iniuriæq; deſiſteret: quod ſi ſecus faciat: fore: ut ſpōte cauſam
ſuam ageret. Quod Venetorum quaſi edictum cum philippo inſolentius

uideretur: primo cœpit stomachari: dein secum aio uoluntas haud sole
re uenetos se iniusticiæ obnoxios unq̃ facere: foedus decennale iam q̃nto
āno antea pcussum: ac mutua societatis iura afferbat. Præterea Florēti
nos belli aduersus sese auctores extitisse: q̃ nulla iniuria lacesſiti ultro ar
mis fuerit se adorti. **Quæ** dum citro: ultroq̃ gerūtur: clam ueneti parant
oia: quæ ad bellum attinēt. Nec italiæ solū: sed pegrinos quoq̃ potētiatus
excitat: accingūtq̃ i Philippum: cum is nulla ratioe adduci posset: ut cre
deret uenetos tum ob iueteratam: ac ppetuam amiciciam: tum ob inita
nouissime societate q̃c̃q̃: quo sibi icōmodarēt: tēptaturos. Sed lōge præ
ter eius opinionem cecidit. Interea. ii. temporis **Gelphi** brixiani factiōis
eius auctoribus **Petro**: **Achille**q̃ aduocatis ambobus & fratribus: & opu
lētis: & apud ciues municipesq̃ carissimis audita uenetorum: ac Floren
tinorum societate deficiūt a Philippo ad **Venetos** eis dedita ea urbis pte
ubi gebellini minus habebāt uirium. **Nam** urbiculæ: quas hi potissimū
inhabitāt: stabāt: & uetus quæ uocat: & noua una cum subiecto subur
bio: atq̃ arcibus tam portæ: quam ea: quæ ualidissima est i summitate
urbis p duce Philippo res aut gesta ē noctu feriā prima: q̃ dies ē solis ad
sextum decimum **Kalēdas** **Apriles**: āno anatali christiano sexto: ac uige
simo supra quadrigētesimum: & millesimum. Equites nulli hostium ea
nocte i urbem ingressi: nec alii prorsus ulli præter pedites oētingētos a
cremagnola excomposito submissos: & frequētem municipum manum
quos ii fratres ex eadem factione clam collectos muro p insidias fracto
secum adduxerāt. Erat **Franciscus** sphortia p id tēporis **Mediolani** apud
philippum: sed eius milites alii apud mōtem clarum: alii in pximis mu
nicipiis hibernabāt. **Qua** q̃dem re eadem nocte audita brixiam adeqtā
tes i urbiculas mane excepti sūt. Qui urbē tradiderāt **Venetis**: mox eius
uias doliis humo cōpletis trāsuerſis trabibus repagulis: & cathenis mu
niebāt: neq̃s subitus ipetus rē puerteret prius: q̃ cremagnola cū uiribus
aduēſſet. Philippus ea re rumoribus: ac nūciis curriculo audita **Frācis**
cū i subsidiū mittit: q̃ incredibili usus pnicitate feria tertia: q̃ dies ē martis
cū reliq̃s suis copiis ex altera ipse parte urbiculas ē igressus: ex altera ue
ro eodē tēpore in urbē cremagnola cū eq̃tibus quattuor millibus: igē
tiq̃ peditatu. **Reliq̃** aut omnes ducales exercitus i flaminii agebāt: & in
ethruseis cōtra **Florētinos**. **Cōspirāt** præterea una cū uenetis in Philippū
Mariā hi oēs: **Amideus** dux allobrogū: quos noie deprauato a sabbatis
mōribus sabbaudiēses p sabbatēses appellāt: & eluati: & tres illi **Marchi**
ones **Montis ferrati** ætensis mantuanus ad hæc potentissimus rex **Al**
phonſus: qui una cum fliscis: fiegofis: & adornis rem genuensēm mari:
terraq̃ turbabat. In tot: & tam magnis: tamq̃ periculosis: & repen

Brixiani
Gelphi
Petrus
Achilles aduo
cati
Gebellini

Quo tēpre bri
xiani defecerit
a **Philippo** du
ce
Cremagnola

Fr. sphortia
Mediolanum
Mons clarus

Flaminii
Ethrufci
Amideus dux
Sabbati mōtes
Sabbaudiēses
Eluetii
Marchio mon

tis ferrati

Marchio æstē-
lis

Marchio man-
tuanus

Alphonſus rex

Elisçi

Fregofi

Adorni

Mons clarus

Mathematici
Vates

tinis rerum difficultatibus ſolus **Frāciſcus** ſphortia philippi ducis & ſu-
ſtinebat: & tuebat iperitū: q̄ aſſidue die: noctuq; ex urbiculis aduerſus ho-
ſtes ī urbem erūpens eos cōtinuis praliis laceſſere: urgere: uexare: cedere
iterimere: ac nūq̄ quietos ſinere: tātāq; ī deſperationē agere cremagno
lam: ut mētis fereatq; ſenſus inops qd cōſilii caperet: eſſet neſcius: q̄ppe
q̄ ſuperioribus tēporibus cum p philippo militaret: uincere ſemp cōſueſ-
ſet: nūc ipſe quottidie uiaceretur. Quare quoad a cōferenda manu abſti-
nebat: idq; totum ei negotiū erat: ut caſtellis e regione portarū obiectis p
catapulatas: & plumbeas pilulas: moleſq; bōbardarum **Franciſcus** ſphor-
tia a frequēti eruptiōe coerceret. At dux philippus huic magis: q̄ brixia
metuēs immiſſa ī urbiculas ualida peditum manu **Frāciſco** iubet: ut ab
eo præſidio ad mōtem clarū ſe recipiat: & ī p̄xima municipia: donec co-
actis aliis exercitibus ex ethruria: & flaminia obſidētes premantur obſi-
diōe. Paret **Franciſcus**: ac per medias hoſtium monitiones ubi illuxiſſet:
poſt quadrageſimum: ex quo uenerat: diem cū ſuis omnibus erumpens
uno impetu: ſtrenuaq; ui iter occurrentium tala: ac iactus ex urbe egre-
ditur. Hūc inſequitur maximis uiribus cremagnola: cuius ille iter equitan-
dum ferociam ſape cōuerſus reprimat: ac retūdīt. Sed ubi uentum eſt in
campeſtre ſpatium mōtis clari: tum facta phalange alacerrime fertur col-
lati ſignis ī cremagnolam: ubi pulcherrimum erat uiſu: q̄ & cōſtāter: &
fortiter pauci ſphortiani cum tāto uenetorum exercitu & adoleſcens ad
huc **Frāciſcus** cum **Frāciſco** ueterano diu: multumq; dimicarēt. Ea q; de
utroq; & duce: & exercitu opinio apud oēs cōſtitit: niſi nox pugnam ſuo
interuētū diremiſſet: nō minorem de cremagnola uictoriam fuiſſe **Franciſ-**
cum ſphortiam eo die cōſecuturum: q̄ eidem antea de bracio cōtigif-
ſet. Cæterum hic in Mōtem clarum ſe recepit: & ille ī urbem Brixiam ad
urbiculas oppugnādas. Quo magis ipſe mecum: magiſq; cōſydero ad-
mirādā illam: ac prope diuinā philippi **Mariæ** ingenii acrimoniam:
eo magis illum mihi uideor cæteris: mortalibus præſtiſſe & cōſilio: &
prudētia. Nō præſentia. n. modo ſumma iduſtria: diligentiaq; gerebat:
ſed futuris q̄buſq; caſibus ita grauiter: ſapiēterq; p̄uidebat: ut nihil unq̄
ei accidere poſſet inopinato. Videbat ſibi eē bellum cum duabus poten-
tiſſimis: & locupletisſimis rebus publicis: q̄bus ſe pecuniarum magnitu-
dine: quæ belli ſunt nerui: lōge iſeriores itelligebat. Quæ. n. aut p̄cipis
aut regis cuiuſq; uires adeo firmæ ſunt: quas uenetorū: **Florētī** norumq; pe-
cuniarū nō frāgant: ac peſſundēt? Itaq; nullum ſibi præſidium firmius du-
cebat: & certius unius **Franciſci** ſphortia fide: itegritate: prudētia: animi
magnitudie. Accedebat ad rem: quod ex Mathematicis: uatibuſq; didi-
cerat eūdem **Frāciſcum** ſphortia p̄imum adhuc fore p̄cipem ī italia: &

q̄ solus afflicta philippi res: ac p̄ene p̄dita uitali ueluti afficeret sensu:
 & in latiore fortunam erigeret atq; stabili ret. Quibus cogitatibus factū
 ē: ut uita **Francisci Sphor**. Philippus mallet: q̄ **Brixia** recuperāda consu-
 lere. Nam (quod s̄ape dicere postea philippus consueuit) nisi **Francisci**
Sphortia uita carior sibi q̄ brixia extitisset: nunq̄ **Brixiam** amisisset. Sed
 ut ad rem: qua decēpimus: reuertamur: cum dies: ac noctes murum no-
 uae urbiculæ & bombardarum: & uariorū tormētōrū molibus cremagno-
 la cōcuteret: nec intima philippi præsidia minore aut strenuitate: aut in-
 dustria ad repugnandū uterent: aduenere tādem ex ethruria & flamiuia
 ducales exercitus: qui una cū ip̄o **Frācisco** ppe brixia cōfederūt ad duo-
 millia passuum hostis īclusos prouocātes ī pugnam. Aberat per id tēpo-
 ris **Cremagnola**: qui sibi metuens ab adueniētibus copiis simulato late-
 rum dolore perrexerat ad balneas patauinas. Qui uero pro imperatore
 intus erat: **Iohannes Frācisus** princeps mātuānus pugnandi iis copiam
 nullam faciēs urbiculæ expugnatione erat ītentus. Hic si uni **Francisco**
Sphortia fuisset obtēperatum: & brixia esset minimo labore recuperata:
 & de hostibus pulcherima sumpta uictoria. Cōsulebat enim: ut oī cūcta
 tiōe sublata per urbiculas ī urbē īgressi **Venetū** hostē adhorrentur p̄us:
 q̄ & a **Venetis** maiores cogerētur uires: & a **Florentinis** auxiliares copiae
 mitterentur. Id cōsiliū solus **Nicolaus picininus** & probabat: & laudabat.
 Nam **Angelus p̄gulanus**: & **caesar brixianus**: & **Nicolaus guerrierus** & cū
 his **Cicchus patauinus**: ceteriq; duces **Frācis** gloriæ inuidētes secus: q̄
 sentirēt: oīa gerebāt. Quibus dissensionibus factū est: ut & **Cremagnola** ī
 meliōrē adductus sp̄e reuerterit ex balneis ad exercitum: & ueneti maio-
 ris quottidie copias compararit: & florētini ī auxilium misserit **Venetorū**
 exercitātissimum quē habebant: & prudētissimum īperatōrē **Nicolaum**
Tholētinatē cū equitum quattuor millibus & duobus millibus peditū
 Nam ipsi oī belli molestia liberati iam nihil sibi neq; ī ethruria: nec in fla-
 miniis metuendum eē intelligebant. Is **Nicolaus Tholētinus** ubi p̄mum
 brixiam uenit: cognita ducalium ducum dissensione maturādum eē ar-
 bitratus: ne si illi tortasse resipiscerent: difficilior foret bellandi puicia in-
 gentem fossam deduci iubet ī lōgitudinē ad passuū quicq; millia: qua
 trāsitus phiberetur hostibus ad ullum omnino aut auxilium ferendum
 obsessis: aut minime cuiusq; opis adminiculum. Erat autē ea fossa & ag-
 gere: & uallo: & castellis nōnullis atq; frequētibus munita turribus: ac plu-
 teis acta ī latitudinē passus duodecim: & tātumdem ferē in altitudinē.
Venetorum: **Florētinorūq;** exercitus complebantur hominibus supra tri-
 ginta millia. Philippi autem ducis ad tria ac uiginti millia. Egtatus utriq;
 p̄ene par. Sed hostium peditatus multo superior. Cum hæc a uenetis

Balneæ pata-
uinæ
Iohānes frāci-
scus Marchio

Nicolaus pici-
ninus
Angelus p̄gu-
lanus
Cæsar brixia-
nus
Nicolaus guer-
rierus
Cicchus pata-
uinus
Nicolaus tho-
lētinas
Ethruria
flamini
Brixia
Fossa qualis
Exercituū nu-
merus.

Antónius lan-
drianus

Arcis Brixia-
re deditio

Carolus mala
testa

Fr. sphortia

Guido torel-
lus

Machalaum

Compiliauū

Fontanella

Nardinus

Pugna

Machalaum⁹

Angelus

Nicolaus pic-
tinus

suasu Nicolai Tholētīnatis geruntur: uoluit saepenumero Franciscus eā
moliētis adoriri. Non modo habuit neminem prāter unum Nicolaum
picininum: qui cum eo sentiret: sed omnes potius aduersant: seq̃ apud
philippum insimulātis: quod clam uenētis faueret. Quas obtrectatorum
uidētūq; calumnias quīs nō obscure franciscus rescisceret: nunq̃ tamē
iduci potuit: ut illorum mallet similis esse q̃ sui: cum tādē post urbicu-
larum muros cōtinuis tormētorum ictibus terrā aequatos. Antonius lā-
drianus: ac cāteri fortissimi uiri: qui arci prāerant: rei frumētariae: com-
meatusq; defectu honestas pacti i summa necessitate cōditiones arcem
hosti dederūt post mēsem: & annum unum: ex quo die Petrus: Achil-
lesq; aduocati urbem Venetis prodidissent. ¶ Reddiderat saepe iam Frā-
ciscus sphortia philippum ducem & litteris: & nunciis certiorē se pluri-
mum uereri: nequid aduersi eius exercitus caperēt: idq; ob solam ducto-
rum discordiam. Itaq; eum monuerat: aliquem uniuersis prāficeret co-
piis: cuius saltem auctoritati audiāt cāteri: se enim semper paratum fo-
re: qui omni i re pareat iussis eius: legitur a philippo totius imperator ex-
ercitus Carolus malatesta pisfaurensis: quem monet: ut copiarum suarū
duces audiat quidem omnis: duorum autem solum consilia exequatur
Frācisci sphortiae: Guidonisq; torelli. Id si factum esset: cōflictus ille: qui
uocatur ad Machalaum: nunq̃ profecto accidisset. Erant ducales uires
ad compiliauū. Venetā uero ad fontanellam. Quinto idus octobres:
qui dies erat solis: & idem dicatus omnipotenti domino: iubet Carolus:
nemo ea luce bellandi gratia equum ascendat: sed diuinā uenerationi
quisq; studeat. Hostes illius iscitiae non ignari peditem instruunt: qui pe-
titis ducalibus castris Nardinum peditem Sphortiaū ad singulare cer-
tamen prouocet. Ille ut militaris mos est: nō detractat pugnam. Itur i du-
ellum: solus Frāciscus sphortia spectat armatus. Idq; ut cāteri faciant: mo-
net. Et imperator ob audit: & cāteri negligunt. Inter duelli spectaculum
celeri agmine: acieq; uniuersa ad pugnādum instructa Cremagnola su-
peruenit ea uia: qua Machalaum itur: Angelus pergulanus: & Nicolaus
idem perusinus: cui ex breuitate corporis picinino cognomentū erat: dū
illac per ocium obequitātes iopinatio i hostilem exercitum icidunt: itelle-
cta periculi magnitudine quo reliqui & duces: & commilitones se parēt
ad pugnam: ita ut erāt leui armatura: manum cōserunt. Tumultuarii mi-
lites cōcurrunt undiq; pro sese quisq; nullum uitā periculum detractan-
tes. ¶ Verum quid & pauci: & inermes: & inter palustris difficultates que-
ant tātam uim: tātum impetum sustinere aduersus callētissimum impe-
ratorem: & uiginti millia equitum: tantūq; peditatum? Equitatus hosti-
lis uiam omniem occupat. At pedites ad utramq; uiaē illius partem ex

palustribus longis lanceis: catapultis: ac iaculis ducalis milites: atque equos passim trāsfordiebant. Quid multis? Vix dici queat: quāta cæcitas oculos: quātus error mentes ducalium & militum: & ducum in ea uia ad machalaum interceperit: adeo ut ex cæcitate: erroreque pugnandi Machalaum accepisse nomē uideatur. Omnes eīm subito peride atque excordes: & amentes ī fugam uersi nihil præter cæcas corporis partes hostibus obiecere. Solus Frāciscus sphortia tanq̃ irritatus draco ex eo duelli spectaculo prouolans ad clamorem dum hac illac fulmineum corruscat ensem: aliis uulneratis: aliis interemptis: tum Angelum pergulanum ex hostium trahentium manibus captum liberat: tum etiam tantū irruētium molem suo maximo cum uitæ discrimine sustinet: ut & cæteri ductores minore cū dedecore seruarent: & ipse sua cum summa laude ita dimicās referret pedem: ut receptui cecinisse: nō euasisse iure foret iudicāus. Cæterum philippus ea igēti clade p̃cussus: accommodato cōsilio tempore p̃ Bergomi deditiōnem cum hostibus bellum soluit āno se cūdo post libere potitos brixia uenetos. ¶ Quo quidem tempore quoniā solus Frāciscus sphortia & animo uideret inuictus: & corpore: mittitur a Philippo ī auxilium genuensium: quos ut modo memineraimus: & Alphōsus mari: & exules terra: quietos esse nō sinerent. Superato autē appennino iter loca cōstaga: & prærupta ii: quos sibi amicissimos dux Philippus existimabat: usi ligurum scilicet fide: & cōstantia circūfunduntur undiq; cum tāta catapultarum ui: & omni missiliū genere: ut nō secus: atque alpia grādine oīa talis passim sternerēt. Dura p̃fecto: & horrēda uniuersis militibus uisa ē ea tā repētia pugnādi facies: p̃serti cū nō pugnādi mō sed ne stādi qdē ob locorū malignitatē ulla facultas eēt. Itaque sibi quisq; diffidere: ac iā dedēdi sui hīre rōnē. qd̃ cū Gerardus gratianus ip̃ius Frācisci p̃p̃iquus: uirque fortissimus equo itra cautes lapso fecisset: seq̃ unius accola fide credidisset: statī ab illo ubi cassidē posuisset: scorpiōis cornū p̃cussus ī caput iteriit. qd̃ liguris facinus corā Frācisco ītuitus & illi cōtinuo reciso ense ceruice uitā abstulit: & reliquos suos p̃ uastā urgētū cādē hostiū ad castellū Rōchū egit icolumes: quo ī loco a fœcia nobilissima Iliana spinula: cuius erat castellū: & p̃benigne exceptus ē: & q̃ honorifice. Inde autē genuensū rei ea strenuitate: fortitudineque p̃spexit: ut oēs Alphōsi regis: exulūque conatus frustra suscepti fuerit. Et ne ab Iliana supatus animi gratitudine uideret: tum eius filiam nobili uiro nō parua cum dote uxorem tradidit: tum ipsam & habuit semper ī honore: & cōtinuis beneficiis affecit. At ne prætereundū quidem reor: qualē se p̃stitit ī Mōtis ferati Machionē Theodorū palæologū: quē cum itra paucos dies: qm̃ nulla unq̃ nō mō affectus iniuria: sed m̃ltis sepe ornatus b̃nciis sc̃da usus Ve

Conflictus
Machalaū nō
men est grācū
compositū ex
mache: qd̃ pu
gnā significat
& alaos cæcū
& errantem
Angelus p̃gu
lanus

Bergomum

Genuēses
Alphonfus rex
Appēninus

Ligures

**Gerardus gra
tianus**

Rōchum
Iliana spinula

Alphōsus rex

Theodorus

netorum fortuna bellum ultro Philippo intulerat: patrito: autem: omni dñā
tu eiecisset: solus dein auctor fuit: ut in possessionem amissi modo princi
patus p Philippum reuocaret. **C**ōfugerat. n. Theodorus ad uenetos: quo
rum p̄sidio ubi intellexit se nihil oīo effecturū: uideretq; Philippum du
cem eē iure idignatū aduersus sese: **F**rācisco spoprtia & deprecatore: &
amico oīa est ex sentētia sua apud munificētissimū illū pricipem cōse
cutus. ¶ Num uero laudatissimū illud **F**rācisci facinus silētio iuolui pa
tiamur? Quo tēpore mōtem caluum ui ceperat: uirgo prastāti forma: ho
nestoq; nata genere cōfugerat una cum aliis multis (ut fit) in diui **F**ran
cisci tēplum. **H**āc miles q̄piam sphortianus eodem ī tēplo ui raptam: ac
mariae uirginis sublatiis flātibus: atq; hululātibus auxilium implorātem
in ipsius **M**ariae uirginis sacello compressit. **Q**uod impietatis flagitium
cum primum **F**rāciscus didicisset: tum illum iussit obtrūcari iniquiens:
neque amorem odio: neque religionem immundicia pollui debere: tū
puellam soluta ex pecuniis suis dote uiro tradidit: cui antea fuerat de
sponsata. **H**is autē rebus nō sapiēter minus gestis: q̄ fortiter: atq; fortuna
te. **F**rancisco sphortia stipendio ducali iam functus accersit a Paulo gui
nigio tyrāno lucēsi magnis premiis ī auxilium cōtra obsidionem **F**loren
tinorū: qua ad deditiōem usq; p̄mebat. **A**dmissa cōdiciōe eo cum ex
peditis uiribus: firmissimisque p̄fectus primo aduētū hostem uertit infu
gam: **P**aulumq; & **l**ucam: atq; oēm lucēsem agrum omni liberat & detri
mēto: & metu: cum iterea temporis paulus tyrānus: ut erat mercādi: q̄ re
gnādi doctior: quo se omni sollicitudine: metuq; liberaret: clam agit cum
florētinis de lucā deditiōe pactus īgentem auri uim: & ciuitatis floren
tinā donationem. **Q**uod ubi apud **L**ucēses icrebruiisset: illi facto confe
ssim īpetu tyrānum captiuum faciūt: aguntq; ad **F**rāciscum una cū eius
liberis: ac rogāt: ut eo iterempto ipse urbis illius capiat dominatū. **A**t **f**rā
ciscus & si itelligebat: & qd paulus mereret: & qd sibi liceret: tñ nequa in
famā labecula suā īnocentiam pollueret: detrectato illius illustis reipu
blicae munere quod ultro a ciuibus cūctis offerebat: urbem liberam di
mittit. **P**aulum uero cum liberis omni offensione illasum mittit ad **P**hi
lippum **M**ariam: cui norat illum esse carissimum. **D**ein pacata re lucen
si ī **G**alliam cisalpinā ex ethruria reuertit. ¶ Agebat apud **M**irandulam
Frāciscus eo cōsilio: ut ide ī appuliā p̄ficiceret: cū florētini rursus maxi
mo cōparato exercitu lucā obsidione p̄munt belli duce **G**uidone **A**nto
nio comite urbinati: eamq; quottidie tormētis: & omni uincēdi arte: co
natuq; oppugnāt. **P**hilippus **M**aria coactus ea necessitate auxilium fer
re amicæ urbi misso **N**icolao picinino cū maximis copiis **F**lorētinos su
perat pugna cū ipsoꝝ īgenti clade. **I**taq; rursus turbata pace ueneti maio

Mons caluus
Diuus **F**ranci
scus

Maria **V**irgo

Paulus guini
gius
Florentini

Luca

Lucenses

Gallia cisalpia
Ethruria
Mirandula
Appulia
Florentini
Luca

Guido antoni
us urbinas
Philippus ma
ria

Nicolaus pici
ninus
Veneti

re q̄ antea apparatu bellū aduersus Philippū mouēt: & ipse Philippus rur-
sus maioreq; nuper & stipēdio: & spe accito Frācisco sphortia accingitur
nō modo ad repugnādum uiribus uenetoz: atq; socioz uerū etiam ad
oppugnādum. Venerat Frācisus cremagnola cū magno equitū: ac pedi-
tum numero: ut suncinū pditione reciperet. Quod Frācisus sphortia: q
in agro hibernabat cremonēsi: cum p exploratores accepisset: obuam p
fectus pugnā cōserit: eumq; turpissimā uertit i fugam captis eqtibus qn
gentis: ac mille: peditibus uero supra quingentos. Id autem gestum est ad
sexūdecimū Kalēdas iunias. ¶ Neque dein multos post dies maiore
etiam clade ueneti eiusdem Frācisici sphortia: singulari prudentia: incre-
dibiliq; uirtute pculli sunt. Classis. n. ueneta præfecto Nicolao taruisia-
no padum iā superarat supra cremonā usq;. Ea cōstabat galeonibus ma-
ximis septē ac triginta. triremibus aut ac briemibus: aliisq; nauigiis cir-
citer cētum. Galeones uero aliquāto sunt q̄ triremes breuiores: sed cum
latiores: tum ēt multo sublimiores: qppe qui surgāt in tabulata duo & se-
mis pupibus & prorīs altius sublati: atq; muniti turribus aguntur aut
ut triremes uelis: ac remis. feruntq; super caruchos latioris pluteos: ex q-
bus singulis quattuor: & sex armari uiri iaculis: ac ferreis sudibus: & cata-
pulis: & saxis: atq; omni teloz iactu acerrime præliant. Cōtra uero du-
calis classis deuenit galeonibus: & aliog; nauigioz genere circiter quin-
quaginta: cuius præfectus erat Pacinus Eustachius ticinensis. Is cum pri-
mum aduētaisset in cōspectum classis hostilis: ut erat uir aio minime de-
missio: & naturæ fluminis peritissimus: ueritus, quod ibiibus paululum
excreuerat: fore: ut decresceret: ubi pugna ptraheret: & ita deteriore se si-
turum cōditione: i hostilem classem ipetum facit. pugna utrinq; ui ma-
gna: alacriterq; conserit cadunt utrinq; multi. cruoreq; madēt oīa: cū tan-
dem noctis interuētū ab utrisq; pugna defistitur amissis tñ e ducali clas-
se galeonibus quinq;: quoniā a classe reliqua separati ab hostium multi-
tudie circumuēti: interceptiq; sunt. Quo factū est: ut i ducali classe paulisp
trepidaret. Id Frācisus ut aiaduertit: lectis e militibus suis: quos ad na-
uale præliū maxie cēsuisset idoneos: ultro ipse classem iscēdit: duobus pri-
uis ornatis: q ex eoz equitū ordie: quos callippos nominant: ueluti ab se
trāsfugā peterēt cremagnolā: q ad tria millia passiū inde eum uniuerso
distaret exercitu: quo tepestiue si usui foret: uenetæ classis auxiliū ferret.
Hi ergo calippi duo cum uenissent ad cremagnolā mane: multa ut erat
edocti antea: questi de Francisco sphortia subdunt interloquendum du-
cales: copias omnis instructa acie esse iam motas ad eum: adoriendū:
Quibus auditis dum suos cremagnola parat: ad pugnam: classis du-
calis cum primū illuxisset: unius Frācisici sphortia: cohortatione Venetā

Franciscus
cremagnola
Suncinum

Nicolaus tar-
uisianus
Padus
Cremona
Galeones cu-
iusmodi sunt

Pacinus Eusta-
chius

Nicolaus tar-
uifianus fugit

Veneti
Frā. cremagno
la

Natalis Blan-
ca Mariæ

Nicolaus pici-
ninus
Labina
Gallia cisalpia
Appulia
Alphofus rex
Picentes
Iohānes uitel-
lescus
Eugenius pōt.
Martinus pō.

Veneti
Florentini
Romana eccle-
sia

Fr. sphortia
Nicolaus pici-
ninus

classē inuadit magnis clamoribus: magnōq; & animorū: & corporū
robore. Franciscus autem ipse cum militibus suis cōuerso galeone: quē
iscenderat: in eum: quo præsfectus uenetus uehebatur: galeōem tāto ani-
mi ardore: tāta ui: tantis oppugnat uiribus: ut Nicolaus trauisianus ne
quiuerit diutius ipetum sustinere: quin ex prætório galeone in subiectū
myoparonem demissus deserta classe fuga salutē suā cōsuleret. Per ma-
gnam ea pugna cladē ueneti acceperē: quippe q; galeones nouem ac
uiginti amiserint: & reliquam fere classē uniuersam multis hominū
millibus: opibusq; refertam. Fuitq; ea res uel in primis causa: ut Francis-
cus cremagnola apud uenetos in eam perfidiæ suspiciōem uenerit: qua
proximo anno postea uenetiis est publice obruncatus. Hac enī pugna
Profligata est in pado non procul a cremona anno a natali christiāo pri-
mo ac trigésimo supra annum quadringentesimum ad millesimum se-
cunda feriā nono Kalendas iulias. ¶ Dein postero anno publice: ac ma-
gna cum celebritate: atq; laticia blanca maria nata iam annos septem
desponsata est Francisco sphortia: id quod anno superiore philippus pa-
ter promiserat: quo tempore hunc in uicecomitum familiam una cum
suis omniū filiis: posterisq; receperat: atq; adoptarat. ¶ At ubi rursus
ob classē amissā Veneti fœdus percussere cum dūce philippo: qui
etiam ipse tum ob Nicolaum picinū apud labina pontem ad debi-
litate usq; catapulta uulneratum ad ceruicis neruū sub occiput: tum
quā maiora quædam: ut erat diuino quodam: & ingenio: & sapientia
princeps: animo moliretur: non inuitus bellum soluit. Franciscus sphor-
tia ex soceri sententia abiens ex hac cisalpina gallia in appuliam aduer-
sus Alphonsum regem profecturus recepit inter eundem in ultroneam
deditionem picentes: qui ob duriorem prouinciæ administrationem lo-
hannis uirellesci ricinarensis episcopi: apostoliciq; legati defecerant ab
Eugenio quarto: qui Martino nuper uita functo in pontificatum succē-
serat. Quam quidem rem eugenius: ut erat iusticia: & innocentia singu-
lari: non modo moleste non tulit: sed hunc potius in proximum annum
& piceni in quartam usq; progeniem marchionem esse iussit: & totius
romanae ecclesiæ uexelliferum: donec uiueret: sponte constituit. ¶ Quid
enim bella ea cōmemorem: quæ dein tam multa socero etiam philippo
assentiente & pro Venetis: & pro florentinis: & pro romana ecclesia cum
suo maximo nominis splendore confecit. Haud satis scio: utri magis ac-
cusandi sint: principesne: qui sese nimis quandoq; iis facilis ad creden-
dum præbent: quos habent familiaris: an principum familiares: qui ali-
quo suo uel comodo: uel affectu alia q̄ sentiant: illis persuadent. Erant
Franciscus sphortia: Nicolausq; picinū ut præstantissimi duo ac pri-

marii in uniuersa italia imperatores: ita mirifica inter sese beniuolentia:
 & suauissima coniuncti consuetudine adeo: ut non consilia modo com-
 munia haberent: sed mutuis se pecuniis adiuuarent. Et ne id mirandū
 quidem: Nam ab usq; Sphortia patre Franciscus norat amicū extitisse
 Nicolaum: quippe qui & in Michaelē Attendulum: quo primum tem-
 pore in carcerē Neapoli coniectus esset sphortia: se beneficū prae-
 stisset: & captus postea: cum pro Bracio bellum gereret: perhumaniter a
 patre foret: liberaliterq; tractatus. Sed duo potissimum fuerunt scribae di-
 scordiarum omnium auctores: quae postea inter Nicolaum: Franciscum
 q; ortae sunt: Antonius pisaurensis: & immolensis Iacobus: qui cum nul-
 lis possent pecuniis satis ingurgitari: nisi quicq; Nicolaus acquireret:
 uel stipendio: uel praeda diriperent: illumq; noscent uirum magis bonū:
 q̄ callidum: at Franciscum sphortiam omni in re strenuum: ac prudentē:
 ueritine assidua talium amicorum consuetudine insidia: fraudesq; suae
 aliquando prodirent in lucem: nunq̄ destiterunt perditissimi nebulōes:
 donec per uarias calumnias: atq; maledicta hominem simplicem: & ad
 credendum facilem ab optimo: amicissimoque uiro abalienarunt. Qui-
 bus quidem duorum scribarum insidiis cum maxima bella inter duos
 clarissimos imperatores secuta sunt: tum ad philippum eximium illum:
 atq; diuinum principem maxima incommoda: calamitatesq; deuenire
 Sed haec ego: qui utriusq; memoriam colam (ut par est) sanctissime: ne ui-
 dear mortuos in alterius uitae tranquillitatem per commemorationem
 discordiarum tanq̄ irritare: de industria praetereunda censi. Quare mi-
 nime explicabo uel quae in picentibus: & umbris: ethruscisq; Francisco
 Nicolaus incommoda saepe intulerit nulla sua cum laude: dum se mo-
 do ecclesiasticis: modo Alphonsi copiis coniungit: uel quotiens ab eo
 fufus: fugatusq; fuerit: cum ad Barga: quam obsidebat: in agro lucen-
 si tum ad Tenere prope ueronam: ab qua ipsa paucis post diebus: quam
 prodicione ceperat noctu: cum ingenti detrimento expulsus est. Nam
 ad montem laurum non longe ab Isauro flumine quanto cum uulne-
 re eundem Nicolaum maxima pugna superatum: uictumq; oppresserit
 nouerunt omnes: Quod certe inuitum Franciscum sphortiam fecisse il-
 lud est perspicuum argumentum: q̄ postridie illius diei cum didicisset
 permagna eum premi inopia amissis & uestimentis: & mulis: & ipedi-
 mentis: & pecuniis: & reliquis rebus oibus una cū castris: adhita curricu-
 lo diligētia: quicq; in exercitu est repertū: id omne misit ad eū dono cū
 aureis insuper mille. Ex quo potest liquido perspicui: q̄ illi fuerint impro-
 bi: atq; nefarii: qui Nicolaum picinum ab amico tam miti: tam clae-
 menti: tam munifico diremerunt. Quanta praeterea humanitate ē usus:

Sphortia
 Michael atten-
 dulus
 Neapolis
 Bracius
 Antonius pisa-
 urensis
 Iacobus immo-
 lensis

Picentes
 Umbri
 Ethrusci
 Alphonsus
 Barga
 Tenis
 Verona
 Mons Lauru
 Isaurus

Frāsciscus picininus

Mons ulmus Picentes

Nicolaus picininus moritur

Alphonſus rex Eugenius pōtiſex

Philippus Maria dux Veneti Florētini

Anathema

Fredericus urbinas

cum eodem ſere anno **F**ranciſcum picininum in picētibus ppe **M**ōtem ulmum cum uniuerſo patris exercitu uahementiſſimo pralio profligatum cepit: **N**am cum acerbiliſſimo eo nūcio tantam **N**icolaus in iram: dolorēq; exarxiſſet: ut intra paucos dies uita deſereretur. **F**rāſciſcus eius obitum cum primum accepiſſet: tāto marore affectus eſt: ut poſt amiſſum patrem nihil unq; doluerit magis. **Q**uod autem munus praſtare pietatis potuit: tum **N**icolai picinini memoriam: atq; uirtutē ſummis extulit laudibus: tū **F**rāſciſcū eius filiū: quē ī arce firmana cuſtodiri iuſſerat: donatū pulcherrime miſſum fecit. **Q**uis igitur uſq; fuerit ita ab omni hoīs natura alienus: qui minus optarit tanta humanitate: & lenitate uiuē (ſi fas eſſet) imortalem fieri. **A**t illud certe eſt incredibili quadam admira tiōe proſequēdum: quod cum excellētīſſima: ac ſere diuina **F**rāſciſci ſphortia uirtus uſq; adeo ſupra humanū excreuiſſet ingenium: ut **A**lphōſo regi. & ipſi quoq; **E**ugenio pōtiſfici maximo formidabilis facta iam eſſet ingentes atq; primariæ uires Italiæ ī eum cōcitarētur. **N**am & **A**lphōſus: quās habuit: omnis collegit ī eum copias: & **E**ugenius pro auctoritate illa apoſtolica: quæ apud uniuerſam xpianā religionē uenerabilis habet & ſacroſancta: nō modo reliquos Italiæ pricipatus prope cūctos: ī eūdem hūc cōmouit: ſed ipſum quoq; philippum **M**ariā ſocerū: ut aduerſus dilectiſſimum genēx mitteret maximos illos ſuos: iunctoſq; exercitus: ueluti coegit. **E**t enī **V**eneti: atq; florētini: q; huic uni ſeſe auxilio potiſſimū debebāt ob maxima bñficia: plurimaq; accepta: tū cēſuræ eccleſiaſticæ metu: tum periculi magnitudine id facere ſunt deterriti. **Q**uare cum nō modo oppida nōnulla: atq; urbes: & in picētibus: & in umbris maximi anathematis formidine: ut appellāt: a **F**ranciſco ſphortia deſeciſſent: uerum etiam neceſſarii ipſi: & ſanguine cōiunctiſſimi deſciuiſſent: unus dumtaxat **F**redericus comes urbinas iuentus eſt: qui per id temporis ætate adhuc adoleſcēs: ſed morum grauitate admodum ſenex: ac mirifica probitate illuſtris a fidei ſanctitate nō recederet. **E**rāt hoſtiles copię ſupra uiginti hominum millia: **S**phortianus autem exercitus omnis conſtabat militibus ad ſummum ſex millibus. **C**umq; reliqua loca oīa **F**rāſciſco **S**phortia ſuſpecta eſſent: & inſidiarum plena: neq; ab hoſtilis pugnandi facultas offerretur ulla: ſed eo tenderet hoſtibus omnis callitas: & induſtria: ut hic itercluderetur commeatu: ſolus inquam iſ **F**redericus inuentus ē: cuius incorrupta fide: & beniuolentiſſimi animi cōſtantia nobiliſſimus ille princeps ī tantis rerum omnium fluctibus ſibi tutius nihil duxerit. Itaq; in tanta hominum perfidia: leuitateque ſuorum ſe recepit tāquam ī opportunam aliquam ſtationem in agrum urbinatē. **Q**uo cum hoſtiles etiā copię eſſent continuo ſubſecutæ: neq; ſapius ad pugnā puocata: ī æquū

campum descendere unquam auderet: sed more Fabii illius cunctatoris se locorum difficultatibus usque tutarentur: rem frumentariam: commeatumque prohibentes: nunquam destitit Fredericus per maxima suorum subditorum omnium: suarumque incommoda: atque detrimenta leuare omnem sphortianam difficultatem: & id quidem cum extremo ditionis suae discrimine. At malebat egregius adolescens (ut erat aetate inclytus) & dominatum omnem: & uitam etiam ipsam: id quod palam assidue dictitabat: amittere: quam patitur: ut de fide: constantiaque sua quicquam desideratum uideretur. Quam quidem perseverantia factum est: ut & reliqui hostes frustrati opinione sua spem potiundae uictoriae omnem amitterent: & magnanimus dux ille Philippus Maria in maiorem adductus admirationem de insuperabili generis probitate: & sapientia nullum sibi praesidium regni sui certius: firmiusque uideret: quam si unum Franciscum sphortiam ad se tutandum preprimam accerseret. Id autem eo erit facilius assecutus: quod eodem ipso urbinae Frederico tamquam deprecatore apud generum ipsum: quem alienatum ab se existimabat: est usus. Decreuerat. namque & iure quidem fortassis: & de Eugenio: & de Alphonso: ab quibus neque diuino: neque humano iure foret armis per omnem contumeliam acerrime appetitus: debitam capere ultionem. Tanti autem fecit unius Frederici studium: pietatemque erga se ut cum facile iam posset uim omnem hostium retundere: atque opprimere. (Nam auxiliares copiae a florentinis: & a Venetis iam adueniant) id certe facere noluerit tum magni esse ducens animi obliuisci iniuriarum: tum etiam grati Frederico ipsi gratificari plurimum: quem in se adeo beneficium foret expertus. Quam ob rem & cum hostibus continuo bellum soluit: & se: cum primum per honestatem posset: iturum ad socerum cum oibus suis uiribus est pollicitus. Ipsum uero Fredericum ex eo tempore non secus ac si esset filius: dilexit semper: & quod honorificum praestare: maximeque utile munus potuit: eundem praefecit belli ducem uniuersis suis exercitibus. Quam quidem dignitate ita ille est usus: ut simul cum aetatis progressu carior quotidie sapientissimo: & grauissimo principi atque iucundior redderet. ¶ Sed iam ceteris maximis facinoribus: splendidissimisque omis: quae innumerabilia pene sunt: ad propria paucis ueniamus. Ut sunt res humanae omnes fluxae: ac breues: egregius ille princeps Philippus Maria Anglus: qui uno sapientissimo: omnium hominum iudicio potuit cum omni antiquitate in omni gloriae genere de nominis immortalitate contendere: inopinato migrat ex hac uita: cum Franciscus sphortia eiusmodi casus omnis ignarus: ut erat animo in socerum & beniuolus: & pio reuertitur in hanc galliam cisalpinam cum uxore: ac liberis: ualidissimoque exercitu: quo illi auxilium ferret aduersus Venetos: qui iam agrum medio

Philippus Maria

Gallia cisalpina

Cremóna

Blanca Maria

Mediolanēsis

Placentia

Mediolanēsis

Veneti.

Thaddeus æ-
stensis

Andreas quiri-
nus

Casalis maior

Padus

Addua

Carauagium

Forum nouū

Blanca Maria

lanēsem inuaserāt: & multis oppidis captis usq; ad portas urbis oīa fer-
ro: igniq; uastātes quottidie circūquaq; dīcurrerēt. Igitur ubi cremonam
uenit: quam dotālē annis sex antea una cum uxore **Blāca Maria** a Phi-
lippo socero acceperat: inita pro tempore cum **Mediolanēsis** societa-
te: quos norat hāreditario iure ad sese: uxoreq; pertinere: **Placētiam** cele-
riter obsidet. (Hæc enim idigne ferēs **Mediolanēsiū** dominatū ad **Ve-**
netos ultro defecerat) Munierāt **placētiam Veneti** firmissimo equitatu:
peditatuq; sub æstensis **Thaddæi** ductu uiri ipigri: & cōstantis. Quam p-
uicatus repugnātem: ubi intra paucos dies ui expugnatam: captamq; :
& direptam (quis enī armatis uictoribusq; militibus modum imponat)
mediolanēsis pro societatis fœdere tradidisse. Atq; in annum deinde
proximum classē illam & magnam: & formidabilem: cui **Andreas qui-**
rinus præerat uir mercaturæ: quam bello nāuali aptior: mira idustria: ac
uiribus apud **Casalem** maiorem ex arido & sudisset: & cepisset in **Pado:**
mox trans adduam acto exercitu **carauagium:** quod iam antea **Veneti**
occupauerant: circūsedit oppidum sane cum populo frequēs: tū a **Vene-**
tis completum maximis uiribus. Occurrūt **Veneti** cum potētissimo: fir-
missimoq; exercitu fortium uiroz; supra uigintimillia: qui tādē post plu-
rima quottidie: periculosissimaq; plia cum itelligerent oppidum ad tri-
duum usq; in ius nostri p̄cipis concessurum: freti uiribus suis: & quod
existimarent oculatissimum: & uigilātissimum argum perīde atq; dormi-
tantem posse opprimere: castra adoriūtur ad eam partem: quam opina-
bantur icustoditam. Quare cum per uiam **Fori noui** in castra impetum
audaciter faciūt: summa prudētia: incomparabiliq; uirtute unius **Fran-**
cisci phortia tāta clade perculsi sunt: ut nisi paucorum **mediolanensium**
quorūdam: qui & ei: & uniuersæ reipublicæ iuiderēt: sanis cōsiliis coniu-
ratio obstitisset: actum esset eo die de omni **Venetorum** imperio. **Cate-**
rum hoc loco quæ deinceps secuta sunt: non ab re mihi prætereunda
iudicauī: ne si aliorum errata commemorauero: sanata uidear: & conso-
lidata iam uulnera ueluti refricādo magis exacerbare. Illud sane oībus
& perspectum est: & cognitum tātam nostri diuini illius p̄cipis & sapiē-
tiam: & cōstantiam: iauditamq; bonitatem extitisse: ut uniuersus **Medio-**
lanensis & senatus: & populus tandem ubi sese collegisset: reiectis oībus
Venetorum & suasionibus: & subsidiis unum **Frānciscum phortiam** una
cum **Blanca Maria** mulierum clarissimarum omnium: quæq; sunt: aut
fuerunt unq;: aut imposterum sunt futuræ: integerrima: optimaq; uiragi-
ne ad totius reipublicæ imperium mirabili cōcordia: atq; beniuolētia ac-
cesserit: & eundem: q̄ diu i uiuis fuit: summa cum fide: atq; pietate non

secus ac parentem: tum semper obseruauerit: tum assidue obseruet: uel mortuum. Quid enim sum prolixior in referendis aliis eius rebus: tā multis: tāq; magnificis: quas uel belli: uel pacis: & in omni laudatissimā uitā genere cum sempiterna sui nominis celebritate cōfecit. ¶ Nonne id unum exploratissimum est illius mirificā uirtutis documentum: quod unus Franciscus sphortia apud omnis principes christianos uenerabilis apud barbaros uero: & aduersarios christi nominis esset admodum formidabilis. Nam qualem præterea uel erga maximos ecclesiæ Romanæ pontifices: uel erga Pherdinandum regem diui illius regis Alphonsi filiū uel erga inuictissimum regem Francorum Lodouicum se præstiterit: totus terrarum orbis: & uidit: & admiratus est. Sed quid plura in medium referam. Vno Francisco sphortia nemo humanior: nemo benignior: nemo melior: nemo immortalī deo per omnem iusticiæ & æquitatis: pietatisq; laudem: hominibuscq; acceptior: aut carior unq; fuit. Adde quod in tanta filiorum prosperitate: rebusq; secundissimis: regno florentissimo summa gloria: ualitudine integra: leuissimo genere mortis ita intra biduum est extinctus: ut eam p̄ sua illa acutissima mentis acie: incredulibiq; prudentia intellexerit quidem: non autem senserit. Quæ cum ita sint: nostri muneris esse arbitror illustrissimi p̄cipes: ut modum iam tādē nostro huic tam diuturno luctui imponamus: quod ut ipsi primi faciant: quo cæteris quoq; grauitatis exemplo sitis: non debeo uos non monere: adhortari: orare: obtestari. Vincenda est enim uobis animi mollicia & lachrymæ omnes reprimendæ: ne quo magis in parentem pii uideri uultis: eo minus in deum sperare iudicemini. Nam satis est mea quidem sententia uel pro imbecillitate naturæ: uel pro communi consuetudine annum iam totum in luctu: maroreq; agitalse. Redeat deniq; animi tranquillitas cū pristina illa uultus serenitate: ornatusq; elegantiā. Quod si minus fortasse uestra causa facturi sitis: id saltem huic uestræ uniuersæ reipublicæ condonate: quæ non uestra minus: q̄ amissi principis causa in extremis uersatur angoribus: nam cum illo actum est q̄ optime: qui per omnia: ut summatim complexi sumus: & animi: & corporis: & fortunæ bona ad quintum & sexagesimum usq; annum uictis omnibus & inimicis: & hostibus perseverauit inuictus: & ita pacata omnia atque tranquilla a nobis abiens reliquit: ut cum omnes eius abessent exercitus: alii in appulis: ut Regi Pherdinando pro affinitatis iure inferuissent: alii in flaminii: nequis impetus oriretur aut in bononienses: aut in senenses: aut in florētinos: quos socios: amicosq; haberet. Alii in Gallis transalpinis: quo adessent Lodouico regi: ab quo p̄pter Sagonā dono Genuāq; acceptā bene esset affectus: ne minimus

Fr. sphortia.

Pherdinādus
rex

Alphonsus rex

Lodouicus
rexComplexio ar
gumētationisAppuli
Pherdinādus
rexFlaminii
Bononiēses

Senēses

Florētini

Galli trāsalpini

Lodouicus rex

Sagona

Genua

Pindarus

Euripides
Hæcuba

Epicurus

Apostoli
Christus
Cicero

Confutatio &
cōfirmatio
Quod sunt lu-
gendi causæ

quidem tumultus in hanc usq; diem i uniuerso eius imperio fuscitatus sit. Itaq; nobis moderate ferēda est huiusmodi hominis naturæ necessitas: tum quia mortalibus cūctis & communis est: & debita: tum etiam quia ærumnis præsentis uitæ nos liberās se ducē præstat ad meliores æui tranquillitatem. Quid enim eius mortem doleamus: cuius uita omnis plena fuerit honestatis: & aduersæ nulli subiecta fortūæ? Nam recte Pindarus Præmium primum tibi res secūda: Afferent. Laus hic sequitur probata: Quæ duo quisquis tenuit: beatus iure uocetur. Tanta erat sapiētia nostri p̄cipis: tātum oibus in rebus cōsiliū: tāta moderatio: tāta grauitas: ut nō solum nihil unq; pateretur aduersi: sed fortunæ ipsi tanq; dominare: quicqd uel magnum: uel appetendum i uita sit: i sua potestate usq; habuisse uideat. Est ille foelicissimus: ait apud Euripiden Hæcuba: mali nihil cui accidit uiuo. Quis autem uir sapiēs fragilem hanc: atq; breuem uitam nō cōtemnat: habeatq; pro nihilo: quo solidam: sempiternamq; consequatur? Hac sane ratione ueram beatitudinē docebat Epicurus in hac hominum uita nullo pacto inesse posse: quia corruptioni subiecta foret. Ob eāq; rem uocat deum beatum: quod & incorruptus sit: & sempiternus. Quid igitur illum post uitam tam diu bene actam adeo doleamus obdormisse i domino: tanq; adhuc uelimus iter hosce turbulentissimos fluctus agitari: laborareq; assidue. Hūc omnibus & præliis corporis: & sæculi cladibus liber sui ipsius uictor euasit in cælum: quem si magis q̄ nos ip̄os caste: ac pie diligeremus: gauderemus sanæ: nō doleremus. Si diligere retis me: ad Apostolos ait xps: gauderetis utiq; quod uado ad patrē. Nec enim omnibus: ut scriptum reliquit Cicero i cōsolatione de filiæ suæ obitu: iidem illi sapientes arbitrati sunt eūdem cursum i cælum patere. Nam uitis: & sceleribus cōtaminatos deprimi i tenebras: atq; in ceno iacere docuerūt: castos animos: pueros: integros: incorruptos: bonis etiam studiis: atq; artibus expolitos leui quodam: & facili lapsu ad deos: id est ad naturam similem sui superuolare. Euolauit inquam Frācisus sphortia ex his terrenis tenebris i serenam illā: cælestēq; regionem: ut eius conspectu atq; uisu in omnem æternitatem: frueretur: ad cuius imaginem: ac similitudinem nouerat se creatum. At stultum esse q̄s dixerit non dolere id oportere: q̄ sua natura sit malum: tanq; mors in bonis sit numerāda: qua tollitur uita. Præterea alias quicq; afferri posse lugēdi cās: quarum una sumitur ex eo i cōmodo: quod ipsi accipimus ex illius obitu: quem dilexerimus: altera uero: quod existimemus animum sine uahementissima doloris acerbitate a corpore: cui penitus inhaeret: infixusq; est: separari haud posse. Tertia autem cā suscipitur: quod arbitremur eūdem: quem lugemus: priuari huiusce uitæ uoluptate: adducūt etiam quartā ex hor-

ribili metu sempiterni supplicii apud inferos. **S**unt præterea nonnulli ingenio usque adeo deprauato: & ab omni hominis natura: dignitateque alieni: ut animum opinentur una cum corpore iterire: dissipari: deleri. Itaque eos ferreos esse dicunt: planeque amentis: atque insensatos qui minus doleant mortem: ac summis ducant in malis. Sed has ego singillatim lugendi causas soluiam & facile: & uero: & breuiter: & primum quidem ex antiquorum philosophorum sententia probatur animi immortalitas. Nam poetæ omni doctorum hominum genere longe antiquiores quid senserint de animorum æternitate: cum Orpheus: & homerus: tum alii & græci: & latini fere innumerales sunt locupletissimi testes. ¶ Plato duplicem esse animum docet: qui rationis particeps sit æternus: alterum mundi: alterum hominis. Ita autem a Platone animus definitur: animus est euentia incorporea se ipsam mouens: ac rationalis. Ea autem ratione animi immortalitatem probat Plato: quod is per sese moueatur & semper: ac cæteris quacumque mouetur: & fons sit: & principium motionis. Nec enim latere nos debet immortalitatem dupliciter accipi: quod aut aliquid immune sit mortis: quoniam eius sua natura capax non sit: ut animus: aut quod alterius beneficio a morte reddatur incolumis: ut mundus secundum Platonem. Quia etiam ratione aliquid agitari dupliciter dicitur. Nam & de eo accipi solet: quod ex quo principio esse coeperit: semper mouetur: ut mundus: & quod semper & est: & mouetur ut animus. Nec sane ulla possum ratione assequi: quid illos mouerit: qui omnem animum uoluerunt una cum corpore iterire. Nam si ita foret: & mundus iam pridem: & quæ in mundo sunt: omnia perissent. Sed quo pacto mundi animum immortalem dixerunt: hominis autem mortalem: cum & principium uterque motionis sit: & uterque uiuat a seipso: & eadem eodem attingat modo: quippe qui intelligat & quæ in cælo sunt: & quæ sunt ultra cælum: & quicquid est secundum essentiam: quærat: ascendatque ad primum usque principium. Itaque cõtemplatio secundum Plotinum: quæ ab ipso fit: ex his: quæ in ipso admirabilia sunt: & ex unoquoque quod in ipso est: & quod est ex Academica recordatione: etiam ante tempus ipsa dat esse. Et quoniam perpetuis animus scientiis utitur: perpetuus quoque necessario ipse est. Ad hæc quicquid accepta compositione perficitur: ut sit: id idēdem natura dissoluitur: ut est compositum. At animus una est: & simplex agilitas in uidendo secundum naturam. Non igitur hoc pacto corrumpi potest. Præterea cum animus non sit corpulentum quiddam: nec habeat quantitatem: etiam ubi separetur a corpore: dissipari: deleri non potest. Num fortassis in aliud transmutatus corrumpatur? At huiusmodi transmutationis corruptio aufert formam: materiam dimittit. Hoc autem est compositæ rei passio. Si animus igitur secundum horum aliquod genus corrumpi negd: is est

Prima causa.

Orpheus
Homerus
Probatio immortalitatis aiorum
per rationes
Platonica animi definitio

Plotinus

Aristoteles

necessario immortalis. **H**ac aut immortalitatem animi humani cum aliis multis in locis probat. Aristoteles: tum etiam in libro secundo de animalium generatione uerbis huiusmodi. Omnes animi necessario sunt uirtute prius: quam actu. **N**ecesse etiam est aut omnes non esse prius & fieri: aut omnes antea existere: Vel alios esse antea: alios non esse. **A**c fieri aut in materia & non ingredi in maris semine: aut in materia uenire a semine quidem sed in mare aut extrinsecus fieri omnes: aut nullum: aut alios fieri: alios non fieri. **Q**uod fieri igitur nequaquam possit: ut animi omnes prius existant: patet ex huiusmodi rationibus: Quorumcumque enim principiorum corporalis scilicet est operatio hac antea existere sine corpore minime possunt: ut incedere sine pedibus: **Q**uo fit: ut animi extrinsecus ingredi nequeant: **N**eq. n. fieri potest: ut ipsi per sese: qui separari non possunt: ingrediantur: nec item in corporeo semine. **E**st enim semen superfluitas imutati alimentum. Relinquit ergo mentem solam extrinsecus aduenientem ingredi: & eandem solam esse diuinam: **N**ihil. n. cum eius agilitate habet commune operatio corporalis. **O**mnis igitur uis animi uidetur alius corporis esse particeps: & eius quidem diuinioris: quam illa sunt corpora: quae uocantur elementa. **S**i autem doctoribus tantum inniti nos oppoteret: afferem alios pluresque nobilis: spectatosque philosophos: qui sola grauitate nihil contradici posse conuincerent: **Q**uis est. n. usque adeo hebeti: obtusoque ingenio: qui sui ipsius discernere habeat nullum: qui non intelligat propriam animi humani perfectionem id esse: quod incorruptibile sit? **A**t propria huiusmodi animi operatio intelligere est. **E**a. n. hominis: & pecudibus praestat: & stirpibus: & inanimis. **S**ed intelligere secundum uim propriae naturae uniuersalium est: & eorum: quae corrupti non possunt. **S**ed cum omnis perfectio ad suum perfectibile necessario proportionem habeat: reliquitur animus humanum iteritui non esse subiectum. **M**etalis inquam animus immortalis est: & sempiternus **E**t ne id quidem mirum: **N**am si ea parte: quae nobis est communis cum belluis: corrumpimur: atque interimus: quis ambigat ea nos parte incorruptos: immortalisque futuros: quam ad dei imaginem: similitudinemque creati communem habemus cum caelestibus illis uel mentibus: uel angelis: quos appellant: praesertim quod necesse sit ea substantias habere communis: quibus opera sunt communia. **S**ed hominum animos ita supremam contemplari: aeternamque ueritatem: ut angelos qui ignorat: se hominem esse negat. **H**ac certe uim mentis solam dicit Aristoteles in iis libris: quos de animo reliquit scriptos: a ui sensitiua ita separari: quemadmodum quod perpetuum est: ab eo quod sit corruptibile. **E**t est huiusmodi sane animus uiuax quaedam imago dei: quem idcirco ad suam creauit similitudinem ut proximus sibi quodam pacto in suo genere immortalis etiam secum foret:

Aristoteles

Solomon

Timæus
Plato
Euangelium

ut. n. scriptum est i libro sapiētia: Incorruptio facit proximum deo. Propterea inquit: per hanc habeo immortalitatem. Præterea si deus ipse dum taxat animi humani & conditor est: & creator: a quo alio: q̃ ab deo is periri pōt: quemadmodum de angelis affirmamus: quos nulla interimit uis natura? Nam quicqd est natura corruptibile: id naturalibus constat causis: at aiūm deus natura: causis non subiecit: id quod in Timæo etiā docet plato. Rectæ igitur in euangelio præcepitur: Eum timere: qui potest aquam occiderit: potestatem habet mittere in gehennam ignis: animamq; & corpus ibi perdere: Atque illud quoque perspicuum est: si animus interiret: ex eo effici nihil posset: at quicqd est naturali causa: uique generatum: nunquam perit: quin inde aliquid producat: ut ignis ubi ligna concremarit: & carbones ex lignis: & cinerem: & uapores flameos efficit. Quo fit: ut nihil arte pereat: quin aliquid inde sit reliquum. Id autem de animo dici nequit: Is enim si pereat: relinquitur nihil omnino. Videmus insuper uirtutem omnem instrumentalem debilitari in ipsius instrumenti debilitate: eandemq; perire: ubi peat instrumentum. Ita oculis auribus ue debilitatis audiendi ac uidendi uirtus debilitatur: eademq; perit: cum ea pereunt instrumenta. De mentali autem ui accidit multo secus. Nunq̃ enim neq; debilitatur: neq; perit ex cuiusq; instrumenti uel amissione: uel debilitate: etiam si quandoq; eius agilitas ob imaginandi uim interceptam cessare uideatur. Nec item illud ignorat quisq; qui oīo stultus nō sit. Quicquid forma utitur infinita: ac nullis terminis circōscripta: id corporeum esse non posse: cum omne corporeum formam habeat & finitam: & suis terminis circūscriptam. At uniuersale ui multiplicationis dicimus infinitum: quodq; neq; sit terminatum cōmunitate: neq; finitum quantitate. At mens cum in intelligendo huiusmodi formā habeat ipsum uniuersale: relinquitur eam esse & simplicem: & separatam: ac ob eam rationem etiam immortalem: Nam quid sim longior i animo rum nostrorum probanda immortalitate: quæ illorum dumtaxat mentes nō capit: qui aut stulti sunt: & ita similes: iumētorum: aut: scelerati: & impii: atq; proinde immanes adeo: ut diuinam uim quoq; negent omni no. Haud. n. scio qd Epicharmus ille comicus sibi uoluerit: cum ait: hō & cōcretū ē qddā: & discretū: atq; abit: unde uenit rursus terra i terrā: spūs aut sursum. Quid horū triste? nihil. At ego ita hominē eē cōcretū arbitror: ut & aio affirmē immortali cōstare: & corpore iteritui debito: qppe qd cōpositū sit ex quattuor elemētis pportiōe quadā n̄ arithmetica: neq; geometrica: sed musica potius: quæ tāta ui hēt i uiui hōis corpore: ut aiūm Aristotelis discipulus Aristoxenus n̄ dubitaret harmoniā eē d̄finire: sed aiūsq; uitā dat corpori: & id sua plētia regit: atq; moderat: aliqd̄ nihil ē mea qdē

Epicharmus

Aristoxenas
Harmonia
Animi definitio

Probatio ex co-
muni hominū
opinioe

Probatio ab
auctoritate ita
lica philoso-
phia
Pythagoras
Pherecydes
Ionica philoso
phia

Thales

Arabes

Auerrihus

Auicenna

Algazel

Isahac

Alpetragoras

Probatio ab

apparitiōibus

spirituum

Probatio a fa-

ctis libris

Philosophi

Magi

Probatio a frā-

cisci sphortia

uita atque mo-

tibus

sententia q̄ creata substantia spiritalis: simplex: rationis: intellectusq; par-
ticeps: quæ seipsam. mouens naturale: instrumente: corpus tam diu
afficit ea ui: quæ & uitalis est: & sensibilia admittit: quoad eorum natu-
ra capax elementalem conuenientiam seruat. Huiusmodi inquam ani-
mum æternus: & immortalis deus immortalem creando infundit in cor-
pus humanum: & infundendo creat. ¶ Quam animorum immortalita-
tem ut indubitato credam: si nullam etiam ratiōem asserre nossē: quæ
sunt prope infinitæ: non probabiles solum: sed etiam necessariæ: commu-
nis tamen ipse populorum omnium: ac gentium: nationumq; consen-
sus: qui est quædam ueluti firmissima lex naturæ: eam mihi ante ocu-
los poneret: Quam enim audiuius unquam: aut legimus uel bar-
baram multitudinem: quæ futura secula nihil ad se pertinere opinaret?
quæ parentalia negligeret? quæ minus & orationes: & sacrificia pro ijs
faceret extinctis: quos uiuos carissimos habuisset? ¶ Quid enim illorū
asseram testimonia: qui uel in italica ab usq; Pythagora: qui Pherecyden
syrium audiuerat: uel in ionica philosophia: cui principium dedit tha-
les milesius: uiri eruditissimi: & grauissimi floruerunt? Qui uero iter ara-
bas habiti sunt illustres: acutissimiq; philosophi: Auerrihus. Auicenna.
Algazel. Isahac. Alpetragoras quam multis: q̄ uariis: q̄ subtilibus: q̄ ueris
docuerint rationibus esse hominum aios immortalis: sit difficile nume-
rati. ¶ Nec illud paruum est documentum permansturos animos post
corporis separationem: quod & boni: & mali Angeli non nunq̄ apparēt
hi ad malas actiones: illi ad bonas homines adhortantes: quod nunq̄ fa-
cerent: nisi nossent quasdam eē paratas sedes animis mortuorū & ad præ-
mia: & ad pœnas. ¶ Sed quod omnem superat ueritatem: habemus &
uetus: & nouum testamentum: ac reliquos sacros libros: quibus q̄diligen-
tissime erudimur non solum uiuere nos post obitum: uerum etiam cum
corporibus una resurrecturos aliquādo: id quod magi quoq; antiquissimi
psarum philosophi cōstitissime asserūt. ¶ At uidete obsecro: quantum
ego tribuā auctoritati: atq; sapiētia unius frācisci sphortia: cuius hæc agi-
mus parētia. Si nullæ possent ratiōes asserri: qbus hominū animi imor-
tales eē demonstrarent: si nulli gētū omniū: nationumq; cōsensus: si nullæ
essentiæ inuisibiliū apparitiones: si grauiora nulla testimonia grent ad
duci: sola illius diuini principis uita: laudatissimiq; mores: ut id sine ulla
cōtrouersia credere: satis superq; præstarent. Quo enim pacto se ab om-
ni iniuria: ab oī abstinuisset maleficio: si futurū iudicasset: ut mors totius
hominis esset iteritus? Quot fugit & uoluptates: & emolumēta honesta-
tis gratia? Quot labores: periculaq; suscepit: nequa turpitudinis cuiusq;
suspitiōe se inquaret: Duxerat olim uxorē i calabris natus ānos septē ac

decem nobilissimā: pulcherrimāq; uirginē Polyxenam rufam: cui Mōtis
 Alti comitatus cū oppidis pluribus: mūicipiisq; parebat. Ex hac suscepe-
 rat iā puellulā: cum absens ad patrē Sphortia certior factus ē & filiā isan-
 tulam primū: dein itra paucos dies Polyxenā quoq; uxore ueneno a ma-
 tertera esse iteremptā. Reuertitur i calabros. Rem ita habere repperit: ut
 acceperat. Nā impia illa mulier ut & comitatu Montis alti & sororis filiæ
 polyxenæ cæteris bonis oibus hæreditario iure potiret: tanto se cõtami-
 narat scelere. Non milites sphortiani solum sed ii oēs calabri qbus Poly-
 xena præfuerat: hortātur adolescētem: ac pfusissimis lachrymis obtestan-
 tur: ut ultione sumpta de sceleratissima muliere & iteremptæ uxoris: & e-
 ius materteræ dominatum oēm: id quod facillimū factu erat: sibi uendi-
 cet: cum is nō religose minus q̃ grauius ita rēdit. Esti nō ignoro qđ mu-
 nus iusticiæ ē humanæ: malo tñ quod dei est: seq̃ quod hoīs. Scriptum
 ē enim mihi uictam & ego retribuam. Neq; illud præclaræ cõtinentiæ
 argumētum silendū est. Quo tempore Fr. sphortia bellum gerebat p Flo-
 retinis aduersus lucēses: Pōito municipio ui capto direptoq; iter mulie-
 rū militare cõtumeliā: ut fit: puella quædā elegātī forma quicq; ac decem
 annos nata trahebat a militū globo ad ludibriū stupri: cū uociferans illa
 iperatori se dedendā præcabat imperatori. n. suam deberi uirginitatem.
 Itaq; metu pculsi milites hāc ad illū adducunt: q re intellecta idq; illa phi-
 lari uultu corā affirmāte hic ut & iuuenis & corporis tēperamēto procli-
 uis in uenerē: & qui nōdū Blancā duxisset uxorem: nō detrectat munus.
 Cū uero tempestiue uirgine i lectū adducta iam hastæ innixus ueneret
 uoluptatis foret uulnus ultimum illaturus: subito uoce flabili iquit uir
 go. Ego te mi optime imperator oro: atq; obsecro per hanc ipollutā Ma-
 riam uirginē: cuius sacratissimam imaginē hic depictam aspicias. Erat. n.
 in pximo appēso pariete quædam tabula: qua Mariæ uirginis imago re-
 præsentabat: ne mihi meam uirginitatem eripias: sed meo me spōlo qui
 asseruat iter captiuos: reliquas intactam. Quibus auditis cōtinuo Fran-
 ciscus sphortia cōpressa ui omni uenerci appetitus & illam dimisit inta-
 ctam: & eius sponsum ppulchre donatum carcere liberauit. Oh mirabi-
 lē atq; in hanc diē inauditam summi uiri cōtinentiam: longe mihi pfecto
 unum hoc Fr. sphortia nō cōtinentiæ solum sed religionis & pietatis ex-
 emplum maius illustriusq; uidet: q̃ quod de Africano superiore proditū
 est memoriæ: qui ne uenire quidem in cōspectum suum sit passus puel-
 lam indibili despōsatam: cum tamē illum dixisse cōstat: equidem ea ute-
 rer: si serua esset & nō libera. Quis non eam iusticiæ laudem admiretur
 qua est usus ad rubiconem. Nicolaus picininus qua tempestate Venetos
 uehementius præmeret: ut in agrum iam usq; patavinum multis oppidis

Polyxena rufa
 Mons altus

Florētini
 Lucenses
 Pontitum

Blanca Maria

Africanus su-
 perior
 Indibilis
 Rubico
 Nicolaus pici-
 ninus
 Veneti

Picentes
Forum linium

Camillus
G. Fabricius

Carauigium
Veneti
Mediolanum

Henericus pa
nicarola
Gallia cisalpi-
na

Philippus Ma
ria
Ferraria

& brixianis & ueronensibus & uicētinis i deditiōem actis oīa circūquaq;
bellico more uastarent: ueniēs **Frācisus** sphortia ex picētibus ut **Vene-**
tis p stipēdiū societatisq; iure auxiliū ferret in summis difficultatibus: ad
Rubicon statua posuerat: cū ex urbe **Foroliuio** noctu ciuis cuiusdā fa-
mulus ad eū uenit pollicitus illam se urbem sine ullo prorsus discrimine
ei traditurum: & quo pacto id facturus esset: edocuit. Cui cum rēdisset i-
perator non eo se aduenisse: quo perfido cuiq; esset adiutor: iussit homi-
nē cōprehendi illico: eūq; artius uinctum intra portas usq; forliuii agen-
dum curauit: quē re oī diligenter exposita ciuib; ad supplicium tradi-
dit imitatus is quidē: tum **Camillum** i faliscis aduersus magistrum ludi:
tum **G. Fabricium** aduersus medicum regis epirotarum pyrrhi. Possē
huiusmodi exempla iusticiā summāq; uirtutis prope infīta in medium
afferre. Sed aliis duobus tribusq; cōtenti sumus. Nō enī parētia celebra-
tes hīstoriā recēsemus. ¶ Accepta ingēti illa ad **Carauagium** memora-
bilisq; clade cum **Veneti** rebus suis iam desperarent: ii qui **Mediolani** fa-
ctiosi ciues pē id temporis summā reipublicā sorte prāerant. **Francisci**
sphortia oēm & uirtutē & gloriā: ut erant animi iudicio hulcerato: uer-
tētes i perniciē suā clam cōeperunt per henericum panicarolam uirum
callidum & idustriū: qui mercaturā uenetis exercebat: de pace cum
uenetis agere ea cōditione ut **Frācisus** cum unum sphortiam ex hac **Gallia**
cisalpina oīno extruderent: & ipi certa iter se lege quas ille urbis: & oppi-
da possidebat diuiderēt. At **Veneti** quāquam itelligebant nihil tutum si-
bi futurū cum ciuitate factionibus dissidēt: tamē quia itelligerent oēm
mediolanēsiū cum suo duce discordiam sibi nō posse nō prodesse: rē
ueluti probare: & uana cōsilia uerbis alere: opāq; dare: ut ea omnes insi-
diā ad **Franciscum** **Sphortiam** perferrēt: qui etiam ipē iam pridem oīa
p nōnullos optimos ciuis ex mediolano antea didicerat: dissimulabat ta-
men futurum sperans: ut iproborum animi prāclaris suis itegerrimisq;
operibus flecterent: ad sanitatēq; redirent. Sed ubi uidet i dies magis at-
q; magis res suas apud **Mediolanēses** habere periculosius: & brixia: quā
iam esset i deditiōem recepturus e manibus sibi eripi **Mediolanēsiū**
ad **Brixianos** litteris quā ne id facerēt: qm propediē cū uenetis forent foe-
dera percussuri: suadebant: ea coactus necessitate ne & ipē & **Mediola-**
nēses una perirent: societatem inieit cū uenetis ea cōditione: ut seruato foe-
dere quod **Philippus maria** fover ferrariā paucis diebus prius q̄ uita ex-
cederet: cum illis percusserat: sibi auxilio forēt: & equitibus quattuor mil-
libus: & peditibus duobus millibus & aureis nummis ternisq; milli-
bus in menses singulos: donec omni **Mediolanēsiū** ditiōe quā philip-

pi soceri fuerat: potiretur. His humano atq; diuino iure sanctissime con-
stitutis atq; firmatis: cum Fr. Sphortia municipia & castella omnia quæ
ex Bergomenſi agro atq; brixiano nuper abstulerat: restituiſſet Venetis:
& Chremam: præterea ex illo ferrariensi cum duce Philippo fœdere, tra-
diturus prope diem foret: atq; Veneti contra annum iam integrum quæ
conuenerant q̄ absolutissime obseruaſſent: eo iâ res erat adducta: ut Me-
diolanêſes diutius tanti belli molem tolerare non poſſent: præſertimq̄
intestinis ſeditionibus fluctuarent: & boni omnes nobiliſſimiq; ciues eâ
popularem tyrannida iuxta atq; infeliſſimum auſpiciũ quærumno-
ſiſſime ferrêr. ¶ Tum Veneti cœpere conſilium eius ſoluendæ ſocietatis
auxiliq; ferendi Mediolanenſibus contra Franciſcum Sphortiam: ubi
minuſ ipſe quamprimum & a bello deſiſteret: & quicquid intra Padum
Ticinũ atq; Adduam Mediolanenſibus bello abſtulſſet: iis reſtitueret
Quæ ratio ſenatus Veneti grauitatem a propoſito mouerit: non ſa-
tis compertum eſt. Alii dicunt eos noluiſſe diutius, tãtam ſine ullo e-
molumento impenſam ferre: alii quod uitio ſibi dari: & a Frederico re-
ge romanorũ & a Frãcorũ rege Carolo: & ab Alphôſo rege grauitèr duce
rêt: qd̄ q̄ libertatē uni oĩũ aplecti maxie tueriq; deberêt: ii urbē q̄ liba eẽ
ueller: ad ſeruiedũ cogerêt. Sũt p̄terea: q̄ aſſerãt illos ſibi ut uiros prudẽ-
tiſſimos metuſſe me Franciſcum Sphortia ubi uoto potitus eſſet tantis
auctus elatuſque uiribus uicticia in ſe arma conuerteret. Qui decre-
tum hoc edictumq; Franciſco Sphortia nunciarent: lecti iam fuerant
duo Paſchalis Malipperius & Vrſatus iuſtinianus: hiq; iam in itinere
eſſe ferebantur: cum Carolus Gonzaga uir ſtrenuus ac fortis ducem
hortatur huiuſmodi fere uerbis. ¶ Quæ Veneti decreuerint: tenes: qd̄
igitur cunctamur. Sine ipſe Bartholomæum hunc collionem ac re-
liquas Venetorum auxiliariſ, copias quæ hic prope apud nos ſunt:
deimprouiſo adoriar. ¶ Facile enim opprimam: uertamq; in prædam.
¶ Idem tu ipſe facito de cæteris Venetorum uiribus: quæ Chremam
obſident. Et hoc pacto eadem hora tum Mediolanenſium peruica-
tiam: tum Venetorum inſidias una uiceris. ¶ Ad quæ nobiliſſimus i-
perator ita reſpondit. Doleo equidem Carole & uahementer profe-
cto: quod me Venetorum ſocietate quos & amaui ſemper: & feci plu-
rimi: ita priuatum iri intelligam: ut quos ob maxima utriq; data ac-
ceptaq; beneficia amiſſiſſimos ſemper oportuit: hoſtes ſim habiturus.
Cæterum utrunque res habeat: malo illos iniuriarum q̄ me & eſſe &
haberi auctores. Deus eſt cunctis hominum uiribus lōgiſſime ſuperior.
Huius ego fretus auxilio metuo neminem. Quare nihil priuſ qd̄ me de-
ceat: ſum facturus. Quæ cū dixiſſet: curauit illico: ut legatiſ Venetorũ

Chrema
Philippus dux

Padus
Ticinus
Addua
Fredericus rex
Carolus rex
Alphôſus rex
Paſchalis Ma-
lipperius
Vrſatus iuſti-
nianus
Bartholomæ-
us collio

Carolus gon-
zaga

Chrema

chrema traderetur. Id. n. per ipsum **Carolus** cuius magnæ militum manus præsidio erat chrema uel chremesibus inuitis efficit. Nam q̄ antea fuerat per Philippum fœderum ferrariensi fœdere cōstitutum: & ipse postea cōfirmarat: uoluit ratum esse: nequid absē factū uideretur iniuste.

Neq̄ minore se animi uel magnitudine uel clamētia gessit: posteaq̄ rerum mediolanensium ē potitus. Nam ubi post acceptam **Francisci** sphortia beneficio chremam **Veneti** decreto sunt usi: atq̄ is suo dūtaxat mar- te & incredibili sapiētia suis cœptis deesset nunq̄: tandem post annum a mediolanensi republica prostratis atq̄ compressis sceleratorum quorundam ciuium nefariis conatibus ultro est ad urbis & totius regni guber-

Blanca Maria

macula una cum uxore ipsa muliere & sancta & pia **Blanca Maria** sum- mis etiam cum precibus accersitus: q̄ sese modeste moderateq̄ gesserit: auditore: quæso. Vt uniuersa urbs i sex partis distributa est: quas portas appellant: oratores duodecim lecti sunt bini pro singulis portis. Tertius decimus lectus est publico decreto **Franciscus Philellus**: siue id linguæ di-

**Franciscus Phi-
lellus**

cēdiq̄ beneficio factum fuerit: siue q̄ hūc existimarint imperatori esse p- gratum: ut qui nō metuerit i summa gladiatorum impunitate duas ad po- pulum acerrimas habere oratiōes i terribissimos illos immanisq̄ tyrānos: q̄ diuina oīa humanaq̄ iura uexarēt atq̄ cōfunderēt: & id quidem i sacra- tissimo hoc templo i maxima omni magistratuum ordinumq̄ frequentia. **Hic** igitur cū nomie mediolanensis reipublicæ solus ex oībus oratoribus: quemadmodum a publicis magistratibus mediolai cōstitutū: fuerat ora- tionem ad **Franciscum** sphortiam: qui adhuc se moguntia cōtinebat: ha- buisset q̄ magis potuisset ad persuadēdum accōmodatam: ut pro imor- talium suarum uirtutum meritis pro tot tamq̄ multaq̄ rerum gestarum gloria si uellet uniuersis ciuibus rem facere gratam & periucūdā: triū- phali curru urbem īgredere: more maiorū: ad hæc ille ut erat unus om- nium īgenio & miti & uerēcūdo & graui: locutus de se pauca & mira cū modestia absit: iquit: ut ego i patriam meam tam liberaliter ueluti reuo- catus triūphās īgrediar. ¶ Quod si me cupitis pro benignitate uestra ma- xime honoratum opera date: ut oīa pacata iter uos eē offendam. Cessēt ciuiles oēs discordia: extinguant oīa odiorū icēdia: iniuriæ oēs mea grat- tia cōdonet: quod ut etiā ipsi & priuatim faciatis & publice: ego primus quicq̄ est aduersus me meosq̄ perpetrātū aut iuste aut puicaciter: nō ignosco solū: sed oēs rogo: atq̄ oro: ut sempiterna id obliuioe ex aīo de- leatis. ¶ Mecūq̄ i posterum ita mutuis certetis officiis: ut & uici & uicere æque sit dulce. Ita diuīus ille princeps locutus ē. Et quæ locutus ē: re ipsa p- stitit. Quo factū est: ut & oīs ciuiles discordias e medio sustulerit: & ulci- scēdi flamas oīs extinxerit: & inimicos oīs reddiderit sibi amicissimos adeo

ut eius obitum nō secus doluerint ac parētis. ¶ Sed qua postremo animi
 æquabilitate segescit cum Venetis: qui āno tertio post acceptum soceri
 Philippi imperium pacatis trāquillisq; rebus oibus ubi cōspirassent cum
 Alphōlo rege: maiore hūc belli apparatu adorti sunt? Quos uni Frācisco
 sphortia nō reddiderūt aut hostes aut inimicos alios aptos occultos ali-
 os: Florentini soli iusticiæ partes tutati sunt: qui auctore Cosino medice in
 fracto animo uiro atque sapienti nullam impēsæ molem nullum bellicæ
 fortunæ periculum recularūt: quo illi optimo iustissimocq; picipi bene p
 spectum esset. Cum semp deus optimus maximus tum eo potissimum
 tempore Luce clarius ostēdit sibi nō esse neglectui uiros bonos & inocē-
 tis: Veneti. n. qui nullo iure alienum appetebant imperium: suum poene
 amifere. Nam præter has duas urbis Bergomum ac Brixiam & oppidū
 unum Chremam oīa quæ i gallia cisalpīa possederāt iādiu: itra paucos
 mēses sub unius Francisci sphortia dicioem ultro atque alacriter deu-
 nerūt. Idemq; & brixiani & bergomēses chremēsesq; fecissent: nisi bartho-
 lomæus collio usus ea qua semper fide cōsueuit: i medio uincēdi cursu
 ad Venetos defecisset. Qua ipsa in re bonitas etiam nostri picipis præte-
 reūda hoc loco cete nō est. Didicerat Bartholomæum corruptum pecu-
 niæ magnitudie fugam parare ad Venetos: amici & familiares oēs hor-
 tabantur imperatorem: ut illum caperet: ne tāta de hoste uictoria iam fe-
 re parta per unius hominis pfidiam impediretur Idq; se facile effecturū
 Alexāder sphortia frater uir igenio promptus & itrepidus & idustrius cō-
 stāter recipiebat: Tum frāciscus Nolite me inquit mei obliuisci: ut ei ma-
 le faciam: quem affecerim maximis beneficiis: Nam & senæ gallicæ cum
 esset pro Philippo socero: & ego me p id temporis cōtinerem hæsi: audi-
 ens eum premi nō mediocri inopia octomillibus nummū aureum eius
 inopiæ cōsului: quos reddidit mihi nunq; & mortuo Philippo socero: ab
 quo quia clam sentiret cum uenetis: fuerat Moguntia cōiectus in teterri-
 mum illum carcerem: quem nominant furnum: mea est opera miseria il-
 la omni liberatus restitutus etiam omnibus eius & bōis & pecuniis: quæ
 in ticiuensi arce quam ego iam possidebā: ab ipsius usq; captiuitate ser-
 uabantur. Meaq; dein quicq; factum est opera atq; sponsione: ut a repu-
 blica mediolanēsum conducere stipendio & amp'o & honorifico: A q
 bus cum nō multo post transfugisset ad Venetos contempta omni fidei
 sanctitate quam mediolanensibus spōsoriq; dedisset: nō destiti tamē ad
 postremum ut uidetis eundem hunc fugientem a Venetis: ab quibus ad
 supplicium quærebatur: inermem nudūq; excipere: & emolumentis ma-
 ximis ac honoribus prosequi. Malo igitur in tantis beneficiis meis rur-
 sus falli a Collione q̄ rationibus ullis adduci: ut falli ab isto credam: præ-

Philippus dux
Alpholus rex
Florentini
Cosinus medi-
ces

Bergomum
Brixia
Chrema
Bartholomæ-
us collio

Alexander
sphortia
Sena gallica
Philippus dux
Hæsis

Moguntia

Bergomum

Paulus barbus

**Euangelicum
pceptum**

**Zacharias
Ihesus**

**Homerus
Eumæus**

Christus

Secūda causa

Tertia causa

Quarta causa

sertim quod ea est uis diuinæ iusticiæ ut nullum sit neq; malum impuni-
tum neq; bonum irremuneratum. **Hæc** **Frācisus** sphortia & benigne &
grauiter. ¶ **C**aterum quo **Bartholomæi** auuiditati occurreret: ei belli su-
mam cōcessit aduersus bergomum: q̄ eius rei maxime ille uidebat cu-
pere. Sed neq; hoc item pacto mederi potuit igenio auarissimmo ac neq;
quo minus contēpta oī hominum fama deiq; reuerentia post acceptum
grāde auri pōdus homo unus oīum igratissimus trāsſugerit ad uenetos
Qui sibi tñ rebusq; suis nihilo eius accessione minus metuentes de pace
per **Paulum** barbū legatū suū uīrū patriciū & illustrem conti-
nuo egerunt: quā ipsam princeps moderatissimū nō solum nō recusa-
uit: sed ultro etiā castella omnia mūicipia omnia oppida omnia: quæ
iure belli sibi uēdicarat: uenetis dono cessit: quo nihil deesset omnino ad
perpetuæ pacis stabilitētum ac robur imitatus sane quod scriptum est:
pacem meam relinquo uobis: pacem meam do uobis: **Cum. n.** delectaret
omnem perse pacari **Italiam**: nihil per sese deesse uoluit ad tollendā om-
nem belli nō materiā modo sed etiā suspicionem. **A**ltius certe aius
eius suspiciebat: qui mortalia despiceret omnia immortalis illius uitæ glo-
riam beatitudinemq; cōtemplans: ad quam sola iusticia nos perducit. **E**c-
ce rex tuus uenit tibi iustus & saluator: inquit **Zacharias**. Itaq; uenit redē-
ptor humani generis rex **Ihesus**: ut iustissimū nostrum p̄cipem corpo-
reo carcere aliquādo liberatum pro sua iusticia saluum faceret. **N**am ut
recte ac uero apud **homerum** ait **Eumæus**: **N**on amat iniustos homines
qui iusq; piūque **O**rnat honore deus. **H**aud sane mortuus est **Franci-**
scus sphortia: qui per tam multa tamque præclara iusticiæ opera se i om-
nem uitam tutatus est: sed dormit: ut de puella iquit **christus**: **R**euiscet
enim ac resurget in gloria nō hac fragili & inani: quā uanæ hominum
circūferunt auræ: sed i illa potius: quā nulla circūscriptura ē ætas nulla
deletura: antiquitas nullus extincturus iteritus. **N**unc omnibus humanæ
peregrinatiōis periculis liber est. iam nusquam deuiis oberrare potest an-
fractibus. **Q**uiescit iam tādē apud creatorem suū omni cura sollicitu-
dineq; solutus. **N**ūc trāquillus nūc beatus est. ¶ **N**am qd per imortalem
deum tātōpere doleamus: **L**ugeant sōntes: lugeātur flagitiosi: quorū ani-
mī sempiternis suppliciis cruciant: **N**am puod est cuiquam apud iferos
supplicium metuēdum: qui supplicio dignū nihil i uita gesserit? ¶ **Q**uin
potius nūc posteaq; euasit ex huius uitæ laboribus: quæ stimulis & mole-
stus & corporis & animi nunquā uacat: fruitur **Franciscus** sphortia uera
inco:ruptaq; uoluptate & gaudio sempiterno: quando quidē coram illū
& aspicit: & uidet: & contēplatur: qui solus sōns & origo est totius felici-
tatis atq; beatitudinis. **P**ræterea nec ullus acerbior est dolor i morte: quæ

aliud nihil est q̄ uitæ priuatio i corpore atque absentia: ut docet Aristoteles & id quidē ex corruptiōe proportionis corporeæ. Nam quādiu elementorū proportio humanū continet corpus: uita animis illud afficit: ac mouet. Ea si corrumpat: animus ipse icorruptus discedit a corpore: mori q̄ cōtinuo consequit̄ sensu omni penitus sublato. Quid igit̄ stultorū hominum greges mortem adeo ducūt i malis: quæ: ut monebat Arcefilaus illustis uir academicus: ut absens: & expectata egritudinis plurimum sollet afferre demētibus: ita præsens nemini est molesta: quippe quæ a perpetuo sopore quodam differat nihil. ¶ Dolere aut̄ ex incōmodo pprio hominis est: qui nō tam alterū amet q̄ seipsum: quicq̄ a scēnatore differat nihil: Qui enim ex amissiōe cōmodi quod sperabat: dolet mortē alterius gauderet is certe: si ex eius uita incōmodum metuisset: q̄q̄ sapiētissimus ille princeps a nobis abiit ita bene: atq̄ moderate cōpositis rebus suis: uniuersosq̄ ip̄erio: ut siquid nobis dolēdum ē: illud sit scire: quod in unius illius obitu innumerabilium comitatu uirtutū orbatī sumus. Sed eo p̄ncipes p̄batissimi uestra futura illustrior est laus: si annitemini: ut nulla uideamini illi bonitate dissimiles. Ad hæreditatem succedere fortunæ est bñficiū: sed eam rerum gestarū gloria ppagare uestre uirtutis pprium est munus: quasi nō pluris faciendus sit Alexāder Macedo: quod ad ultimas usq̄ terrarū mœtas imperiū ppagarit: q̄ quod Philippi patris regnū acceperit. Nos aut̄ qui sub uestra dicatione uitā acturi sumus: eo feremus moderatius illius absētiæ desyderiū: quoniā ante oculos ponētes quæ a uobis recte: & cū laude gesta fuerit: patrem optimū i liberis uobis optimis uiuere existimabimus: & ita nihil ex eius morte nobis esse incōmodatū. ¶ Nec. n. mors i malis habēda est: quæ cōstituta oib̄ ē natura: nec uitā tollit: sed cōmutat corruptibilē hanc: atq̄ ærumnosam i simplicem illam: & securā: & sempiternā. Præterea quod pythagorei monēt: non absurdum fortasse fuerit audire: Quos diuina homini dedit fortuna labores: Quæ tibi fors fuerit: capito neq̄ ferto moleste. Cui et ipsi sentētiæ astipulat̄ prudēter Anaxagoræ discipulus Euripides ille tragicus: cum ait: Casus sinistros qui bene tulerit: mihi Vir optimus uidetur: ac sapiens quidem. Quamq̄ si recte rem ipsam interpretemur: neq̄ illi grauius: neq̄ nobis inopinatum quicq̄ accidit. Nam quamdiu erat peregrinandum i huius uitæ humanæ salebris: Aduena ego sum apud te in terra dicebat Dauid & peregrinus: sicuti omnes patres mei. Siue enim mors altissimo sit somno persimilis: siue longæ: atque diuturnæ peregrinatio.

AristotelesArcefilansQuinta causaAlexander rex
Philippus rexSexta causaPitagoreiAnaxagoras
EuripidesDauid

Cyrus rex

Babiloni

Tomiris

Gu. Pōpeius

magnus

G. Iulius cāsar

M. Tullius ci-

cero

Mathusale

Xerxes

Helleſpōtus

Bosphorus

Athos

Grācia

Italia

Horoscopus

Cōclusio gene-

ralis p̄ enume-

rationē & am-

p̄licationem

ni: ut ait Plato: ea certe non bona esse non potest: cum & animi angoribus: & laboribus corporis nos soluit oīo. Ad hac an ignoramus quod diuturnior ē hoīs uita: eo eē calamitati magis obnoxia? Stultus p̄fecto: & amēs ille mihi uideri debet: q̄ coīs hoīm casus: & humanā uitā fragilitatē nō extimescit. Si **Cyrus** clarissimus ille rex p̄latū post tot: tātalq; uictorias potitus etiā babylone cōtinuo esset extictus: ludibrio **Tomyridi** nō fuisset. Idē cū de alijs p̄multis & dici: & cognosci pōt: tū maxie de **Gn. pōpeo** magno: de **G. Iulio cāsa**re: de **Marco Tullio cicerone** p̄spicuum ē q̄ si iuniores obissent: inimicorū oculos cladibus suis nō satiaissent. Quid tantū nobis asferre queat maior annorū numerus: q̄nquidē si **Mathusale** illius æquaremus ætatē: q̄ anno quarto decimo post diluuiū morti cōcessit: cū annos nouē & sexagita supra nōgentos uixisset: nihil tū ex tanta uitā lōgitudine nobis aliud supellet: q̄ maior sarcina peccatorū. **Xerxes** illē isolēs: & supbus: q̄ cū quīges decies cētēis hoīm millibus hellepōto: bosphorog; cōstratis: & **Atho** uelificato traiecit i grāciā: cū ex altiore loco suū oēm cōspicaret exercitū illachrymassē tradit qm̄ diceret post cētum ānos se ex tāta multitudine uisurū neminē. Quā eīm ulla temporis lōgitudine cū æternitate cōtendat? Si ratiōe rem malimus q̄ ullo nō uel commodo expēdere: uel libidie: satis sibi **Fr. sphortia** satis gloriā: satis naturā uixerat: qui tātis & tā multis rebus summa gestis cū laude: regno pulcherri mo nō cōparato solum: sed etiam stabilito annos uixerit quattuor & sexagita: mensis septē: diebus quattuordecī: relicto tam fœlici filiorū cœtu una cū uxore spectatissima: prudētissima: optima i tāta Italiæ pace: quā ip̄e pepererat solus: i tanta illustriū ciuitatū: potētissimorūq; regū ac principū societate: & amicitia: quos suis sibi maximis deuinxerat beneficiis. Quid aut mirari quenq; oportet: si naturā ad cōstitutā diē: quā praterite nō licebat: debitū soluerit: q̄ natura mortalis erat. Mortuus ē inq; tempore stitue **Frāscus sphortia** nō minus quā fortunatus: id quod ex eius natalis **Horoscopo** dignosci etiam licet. Quas ob res (ut tādē aliqñ poremus) quæ mea sit sentētia: cognoscite: obsecro moderatissimi principes. Satis ut opinor: modo ostēdimus: quā i hac uita mortalium optari cuiq; felicitas potest: eā ita uni **Frāscio sphortia** cōtigisse: ut fieri maior nulla q̄ret accessio. Nā & animi bonis: & corporis unus oīum polluit maxime. Fortunā habuit semp̄ splēdidissimis uirtutibus suis adeo i rebus oib; obsequēte: ut ea p̄ arbitrio uti uideret. Aliud nihil erat reliquū: q̄ optaret p̄ter eā beatitudinē: q̄ nulli fortunā: nulli corruptiōi subiecta ē. **H**ac illum post mortē adeptū esse cui sit ambigēdum? Nō. n. solū eas uirtutes cōsecutus ē semp̄ dum uixit: quibus itur: sed multo etiā studiosius q̄bus puenitur ad deū. Nam religione: sanctimonia: pietate nihil apud sc̄ unq; anti-

gus esse uoluit. **N**ō tenebar solū: sed etiā prædicabat diuinā eē iusticiam
 qua & iusti i altera uita p his laboribus præmia reciperent: quos hic ini-
 que ppeilli essent: & iniusti pro ipsiis operibus plecterent: **N**ullus unq̄ di-
 es illuxit ne belli qdem & iter insidias hostiū: quin genibus nudis humi ni-
 xus nō deuotas: ac supplicis minus quā prolyxas oratiōes haberet ad de-
 um. **N**unq̄ præterit dies: quo minus religiosiis officiis: atq; sacrificiis iter-
 esset. Idq; ab ineūte usq; ætate: **N**unq̄. n. aut ineptis ludicris: aut tripudiis
 & saltatiōibus delectatus ē: sed ad pbitatē suas oīs actiones: ad deūq; re-
 ferebat. **E**iūs fide sanctius nihil erat nemini unquā opus negauit miseri-
 cordiæ: ne inimicis qdem. **V**iros rerū diuinæ peritos nō minus uenera-
 bat pie: quā audiebat libeter. **E**t ne sim lōgior: quā par ē: cōuocarat **P**ius
 secundus pōtīfex maximus ānis supioribus i cōuentū illū mātuānū pri-
 pes oīs: regesq; christianos ad cōsultādū de cōstituenda expeditione ad-
 uersus ipetum: imanitatemq; **T**urcorū: q̄ capta iam: & direpta i feriore **P**ā-
 nonia Italiæ: ueluti portis imminerent. **C**æteri christianæ reipublicæ po-
 tentatus: & hi qdem pauci miserūt oratores: q̄ aliud nullū præter uerba i
 aina adiumentū afferret ad opus tā piū: tā necessariū: tā salutare. **A**t so-
 lus **F**rāsciscus sphortia nō oratores misit: sed ipse uenit cum uniuersa
 aula: & illustri sua illa nobilitate: quæ uniuersam romanam cu-
 riam illustraret. Is inquam **F**ranciscus sua illa grauissima: & maiestatis
 plena oratione præsens: coramque pollicitus est nō solum expositum
 ire facultates oīs: atq; uires suas ad propulsandā: & profligandā uim om-
 nem: conatusq; turcorū: sed iturū etiā sese cū exercitu pro ipsius sumi pon-
 tificis uolūtate: neq; ullū nō modo iperatoris: sed ne militis qdem aut la-
 bore: aut uitæ periculū omitturū p libertate: atq; amplificatione: & splen-
 dore fidei christianæ. **E**t dubitabit quisq; de huius pietissimi principis cæ-
 lesti beatitudine apud christū: q̄ christi opera p uniuersam uitā represen-
 tatit? **N**ec. n. eū mors offendit incautū: q̄ sexta feria nonis martiis: cuius
 postridie euolauit i cælū: cōiectis deuotis: trāquillisq; oculis in saluatoris
 imaginē: quā tabula depicta e regiōe lecti continebat: ait miti uoce: ac
 supplicis uisine domie ita oīo: fiat ergo uolūtas tua. **Q**uare positis lamen-
 tis oibus: & querelis nō tam nobis dolēdū est: quod talē principē amise-
 rimus: q̄ lætandū: quod talē habuerimus: cuius mirificas: imortalisq; uir-
 tutes si semp animo uolutabimus: easq; apud oēs quottidie crebris ser-
 monibus usurpabimus: icredibili pfecto mihi credite: uoluptate detine-
 bimur. **N**am qd tantū doloris mors cuiq; potest afferre: in qua ipsa nō so-
 lum nulla est iusta lugendi causa: ut modo probauimus: sed etiam cum
 alia plerāq; bona insunt: tum illud in primis: quod & uitia sepelit: ut in-
 quit **Ambrosius**: & uirtutes suscitāt? Itaq; rectissime scriptum est. **M**oria-

Pius pont. ma-
ximus

Turci
Pannonia
Italia

Christus opt.
max.

Ambrosius

Aristippus

Menicœus

Codrus

Phileni

Curtius

Decii tres

**Galeaci^{us} Ma-
tia dux**

Achilles

Pelleus

Blāca Maria

**Fr. sphortia
dux**

**Frāciscus phi-
lselfus.**

tur anima mea in animis iustorum. Si aristippus ille cyrenaicus: quo hu-
manæ uitæ cōsuleret: q̄qd auri: q̄qd nummorum habuit: dicit abieciſſe:
nos ut i celo ſempiterni futuri ſimus: uitam hāc iſtabilē: & icertam tāto-
pe tuebimur? Si Menicœus thebanus: ſi rex athenarū codrus: ſi phileni:
ſi curtius: ſi tres illi decii pater: filius: ac nepos: ſi alii nōnulli uiri magni:
& clari inani ducti gloria huiuſmodi ſpōte morti ſe dederūt: nos ut glo-
riā cæleſtē adipiſcamur: mortē hāc adco doleamus: quæ uel naturæ cur-
ſu obuenerit: uel dono oīpotētis dei: puidētiq; cōtigerit? Sed ne ſi lon-
gior fuero: maiore uobis p̄ſes cōſcripti: auliciq; ducales: ac reliqui nobiliſ-
ſimi ciues: quo ad uos tādē ſolos n̄ra ſe cōuertat oratio: acerbiorē ex re
cordatiōe illius n̄ſi amiſſi p̄icipis dolorē icutiā: cū omne uulnus eo ma-
gis exulcerat: atq; recrudescit: quo attreſcat magis. Hoc ego loco finem
dicēdi faciā: ſi unū illud uos prius commonuero: p̄pterea eſſe oēs reliqui
as ægritudinis ex animis n̄ſis radicatus extirpādas: q̄ nō modo nō ē mor-
tuus Frāciſcus Sphortia: ſed uiuit adhuc: uigetq; ac ſapit: & i dies magis:
magiſq; adoleſcit cū i reliquis ſuis liberis: & ſua p̄ſtati idole: & ſpe pater-
næ p̄bitatis iſignibus: tū potiffimū in excellētiffimo duce n̄ſo Galeacio
Maria: cuius tātus igeniū ſplēdor tāta magnitudo animi: tāta oīonis ma-
ieſtas: tāta i deū ueneratio: tāta iuſticia: tāta benignitas: tātum honeſtatis
ſtudiū: ut certo ſpare iā liceat: hūc paternā gloriā oēm nō equaturū mo-
do: ſed etiā nō ſecus ſupaturū: quā ab Achille canitur pelleus ſuperatus.
Nam de huius matre Blanca Maria regina noſtra qd attinet plura me-
mini ſi: cuius inocētiffima uita: ſanctiſſimiq; mores apud ip̄os etiā ho-
ſtis ſunt uenerabiles? Quotiēs in hos cōiecerimus n̄ſos oculos: ac mentē
cū noſtre fidei: ſynceræq; pietatis fungemur officio: tū diui Frāciſci ſphor-
tiæ humanitatē: beneficētiā: abſolutiſſimaſq; uirtutes iucundiſſima cū
anīmi uoluptate i memoriā reuocabimus. Nam qd in me ē: unum illud
uobis polliceor: p̄mitto: ſpōdeo: quātum p̄ſtare ingenii potero uiribus:
quātum lingua reſonare: quātū arūdine latine: græceq; ſcribēdo cōſequi
aut oratoria: aut poetica facultate: ſp̄ unus apud me Fr. Sphortia memo-
rabit: audiet: legeſ: ut nō mortuū minus: quā uiuū ab uno Frāciſco phi-
lſelfo & amatū illū: & obſeruatū: & celebratū p̄ntē oēs: uēturiq; cognoscāt.

FINIS.

Quæ qdē oīo habita ē ab eodē Frāciſco philſelfo egte aurato: laureatoq;
poeta i eccleſia cathedrali Mediolani: die lunæ. vii. Idus Martias: anno a
natali xp̄iano Milieſimo quadrigenteſimo ſexageſimo ſeptimo.

FRANCISCI PHILELFI Oratio habita in funere diuæ uiraginis **Blancæ** Mariæ Mediolanensium ducis.

NUquam Futurum existimaram: Patres cōscripti: ut nostro huic iunctissimo: atq; optimo p̄icipi **Galeacio** Mariæ sphortiæ cōsolator accedere i luctu tam iopinato: tanq̃ immaturo clarissimæ: indulgentissimæq; matris: ac uiraginis i clytæ **Blacæ** Mariæ: qua quidē una ex uniuerso mulierum omnium genere nihil ætas nostra pulchrius tulit: nihil illu-

Galeacius Maria

strius: nihil prastātius: nihil melius: nihil uenerabilius: nihil deniq; ex oī parte perfectius. Nam etsi noram illam esse natura mortalem: tamē cum mecum ipse tacitus cogitarem: quāta foret uitæ cōtinentia: quāta frugalitate: quāta i rebus omnibus moderatione: & ordine: minime p̄fecto dubitare poteram homo septuagenarius iam & amplius: me nunq̃ eius funeri interfuturum: quæ nōdum absoluisset ætatis ānuū: quartum & quadragesimum. Sed ianis est p̄sus: atq; irridēda nostra omnis humana p̄dictia: ut uelimus nobis certi quicq; incertius polliceri: qui qua hominis parte mortales sumus: omni mutabilitati: infirmitati: corruptioni subiaceamus. Itaq; non possum nō misereri & humanæ conditionis: & ipsius mei qui i id miseriarum iciderim: ut eius sim funus deploraturus: i cuius uita certissimū mihi: liberisq; meis p̄sidium collocaram. Venione ipse te laudaturus mortuam **Blāca** Maria: quæ ob innumerabilis tuas: diuinasq; uirtutes digna fueras ut nō morte solum: sed mortis omni uacares suspitione? Nam quo magis atq; magis tuam probitatem: & morum integritatem: pudicitiam: innocentiam: fidem: pietatem: sanctimoniāq; considero eo me maior ex obitu tuo mæror adeo inuadit: ut quid de te primum locuturus sim: nesciam. Fulgor enim patriæ: parentūq; claritudo: ac cætera oīa: quæ sub fortunæ imperio posita cēsuntur: tamen si magna i te fuerāt: & excelsa: hæc tamen alia sunt: ut p̄pria nequeāt cuiusquā bona appellari. ac excellētia animi tui: maiestasq; uirtutis me de te mecum diligētius cogitatem ita reddit attonitum: ut ab hac omni consolandi oratione deterreat. **Oh** quanta: & q̃ grauis ad nos calamitas uirago heroica ex tua decessione peruenit. **Heu** q̃ nostri nos cogitatus de tua diuturnitate fefellerunt: ut cuius uitam quanlongissimam fore putaremus: ea in florentis adhuc ætatis decore deciderit. Sed quo feror fanaticus senex? Quo meus me intollerabilis p̄cipitem rapit mæror? Quo pacto sim alios consolaturus in tanta luctus acerbitate: nisi mihi tantisper antea moderer a doloris aculeis: donec de tuis diuinis laudibus uerba faciens ex illarum breui commemoratio-

Blanca Maria

ne digna cōsolatio oriatur. Sed quod tandem initium de iis facere ag-
gredior? Nōne id unum est prāstātia tua certissimum argumētum: qđ
natura omnipotens: quod deus ipse optimus maximus de te una mulie-
rum plane omnium: quæ aut sunt: aut fuerunt unq̃: aut in omnem posse-
ritatem futuræ sunt: inocentissima: & optima admirabilia quædam: ac
dilucida signa tulit: quæ nulla hominum queat deprauare malignitas?
Cum primum enim cœpisti ægrotare: nouum astrum exoritur: quod an-
tea nunq̃ huiusmodi nec uisum: nec auditum magnū nescio qđ: atq̃ ob-
stupēdum portēdere uidebatur. (Nam ut mea fert opinio.

Cometes

Nō est ille ferus: qui uexat regna Cometes:

Et solet humanis rebus adesse minax:

Sed quod olympiaco deus auctor misit ab axe.

Sydere quo tāto regna superna colas.

Voluit eim deus: ut quo illustrium uirtutum omnium ductu ueluti splē-
didissimo quodam sydere tuæ futuræ post mortem beatitudini in terra
præluxeris eodem nunc illustreris i cælo. Quo factum mirabiliter uide-
mus: ut una cum tuo obitu astrum ipsum ex hominum oculis occidens
cōtinuo euanuerit. Nulla est sane tāta uel leuitas uel celeritas: quæ cum
animi aut leuitate aut celeritate conferri queat. Tu Blanca Maria tu in
quam mulier piētissima cūctis absterisa humanis sordibus & omni terre-
stri cœno purgata penitus corporeisq̃ soluta uiculis libera omnino atq̃
tui compos leuissimo quodam celerrimoq̃ uolatu i cælum illicet es eue-
cta æterno gaudio iter āgelos potitura. Nō eim cum illis sentio patres
amplissimi: qui nemini patere putāt neq̃ bono cælestem gloriam: neque
malo ifernale supplicium ad plenitudinem usq̃ temporis ac futurum il-
lud uniuersale iudicium. Sed ascendit cōtinuo i cælum tum e corpore ē-
egressa diua regina hæc nostra: ubi iam fruitor suorum mercede meri-
torum i cōspectu creatoris sui. Id uero quāquam ita de te mihi & tenē-
dum uidetur & affirmādum uirago sanctissima: tamē cum tāta nos ob-
tuam ex hac uita migrationem læticia & tanq̃ beatitudine priuatos itue-
or nō possum equidem nō fateri aliquid esse cōcedēdum imbecillitati
naturæ. Nam ut nimia ægritudo animi est mollium stultarūq̃ foemina-
rum: ita moderatus quidam atq̃ sedatus animi motus i luctu repræhē-
di nō debet. Quo eim pacto per deum immortalem nos ipsos cōteamus
generosa excellētissimaq̃ uirago: quo mius animo commoueamur: cū
te coram iacētem extictamq̃ aspiciamus. Vbi est tua illa uēusta facies ni-
ue oī cādidior. Vbi roseæ nitidæq̃ genæ: quibus gratiarum: quas fabulā-
tur: mirabilis decor quidam referebatur? Vbi oculorum splēdor solari-
bus micātor radiis? Vbi ubi tuus ille grauissimus sermo mira suauita-

Ambrosii opio
i libro de bo-
no mortis

Gratiæ

te cōditus? Heu heu me miserum atq; infelicem. Quis usq; adeo sit animo saxeo ac ferreo: q̄ hęc tanta & tam eximia naturā bona īfinitis quibusdam atq; īauditis illustrata uirtutibus nō requirat amissa? non queratur? nō ingemiscat? non collachrymetur? Ceterum oī ī re modus seruāndus ē patres cōscripti: & ita humanā infirmitatis cōcedēdum: ut nequid minus secūdum illius Chilonis lacedæmonii sapiētissimum dictum. Itaq; omīssis omnibus & querelis & lachrymis nostra se omnis ad te conuertatur oratio Galeaci Maria princeps moderatissime. Scio tibi neq; admodum opus esse ad acriter recteq; de unaqua; re iudicandum: q̄ sis īgenio diuino potius q̄ humano: neq; adhortatore ad singulas uitæ actiōes pro dignitate atq; officio obeūdas: cuius prudētia tanta est ut uiuere habeas parem: supiorem certe neminem. Quo sit: ut paucis mihi tecum sapiētissimo & īgenti aīo uiro agendum itelligam. Aegre tulisse te & pmoles matrem obitum & si dubitat nemo: tamen ea est perspicua cōiectura: quod ubi certior factus es prudētium medicorū litteris matrem extremō iam spiritu laborare: ipse tam tristi percussus nūcio confestim relicto firmissimo robustissimoq; exercitu: quem aduersus adoriētis Sabbaudiensium copias ad īdubitata ac certam nō pugnam sed uictoriam instruxeras: matrem uisurus allocuturusq; deuolasti. Neq; iterea temporis usquam a gemitu ac lachrymis es tibi inter equitandum moderatus. Abiatem ad meridiem cum uenisses: nec multo post Mediolanum: quotiens te itra cubiculum recepisses: lamētationibus & flatibus nunquam abstinuisti. Ad Melinianum ubi puenisses ad matrem iam morti propinquam: tu hoc loco facile ostēdisti ut par erat: & magnitudinem iūcti animi tui: & prācipuam quādam singularemq; sapientiam. Nam quāquam eam intuens tāta es cōfectus animi acerbitate: ut uiuere a te manum conueneris: tamen quod unum difficillimum est: uicisti teipm: qui gemitu oī lachrymisq; compressis in hūc modum locutus sine ulla mutatione uultus perhiberis. Mater dulcissima cur adeo te prosterneis atq; affligis. Vbi est fortitudo animi tui? Vbi constantia? Vbi magnitudo? De te mihi me dici spem dant optimam. Teq; propediē omni aduersa ualeitudinis periculo liberam fore certo pollicetur. Noli obsecro mater indulgentissima a teipā desciscere. Collige animum tuum. Noli te ultro deserere. ¶ Num fortassis ignoras meam uitam a tua pendere uita? Propter me saltem quem ex oībus tuis liberis maxime diligis: dilexistiq; semper: redi ad te: spemq; uiuendi reuoca. Quibus mater inter frequentis anhelitus auditis & spiritū: quem iam pōene amiserat: ueluti reuocato oculos ī te unum cōiciens. Vero inquit. Galeaci fili mi: iucūdisime locutus es. Nullum ex omnibus meis liberis neq; magis dilexi unquam: neq; pluris feci quā te.

Chilo lacedæmonius

Sabbaudien
ses

Abiatis
Mediolanum
Melinianum

Elyfabetā
Hippolytā
Mediolanēſes

Cremonenſes

Maria uirgo
Iheſus xp̄s

Frates obſer-
uantia
Beatus Franci-
ſcus
Aeneas
Virgilius

Artemiſia
Panthea
Cornelia
Liuiā

Sed ego ut pōtes animaduertere: naturā ſatiſſeci ¶ **D**eus noster me pro
ſua miſericordia ad ſe reuocat. Huic parēdum ē. Commendo tibi aiā
meam: deīde fratres hos tuos omnis Elyſabetāmq; ſororem: quoz; te pa-
trem eē oportet. Hippolytā uero filiā mihi dulciſſimā ut q̄buſcūq; i re-
bus opus fuerit: nunquam ſis defuturus: ita abs te peto: ut aliud ex ani-
mo nihil magis. Commendo tibi Mediolanēſes meos ceteroſq; paternā
ditiōis populos. Cremonēſes uero qui mihi ex paterno iure dotales ſunt
tibi do atq; reliquo dono: quos nec alterius cuiuſq; fore unq̄ uolui. Ea tñ
lege cremonēſes tibi do atq; reliquo dono: ut urbs tui ſit iuris: ſed urbis p
uētus oēs æqualiter iter te frēſq; tuos diuidāt. Eos aut oēs ciues ut cōmē
datiſſimos habeas: uelim. Ita enim meriti de me ſunt. Ad poſtremum ſa-
miliā noſtram omnem ita tractabis: ut intelligat obſeq̄ia in me ſua non
fuiſſe fruſtra. Ego iam poenis corporis liberata beneficio beatā Mariā
uirginis cum Iheſu xp̄o redemptore noſtro futura ſum. Quibus dictis p-
ide quaſi obdormiſſet: uitam deſeruit. Quod ipſe princeps humaniſſimā
aſpiciens diutius naturā aduerſari nequiuiſti: quin ſenſibus cunctis fere
amiſſis uoce etiam intercluſa excideris. Quo quidem tempore a ſtrati-
bus obſeruantia beati Franciſci: qui diuino quodam nutu ſex ac trigita
ex ordine illo primarii eo die in id cubiculi nec acceſſiti nec rei cōſcii cō
uenerant: ulnis exceptus in proximum cubiculum es delatus. Vbi cum
poſt ſpatium rediſſes ad te: & interceptas corporis uires uix recuperāſſes
tum eſt ab omnibus intellectum idem dici de te ueriſſime potuiſſe: qđ
de ænea uirgilius cecinit. Spem uultu ſimulat: præmit altum corde dolo
rem. Simulabas tu modo hilaritatem quandam i facie: cum matrem ad
bene de ſe ſperandum adhortabar: cum doloris tamen uulneribus cor
tibi tuum trāſſigeretur. In quos eim ſingultus eueſtigio es ſolutus? Quā
maioris uerba in medium protuliſti ¶ Quos lachrymarum effudiſti ri-
uos? Quā non es queſtus. Non lamentatus. non uociferatus? Oblitus tu
quidem ob maternā pietatem id quod tua bona cum uenia dictū ue-
lim: decere principem nihil habere commune cum uulgo. Lamententur
mulierculæ. Eiulētur indocti. At uir magnus atq; idem ſapiens ſe ſui ſimi-
lem ſemper præſtet. Tu ſicuti unus es ciuib; tuis: uniuerſis ut poteſtate:
ita etiam omni uirtutis genere ſuperior: te talem oſtende: qualis & es: &
haberis infracto & forti animo principem: præſertim cum nulla ſit tibi o-
blata honeſti: cuiuſquam ſletus & eiulatus cauſa. Mater tibi mortua eſt.
Mortua ſane mulier omni muliebri ſexu & dignitate præſtantior. Quā
enim Artemiſiam quam Pantheam quam Corneliā quam Liuiā au-
guſtam cum uniūſ Blanca Mariæ tot ſummis: tantiſq; uirtutibus com-
paremus? Quid enim loquar ut hinc primum ordiar de eius animi pu

dicitia: quæ nesciam: maior ne fuerit an castitas impolluti illius corporis quam semper non uenerati minus quàm admirati sunt omnes. Sermonis autem pudor cum facti cuiusque uerecundia contēdebat: ut æque in uerbis nulla deprehēdi posset uel oscenitas uel scurrilitas atque in factis quicquam quod minus conueniret cum grauitate & sanctimonia. Itaque cynicorum ineptam impudentiam loco flagitii ducebat: qui & suis uerbis nude omnia appellarent: & facere multa in propatulo non erubescerent: quibus nihilo differrent a spurcissimis animantibus. Nec tamen interdum non utebatur salibus & cauillis: quibus ita utebatur: ut offenderet neminem: & placeret omnibus. Humanitate uero & clementia erat tanta: ut uirum etiam Frāscum anteiret: quo quidem uno nec. G. Iulius cæsar ille: qui humanitatis & clementiæ laudibus fertur in cælum: uel humanior uel clementior haberetur. Quam naturæ bonitatem & animi magnitudinem: per uniuersam uitam adeo est amplexa: ut nedum omnem obliuisceret iniuriam: sed iis etiam beneficeret: a quibus iniuriam accepisset: secuta ea quidem diuinum præceptum illud mihi uindictam: & ego retribuā. Omnia enim mulier integerrima semper ad deum referebat: quem notat supra hominum meritamunificentissime retribuere. Artaxerxes cognomento memor ut aduentibus & facilem sese præstabat & obsequentē ita legitimæ iubeat uxori: ut carpenti regii aulaeis undique sublati aditum aduenti sui inter proficiscendum is quam facillimum faceret: qui reliqua egerent? At Blanca Maria ita ingenio erat miti ac placido: ut sine cuiusquam admonitione adire se uolentem intempestiuum duceret neminem. Quinimmo ea attentione atque lenitate unquamque audiebat: ut obsequentissimi numinis benignitatem repræsentaret. Videmus plerasque prope omnis mulieres & comparandæ & congerendæ pecuniæ per cupiditas. A quarum natura ac moribus quæ esset hæc aliena operæ præcium est breuiter audire. Nondum excesserat infantia terminos cum hanc Philippus pater ad sese accersitam: nam huius & suauissimo affatu & aspectu ipso delectabatur plurimum uel ob eam rem maxime: quod circa liniamenta corporis uideret eam sibi quam simillimam: ut aureos nummos: quorum millia permulta casu facebant in apposita mensa a Genuensibus missa dono: acciperet: quotquot uellet: hortatus est. At infantula ne oculos quidem conuertens in genuinos non mihi istis opus est: inquit: mi pater. nam nihil istiusmodi mihi deest per matrem meam. Quæ uerba Philippus admiratus. At uolumus: inquit: accipias saltem decem. Tum illa paternis obsecuta iussis aureis decem acceptis: & ei gratias egit: & manum uerecunde osculata cum primum reuertisset ad matrem eā omnem pecuniā iter an-

Pudicitia
Castitas
Pudor
Verecundia
Cynici

Sales
Humanitas
Clementia
Fr. Sphortia
G. Iulius cæsar
Bonitas
Magnanimitas
Beneficentia

Artaxerxes
rex
Facilitas

Auaricia

Philippus dux

Genuenses

Genuini

Liberalitas

Pietas

Anniversaria

Parentalia

Iusticia

Fides

Frācisus dux

Galeacius dux

Galli

Lodouicus

rex

Veneti

Acrimonia

Prudentia

cellulas distribuit: accipite iquiens: quò matri meæ carissimæ libentius si
mul ac diligentius pareatis. **A** quibus sane initiis infantia cum nullum
unq̃ peculium fecit: tum quascunq̃ ex amplissimis puentibus suis con
secuta est pecunias: eas ois q̃ liberalissime & p̃ dignitate merentium ul
q̃ distribuit. **Q**uid sigillatim eos meminero: quos nullo quasi numero
sua munificentia magnitudine sibi q̃diu uixit deuinxerat? **Q**uot in ge
nuas puellas quæ ob dotis inopiam forsitan turpiter pissent suis pecuni
is uiris legitie & honestissime collocauit? **Q**uæ monasteria nò restituit?
quæ nò amplificauit? quæ nò ornauit: ac locupletauit? **Q**uos religiosos
quos dei seruos imunes suæ beneficentiæ unq̃ esse uoluit? **P**rofecto hæc
una ex omnibus fuit: quæ comunem bonorū oīum nata utilitatē posset
iudicari. **Q**uantam aut̃ curam p̃ iis gereret: q̃ uita defuncti essent: eius tā
multa nec unq̃ intermissa āniuersalia atq̃ parentalia dilucido sunt argu
mento. **N**eq̃ minor eius fuit iusticiæ obseruātia erga hoies: q̃ pietatis er
ga deum: **N**am eius fide sanctius nihil erat. **Q**uicqd. n. p̃misset: emori
mallet q̃ minus q̃primum effectū reddere. **Q**uare cū diem obituram se
aiaduertetet: aiebat ob eam rem dūtaxat uitā tantisper cupere: donec ari
alieno satisfaceret: **N**am ob donandi magnificētiā æs alienum nò me
diocre cōsarat. **I**dg̃ ut dissolueret: accuratissimo cauit testamēto. **O**mīa
iusticiæ munera i mediū referam nò est opus: cū neminem prætereat nò
modo illam oī iniuria ac maleficio semp̃ abstinuisse sed ita operam atq̃
industriam semp̃ adhibuisse: ut nullus sibi locus propulsandæ ab aliis i
uriæ reliqueret. **Q**uā ob aliā cām putemus cū & eius uir dux **Frācisus**
nò esset inuuls: & **Galeacius** hic princeps noster cum exercitu abesset in
Gallis in auxilium **Lodouici** regis missus a patre nullos tumultus nul
los oīo motus i tanto rerum discrimine cōsecutos: cum terror p̃pter su
periora bella imineret a finitimis oībus præsertimq̃ a **Venetis**: q̃ & poten
tissimi foret: & ob nò absurdas quasdam suspiciōes honestam uiderent
hēre causam iusti belli. **A**t hi ut sunt uiri iustissimi: nefas esse atq̃ piaculi
simile iudicarunt armis laceffere sanctissimam mulierem. **Q**uimpotius
eam per benignè hortati sunt: ut bene de sese amicissimeque speraret: cū
nihil prorsus prætermittere decreuissent: quod ei eiusq̃ rebus omnibus
profuturum itclligerent. **Q**uam uenetorū mentem cū finitimi ceteri co
gnouissent: lōge facilius sunt adducti: ut quiescerēt: nec in ducem claris
simam temptare aliqd̃ auderent: quam hi et̃ præ uirtutis magnitudie ue
rebant: quos hostili in eam aio esse censebāt. **H**abebat cum iusticiæ cō
iunctam opibus **Blanca maria** nò solum ingenii acrimoniam qua dicto
citius res singulas discernebat: sed prudētiā q̃dam supra hoīs naturā:
ut suo falli iudicio nunq̃ posset. **H**anc muniebat corroborabatq̃ ualidi

us tēperantiæ adminiculis: qua existimatio potissimū seruatur omnis. Nā & cibo erat moderatissimo & uino dilutissimo utebatur atq; aqua mera nōnūquam: cum diuinis ieiuniis idulgeret: quod eius rei sapissime faciebat. Quanta uero in ea eēt dicēdi grauitas quātus lepos quanta suauitas: hi omnes meminere: qui quottidie loquentem audiebant. Et loquebatur illa quidem ornatissime: uel potius eloquebatur cum opus foret: & rursus tacebat: cum locus tempusq; requireret. Audiebat enim quod legitur apud sophoclen poetam. Mūdum mulieri fert silētium o mulier, Verum quoniam norat i perpolita castigataq; oratione uini maximam i eē ad omnes animi motus uel cōcitanodos uel sedandos: curauit assidue ut liberi sui cum sapientiæ studio eloquētiæ cōiungerent maiestātē. Non eim ignorabat mulier prudentissima q; parysatis regina illa persarū Cyri iunioris & artaxerxis mater filiis consiliū dabat: decere eum p̄cipē: qui apparate atq; imperiose quicq; dicturus eēt: oratione uti grauissima: atq; ornatissima. Tradūt Corneliam africanī superioris filiam atq; Gracchorum matrem permultum filiis ad eloquētiā profuisse: quoniam latinitatem perpulchre calleret: essetq; disertissima. Num fortassis existime mus paruo adiumento a prima usq; infantia nostro huic sapientissimo eloquētissimoq; p̄cipi matrem hāc Philippi mariæ filiam Francisci q; uxorem extitisse: cuius ut uita omnis erat honestatis plena: ita quottidianus sermo mirificam dulcedinem quādam omni melle suauiore grauitateq; redolebat sentētiarum crebritate atq; acumine redūdantem? Quantum momentum habeat copiosa elegāsq; oratio & ad persuadēdum accommodata. M. Tul. Cicero cum in aliis pluribus causis: tum in illa p̄cipue demonstrauit: quā habuit apud G. Iulium cæsarem dictatorem pro Qu. ligario. Ita erat Cæsar in Qu. legarium animo inflammatus: ut eū oīo foret cōdemnaturus. Quare cum ueniētē Ciceronem uidisset: ut hominem defenderet: cōuersus ad amicos clam dixisse fertur. Quāquam reus mihi certo dānandus est: nil tamen prohibet: ut Ciceronem audiamus. Quantum fuerit dicēdi pondus quātus torrēs: quāta uis quantus impetus in diuino illo igenio. M. Tul. ciceronis: uel hic itueri licet: q; Cæsarem & dictatorem & romanorum oīum eloquētissimum: & ira exestuātem i reum ut quem aio iam cōdēnarat: absoluerē coegerit uel inuitum. Non solum enim Ciceronē cām agente pro dignitate inter attentius audiēdum cæsar se cōtinere nō potuit: qui & uultum sape & colorem mutaret i facie: sed ubi ad commemorationē pugna pharсалica prudēs deuenit: oratio: seq; cicero cōuertēs i accusatorem Tuberonē turbato uultu uocēq; altiore eaq; ueluti iracūda i hac uerba erupisset. Quid eim Tubero ille tuus districtus i acie pharсалica gladius agebat: cuius latus petebat?

TēperātiaEloquētiaTaciturnitasSophoclesEloquentia & sapientiaParysatis reginaCyrus iuniorArtaxerxesrexCorneliaScipio africanusGracchiPhilippus MariaFr. sphortiaM. Tul. ciceroG. iulius cæsarQu. ligariusM. Tul. ciceroCæsarPugna pharсалicaTubero

M. Antonius

orator

Marius

Cinna

Athenienses

Pisistratus

Pericles

Anaxagoras

Plato

Cyrus rex

Perse

quis erat sensus armos: tuos? quæ tua mens oculi manus ardor animis
Quid cupiebas? **Quid** optabas. **Quum** i hæc inquam **Cicero** nō artificio-
sius minus q̄ uehamētius uerba erupisset: ita **cæsar** aīo est cōmotus: ut p
inde atq; sui imemor ac pene amens p̄ totius corporis cōquassationem
libellis: quos inter manus habebat: abiectis cōtra pertinacē illā animi sen-
tentia eū absolueret: quem non iniuria oderat. **Quid** dicam de **M. Anto-**
nio illustri illo & grauissimo oratore? **Nōne** quos **Marius** ac **Cinna** mili-
tes ad se obrūcandū miserant: ita sermone suo flexit ac placauit: ut quos
i eius sanguinem mucrones distrinxerant: & iā uibrabāt pcussuri: eos ob-
stupefacti oī cruore uacuos i uaginas remitterent. **Athenienses** uero sola
pisistrati capti faciūdia regium eius iperium ppeti maluerūt q̄ solonis cō-
siliū sequētes publica frui libertate. Idēq; pericli quodammodo conti-
gisse legimus: qui qm̄ sapiētiam cū eloquētia cōiūxisset. Fuerat eim **Ana-**
xagora usius præceptore: agebat i atheniēsi populop uoluntate oīa. **De**
lectabat **Blāca Maria** ubi diuinis officiis cæterisq; rebus necessariis fun-
cta cēt: nam ociosa erat nunq; semp aliquid lectitare: quo & sibi prodes-
set: & melioris redderet suos liberos. **Quare** cū i eam **Platonis** sentētiā
incidisset: qua ille dixisse traditur. **Tum** demum terrarum orbem beatū
fore: cum aut sapiētes regnarēt: aut reges sape cœpissent: lōge maiore stu-
dio curauit: ut filii sui quātum humanum pateret igenium: & ignorarēt
nihil: & quod didicissent: apposite decoreq; loquerentur: ut quos parētū
diligentia munisset tam opulēto: tam florenti imperio: hi quō recte sape-
rēt: doctrina & eloquētia ornarent: huiusmodi enim studiis eos prædi-
tos lōge apud omnes fore admirabilioris arbitrabat. Id uero quātā præ-
se ferat utilitatem: exemplum oibus pspiciū reddidit nī hic princeps: cum
adhuc eēt adolescētulus. **Fatebor** aut uel p̄sente ipso q̄ ueq; ē: haud quāq;
dissimulanter. **Novi** eim humanitatē & modestiā eius: qui nō modo mē-
tiri me nolit sed ne mēdaciū qdem dicere. **Nam** tā est honestissimus sp̄s
factis delectatur magis q̄ ullis secūdis laudationū auris: ueram tū gloriā
aspērnari nō debet præsertim eā: quā sibi cōem eē itelligit cū ciuibz suis
cum idignis parere p̄cipibus p̄molestum sit ac dedecorsum. **Legimus**
Cyro seniori illi qui primus i p̄sis regnauit: multas gentes nationesq; pa-
ruisse terrore eius noīs: utpote qui & sapiētissimus quidā fortissimusque
uir quicqd aggrediebat: ex sentētia sua q̄cellerrime efficeret: sed multos
pluris eius iperium ultro expetisse: quod & iusticia & aī moderatione in-
ter mortales oīs hīc insignis. **Solis** inquam animi bonis sp̄ledidissimisq;
uirtutibus rex **Cyrus** tantū sibi nomē: tantā gloriā i uniuersum terrarū
orbē cōpauit: ut oēs ad sese cōuerteret: & ita beniuolētia deuiciret: ut ab
eo regi gubernariq; exoptarēt. **Cui** qdē uni nō finitimi p̄p̄i solū sed illi

quodq; nō iūti paruere q; distarēt a Perside nō mō plurimōs dies ueruetiā
mēses: eū alii nē ipm qdē uidissent unquam: & alii certo futuz existima
rent: ut pp inensum regionū interuallū nunq; uiderēt. Et eim prudētissi
mo optimoq; pincipe qd optabilius qd beatius qd deniq; diuinius dari
queat i hoīum uita? Talē autē eē pncipem hunc nfm & i dies magis atq;
magis fore: haud obscure licet nō dignosci minus quā spari. **A**berat is
quod mō meminēramus: i Gallia trāsalpina iussu paterno auxiliū ferens
regi frācorū **L**odouico: ab quo agnati eius oēs necessariq; defecerant: cū
repēte iter ipsam de hostili prāda uictoriā per maternū fit nunciū certior
Frāciscum sphor. p̄rem iopinato pisse obitu. Quare hortatus ut nullo pr
sus iter misso tpe iter quā posset tutissime: pparet in patriā: iis nocte iūcta
cū die ut res postulare uidebatur: idutus mercatoris habitu cum qnq; fi
delissimis comitibus quasi mercatoribus p alpes ipsas obequitat quāue
locissime. Nam iccirco hac ē usus calitate militari **G**aleacius: qm iure si
bi metuēdum eē cēsebat a **S**abbaudiēsium isidiis. **E**xercitū uero oēm lo
co tuto i delphinato reliquerat. Nā eū secū agere i tanta qua opus erat:
celeritate q; poterat? **Q**uo die octauo idus martias dux **F**rāciscus mortu
us ē. **E**rat **M**ediolani **P**etrus lignanēs: q; sub eius merebat iperio. Is cōti
nuo p celerē nunciū **A**ugustino abbati monasteriū cāse nouæ: q; ut erat
hō facinorosus: rebus sp nouis maleficiisq; studebat: rē oēm significat: eū
q; hortat: ut qd accidisset: cōi dñæ hyolanti **S**abbaudiæ duci confestim
exponat: & qd faciendū sit paret. Nā mediolani tumultuaria eē oīa. **A**t
abbas **a**ugustinus īgenium ueritus muliebre cū primoribus qbusdā se
natoribus solū eā rē cōicat: quoz etī aliq; intercipiēdum eē **G**aleacium
suadebant: qui se tñ magis grauitate consilioq; prastabant: id dissuade
bant omnino: ut rē iniquam ac piculosam: qnimo libez prabendum trā
situm cōsulebant: & tantum tanq; formidandum pncipē quāhonorificē
tissime excipiēdum. **E**gerat in sentētiam suam abbas **A**ugustinus equitē
auratum ac uirum sane strenuum **V**golinum alemannum cambiensem
qui **T**aurini per id temporis prætorem gerebat. **S**i duo ex chambriaco
mox abequitant citato itinere mōtem cinisium transgressuri **I**taliā uer
sus: quo ex ea parte quæ **M**ediolani gerebantur agnoscerent. **E**t supera
to iam eius montis cacumine famulus illorum aduenit inquiring se un
uersam adequitasse noctem amisso equo: posteaquam ex chambriaco:
ubi ab iis ob negociū quoddam cōficiundum relictus fuerat: discessis
set adhuc cū die: quodq; in **G**aleacium icidisset indutum ornatu merca
torio: quiq; laneo pilleo testum caput capitioq; haberet atq; faciem fere
totam præter oculos. addebat etiam se cū illo frustra sermonē cōseruisse
cum ne minimum quidem uerbum ex eo excipere potuerit: habere autē

Gallia trāsalpi
na
Lodouicus
rex
Fr. sphortia
dux

Sabbaudiēs

Frāciscus dux
Petrus ligna
nensis
Augustinus
abbas
Sabbaudia

Augustinus
abbas
Vgolinus ale
mannus
Taurinum
Chambriacū
Cinisius mons
Mediolanum

Noualicia

Galeacius ma
ria

Secusia

Petrus aquo
bibus

Sancti petri ec
clesia

Ecclesia Ro
mana

Asylum

Amideus ro
magnanus

Antonius ro
magnanus

Briantius ro
magnanus

Blanca Maria

Fr. Sphortia

dux

Augustinus
abbas

Vgolinus

prator

Antonius ro
magnanus

secum ad quinque comites identidem idutos: nec deesse posse quantum ex
eius equitatione posset animaduvertere: quin postmodum eius diei transitum
illac faceret in italiam. Quibus auditis cum nihil locutum frustra sagace
sollertemque famulum celsissent: ambo omni sublata mora Abbas & Vgoli
nus conuocatis cum primo diluculo iis hominibus qui plus posse uideban
tur Noualicia: qui uicus est italiam uersus situs ad radices eius montis:
eis iubent ut sumptis armis diligenter obseruet transuentem Galeacium Ma
riam papie comitem idutum una cum paucis habitu mercatorio: & cum
captiuum faciant: ita. n. sibi imperasse illustrissimam suam dominam Sab
baudiam ducem: & ut captum agerent quamprimum in arcem secusiam: atque
arcis prefecto. traderet custodiendum: donec a duce ipsa imperatum ali
ud fuerit. Cum uero non multo post montem descendisset: uidissetque Ga
leacius ex Nouacia uico magnam montanorum hominum manu armis in
structam currere aduersus sese ab illo diuertit itinere commonefactus a
Petro mediolanensi mercatore: cui cognomentum est aquobibo (is enim
Galeacium comitabat) non longe abesse Sancti petri adem: cui per sacro
sanctae ecclesiae romanae priuilegia a filiis ius foret. Eo igitur Galeacius per lo
ca deuia: scopulorumque asperrimos maximo cum labore: ac difficultate uix
peruenit montanis illis usque rusticis insequentibus: cum praesto adfuerint
duo idustrii: strenuique iuuenes Amideus iuris pontificii professor filius
clarissimi equitis aurati: ac iurisconsulti illustris Antonii marchionis ro
magnaniae iusque ex consobrina natus Briantius: hos enim Antonius ro
magnanus transituro Galeacio obuiam miserat cum aliis multis: quo il
li non fauori solum: sed etiam auxilio essent: ubi opus foret. Residebat au
tem per id tempus Antonius Taurini in ducali sabbaudiae senatu: cum ab
iracundo animo muliere Blanca Maria edoctus est per litteras de obitu iuri
sui ducis incliti Francisci sphortiae: ac rogatus: ut curam omnem: atque diligen
tiam adhiberet: ut Galeacio filio quamtutissimus pateret in patriam redi
tus. Et Briantius quidem cognita periculi magnitudine dimisso Amideo re
greditur continuo ad Antonium: quae accidissent: renuntiaturus omnia. At ami
deus in montanos rusticos: qui alii templum circumsederant: alii intra templum co
mitum Galeacium obseruabant: grauiter inuectus eorum increpans audaciam
quod tam detestabile facinus essent aggressi. Qui responderunt se id fecisse
facereque inuitos: Ita uero iussisse Augustinum abbatem: & Vgolinum alemā
num taurini praetores. Tum amideus ad galeacium reuerter ingressus
ubi est cum hortatus: bono ut esset animo: quoniam ab Antonio romagnano
patre ita eius saluti: & dignitati prouisum foret Taurini in ducali senatu
ut ei nihil quod noller: posset accidere: monuit: ne illic diutius inter rusti
cos illos barbaros tempus terret: quin se tutissima uiae ducem euestigio

lequere. Jacere enim ad postremā eius ædis testudinē subiectam uallē a nemine custoditā: minuscq; frequentatā: qua trāsitus eēt pbreuis in loca prius sui: quo ubi peruenerit: tutissimū iter fore ad **Taurinū**: Nam taurini oīa futura p suis optatis. Verū a portare: ut p fenestram: quæ erat in pariete eius ædis post altare magnum: se demitteret in subiectā humū. Nam equitationē inde futurā p uallē: Quod ut clam faceret: corrūpendos eē pecunia mōtanos illos: q intra ædem se cōtinebāt. Quæ locutus fert pluresq; aureos **Galeacio** tradere dono uoluisse qbus ad eā rē uteret: quos accipere ipse noluit: inquiēs satis sibi eē pecuniæ. Rursus amideus celeritatē hortatus ait se cōtinuo idcirco ańcedere: ut p fenestrā illā ubi se demiserit: sit paratus et cum equo: quo p eam uallē q cōmodissime uehere tur. Et ita rursus celeritatē hortatus abiit. Nec **Galeacius** lōgius cunctandū eē iudicauit ea ductus fiducia. quod iam pridē norat **Antonii** romagnani fidē: atque obseruantīā in patrē suū ducē **Frāciscum**. Verū quopactō inde abiret clauculū: nō uidebat: Nam tamen montanos illos armatos itelligebat manū in se iniicere nō audere: qdū eēt in eo tēplo ppter inhibitionē ecclesiasticā: tū cū secū ipse cogitaret eos nullas admittere suas muneratiōes: quas facere tēptarat: & paulo ante uenisse quendā ad se iuuenē ab **Vgolino** prætorē uersute missum tanq; salutādī grā nō ab resibi cauēdū norat: ne inde abiēs ab illis offenderet. Et iā dies iā lbeſcebat. Itaque post alatere se recepit tanq; somno iterceptus cācellario prius edocto quod factō sit opus. Is rusticos mitibus adit uerbis: rogatq;: tantisper ex æde secedāt: donec dñs suus: q tota nocte uētris doloribus uāhemēter uexatus fuerit: somno aliquo recreet. Qui qdem oēs nescio quo humanitatis afflatu se exorari sunt passi: ea fortassis rōne: qm de uētris doloribus uera audiebāt. Et ita ex æde egressi sunt. At **Galeacius** ppere mutato hitu cū suis oibus ex ea fenestra se demisit: cācellario **Bonifacio** alitāto relicto dūtaxat ad simulādū somnū: cū paulo post **Vgolinus** prætor aduenit: ut inde contēpta: atq; despecta oī ecclesiastici iuris censura **Galeacium** **Secusiā** trāsferret custodiendū: Is cū ex cācellario dormire eū audiret: inābulabat alios: aliosq; sermōes de idustria cōferēs. Sed cū a superueniēti quopiā didicisset comitē **Galeaciū** i fugā se uēdicasse: & abesse iā lōgius: tū excādescens iubet cācellario adē curriculo patefaciat: nā eā ille: quo princeps: eius abire cōmodius quiret: ualuis suis ocluserat. Ait q tu mihi mentiēs **Galeaciū** dormire suadebas: q se fuga subripuit: ad eaq; cācellarius rñdit: eqdē nō meo cōsilio: sed dñi mei iussu sum usus: q diceret nō eē dimittendū: q capiūdus nō fuerat: ac se malle auē esse siluestrem: q cauealē. **Vgolinus** uero ita delusus ira feruens equum ascendit boreā in euxino pelago secuturus. Nam **Galeacius** cum inde mouisset.

Frāciscus dux**Vgolinus prætor****Bonifacius alitandus****Secusia****Boreas
Euxinum pelagus**

Antonius ro-
magnanus
Briantius
Augustinus
abbas
Vgolinus præ-
tor
Franciscus dux
Galeacius
Scī petri eccl'a
Amideus ro-
magnanus
blanca Maria
Petrus poste-
rula
Cremona

Taurinum
Nouaria

Mediolanum
xiii. Ka. aprilis

Curia ducalis

iter minus cæteris frequētatū faciēs iam ī portū nauigabat. At amidei pr
Antonius cū ex briatio accepisset: quāto ī periculo pēderet Galeacius: se
natū cisalpinū uniūrsū Taurini coegerat: quē: & qā præerat: & qā gra
uitate: & eximia quadā bonitate polleret: uel Augustino: Vgolinoq; pti-
naciū repugnātibus illū oēm cū mira assensione traduxerat ī sententiā
suā de excipiēdo Galeacio Maria ut ducis Frācisē filio: & ipso futuro post
illū dūce nō solū phumaniter: uerumetiā pbenigne: atq; honorifice. Tum
uero Antonius ipse romagnanus multis uiris nobilibus sociatus iter ca-
pit ad tēplum sancti petri: quo Galeaciū ide liberū reddat: cū offendit eū
prudētia: & igenio amidei filii inde exemptū plāraq; passuum millia per
loca iculta: atq; siluestria factitasse: ut idē ātea filiū faciūdum monuerat.
Interea heroica hæc uirago Blāca Maria cū rescisset: qbus erat isidiis Ga-
leacius filius circūuentus: mittit illico uirū strenuum: & ex nobilitate me-
diolanensi præstantē Petrū posterulā: cui oīum uni maxime fideret: cum
legatione libera: ut nihil oīo prætermitteret ob filiū Galeaciū liberandū:
etiam si cæteri liberi sabbaudiēsis obsoles dedēdi essent: & suū ad hæc
dotale pūmonii cremona tradēda dono. Nec tñ inter ea tēporis quicq;
negligētius curat: q ad bellū ptineat: ubi sabbaudienses nullas honestas
cōditiones admitterēt. Cæterū nulla ut fuit opus: nullis obsidibus: nulla
donatiōe: Nam & Taurini Galeacius: & p oīa sabbaudiēsis oppida: at
q; urbes liberalissime & summo cū honore exceptus ē. Cum uero Noua-
riam puenisset: oēs undiq; subiecti populi incredibili multitudie cōfluxe-
re lachrymas gaudiis cōmiscētes. Lachrymabant. n. recentē ducis fran-
cisē obitum. Gratulabant. aut comiti Galeacio insperatū reditum: sibiq;
plurimū lætabant. eū non secus præstupore ituentes q; numē aliqd de
missum e cælo. Vbi uero reuertisset mediolanū statuto die. xiii. Kalēdas:
aprilis: & ducatus isignia more priō accepisset: nulli se uoluptati: nulli re-
laxationi tot: tātisq; laboribus fatigatus: nulli otio dedit: sed ea quotti-
die obibat oīa: quæ & ī parentes erant pietatis munera: ī ciues aut carita-
tis: ac iusti. Et iudicabat certe ab oībus supra atātē sapere. Sed q; ei & no-
mē: & auctoritatē mirū ī modum auxit: pulchrum ē audire: & id qdē cur-
si. Quod mō attigeram: diuina hæc regina nra: cuius aīa pridie huius diei
in cælum pro sanctissimis eius meritis una cū suo sydere est assumpta: cū
omni in re circa liberos regie educādos præcipua diligentia utebat: tum
in ea a pprime singulari: ut eloquentiā cum sapiētia copularen. Rebat
.n. id inertiū cuiusdam neqciæ eē per simile: ut quæ prudentissime q; sen-
tires: ea septe loqueres. Id quantū Galeacio duci profuerit: quæso: attēdi
te. Iussit cōuocari ordines cūctos: atq; magistratus ī semotū ducalis curiæ
locū quē ipse delegerat. Nā neq; pater: nec alius qlq;quā ex eius maioribus

id unq̄ egerat: Qui ubi oēs cōuenerūt: tū is aggressus ab ordie senatorio: cui secreto cōsilio nomē est: deinceps a pratorū collegio: quod iusticiā cōsiliū appellat: gradatimq; ab utrisq; adilibus & ordinariis: & extraordinariis q̄ dicunt: & a quæstoribus deinde: magistratib; q; cæteris dicēdo p̄secutus ita memoriter: ita copiose: ita ornate: atq; elegāter locutus ē: ut ex eius lingua: quod de Nestore apud homerū legit: melle dulcior p̄flueret uideret: oratio cum ea sententiā: ui: atq; grauitate: quā ex uniuersa philosophorū schola colligi maior queat: nullū is p̄fecto prætērs minus: quod ad singulos pertineret. Ad postremū uero subdidit cum quā dā iperatoria maiestate eā sibi eē mētem: ut singillatim præmia p̄ dignitate repēderet: & secundū iusticiā sanctitatē: neq; affectioni cuiq; locum apud se fore: pinde quisq; opam daret: neq; prætēr officii perpetraret: Quæ ubi locutus est: ita oēs a se dimisit: ut eius eloquētiā: atq; sapiētiā admirati dicere nō dubitārēt: certe noster hic princeps iuuenile nil sapit q̄ ita superat prēm: ut pelea tradit achilles. Inter hæc Bartholomæus collio bergomēsis: ut nunq̄ sua sorte cōtentus erat: cōtractis undiq; uiribus cōsiliū magnitudini rei pecuniariā: cuius auiditate semp ardebat: abdicat se ab igenti uenetorū stipēdio: ne illis q̄dem inuitis p̄pter inexplēbile hoīs auariciā: cui auri cōgerendi fatis esse nil poterat. Mouetq; i flaminia am ea ductus spe: ut Immola nullo prorsus ipedimēto potirēt: quā iam uanalem p̄posuerat Borsio ætensi: Borsius enim ut est animo inclyto: & ueluti natus ad iperandum: in rep̄blicā bononiēsem oculos cōiecerat: quam facile putabat ob ciuiliū factiones: q̄bus ea ciuitas semp fluctuaret: suā uolūtati: iperioq; cessuram: modo ii: quos in ea urbe fautores habebat p̄multos: sed id facile cōfecturos aīaduēterēt. Auxerat huius rei cupiditatē Borsio callistus pōtifex maxius: q̄ ei pollicitus foret dono Bononiā datū ire: cum primum sibi huius munificentia gratia dinumerasset centum millia nummum aureum: ac deinceps quotannis iure ecclesiastici tributi aureos penderet quadraginta millia: id quod ex eo usq; tempore utrinq; cōfectum esset: nisi dux Franciscus hoc tam execrabile facinus prohibuisset suis uiribus Iohanni bentiuolo auxilium ferēs aduersus Calliū: borsuq; cōuenta. Existimās igit Bartholomæus collio sibi imolā extincto duce Frācisco sphortia eē in manu: nā Galeacium ducē nil cōtra ausurū ut adolescētulum indicabat: idēq; dux borsius sentiebat quā potest celerrime p̄ agrum ferrariēse copias agit. Quod ubi apud Galeacium icrebruisset: ut ē oī in re solleres: ac diligēs: senem iā prope d'crepitum adolescens strenuus anteuertit expressum: & icorruptum de sese oībus documētum exhibens: nō minus bellicam disciplinam ex patre.

Cōsiliū secretū
Cōsiliū iusticiæ
Magistri ordinarii
Magistri extraordinarii
Thesaurarii
Nestor
Homerus

Peleus
Achilles
Bartholomæus collio
Veneti
Flaminia
Immola
Borsius dux
Bononia

Callistus pontifex max.

Franciscus dux
Iohannes bentiuolus

Ferrariensis
ager

Franciscus dux
Blanca Maria
dux

Parma
Fredericus co-
mes urbini
Bononia
Regium
Mutina

Pherdinaudus
rex
Florentini

Immola
Bartholomæ-
us collio
Fredericus co-
mes urbini
Rubicon
Castrocarum
Fauentia
Sabbaudien-
ses
Sabbatenſes
Sabbati mōtes
Allobroges
Ager nouariē-
ſis

Francisco sphortia: q̄ urbanam oēm ex matre **Blanca maria** didiciſſe: ha-
bereq; i promptu. Nam qm̄ & quos pater moriens equitatus: pedicatuſq;
reliquiſſet: & quos ipſe ex trāſalpina gallia reuocaſſet: iam antea ad con-
tinēdos i fide populos ſuos oīs circūquaq; ubi opus eē cenſuiſſet: diſtri-
buerat: iis ſine labore ullo ſequi iuſſis i agrum pm̄ſem deuolat: ut inde
pro tpe cōſilium caperet. **Fredericū** uero ſeretranū comitem urbinatem
q non lōge ab **Immola** ſe cum ſuis copiis cōtinebat: inde bononiam uer-
ſus ppter **bartholomæi** bergomenſis aduentum mouiſſe audiēs: nō diu-
tius differendū ratus per **Regiū**: mutinaq; agrum citato agmine i bono-
niēſem agit exercitum: quo & bononiēſibus ipſis animos excitaret ad-
uerſus hoſtilis inſidias: & imolēſibus auxilium ferret: cōtra **Bartholomæ-**
um: uel cōtra **borſium** potius: cuius i ductu **bartholomæus** oia moliretur
Putabat eni **Borſius** ubi **Immola** potiret: facillimū ſeſe bononiā actūſe
i ditionem ſuā. **Galeacius** ubi bononiā cum maximo ciuiū applauſu eſt
i greſſus: curauit apud oīs magiſtratus: urbiſq; primores hīc orōnē. Qui
ubi oēs alacriter cōueniſſent: eos hortatus eſt: neq; ſibi neq; a **bartholo-**
mæo: nec ab aliis ullis uiribus timēdum exiſtimaret. Nō eni ſe modo: ſed
etiā **Pherdinādum** regē: & **florētinos**: & ceteros quoſq; ſocios bononien-
ſibus auxilio ſemper fore: modo ſecū ipſi ad publicā utilitatē: dignitatēq;
cōuenirent: & cōcordiam alerēt. Quæ tāta cum maiestate: & ornatu uer-
boſe locutus eſt: ut ab oibus nō minūſ eloquētia: q̄ ſapiētia uniuerſos pri-
cipes anteire iudicaret. Tātam uero i eorū aīs excitauit erga ſe beniuolē-
tiā: ut i oīum ore honorifice: & incredibili quadā cū obſeruatiā uerſaretur
nec aliud quicq; mallēt: quam uni **Galeacio** **Mediolanēſium** duci gratifi-
cari oia. Rebus ita apud bononiēſes cōpoſitis mouet illico iſteſtis ſignis
Immolam uerſus: quam **Bartholomæus** iam obſederat. Iungitq; ſibi re-
nouato ſtipēdio **Fredericum** ſeretranum. Is eīm quod ſtipēdium ſub **Frā-**
cisco patre mauerat: eo functus iam erat. At **Bartholomæus** **collio** lon-
ge ſecus quam ſperat: ſibi accidiſſe itutus obſidionem ſoluit primo ad
Rubiconā nō longe a caſtrocaro: dein uero ad fauētia suburbia ſe reci-
piēs. Nilq; oīum magis cauebat: q̄ pugnandi neceſſitatem: quā ipſam
effugere: tīdem nō ita potuit: quin ingenti cum detrimēto: ac dedecorē
tra difficillimā **ferrariēſis** agri ſtagna ſe tutaretur: & ita coactus eiufdem
Borſii. Venetorūq; internētū ſolueret omnem belli ſuſpicionem eodem
regreſſus re infecta: unde modo egreſſus **maria** uidebatur: ac montes
ſubingaturus. Cum hac a **Galeacio** geruntur i **flaminiis**. **Sabbaudiē-**
ſes: quos **sabbatenſes** licet a **Sabbatis** montibus: atq; **allobrogas** ap-
pellare: iati ſibi opportunitatē: oblatam agrum nouariēſem hoſti-
li manu adoriuntur igni omnia: ferroq; ualſtates. Qua quidem re factum

ē: ut dux Galeacius raptim regrederet sabbaudiēſibus occuſurus: quos
 breui oēs & repreſſit: & uicit nō nullis eorum oppidis aliis direptis: aliis
 expugnatis. Quæ tñ oīa illis pacem petētibus perbenigne: amiceq; reſti-
 tuit: & Hyolante ſplēdidiffima Sabbaudiēſium ducē: Caroloq; nata re-
 ge francorū affinitatem cupidius petēte Blācā filiā eius filio Sabbaudiæ
 duci Hilibertho iunxit matrimonio. Cum hæc tam multa tāq; & uaria: &
 præclara: & belli: & pacis tam breui tempore a filio Galeacio ducē geſta-
 aio uolutaſſet Blanca Maria mater: cum certe digniſſimum cenſuit: qui
 ſe tam difficili tanti imperii gubernādi puincia liberaret. Ad quod obeū
 dum eo magis adducebat: quod diuino quodam ſomnio iam præſagi-
 ret ſe nō admodum diu futuram ī uiuis. Somnia aut̄ fuit huiusmodi. Cū
 poſt caſtigatiſſimum cum multa ſobrietate ieiuiniū ſoluta ieſſet in ſom-
 num apparuit ei quam getiſſime dormiēti (ita. n. uidebat) dux Frāciſcus
 ſphortiam: quē uel mortuum uxor pudiciſſima æque amabat: atq; uitā
 ſuam. Is in hæc uerba eam adire uiſus ē. Blanca Maria qua mihi in uita
 iucūdius nihil fuit: iam quieſcendi tempus aduenit. Nō multo poſt una
 futuri ſumus. in illa cæleſti patria: ubi oīa ſunt plena trāquillitatis: & gau-
 dii ſempiterni. Tuæ de me pientiffime orationes apud clāmētiffimum
 humani generis redemptorem exaudiri meruerunt. Vides ornatum me-
 um: ac uultus hilaritatē. Nihil triſte apud me eſt: nihil lugubre. Appar-
 erat enim ī habitu ducali: habereq; uidebat ſupra caput auream illā co-
 ronam: quā Ladiflaus nobiliſſimus rex ſiciliæ dono miſerat ad Philippū
 Mariam ducem. Proſequebat deinde: ſuſpice ad dexteram altius. Contē-
 plareq; illud ſyduſ: q; multis illuſtrat ſtellis. Hæ ægeli ſunt: quorum tu co-
 mitatu tolleriſ ī cælum. Cū primum ſyduſ id apparuerit: itinere te accin-
 ge: Nō enim tibi diutius laborādum fuerit. Itaq; ianti: tamq; difficilis im-
 perii gubernacula trade Galeacio filio: q; etiam tibi monēduſ eſt: ut pro
 acrimonia igenii ſui gerat oīa moderate: neque rei cuiquam magis con-
 fidat quam deo: q; ſolus eum tueri. poteſt: reddereque incolumem. Nam
 humana cūcta præſidia uana ſunt: nulliuſq; momēti. Coniiciatq; oculos
 ad coronā: quæ paucis poſt ānis ei debet: ſi iuſtiæ maluerit: q; cupidita-
 ti ſtudere. Quibus dictis & ipſe euauit: & blanca ſomno ē ſoluta: ſecum
 igit̄ ipſa cōſyderans quæ dormienti apparuerant: nihil ſibi cum in ſom-
 nis: quæ græci enyppnia uocant: eē iudicauit: nec item cum ui-
 ſis: quæ ſunt: cum hæc duo genera nihil poſt ſomnum
 portendāt futurum: ſed aut eſſe ſomnum hoc eſt oneriō: aut
 uifiōnem: quod horama appellatur: aut oraculū potius: quem
 chreſmon græci nomināt. Et oīa quam accuratiſſime diſ-
 quirens non difficulter coniectauit tria hæc genera ad futuras actiones

Hyolātis dux
 Carolus rex
 Blanca infan-
 tula dux
 Hiliberthus
 dux
 galeacius dux
 Blanca Maria
 dux

Ladiflaus rex
 Sicilia
 Philippus Ma-
 ria dux

enyppnia
 phātaſmata
 oniros

referri oportere. Itaq; admonito filio **Galeacio** p iussis pñis nihil ex ea die aliud curabat: q̄ ea oia: quæ ad aia salutē spectabāt. De qbus qd̄m rebus quoniam satis multa p t̄p̄e sum: atq; loco antea locutus: luctui: m̄orioriq; nimio fine imponendū cēleo nobilissime dux **Galeaci**: cū bñ: atq; pbeate cū sanctissima tua m̄re blanca **Maria** actum sit: præsertim cū nihil unq̄ optarit i uita: cuius nō se uiderit affatim adeo cōpotem factā: ut iam decessio magis metuēda foret in tāta humanarū rerum mutabilitate: q̄ accessio expectāda. Itaq; soluta aliquādo aduersā omī cuiusq; rei sollicitudine: & formidine bonitatis suæ: pietatisq; pēnis euolat ad cælum. Quāta p deum imortalem cum animi æqtate arbitremur reginam n̄iam migrasse ex hac caliginosa uita i serenum illud cælesteq; domicilium in tanta ciuium oīum: & populorū beniuolētia: fide: cōcordia: obsequiis: quos æque amauit semp atq; uitam ipsam? Quamobrem ēt moriens nō desinebat mediolanēsem populū inter ceteros tibi præcipue commēdare. Idq; iterum atq; iterū. Id unū dūtaxat pinde atq; suspirans: q̄ mediolani diem obire ppter ingrauescētem uim febris nequisset. Illud aut in primis addebat pmagnæ sibi eē cōsolatiōis: q̄ foret relictura te filiū pietissimum nō ducem solum ac principem tāti: & tam florētis imperiū: necrum etiam beneficū: clementissimūq; p̄rem illustrium tuorū fr̄um. Quare cum itelligebat iam sibi ad hāc humanam felicitatem nihil amplius optādum eē in uita: nihil ēt sibi ducendū eē intēpestiū: nihil imaturū: quo diutius iter hoies laboraret: nec. n. se corpore moriturū existimabat mulier sapiētissima: quæ supstes foret i liberis: at animi imortalitate non se prius frui didicerat: q̄ i illius conspectum puenisset: ad cuius imaginem: & similitudinē nouerat se creatam. Agitur ut rem tātam breui oratiōe complectar: nō mortua ē: sed uiuit mī tua princeps illustrissime diua **Blanca Maria**: quæ commutata hac temporali uita cum sempiterna illa iam id p̄mii i cælo adepta est: q̄ usq; optarat: cum esset in uiuis. Fruitur præsētia: fruitur uisu coram: fruitur consuetudine: & colloquio humani generis redemptoris. Hunc rogat: hunc orat: hunc præcat: ut tibi semper in oībus rebus: actionibusq; tuis & propitius adsit: & adiutor: teq; dirigat assidue in uiam iusticiæ: atq; pietatis. Quæ cum ita sint: æquo nobis aio ferenda est hęc omnis uel naturæ necessitas: uel uoluntas diuinæ mentis. Nam ut nullum malum sit natura: ita qcquid ab deo est: id bonum certe æque: atque salutare ducendum esse nemo sanæ mentis ignorat.

Mediolanum

Peroratio

Francisci philelfi oratio funebris pro Magnifico ducali Senatore: & clarissimo equite aurato Philippo borromæo Comite haronæ.

P Erdifficile mihi profecte: & apprime laboriosum oblatum
eē dicendi argumentum intelligo uiri excellentissimi: qui
cum ipse consolandus sim: uos consolaturus aduenerim.

Philippus bor
thomæus

Quid enim nō admodum doleam: atq; ingemiscam Phi
lippi huius borromæi splēdidissimi uiri obitum: i cuius
uita permagna erat bonis oibus spes reposita: Quare cum publicum: &
cōmune quoddam perfugium: atq; præsidium e medio uideam eē sub
latum: iure mihi dolēdum possunt existimare. Itaque merito libet mihi
exclamare. Oh duram: & ineuitabilem naturæ humanæ necessitatē: cui
nulla nra remedia aduersant. Oh inexorable: & imitem hominū sortē:
quæ tum opprimis maxime: cū nullas abs te putamus ipendere insidias:
Sed quo feror demens: leuaturus accersor nō exasperaturus acerbitem
crudissimi uulneris. Vinciat igitur: obstringaturque oīs animi dolor ra
tionis custodia: ut quem denique tempus toliet omnino: eum iam hinc
sedet prudentia: & cōsiliū. Nam animus perturbatus ita sese abhorret:
ut recte iudicare nihil queat. Et quoniam uulgo putant non eē humani
tatis solum: sed etiam iusticiæ lugere plurimum eius mortē: quem pluri
mum dilexerimus: quæ adduci possint istiusmodi maioris causæ: uide
dicendum paucis. Namq; hæ diligentius cogitanti mihi offerunt quin
que numero. ¶ Aut. n. dolemus nra causā: quod existimemus ex alterius
morte magnis nos qbusdam priuari cōmodis: aut illius causā: quoniam
eū opinemur uitæ huius suauitatē amittere: aut qā arbitremur mortē si
ne acerbissimo dolore accedere posse nemini: aut qd̄ uereamur fore: ut
animus ipse itereat una cū corpore: aut propter futuros apud iferos cru
ciatus. ¶ Et dolere qdem nra causā hominis est sese amātis: nō alterū: ob
eamq; re neque magnanimi: neque liberalis: quin potius ignaui prorsus
nulliusque uirtutis. ¶ In morte aut̄ qui dolor in eē potest: quæ simillia sō
no ē adeo: ut Diogenes ille cyon solutus i somnū anteaquā moreret. ue
luti iocabūdus dixerit fratre sororē anticipari. Nā eadem uia: atque ui &
mortē: & somnū fieri acutissimi philosophi tradidere. Sed ut somno ita
ēt morte ne sentiētes quidem corripimur. ¶ Qui uero censēt animos
simul cum corporibus interire: hi sane cum maxime uidentur uiuere:
mortui sunt non ea scilicet morte: qua huius uitæ: cursum: munusque ex
plemus: neque ea: qua peccato morimur: & deo uiuimus: ut inquit Apo
stolus. Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem: sed
ea potius: quæ ē peccati: de qua ē scriptū legitur: aīa quæ peccat: ip̄a mo
riet. ¶ Futuri aut̄ apud iferos cruciatus illis horrēdi sūt: q̄ semetipsos cū
uiderēt hāc mortālē uitam: p̄ omne flagitiū imanitatisque genus quā fœ

Quinq; lugēdi
causæ

Prima causa

Secūda causa

Diogenes

cyon

Philosophi

Tertia causa,

Apostolus

Quarta causa

Humanitas
Beneficentia
Religio

Philippus Bor
rhomaus

Vitalianus
Philippus dux
Vitalianorum
origo
Vitalianus rex
Lustina

Philippus Bor
rhomeus

Rufcones
Comum
Vicecomites
Mediolanum

dislime uoluntarunt. Non Philippo borromæo: cuius uniuersam uitam plenam fuisse honestatis: & officii nostri oēs. Quis. n. uno Philippo continetior: quis modestior: quis cōstantior: quis i oī re moderator. Nā & humanitate: & bñficētia semper quāta fuerit: nemo est: quē lateat: & nō modo nemini unquam iniuriam intulit: sed ne cuiquam inferretur: oī ope: operaq; curabat. Religionis eius: & pietatis studium ne parietes quidem ipsi ignorant. Intelligebat eīm homo prudentissimus nō eē in hac mūda na uita patriam nostram: sed in cælo. Et quādiu hic peregrinamur: oportere nos meminisse illius patriæ: ubi nostra māsis futura sit sempiterna. Quare ut ab oī cōtagione peccati: & maleficio abstinebat: ita die: noctuq; aliud nihil neq; agebat: neq; cogitabat quam prostratis: & cōculcatis turbulētissimis animi motibus: ad illius se uoluntatē componeret: atq; confirmaret: ad cuius imaginem: & similitudinē factus esset. Nullis inquit nūc suppliciiis est obiectus innocētissimus: & optimus uir Philippus Borromæus: sed illis fruitur præmiis: quæ in cælo his proposita sunt: q dum in huius uitæ curriculo se exercent: quam minimā sibi societatem cum corporibus esse sinunt. Nam quā mihi fabule? quispia uitæ suauitatē? Quæ nā ē in hac pcellōsa uita suauitas: quæ tranquillitas: quæ reges ulla? Quod si quam tandē suauitatē deprauata hominū ratio sibi finxerit: non tam eius accessio ulla optanda fuerat i Philippo: quā metuēda secessio. Implerat iam quitum ætatis & quadragesimum annū ualitudine prospera: & eadē integritate sensuū: qua ab incūte adolescētia semp fuit. Bona uero externa quæ aio bene istituto erāt maiora alia expectāda? Natus ē Vitaliano prē uiro i oī genere laudis probatissimo: quo uno illustrissimus ille & sapientissimus dux Philippus uix hūit apd se qecquā aut carius: aut splēdidius. Vitalianeq; aut originem altius s. q. repetere uoluerit: inueniet eā manare a Vitaliano antiquissimo totius Venetiæ rege: a quo etiā ipso fluxisse compertū est scissimam Virginē hanc Iustinam: cuius sacratissimum nomen p tot religiosissima monasteria in uniuerso prope orbe terrarum celebratur. Sed ne curiosius q par est: uetera consecretur: & ut reliquas etiam affinitates propinquitates: necessitudines: quæ sunt fere innumera biles: breuitatis gratia prætereamus: reliquit: ut oēs scitis: nobilissimus uir Philippus borromæus filias tris: easq; pudicissimas: filios uero duos. Nonne ex illarum honestissimis matrimoniis tris sibi clarissimas: potentissimasq; familias perpetuo affinitatis: ac beniuolentiæ uiculo cōiunxit. Rufcones comi: Vicecomites mediolani. Parmæ autem rufos? Nam ex huius Iohannis coniugio ornatissimi equitis aurati: in quo uno patrū auitaq; uirtutes misceæ resurgunt. Magnificos carpi dominos habebat affinis. De Vitaliano autem ingenti spe puero: quem hic præsentem lu-

gubresq; uidetis: nondū p atatem ei licuerat aliam curā capere: q̄ id prae-
stare: ut & fratris: & sui q̄ simillimus foret. Quid enī loquar de patriā splē-
dore: q̄ qualis q̄tulq; sit: satis: sup̄que patet: cū de eius maioribus sum lo-
cutus. Nam siue Patauinum Philippum dixerimus: siue mediolanēsem:
patria natus est & uetere: & i primis iclyta. Nam patauium troianus an-
tenor cōdidit: q̄ q̄cqd iacet iter alpes: & sinum adriaticum magna sua cū
laude subiugauit. Mediolanum uero ab Heduis. Gallisq; trāsalpinis con-
ditum eē cōstat: q̄ ipm nomen accepit ab urbe prisca illa: & nobili Medi-
olano: quā i xanthonibus adhuc extat. Quanti autē Mediolanēsem hūc
urbē fieri oporteat: ex eius rebus tam multis: & tam praeclaris cū sup̄iori-
bus saeculis: tum nra etiam tempestate assidue gestis nō obscure iudicari
potest. accedunt opes: & amplissimae facultates: quibus ceteris Medio-
lanēsis oībus post ip̄os principes sup̄ior philippus erat: atq; habebatur.
Dñabatur eīm nō angleriae: & haroniae solum: cuius erat Comes: sed aliis
quoq; nōnullis municipiis: & castellis. Quid enī meminero: uel militiae:
uel senatorii ordinis insignia: quibus a duō principe nostro ppter eximias
eius: illustriq; uirtutes ornatus ē. Quam uero carus eēt: & p̄uicūsus unī
ueris ciuibz: atq; peregrinis: ex p̄ntis funeris pompa licet aīaduertere.
Quod si duo maxime i oī rep. expetunt: honos: & utilitas: i qbus ipsis p-
magnam positam uoluptatē rentur: qd uni Philippo defuit i tātis uel su-
is: uel fortunae cōmodis ad uitā suauitatē. Tepestiue igit̄ excessit ex hac
uita turbulētissima i eam p̄fecturus uitā: quā nulli est motui: nulli muta-
bilitati subiecta. An fortasse nescimus: quo diutius uiuitur: eo magis
peccatur? Itaq; optāda profecto est ea mors: cuius iteruentu fit: ne culpa
reddatur quottidie cumulator. Quod si Aristippus uoluptarius ille. cy-
renaicus: quo uitā cōsuleret: quicquid nummorum ferebat secum: abie-
cisse fertur: nos: quo uitam possideamus aeternam: miserabilem uitam
hāc: atq; arumnosa: quā & caduca ē: & lubrica: & incerta: tāti ducendā
arbitrabimur? Cupio: inquit Paulus: dissolui: & esse cū Christo. Quis ue-
ro cum Christo futurus sit: ubi se minus eius imitatore gesserit? Quod
si ille nra cā mori uoluit nos pp nos ip̄os dubitēus mori? Neq; ei ea mors
mala eē ullo pacto pōt: q̄ ubi aduenerit: oī malo nos libat. at dixerit q̄spia
qd uitā tollit: nō malū eē nō pōt. Nec illud rursus in bonis nō est hndum
per quod uitam adipiscimur sempiternam. Nisi boni plurimum esset in
morte: nunquam dixisset sapientissimus ille David. Preciosa in conspe-
ctu domini mors sanctorum eius. Quod si beneficio Mortis terrestri hac
omni mortalitate: perturbationibzq; exuti immortalitatem simul cum
tranquillitate induimur: si ne resurgere quidem licet: nisi animi a corpo-
re separatio antecefferit. Nolumus per deum immortalem: nolumus mor-

Rufi
Parma

Philippus
Patauium
Antenor troia
nus
Alpes
Mediolanum
Hedui
Galli
Xanthonēs

Angleria
Harona
Municipia
Castella

Pompa
Honos
Vtilitas
Voluptas
Philippus
Mors
Aristippus cy-
renaicus

Paulus aposto-
lus
Iesus xps

David

Dolor

Aegritudo

tem in malis ducere: quæ aut est optima: aut optimorum bonorum causa. Itaque ponenda sunt lachrymæ: reprimendi gemitus: & animi dolor sedandus penitus. Nam cum omnis perturbatio grauis sit: oium tamen molestissima est: & perniciosissima aegritudo: cuius ui atque impetu sæpe factum legimus: audiuiimus: uidimus: alios in agrotationes incurabiles incidisse: alios furore: infaniaque correptos: alios sibi manum conscivisse. Et ne prolixius nostra protrahatur oratio: prudētissimus ille mihi uideri debet: quæ & naturæ legi non aduersat: & æquo animo fert necessitatem.

Quæ quidem oratio habita est in templo Diui Francisci. xlii. Kalendas septembris anno a Natali christiano Millefimo quadringentesimo sexagesimo quarto.

Francisci Philelfi oratio funebris pro magnifico egre aurato ducaliq; Senatore Stefano frederico todeschino.

Stefanus fredericus

Quamquam non obscure futurum aiaduer tam illustres uiri & amplissimi pres: ut mea hæc omnis de Stefani frederici todeschini obitu hominis sane & præstatis & magni tumultuaria consolatio non tam persuasionis apud uos locum quam impetudinis consequatur: uolui tamen in hac uehementi: ac prope comuni omnium uestrum acerbitate pertinacius eorum uoluntati refragari: qui apud me & auctoritate & gratia ualere plurimum: & possunt & debent. Nam si alia etiam omnia quæ huic tanto tam pio: tam singulari tam eximio muneri pncecessaria sunt mihi adessent: quæ certe adesse nequaquam sentio: duo tamen sunt: quibus non temere a dicendo non deterreor. Quo enim pacto aut ausit aut speret quispiam consolari alios: qui uel in primis consolandus ipse sit. Non enim possum non dolere & grauiter & permolestè ferre eius uiri obitum: cuius uita tum nostro diuo principi Philippo Mariæ anglo suauissimis suis moribus periucunda tum bonis omnibus grata. Quippe qui intelligeret commune sibi quoddam & firmissimum patrociniū præsidium opem in eius salute positam ac locatum esse: his igitur non absurde cum officii aut auxilii quicquid uel aduersis uel secundis in rebus suis desiderant. Virgilianum illud liceat crebra memoria atque lachrymis usurpare. Quis te palinure deorum eripuit nobis? Quod autem secundo loco me ab huiusmodi oratione magis atque magis dehortatur: est recentior & inusitatus dolor acerbi uulneris: cui si mederi intempestiue studeo: uereor ne uim doloris aggrauascam potius quam ulla ex parte leuem: faciam tamen necesse est quod imperiti medici nonnunquam

Solent: qui ubi grauius ægrôtautes curandos acceperunt: ueriti ne si diu-
 tius tardarunt fore ut morbus: & inualeſcat: & incrudefcat magis: non
 graues ſolum ſed etiam periculoſas curationes adhibent. Et ita fit fortu-
 na quadam: ut quam ſana ratio deſperarat: temeritas bonam ſæpe uale-
 tudinem afferat. Nolim autem miretur quiſquam: ſi in hoc ſubito & re-
 pentino dolore ac luctu ſubita quoq; & repentina noſtra erit oratio: ſa-
 piatq; Demaden magis quam Demothe-nem. Ex tempore eim mihi di-
 cendum fuit nullo apparatu nulla præmeditatiõe nullo ordine uti licuit
 tanquam tumultuarius Miles in aciem deſcendo. Magna proſecto iactu-
 ra nobis: & ea pœne intollerabilis patres ampliſſimi in huius Magnifici
 & excellētis uiri Todeſchini obitu facta eſt. Amiſimus eim eum qui nul-
 lius offici: nullius bonitatis: nullius erat uirtutis experts. ¶ Nam cum ab
 ineunte ætate accepiſſet duas eſſe uirtutes ac uias hominum animis p-
 poſitas quarum altera per temporales actiones: altera quæ in cõtẽplã-
 dis æternis rebus uerſatur perueniretur ad deum nō ſolum ut ſciret: ſed
 longe magis ut ſaperet operam omnem ſuam induſtriam omnem dili-
 gentiam accommodauit. ¶ Memoria enim tenebat quod Iob uir ſanctiſ-
 ſimus loquebatur: pietatem ſapientiam eē: malis autem abſtinere ſcien-
 tiam. ¶ Nihil uero magis eē ex media pietate quam deum colere: quippe
 qui & uera & unica ſapientia ſit: & omnis rerum temporalium ſcientia
 ab ipſo manat id quod tum alii nonnulli tum apoſtolus Paulus plane
 docet: inquit. ¶ Alii quidem per ſpiritum datur ſermo ſapiētiae: alii ſer-
 mo ſcientiæ ſecundum eundem ſpiritum. ¶ Quamobrem non ſolum
 has nobiles inferioriſque uirtutes prudentiam: iuſticiam: ſc̃ritudinem:
 temperantiam egregie in omnem uitam ſequutus eſt Todeſchinus: ſed
 multo magis atq; magis ſapientiam ipſam. ¶ Intelligebat enim per hu-
 iuſcemodi temporalium rerum cognitionem: & humanæ turpitudinis
 fugam iter ſibi quoddam parari ad immortalẽ deum: quod tamen le-
 nunquam eſſe ad eum omnino deducturum: niſi & piũ ipſe ſe & illi-
 us incompræhenſibilis & ineffabilis maięſtatis indefeſſum obſeruatio-
 rem cultoremque præſtituſſet. Itaque nihil tanti faciebat quanti diui-
 nam religionem. ¶ Ea ſe recreabat & reficiebat: ea ſe dies nocteſq; ob-
 lectabat: nec illorum quicquam aut omittebat aut prætermittebat: quæ
 ſacroſancta chriſtiana fide præcipiantur. ¶ Tunc ſe ſancti & boni ui-
 ri officio maxime fungi arbitrabatur: cum nihil quod a diuina le-
 ge abhorreret: ſed quod ſas piũque uidiſſet: factitaret. ¶ Prædica-
 re palam conſueuerat quod Pauſanias pliſtonatis filius: cuiſpiam
 olim reſponderat: leges uiris non legibus uiros dominari oportere.

Demades
Demosthenes

Iob

Paulus apłus

Pausanias

Agēfilāus rex

Agis.

Alchanes

M. Curius
Photion

Et quoniam omni in re deum semper ante oculos poneret: cui nihil oc-
cultum eē iudicabat: nihil erat eius fide constantius nihil certius nec p-
missi poenitebat unquam: **Ea. n.** in pmittendo gravitate utebatur & ita
metiri oīa ac conspiciere studebat: ut nemini unquam iniuriam faceret.
Qua in re illud regis **Agēfilai** minime pbatat: cui cum qdam aliquādo
diceret. **At** pmissi: eodemq; sēpius reuolueret. Ita mehercule pmissi in-
gt: si istud qdem est iustum: sin autem iniustum locutus sum non pmissi.
Nihil enim neq; pmittendum neq; ullo pacto per simulationem dissi-
mulationemue dicendum eē censebat: quod a iusticia honestateque fo-
ret alienum. Itaque **Agis** illum: quem lacedæmoniōz ultimum regem
pdidere: mirum inmodum laudabat: q cum parentes ut qppiam per in-
iusticiam sua gratia ageret hortarentur ac rogarent: **Vbi** aliquandiu con-
tradixisset & illi nixius urgerent ait: **Quandiu** apud uos fui nullam tene-
bam iusticiæ notionem. **At** posteaquam mē patriæ tradidistis huiusque
uiribus itemque iusticia atque pbitate pro uirili parte istituistis: hæc eni-
tar: & non uos sequi. **Et** qā uultis me quæ optima sunt agere: optima ue-
ro sunt: quæ iusta fuerint: cum hōi priuato tum ualde magis picipi: quæ
uultis agam: quæ dicitis missa faciam. **Non** igit mirari quenquam oport-
et: si tanta cum æquitate moderatione & abstinentia ius omnibus dice-
ret: si nullius nec precibus nec opibus a iusticiæ & pietatis regula dimo-
ueri unquam potuit: adeo erat & magno & iuncto & elato animo: ut nul-
la earum rerum cupiditate caperetur: quas uulgus maxime haberet in p-
tio: **Quotus** enim quisquam est: q si cui negotio procurationeue præfue-
rit: non iure possit repetundarum arcessi: nequaquam hi cum animo se
cum reputant: quod & prudenter & uere **Alchanes** thelecri filius aliquā-
do respondit. **Nam** cum quis percunctaretur: quam ob rem a mēsenitis
munera non accepisset: **Quoniam** ii accepissem inqt: leges pace frui ne-
quiuisent: **At** cum **Thodeschinus** ei a nostro humanissimo pincipe ma-
gistratui præfectus esset: quo nullus alius inter insubres liguresque om-
nis neque maior est neque illustrior: **Quippe** quod eius dicioni iurisque
reddendo omnes sacerdotum omnium dignitates: quæ permultæ aplis-
simæque sunt: subiiciuntur ac parent: non modo a nemine munera un-
quam accepit: sed eos etiam pro sua gravitate acerrime castigabat: **Qui**
uel post iudicatam causam disceptationemque omnino compositam &
trāquillam huiusmodi aliquid sibi detulissent: **Existimabat** enim homo
prudētissimus decere iudicem & magnum uirum non corruptela so-
lum sed omni corruptelæ & avariciæ suspitione uacuum esse. **Proindeq;**
& **M. Curii** factum: quia a samnitibus aurum dono missum noluisset ac-
cipere: non poterat non probare: & quod **Photion** atheniensis his respo-

derat: qui centū ad se talenta donaturi attulissent: laudibus ad cælum ex-
 tollebat. Nam cū rex Alexander regale id pulcherrimumq; munus ad eū
 misisset: nūcios rogauit photion quid tādem ī toto atheniēsiū numero
 se solū alexander ea pecunia donaret: q; cū respōdissent: quoniam solū
 ipm alexander duceret: & bonum & æquum uirū: pinde ait: sinat me &
 uideri & esse talē. Quis igitur heu talem & tātum uirum non iure nobis
 creptum doleat: p̄sertim ac turbulētissima tempestate cū eius tū præsenti-
 tia tum uirtute maxime opus eēt. Non eīm is erat: qui titanum: ut ita di-
 camus ac gigantum genere se natum existimaret. Nam qui ex illis ortū
 sibi uēdicarent: perpetuas cum deo inimicitias gerere: ab eoq; puniri nō
 dubitabat. Sed quod iustis oībus innocentibusq; uiris commune est: & ab
 deo se certe opinabatur: & ad deum reditum sibi facilem expeditūq; pa-
 tere. Nos enim dīi coloniam inferiorem hunc orbem incolere: quia & co-
 loniæ ciuitatum illarū a quibus missæ fuerunt: & iura & leges seq̄ ob-
 seruareq; cōsueuerint: itidem & nos diuinæ iusticiæ atq; pietati lege cæle-
 sti obstrictos esse. Quod si religiose castaq; tueremur: breui fore: ut tan-
 quam ex laboriosa quadam peregrinatione atq; exilio potius q̄carcere
 ex hac mortali uita moleq; corporea in ciuitatem patriam in cælestem li-
 bertatem ī beatitudinem sempiternam reuocaremur. Itaq; stultos & īsa-
 nos appellabat: qui uentri & somno dediti: qui uel inanibus uel turpis-
 simis obnoxii libidinibus: nec unde uenissent: nec quo redeūdum foret:
 nec qui tandem ipsi eēt cogitarent. Nec eīm nos corpus eē: sed aliquid
 maius corpore multoq; præstantius & diuinius. Nam minime dici fru-
 stra nos ad dei imaginem creatos. Præterea nūquam ignorauit antiquū
 illud siue dei Apollinis: siue sapiētis alicuius dicere maluerimus: & apud
 omnes celebratum: grauiissimūq; præceptū. Nosce te ipm. Nam aliud ni-
 hil eē interpretabat seipm noscere: q̄ ut & animum suum eē immortalē:
 & corpus mortale quisq; cognosceret. Quæcūq; igitur ageret: quæcūq;
 diceret: quæcūq; deniq; cogitaret ad immortalitatem animi: ad beatam
 uitam: cælestemq; referebat. Meminerat quod Simonides poeta Pausa-
 niæ regi lacædemoniorum consuluerat se hominem eē. Meminerat bo-
 norum mortem nō eē interitum omniū dissipantem: atq; delentem: sed
 uel separationem quandam animi a corpore: hoc est īmortalis uitæ a ui-
 tā mortali: uel sempiternum somnum: ut Plutarchus ait. Tam diu autē
 sempiternum: quo ad cælestis illa tuba īsonuerit. His igitur cogitationi-
 bus Todeschinus utens: ac sese per omnes humanæ: ac diuinæ uirtutis
 modos exercens: & deo carus: & hominibus admirādus est redditus. Nō
 enim sine quadam diuina dilectiōe: atq; benignitate tantā ī huius sæcu-
 li fluctibus: ac naufragiis p̄speritatem ad ultimam usq; diem expertus ē:

Alexander rex

Agis

Simonides
Pausanias

Plutarchus

Lentichides

Chiron
Phoenix
Achilles

Vlysses

Plato

& eam certe prosperitatem propterea firmam: atq; immutabilem: quod omnia deo: & non fortunæ: quod leutychides etiam ille primus monebat: semper credidisset. **Q**ui enim spem suam in deo collocarit: nunq; se sua fallit spes. **R**espicit sp̄ deus pios: & iustos hoies: eosq; nō modo tueri: sed rebus secūdis omnibus auget atq; amplificat. **V**erum quid celestia: quæq; supra nos sunt: pluribus conſectemur. **¶** **Q**uanti eſſet hic uir florētissimus faciūdus: satis nobis illustrium uiroꝝ: laudatissimarūq; uirtutum optimus estimator: premiatorq; ostēdit sapiētissimus princeps noster: qui ubi mirabili illa sua accutissimi ingenii ui: & diuino quodam mētis aspectu omnia diligentissime rimatus penitus perspexisset: nihil ī eo eſſe quod minus fidem: & integritatem ſaperet. **Q**uem adhuc infans a patre summo principe ad se instituendum: formandumq; acceperat: non aliter semper apud se habuit: & omni honore dignatus: profecutusq; est: q̄ uel chironem: uel phoenixem **A**chilles traditur: nec id quidem ab re: animaduertebat enim ī **T**odeschino facilitatem: humanitatem: & modestiam singularem: mirificam animi cōstantiam: atque magnitudinem rerum gerendarum intelligētiam nō uulgarem: eximiam grauitatē quādam igenua comitate conditam: præcipuam inocentiam: egregiam eq̄tatem: fidem incorruptam: pietatem inauditam. **¶** **Q**uæ certe singillatim omni: a: aliæq; permulta: dum mecum ip̄e cōsidero: non possum eq̄dem eius obitu: non uehēmētē moueri: angī excruciaci. **N**ec stoicis assentior qui quod natura fieri nō potest: ægritudinem omnem amouent: nō cū sum animo perfracto: saxeo: ferreo: adamātino. **V**erum cum rursus expēdo me: & quā cōditione nati omnes sumus itueor: facile itelligo huiusmodi omnem dolorem frustra a nobis suscipi. **Q**uid eīm per immortalē deū tātopere mouere nō debet? **N**ō uolumus cum natura pugnare? **Q**uæ tāta demētia nobis est? **Q**uæ deliratio? **Q**uæ tāta demum ifania? **A**n illud: quod græcorum sapiētissimus apud homerum **V**lysses loquit: nūquam audiuius. **N**ihil homine ifirmius tellus animalia nutrit. **I**nter cūcta magis. **A**n qui mortales nati sumus peride atq; dei similes quin potius supra deum. (**N**am deus ip̄e mori etiam uoluit: ueluti cum deo ip̄o quo immortales futuri sumus: cōtendere audemus? an ignoramus non ī hoc terreno cœno: sed ī celesti illa: & triumphali gloria immortalitatē parari nobis. **H**omo eīm: ut iquit **P**lato: nō terræ: neq; immobilis plāta ē: sed cæli: cuius caput: ī quo mētem: & rationem: & itellectum posuit. **E**t ex quo reliquum corpus uersum ad terram prodeat: ueluti radix sit erectum ad cælum. **¶** **Q**uid præterea hæc uita: quæ tot tēpestatibus: tot naufragiis: tot icendiis: tot ruinis obnoxia erummosa plane mors est: adeo delectare nos debet: ut cum eius ergastulis: & uiculis nostri aliqui liberant:

fieri: lamentari: lugere nō desinamus. ¶ Non iniuria illud prudentissimi ducis Epaminōdæ dictum uideo a ueteribus laudari: qui cum tempore leuictica cladis audisset bonum quendam & fortem uirum animam efflasie. O hercules inquit: quod ocium uir hic nactus est: ut inter tot negocia: ac turbatiōes per egrotationē ex hac uita discesserit: discessit inquam Todeſchinus ex hac mortali uita ætate iam ultima mente sana: & sensibus integris: post omnia: quæ externa uocantur bona in medijs totius Italiæ procellis: ac fluctibus. Et ita discessit ut quoniam bene: ac beate uixerat: mortem: quam inuocare non cogeretur: felicissimam sibi duceret. Nam cum sciret eum male uiuere: qui semper in uita fore se putaret: ita bonis animi semper studuit: ut nihil ei inopinatum posset accideret: & mortē ipsam quandocūq; ueniret non inuitus expectaret. Quibus quidem oratiōibus id tandem est mea sentētia assecutus: ut quod semper optarat: nunc per hanc: quam mortem uulgo appellamus: immortalis effectus immortalem deum coram aspiciat: & quod humano generi ultimum: sempiternumque bonum est: & uero: & solido: & incommutabili: & æterno fruatur gaudio. Quare nolimus obsecro patres amplissimi uæhementius dolore affici: quam oporteat: & quod non diu post tempus docebit: huiusmodi necessitatem æquo animo ferendam esse. Iam hinc ratio ipsa docere nos incipiat: ne nostro uideamur non alterius torqueri incommodo: & alienæ quodammodo inuidere felicitati. Mediolani in templo diui Ambrosii. M. cccc. xl.

ORATIONES NVPTIALES.

FRANCISCI PHILELFI ORatio de inita societate inter illustrissimos Duces Bonam eiusq; filium Iohannem Galeacium & Hercule æstēsem.

Exordium cū diuisione

Alexander rex

ARISTOTELES ILLEPERIPA TETICVS: Qui ob singularem quandam: ac prope diuinam ingenii acrimoniam: & uarietatem: magnitudinemq; doctrinæ: & diligentiam præterea indefessam: atque incomparabilem inter uniuersos philosophos habitus est illustris: docet in iis præceptis: quæ ad Alexandrum macedoniæ regem reliquit scripta: opus esse in omni rerum publicarum genere eorum societatem constituere: qui & potentissimi sint: & in proximo habent: quo tum adesse tempestiue inuicem: tum usui mutuo esse possint. Quæ autem societas aut coniūctior: aut cōueniētiōr: aut etiā certior ac tutior q̃ ea offerri queat: quæ maxime est secundum naturam: & deum?

Narratio
Bona dux
Iohānes Ga
leacius dux
Hercules æstē.
Anna Maria
Alphonfus
æstensis
Amplificatio

Confirmatio

Christus

Cecrops

Athenienses
Cecropidæ
Athenæ
Cecropis
Amplificatio
Italia

Scimus hominem ex omnibus astantibus natum ad societatem: & hunc deus omnipotens ubi creasset. in ameno illo: atque iucundissimo deliciarum paradiso impolluti uinculo matrimonii continuo munisse: atque decorasse: cum ait. Crescite: & multiplicamini: terramque replete. Sapientissime igitur: atque optime gloriosissimi principes Bona simul cum Iohanne Galeacio filio Mediolanensium duces: & uos item magnifici oratores Bonifacii aquobibe: Nicolausque Roberthe iuriscōsulte: quique nomine: ac uice illustrissimi ducis Herculis æstensis hic adestis: cum uobis ipsis: tum uestræ posteritati cōsuluistis: quod per sacratissimum coniugii uinculum innocentissimæ infantulæ Annæ Mariæ uicecomitis: & præclaræ idolis Alphonsi æstensis: quod & ipse item est infantulus: eam hoc die initis societatem: quæ utrique principatui & decori plurimo: & utilitati non mediocri futura est. **C**eterum ut rem omnem præstantissimi senatores & uos alii duces magistratus: utrique nobilissimi apertius itelligatis & melius: conueniunt iunctissimi nostri duces cum excellentissimo duce Hercule: ut pro mutua beniuolentia: beneficiisque quamplurimis citro: ultroque collatis ad perpetuam societatem utriusque principatus Anna Maria ducis Bonæ filia & Iohannis huius Galeacii ducis soror coniugatur per legitimum ius matrimonii Alphonsi Herculis ducis filio primogenito. **Q**uod enim ad tantæ rei cōfirmationem: ac stabilimentum potest aliud sacramentum interuenire aut uenerabilius: aut incorruptibile magis: quam quod in primis parentibus suo ineffabili ore statuit deus optimus maximus per coniugii sanctitatem. **N**ōne Christus etiam ipse humani redemptor generis in coniugio nasci uoluit: quod ad nuptias quoque inuitatus non interfuit modo: sed eas ornauit: ac iunxit: cum aquam uertit in uinum. **Q**uia etiam apud præscam illam gentilitatem quanto in honore habitum coniugium fuerit: satis dilucide declarat nobis perpulchra illa: atque perurbana fictio poetarum: qui perhibent Cecropa primum extitisse inuentorem: auctoremque matrimonii: eundemque fuisse dissimili corporis figura: quippe qui a dimidio sursum representaret hominem: inferiore autem parte bestiam. **V**ertisse hunc scilicet uolunt in compositam illam: & incontinentem hominum uitam: quæ bestiarum more in motibus: ac siluis passim nullis certis neque nuptiis: nec legibus: nec domiciliis uagabantur: in usum civilem: atque coniugalem. Itaque ob tantæ rei gloriam Cecrops ab atheniensibus pro deo & habitus est: & cultus: a cuius etiam nomine ii sunt Cecropidæ appellati: & urbs athenæ Cecropis. **E**t sunt hi sane duo principatus non finitimi solum: sed iis muniti ciuitatibus: quæ nullam Italiæ potentiam metuunt. **T**heophrastus uero tot: tantisque abundantia datur: & in pace omnem aliorum ornatum superet: & siqua bellandi: ut sit: necessitas acciderit: possit & terra: & mari copias maximas robustissimasque parare. **A**d hæc quæ patres affinitates inter se conueniant: expediam paucis: nec altius te

petā: ne q̄ dicēdo gratus audiētibus eē uelim: afferam plyxitate ipsa fa-
 stidiū. ¶ Quattuor mihi requirēda occurrūt i quolibet matrimonio: nec
 ea q̄dem i sponso minus: q̄ i ipsa spōsa pbitas: pulchritudo: nobilitas: di-
 uitia. ¶ Probitas hoc tēpore nō tam i ipsis infantulis ē considerāda: q̄ i pa-
 rētibus: Nam ea etate sunt: ut sp̄s de se optimā ex educatione duntaxat
 nobis pręstare uideant. Alphōsus cū ab iclyta matre Leonora regis Pher-
 dinādi filia & alcat: & educet: nō debet nō egregios de se fructus pollice-
 ri. Est. n. Leonora nullius uirtutis iops: Nam de Bona iclyta duce nostra
 quę possint laudes a quoq̄ excogitari: q̄bus ipsa nō superet oēm hoīum
 opinionē: Prætereo eius pudiciā: humanitatē: benignitatē: modestiam:
 cōtinētā: religionē: sanctimonīā: clāmētā: & omne deniq̄ bonitatis ge-
 nus. Vidistis certe uos oēs: uidistis inq̄: quāta cū animi magnitudie: ac ro-
 bore proximis domesticę cōiuratiōis tumultibus illis: nocturnis uel furo-
 ribus potius occureri. Quo ipso i discrimine tāto: tamq̄ repētino: atque
 inopinato: & formidabili q̄s nō miret: atq̄ obstupescat itrepidū: iuictūq̄
 heroicę bonę aīum: quę incredibili quadā cū fiducia uoluerit arma cape-
 re: atq̄ arcem egredi: manumq̄ cōserere cōminus cū p̄ditissimis tāti: tam
 q̄ truculētis: atq̄ imanis sceleris auctoribus? Quā ergo Myrinā: q̄ Penthe-
 fileam q̄ Tomyriū magnamię huic uiragini cōparemus: quę in tāta ani-
 moꝝ cōsternatione tam præclarum facinus uel sola aggredi nō pertimu-
 erit? Huiusmodi igit̄ nata: educataq̄ uiragine Anna Maria talis spōsa fu-
 tura ē: quę nulla p̄bitate sperāda sit matre ipsa iserior. ¶ De pulchritudi-
 ne aut̄ utriusq̄ uel ex hac diiudicare possumus & spōsam: & sponsum ea
 uigere formę bonitatis: ut cū angelica specie quadā existimētur compa-
 rādi. Quod si de nobilitate utriusq̄ p̄ dignitate loqui uoluero: dies me
 deficiat: Nā maternum Alphōsi genus auum refert Pherdinādum regē
 manu p̄fecto strenuū: & aio īfractum. Quid. n. meminero Alphōsum pro
 auū illum: q̄ talis: tātusq̄ fuit: ut nō absurde cū omni ātq̄tate potuerit de
 regia maiestate contēdere? Nā pater Hercules quātam de se laudē polli-
 ceat: probāt eius res clarissime gestę cum sub alphōso: & Pherdinādo re-
 gibus nobilissimis: cum multo clariū i recuperādo: seruādoque patrito
 auitoque principatu. Quis autem est nescius: quāta in luce uixerit splen-
 dissimus dux Borſius: qui oīum primus ducalem dignitatem īuexit in
 æstensem prosapia? Cuius frater Leonellus marchio doctrinę splendore
 ceteros suę etatis principes antecelluit. ¶ At nicolaus horum oīum pater
 nulla uirtute carēs immortalitatis sibi memoriam comparauit. Anna at̄
 Marię genus unde originē ducat: nemo est: quem cēseam præterire: Nā
 maternum nō solum a Sabbaudiensibus: qui allobroges sunt: manat pri-
 cipibus: sed a Cypriorum. francorumq̄ regibus: Paternum uero si uetu-

Quattuor i cō-
 iugio requiri
 Probitas .i.
 Alphonsus
 Leonora dux
 Pherdinandus
 rex
 Bona dux

Myrina
 Penthesilea
 Tomyris

Pulchritudo
 .ii.
 Nobilitas .iii.
 Pherdināds
 rex
 Alphōsus rex
 Hercules dux
 Alphonsus rex
 Pherdināds
 rex
 Borſius dux
 Leonellus mar-
 chio
 Nicolaus mar-
 chio
 auna Maria
 Sabbaudiēses
 allobroges
 Cyprii reges
 Fracog̃ reges

Sphortiani
Dacia reges
Philippus Ma
ria dux
Franciscus
sphortia dux
Galeacius Ma
ria dux
galeacius dux
Nestor
Homeros
Gallia transal
pina
Iodouieus rex
Flaminia
Bartholomæ
us collio
Gallia cisalpia
Pedemontana
regio
Frā.sphortia
dux
Italia
Philippus Ma
ria dux
Diuitiæ .iiii.

Italia

Coactio per
enumerationē
Bona dux
Iohānes galea
cius dux

statē Sphortianorū in medium efferamus: iueniemus a Dacia regibus ori
ginem sumpisse. Verum ceteris breuitatis gratia pratermissis illos tantū
atingamus: quos oēs & uidimus: & nouimus: Philippum Mariam: Fran
ciscum Sphortiam: & Galeacium Mariam: tris mea quēdam sententia in oī
gloria numero præclaros: atq; summos duces. Ingenio: & prudentia: atq;
cōsilio Galeacius nō difficulter mortales oīs mirabiliter atteribat. Eloquē
tia uero fuit tāta: ut ex eius lingua: quod de Nestore Homerus cecinit:
melle dulcior proflueret oratio. Insuper rebus bellicis quantum clarue
rit: testis est Gallia transalpina: qua tempestate uiuo adhuc patre auxilium
tulit regit francorum Lodouico. Testis est post patris obitum flaminia:
quo tempore Bartholomæus collio: ac cetera tam multa hostium uires
profligatae sunt. Testis est semel: & iterum extrema illa atque opulēta ci
salpia Gallia regio: quam uulgo pedemontanam uocāt. In ea enim ingē
tis hostium copias superauit: uicit: oppressit: perdidit. De Francisco autē
Sphortia huius patre quid dignum eius memoria recitemus? Is per oēm
inuietus ætatem: & uictor semper tale: tantumq; imperium nullis homi
num adminiculis sed sola sua: immensaue uirtute adeptus est: & italiā
uniuersam quandiu uixit: perinde atque peculiarem haberet in manu: i
pace perpetua: tranquillitateque seruauit. Nam de huius socero nobilissi
mo illo pricipē & si uerecundius uerba facio: quod nō parem eius diuīs
meritis orationem referre me posse intelligo: tamen nō ambigam profi
teri (& id uerissime quidem) neminem unquam mihi neque uisum: neq;
lectum: nec auditum: qui & belli & pacis artibus cum uno egregio duce
illo Philippo Maria fuerit conferendus: usque adeo supra omne huma
num ingenium fuit animo infracto ac sublimi: & amplo. Quod autem
ad postremū quarto loco mihi dicendum pposueram: id omne circa utri
usq; patris opes: diuitiasque uersat: quæ cum aliis multis in rebus: ac maxi
mis plurimum ualēt: tum in parādo: gerēdo: cōficiendoq; bello necessariae
sunt oīno. Hæc uero tales: tantæq; existunt in huius spōsæ: sponsique paren
tibus: ut cūctos Italiae exercitus quādocūque fortunæ aliqua uis: turbulē
tiorue casus igruerit: aut hominū insidiæ uoluerint aduersari: minimo cū
labore cōducere audeāt: & quādiu uoluerint sustinere. ¶ Quare cum &
diuitias: & nobilitatē: & pulchritudinē iuxta ut pbitatem utraq; pars de
se merito pferi queat: reliquū ē: ut quæ utriusq; pricipatus societas potē
tia plurimū pollet: & cōfinia habet admodū pxima: ea solido: atq; inuio
labili futuri cōiugii sacramēto quā sanctissime confirmet: & uiculo robo
ret indissolubili. Quod igitur felix: faustum: fortunatumq; sit: uos magna
nimi duces Bona mater: Iohānesq; Galeaci frater Annæ Mariæ infantu
læ: & uos item ornatissimi oratores: quicquid ac personam constantissimi

ducis **Herculis** pro eius filio **Alphonso** infantulo primogenito repræsentatis: quæ cætera ad tantam rem pertinent post auxilium indiuiduæ trinitatis: **Mariæ**q; uirginis imploratum per expressam uultus hilaritatem: animique læticiam facitote.

Anna Maria
Hercules dux
Alphonfus
Trinitas
Maria uirgo

Quæ quidem oratio habita est ab eodem **Francisco** philelfo **Mediolani** in arce portæ louis. vi. Idus Iunias. M. cccclxxvii. 1477

Francisci philelfi poetæ laureati: & oratoris egregii **Epithalamion** in **Ill. Beatricis**: & **Tristiani** **sphortiæ** nuptiis habitum.

Si lætandum mihi admodum sentio. Illustrissime dux **Borsius**: quod eam sum nactus dicendi materiam: quæ cum fecunditate sua: tum etiam dignitate sit tanta: ut ne tenui quidem: exiliq; ingenio uerba deesse unquam possint: non ad loquendum modo sed ad copiosissime quocumque & ornatissime eloquendum: tamen non debeo non commoueri: cum intelligo non tam ipsius rei amplitudinis: atq; splendoris quam temporis potius rationem habere me oportere. Dicendum est enim de nuptiali bono: cuius nobilitas quanta sit: quantiq; faciunda: uel ex eo probari auctore potest: quam prius matrimonium instituit. Et quem nam hunc fuisse dixerimus? Num **Cecropa** illum uetustissimum legumlatorem: qui genere ægyptius eadem apud grecos tempestate clarus: qua sapientissimus **Moses** apud hebreos: An **Vulcanum**: qui mercurio apud ægyptios successit in regnum. Nam uterque horum quamlongissime fuit antiquior **Romulo**: quem tamen non medio crem laudem assecutum perhibent: quam **Vrbe** condita nihil sibi potius dixit ad salutem: decusq; imperii: quam fide caritateq; coniugali ciuium animos diuincire. Tradunt enim & **Vulcanum** legem tulisse de pudicitia mulierum: & **Cecropa** ipsum posteaquam homines: qui in siluis: ac motibus passim ritu ferarum nullis domiciliis: nullis certis nuptiis nullo denique uitæ cultu dispersi uagarentur: unam in ciuitatem quamprudētissime coegisset: eaq; urbe munisset: quam a suo nomine **Cecropida** primum dici uoluit: **Athenas** deinde nominatam: salutiferas dedisse leges: quibus promiscua illa concubitus: inconsiderataq; libidine sublata: certos redderet partus: & omnem uiuendi feritatem e medio tolleret. Quibus sane pulcherrimis: atq; optimis non tam iuentis: quam iuentorum imitationibus eam legimus utriusque gloriam contigisse: ut & **Cecrops** i grecis: & **Vulcanus** in ægyptiis regnauerit: honoribusq; diuinis ornatus fuerit. Quid enim

Prohemium
Borsius dux

Narratio

Vulcanus
Libus factus argemari

Cecropis
Athenæ

Cecrops
Græci

e gentilitate: quid ex humano genere quęquam meminerimus: cui hu-
iusmodi inuētio danda sit: cum rem tum multo antiquiorem: tum adeo
nobiliorem esse uideamus: ut si ad ullum humanum ingenium refera-
tur: quam stultissimum sit. Nullus certe uir usquam tātum coniugii fru-
ctum: tantam sanctitatem: tantam suauitatem: tantam bonitatē primus
inuenit. Fuit enim solus: fuit inquam deus ipse omnipotens solus: qui in
primis parētibus prior ostendit nihil eē humano generi conuenientius:
nihil cōducibilius: nihil omnino melius dilectione: & necessitudine nu-
ptiali. Quantum autem hoc unum matrimonii sacratissimum institu-
tum ceteris omnibus institutis mirifice antecellat: ea ratione licet intelli-
gi: quod reliqua sacramenta humana sunt uel inuētionis: uel pietatis:
at cōiugii immortalis deus est auctor: & id quidem quod modo dicebā
in primis parentibus: illisq; innocētibus: & nulla adhuc titillatione sensu
um irritatis. ¶ At quo in loco? Nunquid in cubiculo? Num in tenebris
In sereno certe illo: atq; floreo: & peramocno delitiarum orto: quē grę-
ci

Deus oīpotēs
Solor uēpē nō

Dignus gūgu

Gręci

paradison *hō*
in paradysō

Christus opti-
mus maxius

Beatrix
Tristanus

Lancelotus mai-
nus

mutua

Fides
Proles
Sacramentum

¶ Et hunc quidem locum rerum omnium uisibilium: atque inuisibili-
um deus conditor: iccirco in terra quasi quandam regiam nullius pro-
prie neque pulchritudinis: neque bonitatis inopem constituit: ut quem
ad suam imaginem: ac similitudinem: proinde: atque regem terrestrem
creauisset: uitam in sanctissimo agens: pientissimoque coniugio felix in
ea: beatusque sederet: uniuersaq; terrę imperitaret. Non igitur est mi-
randum: si deinceps Christus optimus maximus: qui & uerus est deus:
& ueri dei filius: tum in coniugio nasci uoluit: tum uxorem nisi adulterii
causa dimittendam prohibuit: tum etiam nuptiis inuitatus interfuit: eā
que probauit. Quo fit: ut quam rectissime utrique uestrum prospectum
existimem & tibi Beatrix illustris: ac pręclara totius muliebris uirtutis: at
q; dignitatis species: & tibi item Tristane paterni illius Sphortiani: insu-
perabilisq; splendoris fulgentissimum lumen? Satis es pręsens: satis es
coram o Tristane: qui per legitimum procuratorem auunculum tu-
um ornatissimum equitem auratum Lancelotum mainum: omnia tuo
nomine transigi uolueris: quam rectissime inquam uobis prospectum:
consultumque existimo: qui ut estis incomparabile continentię: & pud-
icitię ornementum: sacratissima uos coniugalis necessitudinis: caritatis-
q; lege mutuo deuinciri istitueritis: ut quę humanę societatis coppula
prima est natura: iam uestrum alterum uirum: alteram uxorem & dici:
& haberi oporteat. Non enim parua sunt: aut negligenda nuptiarum bo-
na: si ea nobiscum docte cogitemus: quippe quę tripartita uiri sapien-
tissimi prodiderunt: fidem: prolem: sacramētum. Atq; sacramento quidē

ipso: quod æterni uerbi representat: ecclesiæque cōiunctio: hoc uel maxie
 præstat: ne diuortium fiat: ne quoniam cōiugale decus in regendi matri
 monii: suscipiendorq; liberorum officio positum est: alter ab altero sepa
 ret: ne dimissa: dimissusue alteri cōiungat: ne prolis qdem ullius gra
 tia. At proles cum pie suscipienda est: tum benigne alenda: & quam reli
 giosissime educanda. Fidei autem munus est: ne quam in libidinis intē
 perantiam præter cōiugalis uinculi sãctitatem delabamur. Idque æque
 uiro atque uxori cauendum censeo: quo neuter adulteri crimini fiat ob
 noxius: sed mutua se dilectione psequantur. Itaq; memineritis iam utrū
 uestrum quantum ad corporis potestatem attinet: alterum alteri serui
 re & uxorem uiro: & uirum item uxori. Num ut Aurelii Augustini gra
 uis est uerac; sententia: ne cōtinere quidem coniugi licet: ubi cōiunx no
 luerit. Hæc autem una seruitus usque a deo est libera: ut alia libertas nul
 la in ciuili uita neq; liberior sit: neq; utilior: nec sãctior. Itaque non ab
 surde Lycurgus lacedæmonius sapientissimus legumlator eos omnis: q
 nubere uoluissent: a spectaculo gymniconum ludorum arcendos iussit:
 & quem honorem: atq; obseruantiam iuniores præstabant senioribus as
 surgendo: cedendoq; eosdem carere uoluit. Quo factum est: ut illud po
 stea dictum in Dercyllidan improbaretur a nemine: Dercyllidas qui spe
 ctatus esset: & clarissimus impator: cum aliquando uenisset in cōfessum
 adolescens quispiam ei subsellium haud cessit: quin quasi exprobrando
 inquit: nam nec tu mihi: q cessurus esses: genuisti. Et ut reliqua bene con
 uenientis: felicisque coniugii commoda breuitatis gratia præteream: qd
 de eius iucunditate: quid de laudatissimo: in superabiliq; amore dicen
 dum sit. Nam nec secūdis: nec aduersis in rebus qui se tanto: ac tam pio
 coniugii bono dignos præstiterē: inferiores usq; iudicati sunt: quominus
 omnis uel fortunæ: uel naturæ difficultates superarint. Quid enim aut
 Penelopes: quam fabulantur: cōstātiā: aut Euadnes tum patientiā: tū
 ai magnitudinem in medium referam? Nonne Tiberius ille Gracchorū
 pater uxoris uitam suæ uitæ prætulit? Nam Artemisia regina carum non
 modo se uiri mausoli cineribus sepulchrum præbuit: sed ne diutius eēt
 in uiuis tabescēdo inuenit. Omitto utrumq; Plaucium. Omitto M. Bruti.
Omitto Mithridatis: Pompeiiq; uxores: quæ tamen ipsæ perspicue de
 clararunt nullum esse inter humanas societates uicū: quo magis quā
 cōiugio modesto: atq; morigero nos uinctos eē in omnem fortunam ga
 uideamus. Possem innumerabilia pœne exempla meminisse qbus coniū
 galis felicitatis ius: atq; decus magis magisq; pateret. Sed quoniam bre
 uitate utendum est: ceteris omisiss uos illud unum fortunatissimi con
 iuges etiam atque etiam moneo: atque hortor: ut nihil uobis maiore stu

Aurelius Au
gustinus

Lycurgus
Gymnici ludi

Dercyllidas

*Indidit
 amor minus
 "ny"*

Penelope
Euadne
Tiberius
Gracchi
Artemisia re
gina
Cares
Mausolus
Plaucii
M. Brutus
Mithridates
Pompeius

*obseruandū
mūmo*

Deus

Liberi

Nepotes

*frat
turi:*

Beatrix

*astēsis
laud. argente*

Nicolaus

astē

sis

Leonellus

Borsius

dux

ducat. dignus

regis; pxiā

Tristanus

Iason

Orpheus

Iuno

Fr. sphortia

Italia

*laudē h
ff vide*

diō magnifice ex aīo curādum existimetis: q̄ ut deū semp ante oculos
corāq; habeatis: quo pinde atq; præsente: uidēteq; & cogitetis: & agatis
oīa: ad eumq; mētem omnem: aīumq; nūm sancte: pieq; referatis. **Quod**
si feceritis: sicuti certe facietis: agetis oīa sobrie: omnia cōtinēter: omnia
pudice: omnia ritu: moreq; dinino. **Itaq;** deus cunctis in rebus propitius
uobis aderit: uos complexabit: uos tuebitur. Propediē uobis: cuius rei
gratia matrimonium est cōstitutum: optati liberi iucundiq; dabūtur: cō-
sequētur nepotes. posteritas ppagabitur: oīa deniq; uobis fausta: felicia:
fortunata erunt. **Et** quod pxime accedit ad deū facile obsecro: ut pa-
rentū: generisq; uestri laudatissimos mores: prætātissimasq; uirtutes quo
ad eius rei fieri a uobis poterit: dics: noctesq; imitemini. **Tu** enī **Beatrix**
splēdidissimum pudiciā: castitatisque documētum (ut reliquos illustres
maiores tuos tempori absequēs cōticescā) nata es eo patre **Nicolao** astē-
si florētissimo principe: q; grauitate: & animi magnitudine cum oī atiqui-
tate potuerit de gloria contēdere habuisti **Leonellum** fratrem: cuius sapi-
entia: uirtusque tāta fuit: ut nulla sit ætas laudes eius obscuratura. **Est** n.
tibi nō frater solum sed humanissimi: & bñficētissimi patris loco: quē hic
præsente: & mirabili cum animi uoluptate coniectis inte oculis astan-
tem intueris. Illusterrimus dux **Borsius**: qui & belli & pacis laudibus q̄ti-
sit faciendus cum aliis permultis argumētis ostēdi potest: tum uel ea ra-
tione maxime: quod primus suorū omnium in prælaram & p̄apotētem
astēsem familiam cum immortalī sui nominis gloria ducatum inuexe-
rit: quam quidem dignitatem hoc tempore scimus ad regiam eē proxi-
mam. **Quare** tui est officii: atq; probitatis **Beatrix** nobilissima: ut tuis te
maioribus: atq; domesticis quātum fert ingenium tuum castissimiq; mo-
res: rebus i omnibus dignam præsles: & ita præsles ut & luce functi i tua
prudētia: integritateq; reuiuiscant. & dux **Borsius**: qui te nō secus ac fili-
am mira caritate prosequitur: de tuis laudibus audire in dies magis ma-
gisq; delectetur. **Id** autem una re facile cōsequeris: si tecum assidue me-
mineris: & quo genere nata es: & cui iradita coniugio. **Tristanus** enī uir
tuus inter uniuersos nostræ ætatis iuuenes: siue ingenii splendorem: siue
robur: magnitudinemq; animi: siue corporis dignitatem: ac uires confi-
deremus: talis ē: ac tantus: ut ea de se: quæ at oīa nō iniuria polliceri: quæ
de Iasone i argonauticis fingit **Orpheus**: cū illū cæteris heroibus p̄ferēs
ita cecinit **Clarius** in cūctis diis fulgebat **Iason**: Iuno & enī latos oculis
afflarat honores: ac pulchrū dederat: magnūq; & pectore fortē. Nā qd de
ipsius patre **Frācischo** sphortia fortissimi illius ac summi iperatoris **Sphor**-
tia filio quē oīs mirata ē: sensitq; **Italia**: i præsētia mibi i tam breuī tēpo-

ris entriculo dicendum sit. Cū eius res clarissime gesta tot: tātaq; sunt: ut
 si eas nō dicam exponere: sed enumerare uelim: ante diem clauso com-
 ponet uesper Olympo. Satis illud: superq; sit: quod unum ex omni homi-
 num memoria eē nouimus q; parua etiā manu uniuersos Italiā: ac maxi-
 mos: robustissimosq; exercitus: qbus cū est cōgressus: cū. qbus. n. cōgres-
 sus nō est: & ne id qdem laceffens unq; sed laceffitus: semp: coactusq; in
 iuria eos semp cum gloria fuderit: fugarit. uicerit. oppresserit. Quā certe
 nūq; aduersus omnis fortunæ turbines: atq; pcellas potuisset efficere: nisi
 ob maximas: innumerabilisq; uirtutes: qbus mortales cæteros mirabiliter
 ante it: omnipotēti deo gratus: carissimusq; eēt. Et enim frustra sunt ho-
 minum conatus: q; se a iusticia abduxerūt. ¶ Illos solos tuet deus: ac re-
 bus secūdis auget: atq; ornat: quos uiros iustos: bonosq; cognorit. Quare
 mirati neminem oportet: si aduersus florētissimas: opulētissimasq; resp.
 aduersus maximos: potentissimosq; reges: aduersus omnem irruētis: &
 infestæ fortunæ: quam uocāt impetum: illud imperium est adeptus nul-
 lis humanis opibus sed deo dūtaxat in tātarum: & tam illustrium uirtu-
 tum prāmium auctore: duce: atq; uexilli fero: quo nullum est i Italia nec
 opulētius: nec pulchrius: nec magnificētius. Et quod magis stupēdum
 esse iudico: cum uniuersa Italia mutuis bellorum icendiis modo confla-
 graret: reliquis omnibus principibus: Ciuitatibus: regibus de pace omni
 no desperantibus: Solus Franciscus sphortia est inuentus: q; singulari sua
 ingenii acrimonia: diuināq; sapientia ardentissimas bellicorum flamas
 præter oēm omnium opinionem subito represserit. extinxerit. deleuerit.
 tantamq; repēte pacem intulerit: quāta ex omni hominum sæculo i Ita-
 lia nāquam fuit. ¶ Cumq; desperati qdam: prostratique Antei romanæ
 ecclesiæ oppida: urbesq; disturbare: atq; dissipare moliant: solū hūc unū
 eē prospicimus: q; quasi uitalis: salutarisq; oibus bonis aura ecclesiam ip-
 sam iam metu examinātā: atq; sui iopem cōseruet. alat. augeat. sustine-
 at. sensuq; afficiat. Indignum sane & impium eē ducens: si qui rebus i cū
 cū deo utitur salutarifero adiutore: non eius sacrosancto se domicilio &
 adiutorem: & liberatorem præbeat. Cum tales igitur parentum uestrorū
 splendidissimiq; generis ideas per omnes uirtutis numeros nobis propo-
 sitas esse intelligatis felicissimi coniuges: curate quæso: efficeatq; ut cor-
 poris oculis: & mentis luminibus ita eas intuiamini: inspiciatisq; ut ue-
 stris oibus honori: uobis uero ipsis emolumēto: & quicundissimæ uolup-
 tati eē possit. Quod aut ad rē attinet: iure gratulandū eē uideo: & tibi
 pstantissime dux Borfi: & optimo illi meo: maximoq; picipi gloriosissi-
 mo Mediolanensem duci Francisco sphortia: qui per conuenientissimi

Italia

Borfius uel
no 49Borfius dux
Fr. sphortia
dux

huius: pulcherrimiq; cōiugii uiculum nō modo pristinam necessitudinem uestram: singulari beniuolētia confirmastis: sed bonis omnibus: totiq; Italiae spem certissimam attulistis perpetui ocii: exoptataq; quietis. Quis eīm dubitet bene uobis iter uos cōfentiētibus pacem Italicā firmā: incōcussamq; duraturam. Sed ne sim dicēdi prolixior ad ea ueniēs: quorum gratia tāta omnes frequētia cōuenerunt: quā reliqua sunt: materno uisitatoq; sermone transigam.

Ferrariae, viii. Idus aprilis. M. cccc. lv.

Franciscus Philefusus sal. d. Lodouico casella.

**Baldasar
Beatrix**

Tristanus

Borsius dux.

**Lodouicus ca
sella**

**Guarinus
Philefusus**

**Aestenses
Sphortiae
Fr. sphorria**

Baldasar cremēsis: qui medicinā studet apud uos renūciāuit mihi hoc die se se interfuisse nuper sermoni: cuius iam Guarini uerōnēsis: q; affirmaret iccirco i proximo Epithalamio: quod i inclytā: atq; pudicissimā beatricis: & Magnifici Tristani sphortiae nuptiis habuissem ferrariae: nullis me donatum muneribus a pstantissimo duce Borsio: qm dicere ptermissem de aestensium pricipum origine: idq; oīum maxime dicendum fuisse Guarinum nostrum cōtendere. Hac ipse audiens Lodouice partim cogor tibi quodammodo: ut ita loquar: succēserē partim Guarini memoria ridere: atq; commiserescere: qui oblitus uideatur Philefsum in scribendo omnino neq; praterire: nec negligere solitum. Quid eīm Guarinus nouit: quod Philefusus ignoret? Nam si qd plus ualeat Philefusus an id minus: doctiores iudicēt. Omnium primum breuitati: ut scis: fuit inseruiēdum: id quod in meā orationis initio paucis quāstus sum: deinde nō altius repetendum de pricipibus aestensibus fuerāt: q; de Sphortis facere. at plures sunt a me laudati aestēses: q; sphortiae: cum tamen eēm a Frācisco sphortia tali: ac tāto pricipi ad id negotii obeūdum & delectus: & missus. Quid quod multo fuisset & copiosior & ornatior si me per tuas litteras docuisses: q; de tuis immo nostris aestēsis abs te antea tribus deiceps epistolis cōtenderam? Nunquid es oblitus me tertium scripsisse tibi eam eē pricipis mei i sentētiā: ut istuc ire habendi epithalamii gratia? teq; etiam atq; etiam rogasse: ut quoniam mihi nulla esset eorum cognitio: quā ad aestēsis familiae laudes maxime pertinerent: ad me omnia qd diligentissime perscriberes: quā laudanda: ac pricipi tuo grata censerēs? Nonne eadem quoq; abs te per litteras: tū per antonium Triciēsem ducalem aulicum cōtinuo petii: quo die in suburbanos illos ferrariae hortos diuertimus. at hac q; ē n' mediocriter doctus: quem latere debeat extraria ista omnia: quā tanti Guarinus facit: ab aliis uiris sapiētibus i minimis duci bonis: ab aliis uero ne i bonis qdē

duci? quo fit: ut omnis uera laus sit. At uirtutis a me astēses sunt: pro tem
pore egregie laudari. Nulla igitur aduersus me q̄quam utatur i simula
tione: nulla calumnia: quare minus me munifice munificentissimus dux
Borſius tractarit: cū ab ipſo equidem (q̄ta mea fert opinio) perhumani
ter tractatus fueri: & ut graci dicunt quippe q̄ me
tum publice miris laudibus extulerit: tum hilariter priuatim monuerit si
quid eſſet: quod de ſe mihi uſui foret: id omne i mea eē potestate poſitū.
aut igit̄ nihil a me erratū ē: aut ſi qđ ē erratū: id oē tibi amiciffime **Lodo-**
uice dādū exiſtimo. Itaq; uſ meā tu apud iſimulatores iſtos uel tuā apud
me cām tuere. Vale & me illuſtriſſimo iſti pricipi unice commenda. **Ex**
Mediolano. vi. Idus Auguſtas. M. cccc. lv.

Laus

Borſius dux

megaloprepōs

Lodouicus

Ernaſci Philēſi oratio nuptialis habita i ſponſalitū Theodori plati iu
reconſulti: & Eliſabet Vicecomitis.

Tue ipſm naturæ ductum: ſiue rationis: atq; honeſtatis uim conſi
deremus: nihil eſſe i actiua: ciuiliq; uita aut antiquius: aut digni
us reperiāmus bene cōueniētis cōiugii caritate: & ſanctimonia.
Nam ſi ex omnibus gregaliſus aīalibus homo eſt maxime ad ſocietate
natus: quis nō id uel inſtitutum: uel ſacramentum maiorem imodum p
bet: laudet: admiretur: q̄ hāc naturæ communitatem & tuetur: & propa
gat? **H**oc autem matrimonio præſtari qui nescit: ſe ipſm uidetur ignora
re. Recte igitur: ac uero ſcriptum legimus ab **Ariſtotele** acutiſſimo illo:
erudiſſimocq; philoſopho hominem ſolitarium aut bæſtiam duci opor
tere: aut deum: utpote bæſtia paucis egente rebus: deo autem nulla. Se
cus uero de homine uſu uenit: qui cū multarum: uariarūq; rerum ad ui
tam idigeat: eas ſolus parare ſibi nullo pacto poſſit. Itaq; prima uitæ: do
muſq; ſocietas i cōiugio eſt ſita. **E**ſt hoc enim tanq̄ ſeminario reipubli
cæ manāt liberi: nepotes: poſteri: omnes: qui cum unis ædibus capi ne
queant: i uicos: primum: dein in ciuitatem propagātur: & regnum. Qua
re non prudēter ſolum ueruetiam ſanctæ: ac pie ille mihi humano gene
ri uidetur conſuluiſſe: qui primus ad hāc naturæ communitatem matri
monium iſtituit: ab quo ipſo qui abhorret: nō debet nō fateri: cū deus nō
ſit: ſe ſimillimum eſt belluæ. **E**t quina iſ fuit? **N**um **Romulus**? num **Ce-**
crops? Nam **Vulcanus**? **S**tultus proſecto exiſtimandus uidetur mihi: q̄
huiuſmodi inuentum humano igenio tribuat. **A**ltius certe repetendum
eſt nobiliſſimi huius: ac ſciſſimi iſtituti principum: **F**uit inq̄ fuit oīpotēs
ille: ac ſummus rex: oīum & auctor: & creator deus: qui cōtinuo i primis
noſtris illis parētibus cōiugii cōſtituit iubēs. **C**reſcite: & multiplicamini:
f

Ariſtoteles

Romulus
Cecrops
Vulcanus

terrâq; replete. Itaq; possumus liquido intelligere: quâta isit in matrimo-
nii scitate nō laus solum: sed etiam ueneratio: cū id a mēte diuina & pfe-
ctum sit: & cōstitutū: & iustum. Et est sane cōiugium hoc ē uiri atq; mulie-
ris secūdum legem ad procerādos liberos cōiunctio ea prima societas: q̄
cū societatum oīum inter hoīes & origo ē: & fundamētum: tum & suauis-
sima ducitur: & utilissima: honorificaq; in primis. **H**ec eīm tria maxime
expetunt i uita honos: utilitas: uoluptas uel ea: potissimum ratiōe: q̄ ho-
nos debet uirtuti: utilitas necessariis rebus: cultuiq; domestico: uoluptas
aut ea: quā uel corporis: uel animi labore: atq; negotio aliquando cōge-
scimus. **Q**uā quidem omnia iesse i bene morato cōiugio nō difficulter i
ueniamus: si uelimus nobiscum ipi animo uolūtare: a quot: quantisq; fla-
gitis per matrimonii sanctimoniam & tuti reddimur: & salutare: ob eā
q̄ rem maxime honorifici. **T**emperantes enī: atq; pudici cōiuges nihil
agunt: nihil cogitāt: nihil loquūtur: nisi quod honestum: decorūq; sit: at-
q; secūdum deum: quippe qui semper ante oculos habeant ad illius se
imaginem: ac similitudinem creatos nihil agere oportere: quod minus
creatori suo gratificetur sed omnia sobrie: omnia castē: omnia inocēter:
omnia secūdum legem diuinitus cōstitutam. **D**e utilitate uero quid est
opus prolixiore utamur oratione: cum nemo sit natura usq; adeo profu-
sus: aut incōsideratus: qui dum se uidet obstrictum coniugali bono: nō
cōtinuam habeat rationem amplificandæ rei familiaris: quā sese: atque
uxorem: suosq; omnis nō alat solum: sed cum dignitate tueatur. **E**adēq;
mente uxor omnia ad cōseruatiōem rei domesticæ: omnia refert ad par-
cimoniam. **Q**uibus utriusq; studiis quāta cōsuetur utilitas: nemo est: quē
lateat. **Q**uem præterea fugit eorum: qui sine cōiugio sunt: rem omnē fa-
miliarem habere deterius in dies: utpote cui parcat nemo: sed obliguriāt
eam omnes: atq; diripiant. **A**t uoluptatem nō ea metior ratione: quā pe-
cudes uidemus: ut sit suauis quædam sensuum titillatio: leuissq; pruritus.
Sed ea mihi uoluptas uidetur optanda: quā quod modo dicebam & ni-
mil corporis labores remittitur & animi perturbationibus quādoq; p̄ssi
ueluti relaxātur. **H**uiusmodi uero uoluptatem bene compositum ma-
trimonium in sese cōtinere nemo sane mentis ignorat. **N**am & uir i uxo-
ris probitate: pudicitia: parcimonia: diligentia: atq; charitate mirifice cō-
quiescit: & uxor in uiri prudētia: strenuitate: idustriua: ac mutua erga se
uoluntate omnes animi molestias: curas: sollicitudines & reponit: & se-
dat. **A**d hæc uero quanta est ea animi uoluptas: quā continuo ex pre-
tis liberis percipitur: cum in iis sese parentes intueantur non solum esse:
sed perpetuo fore? Possem alias plarāsq; ratōnes i medium afferre: q̄bus
ostenderem in hac actiua: atq; ciuili uita nihil esse cōiugio nec præclari-

us: nec melius: sed unum illud pōtissimum: quod cætera sacramenta hō
minum prudētium excogitatione atq; auctoritate: & inuēta sunt: & cō
stituta. **Matrimonium** uero cū deus ipse i prima nostra origie suo ore cō
stituit: ac iussit: & id quidem in horto delitiarū: & in summa uitæ cōtinen
tia: atq; puritate: tum etiam xps optimus maximus dilucide cōfirmauit
qui i matrimonio nasci uoluerit: & diuortium temere fieri prohibuerit:
& ad nuptias inuitatus eas sua præsētia honorauerit: ac iuuerit. Per bea
te igitur illis ego p̄spectū reor uiri magnifici matresq; nobilissimæ: q̄ hac
felicitate coniugii muniri sese isigniriq; iustituerit. Quorū honorifico splē
didissimōq; cōtūi uos hoc die ascriptū iri iure cōsultorū clarissime: atq; i
tegerime. **Theodore** plate & nobilissima pudicissimæq; uirgo **Elisabet**
uicēcomes iure ac merito pro mea erga uos inocentissima uoluntate &
lator: & gaudeo. **Intelligo** enim in hoc mutua caritatis uinculo fore: ut
tranqllā ac faustam & fortunatam uitā uestrū utriq; partā & aiaduertant
oēs: & fateant. **Hoc** aut loco haud absurdū fuerit mea sentētia: ut qd uo
bis tenēdum seruādūq; sit: paucis cōmenter. Enim uero prima cōiugii cā
est spes quædam immortalitatis: quæ ex liberis nobis parit. Nam qui cor
pore mortales sumus: per illos reddimur immortales. Propagatur enim
caro nostra i iis: quos gēuerimus. Accedit etiā illud: quod cōiugati haud
difficiliter uitāt illicitos oīs prohibitōsq; congressus: ob quam quidē rem
monet apostolus: ut quisq; habeat suam. Est præterea uxor uiro p̄ multis
in rebus adiumento non mediocri. Solere etiam per uxoriā caritatem
& acerbissimas inimicitias tolli ardētissimæq; bella restingui raptæ fabi
næ nobis exemplo sunt. Possem alia meminisse permulta: quibus coniu
gii bonitas elucesceret. Sed quoniam res patet ipa per sese: ea breuitatis
gratia missa facio: modo unum illud uestrum prætereat neutrum tripli
cia esse bona coniugii secundum aureliū Augustinum fidem prolem
sacramentum. **Fidei** autem illud est munus: ne præter uinculum coniu
gale cum altero: aut altera concubatur: id quod non minus uiro seruā
dum est q̄ uxori. In prole uero attenditur: ut cum caritate suscipiatur: re
ligiosēq; educetur & urbane. **At** in sacramēto cauendum est omni stu
dio: ne coniugium separetur: ne per diuortium alteri coniugatur: ne plis
quidem ipsius causa. **Estq;** præceptum illud perpetua recordatiōe usur
pandum. Quos deus cōiunxit: homo nō separet. Quare illud ē maxime
officio: ut oī ope atq; opera studeat: ut non corporum modo: sed nec et
aiorū ulla sit diuortii suspicio. debēt. n. cōiugati assidue mutua se caritate
cōplecti meminisseq; iccirco matrimoniū appellari: ut q̄ uiro cōiugit m̄f
fiat. **Hæc**. n. ē tanq̄ regula nuptiarū: quo generationē regeneratio excipi
at: & ita deinceps regenerando perpetuo propagetur p̄ mutuū caritatis

Matrimonium

Xps opt. maxi.

Theodorus
platus
Elisabet uice
comes

Bona triplicia
Fides proles sa
cramentum

Elisaber
Probitas

Nobilitas
Dos
Vicecomites

Mediolannm
Italia
Gallia cisalpia
Liguria

Gasparinus ui
cecomes
Philippus Ma
ria
Iohāna
Rufcones
Comum
Iohānes aloy
sus
Franchinus

Agnes
Antonius mar
ianus

& obediētiae uinculū: cum neuter hēat sui corpōis potēstatem: sed alter alteri sunt adeo obstricti: ut se cōtinere nequeāt altero cōnubii debitū pōstulāte. Cāterū quid pluribus ē opus. Solum cōiugii sacramētum diuino ore cōstitutum ē: cum cātera sacramēta humanāe sunt iuentioni ascribenda. Quod deus igit̃ uoluit: cōstituit: iussit: id si quis negarit ulla carere bonitate: hūc ego ausim appellare & sceleratū & impium. Nūc autem separatim ad utrūq; uestrum quādam pauca sim dicturus. atq; te primo alloquar **Elisabet**. Habes tu sane ea oīa: quā in sponsa spectari consuevit: probitatem uenustatem nobilitatem dotē. **Tua** probitas ē tota: quippe quā in aīo est posita: hāc tibi eripere nemo potest. **Quare** cum tibi sit peculiaris noctes tibi ac dies curādum ē: ut ei sēp aliquid addas: eam amplifices: exornes: illustres. **Venustas** corpōis est: quā eo magis hētur in pretio: quo magis fuerit cum uirtute cōiuncta. **Nobilitas** & diuitiae fortunāe censent bona. **Dos** tibi & pulchra est & pro ciuitatis cōsuetudie satis ampla. Nam de tui generis splēdore quid attinet multa memorare. **Non** eīm familia uicecomitum aut obscura ē aut noua: sed & prisca admodū & illustris & prapōtēs. Nam ut reliquos missos faciam uiros in omni dignitatis gradu clarissimos: q̃ ex hac prosapia emanarunt: id satis mihi superq; uidetur q̃ uni uicecomites inclyti & excellētissimi principes annos iam ppe cētum ac septuaginta nō **Mediolanum** dūtāt quā una urbe nihil habet orbis terrāe populosius nec uniuersa **Italia** magnificētius: sed alias item p̃multas & **Gallia** cisalpinae & **liguria** potētissimas urbis felicissimo imperio & tenuerūt quādiutissime: & hac etiam tēpestate tenent quāpacatissime. Sed ne ī maioribus tuis enumerādis amplissimis certe oībus optimisq; uiris uideat dicēdo prolyxior: satis pro tēpore fuerit meminisse **Gasparini** uicecomitis patētis tui uiri profecto & generosi & singulari bonitate prāditī: q̃ illustrissimo illi principi **Philippo Mariae** ob icōparabilis suas multiplicisq; uirtutes & carissimus fuit & piucūdus adeo: ut nihil unq̃ ab eo frustra postularet. **Quid** eīm loquar de tua nobilissima illa lahāna matre: quā prāstātissimis **Rufconibus** nata q̃ tum alia nō nulla oppida tum etiam urbem **Comum** quōdam tenuere dominatu: in oī pudiciāe ac prudētiāe gloria nulla se gessit clarissima scēmina inferorem. **Habes** prāterea q̃ hic adsunt tū ornatissimū eq̃tem auratū **Iohāne aloy**siū tum **Frāchinum** nō fraterno solū sanguine sed ēt mirabili caritate cōiunctos: q̃ ut sunt corpore magnitudie ac forma iter oīs **mediolanē**ses spectatissimi ita pluribus uirtutibus ac maximis apprime celebrandi ob easq; res excellentissimo nostro principi gatissimi. Sunt ad hāc tibi in uiuis sorores tres nō uulgari celebres honestate **Agnes** uiro grauissimo eidem sapientissimo & optimo **Antonio marliano** coniuncta matrimo

nio & **L**ezadra comitis **F**rancisci turriani uxor: qui qdem ambo itegerri-
mi sunt prudētissimiq; ducales ædiles: quos uulgo magnos uocāt ducali-
um itratariū. ¶ **E**st itē soror tertia **M**argarita nupta ducali aulico aloyfio
dugnano. **Q**uibus sane sororib; tuis **E**lisabet pudicissimis pbatissimisq;
debes nulla uirtute cedere. In primisq; meminisse hūc te uirg eē habiturā
id quod faustum felix fortunatūq; sit. **T**heodorum **P**latum: qui & gene-
re natus est splēdidissimo & parētibus optimis & ipse quoq; pbitate eru-
ditiōe eloquentia posterior nemine: siue cum iurecōsultis cōferatur: siue
cum philosophis siue cum oratoribus maximisq; uiris i omni genere lau-
dis & gloriæ. **V**ellem mihi liceret **E**lisabet ea oīa de tuis laudibus dicere
quæ & pulcherrima sunt & uerissima. Sed cum ea sit apud omnes de te
fama pudicitiae prudētiæ probitatis: ut uirginibus omnibus una tu exē-
plo eē & possis: & debeas: iam tempus me admonet: ut omnem meū ora-
tiōis cursum i futurum hūc sponsū tuum breuib; cōuertam. ¶ **Q**uid
autē de te primum laudem: **T**heodore plate: uel quid nō laudem potius?
Nam quis omnium ē: qui de tuis pulcherrimis maximisq; uirtutibus īge-
nio disciplina certius testimonium uno **F**rancisco philelso asserre queat:
cuius uel admodum adolescens īstitutus es disciplinis: & cum ætate pue-
ctus: & sapiētia: ab eiusdem te familiaritate & amicitia: nunq; alienum te
uoluisti? **F**inxit te natura īgenio uigili acri strenuo dextero. **Q**uare non
modo quæ recte audires: celeriter tanq; præcipiebas: sed permulta quoq;
assiduo studio diligentiaq; tua: ex uariis lectiōibus conquisita atq; colle-
cta perīde atq; in optimæ quēdam atq; frugiferæ mellis aceruum cōge-
rebas nihil quod uel ineptum esset uel minus luculentum admittens.

Quibus quidem naturæ tuisq; institutis factum est breui: ut nihil quod
ad oratoriam attineret: nihil quod philosophiæ grauitatem saperet igno-
raret. Cum uero itelligeres & pro cōditione temporum: & pro maiorum
tuorum gloria legum civilisq; iuris sapiētiā oīno tibi esse obeūdam ad
hāc te totum tanq; i patriā & auitam possessionem recepisti. Idq; usus &
ingenii acrimonia & memoriæ bonitate & cōtinua quadam diligentia i
dustria breui temporis curriculo præstitisti: ut iuriscōsultorum & eruditif-
simus habereris & inocētissimus. **N**ec tamē iter hęc studia siquid ocii ue-
nari poteras: id uacuum fluere petiebaris. ¶ **S**ed quod alii plariq; omnes
ad relaxationem & uoluptatis illecebras cōferunt: id tu omne aut ad re-
rum diuinarum perspicientiam aut ad aliarum disciplinarum cognitio-
nem trāsferebas. **Q**uo factum uidemus: ut omni i laude uersatus existie-
ris. **N**ec enī te fugiebat duo esse hominum genera alterum doctū & ur-
banum: alterum indoctum & rusticum: & hoc quidem humanæ præstan-
tiæ q̄ minimam partem repræsentare: quo de uno uerecundæ locutus ē

Lezadra
Fr. Turrianus
comes
Margarita
Aloyfius du-
gnanus
Elisabet
Theodorus
Platus

Duo hominū
genera

Plato Solon
Origo domus
theodori plati

Platonis origo
Aristoteles pe-
ripateticus
πλατων
Platys
Codrus
Melanthus
Solon
Nileus
Chlora
Amphion
Nestor
Theodorus
platus
Georgius iuris
cōsultus
Petrus Antō-
nius platus

hieronymus iquiens. Sancta quippe rusticitas soli sibi prodest. At alterū illud lōge ppius uidetur ad diuinam bonitatem accedere: cū nō sibi solū sed uniuerso humano generi natum iure queat iudicari: quod & cōsulēdo & monēdo & instituēdo & tuendo sit oībus usui. Et enim cum duæ sint animi partes: quæ altera rōnem habet: altera caret: i utriusq; ui eximius eē uoluisti. Quapropter uirtutes oīs cōplexus est & cōtemplationis & actiōis: quo utriusq; felicitatis etiā iter uiuos fieres cumulatisime particeps. Turpissimum certe iudicās a primis tuis illis maioribus Platone q; & solone ulla ex parte degenerare. Platorum enim familiam & priscā esse & percelebrē satis nobis oīdit ipse unus plato: ab quo plati defluxere. Quis enī audeat negare extitisse platonē philosophorum plane oīum & maximū & grauissimū. Vt diuini illius ingenii summæq; sapiētiae cetera argumēta præteream: fuit ille omnium philosophorū primus: q & de trinitate & de rebus diuinis ac nostris multo ante humani generis redemptorem q̄ apertissime fuerit piētissimeq; locutus. Qua ipsa re una quāq; philosophorum oīum nobilissimus iudicari debet: altius tamen eius est nobilitas recēdenda. Plato uir fuit atheniēsis. Xenocratis academici & Aristotelis peripatetici doctor. Is suo pprioq; noīe aristocles dictus est. Nā platonis appellationem aut a pectoris latitudine ab oratione huberiore deductū putāt πλατων platys. n. græce latum latine significat. Huius paternum genus a Codro manauit atheniēsiū iustissimo rege melāthi filio: at maternū a Dropide poeta elegātissimo Solonis legislatoris fratre. Qui quidem ipsi altius referunt genus suum i Hileum heroa neptuni filium ac peliæ fratrem. Ex quo item nilco & chlora amphionis filia nati sunt filii duodeci: quorū natu minor fuit Nestoris: q̄ i bello troiano sapientia & eloquētia iter græcos ceteris præstitit. Itaq; mirandum certe nō est: si Theodorus platus huiusmodi ortus genere & ipse iuxta ac pater Georgius clarissimus ille iurisconsultus legum ciuiliſq; iuris sapiētia ē illustris: & Petrus antonius huius frater cū militiæ gloriatū poetica ē & oratoria laude insignis. Theodorus. n. p trāsſusa & ppagata in posteros ui sollertiæq; naturæ platonem solonæq; repræsentat. At Petrus Antonium nilcum illum qui & pilum cōdidit & res gessit maximas: tū amphiona & dropiden: quos eloquētia reddidit celeberrimos. Vterq; autem bonitate referūt Codrum regē. Is eīm pro iusticia & caritate patria sese ultro morti obicere non dubitauit. Ea deniq; ratione hi duo frēs p diuino p̄cipe nostro patriæq; salute si opus esset: uitā ipsam ultro alacriterq; exponerēt: præsertim cum aiaduertant in p̄cipis salute patriā salutē eē cōstitutā. Quam in uno ipso Theodoro omnem maiorum suorum laudem & gloriam ita liceat reperire ut nullus nobis neq; amphion neq; dropi-

des nec etiam nestor sit desyderadus. Nam ad ceteras uirtutes & uersu
ualet & oratione soluta adeo: ut quod de nestore apud homerum legi-
mus: ex eius lingua melle dulcior oratio pfluat: adde modestiam facilita-
tem mansuetudinem comitatem morūq; elegātiā mirifica & inaudita
quadam igenii dexteritate prudētiāq; conditam. Quid multis? Ita ipse
per sese pollet: ita suo splendore præclarus est: ut uideatur maiorum etiam
claritudini præluxisse. Quid eim sim longior i recēsenda platorum nobi-
litate: cum non modo in Insuubris: ut uetustiora illa silētio: iam inuol-
uam: uerum etiam & i placētino ac parmensi solo superioribus tempori-
bus: & in ipsa etiam liguria: cuius caput ē Genua lateq; per Italiam nōn ul-
li ex platōz familia uiri magni & prepotētes castella plurima oppidaq;
possederint? Quare ne prisca illa curiosius repetētes quæ magis ad rem
faciunt: prætereamus: paucis mihi complectendum uidetur: q; & ostēdi
omnibus potest: & ipse legi. Extāt enim grauissimæ quædam tabulæ quæ
uulgo hac tempestate uocantur publica istrumenta: & æ quidem reper-
tæ in archiuo placētino confectæq; anno a natali christiano uigesimose-
cūdo supra millesimum. Quibus quidem tabulis perspicue patet fuisse
fratres sex ex quodam natos magnifico militaris dignitatis uiro Plato
nomine: qui ex plata familia ortus esset ac nobili foemina Mathodia: q;
filia foret magnanimi equitis aurati comitisq; lonielli luciani atque his
paternum auum extitisse Facinum platum & ipsum equitem auratum:
auiam uerò probatissimam & nobilem foeminam Domnillam arasmi
turriani filiam. Atq; his quoq; in tabulis quæ confectæ sunt herciscundæ
familia gratia dilucide apparet fuisse illis platis amplissimum patrimo-
nium & arces permultas atq; oppida: quæ pro suis portionibus singilla-
tim inter eos fratres diuisa sunt. Castellum autem unum nomine plato-
num iccirco indiuisum atq; commune relictum esse: quoniam platorū
familia a diuino illo platone philosopho trahēs originem haberet agna-
tionis suæ perpetuum cognomentum. Cumq; hi sex fratres secundum
portiones quæ cuique obtigerant. Alius bononiam. Alius ferrariam.
Alius genuam. Alius parmam. Alius immolam sese contulissent. Anto-
nius platus qui foret ex illis omnibus natu minor: habetq; portionem
suam in Mediolanensi ditione: Mediolanum se recepit: ab quo quidem
uno cum ceteri maiores tum illustris & sapientissimus iurecōsultus Ge-
orgius platus clarissimi huius sponsi pater profectus est. Quid eni me-
morem quod est omnibus luce ipsa magis perspicuum: uirum illū gra-
uem atque sapientem Guidetum platum: quem ipse Georgius auum ha-
buit. Fuit enim ille tanta probitate & sapientia: ut nō modo apud Iohā-
nē mariam secundum mediolanensium ducē iuuenem sane ferocissimū

Insuubres

Liguria
GenuaPlatus
Mathodia
Loniellus luc-
anus comes
Facius platus
Domnilla
Arasmi turri-
anus
CastellumGuidetus pla-
tus
Georgius pla-
tus
Iohannes ma-
ria dux

primum locum obtinuerit: sed apud eius etiam præm Iohānem galeaciū
quo nihil uidit ætas illa i omni præstatiæ genere nec admirabilius nec p
fectius: tāto est habitus i honore: ut existimari posset diuinus ille princeps
nihil apud se habere uno **Guideto** plato aut carius aut prætiosius. Itaq;
nō est mirādum: si talis ille tantusq; uir pro suæ pietatis munere ad scām
ciuitatem hierosolymam cū ornatissimo famulatu nauigauit: quippe q
intelligeret honorem omnem huius mūdi inanem esse: ubi diuino uaca
ret cultu. **Quam** obrem deuotissime eo profectus ubi uoti sui piētissime
factus est compos: a senerissimo hungariæ rege **Carolo** apud sacrosan
ctum sepulchrum ipsum militaribus est ornatus insignibus. **Hoc** igitur
auo **Guideto** & patre **Georgio** natus est excellētissimus hic iurecōsultus
Theodorus & quo de modo uerba feceram **Petrus antonius** & cum alii
fratres tum **Anastasius** adolescens: qui etiam ipse paternam atq; aliorū
suorum maiore gloriā egregie imitatur. **Nam** ipse quoque legali ciui
liq; sapientiæ ita operam dat: ut suorum æqualium cedat nemini nequa
quam is quidem solonis qlatonisq; oblitus: **Nam** & solonis leges quāto
fuerint in honore: uel unum illud est dilucidum argumentū: quod **Ro**
mani ipsi rerum domini legatos decem in grāciam usque miserint: qui
eas abathenienſibus petitas in urbem ferrent ad suum stabiliendum iu
sticia & decorandum imperium: **Et** **Plato** quantam præ se laudem ferret
legum iusticiæ uniuersæq; administrationis ciuitatis cum alia permulta
eius uolumina eruditissime atq; sapientissime lucubrata tū libri decem
de republica duodecimq; de legibus apertissime declarant. Sed his om
nibus omiſſis quid loquar de materno genere **Theodori**? quid inquam
de huius matre pudicissima atq; optima muliere **Agnete** **Massei** muza
ni illius filia: qui & senator sapientissimus fuit & ob maximas suas innu
merabilisq; uirtutes **Philippo** mariæ nobilissimo duci carissimus: **Num**
tantus ille princeps cuius splendidiſſimum nomen nulla unquam neq;
inuidia nec posteritas obscurabit: tanto fecisset unum masseum maza
nū nisi omni laude dignum censuisset: **Vellem** mihi liceret ea omnia in me
dium referre: quæ ad uera de te laudes attinere intelligo præstantissime
iurisconsulte **Theodore** plate: quæ quoniam temporis breuitate impedi
or: ut præteream: est necesse. Vnum illud certe scio: te unum eē inter om
nis: qui non tam platus dicendus sis quam plato: utpote qui non modo
platonem in oī sapientiæ gloria repræſentantes: uerū etiam sis idem plato: a
quo illustis familia olim tua quæ nunc deprauatione temporez plata di
citur: platonica fuerit appellata. **Sed** quoniam me tempus iam admōet:
ut ad uerba illa sollempnia qbus tota uis mīmonii per uerbū de præſenti
concludit: nostra oīs oratio se conuertat: de his nūc satis atq; sup.

Hierosolyma

Carolus rex

Anastasius pla
tus

Solon
Romani
Græcia

Plato

Agnes
Masseus mu
zanus
Philippus Ma
ria dux

Theodorus
platus
Plato

Frācis̃ci philēsi oratio nuptialis hita in desponsaliciis Petri biragi & Elisabet principuallis.

Qui sacratissimum coniugii uinculum non summopere laudant excellentissimi principes idigni profecto illi mihi uideri debent: qui ex ullo hominum numero iudicentur: Nam si natura fieri uidemus: ut quicquid aut alit' aut sentit: producat aliquid sibi simile: quo in sua specie propagetur: idq; non in ceteris aialibus solum quæ ratione carent: sed i hæc bis etiam & arboribus quæ sunt inopes sensus: intueri liceat: quid de humano genere dixerimus: q; diuinam imaginem præse fert? Nonne ad ipsum naturæ appetitum diuino quoq; præcepto admeouimur: ut crescamus: ac multiplicemur: terramq; repleamus? Et est sane coniugiū ut mea fert opinio: uiri atq; mulieris secundum legem ad procreandos liberos coniunctio. Non enim ad pruriendis libidinis nō ad titilantis sensus nō ad oscenæ uoluptatis intemperantiam institutum est matrimoniū: sed ut pro ratione pro lege pro sanctimonia nobis similes generemus. Itaq; i coniugio admodum est cauendum non modo: nequid per adulterium q; impium est: sed ne per lasciuiam quidem ullam quod pecudum est prium: perpetremus. Omnia sunt a nobis secundum uirtutem ac deum agenda. dicenda. cogitanda. Hæc qui pure caste innocenterq; seruare prexerint. non difficulter triplicia illa bona assequuntur: quæ dicuntur si dei prolis sacramenti. Huiusmodi autem matrimonium tātum in se iucunditatis habet: ut nihil in uita possit eē felicius. Quod si ex ullo unquā sperandum fuit: tum ex hoc præsentis fausto fortunatoque coniugio nō modo licet sperare: sed ita omnino sperare: atque ea quæ oculis cernūtur & in nostra situ sunt potestate. Quis enim ignorat sponfam ipsam Elisabeth principuallis lampugnani uiri Clarissimi atq; optimi Katherinæ spinellæ nobilis & honestissimæ mulieris filiam ita esse ab prima usq; infantia educatam: ut simul cum lacte uideatur pudiciam bonitatemque oēm haussisse? Nam de Petro sponso quid attinet multa dicere: quem omnes scimus nemine suorum æqualium in omni probitatis genere inferiorem Et ue longior sim: quā tempus locusq; patiatur: Est certe Petrus parētum maiorumq; suorum q̃similibus: quippe qui natus Antonio birago ornatissimo uiro & Elisabeth souica muliere probatissima habuit Masseolū primum auum: quem præstantissimus dux Philippus ob eximiam erga se fidem singularemq; prudentiam præfecit suæ uniuersæ curiæ magistrū: quem quidem pulcherrimum & amplissimum magistratum Masseolus ea diligentia & integritate gessit: ut perinde atq; hæreditarium diuinus

Præceptum diuinum
Coniugium
Liberi
Libido
Intemperatīa
Lex
Sanctimonia

Matrimōium

Elisabet
Katherina

Petrus
Antonius biragus
Masseolus
Philippus dux

Andreas biragus

ille princeps in Antonium eius filium post patris obitū transfulerit. Quid dicam præterea de huius patruo Andrea birago uiro magnifico & grauissimo: Non ne idem dux Philippus tanti cum semper fecit cum publicis tum priuatis in rebus ob ingenii acrimoniam magnitudinemque consilii: ut neminem haberet cariorem: neminem iucundiores: neminem cui plus aut tribueret aut crederet? Apud hunc autem illustrissimum principem nostrum quæcumque semper idem Andreas ualuerit: quoad uixit: & auctoritate & gratia & domi & belli ob eam: qua plurimum semper claruit: diligentiam ac fidem: nemo uestrum omnium est: qui nesciat. Quid enim uager per alienas familias quibus Petrus sponfus affinitate coniunctissimus est? Souicos posterulas amideos aduocadros morones uicecomites ipsosque lampugnanos: cum inter Biragos tot uiri floruerint ac et nunc floreat in omni uirtutis genere: ut si eos numerare uolueris in hac temporis breuitate: sim non mediocri tædio futurus? At de nobilitate & generis claritudine pudicissimæ huius sponsæ Elisabet si uerba uolueris pro dignitate facere: non sit mihi huiusmodi breui sermone opus sed prolyxa oratione uel quam spatiosissimis potius uoluminibus. Nam quæ familia est paulo excellentior non mediolani solum sed in hac uniuersa Gallia Cisalpina: quæ non sibi maximo semper duxerit ornamento lampugnatorum affinitates? Quare ut tempori inferuiatur cætera omnia omittebas paucis ea percurramus: quæ ad domesticas sponsæ laudes in huiusmodi necessitudinis genere attinent. Nata est Elisabet patre ut modo dicebatur Princiualle: uiro certe mea sententia: qui & dexteritate ingenii & strenuitate magnitudineque animi alteri nemini suæ patriæ concedat fide autem & obseruantia tanta in excellentissimos nostros principes Franciscum sphortiam Blancamque Mariam duo huius temporis splendidissima luminaria: quanto esse maior nullo pacto possit. Quid enim memineris aut Petrum auum paternum ciuilem pontificemque iuris peritissimum grauissimumque doctorem? aut Georgium illum patrum: cuius ad paternas laudes tanta benignolentia accessit in hunc diuinum principem: ut eam non nisi cum uitæ exitu terminaret? Nam & Bernardum philosophum ac medicum & Baptistam atque Iohannem andream uidetis in uitiis non uulgari uirtute luuenes. Hieronymus etiam ipse patruus quantæ modestiæ humilitateque præstiterit: dum uita frueretur: cognoscitis omnes: Sed ut de reliquis ne sim in dicendo longior: cōticescam. Nō ne unus hic Oldradus lampugnans magnificus eques auratus ducalisque senator sapientissimus tunc semper in honore est habitus ob eius præclaras suasque uirtutes cum apud Philippum Mariam illum: tum apud hunc ipsum Franciscum sphortiam socerum generumque duces: ut alterum

Elisabet

Gallia cisalpina

**Fr. sphortia
Blanca maria**

Georgius

**Bernardus philo-
sophus
Baptista
Iohannes an-
dreas
Hieronymus
Oldradus
Philippus Ma-
ria dux**

habeamus neminem: qui cum hoc uno queat de gloria cōtēnere? Quare cum ita sint: non dubiam nobis omniū spem assertis felicissimū coniūges Elisabet lampugnana Petreque birage in omni uos laude similis fore parentum maiorūque uestrorum. Respondebitis. n. respondebitis pfecto genituræ sāmīni: talisq; uos pręstabit: ut non minus illis pręluxisset q̄ accepisse ab illis lucem sitis iudicandi. Quare quod felix faustum fortunatumq; uobis sit: iam ad ipsum despōsationis munus propius accedamus. Mediolani. iiii. Idus septembres. M. cccclviii.

Elisabet

Frācis̄ci philel̄si epithalamion in nuptiis nobilium coniugum Iohannis antonii simonetę & Margaritę cottę.

Inter humanę societatis uincula: quibus ratione duce iucunde inter nos uiuimus: nullum profecto neq; iucundius neque utilius esse animaduerto: quam quo uir & uxor mutua caritate inuicem coniunguntur. Scimus enim in uniuersa re domestica qua cōstituitur sāmīnarium reipublicę: triplicem esse societatem heri & serui uiri & uxoris patris & filii: & id quidem secundum triplex ciuitatis administrandę genus. Harum uero communionum coniugium quod uocamus: tantam uim in se habere tantam magnitudinem tantam pręstantiam excellentissimi philosophi tradiderunt: ut inde gradatim secundis auspiciis ad summum usq; eatur imperium. Vt enim unius egregii uiri principatus & optimatum pręstat & populi dominatui: ea ratione secundum Gregorium Nazianzenum: quod exemplo unius dei in cęlo regem unum oportet esse i terra: eodē modo cōiugalīs dignitas quę unius est ad unam: reliquas societates antecellit. Itaq; mirādum certe nō est: si deus optimus maximus ab ipso usq; humanę creatiōis initio cōstituit iussitq; matrimoniū: cōtinuoq; adiecit: crescite ac multiplicamini: & replete terrā. Nō. n. a Cecrope illo quē fabulatur: nō ab ægyptiaca superstitione nō a Romulo nescio quo: est huiusmodi cōiunctionis bonitas aut itroducta aut excogitata: sed ab ipso imortali deo: a quo qcquid est boni: ad nos peruenit: & sine quo bōi eē oīo nihil potest. Et quāq; maritalis caritas iter oīs suauitates est sua natura suauissima: tūc tamē sit lōge suauior & gratior: si qua ratiōe iſtituta est: eadem etiam perpetuo seruet. Nam pto creatiōis gratia matrimoniū introductum uidemus & id non hominū magisq; cōmuni quadam naturę lege. Sic enim & arbor arborem & seges segetem & animal ex se aīal gignit: quod qui diligenter secum aīo uoluit: oī opera diligētiaq; curabit: nequid ī maritali pręcellētia aut agat: aut meditet: q̄ab eius de

Gregorius nazianzenus

Cecrops
Ægyptii
Romulus

Iohānes Anto
ninus

Margarita

Magdalenae
Petrus cotta

Angelus

Cicchus

Oldradus

coro sit alienum. Sanctum inquam & impollutum oportet eē coniugium
q̄ ut in omni uita mutua dilectione tueamur: illud nos oportet prae-
ceptum assidue meminisse nec uirum habere potestatem sui: nec uxorem
sui eē arbitrii sed utrūq; alteri pari quadam pietate obstringi. Quid enim
meminero: quā quantaq; commoda atq; emolumenta ex ipso benecōue-
niēti cōubio cōsequuntur? cum ii simus ignari ut est prudētis patrifsa-
miliās rem quottidie: quātum honestas patitur: augere ita sollertis dili-
gentisq; matronae eam domi digerere ac tueri. Quare non equidem pos-
sum uobis nō admodum gratulari Iohānes antonii atq; Margarita: qui
diuinum praeceptum ac legitimam coniugii sanctionem hoc die q̄ utri-
q; uestrum felix fortunatumq; sit: inituri q̄rectissime uobis posteritatiq;
uestrae cōsuluistis facturi uos certe omnia pro uestra uestrorūq; dignita-
te. Nā ut abs te icipiam castissima: pudicissimaq; puella Margarita: non
potes tuorū parētum nō eē simillima. Siue eni ante oculos tibi ponas no-
bilissimā & honestissimā matrē tuam Magdalenam Leonatinam siue
patrē tuū clarissimū & grauissimū senatorem hūc Petrū cottam: tanto
debes accēdi p̄bitatis delyderio: ut nisi q̄ honestum sit & laudabile apd
omnes: itelligas tibi eē i uita p̄positū. Nō eīm es ignara: q̄to semp tū uni-
uersarū Cottarū familia tū ornatissimus pater tuus i splēdore sit hitus.
Nā ut antiq̄ora breuitatis grā cōticescam: nisi uir iudicatus semp esset p̄-
batissimus p̄ tuus nunq̄ praeatissimus dux Philippus tāti eū fecisset q̄-
diu fuit i uiuis: neq; illustrissimus hic atq; optimus p̄iceps nr̄ ordini se-
natorio ascripisset. Quo fit ut oī tibi cura oī studio oī idustria annitēdū
sit: ut huius aetas q̄ ad senū iā puenit: i tua p̄bitate atq; laude congescat.
De te uero Iohānes Antoni simoneta nihil eē itelligo: quod nō q̄optime
sibi q̄sq; debeat polliceri. Es. n. tu oīum p̄mū singlarī quadā prudētia p̄di-
tus: q̄ fit: ut q̄ te seq̄ oporteat i m̄simonii scitate: & q̄ uitare: nescius eē non
possis. Accedit auiculi huius tui uel p̄is potius itegerrimi atq; sūmi se-
natoris Angeli simonetae auctoritas & amplitudo cuius prudētissimis in-
stitutis: & uolūtati cū sp̄ parueris: ac peas: hāc oēm quā hēs: tibi gloriā pe-
pisti. Quid. n. memorē hoc loco sapiētissimū & eruditissimū uirgē ducalē
secretariū sobrinū tuū Cicchū: q̄ ut affiuitate tibi cōiūctissimus ē: ita ma-
ximū adiumentū ad noīs claritatē. His sane rōnibus sc̄m ē: ut sup̄iore tpe
magnificus eq̄s auratus Oldradus: lapugnanus ille cuius nomē illustre ē
unicā filiā quā hēbat: tibi m̄imōio copulauerit. His ēt rōnibus adductus
uir spectatissimus Petrus cotta te sibi generum libenter accepit fīsus is
certae tuae anteaēte uitae: quam nouit omni ex parte probatissimā esse.
Qua propter tibi opera danda est: ut tantae de te expectationi nō mō in-
deas: sed ēt mirabiliter supes. Aspicis praeterea nō obscure: q̄tum tibi mu-

nus ad gloriā ē additum quod humanissimus princeps noster splēdidissi-
ma sublimitatis suæ pñtia cum tot illustribus iclytisq; principibus mīmo-
nium hoc honorat futuz is qdem sperās: ut tales e uobis cōiugibus libe-
ri pdeāt: quales. Angelum Petrumq; ē exptus: quorū erga se fidem atq;
deuotionem tātā i rebus omibus eē cognouit: ut accedere nihil possit ad
summū. Sed ne lōgius nra p̄rahatur oīo: iam deo duce atq; auctore ad
trāfigēdas nuptias ppius accedat.

Frācisci philēli oratio uuptialis hīta in desponsione Magnificæ puellæ
Maruciz & Magnifici equitis aurati Raymundi attenduli.

Quanti fieri oporteat bene cōueniens matrimonium Ma-
gnifici atq; illustres uiri: uel ea rōne probari potest: quod
quæ tīa maximæ expetitur i uita: honos utilitas uolup-
tas eiusmodi uīculo apprime continetur. Nam ut i socie-
tate humana nihil ē adulterio turpius: ita cōiugii sancti-
tate honestius nihil. Quid: quod ex oībus sacramētis qbus bene atq; bea-
te uiuit: hoc uoum dūtaxat diuino ē ore constitutū & id quidem in pri-
mis illis parētibus: quibus p̄ceptum est ab omnipotentī deo: ut cresce-
rent: ac multiplicarent: terramq; replerent. In iis sane hominibus laudat
celibatus: qui cōtempta omni carnis coppula angelorum sese quam ho-
minū similis maluerunt. Sed q uitam ciuilem adamāt: nec sibi nec reip.
recte consulunt: ubi a conubio abstineāt. Quemadmodum enim uide-
mus natura fieri: ut quæcūq; uel aluntur uel sentiunt: preducant aliqd
simile sui: id quod nō in cæteris animātibus solum intueri licet uerū etiā
in stirpibus & hērbis: nonne is fuerit ob oī naturæ lege alienus: qui inter
hoies manens nō se hominem eē meminert: nō quærat p̄ generis propa-
gationem se in terris quoq; reddere immortalem. Legimus apud maio-
res eam Lycurgi legem plurimum laudari solitam: qua is sanxisset eos
omnis q nubere nolissent: tum i Gymnicis ludis a spectaculo arceri: tū
etiam affici ignominia: quippe q eos priuatos uoluit eo honore atq; ob
seruātia: quæ senioribus a iunioribus p̄staret. Idq; ob nullam aliam ca-
usam: q̄ ut p̄eādore liberorū q̄ diligentissimam haberent rationē. Quo
etiā factum ē: ut a nemine adolescēs ille reprehēderet: q̄ adueniēti Der-
cylidæ i Theatrum nō modo nō assurrexerit: ac subsellium cesserit: sed
adiecerit potius. Nā nec tu mihi o Dercyllida q cessurus eēt genuisti: cū
Dercyllidas tamē & uir grauissimus foret: & res maximas suo imperio
p̄clarasq; gefisset. Sed qd aut lycurgi aut multo āte lycurgū Mercurii
ac Cecropis: qd dein Romuli de cōiugio iustituta congrimus: quādogdē

Deus oīpotēs

Lycurgus

Dercyllidas
Mercurius
Cecrops

**Christus opt.
maximus**

Christus opt. maximus qui & idem filius dei eēt & deus: tum i mīmōniō
nāsci uoluit: tum iuitatus: ad nuptias eas præsētia sua ornauit: ac iuuit

**Iulia marucia
Raimundus
attendulus**

Quāta uero utilitas manat q̄ta uoluptas ex cōiugali cōiūctiōe: oēs i mīmō
monio sūt: facile itelligūt: **Nā** cōiugali amore nihil ē pfecto mitius nihil
dulcius nihil suauius. **Utilitatis** aut oīa plēa sūt: quæ mīmōiāli p̄cimonīa
atq; diligētia administrātur. **Rectissime** igit utriq; uſum p̄spectum itudi-

**Tria in nuptiis
bona**

co magnifica uirgo Iulia **Marucia** & magnifice **Raimūde** attēdūle: quod
p spōsalium iurium sanctimoniam atque splēdorem sitis hodierno die
mutuo caritatis uinculo coppulādī: quo & uobis ipsis posteriq; uſis quā

**Iulia
Baldus maru-
cicus
Nicolaus tho-
lentinas
Philippus dux
Veneti
Florentini
Romana ec-
clesia
Iohannes tho-
lentinas**

saluberrime & maxima uestra, cum laude cōsulatis. **Nec** enim praterire
uos debet tria eē nuptiæ bona mutuam itē cōiuges fidem prolis nō so-
lum pcreandæ sed benignæ alēdæ & igenue atque inocēter educandæ stu-
dium i primisq; sacramētum: quo impollutū cōnubium & omni suspici-
one uacuum seruat: ita enim uos faciētes & cælesti satisfaciētis & mūdi
gloriæ: **Nam** parētum & maiore uestroq; claritas nō parū icitare uos de-

**Franciscus
sphortia dux**

bet ad omne cōiugii officium ac decus. **Es** tu sane Iulia nata splēdidissi-
mo equite aurato & rerum bellicarum laude celebrādo **Baldo** **Marucio**
illius **Nicola**i tholētīnatis filio: cuius illustre nomē nullus unquam dele-
bit iteritus. **Vnus** enim **Nicolaus** ille tholētinas talis fuit tātusq; belli dux
ut p̄ceps ille nobilissimus **Philippus** **Maria** & patrem appellare eum cō-

galeacius dux

sueuerit: & eius fidei suam omnem dicionem administrādā commise-
rit. **Hūc** etiam **Veneti**: hūc **Elorētini**: hūc **Romana** ecclesia suæ omniū
copiæ imperatorem habuit: **Nam** de patruo tuo **Iohāne** tholētīnati qui

**Michael
Italia**

& præsens ē: & te nō secus amat ac filiam: eo loquor uerccūdius: quod su-
as de se laudes nō libēter audit quippe qui ut est omni in re modestissi-
mus: malit haberi & eē laude dignus quam coram laudari. **Sed** illud sa-

tis ē dilucidum argumētum excellētissimæ suæ summæque probitatis &
sapiētiae: quod ob multas & maximas res suas fortissime gestas magna-
nimus ille noster & iclytus dux. **Frāciscus** sphortia & hūc sibi generū ascē-

uit: & magnis copiis præsēcit: & i ordine senatorio locum ornatissimum
obtinere uoluit: & nō secus ac filium & earum habuit & periucūdū sem-
per: dum fuit i uiuis. **Quanti** aut hūc faciat: præsētissimus dux **Galeaci-**
us: uidemus oēs. **Num** q̄quam minus eum admiret: quem diuina sapiē-

tia tāti p̄cipis facit maximū? **De** te uero **Raimūde** attādūle qd multa di-
cturus sim: qui natus patre **Michaele** fortissimo illo & laudatissimo belli
duce quem uniuersa ppe Italia ob præclaras suas frequētisque uictorias
habuit i honore: te omni in re simillimum illi præsētas: dignumq; ostēdis
cognatiōe inuictissimi nostri p̄cipis. **Quæ** cū ita sint: aliud nihil restat:
quā ut p uerba illa despōsitionis sollēnia ad rē ipsam ppius accedamus.

Eriscisci phileli oratio habita in connubio magnificæ puellæ Margaritæ arcimboldæ & magnifici equitis aurati Antonii cribelli.

Orpheus

Phanes

Ihesus

Dercyllides

OUm inter uahementissimos ac maximos animi affectus tanta sit uis amoris Illustrissime princeps præstantissimi patres matresq; honestissimæ: ut etiam antiquissimus ille poeta Orpheus idemq; theologus cum non dubitauerit non modo deum asserere: sed primum quoq; deorū omnium post discretum atq; digestum in sua membra chaos: quod nominant apparuisse in cælo: ob idq; phanetis appellationem meruisse: q; nihil scilicet sine amore atq; concordia in uniuerso mundo constare firmius aut diucius possit. quid dicemus de sacratissimo ipso amoris uinculo ac plane indissolubili: quo uiri atq; uxoris animi honestissimo quodam nexu inuicem uinciuntur? Quod si coniugium prius in cælo sit diuino iussu ac decreto quodam: quam celebretur in terra: quis ambigat quicquid ab eo fit: id optimum eē oportere? At in primis parentibus matrimonio nium deus ipse omnipotens mirabili caritate instituit. Ad hæc Ihesus clarissimus humani generis redemptor tum in coniugio nasci dignatus est: tum inuitatus ad nuptias non iuuatus uenit: eaq; sua præsentia non solum honestauit sed etiam iuuuit. Et q̄q; omnis amor delectare plurimum solet: is tamen qui ex bono coniugali p̄cipitur ac manat: tantam & tam incredibilem uoluptatem præ se fert: ut nihil in uita possit eē iucundius. Ad huiusmodi autem amoris honestatem ac iucunditatem accedit magnitudo utilitatis: quæ quidem tria cum i uniuersa uita expetuntur tum in amicicia maxime. Nam quam aliam amiciciam huic necessitudini caritatique coniugali anteponamus? Non enim coniuges nō possunt rationem habere & augendæ & conseruandæ rei familiaris cum ob uniuersam domū tū ob liberos p̄creatos uel procreandos: quorū uitæ dignitatique consulere naturæ etiam ductu impellimur. Erat sane apud laetædæmonios iis: qui ad senectutem usque uitam cælibem duxissent perinde atque proposita quædam ignominia nota: quippe qui nihil in posterum propagandæ rei publicæ consulere uiderentur. ¶ Quo factum est ut generosi illius adolescentis dictum in Dercyllidan improbaretur a nomine. Nam nec tu mihi qui cessurus sit: genuisti. Non enim assurrexit dercyllidæ adolescens: neque honorem: quem mors erat a minoribus præstari grandioribus natu: ei exhibuit. Et quisnam dubitet eum: qui uitam ut uiuat actiuam: infamiam crimine uacare non posse: ubi sine uxo

Margarita
Antonius

paradisos

re uixerit: cū uel diuino praecepto crescere nos semper oportet: ac multiplicari: & quadam natura lege gignere nobis similes. Itaque non absurde uestri uobis parētes ut sunt uiri graues & sapientes: nec inutiliter prospexerunt: cum tibi **Margarita** arcimbolda pulcherrima: pudicissimaque puella tum item tibi generose adolescens equeſque aurate **Antonii** cribelle: quos non modo nō aduersantes: sed quāmodissime obtemperantes uoluntatibus adhortationibusque paternis hoc laudatissimo & optimo ad procreandos liberos sacramēto inuicem uideam cōiugari. Et eīm reliqua omnia sacramēta humana sunt & inuētionis & instituti. Matrimonium uero solus deus ipse cōstituit & i primis parētibus: quod modo dicebatur: & i deliciarum horto: qui a grācis

paradisos dicitur. Igitur non

ignorare uos oportet: quā sunt tāti ac tam praeclari muneris bona: quā triplicia uiri sapientissimi eē uoluerunt. Nam primum positum est i fide: alterum in prole: tertium in sacramēto. Et sacramēto quidem cautur: ne diuortium fiat: sed omnia quā ad regendum matrimonium suscipiendosque liberos attinēt: sancte inuicēterque seruentur. Quod autem munus ad prolem spectat: illud esse uolunt: ut & pie suscipiatur: & alatur benigne: & educetur religiose. ¶ Fides uero omnem fugat intemperantiam libidinis: quo uiculi cōiugalitatis tam in uiro quam in uxore sanctitas pro mutua dilectione perpetuo cōstet. Et ne sim prolixior quam & locus & tempus & personarum postulet dignitas: iis in praesentia praetermissis: quā rei magnitudine per multa dicenda essent: ego uos spectatissimi coniuges mōnere: hortari: rogare: obsecrare: obtestari non desinam: ut nihil uobis potius ducatis quā & dies & noctes habere ante oculos deum: ad quem unum mētem omnem cogitatusque uestros quā piētissime referatis: quo tanquā praesente atque uidente omnia: nihil omnino neque agatis neque dicatis: neque meditemini nisi castae & cōtinenter. Sic eīm omnia erūt uobis optata: atque felicia. Quod autem secūdo loco uobis arbitror obseruandum: adhibete diligentem operam: ut parētibus maioribusque uestriis ornamento

Nicolaus arcimboldus

Vrsina

Guilielmus comes

laudique sitis. Tu eīm **Margarita** nata es **Nicolao** arcimboldo clarissimo iuriscōsulto ac uiro disciplinarum omnium laudatissimarum doctissime erudito cōsiliarioque ducali sapientissimo & optimo. Matre autem praebatissima ac nobili **Vrsina** canossa. Nam quid ego commemorem tot ac tantos uel paterni uel materni sanguinis nobilissimos magnificosque uiros: palauicinos: rubeos: folianos: torrellos: archensesque comites: cum i hoc uno **Nicolao** arcimboldo tanta sit uirtus: tantus splendor: ut cum oī antiquitate possit de sapientiae & itegritatis laude contēdere? Tu autem **Antoni** ea cribellorum familia natus es: quā diuū **Guilielmum** origine comitem auctorem generis habens non mediolani solum illustris ē:

& præpotēs: sed i uniuersam Italiam nō belli minus quam pacis artibus cognita: quōq; ego singulorum eximias laudes si uelim singillatim persequi: nullam neq; temporis nec loci rationem sim habiturus. **Ut** eim silentio præteream & **Urbanum** tertium summum ecclesiæ Romanæ pōtificem & alios permultos uel episcopos uel belli duces: ad hæc & iuriconsultos & philosophos: quibus familia tua est iam pridem splendidissimi celebritatem nominis omnium gētium testimonio assecuta: satis tibi ad optimarum actionum imitationem exemplo sint uel pater tuus uir magnificus **Vgolinus** comes: uel patru i ipsi duo cū reuerendissimus pontifex nouariensis **Iacobus philippus** tum comes **Antonius** humanitate prudentiaq; insignis. Prætereo eim consulto affines reliquos atq; propinquos tuos: quorum numerus est prope ifinitus: ne iudicet q̄ par sit i dicēdo curiosior. **Tu** uelim ad domestica exempla quibus debes ad omne pb̄tatis generis mirifice inflammar i: utaris etiam illa qui semper soles: bonitate in genii tui. **Fac** obsecro: ut quam de tua laude expectationē cōcistasti: hanc nō minus in hoc fausto & benecōueniēti coniugio: q̄ in cæteris uitæ partibus sustineas atq; tuearis. **Volat** eim adoleſcētia alis pernicipibus & oīs ætatis flos breui momēto languescit. **Sola** uirtus stabilis est possessio sola incommutabilis: quæ tæstis i omni uitæ statu est utilis: in matrimonio tum maxime necessaria. In hoc eim reipublicæ seminarium cōstituitur: quod nisi omni uitio uacauerit: nunq̄ ab bonam frugem sit peruēturum. Sed de his satis. Iam ad ea ueniamus: quæ materno sermone paucis transgenda sunt. **Mediolani. vii. Kal. Iulias. M. cccc. lviij.**

Urbanus pontifex

Vgolinus comes
Iacobus Philippus ep̄s
Antonius comes

ORATIONES DIVERSAE.

FRANCISCI PHILELFI ORATIO AD PIVM SECVNDVM Pontifici. maxima. habita Mantuæ in publico uniuersaliq; Consistorio pro Duce **Francisco Sphortia** die Martis quartodecimo. **Kal. octobres. M. cccclviii.**

Exordium

Fr. Sphortia dux

quid ducendo in
supra facti vid
L. crassus
Qu. maximus
Gn. carbo

QUVM ESSEM PATER BEATISSIME NOMINE Atq; iussu humanissimi principis huius mei **Francisci Sphortie** i clyti **Mediolanensem** ducis apud sanctitatem tuam i tanto hoc & tam florēti splēdidissimoq; coetu uerba facturus de rebus maximis & clarissimis & cum necessariis tū xp̄ianis oib; nō mediocriter cōducturis: nō poteram equidem nō subuereri: ne idem mihi accideret: quod grauissimis ac summis & oratoribus & philosophis usu aliquando uenisse tradit. **Nā & L. crassus** cum paternā ulturus iniuriā apud. **Qu. Maximū** foret aduersus. **Gn.**

Tyrtamus the
ophraſtus
Athenienſes
Demotheſes
Philippus rex
Alexāder
M. Tull. cicero
T. annius milo

Roma

Narratio

Petrus apl's

Mantua

Confirmatio
& cōſutatio

*& cryſto mag
p. neceſſe fuit*

carbōnem cām acturus: ne uerbū quidem pōtuit emittere. Et Tyrtamus
cognomēto Theophrastus pauca admodum uerba apud Athenienſem
populum dicturus obmutuit. Demosthenes uero talis ille tatusq; orator
apud Philippum regem Alexandri patrem orationē habiturus idem est
passus. Nam quid dixerō de eloquētissimo uiro eruditissimoq; philoso-
pho. M. Tullio Cicerone? Nō ne in causa illa nobilissima Titi amii milo-
nis fortissimi uiri & optime de se meriti ita expalluit: ita tremuit: ita de-
fecit: ut ineptius nunq̄ orauerit? Hæc igitur mecum repetens pater bea-
tissime animoq; uoluitans tum huius loci ornatissimi amplitudinem at-
q; maiestatem: tum incredibilem tuam diuinamq; sapiētiam merito op-
timosq; iure expauēſcebam: nequid incipienti mihi: quod nollem acci-
deret. Sed iamne plane recreat: ac reficit mitissimi tui istius uultus atque
animi facilitas singularisq; illa benignitas: quam nuper in urbe Roma
coram ipse de te expertus maiore cum fiducia ad dicendum uenio. Ut
ad rem propius accedam: hic optimus princeps meus ut ē sanctitatis tuæ:
& sacri huius collegii cardinalium uniuersaq; Romanæ ecclesiæ obser-
uātissimus: cum uideret: quanto cum studio & diligentia & labore icum-
beres ad iudicandam xpianam rempublicam: ex atrocissima & teterri-
ma seruitute turcorum i pristinam suam & libertatem & dignitatem: idi-
gnum profecto & iniquum a se factum iri existimasset: si abs te tantope-
re perhumaniterq; accersitus ad cōstitam diem minus ipse: quamprimū
uenisset in pulcherrimum hūc perillustremq; cōuentum tot uenerabiliū
patrum & dominorum & principum. Intelligebat enim i tanto rerum di-
ſcrimine quo tota religio nostra fluctuat: celeritate plurima opus esse ne
dum prætolando consultandoq; seriū tempus teritur: diui Petri navi-
cula ante naufragio obruatur: quam tabernaculo fuerit rudētibusq; mu-
nita. Itaq; posthabitis omninoq; prætermiſſis cæteris negociis suis om-
nibus quæ circa noui pricipatus sui administrationem i tantis huius no-
stræ tumescētis fluctuātisq; Italiæ procellis atque tempeſtatibus: neq; par-
ua nec leuia esse possunt: ecce ut uides: nō inuitus paruit salutiferis ad-
monitionibus & sanctissimis iussis tuis: quippe qui ut est uir non minus
studiosus religionis & pietatis quam & ingenti animo & cōsilio: animad-
uertebat te pontificem maximum & sanctissimum non sine causa i tan-
to itineris labore & firmitate corporis: & apostolico illo folio Mantuam
cōcessisse: & uniuersos xpianæ fidei principes ac reges consultandi feren-
daq; opis gratia istanti necessitati litteris ac nūciis cōuocasse. Nam quid
magis decet xpianum hominem quam non modo pecunias atq; uires
suas pro illius nomine gloriæq; offerre sed etiam semetipsum si opus fue-

Cristianus

rit: deuouere: qui ut ipsi uita frueremur aeterna: cum e domino seruus fieri tu crudelissime & per omne ignominia genus mori uoluit. Oh diuina illam clementiam. Oh liberalitatem & munificetiam obstupedam. Tu pro nobis xpe optime maxime: quo illius originalis delicti & perpetua culpe reos inexpressibili facinore liberares pudendam acerbissimam mortem non solum non recusasti: sed ultro etiam atque perlibenter depoposcisti. Nos autem ita sumus impudentes: ita ingrati: ita mentis ac sensus inopes: ut facultates nostras atque uitam ipsam si sit opus: quam a te uno gratis accepimus: in tanta tui nominis iactura & contumelia tibi repetenti reddere dubitemus? Absit a regibus & principibus xpianis tantum dedecus tantum opprobrium tantum nefas. Quid enim reliqui principes sint facturi pater beatissime: quorum opes ac uires maiores formidabilioresque sunt: quando unus hic Fraciscus sphortia ne dilectissimis quidem & fratribus & filiis parcere decreuerit: modo possit aliquam opem salutemque afferre huic salutifero pietissimoque operi? Nouit certe princeps prudentissimus nos esse natos non nobis solis: sed bonis omnibus: sed toti fidei xpianae. sed immortalis deo xpo ihesu redemptori nostro cuius inocete & sanctissimam ciuitatem pati ludibrio esse diritati immanitatisque turcorum turpissimum est & dedecorosum in primis. Eo enim omnis indignitas ducenda est indignior: quo ab indignioribus infertur hominibus: si homines quidem potius quam asserate prorsus & truculentissimae quadam belluae Turci sunt appellandi: cum nihil in se humanitatis habeant praeter hominis figuram & eam sane ob flagiciosissimam turpitudinis sceditatem deprauatam ac nequam. Quis unus omnium turcos ignoret fugitinos esse scytarum seruos eosque pastores: qui ex ergastulis illius uastati & in hospitabilis montis Caucasi cum in perfida ac Mediam latrocinatum descenderent: nullumque certum incoherent domicilium praeter obsoleta lustra & horretes sylvarum latebras: primum Iustiniani temporibus ad hellespontum usque clandestinis insidiis impetum facientes: eodem ductore & collatrone perditissimo Bocchano urbem oppulentissimam Bosphorum repentina ui captam diripuerunt. Deinde ubi laxius ut homines humiles abiectique negliguntur: contemnunturque: imperante constantinopoli Alexio comneno tantum rebus suis incrementum fures obsecrissimi continuis latrocinis attulerunt: nam quid non consequatur assiduitas? Ut iam auderent aperto etiam Marte cum imperio illo orientali de principatu contendere. Vbi enim fieri quotidie uidemus: ut quo quis humiliore ignobilioreque natus genere fortunae impudentia usus fuerit: eo se arrogantem insolentem superbiorum praestet. Et ne sum in re minime iucunda narrando prolixior: ubi turci

Xps Ihesus

Turci

Indignus
Indignus

unde turri
Scythae
Caucasus
Persis

Iustinianus imperator
Hellespontus
Bocchanus
Bosphorus
urbs
Constantinopolis
Alexius comnenus imperator

quo qd igno
lud eo super
bius si possit
clatu ele mli

Traditio constantinopol

Theodorus ca
racuzenus
Iohānes impe
rator

Myſia aſiatica
Thracia
Callipolis
Hellespontus
Horcanes
Amorathus
Triballi ſerui

Lazarus
Baifetes
Theſſalia *a quo*
Boetia *intra*
Conſtantinopo
lis

Nicopolis
Sigifmundus
rex
Galli
Chriſtus Iheſus
Thomyris tā
berlanus

pugna miris

Sultanus tur
cus
Cyriceis

Theodorum cātacuzenum: qui Iohānem palæologum ut pupillū & ge
nerum impius circūſcriptor patriſuo auitoq; regno fraudarat: ex aſiatica
Myſia in thraciam callipoli ad hellespōtum tradita perinde atq; ſocii ſūt
traducti: nūc ſocerum nūc generum Horcanes ductore fallentes: ut ſūt ad
omne improbitatis genus proclines atq; anhelantes: breui temporis cur
riculo magna ex parte thracia occupata: duce Amoratho Horcanis filio
in triballos: qui nūc ſerui appellant: irrucere: Quo in loco ubi magna utri
que cæde iam perpetrata Amoratus a Lazaro ſtrenuo atq; fortiſſimo tri
ballorum duce: qui ſe pro patria immaculatam hoſtiam deuouens cum
duodecim intrepidis commilitonibus in caſtra ipſa itra crudeliſſimi ſce
leratiſſimiq; tyranni tentorium impetum fecerat: multis uulneribus cō
ſoſus occidit. Huic ubi Baifetes filius ſucceſſiſſet non re minus fulmen
quam nomine: id enim Baifetes turcorum lingua ſignificat: non ſolum
theſſalia chriſtianis & Boetia eſt erepta: ſed ipſa etiam noua Roma Con
ſtantiuopolis ita uallata & preſſa diuturna obſidione oppugnationibus
que continuis & tremendis: ut proſtigato iam ad Nicopolin Sigifmundo
rege hungariæ cum tanto & tam rebus omnibus ornatiffimo exercitu
fortium uirorum ad trecentamillia poſt internicionem tātæ Gallorum
nobilitatis poſt ludibriſſam & barbaram ac ſpurciſſimam cōtumeliā
tot principum tot ducum poſt iam prope extinctum chriſtianum & no
men & cultum nī repente Chriſtus Iheſus qui ſe de inimicis ſuis cum ini
micis item ſuis ulciſci dignatus eſt. Thomyrin maſſagetam cognomēto
taberlanum quoniam pede altero eſſet claudus: cum innumerabili firmiſ
ſimoq; miſiſſet exercitu: ipſa inquam noua Roma conſtantiuopolis ex
illo uſq; tempore & capta ui eſſet & uerſa i prædam. At noluit tum deus
omnipotēs tātam paci idignitatem: quin potius perſpicue omnibus gen
tibus declarauit frustra eſſe humanos cogitatus omnis qui diuino care
ant auxilio. Victus ē igitur & captus illico a Thomyride tamberlano ful
mineus ille & horribilis Baifetes nulla pugna nulla cōcuſſione haſtarū
nulla enſium uibratione ſine ullo proſus ſagiptarum iactu: Nam ante
uniuerſus Baifetæ exercitus fugæ turpiſſimæ terga dedit: quam deſcen
ſum eſſet in aciem. Oh mirabilem dei prouidentiam. Oh incompreſi
bilem immenſamq; potentiam. Oh caritatem: qua nos complecteris: in
finitam. Et nos miſeri nondum reſpicimus? non reſpicimus? captus igitur
& nō multo poſt obrutatus per multam contumeliā ille tam po
tens tam elatus tam formidabilis Baifetes cum nō nullos filios reliquiſ
ſet: cæteris demum deinceps omnibus per Sultānum fratrem ſtrangula
tiſ; argurus neruo ex quo poſtea cyricis dictus ē: ſolue hic ſultanus cyricis
in tyrannida ſucceſſit nihilo quidem minus quam Baifetes pater chriſtia

nis perniciosus. Nam & Myſos qui citra Danubium ſedent: & ultra Da-
nubium Balacchos & Moldaniam ſubiugauit: adiecitq; quicquid mari
 ageo Ionioq; adiacet præter ſolam pelloponeſum ad illiricos uſq;. Qui
poſteaquam animam effuſiſſet: ſecutus eſt Amorathus filius ob amora-
thum proauum ita nominatus. Is omnium primum poſt ſtrangulatum
Muſtapham fratrem urbem conſtantiſſimam permagno & acerrimo mu-
nitus exercitu obſedit meſibus tribus: oppugnauitq; fortiffime: quo tem-
pore illic me cõtinebam diſciplinæ græcæ cõſequendæ gratia: quam ubi
nequiſſet expugnare: agro igni ferroq; ualſato abiit adortus Theſſaloni-
cam in macedonia: quæ turcorum metu Venetiſe dederat. Hanc po-
ſteaquam dies tris continuos oppugnat: tandem expugnat: agitque i
prædam. Murum Iſthmi qui pelloponeſum per continetem ab ægeo ad
ionium pelagus tutabatur: cum cepiſſet per incolarum prodicionem: ſo-
lo æquauit inde abacta ingenti præda. Qui ubi ſapenumero pugnaſſet
cum hungariſ & id quidem infelicitè: demum ubi apud Barnam cum
iſdem hungariſ manum cõſeruſſet: eſſetq; uniuſ Iohãniſ Vaiuodæ cla-
riſſimi belli ducis calliditate ſummaq; uirtute ſuperatus atq; ingenti cum
cæde in fugam uerſus: factum eſt ſubito audacia atq; animoſitate regis
Vlaſſlai: ut e uictor uictor eualeat hungariſ cõtis nō tam fugatiſ quam
per ſubitam animorum cõſternationem ob intolerabilem dolorem quē
ex interempto rege animo cõceperant: ultro fugientibuſ. In qua quidē
chriſtianorum fuga illud uulnùſ uel maximum nomini chriſtiano inſi-
xum eſt: quod Iulianum cæſarinum ſanctæ crucis cardinalem uirum ue-
ro dignum Romana eccleſia hūgariſ ſuſtra a fuga reuocantem crude-
liſſime trucidarūt. Amorathum autem hunc nō multis poſt annis maio-
res calamitateſ i chriſtianum populum ærumaſq; mollietem per oppor-
tunæ morteſ e medio ſuſtulit relictō. Mahometo filio uno certe omnium
qui ſunt: fuerūt: futuriq; ſunt: impuriſſimo adoleſcēte & omni immanita-
te immaniore. De hoc autem tetro diroq; portēto de hoc iquam tam tri-
culēto tam ſcæuo tam horrēdo tam funeſto prodigio quid dicēdum qd
ſentiēdum quid tenēdum ſit: nescio. Illud certe ſcio neminem unquam al-
terum ex omni hominum memoria extitiſſe: qui breui adeo tempore tā
ta trepidatiōe atq; terrore uniuerſum propē terrarum orbem affecerit. Et
ne id quidem mirum. Quas eim calamitateſ unus hic alter impiuſ & ab-
ominabilis mahometuſ tam pauciſ annis xpiano populo itulit? Nobi-
liſſimum illud orientaliſ imperii emporium Nouam Romam Conſtanti-
nopolin: heu miſeram noſtram iſelicemq; tempeſtatem: num latiſſimi il-
li altiſſimiq; muri craſſiſſimæq; turreſ: quæ ſingulæ munitiſſimas arceſ
repræſentabant: cum uiderentur omni adamante ſolidiores: num ulla

Myſi
 Danubium
 Balacchi
 Moldauiā
 Aegeum mare
 Ionium mare
 Pelloponeſus
 Illirici
 Theſſalonica
 Macedonia
 Veneti
 Iſthmus

Hungari
 Barna
 Iohãniſ uaiuo
 da

Vlaſſlaiſ rex

Iulianuſ cæſa-
 rinuſ cardinaliſ

Mahometuſ
 tyrānuſ

Noua roma
 Conſtantiſnopo-
 liſ

Pellōpōnesus
Triballi
Illyrici
Dalmatia

Pannonii
Spendorobus

Cōclusio parti
cularis

*de p̄de
notetur*

L. Brutus
Mālius torqua
tus
Curtius
Decii tres

M. attilius re
gulus

Phileni
Codrus rex

hominum aut igenia aut uires tutari potuerunt quò minus a turcis cap
tum & immiserabilem ac luctuosissimam prædā uersum omnibus gen
tibus sit exemplo nihil esse nobis superbiendum? Nōne paulopost Pello
pōnesus eodem tacta fulmine periit? Quid enim Triballos quid Illyrico
rum quid Dalmatiæ reliquias commemorem: quos omnis assiduus icur
sionibus & incendiis præmit: ac perdit idem nefarium abominabileque
monstrum? Verum quid triballos memini? Hos enim Mahometus iam
omnis agit in erummosissimam seruitutem. Nunc ultimo exitio panno
niis imminet. Eoq; faciliorem sperat de iis uictoriam: quod Spendorobū
triballorum emporium expeditum per danubium transitum in Hunga
ros præbet. Hungari uero ipsi etfi sunt tum animorum ferocia: tum robo
re corporum paritq; bellandi aduersus turcos aptissimi: tamen quia in
testinis seditionibus assidue inter se digladiātur: sunt ad rem tantam tā
q; necessariam imbeciliores. ¶ Quo fit: ut nisi propediem a cæteris xpia
nis principibus eorum immineti: extremoq; periculo succurratur: indu
bitato sint perituri. Illius autē populosissimi regni bellicosissimiq; euer
sio: quod omen deus auertat: quantam sit cladem cunctis xpianis illatu
ra: quis est tam rerum inscius: qui ignoret? ¶ Expergiscimini ergo: exper
giscimini tādē principes & populi xpiani: ferte periclitātibus auxilium
ferte Christo Ihesu: ferte uobis ipsis: ferte filiis uxoribusq; uestris. Nolite
pati per deum immortalem: nolite pati tantam pestem tātā perniciem
aduersus xpianam rempublicam diutius inualescere: icrudesce debac
chari. ¶ An ignoratis fore: ut subiugatis hūgaris: qui nobis clipeo sunt &
muro: continuo uobis sit de uestra & libertate & gloria saluteq; pugnan
dum? ¶ Laudatur a uiris sapiētibus & L. Brutus & Manlius Torquatus:
quod proprios filios uirgis cæfos securi percuti uissertint ducti illi quidē
ut aiunt: alter disciplina rei militaris alter salute patriæ. Laudatur Curti
us: quod se in profundissimum terræ Hyatum illum periturus præcipi
tāt: quo metu mortis patriam solueret. Laudatur tres decii pater & filius
ac nepos: quod in extremis reipublicæ periculis sese deinceps pro patria
deuouerint. Laudatur M. Attilius regulus: qui ut fidem hosti seruaret ad
acerbissimos corporis cruciatus ad dedecorosissimam contumeliā: ad
indubitātā mortem redire nō dubitauit. Laudatur inquam: Laudatur
cum alii multi tum phileni & Codrus: qui honestā mortem turpi uitæ
ingēti animo præferre pertulerint. At hos omnis qua ratione ductos ar
bitremur? ¶ Alia nempe nulla: nisi ut umbratilem & inanem huius sæcu
li gloriā uel mortui uiderentur assecuti. ¶ Nos autem qui ad huius ui
tæ celebrem gloriā æternā quoque atq; cælestem gloriā sumus asse

cuturi: cunctabimur diutius obuiam ire pulcherrimis gloriosissimisque triumphis. ¶ Nam tandem felicissima signa in barbaram turcorum illam & abiectam seruilemque nationem tollenda sunt te auctore & duce atque uexillifero pontifex Maxime pietissime Pie secunde: qui christi uices in terris gerens omnia pro animi tui magnitudine & incomparabili sapientia diuinaque uirtute constitues: geres: moderabere: perficies. Quis adeo sit a fide christiana alienus: quis ita abhorrens ab omni humanitate: quod tam suis rebus sibi que aduersus: qui in re tam pia tam necessaria tam laudabili tam utili beatitudini tuæ parere subterfugiat. atque nolit uitam suam si sit opus: deo offerre: quo tanto dedecore amarissimoque flagello christiana respublica liberetur. Nam quod ad Franciscum sphortiam mediolanensem ducem principem meum attinet: hic eo consilio abs te accersitus eo animo huc uenit: ut omnia sit pro tua & sacrosanctæ romanæ ecclesiæ uoluntate: iussuque facturus. Non modo enim & uniuersam tibi substantiam & exercitum suum omnem pollicetur ad hanc rem tantam: tam sanctam tam deo hominibusque acceptam sed fratres etiam ac filios: prefertim cum non ambigat ceteros quoque principes regesque christianos idem singulos pro sua facultate facturos. ¶ Ac multo sane alacrius & libentius ipemet præstantissimus princeps meus: ut est inuicto & excelsio animo religionique deditissimus & sanctitatis tuæ obseruantissimus in tam præclarum tamque salutiferam expeditionem proficisceretur: si per italicarum rerum conditionem ei liceret.

Conclusio generalis

Fr. sphortia dux

Francisci philelfi ad uiros Papienses oratio congratulatoria de creatione iacobi Borromæi Vitaliani comitis. f. ad dignitatem & gradum episcopalem.

Exordium

NON POSSVM EQuidem Viri papienses & uos ceteri Patres amplissimi non uahementissime uobis ecclesiæque uestræ gratulari: quod eum tandem pontificem estis adepti: cui ad decus & ad gloriam nihil est: quod deesse insignē queat. Videtis enim diuina benignitate eum uobis contigisse episcopum iacobum istum Borromæum præsentem hic coramque astantem: quem eē magno splendore præditum: magna doctrina magna fide: magna religione non fama uaria: aut dubia. ¶ Sed longo usu: & multiplici experientia didiceritis. ¶ Quæ dum mecum ipse consydero: tum uobis gratulor: quibus cupio eē quamoptime: tum

mihi gaudeo: cui secūde res uestre omnes nō letæ esse nō debent: Nam
 pristina illa uestra maximæq; merita quibus hic iam pridem docēs & pu-
 plice sum a uobis & priuatim ornatus: nullus unquam obliuionis interi-
 tus e memoria mihi debeat. Quare cum noua hæc & peroptata præsen-
 tis pōtificis creatio communem mihi uobiscum uoluptatem afferat: quā-
 tum hodierno die ab immortalī deo nobis bonum oblatum sit: breui sal-
 tem oratione recēsendum existimo. ¶ Cum papienſis pōtificatus sedes
 annos compluſculos iam uacaret: & ingens competitorum numerus ma-
 ximis opibus & studiis ad tātæ dignitatis fastigium niteretur: idque per-
 sæpe frustra temptatum eēt: quippe quod nō humani sed diuini potius
 fauoris opibꝫ indigeret: prospexit opportune Christus optimus maxi-
 mus huic rerum difficultati: qui nō quod ipsi uolumus: sed quod nobis
 optimum fore nouerit: multo ante deliberat. Itaq; eodem fere tempore
 & christianissimus princeps noster philippus Maria Anglus & summus
 pontifex Eugenius: qui Christum in terris gerit: uterq; ueluti diuino quo-
 dam afflati numine iacobum borromæum reliquis omnibus reiectis
 ac repudiatis competitoribus: nihil tale neque petētem nec cogitantem
 eadem mēte communicq; cōsensu episcopatu papienſi præſſe uoluerūt
 Quæ quidem res triplicia mihi bona illa uidetur esse complexa: quæ ad
 bene beateque uidēdum maxime expetunt. honestatem. utilitatem. iucū-
 ditatem. ¶ Harum autem pulcherrimarum laudum capum quoniā nō
 tam prolyxe disſerere: quam attingere paucis tempus iubet: & si cupiebā
 ita dicendo explicare: ut non modo fruges & fructus omnis feracitati hu-
 bertatiq; respōderet: sed nihil omnino relinquerem aut desertum aut in-
 cultum: oratione metiar expedita magis & circumscripta quam ambientī
 & locupleti. ¶ Et ut eodem prosequar ordine: quo proposui: quoniā ho-
 nestum id ducit: quod uirtute constat: quid honestius papienſi episcopa-
 tu quid pulchrius quid illustrius cōtingere potuerit: quam quod eum si
 bi pōtificem uidet oblatum: cuius uirtutes & multæ sint & singulares in
 primis? ¶ Cum enim ueluti duo quedam itinera quorum altero se-
 ituros altero peruenturos ad diuinam illam & incommutabilem bo-
 nitatem arbitrantur: mortalium animis sint proposita scientia atq; sapi-
 entia: ita in utroq; iacobus borromæus uel ab ineunte usq; ætate uersa-
 tus est & agendo & contemplando: ut ne grandioribus quidem natu ui-
 ris eruditissimis & eisdem religiosissimis unquam cesserit: Nam cum ſci-
 ret quibus præcepis in hac temporalis uitæ fragilitate exerceri se oppor-
 teret: omnium primum ita semper temperantiam coluit: ut nullis cupi-
 ditatibus uictus: nullis uoluptatum illecebris labefactatus: id assiduis su-
 is laboribus laudatissimisq; operibus effecerit: ut nihil sibi facilius sit ni

Narratio

Christus op.
Max.

Philippus Ma-
ria ang'us
Eugenius

Diuio trimē-
ris
-lonostas
-tilitas
-acunditas

Cōfirmatio .i.
& cōſutatio

Scientia
Sapientia
Actio
Contemplatio
De scientiæ p-
bus
Temperantia

hil uisitatius nihil antiquius uita sobria & pudica. ¶ Quod cum in omni
 ætatis cursu tum in adolescentia difficillimum factu sit: id magno nobis
 argumento esse debet hunc diuino quodam munere facillime adeo po-
 tuisse tam indomitas atque effrenatas corporis belluas uinculis iugoque
 rationis obtemperantes sibi & obsequētes reddere. In iis autem doman-
 dis subiugandisque nō fortitudinis minus quam temperantiæ & modera-
 tionis adminiculis usus est: quibus nixus omnes blādentium appetitio-
 num insidias atq; irruptiones nō modo constantissime sustinuit: sed etiā
 acerrime fudit: ac prostrauit. Non. n. est inscius probatissimus hic ponti-
 fex eum qui pestiferis animi perturbationibus liber non sit: omni turpi-
 tudini seruire. Nec ullum esse iniusticiæ genus: cui alacri animo non oc-
 currat: non pareat: nō se penitus dedat. Quare omni ope atq; opera sem-
 per studuit: ac studet: ut nihil agat: nec meditetur: nec cogitet quicquam
 quod a iusticia sit æquitatq; alienum. Nec id iusticiæ munus ducit: ut la-
 cessenti cuiquam noceatur: quippe quod cum feris cōmune sit: quæ uix
 cuiquam nocent: nisi fuerint lacescitæ. Sed prohibere iniuriam: & prodes-
 se omnibus in media iusticia situm putat. Nam prudentiam quæ ppter
 uarios casus inopinatosq; rerum euentus uix senectuti omnino concedit
 ita callet: ac tenet: ut nihil usquam in humanis actionibus accidere pos-
 se uideatur: quod uel cōsultando uel gerendo aut icognitum sibi aut mi-
 nus prouisum futurum sit. ¶ Prudentiæ autem omne & iusticiæ & forti-
 tudinis temperantiæq; officium nō ad aures popularis: sed ad dei gloriā
 semper refert. Humanos enim fauores omnis ita admittēdos arbitrat:
 quoad huic itineri: quod aditum parat ad deum: impedimento esse non
 possint. Nam has omnes uirtutes quibus gentilitas gloriatur: non tam
 propter se censet expetendas: quam quod sapientiæ: quæ sola perdu-
 cit in cæleste spectaculum: ueluti proscænia quædam sint. Itaq; maxime
 omnium pietatem colit. Quid enim diuino cultu agere potest aut meli-
 us aut pulchrius? Nam si id est bonorum omnium maximum: ad quod
 reliqua bona omnia quæ ducuntur: referri oporteat: deum ipsum dunta-
 xat nostram esse felicitatem si quis ignorat: omnem uim boni naturamq;
 ignoret. Felicitatem autem omnes uolunt: quam qui norint: ppauci sūt:
 Non enim in hisce terrenis sordibus ac cœno hominis bonum colloca-
 tum est. Id omne cælitus est petendum. Inferiora hæc omnia & infirma
 sunt & instabilia & caduca. Quod uero & incommutabile est & summū
 & sempiternum bonum: sola nobis sapientia pollicetur: quæ ita rerum
 cælestium ueritatem diligenter inquirat: atq; contemplatur: ut non prius
 conquiescat: quam ad diuinum splendorem illum usq; peruenerit. In hu-
 iusmodi inq; sapientiæ lumine sese intuens Iacobus borromeus liquido

Fortitudo

Iniusticia

Prudentia

Sapientia

Pietas

**Cōfirmatio .ii.
& cōfutatio**

perspicit nihil esse humano generi præstabilibus nihil magis optandum
q̃ omnes suas & actiones & cogitatus referre ad deum: qui solus colendus
sit & omni religionis & fidei sinceritate unice uenerandus. ¶ Sed quoniā
de honestatis parte locuti sumus: iam ad utilitatis rationem nostra ten-
dat oratio: Nam quanquam id solum est utile: quod sit honestum: cuius
modi tamen alia quædam separatim utilitas ex hoc pontifice sit in papi-
ensem episcopatum & in uos item uniuersos emanatura: breuiter cōple-
ctar. Latere uos id nō puto: quod est etiam peregrinis luce ut ita dixerim:
clarius: consuesse plerosq; pontifices superioribus iampridem tempori-
bus papientem ecclesiam permagnis detrimentis afficere: alios quoniā
essent inopes: alios quoniam expleri nō possent: Quare cum hi nollent
pecuniis abstinere: nequirent autem illi parcere: se utrique perniciosos in
rem ecclesiasticam præstiterunt. Nihil autem huiusmodi esse de præsen-
ti pontifice uerēdum tum eius probatissimi mores docent: tum paternæ
diuitiæ ac splendor. Nam quopactō aliena uel auferat uel surripiat: qui ul-
tro sua beneficentissimeque conferre sit solitus? An estis obliui: quanta li-
beralitate semper sit usus Iacobus borromæus: & cum apud uos inge-
nuis artibus studeret annos nō nullos: & cum paucis ante mensibus hoc
ipso in loco pōtificii iuris insignibus quam pulcherrime ornaretur? Quis
enim omnium dici queat: qui ullo uel humanitatis uel facilitatis uel be-
nignitatis & munificentia genere cum hoc uno sit conferendus? Quod
si & adolescens & abbas nihil sibi laudabilius esse censebat quam bene-
facere quam æqui & boni nosse tuerique rationem quid nūc iudicandū
est de uiro plane sapienti religiosissimoque episcopo? Atqui huius pater
uir magnificus & illustris Vitalianus comes iis facultatibus atq; opibus
fractus est: ut magni putet interesse ad decus & ad laudem suam: si omēs
semper intelligant suos quosque aliis nullis quam paternis & suis locu-
petatos esse diuitiis. Quod quidem cum aliis permultis in rebus tum in
sacris templis apparatuque diuino quottidie ostendit non coniecturis &
argumentis quod facere nō nulli solent: qui uideri quam esse malunt li-
berales ac benefici: sed magnis muneribus magnisque impensis. An for-
taſſe nescimus diui Barnabæ mōasterium cui noster hic amplissimus pō-
tifex in hāc usq; diem sua maxima cum laude abbas præfuit: quanta pri-
mum inopia mendicitateque premeretur? Non fundi omnes prædia om-
nia aedes omnes superiorum abbatum uel auaricia: uel negligentia foe-
nore rapinisque perierant? Non hæc omnia uidemus unius Vitaliani
pergrandi auro singularique industria nō modo recuperata restitutaque
monasterio sed ita amplificata & in cumulum aucta: ut nunquam eius

**Vitalianus co-
mes**

**Diui barnabæ
monasterium**

census aut maior fuerit: aut expeditior aut liberior: Est enim comes Vita-
 lianus pro suo ingenti animo eodemque regali non minus splendidissi-
 mis moribus praeantissimisque uirtutibus quam fortunis ornatissimis
 & maximis. Quare quicquid habet: Tantum autem: habet: quantum ali-
 us in Italia unus nemo: id omne cum bonis habet commune: Nam quod
 in bonis & claros homines beneficium confert: id non tam dare quam ac-
 cipere existimat. Itaque mirari neminem decet: si in huius quidem uni-
 us hominis uita tanta est apud diuum principem nostrum auctoritas tan-
 tum consilium tanta fides: ut non tam oret: quam exoret omnia. Quae
 certe res quanto etiam uobis omnibus usui sit futura: licet uel me retice-
 re cognoscere. Tertius locus erat iucunditatis: quae quanta esse debe-
 at: non solum ex honestatis utilitatisque ratione aestimari oportet: sed ex
 ipsa quoque ui propria & natura iucunditatis. Triplex esse bonum in
 animo contemplationis actionis iucunditatis: quam eandem uoluptatis
 nomine appellant: & alii plures inelyti excellentissimique philosophi &
 Aristoteles locupletissimus testis est. De sapientia & uirtute antea percur-
 rimus. De tertio autem bono non pluribus transigamus quam rei atque
 temporis ratio postulat. Per multi sunt: qui uoluptatem uitio dent: hi no-
 men magis nescio quo pacto quam rem ipsam fallaciter expendentes.
 Sed uoluptatem quam ipse honestiore uerbo si quae forte uoluptatis no-
 men offendat: iocunditatem nomino quippe quae & mente & sensum iu-
 uet: quanti fieri conueniat: perspicue docet christiana etiam ueritas.
 Quod enim praemium nobis aliud est futurum uigiliarum laborumque
 nostrorum: quos plurimos & maximos ad sinceritatem fidei & dies obi-
 mus & noctes: quam peremne quoddam & infinitum gaudium: quo in-
 uidentia coramque contemplanda ineffabili dei essentia & animo & cor-
 pore quae iucundissime perfruemur? Nam si quis eiusmodi uoluptatem
 statuatur: quam Sardanapalus ille rex assyriorum aut Smindyrides sybari-
 tes secutus dicitur: hic non multum differat a pecude. Sed nos eam uo-
 luptatem ponimus: quae bene institutus animus & in hac uita fruitur: &
 in illa perfruitur. Huiusmodi autem uoluptatem uos capturos uiri papi-
 enses ex praesentia & consuetudine huius uestri pontificis non sum nesci-
 us: Cum enim perspexeritis humanissimi huius patris suauitatem: uitae
 integritatem singularem modestiam morum sanctimoniam lenitatem
 grauitatem insignem expressamque probitatem: qui uos plurimum & mo-
 nendo & hortando & docendo & consulando & subueniendo iuuer: non poteritis
 affici non mira iucunditate. Quae cum ita sint recte uobis latandum sentio: quae ta-
 le sacerdoti ecclesiae uestrae praefectum esse uideatis: quale post illa prius tempo-

Confirmatio .iii
 & consuetatio
 Triplex animi
 bonum
 Contemplatio
 Actio
 Iucunditas
 Aristoteles
 Voluptas

Vn iucunditas

Sardanapalus
 Smindyrides

Peroratio

Syrus

ra diui Syri: in cuius hoc sacratissimo templo hæc a nobis habetur oratio: alterum nunq̃ ullum habueritis. **H**abetis inquam eum episcopum: q̃ & sciētia rerum temporalium nemini agendo cōcedat: & sapiētia cultu: q̃ diuino: uiris etiam religiosissimis antecellat. **T**antam uero sit uobis utilitatem iucūditatemq̃ allaturus: quātum a plarisq̃ superioribus pontificibus & detrimēti fuerit & agritudinis importatum. **T**u autem pater amplissime Iacobe pōtifex ages omnia gereiq̃ pro ingenio & cōsuetudine tua hoc ē ingenue inocenter moderate abstinenter castæ pudice continēter. **O**mnia ad religionem refert oīa ad pietatem. **E**xpectationē quā de tua prastanti isigniq̃ uirtute apud omnes mirabiliter cōcitali: hanc para nō modo ut sustineas atq̃ tuearis: sed amplifies etiam: ac exupes.

Eugenius

Respōde **E**ugenii de te iudicio respōde opinioni p̃cipes nostri: q̃ te quoniam bonæ spei adolescēs uidereris: decimonono ætatis anno abbatem esse uoluit: & hoc tempore nōdum natum annos octo & uiginti: quia cum ætate simul bonitate processeris: ad episcopalem dignitatem amplitudinēq̃ promouit: eo (ut mea fert opinio) animo ac mente: ut ad maiore laudis atq̃ honoris gradum auspiciis suis: diu: atq̃ peruenias: si nō te minorem gesseris episcopū: quam fuisi abbas. **M**eminerisq̃ eo tibi maiorem necessitatem additam ad uirtutis & nominis claritudinem quo non infimo aliquo & humili genere natus es: sed **V**italiano patre: qui nō modo maiorum splendore sed multo etiam magis suis laudibus ac meritis: & illustrem se omnibus & admirādum reddiderit. **N**am quāquam **V**italianorum familia nobilitatis & originis suæ **V**italianū regem Iustini regis filium & diuæ Iustinæ patrem qui ex **A**ntenoris troiani posteritate fluxisse traditur: auctorem memorat: & nōnulli post hunc reges ad **A**ttilæ usque humorum & **T**otilæ illius in christianos flagelli gotthorumq̃ procellas **P**atauii **V**enetiaq̃ regni successionem gessere: deinde tamen ut res humanæ prætaque omnes labiles caducaque sunt paulatim præclarum illud & præpotēs **V**italianorum nomē simul cum opibus & fortuna extenuatum in id calamitatis iciderat: ut nō lōge abesset ab iteritu. Itaq̃ diuina quadam ope immortalisq̃ beneficio **V**italianus hic splendidissimus Pater tuus quasi sol quispiam **V**italianis omnibus iam prope obscuratis tempestiue illuxit: qui noctem late omnia occupantem suis radiis tolleret: incubantibusque tenebris altius fulgens serenitatem lucemque i ferret. **Q**uare quod in suam laudem **C**icero iactare aliquando consuevit: maioribus se suis præluxisse: id de se **V**italianus iure proferi meritoque possit. **I**gitur non mediocris tibi opera danda est: ut quod perpulchre facis & laute tui patris uiri optimi & hominis magnifici dissimilis nō sis. **N**ō enī minor ei te uno spes reposita eē debet q̃

Vitaliāi unde

Vitalianus rex

Iustinus rex

Diua Iustina

Antenor

Attila

Totila

Gotthi

Patauium

Venetia

Vitalianus

Cicero

in fratre tuo uiro clarissimo Philippo ipo borromæo paternæ gloriæ
 atque uirtutis æmulo & repositam uidemus & constitutam. Voluta præ
 terea tecum animo: quantum munus susceperis: qui & sis & nomineris
 Episcopus: Quoquidem nomine idcirco ab homero interdum hec tora
 honoris gratia appellatum inuenimus: quod & rex esset: & speculator: &
 tutor: & altor. Rege igitur etiam tu Christi hunc opimum & amplissimū
 gregem tuæ fidei & tutelæ commissum pro tua integritate & excellenti
 iusticia diligenter ac sedulo. Quid agendum obseruandumque sit: &
 dies tecum speculari & noctes. Bonos omnis quam studiosissime tuere:
 constantissimeque defende. Qui se flagitii & facinoris quam probitatis
 maluerint pietatisque participes: digna censura ultione compescendos cu
 ra. Hæc si pro tua singulari grauitate atque uirtute feceris: nō modo pul
 cherrimo tuo nomini & muneri satisfacies: sed omnipotenti etiam deo
 te gratissimum reddes & cunctis hominibus acceptissimum.

Philippus bor
 romæus
 Episcopus qd
 significet

Christus

MM. cccc. xvi. septimo Kal. octobres papæ:

Canzon morale di Francisco philelso a dio omnipotente in cōmenda
 tione & raccomandatione dil Ill. principe Philippo maria anglo a lin
 trata dil uescouē di pauia iacobo borromæo.

S Ignor che pur di nulla fatthai il tuto
 I ciel col solo insieme e lauree stelle
 Tra laltre cose belle
 Che prodecesti p tua gratia e duono
 Sel mio iudicio. e. buono:
 Non mi par la minor ne di men frutto:
 Che un tal lume al mondo habbi prodotto:
 Il qual si aduanza di uirtu e di honore
 I prencipi e gli re e ciaschun sire
 Per le sue opre mire:
 Come fa il sole o mostra il suo splendore
 Tra gli specchi piu chiari
 Di lethereo pol: o son men rari
 I lampeggianti lumi el gran fulgore.
 Queste quel gran signore:
 Che per mare e per terra e il piu nomato:
 Chalchunaltro: che sia in uita pregiato

Quando la terra sforzandosi uolle
Produr di se il glorioso parto:
Premendo ciaschunarto
Acioche non nasciess cosa molle
Ma dura e fiera e folle
Partori di giganti il griue stuolo
Per dare affanno e duolo
Achi laueua brugiata e pria somersa.
Ma gioue per sentita la sciocheza
Ela uana baldeza
Di lorgogliosa terra: hebbe dispersa
In briue spatio lira
Digliabbattuti corpi: in cui saggira
La diuina uendetta in lor riuersa.
Ben fu punita e persa
La terrena audatia el uan consiglio:
Che uolle icotra il ciel drizar suo artiglio

Ma il cielo in cui mahgior saper se stende
Per sua gloria monstrar con uero effetto
Quanthauea dentro al petto:
Tutto per humilta col uiso chino
Al sommo amor diuino
Nulla occoltando scuoure: o piu facede
Dimandando merze: il perche prende.
Giusta licenza e gratia al parto occolto
Di darci quello triumphal monarcha:
Il cui intelletto uarcha
Tutti li sensi humani: peroche tolto
Dal celo: oue piu alto
Labitacol diuin lempyreo smalto
Donque il sydereo globo in se raccolto
Partori il nobil uolto
Di philippo Maria anglo possiente
Pregio & honor di tutta humana gente.

Heroica statura in costui forge
Celestial saper ingegno & arte
E come gioue e Marte

Sempre in piacere e tranquillo riposo,
 Estato glorioso
 Se regge.e serba.e degna pena porge
 A suoi nimici:qualunque saccorge
 Hauer cuor di gigante a se rubello:
 Così a tutto prouede il mio sir giusto
 E comel buono augusto
 Igiusti exalta e deprieme ognom fello
 E sol per pace hauere
 Sostene ogni fatigha al suo potere:
 Amando il seruo come car fratello.
 Qual Cleobis qual Tello
 Non.e remunerato di suoi affanni:
 Sien di costui infiniti igiorni e glianni.

Alegrar dunque ò popolo pauese
 Col cuor giocondo e con lauista lieta
 Te puoi:quando tal pieta
 Vedi il tuo sire il tuo padre benegno
 Hauer di te:che degno
 Tha giodicato in cui lui sia cortese:
 Vedere ben puoi:sel duca milanese
 Ama la tua quiete il ben.la pace:
 Quando di tal pastor tha honorato:
 Il cui ingegno.e.ornato
 Di doctrina e uirtu e fede uerace.
 Figliol dil suo buon seruo
 Conte Vitalian:cogni suo neruo
 Metter per glisui amici mai li spiace.
 Qual dunque.e.quel che tace:
 Che meco insieme al sòmo dio non faccia
 Per costui preghi con le stese braccia:

Omnipotente dio
 Che tutto uedi.e regi.e ben gouerni:
 Per gli tuoi imperii eterni
 Con humilta te supplicamo tutti:
 Che serui.e guardi il nostro signor piò
 O dolce signor mio.

Per quegli amari e saporiti frutti
Morendo e risorgendo
Riceuoti da te uero missia
Sol per ristoro di nostra colpa hauēdo
Pieta di noi che essendo:
Il delitto impunito
Ciaschunera nel suo ben far perito,
Degnati il tuo Philipppo Anglo Maria
Guardarlo dogni inciampo e sorte ria

Eodē anno & die & loco

Francisci philelfi oratio de laudibus Lazari scarāpi epī ad cōmensēs.

**Lazarus scarā
pus**

**Episcopus &
Rex
Homerus.
Hector
Episcopus qd
Graci**

Euangelium

Instituēti mihi uiri commēses uerba apud uos facere cum de episcopali dignitate tum de ipso uestro episcopo Lazaro scarāpo: quē praeſentem hic corāq; uidetis: haud equidē facile dixerim: uter maior dicēdi labor de dignitate ne an de homine sit oblatuſ. **V**trāq; ſane res tanta eſt & tam nobilis tam magnifica tam excellens: ut uiu ulla ingenii ui: ulla orationis copia uideatur eſſe cōtenta. Scimus enim ut hic primum aggrediar: ab heroicis uſq; temporibus eodem episcopum eſſe nomine regēq; appellatū: id quod apud Homerum de hectore licet animaduerti. **E**t ne id quidem absurdum. Quid eim aliud Episcopus ſignificat apud grācos: quam inſpectorem: ſpeculatorem: cuſtodem: cōſultorēq; & ultorem: ac ppoſiti cōpotem? Rex enim omniū diligenter inſpicit: omnia prouidet: quā ad tutandum regnum & amplificandum attinēt: ſuis pramiis bonos pſeqns: ac dignis animaduerſionibus malos afficiens. **E**t quoniam nihil agit in cōſulto: nihil imprudēter: quicquid ppoſuit efficit. **H**ac eadem certe mēs idem animus episcopo in eccleſiam eſſe debet: & eo ſtudioſior atq; propenſior: quo humanā res cūcte ne cum minima quidem alicuius diuinā rei particula cōferri poſſunt. **E**nim uero quis fidelis atq; doctus xpī anus minus nouit a xpō optimo maximo eſſe episcopos quaſi reges ſuis eccleſiis iſtitutos. Ipſe enim cum adhuc eſſet ī terris manum apoſtoliſ ſuis imponens eos ordinauit episcopos: iuſſitq; ut ierēt ī mundum uniuerſum: & omni creaturā euāgelium pradicarent ac dicerent regnum caeleſte appropinquāſſe. **A**d hac ut curarent: ſanarētq; infirmos: mortuos ſuſcitarent: mundarēt leproſos: demonas eiicerent: permiſſaq; alia ī ſuo nomine facerent: quā naturā diuinā ſunt: non humanā. **I**heſus inq; ſalua-

tor noster huiusmodi p̄sules instituit: id quod Apostolus paulus spiri-
tui sancto ascribens ait. Attendite uobis & uniuerso gregi: in quem uos
spiritus sc̄us posuit episcopos regere ecclesiam Iesu christi. Atq; talium sa-
cerdotum tanta est amplitudo & ita sublimis gradus: ut eos angelorum
nomine i Apocalipsi appellatos inueniamus. Accipimus enim episcopu
munus a primis inde t̄pibus illud in catholicis ecclesiis extitisse: ut ppl̄os
docerēt: ipsiq; ea annūciarēt: q̄ ad gloriam pertinet sempiternam. Qua-
re cū in apocalipsi iubentur angeli p̄nitentiam agere: nō de iis sermo ē
angelis: qui & in corporei sunt: & quorum alteri ob efferatam ingratitu-
dinem peruicacēq; superbiam æternis suppliciis sunt addicti: alteri humi-
les & accepti memores beneficii longe absunt a terrena contagione: sed
de hominibus potius: q̄ d̄iu in uita sunt: obnoxii sunt peccato. Nec eim
episcopi qui humani quidam sunt angeli: quoniam diuina p̄cepta ac
redemptoris nostri Christi Ihesu uolūtatem nūciant: sine peccato eē ullo
pacto possunt. ¶ Atqui p̄t̄ifex ipse quem p̄cipui honoris cā summū
uulgo appellamus: aliud quicq; nihil habet egregium: quā quod episco-
pi est proprium. Quis enim est alius summus p̄t̄ifex quam ecclesiæ Ro-
manæ episcopus? Et singularum quidem urbium episcopi dici pontifi-
ces & possunt & consueverunt: qui quāquam in suis ecclesiis sunt maximi
ac summi: eo tamen minus dicūtur: ut quem cæteris pontificibus lex p̄æ-
esse uoluit: is honorificētiore epitheto ornaretur. ¶ Sed quoniam paucis
ostendimus eundem eē in ecclesia dei episcopum: quem & regem & an-
gelum uocamus: reliquum est: ut de hoc ipso Lazaro scarampo: qui felici
quodam diuinoq; auspicio episcopus uobis contigit: non quæ dici lau-
dando possent: sed quæ non dici iniustum sit: breui oratione perstringa-
mus. Vidi plerūq; nonnullos qui cum maxime student aliquem lauda-
re: eas potissimum laudes cōquirunt & consēctantur: quæ alieni sunt iu-
ris: nec p̄stari a nobis possunt. Nam patria & parentes: quæq; alia uel
fortunæ uel corporis siue bona siue commoda sint dicenda quamcun-
q; merentur laudem: propterea scilicet m̄rentur: quod iis moderate pru-
denterq; utamur: quādiu adsunt. Fragilia enim & caduca sunt: nec i no-
stra potestate posita. Aliud profecto nihil p̄ter uirtutem & rationem af-
ferre possumus: quo de certi quicquam habeamus magnūq; polliceri.
Bona animi nostra sunt: quæ fortunæ omni contempto impetu nullam
uim morbi nullam temporum mutabilitatem nullum incommodorum
turbinem contremiscūt. ¶ Itaq; uera omnis ac perfecta laus posita est: &
collocata i sola animi p̄stantia. ¶ Quid eim memorem Lazarum epi-
scopum esse nationem ligurem: familia uero scarampum. ¶ At Ligures i
Italia quales sint: qualesq; semper fuerint: nemo sane rerū paulo peritior

Aborigines
Italia
Troiani
Aeneas

Italia

Ligures
Insubres
Gallia cisalpia

Antonius
Rainaldus
Lazarus

Priamus

ignorat. Nam ut tempore obsequens silentio preteream: quæ præclara quæque permulta facinora tempestate nostra ligures sæpe gesserint: & nunc etiam gerant: tradunt nobiles nonnulli rerum scriptores tum latini tum graeci ab origine extitisse: qui maiore ex parte imperitarent Italiae: cum in eam troiani primum uenissent aenea duce. Aborigines uero alios nullos esse quæ ligures: ita nominatos: quod montani sunt populi. Hortos enim graece motem significat. Nam Liguria prope tota motuosa est & ardua ob idque genus hominum acre atque bellicosum. ¶ Inter ligures autem scarampi proceres semper habiti sunt illustres: & id quidem in omni laudis ac probitatis genere. Quot iureconsulti: quot in omni doctrina magnitudine eruditissimi & eloquentissimi uiri: quot equites aurati & scaramporum familia prodire? Quid enim repetam in praesentia priscum illum & iclytum auctorem huius generis ac nominis scarampum: qui ex Aragonum regia in Italiam profectus post res splendidissime gestas in Liguria consedit: cum floruerit semper scaramporum domus & fortissimis belli ducibus: & religiosissimis plerisque atque amplissimis nobilissimarum Urbium pontificibus. Itaque mirandum non est: si scarampis proceribus cum praestantissimis prope omnibus primariisque familiis non ligurum & Insubrium modo: sed totius huius Galliae cisalpinæ affinitas ac summa necessitudo contracta est. Omitto reliquas clientelas amicitias uires facultates: quibus scarampi proceres plurimum pollent. Præterea consulto in medium afferre uel Antonium huius auum: uel Rainaldum patrem. quorum uirtus & domi & foris tanta est habita & tam celebris: ut eorum nomen nulla sit antiquitas deletura. Satis enim hic unus Lazarus episcopus superque est: qui omnem de se laudem queat profiteri. Non is profecto est Lazarus: qui suum iactet clarissimum genus: qui aliena laudet: cum semper studuerit non aliunde sed ex sese ipso potius deoque pendere. ¶ Nam quid de hoc tam sancto & sapienti praefula uestro Viri comenses primum ducamus laudandum Num eximiam formae bonitatem? Quæ tanti fieri in principibus consueuit: ut non dubitauerit tragicus ille de Priamo loquens ita affirmare. Priami quidem species meretur imperium. Quod si materia sequitur formam natura: quis ambigat animi praestantiae debere corporis excellentiam omnem respondere? At fit sæpe malo hominum more: ut naturæ probitas deprauetur. Eo igitur maiore admiratione dignus est Antisthes hic uester: quod omnia fit semper natura duce pro animi ratione non minus feliciter consecutus: quam diligentissime secutus. ¶ Omnem inquam corporis di-

gnitatem omne robur: omnem ualitudinem cum animi sanitate: & ui:
 atque pulchritudine cōformauit. ¶ Quare cum intelligeret ad tantam
 naturæ bonitatem accedere oportere bonam quandam præstantemq;
 doctrinam: hanc tanto studio: tanta industria: tanta diligentia est ample-
 xus: ut non diuina poetica: non regina humanarum rerum oratoria: nō
 optimarum omnium artium procreatice philosophia contentus sese pe-
 nitus sacrorum librorum lectioni Theologiæque dediderit. quibus in re
 bus tantum ualeat: ut omnium opinionem superarit. Nec sibi aliud quic-
 quam boni proposuit unquam i uniuerſa uita: q̄ quod ipsa ueritas quæ
 solus est deus: definierit. ¶ Nam per huiusmodi sapientiæ genus se faci-
 le assecuturum existimabat quod uerum & incommutabile atq; semp-
 ternum foret. ¶ Quid enim uerecundos eius memorem continentissi-
 mosq; mores: cum nulla sit omnino uirtutis pars: cuius assidua consue-
 tudine priuatum se uoluerit. ¶ Præ cæteris autem iusticiam atq; pieta-
 tem præcipua quadam cura & ueneratione prosequitur. ¶ Solebant pri-
 ſci illi gentilesq; philosophi qui dicuntur: uirtutem sequi non tam uirtu-
 tis gratia: quam ut inanem hominum gloriam uenarentur. ¶ Itaque stu-
 debant: quod est simulationis proprium: magis uideri boni quam esse.
 ¶ Omnes eorum uigilie atque peregrinationes qui septem existimati
 sunt sapientes in gracia: referebantur ad humanæ gloriæ nebulam.
 ¶ Idem stoici: idem Academici: & peripatetici: reliquique socratici facie-
 bant. ¶ Quæ nam mens uel pythagoræ samio: uel agrigentino Empe-
 docli fuerit: tum illius auratum femur: tum huius inhiatum ætne præ-
 cipitatio dilucide declarat. ¶ Nam Romani quod aut pro patria se de-
 nouerint: aut filios interemerint: aut tot tantosq; labores exanclarint:
 uel acerbissimos cruciatus mortisque pertulerint: quid aliud quam
 nominis immortalitatem apud homines affectabant? Non enim ul-
 lam ii sibi omnes: si recte uelimus iudicare: certam uirtutem expres-
 samque proponebant: sed adumbratam quandam ac fucatam uirtu-
 tis imaginem. ¶ Nam uera & indubitata uirtus suis nixa hærensque ra-
 dicibus nihil habet supra se maius nihil præclarius nihil præciosius:
 quod aut bonum aut expetendum censei oporteat. ¶ Quo fit: ut solus
 deus ea sit: atque sola uirtus: a qua tanquam abundantissimo & pe-
 remni atque inexhausto totius uirtutis fonte nostri omnes & cogita-
 tus & actiones debent emanare eoq; referri. Nec enim in terris ulla est
 hominis gloria præter eam: quæ cum cælesti gloria sit coniuncta. ¶ Qua

Theologia

Iusticia
Pietas
Gentiles philo-
sophiSapiētes
Stoici
Academici
Peripatetici
Socratici
Pythagoras
Empedocles
Aetna
Romani
Virtus

Lazarus scarā-
pus

re cum Lazarus Scarampus ab usq; puero i eo se uirtutis genere accurate ac summo cum studio exercuisset: quod i agēdo uersatur: mox iēute adoleſcētia ad ueritatis perspicuētiam animum cōuertit. Intelligebat eim generosus adoleſcēs iſeriora hāc oīa & mutabilia esse & obnoxia iteritui. Sola ea quā i cālo diuīaq; sunt: nulli casui subiecta esse: planeq; sempiterna. Itaq; ab assidua exercitatiōe sciā ad sapiētīā studiū sese cōferēs: tātum ea i re breui tempore profecit: ut cum maxima sui nomis claritudie iuris pōtificii ornaretur isignibus. Et qm̄ nosset nō ldcirco discēdum esse ut quā pulcherrima optimaque sunt: sciamus dūtaxat: sed multo etiam magis: ut secūdum ea: quā didicimus: operemur: quicquid egregii & cōspicui tot laboribus & lucubratiōibus suis per disciplinam fuerat affecutus: id ita usu quottidiano sibi fecit familiare: ut oībus ambiguum reddiderit: utra prāstātor iudicādu esset actiōis ne laude an cōtemplatiōis.

Pius pont.

Vtraq; certe uāhemēter excellit: adeo ut nemini cōtēdēdi secum i hac oī gallia spem reliquerit tāta est eius dicēdi faciūdia: tāta legum & sacrorum canonum memoria: tāta rerum uariarum & laudatissimarum i disserendo subtilitas. ¶ Mirari ergo neminem decet: si i tot ac tātis & externis & suis bonis Lazarus Scarampus est a summo pōtifice Pio cāteris omibus in electiōe comēs episcopatus sine ulla cōtrouersia praelatus: qui & multi & grauissimi uiri nō mediocri iter se cōtentione ad id splēdidissimi muneri ferebātur. Nō enim erat ignarus pater sapiētissimus nemiem oportere aliis prāesse i ecclesia dei: qui sit ullo genere laudis iis iſerior: quibus prāest. Accedebat ad rem quod nō sine causā tāti hūc fieri itelligebat: a prāstātissimo p̄cipe nostro Frācisco sphortia: cuius animi magnitudo: cuius splēdor igenii: cuius tāta est uirtus: ut omni p̄cene antiquitati uideatur antepōnēdus. Quid enim humanissimus p̄iceps noster hūc minus diligat: minus amet: quem norit nō modo esse obseruātissimum sui rerumque suarum sed plane talem: quem oīs honos & oīs dignitatis graudus debeat cupere atque exoptare. ¶ Quamobrem ut & p̄cipi nostro quā optime de se merito gratificaretur pater beatissimus: & ecclesīā uestrā uiri Comēs cōsuleret saluberrime: hūc uobis Lazarum delegit episcopū: qui & uobis ānunciaret: quā dei sunt: & eam doctriām traderet: quā ad uestre salutis atque cālestis gloriā rationem attinet. ¶ Vestrum igitur munus erit: ut hūc cum omni fide ac pietate audiat: & eius itegerrimis paternisque institutis diligentissime obtemperetis: si cupitis uobis atque uestris omnibus bene & perbeate consultum iri. Habetis enim prāfulem eruditum. eloquentem. sobrium. pudicum. facilem. benignum. affabilem omni prāditum humanitatis officio. omni bonitate insignem: cuius admonitionibus parere honorificum est. ¶ Tu autem pater amplissime est

Fr. sphortia

Comēs
Lazarus ep̄s

minime uereor fore: ut omnia regas atq; administres moderate & sapienter: tamen pro mea erga te obseruantia non desinam dignationem tuā monere: hortari: obsecrare: ut cogites etiam atq; etiam: quātam simul cū hoc ipso aucto episcopatus fastigio molem subis: cum sit episcopus nō minus operis atq; honeris q̄ honoris nomen. **Quid** eīm aliud in ecclesia est episcopus quam rex in Christo Ihesu? Exerce igitur officium regium. **Quid** enim inter regem atq; tyrannum interest? Illud nempe secundum Aristotelē: quod tyrānus: ut est cōis quidam bonis omnibus: teterimus: q̄ hostis: omnia refert ad utilitatem cōmodumq; suum. At rex quasi animus reipubli. quoniam omnia sibi cum ciuitate ducit eē communia: nihil sibi priuatim quarit: nihil uult: nihil admittit: quod idem cūctis ciuibus non sit ueluti proprium. Ita etiam tibi faciundum censeo. Cura: quæ sunt ecclesiæ. ¶ Huic uni stude. Huic inuigila. Ad huius emolumentum & dignitatem cogitatus tui omnes referēdi sunt. Ita enim præesse debes ut pro sis: quibus te præesse uoluit deus. Pasce oues meas: præcepit dominus. **Quod** uni Christus iussit episcopo: id esse & tibi & episcopis cæteris iussum existimato. **Qui** eīm rex in ecclesia & angelus diceris: gere etiam te pastorem. Neq; id tibi turpe ducendum est: cum nobilissimus poeta homerus appellet etiam Agomemnona sæpenumero pastorem populum. **Vt** enim pastor ouibus suis a lupo metuens ex aliqua specula oculis attentissimis lustrat circumquaq; omnia: nequid detrimenti per insidiatorem suum ipotetur: ita etiā tibi acerrimo igenio iteq; atq; iteq; speculandum est: ne frustra sis nominatus speculator hoc est Episcopus. Nam qđ sit diligentis pastoris officium Ihesus ipse docet i Euāgelio: cum ait se eē pastorem bonum & non mercenarium: qui cum pastor non sit is: cuius sunt oues propriæ: cum primum uiderit lupum uenientem: illas dimittit ac fugit. Lupo relictis ouibus rapiendis dispēdisq;. At pastorem bonū cuius sunt oues: facere secus omnia. ¶ Nam quia nouit eas sua interesse: ne animam quidem suam pro illis ponere uereri. Inspice igit quā accuratissime omnia: quæcūq; sint ecclesiæ commēsi conductura: nullum detractans laborem: nullū uē uitæ quidem periculum reformidans. Nam sicut nihil est ut inquit Ambrosius: Episcopo excellentius: sic nihil miserebilius: si oues sibi commissas neglexerit. Pasce igitur oues Christi. ¶ **Ea**rum saluti prospice: quibus custos quibus speculator es datus. **Quod** si tu illa omnipotentis dei: quā sub prophætæ Ezechielis: per sona episcopo ipsi quid obseruandum sit: præcipiunt: uerba quæque consideraueris: nunquam errabis. Speculatorem inquit dedi te domui Israel. Audiens ergo sermonem ex ore meo annūciabis eis ex me. **Si** autem

Rex
Tyrannus
Aristoteles

Deus

Ihesus

Ambrosius

Ezechielis

Israel

Dominus

Comum
Mediolanum
Bergomum
Brixia
Verona
Tridentum

nideris gladium uenientem: & tu non annunciaueris: ut reuertatur impius & a uia sua: ipse quidem in iniquitate sua morietur: sanguinem uero eius de manibus tuis requiram. Si autem annunciaueris: & ille non fuerit reuersus: morietur ipse quidem in iniquitate sua. Sed tu animam tuam liberaſti. Satis enim tuo officio pater integerrime fungaris: si populo Comenſi ac reliquæ tuæ eccleſiæ: quæ iuſſit dominus pro ſingulari tua eruditione annūciaueris: ſi quæcūq; ad animarum ſalutem pertinet: grauius eloquenterq; docueris: ſi operam quantum in te fuerit: dederis: ne relicto calle cæleſtis patriæ in miſeriam deruant ſempiternam. ¶ Ad quæ quidem omnia quoniam liquido ac perſpicue animaduerto tua te ſponte mirifice incitatum: nihil eſt: quod oratione ſim longior. ¶ Noui enim in nocentiam tuam. ¶ Noui ſanctimoniam uitæ. ¶ Noui magnitudinem & altitudinem animi. ¶ Noui prudentiam & conſilium. ¶ Noui iuſticiam. ¶ Noui pietatem. ¶ Nunc exprome: quæſo: recoditos theſauros tuos iuſtos non pecuniarum: quibus unus omnium liberaliſſimus es: ſed ſapientiæ cæterarumq; uirtutum: quibus es omnibus admirandus. Scis eum fidei: & religioni tuæ populum eſſe prouidentia diuina commiſſum: quo uix alius in uniuerſa Gallia ciſalpina eſt nobilior: utpote quod ab eadē olim Gallorum gente Comum eſt conditum: a qua & Mediolanum & Bergomum & Brixiam Veronamq; & Tridentum aliasq; nonnullas urbibus clariſſimas ac maximas præſci rerum geſtarum ſcriptores conditas tradidere.

Quæ quidem oratio habita eſt ab eodem Franciſco phileſo Comi in eccleſia Cathedrali. xvi. Kalendas decembres anno a Natali Chriſtiano milleſimo quadringenteſimo ſexageſimo.

Franciſci phileſi oratio pro Theodoro plato Iureconſulto.

Verat proſectò æquum & ab omnibus mea ſententia plane concedendum Illuſtriſſimi principes & uos reliqui patres grauiffimi: ut, qui in dicendi acie miles haberi poſſem non modo ueteranus: ſed iam omnino emeritus huiusmodi omni oratorio munere uacarem in tanta præſertim doctiſſimorum & eloquentiſſimorum hominum repub. Eſt enim hoc officium iuuentutis: & robuſtoris cuiuſdam ſeruientiorisq; ætatis. ¶ Non ingenio dumtaxat ad orandum non eruditione: non exercitatione eſt opus: ſed facili quadam atque expedita linguæ mobilitate: & in celerita-

te uerbōrum uoce tum clara & sublimi tum sonōra & pīcūda. Quare si qua mihi ad dicendum adiumenta: uel natura uel disciplina uel industria attulisset: quæ tamen corporis sunt non animi: hæc in homine secundum & sexagesimum annum iam nato non esse eadem quæ in iuuenæ fuerunt: & ipse intelligo: & alium fugere puto neminem. Itaque si de laudibus huius præstantis & perdocti adolescentis. Theodori plati cum pauca breui oratione perstrinxero minus fortassis aliqua ex parte satisfaciā expectationi de me uestra: erit mansuetudinis uestra: atque sapientiæ: id quicquid deterius fuerit non tam negligentia a qua semper omnium maxime unus aborui quæ ætati ipsi ascribere. ¶ Namque hoc omne quicquid ē oneris potius quā honoris non tā adiui quā admisi: quippe quæ neque Theodoro ipsi deesse poterā: quo tempore uirtutis studiū sui pulcherrius donaretur insignibus: qui eēt a me antea institutus oratoris socraticisque ornatus neque huius patri clarissimo & sapientissimo iurisconsulto Georgio plato de me persæpe quā optime merito i tanta eius læticia obsequi nō debebam. Sed quoniam hæc oīs laudatio a legū ac Iuris & ciuilibus & pōtificiū sapientiā proficiscit pauca primum de initis pgressusque huius rei in mediū referam. ¶ Qui primus leges inter mortales iuenerit isti tueritque iudicia nō eadem oīum est opio. Hebrei hunc Moſen fuisse uolunt. Atheniēses Cecropa. Argiui Phoroneum: a cuius noīe forum nō minus commode acceptū reor quā ob eam rem ita noiātū quod eo lites cōtrouerſiaque ferātur. Cretēſes Minoa atque Rhadamantum Lacedæmonii lycurgum. Aegyptiū Mercurium nili filiū cui uulcanus successit i regnum. Persæ uero zeroastres. Nam latini quo i legibus ferendis: quo iuniores extiterunt eo cæteris hoībus in hoc doctrinæ genere mirifice oībus præstiterunt. Quod autē ad Moſen attinet: hunc alii legulātorem: ut philo iudæus ē locupletissimus testis: alii sacrarū legum iterprætē prodidere. Claruitque eadem tēpestate apud suos quia cecrops apud Atheniēſes: quos cecropidas ab ipsius & conditoris & legumlatoris nomine appellatos esse constant. ¶ Et id quidem annis a mundi creatione ttribus millibus sex centis quinquaginta. ¶ Et Phoroneum qui inacho natus regnauit argis secundus annos circiter trecentos postea legibus argiuos ac iudiciis munisse. Nam Rhadamantum & huius fratrem Minoa qui Ganymedem rapuit. Europa & Asterio natos fuisse longe his tribus posteriores. Lycurgum uero quas leges lacedæmoniis tradidit a cretēſibus accepisse. At Zeroastres rex battrianorum qui primus omnium magicam illusionem repperit: quibus fuerit tēporibus satis ea rōne patet. quod aduersus eū Ninus rex assyriorum dimicauit. Et ne sum narrādo plyxior neminē i-

Theodorus
platus

Georgius pla-
tus

De legum iue-
tore
Moſes
Cecrops
Argiui
Minos
Mercurius
Zeroastres
Philo iudæus

Phoroneus

Ninus rex

terlegū latōres inueniō: quē antiquitate **Mercurio** comparē. **Hunc** aliis
oibus legumlatoribus q̄ longissime superiorem: Idcirco Ioue **Maiaque**
natum poetæ cecinerē: q̄ & mentis acumine iuguerit & prudentissimus
fuerit. **Mercurium** enim auctorem fuisse affirmant eloquentia: quæ ex i-
tellectu gignitur & prudentia eundemq̄ & palæstræ & liræ & præstigio-
rū peritiā primū tradidisse. Sūt etiam qui hanc laudem legum ferenda-
rum dent **Eaco** **Achillis** auo: cuius filium **Peleeū** cum argonautis aduer-
sus **Cholcos** nauigasse ondit **Orpheus**. Quā plurimos præterea legimus:
q̄ cererem oīum primam extitisse arbitrentur ferēdæ legis auctorem: qđ
eo argumento refelli pōt quod cererem fuisse constat annis ab initio mū-
di tribus millibus septingentis octoginta: **Sed** q̄ omnem illam superiore
antiquitatem legalis sapientia gloria superarit. **Solona** fuisse contendunt:
q̄ antiquatis oibus **Draconis** legibus præter eas quas de cede tulisset: ipse
leges **Atheniensibus** dedit: quos ob eam rōnem axes nominauit: qm̄ in
lignis axibus scriptæ essent. Et floruit qđem **Solon** inter septem græciæ
sapientes **Olympiade** quadragesimaseptima: uel ut alii phibent quinquæ-
gesimasepta **Pisistrato** **Athenis** regnate. **Huius** aut̄ unius philosophi le-
ges adeo apud omne pene hoīum genus illustres atq̄ præclaræ sunt ha-
bitæ: ut ne **Romanos** qđem puduerit post exactos reges easq̄ leges omīs
penitus sublatas quæ prius ab ipso usq̄ **Romulo** latæ fuerāt athenas mit-
tere decem legatos: q̄ inclytas leges **Solonis** peterent: qbus romana resp-
fundaretur. **His** in decem eburneas tabulas perscriptis in **Vrbemq̄** alla-
tis & pro rostris ad apertiore uolentium pceptionem positis: propterea
duæ postea tabulæ **Hermodoro** ephesio auctore in annum pximum ex
publica potestate adiectæ sunt: qm̄ ad tantæ ciuitatis iperium pluribus le-
gibus esset opus. Et ita leges sunt duodecim tabularum appellatæ. **Dein**
de secutum est ius ciuile. **Legis** actiones. **Ius** elianum. plebiscita quæ po-
stea lege hortēsis pro legibus hīta obseruataq̄ sunt. Post hæc ius id addi-
tum necessario est quod senatusconsultum noiatur. **Deiceps** adiecta op-
portune sunt edicta prætorum: a quorum honore ius est appellatum ho-
norarium. **Ad** postremum aut̄ principe constituto accepto ue illud ē ius
introducunt: quod ab unius principis uolūtate manans principale uo-
catum est: **Quid**. n. singillatim memorem aut de publicis aut de priuatis
rum legibus quæ priuilegia dicuntur? qđ de consularibus & tribunitiis?
qđ de satyris? qđ de iure militari? qđ de iure quiritiū? quid de constitutio-
nibus? qđ de prudentium responsis? **Nulla** est prorsus neq̄ legis nec æq-
tatis nec iuris pars quam **Romani** aut legumlatores aut iurecuncti in
tactam idiscussamq̄ reliquerint. **Non**. n. in tot corūcanis. brutis. sceuolis
paulis. labæonibus. pomponiis. trebatiiis. tulliiis atq̄ aliis ppe infinitis unū

Eacus
Achilles

Olympias

Romulus

Romani

aut **Lycurgum** aut **Solona** iuenias. **Quam**.n.nunq̃ in uniuerso terrarū
ocbe remp.excelluisse meminerimus:quæ cum i ois laude uirtutis: tum
maxime i splēdore iusticiæ cum romanorū imperio cōparari queat? **Hæc**
autem nō natura sed disciplina primum acq̃ritur:& ea q̃dem disciplina:
quam nobis legum & iuris ciuilis & sciētia subministrat. **Hæc** sane ea est
iusticia quam ait **Euripides** **Hespero** atq; **lucifero** magis eē mirabilem.
Hæc iquam una uirtus ita cūctis uirtutibus antecellit: ut q̃ eam adeptus
sit solus: bonitatis cognomētum adeptus existimetur. **Quare** cum orna-
tissimus adolescēs. **Theodorus platus** ab ipsa usq; puericia quodam na-
ture ductu bonitatem arderet: audiretque quotidie hæc per iscitiam po-
tissimum comparari ab eloquētia studio qua nō mediocriter ualebat ad
legum & iuris ciuilis sciētiam quasi **sulpitius** q̃dam animum cōuertit. **Et**
citabat eum præterea uel paterna uel maiorum suorum gloria: quorum
se dissimilem fore mōstri similimū ducebat. **Nō** enim erat ignarus **plato**
tum familiam quæ nūc uocat: nam priscis temporibus **platonica** dicta ē
a **platone** philosophorū oīum maximo & grauissimo duxisse originem.
Platonem uero ipsum q̃ suo proprioq; noīe **Aristocles** dictus ē referre pa-
ternum genus in codrum regem **Melanthis** filium: maternum autē i **dropi**
den poetam solōis fratrem. At **solona** & **dropiden** i **nileum** heroa. **Hic** ui-
dere licet uim solertiamq; naturæ nō absurde in posteros etiam propaga-
ri. **Vt** enim **Theodorus** ad legalis excellētiae laudem raptus ē **Solona** scili-
cet imitatus. Ita huius frater **Petrus Antonius** diuino igenio adolescēs ad
oratoria poeticæq; præstatiæ gloriam impulsu quodam & tanq̃ necessari-
tate naturæ: quæ a **Dropide** fratre **solonis** fluere: tanto se studio cōtulit:
ut iam natu maioribus illisq; doctissimis cōæquandus iudicetur. **Scimus**
enim **Dropiden** eē ab omnibus poetam eloquentissimum & grauissimū
habitum. **Nam** **nileus** adeo claruit rebus bellicis ut inter heroas numere-
tur: quem etiam ipsum q̃ **Petrus antonius** perpulchre emuletur nouistis
omnes. **Sed** ut eo unde diuertit nostra reuertatur oratio: qualia quantus
que legumlator **solon** fuerit ex iis satis superquem patere arbitror: quæ a
me modo narrata sunt. **De platone** uero quid attinet prædicare: cuius li-
bri decem de rep. & duodecim de legibus locum nullum prætermisere:
quē ad oēm iusticie iurisq; rōem p̃tinere uir sapiētissimus iudicasse. **Quā**
uero **Theodorum** oporteret uahemēter accendi atq; inflamari ad eam
quam naturæ suoque instituto tantopere cupiebat sciētiam consequen-
dam **Georgii** patris nomen atque honos erat in causa: quem uidebat in
mediolanensi rep. præstantissimis etiam iureconsultis doctrina & innocē-
tia plurimum anteire ob eamq; rem adeo ualere & auctoritate & gratia
apud diuinum principem nostrum **Frāscum** sp̃bortiam: ut de nemine

Theodorus
platus

Plato
Aristocles

Petrus antonius
Platus

Dropides

Solon
Libri. x. de rep.
Libri. xii. de le-
gibus.

Georgius pla-
tus

Fr. sp̃hortia
dux

melius sentire uir prudētissimus summusque uideatur. Quam obrem cū
 primum se Ticinum cōtulisset id studiū cuius gratia profectus est tāto la
 bore tāta cura tāta aggredit̃ diligētia ut intra tertiū annum ī publica re
 petitione: quam uocat̃ scholastici: eam de se opinionem ī omnium aīmis
 collocarit: ut nulla ex parte maioribus suis inferior futurus cēferetur.
 Videmus sane apud nō nullos usu plerunque fieri: ut qui adoloscētes
 asseruatione aspectuq; suorum liberi sunt licentia ea oī: quam habēt: nō
 tam uitantur quam abutātur. Nam quod tempus in audiēdo debet legē
 doq; consumi: id aut in ludis aut ī comēsationibus teritur cū magno ip
 sorum dedecore īngētīq; detrimento rei familiaris: At istorum talium dis
 simillimus Theodorus ne pūctum quīdem temporis omittebat quomi
 nus aut eruditissimos honestissimosq; doctores audiret: aut legēda tra
 ctaret: aut quæ legerat & tractarat litterarum monumentis commendaret
 Eorum autem æqualium & cōdiscipulorum semper cōsuetudine usus ē:
 qui aut docti & boni essent aut cuperēt tales effici. Sciebat enim probos
 adoloscētis: ubi etiam minus improborum cōsuetudine a recto animi in
 stituto flecterētur: suspicione tamē deprauari moris nō uacare omnino.
 At eos omnis qui cæteris aut auxilium sint aut cōsiliū allaturi nō mīus
 famæ quam iusticiæ atq; integritatis rationem habere oportere. Consul
 toribus uero in omni quæstione æque facillimum atq; subtilissimum se
 præstabat. Quod autem ipse uel di cēdi uel disserēdi gratia quæreret: ut
 acute iuenerat: ita modestissime pponens mirabili artificio: ad quem fi
 nem itenderat: deducebat. Et peruiacium omnem exorsus id solum qđ
 ueritatem saperet: sequebatur. Spectatissima. n. ingenia mendacium nul
 lum admittūt eamq; sibi in disserēdo uictoriam propōi uel maximam ar
 bitrātur: si a ratiōe nusq; diuerterint. Præterea quod tempus uix aliis in au
 diēdo ciuili iure satis eē cōsueuit: id Theodorus platus in utroq; iure pe
 nitus perdiscēdo lōge prius absoluit: Et ne id qđem mirū. Nō enim otio
 se debebat nullas illecebras sectabatur. nullam faciebat ītercapedinem:
 totus erat ī audiēdo. totus ī legēdo. totus ī scribēdo. totus ī disserendo:
 Quo factum ē: ut cum quarto studiū sui āno docere qđ didicerat publice ī
 maxima audiētium frequētia cepisset. Ecce cum īcredibili admiratione
 oīum āno septimo ex quo primum ticinēsem: ut ita dixerim: ariopagum
 ex nostra mediolanēsi academia petiisset ab oībus sit: ut uidetis: dignissi
 mus iudicatus quem utraq; īsignia decorēt. Sed iam me locus ipse atque
 tēpus admōet: ut posteaq; de legibus ac iure ciuili locuti sumus: paucis p
 curamus de iure pōtifício. Id aut qđ primus apud romanos iuenerit quē
 nūc Pompilio antepōnā: habeo neminē. Nā apud alias natiōes atq; ciui
 tates ut uarii dii ī honore sunt hīi: ita uarii supstitiones ritus iuraq; fue
 rūt adeo ut ēt dæmōnes pro diis haberent. colebat eīm stulta illa gētilitas

Theodorus
 platus

Gentilitas

& bonos quos opinabatur & malos deos. At malos quidem ne obsessent: bonos autem ut possiderent. Sed ut reuerteretur ab Numā. Is genere fabinus: cum Romano successisset in regnum: uideretque Romanum populum longa bellandi consuetudine efferatū aliud nihil malle quam uastationem quam pradam quam interitum: quo illum tandem ab ea immanitate animi diritateque auerteret ius pontificium introduxit per tripudia & saltatus ludosque solennis adhibitis sacrificiis & carminibus: quibus placari numina propitiisque reddi maximo studio rex callidissimus perlinaserat. Quare quidem superstitione ubi simul cum imperio in dies magis magisque augesceret: ea demum per aduentum ueri & omnipotentis humani generis redemptoris christi optimi maximi radicatus excisa corruit. Estque tempestiue nouum ius pontificium impolutumque: oblatumque a sacris libris grauissimisque sanctionibus constatū decreti atque decretalium uoluminibus sanctissime continetur. Quare certe omnia Theodorus platus non audiuit & didicit solum sed etiam quacuquissime edidit: & alios quam subtilissime & quam elegantissime summa cum laude docuit. Quare cum ita sint: Reliquum est praeclare adolescens Theodore plate ut quare tibi humani diuinique iuris ornamenta in hoc sacratissimo templo in hoc religiosissimo die in hoc tanto & tam illustri amplissimorum hominum conuentu exsumi atque uniuersi magistratus auctoritate coram parata iteris: accipias ea mente: eo animo: eo consilio: ut omnia semper & dicas & agas: & modereris pro dignitate tua maiorumque tuorum. Nec enim satis est quod iustitiam pietatemque didiceris: nisi eas in omni actione repraesentas & iustissimum te praestiteris & integerrimum & hominibus deoque carissimum. Versetur tibi assidue ante oculos scientissimus hic & continetissimus iureconsultus Georgius pater tuus. Versetur Plato ipse. Versetur Soloni. Versentur quotquot a Codro rege athenarum & ab heroe Nileo magni & egregii uiri in omni genere & uirtutis & gloriae. Ad hanc usque aetatem enarrant. Et ut breuitatis gratia praeterea innumerabilis fere non solum utriusque iuris eruditissimos uiros sed et eques auratos & fortissimos belli duces & urbium dominos ac pontifices: quibus polluit clarissima domus tua. Repete memoria Maseum muzanum autem maternum uirum illum grauissimum planeque humanissimum cuius prudentia cuius eloquentia tanta fuit ut eius opera & industria excellentissimus princeps noster relicto in apulia tot urbium tot populorum opulentissimo principatu ad magnanimum illum ducem diuum Philippum uenerit: cuius aduentum diu concupitum atque exoptatum quoniam philippus fecerit: non obscure nec dissimulat ostendit. Nam Maseum quod esset consilii iusticiae secretarius ordini senatorio quam primum ascripsit: tantoque semper huius in honore ut in maiore neminem. Nam quod ego memorem: quanta de tua & eruditione & probitate sit expectatio cum apud alios uniuersos uiros claros & praepotentis tui apud nobilissimas primarias familias: quibus cum tibi est affinitas: quorum certe omnium opinioni tibi uidentur non modo ut respondeas: sed ut ea mirabiliter superes. Verum ne singula persequar quanta nunc tibi ad bonas actiones necessitas quantum

Georgius
platus
Plato
Solon
Codrus rex
Nileus
Opera Masei
muzani Fracisci
sphortia
uenit Mediola
num

Blanca Maria
dux
Galeacius Ma-
ria
Hippolyta
Latonia

calcar est additum: quod regina hæc nostra diua Blanca Maria simul cū
splendidissimis regulis Galeacio & Hyppolita quasi latona quædā phœ-
bo dianæq; omnia coruscās sua te præsentia honorat. Quæ sane res una
lōge est: & præciosior & illustrior q̃ ciuilis pontificiūq; iuris aureū om-
ne gemmatumq; diadema.

Quæ quidem oratio habita est ab eodem Francisco philelso Papiæ in ec-
clesia cathedrali tertio Nonas augustas anno a Natali xp̃iano Millesimo
quadringentesimo sexagesimo.

Francisci philelfi oratio habita Mediolani i p̃icipio studii.

Galeacius Ma-
ria dux

Italia

Dares
Entellus
Annibal
Fabius

Quam eloquentiæ & illustrium disciplinarum studia ad-
trarios sint redacta: reuocatur miles emeritus post quitum
& uigesimum annum i aciem docendi & ne is quidem iui-
tus: cum intelligat huiusmodi benignitatis munere se re fa-
cturum excellentissimo suo principi Galeacio Mariæ non
gratam solum uerum etiam periurādam. Si ita instituerit florentissimæ
huius reip. iuuetutem: ut & dicendo & iudicādo iure possit cum uniuersa
Italia de gloria contēdere. Non igitur cuiquam obscurum eē debet ui-
ri clarissimi & quod sit nostri sapiētissimi principis cōsiliū: & quod item
meum institutum. Caterum ea mihi molestia: quod non eadem uis: ac
uigor tuetur: atq; corroborat corporis huius instrumēta: quo ingenium
ipm meū itellgētiq; munit: ac pollet. Vbi ei pristinus ille uocis uel sono-
ri cōcentus uel tēpestiua cōtētio? Vbi firmitudo lateq; Vbi linguæ i oē
motū uel celeritas uel facilitas: hæc oīa sunt una cū ætate magna ex pte
facta debiliora. At uolūtas certe bene pmerēdi eadē ē: q̃ prius: & sapiēdi
studiū lōge uahemētius. Aius uero tū i fractus tū nulli neq; ignauia neq;
desidiæ seruiēs. Nec Dareti cedebat Entellus. nec Annibali Fabius: & bos
quo lassior ē: eo magis cauet: & firmioribus nitit. Eniū uero quāto pulchri-
us ē didicisse quā discere: tāto aius senis quam aius iuuenilis plus & ui-
get: & sapit. Quo fit: ut & cōsulēdo & istituēdo senilis grauitas ueneratiōi
habēda sit semp perinde atq; iuuetutis: & dux & gubernatrix. Quibus
ipse ductus rationibus non sum ueritus tertium iam & septuagesimum:
agens ætatis annum docendi arma resumere: & tanquam Neoptolemus
quidam in aciem descendere aduersus iacula sagittasq; ignorantia & i-
scitiæ: breui futurum sperans: ut gratificando humanissimo nostro prin-
cipi: & huberrimos & honorificos fructus his omnibus pariam: qui se
cum doctioris: tum etiam melioris mea industria reddi non detrec-

tauerit. Quare qui modestissimi adoleſcētes i hūc locum diſcēdi studio cōueniſtis: ad audiēdum aimos parate. Vos autem ceteri uiri grauiſſimi qui nō ut aliquid diſcatis: ſed uel iudicādi uel mei honorādi gratio hic adeſtis. Si æquo animo ac placide tuleritis quæ a me paucis diſſerētur: permagnas ſim proſecto uobis & immortalis gratias habiturus. Nūc uero ne ſumus dicēdi prolyxiores quam uel perſonarum dignitas uel temporis breuitas patit: ad eorum declaratiōem noſtra oīs ſe cōuertat oratio quæ i politicorum libris ab Ariſtotele erudiſſimo eloquētīſſimoq; philoſopho tractata diuinitus atq; perſcripta ſunt.

Frāciſci pbiſelfi oratio ad Siſtum quartum pont. maximum.

Quam mihi proſecto mirificam animi læticiam affert cōcupiſſima diu atq; exoptata ſanctitatis tuæ præſentia pater beatiffime: hæc nō mediocriter offendit importuna hæc uocis rauitas: quam partim itineris difficultas partim aſperitas hyemis irulit homini ſeni utpote iam agēti ſeptimum atque ſeptuageſimum ætatis ænum. Qua quidem iſcommoditate fit: ut quo ut me oportuiſſet i agēdis tibi gratias ornatu dicēdi pro tāta tua i me beneficentia: qua ſim accerſitus i hoc domicilium orbis terræ: quo reliquum uitæ meæ exerceam i laudem omnipotētis dei ac tuæ beatitudinis: eo i præſentia cogar abſtinere. Sed recreat me: ac bono animo eſſe iubet ſingularis tua ſummaque ſapiētia: qui nihil temere nihil iſconſulto ſed omnia potius pro ratiōe & recto animi iudicio metiaris: cōſyderes: modereris. Quo factum iri exiſtimo: ut eum etiam imiteris: cuius expreſſum quoddam & uiuum eſ ſimulacrum: eiſdemque uices i terris ſanctiſſime atque inocētiſſime repræſentas. Vt eim ille ſeiſpum donās ſola beneficētia: cuius partes ſecūdum Ambroſium beniuolētia liberalitasque ſūt redemit uniuerſum humāum genus: quod perierat: ita etiam tu pater beatiffime pro caritate diuinitus tibi iſgenita ac benignitate pōtificiali cum me mihi reſtitues: tum uocem illam priſtinam ac ſonoram efficies etiam clariorem. Pro autem tali tātoque bñficio: quas tibi tādem gratias ſim acturus: eas certe quibus tibi ſapiētīſſimo reipublicæ chriſtianæ antiſtiti gratias offerri nihil queat. At quas denique: alacrem atque ſynceram ai gratitudinem: quæ una uirtus quam ſit pulchra quātique faciūda: uel eo probatur argumēto: quod primus ille angelus impietatis filius ſola ingrati tudine corruit præceps ex illa cæleſti ſublimate in tenebras ſempiternas: Nam ſi gratus eſſe uoluiſſet: ſi accepti memor beneficii: neque inuidiſſet creatori ſuo: nec in diram illam ſcleratamque ſuperbiam exaſſiſſet. Mea uero

Angelus

Superbia

animi gratitudo ea futura sit: ut tuum diuinum nōmē quod sua natura
splēdidissimum est: splendore etiam orationis tam grācæ quam latinæ
eodemque & carmine & oratione soluta: id quod alius ex hominibus no-
stris præstare nemo potest: quātum uel auniti īgenio: uel doctrina effice-
re diligentiaque poterō: transfundam in omuem posteritatem: & ita trās-
fundam: ut nulla sit hominū ætas illud obscuratura. Non enim ea hu-
mana gloria appetenda non est: quæ per optimas actiones se diuinæ glo-
riæ similem reddit: tum omniā hominū bona a diuinis bonis profluāt
sit necesse. Interea uero temporis clāmētiam tuam rogare orare obsecra-
re obtestariq; nō desinam: ut hūc humillimum seruū tuum ut omni fi-
de & obseruātia tibi deditissimum ita commēdatissimum habeas: siqui-
dem putas nullum apud me beneficium tuum ītermoriturum.

Francisci philelfi oratio habita in principio **Q**uestionum tusculanarum
M. Tull. Ciceronis in studio urbis Romæ.

Tirenes

Qui tirones primum in casta uenerint: ne rerum bellicarum
imperiti omnino possint existimari: consuerunt ea itra ual-
lum repræsentare: quæ in dimicandi arte didicissent. Et ita
cum mira quadam corporis agilitate nunc exilientes resiliē-
tesque nunc procedentes audientius: nūc in pedem se refe-
rentes per omnem motum gestumque membrorum aut ensē in uarias
iubrando corruscandoque partis: aut hastam ultro citroque in multipli-
ces iētus concutiendo perspicuum asferre argumentum cum uirū sua-
rum ad alacriter strenueque pugnandum tum etiam fiduciæ ad uincen-
dum. At milites ueterani uiri clarissimi qui in hunc locum cōueiūstis ho-
norandi mei potius: ut existimo: quā audiendi gratia: ut sunt diu ac mul-
tum exercitati fortissime per pulcherrima quamplurimaque facinora: ni-
hil huiusmodi facere aggrediuntur: sed tantisper quietem agunt: donec
descendatur in æciem: Quo ubi uentum est: & itur in pugnam: nō secus
ac leones marmarici qui uocātur in hastem obuiam illico feruntur tāta
ui tāto impetu tāto robore ac turbine: ut nusquam nisi parta uictoria cō-
quiescant: Idem mihi quodammodo ii facere soliti uidētur: qui nuper in
docēdi quasi aciem profecturi prius quam de rerum magnitudie atque
splēdore: quarum se īterpretes haberi uolūt: quicquam laude dignum in
medium efferāt: tempus fere omne cōsumunt: ut sunt Iuuenes: i elegātis-
simo quodam orationis apparatu: De rebus autem ipsis uix aliquid pro
auditorum utilitate attingētes. **¶** Quam ego cōsuetudinem et si minime
reprehēdo: cum sit tum ea ætate tum prima exercitatiōe minime īdigna

**Consuetudo
Exercitatio**

nō satis tamē eōs cum illis cōuenire semper existimaui: qui i dicēdi docē-
dique curriculo quam diutissime uersati rerū debēt grauissimarum po-
tiusquam fucata cuiusquam oratiōis ad demulcēdas audiētū auris ha-
bere rationem. **Quod** si alteri cuiquam est cōsiderādum tum mihi potis-
simum qui ætatis iam ānum agens septimum ac septuagesimum: tādū
sum i omni oratiōis genere per uniuersam propemodum exercitatus Ita-
liam i maximis & amplissimis ciuitatibus eisdemq; primariis: ut dici iu-
re possim i huiusmodi studiō certamē miles nō modo ueteranus sed i
dubitato etiā emeritus & ita emeritus: ut musag. tēplo arma uicticia per-
ide quasi Romulus ipsiā Ioui feretrio iāpridē obtuleri. In præsentiā uero
tāquam i aciem accersitus atque reuocatus a **S**āctissimo & eodem I om-
ni laude nobilissimæ disciplinæ & exquisitissimæ eruditōis sapiētissimo
Domio nostro **Sisto** Quarto totius reip. christianæ pōtifice maximo atq;
optimo ad luuētutem istituēdam i hoc domicilio orbis terræ humāitatis
artibus: quæ aliud nihil est quam totius uitæ morumq; disciplina: quem
omnium magis imitari debeo quam tātī pōtificis summam sapiētiam?
Ex illius enim ore nihil prodit omnino: quod minus sit quadam mirifica
grauitate excultaque doctrina præceptisque iis refertum: quæ tam ad be-
ne beateq; uiuēdum quam ad omnem honestatem & dignitatem perti-
nent. **Accedit** ad rem quod eē Romæ nō nullos audio: qui uiri disertissi-
mi nullum quottidie prætermittūt luculētissimæ d. ctiōis ornatum: quo
& delectent eos: qui audiūt & agāt ad omnem animorum aut motū aut
etiam quietē. **Quæ** de tribus reliqua tribus pars i docēdo uersatur: quæ
que & mea est dignitatis: & ad interpretationem quæstionum tusculana-
rum. **M. Tull. ciceronis** spectat maxime i ea tractāda nullum meū: ut spe-
ro: desiderabitis officiū. **Quare** ad audiēdum animos parate: **De** rebus
enim altissimis & cognitiōe dignissimis i his quinque libris quos sumus
exposituri: quam cumulatissime simul & quādiligentissime scripsit cice-
ro. Romæ pridie idus Ianuarias. **M. cccclxxv.**

Romulus
Iupiter fe. e-
trius

Sistus quartus
pont. max.

M. Tull. cice.
Quæstiones
tusculanæ

Fraucisci philelfi oratio de suo in urbem reditu ad **Sistum** Quar-
tum pontificem maximum.

9

Vāta sit i obseruatōe promissæ fidei grauitas quāta uenera-
tio cōstitutā: pōt uel eo argumēto nō difficulter animadu-
er-
ti pater beatissime: quod religio uniuersa & sactimonia chri-
stiana in sola fide fundata est: & eam quidem fidem quæ in-
conuentis atque promissis cōsideratur: idcirco arbitran-
tur uiri docti & diligentes hoc appellatam nomine: quoniam per il-

Fides

Mediolanum

lam quæ promissa fuerint fieri oporteat. Non igitur absurde quò fidem
eam impollute seruarem: qui hinc **Mediolanum** repetēs adducēdæ fami
liæ meæ gratia me obstrinxeram tuæ beatitudini: ecce ut uides: redi con
temptis cæteris rebus omnibus & publicis & priuatis. **N**ateor equidē seri
us me rediisse quam putaram. **Q**uod certe nulla mea uel negligentia uel
culpa alia factum est: sed aut diuina quadam prouidentia: cui aduersari
nemini licet: aut malignitate fortunæ: si quā tandem fortunam eē dixerim
mus: quæ quod nefas est credere: potior sit diuino iudicio nobis sane oc
culto: sed eo plane & incommutabili & oī certitudine certiore. **A**t ausim
affirmare pater clementissime p multa mihi fuisse impedimēto: quo serius
fungi officio meo quierim: & primū quidē repētinus: ut cætera missa fa
ciam: duorū meorū liberorum casus mihiq; pro humanæ ibecillitatis con
ditiōe admodū molestus: quippe q p dieq; paucorū iteruallū uitā deserue
re præclaræ illi qdem idolis ifantes & magnæ spei. **A**gebāt eīm ætatis an
num alter septimū alter octauum: cū & uigerēt: & sāperēt lōge magis quā
pueri. **E**x quorum iopinato celeriq; obitu misera mater mihiq; carissima
tātum aīo dolorē marorēq; cōcepit: ut i uahemētissimā ægrotationem i
ciderit. **D**e cuius breui recuperāda ualitudine cū eruditissimi prudētissi
miq; medici mihi suaderēt: coactus sum enētū rei expectare: ut nō ianis
oīno reuertisse **Mediolanū** possem existimari. **Q**uæ eīm alia cā co me re
uocarat: quā ut uxore & filios reliquāq; familiā mecū ad urbē ducerem:
ubi sub **Christo** meo **Sisto** quarto pōtifice **Maximo**: uitam oēm eē actu
rus? **S**ed oh quā uarii quam icerti quā mutabiles sunt casus humanæ hu
ius naturæ: quā miserabilis cōditio nostra oīs. **C**ū uisā iā foret uxor cōua
luisse: meq; itineri accigerē: uel potius iā essem i itinere: noua calamitas
supuenit. **I**lla eīm exceptis itra præcordia penitus acerbissimis illis filiorū
amissorū uulneribus cū diutius ea ppeti nō posset: repēte pp abortiuum
partū: quē ante illoz obitū passā fuerat: ita uexata ita exaimata ē: ut mor
ti ipi prope cōcederet. **Q**uæ qdē oīa aliāq; quāplutima mecū ipse uolutās
aīo statui potius eē redire solus: ut antea solus uenerā: quā si diutius dis
ferē: aut irā diuinā aduersus me cōcitarem: tanq oīa uellē pro meis opta
tis cōseq; aut tuæ summæ sapiētiae suspiciōē afferrem uiolata fidei: qua
ipā apud me nihil ē nec antiquus nec sanctius. **A**dsum igit pī beatissime
ea facturus oīa: q uel ipse iusseris: uel tibi grata fore aiaduero. **N**am
ego tibi & sacrosanctæ **Romanæ** ecclesiæ me & uiuū & mortuū dedicaui
ac deuoui.

Cæsar

Fredericus aga
thus

Laura magda
lena

Sistus quartus
pont. max.

FRANCISCI PHILELPHI AD IACOBVM ANTONIVM MAR-
cellum patriciũ Venetũ & equitẽ auratũ de obitu Valerii filii cõsolatio.

CUPIENTI MIHI ALIO Quid ad te scribere Iacobe Anto-
nii Marcelle quo tuus acerbissimus mæror ille quem ex i
opinato & immaturo obitu Valerii dilectissimi filii aĩo cõ-
ceperas: aut tolleretur omnino: aut magna ex parte leuare
tur: eo: difficilius consolationis genus est oblatum: quod
paris ægritudinis socius accedens non minus ipse consolandus uidear:
q̃ te consolaturus. Quod eĩm cõsiliũ cuiquam sit daturus: qui sibi uix
possit? Qua spe alteri medeat: qui ipse i morbo sit? Sum equidem eodẽ
quoq; transfixus uulnere: quo te uideo laborare. Erat eĩm mihi puer mi-
rabili idole Olympus Gellius: qui nato tertio Idus apries anno a natali
xp̃iano millesimo quadringentesimo quinquagesimo tertio cũ nouum
impletset octauũ annũ: ea & loq̃batur: & sapiebat: quæ uix adultæ: aut et
grandioris ætatis solent. Nihil leue præ se ferebat: nihil cõtēpnendũ. Vr-
banis erat & cõpositis moribus. Ingenio acri & sæcũdo & splendido. Lin-
gua ad omnem celeritatis ad oẽm motus conueniẽtiam expedita. Voce
clara facili & sonora. Aspectu miti & grato. Ea compactione aptitudine-
q; membroꝝ: quæ & strenuitatem referret & robur. Et ne curiosius cũcta
singillatim persequar: talis erat Olympus meus: ut in eo omnia naturæ
ad probitatem adminicula inesse uiderent. Quid eĩm memorem: qua
esset in me obseruatia? quo cultus? Qua pietate? Quam omnibus i rebus
studeret paternæ uel institutioni uel uoluntati nõ minus obsequi q̃ parere.
Hic mihi iocũdissimus tantæq; spei filius nuper ad octauum Idus Mar-
tias depositum quod acceperat usurarium: repetenti deo optimo maxi-
mo non modo reddidit: sed ita grato aĩo ita libenter reddidit: ut nõ uita
excedere sed i sempiternæ atq; beatæ uitæ domicilium sese commigratu-
rum & cõstanti sermone & uultus tranquillitate hilaris quodammodo
ac lætus certo credere significaret. Quid animi tum mihi fuisse putas: cũ
repente illum inter loquendum simul cũ uoce spiritus defecit? Non po-
tui equidem quod fragilitatis est naturæq; humanæ: in tam recenti tam-
q; inopinata luctus acerbitate non commoueri animo: cum eodem tem-
poris puncto quem tam uahementer diligerem: & uiuum ituerer & mor-
tuum. Itaq; ubi cogitabũdus ac subtristis aliquãdiũ siluissẽm: tandẽ non
sine gemitu erupi in hæc uerba. Quam miserabilis est humana conditio
Quam ridendi cogitatus nostri. Quam stulta cõsilia. Quam uanitatis
plena sunt oĩa. Nihil eĩ certũ i hoĩum uita: nihil cõstans: nihil diurni. oĩs
spes nostra ianis eĩ. Omne uotum frustra. Quid de te mihi fili dulcissime:

Jacobus Antõ-
nius marcellus

p̃ior laudat
infans

Olympus ge-
lius

q̃uæ huius
laudatibz

humana q̃
dico misera

ad mortem
exclamatio

ad reformandum
in morte carior

Menader
Trophimus

nōn ppōnebā? nōn pollicebar? nōn futurum existimabam? Gratissima
tua præsētia iucūdiſſimoq; affatu lauabam curas: oblectabam animū:
meq; ipſe mihi totum uendicabam: Quem ſenectutis meæ bacchulum:
ac præsidiū fore arbitrabar: en exanimū subito nullūq; aspicio. Heu
me miserū atq; infelicem. Sic me Olympe dilectissime deseris? Sic de-
stituis patrem ſenem. O ineuitabilem uoſtram neceſſitatem. O ferreū
atq; inexorabile humanæ legis iudiciū: quod nullis præcibus nullis p-
miis: nulla ui neq; mutari nec flecti poteſt. Hæc paucis queſtus illico re-
diens ad me totus coepi me tacitus mecum cogitare: ac me paulatim le-
uitatis arguere quod ea eſſem imprudentia: ut neſcirem: & qua lege nati-
eſſemus omnes: & quantum quodq; dolendum foret: aut non dolendū.
Continuoq; ita cogitanti mihi ea uenerunt in mētem: quæ græcæ apud
Menandrum dicta ſunt i Trophimū. Sed ea referātur a me latine.

Si lege natus Trophime tu fores ea:
Vt omnia ad uotum tibi: quæ uelles: fluere:
Et id deorum aliquis recepiſſet tibi:
Reſte doleas quidem: ſeſellit enī fidem:
Ac fecit abſurde: ſed iſdem legibus
Commune quoniā tu quoq; qbus nos alii:
Cælum hauſeris: ut audētius tecum loquar:
Ferenda ſunt hæc fortius: & animo ſimul:
Voluenda graui quæ dico: paucis accipe
Homo es & ob id mutabilis quidem citius
Reſ admiferas: ruſuſq; aīal nullum mala
Admittit ultro: iureq; id ſane: quoniam:
Natura quē tulit imbecillum: maximis
Se rebus is fulcit: cadens igit bona
Quāplurima cōterit: ipſe uero nūc Trophime
Neq; admodum orbatus bonis ex eximiis
Nam ſunt tibi nūc: mediocria quidem mala.

¶ Mediocriter igitur tibi quod deeſt: ſeras. His igitur menandri uerſi-
bus primum admonitus: & quæ eſſet naturæ lex: & quæ hominis infirmi-
tas: & quanti quod accidit incommodi: faciundum ſit: & quomodo feren-
dum: deīde ad ualidiora rationis remedia auxiliāq; cōuerſus ita ſum iis
& adiutus & confirmatus: ut itelligam plane mihi mali eueniſſe nihil:
quod Olympon meum quo ne uitam quidem ducebam cariorē: nō
tā morte amiſerim q̄ permiſerim. Hæc aut qualia fuerint: i te cōſolando
breuiter oſtēdam. Neq; enī futuz ueſteor: quo min⁹ rationi malis q̄ per-
turbationi obtēperare. Noui magnitudinem aī tui: noui prudētiam: no-
ui grauitatem. Facile ut es maximo ſplēdidīſſimoq; ingenio: rauocabis

uim aī a sensuum imbecillitate: & nōn quid indocti sed quid uiri sapien-
tissimi sentiant: cogitabis. Nec sane commissurus sis: ut post tot tibi. ac tā
tas res pulcherrime gēstas patiaris clarissimum nomen tuum ulla uel in
cōstātia uel moliciā nebula obduci. Erat tibi Valerius filius cum formā
præstantia tum animi robore acrimoniāq; ingenii & elegantia morū tui
admodum similis. Hic a prima usq; infantia qualis futurus esset: nullis
aut præceptis aut admonitionibus: sed sola naturæ probitate suāq; addu-
ctus certissima signa dedit. Aberas tu Chrema prætor: cum tibi nuncius
ē allatus de infante nato. Quod ipse audiens tāta uoluptate animi affe-
ctus perhiberis: ut ex oris hilaritate admirationem iniiceret circumstanti-
bus. Inest sane i animis nostris diuina uis quædam: quæ supra corporis
sensus permulta ex sese & itelligit & uidet: quæ nos plerūq; ne cogitamus
quidem. At primū de nato tibi infante nūcium tantam de illius futura p-
bitate: spem cōceperas: ut tibi magnum ad felicitatem cumulum additū
putares. Nec te tua fallebat opinio. Fertur enī susceptus in lucem infans:
& cum minimo parturientis breuiq; labore: & quod mirabile dictū ē: nō
modo non uaginis sed etiam surridens ac ueluti parenti ipsi alludēs: ut
de eo rectissime dici posset Virgilianum illud. Incipe parue puer risu co-
gnoscere matrem. Erat facile liberali & eleganti. Inerat i oculis quasi cor-
ruscantes scintillæ quædam: quibus p̄ni intutus & uigor repræsentabat
& grauitas. Totum uero corpus ut erat ætatis initio grādiusculum ita &
decorum & solidum. Et quoniam ipse ob publici magistratus officium a
deisse nō poterat: cōtinuo religione diligētiaq; materna p̄ sacri baptismi
lauacrum renascitur i xpo Ihesu idito noīe Valerio. Quod ipsum non si-
ne quodā naturæ ueluti plagio: secūdū Platōis snia mihi factū uideat. Re-
cte. n. q̄ supra ætatis rōnē plurimū esset ualiturus & ingenio & p̄bitate. Va-
lerius noīat. Solēt infantes natura fere oēs admittēdū uitæ alimētū eē pro-
niores: & tanq̄ edaces ob eāq; rē corpore ēt imūdo. At Valerius secus oīa
Nutrici quā ei mī prudētissima & sobriā delegerat & pudicā: nunq; mole-
stū se p̄stabat. Sed horis p̄ iteruallū q̄si cōstitutis lac modice capiebat quo
& corpusculū scite i p̄ceritatē alcebat: & qm̄ nulla eēt p̄ter debitā stoma-
chi cōcoctionē ei sup̄fluitas: erat cute p̄nitida ac tersa: nullisq; neq; dige-
stiois sordibus nec alia purgatiōe naturæ aut nimius aut grauis. Agebat
iā mēsem tertiu cū mirifico mēbroz oīum incremento: dū ipse magistratus
cremēsis mūere iā p̄fectus aduēis domū. Vix ianuā es igressus: cū nullō
adhuc p̄cedēte domesticoz neq; strepitu nec uoce: ut qui a nemine subī-
to adueniens uisus esses: cōfestim dimissa ex ore nutricis mamilla: quā
mō solutus somno sugere cōeperat: caput sū oculosq; sustulit: & ueluti:
arrexit auris tanq̄ aliquid noui uel uisurus uel auditurus: quæ q̄dem res

*Valerius
moring*

*tho ab m
fama*

Chrema

*Intelligentia
Gomib q̄*

*Virgilius
Valerius q̄
Corpore*

Valerius Dico

*Xps Ihesus
Plato*

Valerius

*videt nā
videt nā*

præstatiorem uim quãdam animi declarat. Vbi uerò euestigio apparuiſ-
 ſes: uix teneri poterat a nutrice: quo poſt emiſſas ui manus atq; brachia
 ex icunabulis qbus erat artius inuolutus: nõ ſe totũ i te cõiceret lætis ocu-
 lis riſuq; ſuauiſſimo. Et quæ p atate nõ poterat: dimidiato nomie
 patrẽ balbutiebat. Apprãhẽderas eũ tu nõ ituporis mius quã laticiaẽ ple-
 nus. **Cunq;** iſantem bñdicens oſculareris: ille te cõtra e collo pendens ex
 oſculari nõ deſinebat. Et ita oculos tuos oculis fixis iſpiciebat geſtiẽs: ut
 dicere uideret te ſibi eẽ omni uitæ ſua uitate iucũdiorem. Nã & a nutrice
 quæ ori mamillã obiiçeret: tanq̃ idignabũdus auertebat: & blãdiẽti ma-
 tri eũq; abſtrahẽti pudore quodã magis igenuo q̃ uolũtate conceſſit: ſed
 ita cõceſſit: ut te reflexa ceruice itueri uſq; & p uerboꝝ fractionem neſcio
 qd blãdius balbutire nõ deſiſſet. Tu aut præ admiratiõe loquebaris ni-
 hil: tecumq; tacitus gaudebas quod magnũ quẽdam & excellẽtem uirũ
 atq; ciuem ſuturæ Valeriũ iudicares. **O fallacem laticiam.** o incertam ſpẽ
 noſtram: **Alia ſunt humana cõſilia.** alia dei iudicia. In dies augeſcebat in
 Valerio cum ſenſu corporis mẽtis itelligẽtia: quam inata quãdam prudẽ-
 tia: quæ peritiã ſenectutis e propria: miro quodã incremẽto comitabatur.
 Cumq; ſupra etatem & calleret & ſaperet: deum oĩpotentem religioſiſſi-
 me uenerabat. **Caritate** patria nihil ducebat ſãctius: parentes incredibili
 pietate pſequebatur. In neceſſarios oĩs erat obſequentiſſimus. **Eruditorũ**
 autem & grauium uiroꝝ præcipue ſtudioſus. **Cupiebat** ſemp præclare
 aliqd diſcere aliqd audire. Itaq; aut abs te cum quippiam otii a publicis
 muneribus naçtus eſſes: aut a magiſtris aliqd quo doctior fieret: continẽ-
 ter quærebat. Et quoniã in te uno atq; eodem oĩa ineſſe gloriabat: quæ
 ſibi effingẽda diſcendaq; proponeret: adeo te ſemp per oẽm pietatis cul-
 tum admirabat: itãq; aſſidue nouum aſpiceret. Te ſequebat i omni uitæ
 iſtituto. tibi adhærebat. te imitabat. Quo tua pſentia tuus ſermo tua ad-
 monitio ſe meliorem efficeret: q̃diu eras domi: nuſq̃ lõgius abs te aberat.
 Erat eim inſatiabili quadã aliqd ſemp diſcendi cupiditate. **Eoq;** mentis
 acie ferebat: ut aliqd boni quottidie ſupra años ſupra naturã aſſequere-
 tur. Quo qdem ſciẽdi ſtudio qua uitæ iſtitutiõe: qua puritate moꝝ eſſe
 ctum eſt: ut eius animus nullis blãdiciis ſeduci decipi illud poſſet. **Et cũ**
 i eoz quæ diſcebat: ueluti certamen ut fit: cum æqualibus ſociiſq; deſcen-
 deret: quanq̃ modetiæ & generoſæ animi ſubmiſſionis laude ſupabat i-
 uidiã: eã tamen multo magis i admirationem ſui uertebat: quod nullã
 cuiq̃ relinqueret ſecum contẽdẽdi puinciã: adeo cunctis uirtutibus oẽs
 ſupra modum antecedebat. Vincẽdi autem laude nulla efferebatur: nul-
 lam ferebat præ ſe iactantiam: quin ingenii morumq; grauitatem fron-
 tis hilaritate condiebat: alios blandiciis leniens: alios ſibi beneficiis con-

Fallax lenon
 ma uana 9
 plia

pbitur pcedit
 et bō ſpō futū

Manus adole
 ſcentis imp

cilians: alios i stuporem sui obseruatiāq; conuertens ob eam animi pra-
stantiam: qua i omni bonitatis numero sine ulla cōtentione eminebat.

Nihil inerti ocio sibi magis ducebat aduersum. Hoc enim & contabe-

scere uim igenii & robur corporis demoliri dicat: itaq; nullū sibi ua-

cuum tempus dabat puer egregius: quo minus aliquid aut leſtitaret: aut

tenellis digitis iā scriberet: aut ageret deniq;. **C**um enim a matre quādo-

q; increparetur: ut ē igenium muliebre erga filios indulgentius: ne tantam

operam litteris daret: fieri eim posse: ut nimia animi cura i aduersam ua-

litudinem incideret: uix tandem ab eiusmodi studio tantisper dum ma-

ter aderat: ueluti auulsus tanq; ab intelligendi ratione ad actionem se cō-

uertebat. **C**ircuibat uniuersam familiam. **Q**uid praeitor quid procura-

tores quid negociatores: quid reliqui domestici facerent: diligentissime

disquirebat singulos leni hortatu atq; hilari uultu monens: ut suo funge-

rentur officio: sic enim fore: ut uel se internūtio atq; adiutore quicquid a-

patre uellent: assequerentur. **E**x quibus unus ubi iocabundus subdidis-

set: cura **V**aleri litteras: & hāc relinque patri: cōtinuo excepit: at ego in pa-

tre: & pater in me est. **P**raeterea an ignoratis ex litteris sciētiam gigni: sci-

tiam uero omnem referri ad actionem? **Q**uid enī profuerit cuiquam uir-

tutem scire: nisi secūdum uirtutem egerit? **Q**uā illi audientes admirabā-

tur: quasi diuinum quidam ituerentur in puero. **F**requentabant ut quo-

tidie solent: innumerabiles prope uiri amplissimas aedēs tuas: alii tui salu-

tandi alii negotii sui gratia: quibus ille si forte aberas: cōfestim fiebat ob-

uiam alacer ac latus. **Q**uid nam uellent sciscitabatur accuratissime atq;

permodeste: seq; omnia patri cum primum reuertisset domum: renuncia-

turum pollicebatur. **E**t ita cuiusq; intellecta aduentus causa neminē di-

mittebat: quem sibi non antea reddidisset singulari affectum beniuolen-

tia: cum aliis opera aliis uerbo uoluntate & diligentia omnibus inserui-

turum se ostenderet. **Q**uotiens domum redires: occurrebat ad ianuam:

teq; reuerenter salutato dextram blandius appraehensam osculabatur &

q̄ fortunatae res publica & q̄ belle ipse haberes: quærere nunquam omit-

tens eaq; deiceps addebat: quā te merito i stuporem adducerent. **E**rant

enim omnia prudentis senis non pueri uerba. **C**umq; erat domi: quan-

tum: fas esse arbitretur: abs te longius nusquam aberat: aut sedāti asta-

bat: aut inambulantem subsequēbatur. **D**eniq; quicquid aut ageres: aut

diceres obseruabat. **T**um ipm uultum atq; omnem corporis tui gestum

conspicabatur acutius: sibiq; imitandum proponebat. **T**antaq; animi

uoluptate in te contemplando afficiebatur: ut eum gessientem aspiceres

Quod si fortassis interdum te cogitabundum ut ulu uenire solet: aiad-

uerteret: attentissime tuos omnis & oculorum & corporis motus cōfide-

omni uirt
dum

indulgentius
indulgentius

ex huius p̄
huius p̄

vid. blandi-
pion. & p-
a. m. d. l. u. e. t. e.

Ihesus

rabat tacitus. Deinde tum ex matre tum e seruis quærebat: accidit ne pa-
tri noui quippiam. Quid ita cogitabat secum? Demum pudibundus &
tanq̃ subtimidus te adiens petebat: nunquid quod nolles: quod deus a-
uerteret: noui aliquid accidisset: quam ob rem ita minus laticia ostende-
res in facie. Qui cum leniter arridens subderes: nihil mi Valeri: illico exhi-
laratus dicebat. Pone igitur mi pater aliquantum difficilioris istos cogi-
tatus tuos: estoq; tui similis. Quid enim tot te semper curis affligis & pu-
blicis & priuatis? Serua te ipsum q̃diutissime & reipublicæ & nobis: quo-
rum uita omnis manat e tua uita. Quæ loquētem dum oportuna & ap-
te ex tuis familiaribus quidam seorsum abduxisset: quæsissetq; ex eo dic-
mihi Valeri: si tuis optatis omnibus faueat deus: si quod Ihesus saluator
noster auertat: alteri moriēdum esset: utrius obitum malles tuum ne an
patris? Tum ille totus facie uultuq; commotus cōstantissime est indubi-
tanterq; iuratus suam se uitam pro paterna uita: cum usus foret: nō ultro
solum sed libenter etiam traditurum semper: cum diceret sua se morte:
aut nihil posse aut parum incommodi asferre cuiquam: paternam uero
mortem cum patriæ non mediocri incommodum tum uniuersæ fami-
liæ nostræ maximum detrimentum ruinaq; illaturam. Sed quid ego
plura commemorem: quæ tanta sunt & tam multa: ut si ea uelim referre
cuncta in medium: me dies sit defecturus. Quare ne in prolixiore ora-
tione eo uidear tibi magis refricare acceptum uulnus: quo diligētior fue-
ro circa diuini illius pueri commemorādas laudes: ueniam ad id: cuius
causā hoc est consolandi munus a me susceptum. In tanta ingenii at-
q; morum felicitate in tanta spe probitatis: in tanto futuræ gloriæ studio
ut est hominum natura fragilis ac uariis & pœne infinitis obiecta pericu-
lis. Valerius ille tuus ægrotat ægrotationem primum: quantum uideri
poterat: nō admodum grauem. Accersuntur medici: quæritur morbi cau-
sa: quæ quoniam puer erat uita continētissima: alia nulla est uisa q̃ uaxe-
mentior susceptus labos in ludo. Nosti eim Valerium tuum fuisse adeo
natura bene institutum: ut nūquam se ne in summa quidē in edia: ac siti
aut cibo igurgitaret: aut obrueret potu: sed & hoc dilutissimo utebatur:
& illo uilissimo ita: ut sapius ad panem obsonium nullum adderet: &
obiurganti quandoq; matri: quid ita faceret: ille blandiens respondebat:
quia hoc o mater dulcissima delector magis. Præterea crapula & ebie-
tas litteras non admittit. Itaq; malo stomachum de me quæri quam me-
tem. Quapropter ex communi medicorum consensu ea omnis ægropa-
tionis causā data est nimia lusioni. Nam ad remittendum animi labore
cui Valerius circa litteraturæ & eloquentiæ instituendæq; uitæ studium
erat plurimum deditus: ut ludo se iterdum exerceret permittebatur. Res

3
Ihesus p-
vid. f. d. l. u. e.

sane pueris omnibus natura maxime grata. Itaq; non absurde qui primi apud græcos nomen pueri inuenerunt id a ludendo deduxere. **Lude-** re enim apud illos dicitur παίζειν παζίν: ex quo παίζω pas hoc ē puer descendit: quod ipsum nomen apud nostros etiam qui per litterarum mutationem quandam ab eodem uerbo acceptum cōtenderint: non inepte fortasse cōtendant. **Ludebat** igitur quandoq; Valerius sed non tesslaris quidem unq; nec alio ullo genere alex. Aut enim in palæstra aut in cursu exercebatur: aut in emittendo iaculo: aut in iactu lapidis aut in pila. **De-** niq; ludum omnem ingenium: quo uel agilius uel robustius redderetur corpus: eiusmodi nullum prætermittebat: & id quidem sine ulla æquali- um uel minima offensione. Non modo enim uictor aliis insultabat: at ne uerbo quidem ullo utebatur: quo se uicisse ostenderet. Quin potius qua si illorum causam ageret: semper aliquid excogitatum acutius efferebat: quo illis non suo sed fortunæ uitio minus ex sententia: & ut par fuerat: euenisse contenderet: decereq; euentis consilia æque anteponi atq; fortu- næ probitatem. **O** generosam pueri indolem. **Q**uæ præclara eximia sum- mæq; uirtutis documēta. Malebat puer modestissimus extenuare laudē suam q̄ in uero prædicando uictis ægritudinem augere. **Q**ua ex re factū est: ut æqualibus omnibus & carissimus esset & honoratus in primis. **I**n- ualescebat in dies: & incrudescere morbus: Nullæ rationes medicorum nulla remedia proderāt. **V**is mali radicitus inharens assidue magis ma- gisq; emergebat i robur. **F**ebrieat inclytus ille puer febrem & uāhemen- tem & erumnosam. **E**t quo magis efferuescentis ægrotationis immanita- te atq; diritate affligebatur corpus: eo is erat animo maiore ac magis in- uictō. **R**emedia medicorum nulla depræcabatur. **Q**uicquid iussissent & alacer obibat & fortiter. **S**pei q; bonæ plenus quo uitalis spūs magis at- terebatur in dies: eo eratq; animi erectiore. **V**su certe fieri uidem us. ut q moribus fuerit bene institutus: quo magis ē p̄pinquus mortī: eo sit sensu- mentis uiuaciore. **D**eficiebant i illo pedetēti ac sensum: ut fit: uires aīæ. **S**trenuū illud delicatūq; corpusculum iam languebat. **F**rigus ac rigor pedes atq; genua occuparat. **F**acies quæ omni erat nūc cādidior: pallo- re iduebatur. **R**osæ genis exciderāt. **S**yderei ocelli segnius lucescere pal- pebræq; iam demitti. **L**ingua uero qua neq; tenuius nec expeditius nec mobilius quicquam fuerat: habetior fieri. **V**ox deniq; sonora illa & cy- gnea ac fere diuina obmutescere. **Q**uæ aduētantis luctuosissima mortis signa cū tu corā aspiceres: nō potuisti ita tibi moderari: quo minus p̄pini affectus ibecillitate & lachrymis & gemitu aī sollicitudinē oñderes. **Q**uod ille ita ut erat ui morbi moleq; deiectus: tanquam e somno excitatus ubi aīaduertit: febribus astuans lassusq; anhelitu qd agis igt **P**ri mi dulcissi-

puer a ludendo
græce de duar
παίζειν πα-
ζίν παίζω pas

☞

☞

Sig finis
morte

Ihesus
Maria

Oratio pulchra
et concinna

2478 Sen
mud Sp. 10
du pr

Virgilius vnu
hous

mae: Quid gemis? Quid ita illachrymaris? Ita cōsolaris Valerium tuū? Po-
ne quāso lachrymas mi pater. pone oēm aī curam. Bene nobis sperādum
est. Nos deus nō destituet: Cui tñ quicquid placuerit: id trāquillo atq; la-
to aio feramur: necesse est. Quod si bonā ualitudinem recuperaro: nunq̃
patiar: ut eā nimia ludēdi exercitatiōe amittā: idque tibi bona fide polli-
ceor: Meminerat eim puer spectatissimus se plarūq; abs te admōitum: ca-
ueret sibi a nimia lusione: ne ob laborem immoderatū in aliquod morbi
genus icideret. Tum ipse fide igit̃ mi fili. Fac aliquod uotū christo Ihesu.
Fac Mariæ uirgini: Nam qcquid uoueris: ipse p̃soluam. His auditis puer
nobilissimus q̃q̃ erat toto corpore prostratus atq; semianimus: perinde ta-
mē atq; collectis in unum dispersis & p̃fligatis uiribus sublato ad cælū i-
tutu in hæc uerba suauissimū os aperuit. ¶ Deus oīpotēs christe Ihesu re-
demptor noster te q̃ deuotissime precor per sanctissimā passionem tuā:
te iquam clamētissime rex gloriæ q̃humillime obsecro p̃ impollutā Ma-
riæ uirginis tuæ pietissimæ matris merita: ut hāc a me domine: qua tam
uāhemēter affligor: ægrotationem: si tibi placitum est: amoueas: meq; iu-
cūdisimo patri huic meo matriq; dilectissimæ restituas. At ego tibi libe-
rator humanis generis quid sim pro tanto b̃ficio relaturus? Nempe ad
perpetuum deuotiōis uenerationisq; meæ studium omnia uestimēta mea
ac reliquū omnem corporis ornatū dono do pauperibus. Quæ locutus
mirabili cū animi affectu quasi extremo labore fessus ac lassus obticuit.
Hic tu pater aliquādo exhilaratus tempestiue subdidisti: Meū autem uo-
tum Valeri mi suauissime illud est: ut ego una tecum: si cōualueris: utar
fusca ueste: Verum tu serica & in annū: at ego lanea idq; in omnem uitā.
Addidisti enim serica: ueritus quoniam puer uti semper consueffet læto
quodam amoeniq; cultu corporis: ferret tristius fuscā uestem. Sed au-
di obsecro tu: ut ceteri tecum audiant: quid is respōderi. Absit: iquit: absit
mi pater. Imo ego induar ueste & fusca & lanea: sic eim decet: tu uero ele-
ganti ut semper: atq; senatoria: Nam in te nō familiæ ac tuorum solū sed
reipublicæ decus representatur. Dum hæc scite seriq; loq̃tur: mors pau-
latim irrepens præcordia frigore obsidet. horret iam puer: ac tremit: Nā
quo magis animi magnitudine uicere nitebatur fragilitatem afflicti cor-
poris: eo magis febris immanitas membra prosternebat: ita ut demum di-
ceret sublati ad cælum oculis: Miser ego qs me liberabit de corpore mor-
tis huius. Quādiu claudar hoc sæculi carcere? Quod ipse audiens cum
transfixus doloris iaculo cœpisses durius flere: tunc ille. Quid est mi pater
ut tāto te dolore cōficias? Stat sua cuiq; dies. Impleui cursum: qui mihi a
domino datus est. Nō hic uiuitur nostro arbitrio. Peregrinamur: quād iu-
sumus in uita. Quæ tamē uita certe nō est: sed simulacrum quoddam pu

re innocentemq; uiuentibus uitæ illius beatæ & sempiternæ. Itaq; studēdū
semper est: ut q̄ properatius licet: redeamus ad communem bonorū om-
nium patrem: qui mitis est & misericors. Sic enim frui licebit corona iu-
sticiæ: sic saturari æternis gaudiis: Suauis. n. est dominus. Volentiq; plura
loqui iam lingua balbutiebat: iam grauior somnus sensum oppresserat.
febris i ardorem æstuabat: iam desperatum erat de puero: iam parabatur
quæ sūt funeris: cum nequid itemptatum uideret: cōfestim accersit. **Ge-**
rardus medicus ueronēsis uir sane & doctus & amicus: **Nam** alii nō nul-
li ueneti medici antea puerum curandum acceperant: q̄ quoniam despe-
rarāt de salute: se inde subtaxerant. **Gerardus** igitur cum uenisset: oīum
primum urinam in uitrea mathula cōspicatur: quā & rufam uidet & tur-
bidam: deinde manibus appræhensis arteriolisq; uitalibus contrectatis:
reperit earum motūcūlas perdebilis ac raras & per intercapedinē se mo-
uentis. **Contrectat** extremos digytos pedum. deinde genua. demum par-
tem uicinam cordi. **Sentit** omnia mortis uiribus intercepta. **Vocat** puerū
suo nomine. **Respōdet** is nihil. **Vocat** rursus altiore uoce: **Valeri** mi nihil
respondes medico? **Valerius** ad hæc ueluti reuiuiscens cœpit rursus leui-
ter respirare: & cum difficultate maxima prolapsas palpebras tollit. **Tum**
Gerardus pupillas diligēter intutus quæsiuit a puero: an se agnosceret: ad
quem ille etsi cum difficultate spiritus agnosco inquit: **Venisti** enim iam
pridem ad patrem salutatum: cum se per æstatem ruri soluēdi animi gra-
tia contineret. **Id** autem factum est: cum nondum **Valerius** impleisset ter-
tium ætatis annum. **Memoriæ** bonitatem medicus admiratus i tāta præ-
sertim ui morbi rursus minutatim quæsiuit singulas aduersæ ualitudis
causas ac progressus: cui ille ita deinceps prudenterq; respondit: ut medi-
cus faciem auertens a lachrymis se nequiret cōtinere. **Cumq;** postea sub-
didisset: ne metue mi **Valeri**. **Curabo** enim te cōualescesq; q̄primum. **Cō-**
ualescam inquit ille: & breui equidem conualescam. **Nam** mihi medicus
Christus est. **Petiitq;** ut uicinæ sacerdos accersaret. **Qui** ubi euestigio ad-
fuiisset: rogassetq; quidnam uellet: **Respondit** puer: iam hinc mihi abeun-
dum est. **Itaq;** audi: rogo: peccata mea: meq; si fas est: culpa omni absolue-
quo liberior iter quod sum facturus: leuiorq; emetiar: assedit moderatissi-
mo puero sacerdos: quæ is deliquisset in uita auditorus. **Quæ** sunt eius
errata? **Vnum** id sane & maximum: quod dum post animi circa litteras &
facundiam morumq; disciplinam exercitationes assiduas nihil otii sibi
indulgens exercet etiam corpus ingenue: ea est ui morbi correptus: qua
ex hoc terrestri carcere ante in cælestem patriam reuocatur: quam p̄ ata-
tem posset flagitii sceditatem: cognoscere. **Miratus** igitur sacerdos singu-
larem integerrimi pueri bonitatem: quippe quem nulli reatui uideret ob-

Gerardus ue-
ronensis

*medicū effici-
entem infirmū*

Christus

noxium sed simplicis cuiusdam potius atq; absolutæ probitatis speculû:
dum eum iubet bene sperare: dum religionis more imposita capiti ma-
nu omni culpa libere absoluit. **Valerius** ino centissimus filius ille tuus dū
eleuatis ad cælum oculis deum orans castissimum pectus coniunctis di-
gytis atq; labella percutit: seque sanctissimo triumphalis crucis signacu-
lo aduersus communis hostis isidias armat: ac munit. **Post** breue suspiriū
ac lachrymulam tam leniter emittit spiritum: ut spōte rursus oclclis ocu-
lis obdormisse non mortuus existimari posset. **Et** quod mirabilius est cre-
ditu: niueus ille purpuræ mixtus color quo pulcherrimos omnis suæ æta-
tis pueros mirifice anteibat in uita: repente simul cum obitu maiore qua-
dam gratia emerfit in faciem: argumentum sane nō paruum neq; cōtenē-
dum eorum mortem: qui recte beneq; uixerunt: nō modo non esse malū
sed bonum etiam atq; expetendum. **At** ipse tamen non potes eius obitū
non dolere ferreq; permolestē: in cuius uita magnam quandam ac certā
spem & tibi & patriæ propositam esse existimabas: quem ex teipso genue-
ras: in quo uiuo te etiam cum naturæ concessisses: uicturum arbitrabare.
Sunt ista profecto eiusmodi: quæ hominum animos nō commouere nō
possint. Videmus opifices suis operibus quæ sibi ueluti genuerint. inscri-
bere sua nomina. **Erat** nuper **Constantinopoli** quem barbarus hic princeps
amyralesq; **Turcorum** **Mahometus** amorati filius est demolitus miræ ma-
gnitudinis atq; pulchritudinis equus aheneus: in cuius dextero pede an-
teriore legebantur græce expressa eminentioribus litteris huiusmodi uer-
ba. **Patrophilus** fictor fecit. **Egregius** excusor ille patrophilus quoniā ali-
ter fortasse non poterat: per illiusmodi inscriptionem immortalitatem si-
bi comparabat in uita. **At** phidias in eburneo **Mineræ** simulacro quod
eximia arte fabricatus traditur: cum lege patria suum nomen prohibere
tur inscribere: effigiem suam in eius clipeo ita inclusit: ut sine totius ope-
ris demolitione diuelli non posset. **Et** grauissimi philosophi uiriq; sanctis-
simi quoscunq; libros ædiderint: propriis ipsorum nominibus illustrare
consuerunt. **Quod** si huiusmodi monumenta ingenii idcirco plurimum
nos delectant: quoniam per ea immortalitatem quāsi quandam memo-
ria nominis nostri apud uiuos assequimur: quāto magis totius hominis
propagatio: quæ per filios a nobis manat: deinceps in posteros: & cara pa-
tri cuiq; eē debet & periucunda. **Non**. n. corpore dūtaxat quod ipsum na-
tura sua mortale est: in filiis uiuimus: sed non nullis etiā animi partibus:
Nam quāq; est cuiq; sua mens diuino creata arbitrio: plarq; tamen sūt
animi uires: quæ simul cum corpore a parentibus transfunduntur in libe-
ros. **At** qui fieri potest: ut uel malis moribus uel temporum calamitate ut
alia maiore ui quapiam natura hominis deprauetur: uitieturq; id quod

*Signum mor-
tali & bonum*

*que de filio no-
b. polliceri possit*
opifices suis opib.
Constantinopoli
Mahometus a
myras **Turco-**
rum
Patrophilus
Phidias
Mineræ si-
mulacrum

*omniū in
libris*

*deputat in
bonum qd*

in. M. Tullii Ciceronis in. Qu. Fa. maximi alobroici in Aristotelis philosophi in Dionysii senioris filios eodem quoque modo in. Qu. hortensii in. P. crassi in Africani fratris nepetes accidisse legimus. Rarissimos tamen inuenias: quod parentum maiorumque suorum & exteriorem & interiorem tum magna ex parte si minus exercent: haud referant tamen. Quare cum & bonitate naturae & institutione diligentiaque paterna eum haberes filium: quod totus tui erat simillimus: cum existimes fortassis ex illius obitu magnam tibi factam esse iacturam: censes te iure ac merito & eius & tua causa dolere oportere. Verum erige te obsecro Iacobe Antoni Marcelle. Cedant rationi turbulentissimi atque precipites motus animi. Fac ut interior exteriori homini dominetur: si te ipsum audire: si tui compos esse uolueris: intelliges profecto tibi non modo nihil accidisse mali: quod Valerius tuus abs te abierit: sed eo te esse meliore condicione: quod certo didiceris dilectissimum filium simul cum agrotatione corporis liberatum omni agrestitudine animi frui nunc caelestis gloriae gaudiis sempiternis: esseque tui apud iudicem eum deprecatorem: qui & iustissime semper iudicat: & quaecumque aut agimus: aut dicimus multo ante cognouit: quam a nobis fuerint cogitata. Quid enim per immortalem deum in unius infantis obitu acriter adeo tibi dolendum esse arbitraris? An ignorabas: quod Telamon euripideus longe ante Anaxagoran clazomenium de aiace responderat: filium abs te genitum esse mortalem? Non omnes ea lege nati sumus: ut alii citius alii serius omnes tamen moriamur denique. Xerxes ille maximus atque potentissimus rex persarum qui montes prostravit: mariaque constravit: cum ex altiore loco exercitum illum dispiceret: quem ex quingentis myriadibus ut tradit herodotus hoc est ex quinquies decies centenis hominum millibus conflatat: se a gemitu ac lachrymis continere non potuit. Interrogatusque: quid ita faceret: idcirco se flere respondit: quod post annos centum eorum nemo quos tunc uidebat: superstes futurus esset. Quam naturae humanae ibellicitatem Euripides meditatus: ut est omni in re grauis ac diligens: ita locutus est:

Natura quae mortalibus est rebus: tenes?

Haud uideor equidem: nam unde? at auribus accipe.

Mors omnibus debetur his: nec est aliquis:

Qui cras futurum se sciat. Quam igitur nobis polliceamur huius uitae felicitatem: cuius omnia sunt incerta: omnia mutabilia. oia plena formidinis: Itaque alio spes nostra dirigenda est alio uero dedit cogitatus: nam quod uerius dici potest in hominum uita: cum nullus sit tantus annorum numerus: quam si cum aeternitate conferatur: minimam puncti periculam representet? Nec ea profecto uita est

M. Tull. cicerō
Qu. Fab. Max.
alobroicus
Aristoteles
Dionysius
Qu. hortensii
Qu. Crassius

omni festum
uero dolo

Telamon
Anaxagoras
Ajax

Xerxes
Myriodes
Herodotus

Euripides

utque festum
omni dolo

Longissime vixit

Nestor
Sibylla
Mathusalem

cum Platon

Chrysippus
Plato
Aristoteles

quasi ne legibus

Eschylus

Euripides

3

Vlysses
Euripides

optima: quæ uel Nestoris uel Sibylle quā fabulantur: uel ea potius quæ Mathusale ænos uixerit: sed quæ honestissima fuerit probataq; apud deum: etiam si unius diei uitā quis uixerit. Nō enim multitudinem annorum magnitudine præstantiaq; uirtutis hominis beatitudo simul cum uita definitur. Num iccirco Chrysippū aut alium quempiam huiusmodi: uel Platoni uel Aristoteli prætulerimus: quia plura in philosophia uolumina plyniora scripserit: an illos potius chrysippo & chrysippi similibus: quoniam acutiora & meliora ingenii doctrinaq; monumenta posteris reliquerit? Num propterea arborem laudemus: quod plurimum sit annorum? an quia & pluris de se fructus & suauioris efferat? Et ne celerius quā par ē: a similitudine discedamus: ut in arborum fructibus accidere uidemus: ut aliis alii citius maturecant: idq; non in diuersis modo sed in eodem etiā genere fructuum: ita de hominibus quoq; uenire usu quis dubitet: ut per cuiusq; naturæ tempamēto alii serius alii citius uitam finiāt? Si eum arrogantem solemus & dissolutum existimare: qui hominum legibus aduersatur: qualis ducendus sit: qui succenset naturæ legi: quæ uiuēdi tempus oibus definit: ut id præterire nemini liceat. At naturæ legibus irasci quid aliud est quā deo aduersari: a quo natura oīs creata est. Qui enim ægre fert quod uoluit deus: is plane uidetur deum arguere iniusticiæ: in eūq; irasci. Itaq; non absurde hunc ab Eschylo legimus reprehensum: cū dixit: Boni est grauiusq; uiri mali: si quid patitur. Nunq̃ deis irasci. Quam sententiam apte secutus Euripides ait. Aduersa qui bene fert: uir optimus mihi uidetur ac prudens. At mea me de Valerio meo: dicas fefellit spes. Qui enim non doleam: quod ab eo relictus sum hæres: quem mihi fore sperabam heredē. Et quē supstitē optabam: ei uideam me supstitē. Et in quo uitæ huius oēm collocarā iucunditatē: eū morte sublatū aspiciā. Qui ergo tā tristitā acerbo tā infelici casu nō crucietur nō angar ai: cū illū mihi tā imature tā iopinato ereptū sentio: quo aliud nihil in uitā preciosius habebam nihil amabilius nihil carius nihil suauius. At nihil debet esse iopinatum sapiētī. Amisisti: fateor: in Valerio magnā huiusce uitæ iucunditatē magnū solatium magnū ornāmētū. Nō peteras eius ingenium atq; probitatē cōsiderās nō tecū admirari: nō tibi plaudere: quod talē filiū genuisses tā modestū tā uerecundū tā facile tam strenuum tam benignū. Delectabat te plurimū ingenita eius prudentia & bonarum artium studiū ac facundia singularis. Et eius caritatem atq; pietatē obliuisci nō potes. Quæ quidem oīa cum uideas tam repente una cum illo amissa: irrecuperabili te detrimēto & maximo affectū arbitraris. At uelim tecum animo uolutes illam Vlysses sententiam apud Euripidē poetā. Sapiētis ē quæ oportet in malis sapere. Nū iccirco fortasse te illud & destitutum putas: quod antea: quā tua ferret opinio. Valerium

tuum ad se deus reuocaret? An tibi molestum ē: quod celerius tua sententia euocatus ille ab deo ē & emissus ex his corporis uinculis ad seq̃ ideo accessitus: ut omni cura liberaret̃ oī sollicitudine? Quod si in re bellica turpe existimatur dicere nō putassem: ubi iopinatio i nos hostis ac repēte ipetum fecerit: quāto id ē turpius iudicādum i huius uitā cōdicionē: quā innumerabilibus periculis & calamitatibus ē obiecta: cuius finis ē ille: quē effugere nemo pōt? Qēs enim morimur horaq; mortis incerta est. Itaq; recte admonemur: Vigilate: & orate: q̃a nescitis horam neq; diem. Quid inquam facere nos oportet: q̃bus sapientiā magister Ihesus ē datus: quādo idem & a gentilitatis philosophis poetisq; prādicatur. Pati multa necesse est ait Nauius poeta mortalem mala. Sed eruditissimus perſius lōge aptius: Viue memor laeti fugit hora: hoc quod loquor: inde ē Decet nos certe ita uiuere. ut semper credamus futurum: ut moriamur. Aliud nihil esse philosophorū uitam affirmat Plato q̃ mortis cōmentationem. Et docte id q̃dem atq; sapienter. Nam si ad finem oīa referēda sūt: si bene beateq; uiuēdi pricipium capit ab ipso fine rōnem: si finis humanā uitā mors ē: cui nulla ē mortis meditatio: is sane neq; prudēs nec felix eē ullo pacto pōt. Quam me uerba illa delectāt: quibus utitur apud Euripiden: ut mihi uideatur Theseus.

*non putari
turpe dictū*

*pati nob multa
Ihesus et mori
oportet
Nauius
Perſius.*

uiue p̃soni

*Euripides
Theseus*

*uita et mori
non deſtinat*

At ego quod a sapiente quodam didiceram:

Curas calamitates & exilia mihi.

Mortis acerbis & malorum alia genera

Verſaueram animo: nequid illorum prius

Quā cogitaram: si quid accideret: magis

Recens noceret. Didicerat Theseus a sapiēte quōdam hoc est ab Anaxa-

Anaxagoras

gora: Euripides eē oīa quā in huius uitā mutabilitatem poſſunt cadere:

diligēti meditatioē prouidēda: quo i omnem casum armati instructiq; si-

mus aduerſus omēs animi motus: ut ſicuti uigiles & periti gubernatores

priusq; dent uela: Scythiā p euxinum pelagus petituri se anchoris muni-

Scythia

unt & rudētibus: ne ſiqs ſecus quam opus ſit: uētus icubuerit. frustra ſint

Euxinum pelagus

auxilium deſyderaturi ſita etiā uos nō adeo rebus latioribus efferamur:

aut deſiciamur aduerſis: ut uideamur obliſi: quam uaria ſit q̃ fragilis q̃ in-

conſtās humana cōdicio. Quid. n. aut noſtroꝝ aut noſter etiā obitus nos

aſſigat: Fac uitam corporis ſempiternam eē. Quis adeo ſit tāta demētia:

qui noui mori q̃ primum malit. ubi i eam ſit uitam puenturus: de qua ſo-

re ſcriptum legimus: ut deleat deus oēm lachrymam ab hoīum oculis: &

ubi neq; mors amplius ſit futura: neq; luctus neq; clamor nec dolor q̃ in

hac uerſari diutius hoīum uita: quā plena eſt miſerabilitium ærūnarum i

tot rerum oīum commutatioibus i tot cupiditatū tædiis i tot ſaſtidiis uo-

*uita nō ple
na uide
ta*

Pindarus

et perturbatus

Plato

Valerius

Olympus

*Sequitur inquit
predicatio*

*omnino quod fuit
et non fuit*

floruit pariter

*mori quod
deponit reddere*

Nam perturbatiōes aīōg: ut inquit Pindarus: sapiētem ēt uirum cōgunt ī sanire. Neq; flēda tibi Valerii mors nec dolēda ē: sed laude potius & gaudio psequēda: quē dignum deus iudicari cālesti domicilio. Nunc uiget ī rerum oīum cognitiōe earum: quas ita facile cum uiueret: discēbat: ut eas nō tam discere quam reminisci sēcūdum Platonem quiret existimari. Proinde satius feceris: si dolorem pectoris tui quo īopinato percussus es: recordatiōe illius laudum cōsolabere: Nam si eos dolemus: qbus bene ē: quid de nobis simus facturi? Nobis pfecto potius de nobis ipsis dolendū est: atq; cauēdum merito ne dum filios flāmus: eorum beatitudini iūdere iudicemur. Illi enī iis bonis nūc fruūtur: quā nec oculus uidit: nec auris audiuit: nec ī cor homīs ascēderunt. Nos autem assidue uolutamur ī cōno. Et eo mors nostra & durior est & tristior futura: quo diutius uiuimus. Verum ea nobis offert cōsolatio quod nō multum abesse possit: ut quos tāto animi ardore desyderamus: corā liceat ītueri & tibi Valerium tuum & mihi Olympium meum aequalibus nobis aequalis illos: Nam ut illi eodem & āno & mēse nati complerāt ānum octauum neuter: ita nos ānum quartum & sexagesimum īgressi uterq; sumus: tu ad. xvi. Kl. februiarias: ego uero ad octauum Kal. augustas. Et immortales certe q̄tum mihi uideor augurari: futuri nō sumus. Quare iter nos & filios: quos amissimus: non admodum longa futura sunt diuortia modo demus operam quod in nobis est: ut una cum illis quos tanto desyderio ardemus: eē possumus. Quāuis enim nesciamus: quā dies morti sit prāstituta: quod tamē scriptum est: nos latere non debet. Omnis cato scēnum: & omnis gloria eius quasi flos scēni. At cum sciamus pulcherrimos atq; recentis flosculos leui aura tactos languescere paruq; uenti flatu agitatō marcescere solere: nihil eē uideo: quod immaturum natura quod intempestiuum dici debeat inter homines. Quādoq; nos morituros iusserit deus: id & maturum ducundum est & tempestiuum. Quid enim est aliud mori: q̄ depositum reddere? Deposuit deus apud nos animum nullo prāscripto tempore. Quā igitur iusticia nostra fuerit cum repetenti minus alacriter q̄primūq; restituere? Num grauius nobis sciendum est: si quod ab deo nobis datum est usui: id ei cum exigit: reddere. Reddimus enim non damus. At ne menfarii quidem si sapiunt: si decoquere erubescunt: molestē ferant depositum reddere alienum. Num uir sapiens atq; idem gratus quem animum accepit ab deo usui ac ueluti depositi iure: repetenti domino aduersari audebit? Nec ille minus in culpa iudicari solet: qui doleat uel depositum uel commodatum restituisse: quam qui illud sit abiuratus: Nam fides in utroque & gratitudo desyderatur. Cūq; omne

6 + luptatum? Quæ hic nobis reges est? quæ trāquillitas? Quæ nō omnia plena
formidis? plena angoris? nihil eē uidemus i hac instabilitate uitæ ita homi
cōcupitum: cuius post usum satietas nō sequat: ut quod maxie cōsequi
studemus id cōpotes uoti facti nō abdicemus: & alia atq; alia deiceps ap
petamus. Nunq̃ nisi i morte appetitiōis fax extinguit. Itaq; nō ab re & Da
uid & Hieremias & Elias aliq; nō nulli uiri sancti & sapiētes uitæ diutur
nitatē igemuerūt: ita sūt oīa uaria. ita icerta. ita ifirma nūq̃q; manētia.
Id quod aiaduertēs Pindarus ut ē in oī re prudēs: ita locutus est.

Dauid
 Hieremias
 Elias
 Pindarus

Spes uirum sursum simul & deorsum.

Multa lactantes celeri feruntur

Orbe ueritatē probat id: quod ore

Nemo uenturam potuit deorum

Nosse fortunam. quoniam futuri

Cæca mens nobis. hominib; multa

Præter optatum tulit ipse casus

Tristia. & rursus miseris subactam

*illa stabilitas
 in humanis*

Extulit rebus pperere uoluptas. Quare cū i rebus humanis nulla sit certitu
do nulla stabilitas nulla fides: nihil sapiēti oportet eē iopinātū: cū usu di
dicerit quottidie euenire: ut lætis tristia & tristibus læta succedāt. Itaq; ad
eadē te hortabor: ad quæ Corydon apud Theocritum Battum.

Corydon
 Theocritus
 Battus

Fidere amice decet: melius cras forsā habebis

Sperandum est uiuis: non est spes ulla sepultis.

Nunc pluit. & clarus nunc Iupiter æthere surgit.

P. Ventidius

Vt eim silētio inuoluā uel. P. uētidiū: quē a patre Gn. pōpei magui actū i

tiūpho & oculis populi romani miserabiliter antea subiectū: de parthis

G. Cornelius
 Scipio nascica

ad postremū pulcherrime triumphatē Roma cōspexit: uel. G. Corneliū

Scipionē nascicā: q a carthaginēsiū carcere ac uiculis nō solū oīa quæ

seruitutis cōdicionē amiserat: postliminii iure recupauerit: sed ad sumā

cōsulatus iperitiq; fastigia ē euectus: satis unus Iob exēplo sit: Quid. n. hic

Iob

triste passus nō ē: quæ acerba nō pertulit? ipse de se, testimoniū perhibet.

Suscitabis iquit: corpus hoc meū: i quo multa mala sum passus. At idem

Iob ubi aduersa oīa & corporis & fortunæ uirtutis patiētia mirifice supas

fer: ita sibi ppitium benignūq; deum reddidit: ut ad huius quoq; humāæ

uitæ felicitatē nihil regreret. Magna pfecto uirtus est patiētia. Moderatē

parua

nobis i utrāq; fortuna ferēda sunt oīa. Nunq̃ diffidēdum ē rationi: nunq̃

legi naturæ aduersādum. Tollenda spes nostra in deū est Iacobe Antoni

*Spes in deo
 collaudanda*

Marcelle: qui solus quid nobis rebusq; nostris aut cōducatur: aut non con

ducatur: & nouit semper: & tempestiue prouidet. Seuocandus est nobis ani

mus atq; diiungēdus ab istiusmodi cogitatibus & motibus turbulētis:

*Ingratitudo
turpissimum*

Angelus prius

Delphica praecepta

*Logus
pe te quis
ne quid nimis*

Luctus

*adipi qm
Euripides*

Menander

*Dolendum an quic
qua necne
Ihesus
Lazarus*

Nihil dolor

uitium graue sit: ac periculosum: tum ingratitude turpissima atq; admodum detestabilis censi debet. Homo enim ingratus pudore uacat. Qui uero impudētia se facit obnoxium: is omnis se flagitio facinorūq; ascribit. Si primus Angelus uoluisset gratitudinis meminisse: neq; ī superbiā exarsisset: neq; inuidisset creatori suo: nec e summo beatitudinis gradu in extrema miseria precipitiū corruisset. Quam me delectant duo illa praecepta: quae uocantur Delphica. Cognosce te ipsum & nequid nimis. Haec talia sunt: ut alterum manet ex altero: & inuicem se commutent. Nam & qui se nouit: nihil nimis neq; cogitat: nec facit. Et qui nihil nimis aut dicit aut uult: seipm nouit. Qui ergo se mortalem esse cognouerit: neq; effertur nimis rebus secundis: neq; aduersis ita humilem abiectūq; prosterneat: ut luctui semper ut eiulatuū sit addictus. Honoratur sane luctus ut est in fabula: lachrymis & doloribus. Itaq; nō inuitus ad eos perficitur: a quibus huiusmodi honoribus excipitur: ab quibus autem negligitur: is abstinet. Vt omni ire demisso nos animo aduersus deū oportet: & quicquid ab eo fit: ad nostram utilitatem factū existimare: ita quae uidentur aduersa & uoluntati nostrae expectationiq; infesta: & constanter ferenda sunt nobis: & sapienter. Nam ut grauiter iquit Euripides Necessitati qui dedit terga: sapiens ē ille uir: nec inscius quidem deū. Si enim necessario omnes morimur: finisq; huius uitae mors est: quid haec nobis & frustra & inutiliter uel lachrymanda ē uel dolenda? Audiamus obsecro Menandrum: quā scite haec: ut omnia. Nostris mederi si malis possent lachrymae. Semperq; tolli statibus quiret dolor: Lachrymas emremus auro: at herus negocia Non curat haec: nec respicit: suam uiam Seu tu flāas: seu non: faciet: proin qd facimus? Nihil dolor arborum instar hos fructus habet. Lachrymas. Nihil igitur dolendum est: roges: nihil igemiscendum: nihil lachrymandum omnino: ne in morte quidem carissimi filii? At flauit Ihesus Lazarum: quem reuocabat ad uiuos. Non flāam ipse: non animi torquear: qui me in iucundissimo mihi filio mortuum sentiam. Respondebo equidem tibi audacter: & ex animi sententia respondebo: ut nihil dolere omnino inhumanum est: ita dolore confici effeminatum & molle. Nullos inquam sentire in utraq; fortunam animi motus lapids ē non hominis: q̄q; etiam in lapidibus inesse motus quosdam natura insitos non ex magnete solum sed ex filicibus ipsis percipit. Verum pati mortuus eos effrenatius ferri: nec ullis compescere rationis consiliis belluū est p̄prium. Si enim in nobis nulla prorsus inesset affectio: cum

alia pluraq; animi uirtutes: tum amicitia ipsa qua nihil in hominum ge-
nere suauius eē nec necessarium magis adaduerto: beniuolentiaq; ois e
medio tolleretur. Itaq; cauendum eē arbitror: ne falsa quadā decepti opi-
nione aut quod nullum est: iudicemus malum: aut quod sua natura mi-
nimum sit: maximum ipsi faciamus. Qui enī quod per sese aut bonum ē
aut boni cā: ducit in malis: hic nō potest esse non demens. ¶ Qui uero &
tristitia & læta pro ratione apteq; tulerit: uir mihi prudentissimus uide-
fferendusq; summis laudibus. At non potes tu, quidem non dolere: qd
tali uideas filio te orbatum: quod sentias uiscera tua abs te ueluti diuul-
sa: quod in eo sis mortuus: in quo te futurum superstitem putabas. ¶ Ho-
mo: argumētariis: sum non deus. Et recte tu quidem: præsertim cum deus
etiam ipse: qui mortuum Lazarum ut obiicis: erat suscitaturus: collachry-
matus ē. Velim tamen memineras grauissimæ illius quam modo dicebā
Solonis sententia: nequid nimis. Nam quod ais collachrymatum etiam
Ihesum: recte quidem narras modo intelligas id esse ab eo factum nō mi-
nus: quod Lazarum quem plurimum diligebat: esset reuocaturus ab al-
terius ueræq; uitæ beatitudine in huius: quæ falso uita nominat: miseria
quam ut humanæ imbecillitatis affectum exprimeret. At se supra homi-
nem gerere: hoc est supra uulgi consuetudinem & oia pro rationis regu-
la deoq; metiri uiri est magnifici planeq; heroici. Præterea si uolueris me-
minisse optime cum illo actum esse: quod adeptus te patre suaq; uirtute
omnem uitæ huius felicitatem quam dicimus: ita excesserit: ut cum ad-
umbrato fucatoq; sæculi bono æternam sibi gloriam: & beatitudinem
possessurus: intelliges tibi lætandum esse potius: quod talem genueris: q̃
dolendum quod talem amiseris. Quod si illius non potes absentiam fer-
re: qui cælum habitat: non tam eius uideris q̃ tuam uicem collachrymari
At istud certe non est animi uero liberalis: neq; magni: neq; paterni neq;
ipsius tui: qui pluris faciebas unum ualerium quam uitam ipsam: q̃ uir
magnificus es & omni uirtute illustris. Illius bono gaudendū est: in quā
potius quam tuo dolendū incommodo. At qui ea conditione filios nobis
commendauit deos: ut quādocūq; repeteret redderemus. Num igit mali-
mus creditori succedere: quod suum exegerit: q̃ commodati gratias age-
re. Quin potius imitandus est: nobis sanctissimus ille patiētissimusq; Iob
atq; illius uerba sincero mentis affectu usurpanda. Dominus dedit: do-
minus abstulit. Sicut domino placuit: ita factū est: sit nomen domini be-
nedictū. Quid tanto eim torqueamur dolore: quid diuturnis lachrymis:
quos amisimus: lugeamus: si qdem ad tempus est creditū id perpetuo ser-
uare non possumus? Nihil nobis cum agit natura: durius quam cum ele-
mentis uniuersosq; mundo cōsueuit. Num quaritur terra: quod fructus

*læta & tristitia
eōs forte sapiente*

Lazarus

Solon

Ihesus

Lazarus

*De se sup
hominem*

*læta & morte
philom quare*

Iob

*Ida nobis
in actu elem
agru*

K

quos tātō cū labōre cōcepisset: peperisset: aluisset: amiserit: cū tā saepe ante
 te uomeribus scissa esset rastris & ligonibus caesa: ibribus obruta: tempe
 statibus fracta: nūc rigore nūc aestu uexata: quo annua munera parturi
 ret: cūq; uariis amānisq; floribus iduta gestiret: mox exuta spoliataq; om
 nē ornātū lataq; deposuerit: At ne mare qdē moleste fert: quod p anni ac
tēpore uices eorūq; momēta nūc remissioribus nūc uāhemētioribus uē
torū flatibus iter pcellas fluctusq; agitātū nauibus circūquaq; sulcatum:
 & hamis ac rātib; appetitum sentiat: quos genuerit auxeritq; tātos pi
 scium greges prāda oībus rapināq; expositos & prāciosissimas margari
 tas aliāq; p multa & gemmāq; & regē nobilissimarum genera ab se aut uī
 auferri aut insidiis abduci. Nam quid aer ipse mihi memorādus est? Luget
ne an gemit: quod q mō solis radiis illustratus albesceret: & iucūdus oī
bus eēt aspectu: mox nocturno caligat horrore: saepenumero etiā iterdiu
obscuratur: quodq; aues quarū & ludēti uolatu & mulcēti cōcentu gau
det: multiplici dolo uariisq; artibus i summa ēt regiōe capiant? Et ne uī
 deat i singulis enarrādīs curiosior: cēlū etiā ipm nō sp eodē licet aspe
 ctu: sed p ortu occasuq; solis nūc manātibus radiis collustrat: nūc corru
 scationibus stellāq; ueluti scitillis debilius fulget: qnq; etiā nūq; apparet.
Quare si oīa sunt plena mutationū: si nihil ē in uniuerso mūdo liberum
ab iteritu: nihil ē: quod ipsi nobis prācipuū postulemus. Quod si p ibecil
litate humani īgeni nō potes talē filium nō regrere: nō dolere: nō īgemī
scere: cū boues ēt uideamus regrere uitulos quos amiserint: multoq; mu
gitu ac tristi testari piū naturā affectū. Sed oī in re modus seruādus est: &
nūq; a ratione discedēdū. Vīsus corporis cū mētis affectu nobis ē cōmutā
dus: ut quorū aspectu atq; sermone curas leniebamus: eorū gaudeamus
recordatiōe ac bītudine. Ad hāc tibi cauēdū est: ne continuis lachrymis
eo cōtrahas grauiorem culpā: quo diuinā uolūtati magis uideris aduer
sari. Solet. n. qnq; deus uāhemētius illos affliget: quos repugnātes sibi re
bellisq; cognorit. Itaq; nō absurde poetā fingūt Niobē ob huiusmōi cām
filios amisisse. Quis scis prāterea: si deus ipse: cui & pterita & futura oīa co
rā sunt: miseratus ē Valeriū tuū: ob eāq; rē ad maiōrē etatē uenire phibu
erit: neqd tristiū pateret? Quot. n. & qta quotidiē accidūt in uita tristitia
miserabilia arūnosa: q sola morte effugiunt. Si Cyrus ille senior q res tā
multas tāq; pclaras gesserat: ad senectutē nō puenisset: nunq tā crudelr
tā ignominiose tā seruīl p caliditatē ipotētiaq; foemineā pisset. Idem de
Crēso rege. de poeno Annibale. de Gn. Pōpeio magno. de. G. Iulio Cēsā
re. de. G. Mario. de Cicerone. de. L. annāo seneca: aliisq; p multis pōt aiad
uerti. Quāto igit Valerius tuus celerius excessit e uiuis: tāto eius mors &
siderabiliōr ē cēsenda: qd mali nihil neq; nossit: neq; ppetrasset: qd eius

Niobe
 Cyrus
 Tomyris
 Croesus
 Annibal
 Gn. Pompeius
 magnus
 G. Iulius Cēsār
 G. Marius
 Cicero
 L. Annāus Se
 neca

rei cōsideras Menāder idē: quē mō meminērā: ait. Quē dī amāt: mori iu-
uenis. **L**iberat pfecto mors saepe nōnullos & maximis & acerbissimis ma-
lis: quibus ii uacāt: q uel ifantes uel pueri ex hisce uitā arūnis excesserunt.
Si Priamo cōtigisset ea mors: quā falso imaturā dicimus: nunq̄ hāc tā fla-
biliter apud Homēz quereretur.

Menander
Priamus
Homerus

Ingredere o fili murum: quo troas & omnis
Troiadās serues: nomen neq̄ clarius hosti
Pellidā efficias: tua nec tibi fata ministres
Ante diem: miseriq̄ patris miserere: supstes
Quem facis elatum: senii quem limine saua
Sorte deū genitor: perdet mala plura tuentē
Funera natoz. natas hostiliter actas
Stuprataq̄ nurus infantum strage sub alta
Mēbra iflicta solo: nā me mucrone supramū
Postq̄ aliquis uita spoliarit: rictibus atrae
Ante fores catulā pergent laniare iacētē
At quādo canūq̄ caput canāq̄ molossae
Dedecorent barbani grādāui i cāde natātis:
Hoc miseris fuerit lōge miserabile cunctis.

Talia uoce senex queritur: multūq̄ capillum
Vertice uellebat: sibi quod minus audiat Hector.

cutus igt.

Hector
Virgilius

Quā qdē Homeri finiam Virg. fāiliaris nī aptissime secutus uī potius exe-
Hāc finis Priami fatoz: hic exitus illū. **S**orte tulit troiā icēsam & plapsa
uidētē. **P**ergama tot quōdā pplis terrisq̄ supbū. Regnatorē asiae: iacet
igēs littore trūcus. **A**uulsiq̄ hūeris cap & sine noīe corpus. **E**x quo possu-
mus itelligē nō obscure: q̄ piculosū q̄ formidabile sit diutius eē i uita. qd
n. aut nīrs aut nobīpīs lōgiore uita optāus tāq̄ nescii: quo diuturnior fue-
rit uita nra: eo mortē fore peccatoz mole gūiore. **D**ies annoz uita meae
quos hēo. c. & xxx. igt iacob: minimi & mali. **V**n apl's. **M**ihi uiueſ xps ē: &
mori lucrū. **R**ecte q̄ addidit: dissolui. n. & eē cū xpo mīto melius. **Q**uid
igī tāta sit nob uinēdi cupiditas: cū n sumus igri mītitudinē ānoz uitioz
mītitudie cumulari. qd' si qd ē boni: qd' de se qat hāc uita mortaliū polli-
ceri: id nō i ai & corpis iūctiōe ac uicū sed i uirtute ipā: q̄ ai rōne adipi-
sciur: & i bōis ē moribz positū. **I**taq̄ ut uirtute qd' malū ē suū: cauēt hāc ui-
ta mortaliū: qd' bonū ē morte cōseq̄. **Q**uare q̄ sibi hoc ē secūdu ai uirtutē
deoz uixerūt: quocūq̄ tpe moriāt & tēpestiue moriunt & bī: eozūq̄ mor-
tē nō eiulatu sed laude: nō luctu sed celebri memoria: nō lachrymis & do-
lore sed grāz ad deū actiōe & ai tranquillitate prosequi debemus: quod
his periculis saeculi liberati caelestibus illis sempiternisque bonis potiti

Iacob
Apostolus
Christus.

*Ad m. omni
2m. vixit &
dicit*

christus ihesus

*in manu
phyllo*

*domine me uide
pauca sunt
homo*

*et gressum
non cessant
quandiu*

Agathon

et deo uo potest

Ditys

Danae

Socrates

Antimachus

sunt: quibus solis uera hominum definitur beatitudo. Cum tuus igitur Valerius ita egerit annos suos: ut nullam ne minimam quidem senserit corporis contumeliam: sed potius esset & puritatis & bonitatis exemplum: non tam tibi lugendum est: quod tali careas filio: quam immortales agere gratiae Christo Ihesu quod illius te patrem facere sit dignatus: quo etiam aliquando patrono uti apud se possis: Quid. n. tantum lachrymarum effundis? Quid adeo gemis? Quid diutius doles? An ignoras quod totiens diximus fragilem nostram & caducam esse naturam conditionemque corporis nobis datam esse communem cum pecoribus & iumentis? Quanam est huius uitae suauitas? Quae comoda? uel quae potius non incommoda? non tristitia? non plena malorum omnia? Scio me eo tibi dolorem facere longiorem: quo in dicendo sum longior. Verum cum uideo tui te Valerii: quem tanto desideras opere: ueluti Aegyptis assidue uulnerari & eo quidem animi uulneri: quod dolore te conficit: institui non antea finem dicendi facere: quam ita te tibi restituero: ut me mihi in luctu meo restitutum sentio. Non possum inquit a dolore non possum a gemitu non possum a lachrymis continere me: Ut quem superstiti etque haeridem mihi fore opinabar: eum efferri & sepeliri uiderim. O immitis atque iniqua mors: quae filios piatissimos ab indulgentissimis parentibus distrahis: ut quos immortalis esse oporteret: in ipso uitae limine opprimas. O malorum omnium malum atrocissimum teterrimum pessimum. Eodem uideo nos fuolui Iacobe Antoni marcelle. Frustra me uideo precepta eloquentiae didicisse: quae eo tibi quod cupio: quodque in te est: minus persuadeo: quo sum in suadendo cupio. Num tibi soli mortuus est filius? An ignoras: quae in mundo sunt: & multabilia esse omnia & mortalia? Num putas singulis flatibusque tuis: redditum ad te Valerium? Vis ne tibi licere: quod sibi deus ipse non patitur deus: ut Agathon inquit: infecta facere: quae facta sunt: tamen deo nihil est neque praeteritum neque futurum: cui omnia sunt praesentia: Audi obsecro: quibus uerbis Ditys consolatur danaen. Esse inferis curae gemitus putas tuos? Suspiriaque tuis tibi redditum ire filium? Quiesce: moneo. proximorum si mala Respexeris: feras facilius considerans In uincla quot laxantur homines: quot patres Orbi senescunt: quique regnantes opibus E maximis lapsi nihil sunt: haec tuo Versada sunt aia. Consideranda sunt inquam tibi aliorum calamitates & aerumnarum. Et quod monebat Socrates: incommodum tuum cum aliorum aduersis rebus conferendum. Quod si feceris: inuenies profecto longe tibi meliorem esse fortunam: quam aliis multis: qui habent fortunatissimi: laudat a non nullis Antima-

chus poeta & id qdē nō iūria: q cū ex obitu **Lyda** uxoris: q̄ unice ama-
bat: dolore itolerabile cōtraxisset: scripsit gñe elegātēq; elegiā noie **Lydam**
q̄ p enūeratōnē illustriū mulierū q̄ extrēis cladib; it̄ cōlecta: seipm cōsolatus
ē. Et. **M. Tul. Cicero** cū filiā mortē a quo aīo ferre nō posset: gñissimā ipse
quoq; ea de re cōsolationē sibi lucubrauit: ubi cū. **Qu. Maximi illius & M.**
Catois tū aliq; poene innumerabiliū & grecorū & **Rōanorū** patientiā atq;
cōstatiā i mediū referēs se sibi sua i cā prōnū cōstituit: gñissimis exēplis cōni-
busq; oñdēs dolorē oēm: q ex alicuius morte suscipiat: & muliebri eē &
uanū: cū n̄ sit malū iudiciādū: qd̄ sit natura. Et cū oīa nō dederit d̄s: nec
sit qc̄q; p̄fusus: qd̄ tāq; iure peculii n̄m dicere possimus: qd̄ ē: qd̄ i amissū
i redditiū tāto aegritudis cruciatu nos torq̄at. Prudent̄ igit̄ & q̄uerissime i
hāc sniām **Simonides** poeta locutus ē. ¶ **Hoies** parē p̄nt iania studia.
Breuiq; tpe labor ad laborē etiā. ¶ **Quod ē** ieuitabile: iminet oībus
Mors sēua: cuius & bōi & mali parē. ¶ **Partē** sc̄ipiūt: nec mius apte **Euripi**
des. Nō solū. n. pecūias minie p̄pas. ¶ **Hoies** hnt: sed p̄fusus humanū nihil
In oībo itaq; dicei par ē: ea gerius. ¶ **Qua** s̄ hoib; a deis hāc cū uolunt.
¶ **Rurū** aufert. Cū igit̄ n̄ nob̄ sit p̄priū: sed qc̄q; hēmus: id d̄s nob̄ usui
dedit: qd̄ tā moleste tāq; iniq; ferius alienū reddet̄ & restituere mutuati.
¶ **Nul**l hīc meritis n̄l i uirtuti p̄ciē. Alia ē dei alia hoīm rō: diuīa retributio
nes m̄l to n̄ris meritis s̄t maiores. Vex̄ ex dei iudicio nō n̄fō astiandā s̄t.
¶ **Dē** rex & sc̄iūs & sapiēs filiis antea duob; amissis alio icēito alio p̄ricida
quos ēt mortuos flauit ut ip̄obos: amisit deide t̄tū eūq; puulū: quem hē
bat carissimū. hūc q̄diu sparat seruari posse: nec destitit lachrymari & di-
uinū auxiliū orōib; assiduīs iplorare: & ieiuniis uti & i cilicio iacere: cāsa
q; oīa facere: q̄b; d̄ns p̄pitiū redderet̄. Vbi uero ad se p̄ueq; euocauit d̄s
s̄l cū luctu lachrymis positis & surrexit de t̄ra cōtinuo: ac lauit: & regio
more unctus atq; idutus deū adorauit: eiq; grās agēs resectus ē cibo. Suis
āt rē miratib; r̄ndit se recte uiuo isāte ieiunasse plorās seq; qm̄ arbitraret̄
uitā d̄m misereri posse: nec dubitādū eū q possit mortuos suscitare: ui-
tā ēt seruār posse. ¶ **I**a uero obita morte qd̄ ieiunaret̄. Nō. n. sibi licere mor-
tuū reducere exanimūq; reuocare. Ego: igit̄: ibo ad eū: ip̄e aut̄ nō reuertet̄
ad me. Et gñit qd̄ ille & demisse: q neq; de dīno iudicio auderet̄ q̄ri: aut
lachrymas fundere p̄fertī cū sciret puero melius eē cōsultū: & d̄syderiū suū
spe altius uitā cōsolaret̄. Quid. n. exēpla gētiliū i mediū p̄ferā aut **Horati**
puliilli aut **Dionis** siraculani aut **Antigoni** regis aut **Demosthenis** ora-
toris: aut **Periclis** olympi aut **Xenophōtis** Socratici: aut. **Qu. Martii** regis
aut eoz: quos mō noīarā: **Telamonis**. **Anaxagorā**. **Qu. Maxi.** **L. pauli** hā
myli **M. Catonis** **Cicerōis** aliorūq; huiusmōi: q filiorū obitū & forti tulerūt
& inuictō aīo. Satis tibi unus **Dē** exēplo sit. Hūc nob̄ p̄pōamus: hūc imite-
mur. qd̄ frustra collachrymemur: quos recupare nō possumus: & q̄b; ui-

Lyda

M. Tul. Cicero

Qu. Maximus

M. Cato.

Soloy & m̄n

te alioq; v̄m̄g

¶ **Simonides**

nihil n̄m̄

¶ **Simonides**

des.

Euripides

¶ **Quod ē**

¶ **Hoies**

¶ **Qua**

¶ **Rurū**

¶ **Nul**

¶ **Dē**

¶ **Qu. Martii**

rex

¶ **Telamon**

¶ **Qu. Maximus**

¶ **Paulus**

¶ **Antigonus**

¶ **Demosthenes**

¶ **Pericles**

¶ **Xenophon**

¶ **Qu. Martii**

¶ **Telamon**

¶ **Anaxagoras**

¶ **Qu. Maximus**

¶ **Paulus**

¶ **Antigonus**

¶ **Demosthenes**

¶ **Pericles**

¶ **Xenophon**

¶ **Qu. Martii**

¶ **Telamon**

¶ **Anaxagoras**

¶ **Qu. Maximus**

¶ **Paulus**

¶ **Antigonus**

¶ **Demosthenes**

¶ **Pericles**

¶ **Xenophon**

¶ **Qu. Martii**

Capitulum

*2016 bñm
in rochod*

Septē ordines
beatorum

ta nō erepta ē sed cōmutata. At nō pōtes nō desiderare: quē ex te gēueras
quē magis amabas q̄ teipm. Sed uir sapiēs n̄ unq̄ desideret: qd̄ sibi atige
re posse despet. Et ut frustra qd̄ habuimus: desiderāus: ita frustra qd̄ amif
fū ē: lugemus itaq; p̄cēdū ē lachrymis: p̄mēdus gemitus: aegritudo ai lēi
enda: nequē pietas flatū excitat: diffidētia ascribit. Nō. n. mortuus ē Vale
rius: sed uita trālegit additionē: ut q̄ mortuū erat: factus sit imortuū. Ille nūc
fil̄ cū āgeſ: quoz silimus creatus ē & ḡra & pulchritudie & splēdore: faciē
dei uidet: uultuq; reuelato sēpitnā dñi gloriā ineffabilēq; b̄itudinē latus
cōtēplat & gaudēs. Nūc p̄spicue cernit: q̄ certo sparat: cū eēt i uita: sibi glo
riā apd̄ hūani generis redēptorē ipositā eē mercadē suūq; sibi seruatum
ab āgeſ hitaculū. Nūc p̄nti corāq; aspicere ei licet ordies illos. vii. q̄b̄ b̄tō
rū ai p̄ ifaciabilē laticia p̄frunt. Nā & eos cernit: q̄ supata carne & domi
ta null̄ sē eius illecebris delinīti: & itē eos: q̄b̄ p̄ assiduitate & inocētia il
lud ē p̄ciū datū: ut errorib; cētis p̄turbatōib; p̄stratis ob q̄z rex mēo
riā flagitiosoz ai p̄ curaz aēstus sollicitudinūq; ardore torq̄nt p̄nitē: icēſ
santq; cruciāt: trāq̄lla ip̄i potiant securitate. Eos deide uidet: q̄ ob legem
seruatā eo dei testionio itelligūt se mūitos: ut ob ea q̄ gessēt in uita: neq;
iudiciū se oporteat neq; iudiciū euētū formidare. Tū illos cōtēplat: q̄ & r̄q̄
suā itelligere: & q̄ sibi futura sit gl̄ia: uidere iā icipiūt: eoq; se leniētes sola
tio āgelorūq; p̄sidiis stipati suis i hitacul̄ mira cū trāq̄llitate req̄scūt. Dei
ceps eo ituet: q̄ qm̄ ex huius corporei corruptib; q; carceris tenebris ac
uicul̄ i lucē libtatēq; uenit: & affluētissime exl̄tatois suauitatē hnt: & re
p̄missā sibi hereditatē possidēt. Post hos at̄ ii uisui offerūt: q̄b̄ qd̄ scriptū
ē: demōstrabit. q̄a uultus eoz sicut sol icipiat resurgere: & stellaz lumib;
opari. Demū uero i eos figit itutū: q̄ sūma cū fiducia exl̄tāt: certoq; cōfidūt
& itrepide gaudētes accelerāt eius uidet uultū: cui p̄ assiduā seruitutē ob
seq̄ntis se p̄stiteſt: & al̄quo p̄ inocētis mēoriā cōscia itelligūt gl̄iosam & sem
pitnā minimi laboris sui se mercadē cōsecuturos. Nūc firmo fixoz obtutu
Valerius tuus aspicit: aspicit atq; admirat splēdorē imēsū & corruscātē il
lius uibrātis lūis: quo dei facies oīa illustrat & icōprāhēsibili fulgore quo
dā irradiat. Nūc ille reuelata facie totū robustus aspicit ac uidet: quē hic
ex pte cognoscebat: ut puulus & ueluti p̄ speculū i anigmate. qd̄ ergo do
lēus illū rēgre cū x̄po: q̄ p̄ breui curriculo uita lōgā bñ agēdo uixit atatem
An ignorāus x̄pi morte oēm mortuā eē mortē. Itaq; uiuit filius tuus: q̄ ob
dormiuit i x̄po. q̄ ēt ip̄e dixit i euāgelio. Nō ē mortua filia tua: sed dormit
& lazarus a sōno n̄ a morte: q̄ ppe diē erat pitura suscitatus ē. Nō de filiis
inq̄ nob̄ dolēdū ē: q̄ bñ hnt: & p̄btē: sed de nob̄ ip̄is: q̄ quotidie obiciunt p̄
turbationū uñnerib;: & a q̄b̄ de uerbo ēt ocioso rō exiget. Securus nunc
Valerius uiuit tēptationū oīm: lā null̄ pōt flagitiis sordidari: quoz uulne

Aenigma

lazarus

ra fil' cū morte pstrauit ac uicit. Ille nūc uictor ac triūphās nō eqs Camil-
li aut Scipionū sed piis uirtutū opibz sed cōtinuis illis ac scis orōibz qbus
mitē sibi dñm ppitiūq reddiderat: decorā illā atq; mansuetā faciē suā: &
splēdidos oculos uerecūdūq; uultū i te uertēs cū & dolētis miserē: & la-
borātī astitit: tū ut bono aīo sis: hortat: qm̄ tibi iā sedē paret: q̄ secū oī aī
angore curaq; solutus æternis i gaudiis sis māsurus. Quid. n. mortē accu-
semus: sine q̄ ad tātū felicitatis bonū puenire nō dat? An potius cū i ea tā-
tū sit boni: repntāda nob̄ ē: cū adhuc sumus i corpe. qd sp̄ iacemus humi
pstrati? Surgāus aliqñ ex hoc terrestri cœno. Abducāus aīam a sensuū te-
nebris. Mētis luīa tollāus ad cælū. Surgite eamus hīc: pcepit dñs. Enolēus
ad Ihesum exuti frenis cūctis pmoōibz ac pēnis pietatis iduti. Volētibus
bñfacere nī ē difficile. Adest d̄s iplorātibz se. Orātis exaudit. Inuocātibus
p̄sento ē. Quid affligimur quotidie ianibz desiderii? qd capi patimur ille
cebrage laqis? qd ultro fallimur nisco libidinū. Quid sciētes uidētesq; do-
losos uoluptatū isidiis irratimur? Eiiciamus a nob̄ tādē: eiiciamus inanis
cogitatus. Fallacis opiones lōgius ferri qd sinimus. An ignorāus quo ma-
gis nob̄ blādīt mūdus: eo maiorē de nob̄ uictoriā hostē illū imānem atq;
formidabilē sparet? q̄ res multæ fluūt ad uotū: sine aliquo demū igēti ma-
lo finire nō pnt. Itaq; laudat rex Philippus alexādri p̄: cui cū sub idē tps
tres grati & fortunati nūcii eēnt allati: & qd' eq̄itri q̄drigaz cursu Olym-
pia uicisset: & qd' ab eius duce Parmemone eēnt Dardanii pug supati:
& qd' uxor Olympias ei filiū pepisset. xtinuo sublatis i cælū maibz. O for-
tuna inqt puo me malo aliquo p tot tātisq; bonis afficito. Verebat. n. uir
prudētissimus: ne qd' accidere sape solet: post tot res lætas magnū aliqd' i
fortuniū seq̄ret: sicuti certe demū secutū ē. Nā quā Attalū ppetrati flagitii
poenā dare neglexit iniuste: iustissime ip̄e luit. Scimus. n. Philippum ab a-
dolescēte Pausania iterēptū Theramenes at uir grauissimus ubi ædes: i
qbo una cū aliis familiaribz q̄ plurimis cānabat: fuditus corruissent: cæte-
risq; obrutis atq; oppressis oībus solus ip̄e seruatus esset: ob idq; perinde
ac felix a cūctis extolleretur: alta uoce exclamauit igens: o fortuna ad qd
igē me reseruas? Nec se sius scellit metus. Nā non multo post tpe trigi-
ta tyrannoz iussu ueneno itrepide abducto piit i carcere: quē acerbatis
casum eo patiētius tulit: qm̄ se ātea i oēm aduētū accixerat. Itaq; ubi mor-
tisq; uenenu illd' aduētus ac tāq; sitibūdus hausisset: arridēs deide atq;
iocabūdus eiectū qd' reliquū erat: e poculo hoc inqt pulchro Critiæ pp̄io.
Neq; illi quā se fuerat i iustissimū exptus: falso mortē ē ominatus. Criti-
as. n. nō multo post eorū idē iussu tyrannoz morte mulctatus ē. Et ita qd'
ei mortis poculū Theramenes mō prābiberat: idē deinceps ip̄e non mi-
nore appotus mensura absorbit. Istiusmodi uero humanarum rerum

Camillus
Scipiones

*parum ad
Sempiterna*

Ihesus

*redimite se
ad uirum*

Philippus
Alexāder
Olympia
Parmenio
Dardanii
Olympias
Attalus
Pausanias
Theramenes

Critias

Theramenes

Paulus hæmi-
lius
Perseus

mutabilitatē atq; icōstātiā cōgitās Paulus hæmilius sibiq; sāctius nihil dū
cēs priā caritatē cū ob uictum Perseū macedōiā regē i maxio atq; clarissī
mo felicitatis suā puētū metueret: neq; mali reipublicæ imineret: deos p
catus ē: ut siqd aduersi i populū romanū molirēt: id oē i domū suā cōuer
terēt. **Quare** cū ex q̄ttuor filiis quos & bōitate formæ & splēdore idolis hē
bat egregios: duos ātea adoptiōis iure i **Corneliā** fabiāq; familiā trāstulif
set: reliquos duos q domi erāt: alterū ānos q̄ttuordecī natū q̄nto āte triū
phū die: alterū uero q ānū duodecimū agēs i triūphali curru cōspectus fu
erat: q̄nto itē post triūphū die amisit. Cūq; pcedētē sibi obuiā pp̄m uide
ret: q & eius uicē miser doleret: collugeretq; Paulus eadē oris uultusq; gūi
tate: qua uiti cōsueuerat semp: Nūc ait priā sū egdē metu atq; piculo libe
ratus: q̄n successuū meorū i uidiā q̄ i familiā meā fortuna euomuit: p oī
bus tuleri. **Cōtigit**, n. mihi: qd̄ optabā: ut uos meū casū potius lugeatis: q̄
ego uisum igemiscā. Nū tibi uidet tal̄ tātusq; uir aut doluisse aut fudisse
lachrymas: qd̄ uī iopinatio sibi q̄c̄q; tristius accidisse: uī imature i tāta regē
lacticia pueros duos quos reliquos hēbat: itra dies tā paucos diē obisse di
ceret.

prudentia

Horoscopus

Valerius
M.cccc.liii.
Olympus
Mars
Mercurius
Saturnus
Iupiter
Quadratura

Aurelius augu
stinus

ut ē. n. prudētis & magni uiri oīa q̄ accidere possūt i uita: lōge ātea
meditari: seq; i oēm casū cōponere: ita nihil ducere imaturū: qd̄ uī natura
facit uī rō aliqua tēpestiuū. Nā qd̄ difficillimū scitu ē: siq; diligēter obser
uaret: atq; pspiceret: horoscopiū syderūq; eorū influxus: q̄ nascētī ualerio il
luserūt: itelligeres pfecto nihil mirabile accidisse: qd̄ mius is diu uixerit.
Vixit. n. q̄tū ei fuerat natura definitū. Id āt quonā hēat mō ita ostēdimus.
Valerius tuus natus ē eodē & āno & mēse quo meū **Olympū** supius natū
meminerā: iteq; hic ad tertiū idus ap̄les paulo āte solis ortum. At **Valerius**
post solis ortū circit̄ horā secūdā ad octauū **Kal.** maias. Volūt āt astrologi:
q̄ istiusmōi tēpore natus sit: eius uitā diuturnā eē nō posse idq; tū ex **Mar**
te: q̄ teneret secūdā domū: tū ex **Mercurio** q̄ a saturno offesus domui prē
eēt: cū **Mars** ēt ipse iouē: q̄ fortunā pti domiare: i sua q̄dratura offēderet
Huic. n. secūdā domui ipsiq; **Mercurio** sub quo **Valerius** dī natus: uis q̄
dā itrisecus atq; extrisecus data ē: sine qua uita eē nō pōt. **Quod** si ab ea
secūdā domo **Mercurio**q; q̄ domui domiat: uis qua alimur: uest i nobis:
nō uideri debet absurdū: si ex offēsiōe & domus & dñi ātea q̄s moriat: q̄
pfectū rōnis usū attigerit. **Nec** mihi q̄sq; obiiciat uolūtātē diuinā p̄mā eē
cām & spharāq; & motionū nihilq; fieri: qd̄ nō de itēiore itelligibilīq; au
la sūmi ip̄eratoris egrediat: cuius qdē uolūtas cā p̄mā sit & bōā & aduer
sae ualitudis uitāq; ac mortis: tū ēt p̄mioz p̄enariq; eodēq; modo & col
lati cuiusq; beneficii & relatā gratiā: eandēq; dei uolūtātē solam eē: unde
oīa quācūq; sūt: traxere ortū cū ip̄a æterna sit: ortūq; nullū habuerit. **Qua**
si mēs diuina & cælum ipsum & uniuersum mundum minus creauerit:

eamq; naturam & potestatem infuderit: ut oia certa ratione atq; ordine
progressus faciant suos & oriendo & occidendo per uarias diuersasq; &
causas & effectus nunc seruis nunc cicius: & tempestiue tamen omnia.

Quis. n. scia mris ignorat oia p diuio arbitrio ac nutu & creata ee & costi
tuta: nihilq; cuiq; uel accidere ul' cotigere: qd' aut dono eius aut pmissioe
n. fiat: Id at ita ee ne **H**oerus qd' ignorauit. **A**pud illu. n. **A**chilles **P**riamu
iterpti **H**ectoris corpus suppl'r flabil'q; rogat' hisce uerbis cōsolat': **A**h
miserāde senex mala q tibi p'ima pectus **O**bsedere tuū: nauis ut solus
achiuas **V**eneris: atq; ocul' huius te oñdere corā **P**ertuleris: q tot natis &
talibus orbū **T**e mō reddideri? mēs ē tibi ferrea p'sus. **A**st nūc aio qbus āge
re: pelle dolores. **H**ocq; sede solio. gēitus nil p'fuit ullus. **V**t statuere dei: mi
seris mortalibus agra **V**ita dat': null' tīgūt numia curis. **D**olia nāq; iacēt
i limie bīa tonātis. **D**iuissim q dōa bōi tēuere maliq; **L**upif hēc mīscēs tribu
it qd' oq; maligno **E**t qd' oq; pbo. **V**ez cui tristia dira **S**orte dedit: cūctis tē
nēdū reddidit: & unū. **Q**uē dolor i trā stimul' agit acer amaris: **Q**uēq; dī atq;
hoies nullo dignat' honore. **Q**uod si bonoz malozq; nroz uel naturæ or
do ul' dei uolūtas ē i cā: q qcqd' facit & recte facit & util' nobis: nihil ē: qd'
ullus nob casus acerbis uideri debeat. **N**ā is nouit solus: qd' nob aut cō
ducatur: aut nō cōducatur. **I**taq; mōebat **S**ocrates aliud nihil a diis imortali
bus petēdū ēē: q ut bōa tribuerēt: qm iudē scirēt: qd' cuiq; expediret. sed qm
iā satis mihi uideor oñdisse neq; nra cā lugēdū ēē: qd' neq; libera' sit neq;
p'ni neq; magni neq; amātis ai: nec ēt filioz certe cā: qd' eos. s. putēs ui
tæ suauitatē ac fructū obitu amīsisse: cū hic nō nulla sit suauitas: sed in
cōmodoz atq; acerbitatū plēa uideamus oia: siquæ reliquæ sūt: quærat' tā
ti mæroris causæ: eas iuenio tris posse afferri: qd' aut existimemus cū cor
poribus simul aīos iterire: aut mortē sine maxio itolerabiliq; dolore acci
dere nemini: aut pp futura i iferno supplicia. **Q**uid si has cās quoq; nō mi
nore ui uictoriaq; i'fīgā atq; p'sternā: quā de duabus ill' supioribus factū
uides: **C**essabisne tādē a luctu: redibis ad te ipsū? **I**ntelliges tibi mali nihil
i **V**alerio accidisse? **N**ā futura illa supplicia qbus tādē horrēda sūt: bonis
ne an flagitiosis? **N**ō ignoramus id: qcqd' ē mali quo qd' aliud nullū neq;
formidabilius ēē pōt neq; ærūnosius neq; maius: illud hominū culpæ p
petrat'isq; i uita sceleribus: nō morti ipi: quæ maloz oīum finis ē: dari opor
tere: qnimo p'pterea ēē morti maiore grām habēdā: qd' culpā nō patiat' an
noz accessioe fieri grauiore? **P**ræterea quæ illi supplicia debēt: q nō nī
li se flagitio unq fecit obnoxii: sed ita p'bitati studebat assidue: ut i eo ab
solutissima quædā uirtus nō mius natura diuioq; afflatu: ut de nympho
leptis theoleptisq; fabulat': q disciplina iesse exercitatioq; uideret **A**deo. n.
egregius ille puer erat i oēm uitæ partē pulcherrie i'stitutus: tātaq; igeni

Homerus
Achilles
Priamus
Hector

Socrates

^{no}
Aliæ quot sint
lugēdi causæ

Nympholepti.
Theolepti

Horoscopus

Gemini
Mercurius
Aries
Mars
Saturnus

ad oēm bōitatis prāstatiā acrimōia & splēdore: ut nīs quādā supra hōinē
ī eū diuinitus uideret īfusa. **Quid**. n. ad natalē: qd ad horoscopū reuertamur. **Nō**. n. dicā ea rōne **Valeriū** tuū īgenio fuisse & acri & graui & facili
& excelso appetētissimōq; discēdi: qd natus sit ascēdēte pma geminorū fa-
cie: quo tēpore **Mercurius** eet ī ariete: q & a **Marte** feruorē & tēperamētū
a **Saturno** acciperet. **Quāq;** hāc oīa ut cātera quāq; ab deo sūt: tñ qā mi-
nus nota sūt oībus nō cōtēdā cū īdoctis & pīnacibus: **Sed** illud affirmat
n̄ dubitabo n̄ potuisse **Valeriū** ea & loq & agē: nisi aliqd supra hoīs inge-
niū diuinūq; hūisset. **Quo** factū ē: ut diuio quoq; bñficio uix puericiā īgrī-
sus huius sit uitā piculū libatus: ne si diuturnior hic fuisset: sordibus pcoz
ignaret. **Perdifficile**. n. ē eū **demū** a scabie n̄ corripī: q diutius utat cōuetu-
die scabiosorū. **Quod** si eos īmania qdā manēt atrocissimāq; supplicia: q
uixerūt flagitiose: q illi pīma nō sūt pposita: q se totos uirtutū deoq; dedi-
derūt: **Qui** uero opīnāt n̄ fieri mortē sine gūissimo sēsū doloris: īī maxio ī
errore uersant. **Nō**. n. mihi crede: īpā mors cuiq; gūis ē: sed mortis metus:
q oīs tollit: cū mors aduenerit. **Hic** illd ē gūissimī diogenis dictū: q īroga-
tus: an mors eet mala: quomō īqt mala: q pīsentē n̄ sētīmus? **Atq;** metus ille
uiuētī hoī gūis ē: cuius dprauata opinio malorū ēē arbitrat: qd bonū sit.
Nā nullū ēē dolorē ī morte: rōne haud difficili aslēqmur: si quomō illa fi-
at: nolimus ignorat. **Eadē**. n. mors uia nos corripit: q sōnus īuadit. **Nā** ut
docet **Alcmæon** sāguis īcessu ī finitimas uēas fit sōnus q si diffūdat: ex-
pressionē īducit. **At** si oīno sāguis recesserit: cōtuo mors cōscq. Si īcedēte īgrī
ī uenas sāguie rapimur ī sōnū ne sētīetēs qdē: qd miremur: si sāguie ī locos
suos n̄ redeūte q si ppetuo sōno occupati morimur? **Vt**. n. morte ī oē tēpus
sēsū amittimus: ita sōno cōsopiti sētīmus ad tēpus nihil. **Itaq;** nō īdocte in-
qt **Aristoteles** sōni stuporē uolēs oīdere ī dimidiō uitā felices nihilo pīsta-
re miseris hoībus dimidiū. n. uitā p sōno posuit. **Et** mortē n̄ nulli philoso-
phi sēpīternū ēē sōnū definierūt: ob id tñ illi errātes: qd sōnus ille n̄ ē ad o-
sēpīternus: ut finē nullū sit hīturus īnq. **Resurgēt**. n. hoies idq; n̄ solū nra hoc
ē christiana sed gētiliū ēt philosophorū sētētia eozq; pīfaze. **Futurū**. n. enī p-
īfaze affirmāt: ut reuiuiscāt hoies: sūtq; īmortales. **Quod** si sōnus sit secundū
Diogenē **Apolloniātē**: q ait ubi oīno sāguis diffūsus uenas īplerit: & eū ae-
ra q ī uenis cōtinet: ad pectus īpulerit atq; ī subiectā aliū: sōnū fieri ac tho-
raca quē uocāt: reddi calidiore: qd si tota uis acra ē uenis defecerit: mor-
tē effici: qd plus ī morte molestia sit q ī sōno. **Sin** aut **Platonē** malimus se-
qui: sōnus sit remissiōe spūs sēsītui elati ad sinciput: quo ī loco pīncipatus
ponit. **Cū** uero sēsītiuus spūs oīo remittit: atq; relaxat: tū mortē effici pla-
tōī placet. **Quod** si ita ēē cōcedimus: nō minorē ēē gtiā mortī habēdā q sō-
no mihi uideor ītelligere. **Hic**. n. ad breue tēpus curaz mole nos leuat: ac
mors ppetuo liberat. **Atq;** recte qdē **Homerus** sōnū q pīfūdissimus sit: ane-

Diogenes

considera
Quomō fit sō-
nus & mors
Alcmæon

Aristoteles

Perfaze

Diogenes

Plato

um uocat & eundem mortis fratrem. Mortemque ac sonum ob eamque inter sese & generationem & similitudinem habent: geminos dicit. Itaque Diogenes ille sinopeus: qui cognomine dictus est cyon: cum uerementissime agrotans laxaretur in sonum: & excitatus a medico interrogaretur: molestius ne quicquam pateretur: respondisse traditur nihil. Verum fratrem sororem anticipat: hoc est sonus mortis. At Paulus apostolus ut spiritus sancti plenus ita nullius elegantioris doctrinae iops cum considerasset mortem: quam nominamus: id est separationem animae a corpore aliquid nihil esse quam dormitionem atque sonum quendam: uenit de dormientibus esse dolendum. Ita enim morietur credendum esse eos qui dormiunt: suscitatum iri: & posteaque soporem digesserit fore: ut cum sanctis uigilet: atque una cum angelis dicat: gloria in excelsis deo & ista pax hominibus bonae uoluntatis. In terra enim & in hoc mortali caeno quod aliquid est quam factiones quam seditiones quam discordiae quam bella quam iccidia quam uastationes quam caedes? Quos in hoc uitae salo & intis & corporis: fluctus non patimur? Quibus non obicimur naufragiis? quo quis melior fuerit: eo se magis addidit iudicium iaculum & mucronibus: tum feriat sumos summa motis. Quid prius caritas Camillo profuit? quod Miltiadi? quod themistocli quod Aristidi? quod utriusque africae? Num de his omnibus triumphum agere uictrici iudicium pudor fuit. Nonne iudicium dirigitur perit Abel. Non eadem Ioseph omni ludibrio innocenter obiecit? Nonne in horto deliciarum serpens hominem eo ueneno infecit: cuius morte humani generis mors corripuit? Nonne et in caelo primus angelus eadem peste correptus insidias suo tederet creatori est ausus? Quid ago perhibus in re peripicua? Ut enim patriarchas & prophetas ut apostolos ac martyras contemnamus: Ihesum ipsum ipsius liuoris immitas per omnem saeuicium & sceleris contumeliam erubescere afflixit cruci. Quae igitur superbia nostra fuerit: ut quod ad imaginem dei ac similitudinem creati sumus: melior postulemus esse condicio: quam se deus ipse uoluerit? Num imago id ancillat: cuius est imago? Num deus morietur: & homo sit immortalis? Quod si Christus propter nos mori non dubitauit: num ipsi propter nos ipsos tam uerementem mortem horremus? An ignoramus mortem esse introductam propter hominis uitium: ut ea restitueret bonitate sua: quod uitae malignitate perierat? Quid arrogatius quod impudētius aut dici potest aut cogitari: quam cum sciamus nos esse mortales: immortalitatem appetere? Quid enim id quod si prauum nunc quod lugeamus: quod omnibus esse commune: omnibus esse prescriptum: quod quod nullo pacto uitari a nobis posse intelligamus? Nulli est odio nobis habenda mors: sed optanda potius cum sit malorum omnium finis: quibus quotidie affligimur: & cum septuaginta uitioque quam sola corpus animusque infirmum: tum uirtutum suscitatio: quae meritis in gloria uiuimus sepius. Itaque rectissime dictum legimus: Moriar anima mea in ais iustorum. quod enim molestiae potest esse in morte: quam soni simillima esse offendimus? omnis autem ad tractum non ex alio mortis incommodo: quam ex solo metu perficitur. Itaque aptissime de morte arcesilaus locutus tradit eum dicere: solum hoc quod malum deus ex aliis omnibus: quam putat mala: nemi unquam presens molestum fuit sed absens atque expectatum affert egritudine. tolle igitur metum: malum omnem sustuleris. metueris autem mulieris est non uiri. et metuenda quod ea sunt: quam a natura maxime abhorret. Sed ut mor-

Homerus

Diogenes
cyon

Paulus apostolus

Camillus
Miltiades
Themistocles
Aristides
Africani
Abel
Ioseph
Ihesus

Christus

Paulus
Christus

te nihil ē magis secūdū naturā: ita iustius certe nihil. **Sola. n. mors aq̃l** est oibz: q̃ neq; paupes discerit: nec excipit locupletes: regesq; pi iuī adit & b̃ditos. qđ nisi corpus nob̃ fragile eēt: cor lubricū: aīus ibecillus: n̄ mō mortē n̄ timerēus: sed miro potius d̃siderio eā appeterēus. itelligrēus. n. maxī mā nob̃ i morte posītā eē utilitatē: cū uita h̄c p̃nicioſa sit tota: & extrēo obiecta disci. qđ Paulus apte significās. **Mihi: igt: uiuere xps ē & mori lu crū.** Nā xpm eē itelligebat corpus mortē & spūs uitā. Mors certe illa ē optī ma: q̃ cū adhuc sumus i carne: pctō qđē moriur: deo. at uiuimus. Illa uero & horribil̄ & pessima: đ q̃ scriptū legimus. **Dimitte mortuos: ut sepeliant mortuos suos.** Istiusmōi. n. morte: dū uiuit ē corpus: aīus ip̄e facinorē mole opp̃ssus morit̄. hic illd̄ ē. **Aīa q̃ peccat: ip̄a moriet̄.** Qua qđē morte quæ mors alia eē q̃at aut tristior aut amarior: nullā repio. **Hac. n. mors illa est** ob cuius horrēda formidinē dcm̄ audimus. q̃rēt hoies mortē: & n̄ iueniēt eā. q̃q; frustra dicturi sūt mōtibz: cadite s̄ nos: & collibz opite nos. **Et mors qđē: q̃ discessū aīus facit a corpe: q̃q; sua natura i maxis bonis h̄nda ē: qđ & maxis huius sc̄i mal̄ nos libat: & ad maxia altius uitæ bōa nob̃ trāsitū p̄bet:** dāda tñ ē opa: curādūq; diligen̄: ne nos ip̄atos offēdat. **Nā & saluifera medicorū poc̄a q̃ mius tēpestiue: & ut oportet obduxerit: ad p̃niciē sui corporis n̄ ad salutē obducit.** **Et gūbnator q̃b̄ uētorū flatibus potat mō sc̄dis uti: fit q̃nq; eius ul̄ negligētia i īguia: aduersos ut patiat̄.** **Mors n. nūsq; lōgius a nob̃ abest: q̃ p̄ oēm uitæ cursū nos comitat̄: nob̄cū p̄notat: nob̄cū uigilat: nob̄ adharet sp̄: & qcqd i agimus: i dicius: i aīo uersamus: curiosē obseruat.** **Nec ē qđ qđq; malit̄: q̃ p̄desse nob̄. mō aiaduertat nos sui n̄ obliuisci.** **Monetq; exēplo totius uitæ: ut quottidie discāus mori cū p̄spicue cognoscere liceat n̄ iam eē uitæ ptē: q̃ diutius duret: q̃ nob̄ ē uolētibz petētibusq; n̄ se morti dedat.** **Quē. n. repies: q̃ suo atatis statu cōtētus uiuat?** **Debil̄ balbutiēsq; ifantia p̄ccitatē & lusionē puericiæ occupat.** **At pueri adolescētia libidinē atq; amores adamāt.** **Hac uero atas iuētutis robur & gloriā admirat̄.** **Iuuenes at grādiōris atatis tū prudentiā tū auctoritatē maxie oīum optāt.** **Sed illo ubi ē puētū: qs ē: quē sui nō p̄niteat: cū itelligat sibi frustra eē oīa cōcupita: seq; uideat i ignoratē singul̄ atatibz uitæ suæ eē mortuū: nec ita mortuū: ut āplius moriēdū n̄ sit. quo sit: ut i oibz sit inata qđā mutatōis finisq; ap̄etitio.** **Sola mors ea n̄raḡ actiōnū oīum ultia: q̃ tāto nob̄ ē horrore: & pturbatōnū oīum finis ē. & cū malorū oīum cessatio tū cōmigratio ad q̄etē.** **Nā qđ mortē ab̄ntē horremus: q̃ p̄ns s̄l̄ ima ē somni?** **Vt. n. somno sapius it̄rcipimur ne aduertentes qđē illū adesse neq; sentientes: ita etiā morimur sensu p̄c̄nitus it̄rc̄pto.** **Eadēq; facilitate mortē obimus: qua somno occupamur.** **Plurimi uero it̄terest: utq; nos illa paratos expectātisq; iueniat: an ip̄atos it̄er oscitātis.**

q̄ offendat. Eadem. n. quæ nobis quā optime cupit fore : speculat̄ nōstra
oīa acutissime : insidiat̄ q̄ : si qd̄ agat̄ a nobis perperā. Et captato tempore
uiribus omnibus impetū in nos facit. Nullasq̄ neq̄ rationes nec p̄ces ad
mittens naturæ debitum exigit. Facitq̄ confestim : ut quod concretū fue-
rat secūdum Epicharmum : discernat̄ : eoq̄ redeat : unde uenerat : terra in
terram spiritus autem sursum : Cuiq̄ enim elementorum : quod erat ele-
mentale i corpore humano : p̄ sua reddit̄ portiōe & humus humo & aquæ
humor & aeri flatus & igni uis ignea. Nam animus : q̄ ē substantia incor-
ruptibilis i commutabilis sempiterna : q̄ uitam infūdīt corpori : q̄ uita est
corporis : nō humi remanet natura sui : sed ubi se a corporea concretionē
secreuerit : morit̄ q̄dem corpus : ipse uero mortem non recepit : sed relicto
corpore : si nullis se carnis fordibus inquinauerit : euolat altius : nusquamq̄
cōsistit : donec eo puenerit : unde p̄fectus ē ad illum scilicet : q̄ ait : Qui scis
an nocte hac a te tua anima reposcat̄ ? Non. n. morit̄ animus una cum
corpore : sed ab eo repetitur. a quo usui datus est. Itaq̄ nō interit : nō dissi-
pat̄ : nō deletur : sed ut inquit propheta : in manibus dei est semp. Eo aut̄
cū puenerit : quiescit tādē lōgiorius suæ peregrinationis fructus huber-
rimos p̄ oēm beatitudinis læticiam assecutus. Cum tātum igit̄ in morte
sit bonū : eaq̄ tanta serpat facilitate : ut ne sentiat̄ q̄dem qd̄ mors nobis ti-
menda est : uel potius nō optāda. Audi etiam quāso : quibus uerbis Socra-
ten facit Plato uti apud iudices. Nec mireris : quod tā multa a græcis tra-
duco. Non. n. id a me factum ē propter eam orationis facilitatem : quā mi-
hi in omni & scribendi & dicendi genere æque apud græcos atq̄ apud la-
tinos prōptu eē opinaris : sed ut ad latinos : quos hēre potes ipse p̄ multos
græcis quoq̄ testibus additis nō sis persuasū difficilis. Socratis autem uer-
ba hæc sunt : ut memini : Timere. n. mortem o iudices aliud nihil ē quam
existimare se eē sapientē : q̄ nō sit. Videf. n. scire : quod nescit : Nā nemo scit
mortē. Hæc aut̄ bonorū oīum est homini maximū : quā homines æque ti-
ment : ac si certo norint eē maximū oīum malorū. Et recte q̄dem Socrates
Quid eim boni in se hēt hæc uita mortalis. Vel q̄bus potius malis nō abū-
dat. Per multa p̄fecto nobis in huiusce uitæ agitationibus ac fluctibus in-
oēm partem obeūda ferendaq̄ sunt animo cōstanti atq̄ inuictō : quæ sūt
omni mortis acerbitate quam falsō existimant : lōge acerbiora : qd̄ nī ita
esset : nō tam multi fuissent : qui ut se iis difficultatibus aut animi aut cor-
poris soluerent : uitæ mortē sponte atq̄ alacriter prætulerunt. Quem enim
inuenies : cui uni ad animi præstantiā commoda oīa & corporis & fortu-
næ pro uoluntate cōtigerint. Nō patitur ratio naturæ : deus ipse non pati-
tur : ut bona simul omnia : quæ uulgo existimant̄ : ita in unum aliquem ui-
rum confluant : ut tanq̄ perpetua sūt futura : id quod etiam Helene illa

Epicharmus.

Profecta

Socrates
Plato

Homericæ non ignorans ita loquitur.

Ast alias alii quisquis ualet omnia solus.

Datq; bonūq; malūq; deus. Oīa inq; nobis & bona & mala hoc est cōmō
moda & incōmoda ab deo sūt: idq; semp ad nrām utilitatē. Nā uitium &
peccatū: quod certe sua natura malū ē: a deo eē nō potest. Itaq; studendū
ē: quod i nobis: positū puto: ut bonoz operum uerazq; pietatis simus stu-
diosi. Quæ uero aut extraria sunt aut a nostra potestate aliena: ea si ade-
rūt: & modeste utamur & grauē: sin aberūt: nō turbemur. Nam ut breui
exēplo Vlysses monet apud Homerum:

Vlysses
Homerus

Non uni dat cuncta deus: formosus ut idem

Sit simul & prudens ac multa laude disertus.

Qui specie caruit: deus hunc uenerabilis ornat

Vtibus eloqui: quo fit: mirentur ut unum

Hunc alii suauis linguæ dulcedine capti.

Hic autem fidens orat: leniq; pudore

In coetus excellit agens: quem numinis instar

Suspiciunt. urbem quisquis petiere: loquentem

Ast alium formæ bonitas quem cōminus æquat

Cælitibus: penitus defecit gratia linguæ.

Vt igit naturæ atq; fortunæ cōmodis moderate utēdū ē & secūdum ratio-
nem ita ēt icommoda siqua sunt: aio infracto atq; igenti tolerāda sapien-
tes iubēt. Siq; igit Valerij obitus tibi fortassis icommodat: debes tu sane
id qcqd est: incōmodi cū illius maximo cōmodo pēsare. Ille eīm ex huius
sæculi tædiosa & pmolesta peregrinatiōe ex hīscē erroribus turbulētis in-
trāqllum illū & exoptatum beatitudinis portum bñficio mortis elatus ē. Et
mors qdem ipsa quæ stultis tāto hētur odio: nō solū ē naturalis atq; neces-
saria sed habēda i bonis optatissimis. Nā si qcquid ex cōtrariis rebus con-
stat: corruptibile ē natura: cui mirū uideri debet: oportere hominē aliquā-
do corrupti: quoniā sit ex cōtrariis cōcretus. An ignoramus id eē necessa-
rio corruptibile: quod generabile sit natura? Cumq; homo naturaliter ge-
neret: necessario fieri: ut is secūdum naturā corrumpat: præterea huma-
ni corporis elemēta nō alius sunt speciei quā alioz partes elemētōz: sed
cum ea elemēta quoz cōcretione alia cōstant corpora: corruptionem ad-
mittāt necessitate naturæ: nunqd meliore sint priuilegio humani corpo-
ris elemēta? elemētis aut corruptis huiusmodi: nostræ corpora itēgra sint
fututa? Ad hæc si natura ipsa quā dicimus: a mēte diuina & pducta est &
cōstituta: sicuti certe est: quæcūq; a natura sunt: nō bona eē nō possūt flu-
unt eīm ab illo: de quo scriptū ē: Vidit deus cūcta quæ fecerat: & erāt ualē
bona. Nec eīm naturā solū sed ēt effectus oīs q sunt secūdum naturā: ab

deo ut a prima efficiētiq; & uniuersali rerū oīum causa pductos eē & theologi oēs philosophiq; affirmāt. Cū mors igit sit effectus adeo naturalis: ut unus sit secūdu sapiētissimū **Solomonē** hominis iumentorūq; interitus & æqua utriusq; cōdicio: eam q malā eē dicit: & naturæ contradicit & deo. Nihil ē inq morte cōmuniū. Animāti parciūt nulli. Nemo ē neq; fuit unq tāta felicitate tāta gratia apud deū: cui moriēdi ius detrectare licet. Quam rei necessitatem **Homerus** secum animo meditatus ita **Miner** uam loquentem introducit.

Solomon

Homerus
Minerua

Sed neque cælicolæ quem dilexere: tueri
Æqua morte queunt: ubi pernicioſa trahentis
Sors rapuit loeti. Et ne id quidem absurdum.

Num inquā q sibi nō pepercit: quo nos ab æterna morte recuperet: nōs patiat ppter nos ipsos sæculi mortis imunes: sine qua ad sempiterna uitā ire nō licet? Quod si aīalia uniuersa ieuītibili quadam naturæ lege morti sunt adiudicata: quid ipsi frustra atq; inutiliter naturali iudicio ad uerſemur? præsertim cum uix ullum sit animal homine imbecillius uel **Homeri** sententia: qui ait.

Nil magis est hominis natura infirmius omni
Numero: spirant quæcunq; animalia terris.

Ac serpunt. Si. n. uellimus nrī corporis naturā cū cæterorū singillatim aīaliū natura cōferre: iueniamus multo nos & pluribus & maioribus subiectos incommotis q aliud ullum aīal. Itaq; nō incongrue **Vlyſſes** ille **sophocleus** id cōsiderans ita loquitur.

Vlyſſes **sophocleus**

Quicunq; uitam uiuimus: aliud nihil

Quam simulacrum aut inanis umbra nos sumus.

Recte sane hominē simulacrū **sophocles** atq; ūbrā uocat rē sane & uanā & cōtēnendā. Hunc aut pmodum secutus **Horatius** **Flaccus** inq. Puluis & umbra sumus: Sed lōge id aptius & apertius **Pidarus** expressit.

Horatius **Flaccus**
Pindarus

Quid autem est ullus? quid nullus?

Umbrae sōniū homo. Nā cū umbra debilius nihil sit: quale sit umbræ sōniū: nō ē intellectu difficile. Vnde igit tāta sit nobis aī elario: nescio: ut q cæteris animātibus sumus fragiliores: soli uelimus ex oībus detrectare ius mortis: quæ ut natura rōneq; d'bet: ita necessario cōmūis ē oībus. Quod si itelligeremus: quātū iest i ea boni: nunq; adeo nobis eſſemus aduersi atq; inimici. Quæ eīm iprudētia nrā ē: ut ignoremus ad finē oīa iſſerri oportere: finē uero ut bonū appeti: finis at uitæ huiusq; mors aliū ē nullus: qd si sumū bonū & finis ultimū cōuertūt: mortē habedā eē i rōne felicitatis q negarit: q sit felicitatis rō: nō itelligit. Simul. n. cū morte & uitā & hūana oīs finit actō. Itaq; recte crasū & sapiēt mōuit solō huiusmōi sine expectat

Croesus
Solon

oportere: & tum demum de humana felicitate iudicare. **N**ōne præterea scriptum est: ante mortem non laudaueris quenquam? **M**ors enim & finis est & testimonium anteaetæ uitæ. **T**um demum suo officio functus est gubernator: cū nauim deduxit ī portum. **N**ec orator laudem meruit: nisi persuaferit. **N**ec medicus: nisi sanauerit. **E**t miles absolutam stipēdiū mercēdem non recipit nisi hostem superauerit. **E**t īperator cōfecto bello laurea decoratur. In ea secessione: quam animus facit a corpore: ipse qui dem molestia omni sollicitudineq; absoluitur: at corpus resoluitur. **Q**uo fit: ut animus ita absolutus incredibili gaudio perfundatur. **C**orpus aut̄ resolutum: in terram cū nihil sentit: mali omnino patiat̄ur nihil. **A**t mors est humanæ huius uitæ priuatio. **A**rgute quidem obiicitur & subtiliter. Priuamur enim mortis beneficio quotidianis curis diurnisq; & nocturnis angoribus. Priuamur inquam priuamur iis cūctis perturbationibus: quæ tanquam efferatæ quædam & imanes truculētissimæq; bælluæ animū corpusq; conficiunt. **Q**uem enim mihi excipies: qui minus sit: aut ad sollicitudines anxius aut ad labores desidiosus aut procliuius ad uoluptates? **Q**uid tanti facimus hanc uitā: i qua nulla est securitas nulla tranquillitas nulla quies. **A**d quas enī cupiditates nō incendunt nostros aīos nō inflammant ardentissimæ faces corporis? **A**n præterit unquam dies integer sine aliqua uel corporis uel animi saltem offensione? **N**onne i rebus etiam latissimis tristitia ne interueniant: nobis timēda occurrūt a deo ut metus ipse magis etiam nos affligat: quā quod peride atq; miserrimū timuimus: cum aduenerit? **N**um secūda res quas opinamur maiori nobis sunt uoluptati: quam dolori aduersæ? **Q**uod si etiam bona: quæ existimantur: sine angore nō sunt: quid in uita sit boni? non intelligo. **N**on nasci longe optimum inquit **S**olomon: & id quidem multo melius quā **S**ilenus. **I**s enī cōprehensus: ut est apud **C**rantora: monuit **M**idam regem uitam hanc esse cruciatum: & a p̄cipio usq; ortum hominis infortunium esse maximum. **E**t **I**ob uir ille sanctissimus diu antea ait: **B**enedictio morituri ueniat ī me. **S**ciebat enī id humi teneri ac sepulchri latebris occultum resolui in terram: quod non secus morti quam uitio esset obnoxium. **I**llud uero quod uirtutem disciplināq; appeteret: quod summi boni deiq; esset studiosum: altius euolare: eiq; adherere ad cuius imaginem ē creatum: unde uitæ accepit spiritum: & in animam uiuentem factum ē. **I**taq; iure aliquando dicere consueuit. **P**ereat dies illa: in qua natus sum. **S**atis enim ostendebat: quantum boni esset in morte: cum dies natalis sui: ut periret optabat. **N**am ut natalis initium est incommodorum atq; malorum omnium: ita etiam mors transitum nobis præbet ad bonorum omnium sempiternam possessionem. **C**uius rei desyderio & hieremias

Solomōn
Silenus
Crantor
Myda
Iob

Hieremias

se generatū esse deplorat: & Rex David petebat a dño: ut notū sibi face-
ret finē suū & numerū dieꝝ suoz. Quod neuter certe fecisset: nisi mortem
ut egregiū quoddam bonum optasset. Quantum præterea sit bonum in
morte: non modo patriarchæ & propheta ac ceteri sancti uiui: sed ii etiā:
qui gentium dñi sunt habitū: iussu ueri omnipotentisq; dei dilucide osten-
derunt. Cleobis & Biton fratresq; & argiui: quoniam pro iumentis iugo
colla subdidere: matrēq; curru insidentem ad templum Iunonis usq; qd'
stadiis quinq; & quadraginta distabat ab argis: mira pietate traxerūt: pro
summo tantæ bonitatis præmio ut est apud Herodotum: a numine mor-
te donati sunt. Idēq; boni inter dormiendū contigit: cū Agamedī & Tro-
phonio: quoniam pulcherrimum delphis templum Apollini sunt fabri-
cati: tum etiam Pindaro: cum quid esset homini optimum: ab Apollinis
oraculo quæsisset. Nam non multum post tempus in gymnasio cū esset
relaxatusq; in somnum caput in dilectissimi pueri sinum posuisset: sua-
uissime diem obiit. Sed quid pluribus gentilitatis deliramenta consēter
cum ratione non obscura mortis bonum probari queat. Illud prope ue-
roq; bonum & dicimus & tenemus: quod ad animi pertinet dignitatem
Quod autem animo detrimētum non avertit: id malum certe non est. Sed
cum mors nullum afferat animo detrimētum: malum esse non potest.
Quod uero malum nō est: id bonum esse patet. Quid ergo uel nostrā uel
nostroz mortem adeo ægre ferimus: quæ tantum continet in se bonum:
ut sine illa esse beati nullo pacto possimus. ¶ Quare cum ostenderimus
mortem esse & communem & naturalem & necessariam & oib; debita
eandemq; habere rōnē finis: qui nō bonus esse non potest: & tanta præ-
terea facilitate irrepere: ut uix a somno suauissimo quicquā differat: quid
est: quod eam nobis lugendam existimemus: quæ sola nos liberat omni
turbido corporis motu: seq; nobis tutissimam ducem præstat: qui ex his
tenebris excedamus in lucem illam: quæ & uniuersum mundum illumi-
nat: & ex hominum corde caliginem omnem eiicit? Num forsitan igno-
ramus mortem ipsam: quid sit? Nec aliud quicquam nos magis torquet:
quam ipsius nominis significatum cū uulgo affirmant iccirco mortē esse
noīatam: quod mordeat: mordere autē esse atrocium & immanium bæl-
luarum: quasi culices quoq; & muscas & pulices mordere non dicamus:
quasi culices etiam oīa noīa sint uel a natura uel a sapientibus indita: &
non plura opinio sæpe uulgi ac uoluntas quam ulla exquisita ratio inue-
nerit. At ego nō a mordendo mortem deduci arbitror: sed a græco nomi-
ne quod est *μωρος* moros quod sortem mortēq; significat: unde & mor-
rior & mortē descēdere q̄s ambigat. Moros autē a uerbo *μειν* merin de-
scēdit quo uerbo partiri ac sepāre significat. Nā qd aliud ē mors: q̄ quod

David

Cleobis

Biton

Iuno

Argi

Herodotus

Agamedes

Trophonius

Delphi

Apollo

Pindarus

μωρος

moros

μειν

merin

Adam

mōdo dicebā: animi a corpore sepatio natura. *S.* incommutabilis atq; im-
mortalis a natura mutabili & mortali. Num sumus obliiti: quicqd culpæ
obnoxium est: id etiā morti deberi. *Si* pp Adam sumus oēs in culpa: oēs
propter Adam debemur morti. *Si* debitū igit' est mortis: decoctores indu-
bitato futuri simus: ubi impatientius feramus mortis solutionem. *Debet*
ei finis cōuenire picipio. *Et* quo pacto possimus p charitate p̄ia pectus
offerre obuam morti: si aliorum obitū tanto luctu tāto mærore proseq-
mur. *Quod* enī accepimus: qui p patria mortem appetiuere: quod certe
nunquam fecissent: si tātum in morte doloris tātum mali posuissent. *An*
pluris fortasse patria nobis faciunda sit quā natura: quā deus? *Num* qd
dies tandem obliterabit: id non ratio prius leniat? *An* malimus eorum:
quorum mortem acerbè ferimus: memoriam obliuisci quam p cōsolatio-
nis remedia tueri: ut quorū recordatio uoluptate debet: afficiat animum
ægritudine? *Si* rursum effusor si imoderatum gaudium uitio datur: num
luctus: num lachrymæ nimietatem laudemus? *Quid*: quod pturbatio-
nū oīum ægritudinem esse pessimam grauissimi philolophi tradiderūt.
Paucoſne iuenias: quos nimius aī dolor alios ad isāniam alios ad laqueū
alios ad fery ipulerit: ut quem mærorē ferre nō possent ab eo se morte uē
dicarent? *Prætereo* Nioben: quæ nimio luctu sensum amisit. *Artemysia*
conticeo: quæ ob uiri Mausoli obitum ī assiduis lachrymis & eiulatu cō-
tabuit. *Quid* phyllin illā Demophōtis? *Quid* Aiaceſ Telamoniū cōme-
morem. *Quid*. *M. Catonem*. *Quid*. *M. Brutum*. *Quid*. *M. Othonem* cæsa-
rem. *Quid* alios p̄ene infinitos ī medium referam. Romanorū & Græco-
rū historiæ amentium hominū plenæ sunt: qui sibi propterea mortē asci-
uerunt: qm̄ patientiā non didicerāt. Itaq; dum animorū magnitudinis se
laudatum iri iudicassent: sunt a sapiētibus uiris oībus mollissimi iuxta at-
q; superbissimi iudicati. *Nam* quem animum ueluti deposuit apud nos
deus: hunc debemus reddere non abiicere: ne collatum beneficiū uidea-
mur malefici loco ducere. *Quæcūq;* ab deo sunt: ea oīa bona sunt: sine il-
lo autē boni eē nihil cuiq; pōt. *Vt* mors igit' optāda: ita minime anteuer-
tenda. *Quin* opera dāda ē: ut nos uigilātis sp̄ accietosq; inueniat. *Quod* si fe-
cerimus: de animi sede nunq; neq; deiiciemus: neq; mouebimur. *Et* non
modo interitum animi: quem idocti nōnulli falso opinatur: sed ne dolo-
rem quidem corporis ī morte qui nullus ē oīno formidabimus. *Nam* uī
uere animum post dissolutionē corporis ac p se cōsistere: pōt triplici de
mōstrari: & primum quidē quadam naturæ uī tū rōne demū uero diuina
iusticia. *Et* immortalitatem sane aīorū satis nobis pbare debet ip̄a natura: si
alia etiā nulla rō quæ sunt fere īfinita: posset adduci. *Videmus* enī nul-
lā eē oīo nationē neq; fuisse unquā: quæ nō gerat diligētē curā mortuo

Niobe

Artemysia

Mausolus

Phyllis

Demophon

Ajax

M. Cato

M. Brutus

M. Otho.

animū uiuere

ost mortē tri-

liciter pbare

trina pbatio

rū uariis officiorū & generibus & ritibus eorum aīos p̄seque: quod certe nemo faceret: si ea putaret ad uita defunctos nihil p̄tinere. Ad qđ omnes gentes cōmuniter sentiunt: id quadam naturā lege fieri uidetur. Quem qđem populorū oīum de aīorū immortalitate consensum: ii omnes q̄ habiti sunt aīo altissimo acerrimoq; ingenio maiorem immodū confirmarunt. Quis enim uir magnus ac sapiens mori ultro uoluisset: si animum una cū corpore moriturum esset arbitratus? Num se p̄cipitasset in athenam Empedocles sine spe magna immortalitatis. Si falsum esse Theom brotus putasset: quod de aīorū immortalitate apud Platonem legerat nū quam se de muro p̄cipitem dedisset: quo illam assequeretur. Quā tanta cupido gloriā Curtiū. quā tāta patriā caritas in illū terrā hiatum potuisset immergere: si totū se p̄riturum morte credidisset. Idem de Codro rege. Idem de Philenis. Idem de tribus deiceps Decii. Idem ē de aliis q̄ plurimis existimandum: qui prudētia & uirtute plurimum claruerūt. Ex qbus rebus cognosci potest animum: nō modo nō interire cū corpore: sed ab eius uinculis solutum longe esse meliore statu uitā. Itaq; recte inquit Phocyllides.

Aetna
Empedocles
Theom brotus
Curtius

Codrus
Phileni
Decii tres
Phocyllides

Vita breuis nobis: ad tempus uiuimus oēs.
Ast animum mortē seniūq; ignorat: & idē
Viuīt i aeternum. Nec illa sepius dicta ab eodē Phocyllide legimus
Nāq; manent animi mortali in corpore mortis.

Phocyllides

Expertes: homini cōcessus spūs usu:
Est imago dei. Quod si ui naturā p̄isci illi gentiles p̄ quasdam ueluti coniecturas perq; nocturna atque diurna uisa animorum immortalitatem assequerentur: quid nobis faciundum est: quibus renatis in Christo Ihesu omnis caligo incitiae e mentibus debet esse sublata? Homerica illa necati hominis diuination quā uocatur *νεχουμαντεία* necyomantia: quid aliud tota demōstrat q̄ aīos esse immortalis. Et hoiem aliud nihil esse quā animū ipsum inquiēs.

Homerus
νεχουμαντεία
necyomantia
Tiresias
Homerus

Tiresiasq; aīa sceptrorū ornatus & auro.
Venit. Dedita enim opera cum anima in scēmineo genere usus esset poeta sapientissimis: ad masculinum transiuit genus: ut ostenderet animam esse Tiresiam. Itaq; omnium primus Homerus fuisse legitur ex gentilibus: qui hominis corpus carcerem nominari hoc est *δεμας* demas: ut doceret solam esse mortem: quā hominis animum corporeo carcere atq; nexu liberat. Animum uero a corpore separatū & uigere & sapere meminisseque ac uelle. Quam quidem sententiam Homerus secutus ita Patroclum i somnis facit loq̄ perite Ad Achillen.

δεμας
Demas
Homerus
Patroclus
Achilles

Num dormis oblite mei? nunc hegligis orbum
 Luce: modo uiuum quem sic curaueris ante?
 Me sepeli propere: quo inferni Dytis Achille
 Transuehar ad portas: animi nam me eminus arcent
 Extincti populi secum tranare uetantes
 En uagor: & frustra manes peto. porrige dextram:
 Imploro: nec enim retro me annare potestas
 Post ignis fortem. nec uiui longius acti
 A sociis sessum. nos consultabimus ambo.
 Sed me quæ genuit: fors dura absorbit olim.
 Et te fata eadem Troiæ sub moenibus almæ
 O superis fotma similis stat certa perite. Nū hæc finxisset unq̃ atq̃ssimus
 ille diuinusq; poeta: nisi firmissimis rōnibus cōpertū habuisset aios homi
 nū cū discessū fecissēt a corpore: p̃ sese cōsistere nullaq; tāgi mortis suspi
 cione? Et ut reliquos poetas missos faciā audiamus Euripiden: q̃ Anaxa
 gora doctore ē usus apud hūc. n. hæc loq̃ Polydorus.
 Adsum relictis promptuariis latebris
 Portisq; tenebrarum: colitur ubi deum
 Aregia procul erebus: cisseide
 Polidorus Hecuba natus ac p̃amo patre:
 Qui urbem piclum cum teneret argolici
 Martis: ruina ueritus ad Thracis hospita
 Polymestoris me clanculum misit domū.
 Is cherrhonesiam optimam glebam ferēs
 Populum ferocem ui regit. mecum simul
 Multum dat auri pater: ut esset filiis:
 Quo uiuerent: satis superstitibus suis
 Atqui p̃amidum qm̃ eram natu minimus
 Me misit extra genitor. arma nam iuueni
 Hastamq; ferre non potis eram brachio.
 Dum troia rectis moenibus: dū turribus
 Infracta staret: dum meus frater feri
 Hector secundis utitur belli uicibus
 Paternus hospes me quasi quem furculū
 Alebat augens miserum. at ubi p̃ria perit
 Hectorq; frater: & patris lares penitus
 Cecidere. Pyrrhi & ipse pcubuit manu
 Ingulatus impii pater ad aram deæ:
 Occidit auri gratia me hospes miserum:

Euripides
 Anaxagoras
 Polydorus

Corpusq; pelagō tradidit: quō aug; domi
 Haberēt ipse: iaceo nunc ī littoribus
 Nūc ī salo pōti sine sepulchro & flatibus
 Quā plurimis uorticibus actus fluctuum
 Nūc corpe relicto feror mrem ob hecubā
 Iam tertiu pendens diē: quantum mea
 In cheri honesto solo ex troia ueniens
 Adest misera parēs: quietē danai agunt
 In littore omnes huius agri threici
 Cum nauibus simul suis: nam peleo
 Satis parēte super suo uisus tumulo
 Omnis **A**chilles copias classis danæ
 Quæ palmulas domū maritimas dirigit
 Remoratur unus uictimam suo dari
 Ac præmīum Polyxenā tumulo petens
 Meam sororem cōsecuturus quidem
 Nec. n. ab amicis n̄ feret quē petit iugulū
 Fatum sororem cogit hocci diē perimi
 Cadauera duo filium tuebitur
 Mater duorum illius infauiste ac meum:
 Nāq; ut sepulchrū rite cōtingat mihi
 Seruā offeram me pedibus ī maris salo
 Manes enī exorauī: ut ī matris manus
 Cadā: ac sepeliar: quod itaq; optauī mihi
 Erit: anuī matri eminus cedam meæ
 Hæc ex tabernaculo **A**gamemionis ueni
 Mei metu uisi: o parens quæ regia
 Genita domo seruīs: ut infelix agis.
 Quantū prius nunq; deus quis te bona.
Ex ante fortuna malis cōficit uariās. **O**bscure ne **E**uripides nobis ī
 mortalitatē aiōz; ostendit ī hac lōgiuscula iterfesti Polydori conquestiōe. Et
 ne cū poetis sim dicēdo prolixior: audiamus: q̄ ex academico Cratore au
 ditore **X**enocratis **A**rcesilaicq; doctore & **C**icero & **P**lutarchus memoriæ
 prodidere de **E**uthynoo quodam Italo **E**lisii terinæi filio. Tradunt. n. hūc
Euthynoum nulla neq; morbi nec alia q̄ uideri posset: antecede te cā re
 pēte eē morte correptū. Quā q̄dem iopinatam casus afflictionē p̄ **E**lisius
 quī iter oēs urbīs **T**erinæ ciues & opibus & uirtute & gloria princeps esset:
 cū ferret ipatīenter: putabat enī filiū sibi ueneno subreptū: nec aliū in tan
 tis opibus & pecuniis ullū hēbat filium: quare cū nesciret: quo alio modo

Euripides
Crantor
Xenocrates
Arcesilaus
Cicero
Plutarchus
Euthynous
Elisius
Terina

Psychomantia
tion

quiret liberari ea suspitōe: petiit **Psychomantia** quod
dam. i. animi uaticiniū: eliciebant enī a malefica illa supstitiōe stultæ gē-
tilitatis aī mortuorū quibusdam sacrificiis & carminibus: p quos ueritas
disceretur. **Quare** ubi post pacta sacra: ut mos erat. **Elisus** obdormisset:
habuit uisum tale. **Visus** est ei suus adesse pater: cui cum narrauisset de
filii obitu: illūq; etiam atq; etiā rogaret: obsecraretq;: ut sibi iterēpti filii au-
ctorē indicaret: ille ob hanc cām uenisse rēdit. Itaq; ab hoc iquit: accipe:
q̄ tibi uides allata. Nam ex his oīa q̄ adeo doles: itelliges. **Erat** aut ille quē
p̄ secū adduxerat: adolescēs quidam **Euthynoi** p̄ filis: & atate & forma:
Is iterrogatus quā esset: geniūsum rēdit: filii tui. **Quā** locutus tabellas
ei reddidit. Ea uero aperte tris huiusmodi uersiculos cōtinebat scriptos.

Infans uiuorum tu elisi mentes rogas

Nam morte fatali **Euthynous** iacet tuus:

Quē uiuere neq; parētibus erat utile. **Quod** si gentiliū opinioni nō
credimus: an etiā uiris xpianis: illisq; & scissimis & eruditissimis non cre-
demus? **Hæc** sunt **Aurelii Augustini** uerba ad paulinū ep̄m nolanū. Por-
ro cū **Mediolani** essemus: audiuius: quod cū debitum repeteret a quo-
dam defuncti p̄is cautione plata: quod filio nesciente a p̄e iam fuerat
psolutum: cōtristari homo grauissime cōepit atq; mirari: quod ei p̄ mō-
riēs nō dixerit: qd deberet: cū fecisset etiam testamentum. Tum ei nimis
anxio apparuit idem p̄ eius i somnis: & ubi esset recautum: quo illa solu-
tio uacuata fuerat: idicauit. **Quo** iūeto iuuenis atq; mōstrato: nō mō fal-
si debiti calumniā ppulsaui: sed et p̄nū recepit chirographū: quod p̄ nō
receperat: qñ est pecunia persoluta. **Hic** igitur putatur aīa hoīs cūram
gessisse pro filio: & ad eum uenisse dormientē: ut docēs quod ignorabat:
a magna eū molestia liberaret. **Ambigendum** ne est cuiquam aīos homi-
num eē imortalis: ubi a corpore se diremerit: cum p̄spicue intueri liceat
eis uiuos etiam esse curā. **Sed** audi deiceps magis admirandum: quod
sequitur. **Sed** eodē ferme tpe quo audiuius: id nobis apud **Mediolanū**
cōstitutis. **Carthaginis** **Rhætor** eulogius: qui meus i eadem arte discipu-
lus fuit: sicut ipse mihi posteaq; i africam remeauimus rettulit. **Cum** **Rhæ-**
toricos **Ciceronis** libros discipulis suis traderet: recēsēns lectionem quā
postridie fuerat traditurus: quēdam locum offendit obscurum: quo non
intellecto uix potuit dormire sollicitus. **Qua** nocte somnianti ego illi qd
nō intelligebat: exposui: imo non ego sed imago mea nesciente me & tā
longe trans mare aliquid aliud siue agēte siue somniāte & nihil de illius
dubiis omnino curante. **Quomodo** fiant ista: nescio. sed quomodolibet
fiant: cur non eodē modo fieri credimus: ut in somnis qsq; uideat mortu-
um: quo sit ut uideat: & uiuum ambobus utiq; nesciētibus neq; curanti.

Aurelius Au-
gustinus
Paulinus ep̄s
Mediolanum

Mediolanum
Carthago

Cicero

bus: q̄s uel ubi uel q̄n quorūdam imagines somniet. An fortassis cui piā minus locuples testis uideri debet **Aurelius** augustinus & ep̄s & tāta sapiētia uir: qd' nō q̄ ip̄e fortasse pmulta i se esset exptus: pr̄a uerecūdia narrare uoluerit: sed aliena rettulerit? At nō ea p̄fecto narrasset uir grauissimus: nisi uera esse certo didicisset. **Verum** audiamus pr̄sbyterum **Hieronymū** uirgē ut triū linguarū eruditissimū ita ueritate & sanctimonia nemi mini imparē. Is. n. in iis q̄ ad **Eustochiū**: & ad reliquas uirgines scribit de regula uiuēdi i monasterio: ita iquit. Exptō itaq; sēni deuote cōsulēti credate filiā. Si semel gustastis: q̄ dulcis ē dñs: ad quē accedentes poteritis ab eo illud audire: uenite: & oñdam uobis oē bonū. Et tunc oñdet uobis talia: qualia nō nisi assuetā mētes norunt. Scio qd carissimā. Nā ut inscīpiētiam loquar: ego homūculus sic abiectus sic uilis i domo dñi adhuc uiuens i corpore angelorū choris s̄ape iterfui de corporeis p̄ hebdomadas nihil sentiens diuinā uisionis itutu post multorū s̄ape diez spatia p̄scius futurorū. Corpori redditus flābā: quid sic manēs felicitatis habebam: qd inerrabilis delectationis sentiebā. Testis est ip̄a trinitas: quā cernebā: nescio quo intutu: testes sunt & ipsi b̄i spūs: q̄ aderant: testis est & consciētia mea q̄bus bonis ip̄e fruebar: quot & q̄lia nescit p̄ferre mollicies corporis mei. Nō pōt ad tāte cōtēplatiōis dulcedinē cor s̄acularibus plenū negociis puenire. **Hac** ab **Hieronymo** scripta s̄t. Quā uero uas electiōis Paulus ap̄s de se scripserit: nō s̄t uisa mihi p̄tereūda. Nā & auctoritate scribentis & rei magnitudine s̄t auditu dignissima. Si gloriari iqt: oportet: nō expedit qdē. Veniā aut ad uisiōes & reuelatiōes dñi. Scio hōiem i xp̄o ante annos. xiiii. siue in corpe siue extra corpus nescio: deus scit: raptū huiusmōi utq; ad tertiū cælū. Et scio huiusmōi hōiem siue i corpe siue extra corpus nescio: deus scit: qm̄ raptus i paradīsum & audiuit arcana uerba: q̄ nō licet hōi loq. Si uiuētū adhuc i corporibus ai nō p̄ uisa quādā allata extrinsecus q̄ a gr̄cis uocant phantasmata. **Phantasmata** sed sui ip̄orū uī atq; natura siue ad breuissimū tp̄is pūctū ab illo fuerit a corpibus sepati atq; iisdē redditi: q̄ uerbo & **Lazarū** suscitauit & puellā: siue a sensibus abducti atq; altius eleuati ea lumie mētis p̄spexerit: q̄ oculo corporeo uidere nō licet: si uiuētū inq; ai p̄nt sine ullis corporis adminiculis permulta scire atq; cognoscere: quā sunt ab omni sensu corporis aliena: quid dubitemus & animos esse immortalis: & tum demum frui suā immortalitatis bono: cum a se omnino abdicarint corporeum omne impedimentum. **Sed** hāc horūq; similia: si cui fortasse uideantur antiquiora: exemplis itē duobus tempestatis nostrā cōtenti simus. **Gabriel** condelmarius qui postea **Eugenius** nominatus summa cum dignitate & gloria Romano pontificatui pr̄fuit: cum uahemētius ægrotaret: essetq; de eius salute a me

Hieronymus

Eustochius

Paulus ap̄s

phantasmata
Phantasmata
Lazarus

Gabriel cōdel-
marius
Eugenius

Petrus
Paulus

Martinus co-
lūna
Nicolaus quin-
tus

Nicolaus
cardinalis
Thomas

Petrus apłus

Germania
Eugenius

Philelfus
Aeneas Sluius
Fredericus rex
Philippus dux

Pius secundus

Samuel
Saul
Iacob
Iohānes apłus

dicis oibus desperatum: illi iam de morte nō tam sollicito quam nihil cer-
tus expectāti & Petrus & paulus apostoli duo apparuerūt in sōnis: utque
bono aio esset: hortati sunt. Nam & bonam ualeitudinem ei redditam eē
& ppediem fore: ut sūmus pōtifex crearet. Quod qdem utrūq; secutum ē
Nam tum simul cum sōno illum reliqt febris: tum nō multo post cū Mar-
tinus Colūna prudētissimus ille & amplissimus pōtifex quam fortunatis-
sime & cum mirifico ecclesiæ romanæ incremento uitam finisset: pōtifica-
tui ipse præfectus ē. At Nicolaus Quintus optimus ille & eruditissimus pla-
ne uir in cuius munificētissimi patris obitu docti oēs ingenioq; præstātes
extremum aufragium passi sunt: Cum Nicolai albergati sapiētis in p̄mis
& sancti uiri Cardinalis bononiēsis obitum molestius ferret: hūc tandem
p sōnum ad se uenire existimauit: & ita anxium appellare: Thoma fili qd
diutius gemis: qd adeo te affligis: pone lachrymas: & te collige. Nobis. n.
bñ est benignitate Ihesu. Itaq; surge atq; accingere. Ad breue. n. tēpus gra-
ue tibi subeundum ē munus petri gubernādæ nauiculæ. Quam qdē sō-
ni uisionē haud ille dissimulāter præ se tulit: Nam cū aliis nō nullis fami-
liaribus: tum ēt mihi cū hac iter faceret Germaniam petēs ab Eugenio le-
gatus: cum iter loquēdum i sermonem incidissemus de māsuetudine &
grauitate Nicolai cardinalis id oē sōnium coram ueluti iocabūdus rettu-
lit: subdidit eim cum hoc euenerit: Philelse mi fructū recipies ueteris nræ
cōsuetudis. Cumq; intra alpes eodem itinere obuiam habuisset Aeneam
siluium itegerrimum & eloquētissimum episcopū trigestinū: q a Frederi-
co austrio Romanorū rege orator ueniebat ad philippum Mariam iclytū
Mediolanēsiū ducem: simulq; uterq; uesperu diuertissent in quandam
cauponulam: & aeneas parcius sumptum faceret: utpote q ab eo rege le-
garet: q stoica eruditus instructusq; disciplina nō minus parsimonia nū-
morum quam. uitæ frugalitati cōtinēter studet: tum ad aeneam cōuersus
Thomas Reuerendissime pater inquit: qd est opus tanta utamur parsi-
monia: cum uterq; in ecclesia romana pontifices maximi futuri sumus?
Quam qdem rem nō serio minus q ioco eum prædixisse certus ostendit
euētus: Videmus. n. alterum summa sua cum laude summum pōtificem
cōcessisse naturæ: at Aeneam cui nūc Pio secūdo nomen ē: nō secus forti-
ter quam cōstanter pōtificatum gerere. Sed qd tam multis exemplis uti-
mur? Nū uetus nouumq; testām̄tum frustra emanarit i mūdū? Suscita Sa-
muelem ait Saul. At Iacob descēdam ad filiū meum in isernū lugēs. Hac
ne ab utroq; dicta essent: si minus certo tenuissent filiorū animos post cor-
poris dissolutionem ēt uiuere? Quid. n. afferam testimoniū Iohānes apo-
stoli atq; euangelistæ? An huic ēt nō credemus? Licet inqt exterior homo
noster corrumpat: interior tamen renouat de die in diem. Rursusq; licet

moriatur in corpore: uiuit in aia. Quid. n. meminero aut mortuū diuitem
sepultumq; in inferno: aut medicum ab angelis portatum in sinu habraæ
cum ore domini dictum audiamus. Qui credidit in memō moriet̃ i ater
num. & licet moriatur uiuit. Viuit iquam Iacobe Antoni Marcelle Vale
rius filius ille tuus. & uiuit is qdem eam uitam: quæ mutabilitati nulli su
biecta ē: sed eadem semp atq; perbeata. Itaq; uinciēdus tibi ē atq; obstrin
gendus rōnis custodia oīs animi mæror. Luctus oīs ac gemitus abdican
dus in te florētissimi senatus & bonorū grauiumq; uiroꝝ oīum oculi diri
gunt. Quare tibi cauendū ē: neqd cōmississe existimeris: quapropter rep
hēdi iure queas. Quam me delectat Hesiodus: q natales oīum dolēs gau
det in funere. Quem ip̃um fortasse Thraces secuti tradunt̃ ortus hoīum
lugere: obitus uero celebrare soliti. At Massilienses eodem die. quo funus
ē elatum. adhibito domestico sacrificio necessariorūq; conuiuiū luctum fi
nire cōsueſse. Apud lycios uero nō morem dūtaxat sed legem fuisse legi
mus: ut nō nisi ueste muliebri luctum seruaret̃: Idq; ob eam rem factū: ut
cultus deformitate commoti se maturius a mærore abducerent: cū intel
ligerent luctum effœminatum eē & mollem & a uiri grauitate dignitate
q; maxime alienum. Tot igit̃ exemplis admoniti nō uincemus tandem
oēm animi molliciam: nō reprimemus lachrymis: nō luctui finem statue
mus. Cauendum ē: si sapiamus: ne nimia nra in filios pietas desperationis
loco apud deum habeat. Quod si communis ea oīum gentium opinio si
tot graues ueræq; sententiæ nobis aīorum immortalitatem nō probant p
pter eos: q deprauatis moribus existimant aīos una interire cum corpori
bus ob eam. s. rem: quod ne in corporibus qdem ip̃is suos sibi aīos eē sen
tiant: utamur ēt rationis adminiculis atq; armis: qbus omnis male cre
dentium pertinacia nō oppugnet̃ modo: sed etiam expugnee: opprimat̃
q;. Sed anteaquam disserendi aciem descendam: in medium ueniant pri
scorū philosophorū de animo sententiæ. Sic enim facilior uictoria nobis
erit. Aggrediamur autem ab iis: q in philosophia ionica clauerunt. Tha
les milesius animum dixit esse naturam: quæ semper seipsam moueret: ta
lis autem definitio & si declarat animum eē immortalem: nō homini ta
men magis conuenit: quam præstantiori cuidam essentia. Anaxagoras
uero clazomenius esse animum dixit specie aerum & corporeum Zeno
stoicus animum uoluit ignem esse alii uero plariq; stoici spiritum calidū
aīum eē dixerunt. Et hi qdem omnes nō de hominis animo hoc ē intelle
ctiuo sed de sensitiuo atq; corporeo sunt locuti. Platonis autē discipulus
Aristoteles dupliciter de animo ē locutus. Nam ubi quattuor nota illa p̃n
cipiorū genera complexus esset: ex qbus corpora inferiora oriuntur oīa:
quintam quandam censuit esse naturam: ex qua sit mens. Eam uero no

Habraam

Hesiodus
Thraces
Massilienses
Lycii

ii. probatio

Thales

Anaxagoras
ZenoPlato
Aristoteles

ἐν τῇ ἀρχῇ αἰδ
entelechia
ἐν ἐργείᾳ
energia

Animi defini
tio

Essentiam dei
tripliciter

minauit ea τῇ ἀρχῇ αἰδ entelechian hoc est perfectionem idcirco ita appel-
latam: quod aiatum corpus perficiat ea ui atq; uirtute: qua corpus est ani-
maiū. Entelechiā uero ipam aliud nihil eē uult Aristoteles quā ἐν ἐργείᾳ
energiam id ē agilitatem quādam & operationem interiorē: quā ē uelu-
ti uia ac dux ad exteriorē corporis actionem. Huiusmodi enim ui atq;
motu ai corpus aiatum ad operādum impellit: Ipsum autem aium ita de-
finit: Animus ē entelechia prima corporis natural' instrumētāl': q; uitam
habere pōt. At huiusmodi de animo definitio nō interest magis hoīs q̄ &
pecudis & stirpis. Præterea entelechian Aristoteles: quā ut dixi: pfectio-
nem significat: pro speciali intelligi uult essentia: quā est in effigie: Nam
essentia tripliciter accipit' apud Aristotelen: Vna quā constat corpore q;
dem: sed ut animalia & ea quā nō arte fiunt: Et hæc ppterea essentia dici-
tur: qm̄ & hæc ipsa sit: & cætera quā sunt: eē faciat. Altera est essentia: qua
materiam isformem & rudem adhuc mente cōsideramus. Et hæc qdem
essentia potestate est oīa: quā fieri ex se possunt: effectū autē nihil adhuc
ut æris massa & ligna rudia. Tertia uero ē essentia: cui effectū accidēs pfi-
cit eam: exornatq; forme impressione: Ex qua qdem forma q̄ insigniuit
ars: id quod perfectum ē: nomen accipit ut statua: quā ex similitudine for-
mæ: cuius ē statua: simulacrum uocat'. Similiter iquit homo animal certe
est: & ē rudis materialisq; essetia: & hæc sane composita ex materia ac for-
ma: qppe quā ex corpore aīoq; constat. Eius igit' corpus materia est aius
uero forma. Et secūdum eam formam hoc est animum animal nomē ac-
cepit. Hanc igitur formam qua singula formātur: Aristoteles general'r uo-
cat entelechian id est absolutam perfectiōem: Hæc enim obuēniēte perfe-
ctiōe rudia quā antea & in sola potestate fuerant: ad actum effectūq; p-
ueniunt: Nam sunt quædam ut ipse inq;: sola potestate aīalia: ut oua aut
sæmina quædam uero cum opatione & effectū: ut quā adhibito fotu ex-
cudūtur animalia quēadmodum cognosci ex auibus pōt: Nā eæ ex ouis
quā fouerint: pullos excudūt. Qua ex re nō obscure apparet entelechian
nō cuiusuis corporis eē aium: sed eius tātum q; animi capax sit: & ob eam
rem dixit: quod uitam hēre pōt: Nō enim qcquid ē corpus: idem ēt uiuit.
Nec tñ prætereūdum arbitror Aristotelen pro illo qnto genere aliud itel-
lexisse nihil secūdum Plutarchum q̄ cælum ipsum. Quare cum Auerrhus
ille cordubēsis: q; plaroscq; eius philosophi libros egregie ē. cōmentatus:
colligit ex Aristotelis dictis unam eē & eadem in oībus mētem: ita id pu-
to accipiēdum: quod ita ex illa cælesti specie aius intellectiuis in cunctos
hoīs æqualiter fusus sit: ut corpora animātum oīa ex quattuor illis elemē-
tis ortum habēt. Hæc autem animi uim eundem hūc eē immortalem uo-

Plutarchus
Auerrhus

luisse patet ex iis: quæ ab eo sunt scripta in libris de aîo. Ita. n. sîquit. De mēte aut & uî cōtemplatiua nōdum ē perspicuum. Sed uidet̃ eē aliud genus animi. Et hoc solum pōt separari: quēadmodum id: quod ē perpetuū ab eo: q̃ corrupti pōt. Sensit igit̃ Aristoteles tātus ille & tam illustris philosophus quod secūdum erat aî genus: imortalem eē animum: cum ostendit̃ mētem: quæ nobilissima est & optima pars aî: & corrumpi nō posse & eē sempiternam. Et mētem q̃dem docet eam eē animi partem atq; uirtutē: ad q̃ referunt̃: quæ singuli sensus nunciant: & quæ de iis quæ sentiunt̃: iudiciū facit: examinatq; cuiusmodi ea sint: quæ sensibus uarie occurrūt. Hæc uero locatam eē in penetralibus cordis asserit: ubi alias quoq; aî species locatas dicit imaginationē memoriā appetitū excursionē. Et alio i loco asserit Aristoteles mētem aduenire extrinsecus: eamq; solam eē diuinā Ita. n. scribit libro secūdo de aîalium generatione ad uerbum.

Relinqtur ergo mentem solā extrinsecus adueniētem ingredi: & eādē solam eē diuinā. Nihil. n. cum eius agilitate habet cōmune opatio corporalis. Ois igitur uis aî uidetur alius corporis eē p̃iceps & eius q̃dem diuinioris q̃ illa sunt corpora: quæ uocātur elementa. Nec me latet: quæ sit cōmunis philosophorū quorūdam nostræ tempestatis opinio: q̃ se solos Aristotelicos haberi uolunt etiam iis: quæ nusquam ab Aristotele scripta cogitataue sunt: contententes isti quidem animum esse totum in toto corpore & totum item in qualibet parte corporis. Sed habeant isti sibi philosophiam: quam uolunt filosofati potius quam philosophi: modo aut Augustini sententiam: quam minime improbo: ubi scilicet intelligatur de illo toto solum: quod perfectionis essentiaq; uocatur: aut inep̃tias suas aristoteli non ascribant. Nam q̃q; animi uires magis n uno loco quam in alio apparent: aliæ in cerebro aliæ in iecore aliæ i testibus & aliæ in aliis membris pro qualitate & aptitudine corporeorum instrumentorum earum tamen omnium initia & quasi radices quasdam Aristoteles p̃bat e sede cordis emanare: quando succus. concocti atque confecti cybi p̃ uenas cordis ceterum corpus irrigat: & motus corporeus qui locularis ē: a corde ipso initium sumit. Venarū. n. & neruorum initium & ueluti quidam nodus ipsum cor est: ut Aristoteli placet. Penes cor autem intellectiua uis agitata rationabiliterq; ignita se ibidem coaceruare existimat̃ potestate quidem illic habitans actu aut atq; effectu ad corporis consēptū & uiciniam commeans: Quin etiam docet Aristoteles in iis quæ de motu animalium causa reliquit scripta: nulla necessitate fieri: ut in quaque corporis parte sit animus sed in quodam principio. Id autem esse cor antea exposuimus. Itaque neque secundum totum quantitatis aîus

Aristoteles

Philosomati
Augustinus

Dicaearchus
Aristoxenus

Asclepiades

Critolaus
Hipparchus

Plato
Pythagoras

Epicurus

Democritus

Leucippus

Empedocles

Hippon

Critias

est in qualibet corporis parte: cum animus talē totius naturam: nec p se hīc possit: nec per accidens: neq; etiā secūdum uirtutis totum. **Nō** eīm pro sua ui qualibet animus ē in qualibet corporis parte: sed secūdum uī uisuiam ī oculo & secūdum auditum ī aure: & secūdum alios sensus in aliis sensuariis. Sed ut redeam ad mentis immortalitatem: separari docet **Aristoteles** intellectiūm hoc animi genus ab illo: quod sensitium uegetatiūq; dicimus. **H**ac enī pars tota est corporis: quod quoniam constat ex cōcretionē quattuor illoꝝ elemētōrum: & discernatur: & corrumpat: necesse est. **A**ristotelis autem auditor **Dicaearchus** & **Dicearchi** condiscipulus **Aristoxenus** mihi probari nullo pacto possunt: quorum alter animū esse dixit cōueniētiā corporis & intentionem quādam: quā ex ipsius corporis natura figuratq; uarios motus multiplicesq; cieret. **Dicaarchus** uero animū uoluit aliud nihil esse quā cōuenientiā quattuor elemētōrum. **V**terq; enim de animo in communi locuti sunt. **H**os autem quodammodo secutus **Asclepiades** medicus animū esse dixit concertationem sensuum. **C**oncertationē autem uoluit eam esse cōueniētiā qua sensus ipsi certati ad naturā munus uterent. Itaq; hi tres pariter animū uoluerūt esse corporeū. **A**t **Critolaus** & ipse peripateticus animū dixit cōstare ex quinta essentia: hanc uero pro caelo intellexisse nemo est: qui secus sentiat. **Hipparchus** uero **stagerites** a doctore suo necessariōq; **Aristotele** dissentiens ob idq; longe deterior uoluit animū aliud nihil esse quā ignē. Sed anteq; de Platone reliquisq; platoniciis uerba faciā: me conferam ad **Pythagorā**: qui philosophiā Italica pīceps fuit uir sane & doctus & magnus. **V**erē pythagorici hūc aliqui narrando antecedant. **E**t omnium primus **Epicurus**: qui animū eē dixit tēperationem ex hisce quattuor ex q̄litate ignea: ex qualitate aerea: ex qualitate spiritali: & ex q̄litate quarti: cuiusdā generis inoiati. quod apud eū erat sensitium. **E**x quo pōt ītelligi epicuri de aīo intellectu locutum omnino nihil. **D**emocritus uero quē epicurus ī physicis est plurimū secutus: putauit animū eē cōcretiōem igneā ex iis atomis: quā ī rōnis cōtemplatiōē cadūt: quā formas quidem orbicularis habent uīm aut ignitā: quod esse corpus uoluit. **A**t **Leucippus** huius doctor cū posuisset numeq; atomoz frigidarū: dixit animū esse temperatū respirationis frigus. **N**ec multo melius sentit agriēntinus **Empedocles**: qui animū esse affirmauit sanguinē cordi suffusum ī codē ille errore uersatus: quo ii qui dixerūt animū eē cor ipm ex quo & misericordiam dicimus & concordiam. **S**ed **Hippon** animū eē aquam: ob eam rē non dubitauit affirmare: quod diceret sanē genitale: nō sanguinē eē sed aquam. **C**ritias uero nō aquā aīum eē uoluit sed sanguinem: quoniam uideret: quod membrum sanguinis sit exps omnino:

cōtinuò morte itericipi. Verū eò ē empedocles tolerabiliōr Critia: quod in corde principatū aī intelligendiq; uim cōstituit: Inq; eīm sanguie cordis uigere hoīs intellectū: siq; dem intīmis nīis sensibus sentimus ea: quā sunt extra nos ppter cognatiōē: ob eamq; rem ita reliquit scriptum:

Terreno terram nostro flamasq; calore

Humidaq; humenti sentimus & aera flatu:

Paceq; tranquillū sit litis imagine litē. Sed de his omibus uel qualia sint: uel q̄tam habeāt differētiā iter sese: cordis sanguie dicebat diiudicari. Fuerunt ēt qui dixerūt aīum eē aīam: hāc at eē uoluerūt spirītū: quo uiuimus

Nō nulli existimarunt q̄dam cerebri cellulā: aī tenere p̄ncipatum. Alii uero secus. Nā neq; cerebri partē ullā eē aīum uoluerunt. Sed aī sedē hac locū iī posuerūt i corde hi aut i cerebro. At Pythagoras samius cuius uōmē habitū ē illustre: auctoritasq; aplissima æternitatē aīoꝝ ostēdere conatus aīum definiuit eē numeꝝ: q̄ seipsum moueret. Nec ē mirū ita Pythagorā aīum definisse: q̄ tantā uim numeris dignitatēq; tribuerit: ut eos ante mūdi aīum fuisse assereret: & cū unū nō eē numeꝝ diceret sed fontē q̄ndam atq; originē numeroꝝ: iserebat unitatē. quā a græcis dī monas. Monas: oīum eē initium ac finē: cū ipa neq; principiū i se nec finē admittat. Et ita eam deducēs ad diuinā illam sūmamq; essentiā referebat: eiusq; notionē assequētium rerū numero posteritateq; ideo sequestrabat: qđ nō pluralitate nec temporis posteritate sed p̄creatiōe seiunctam uellet: eandēq; unitatem ad uniuersi mundi aīum: a quo sint aī singuloꝝ: simili rōne referre nō dubitabat. Itaq; hanc unitatē q̄ a prima rerum causā ortam affirmaret usq; ad mundi aīum ubiq; itegram semperq; indiuiduam ppetuam perē nemq; potestatē seruare Pythagoras arbitrabat. Et qm̄ putaret numeros esse regē oīum substantias: dicebat unum qđ eēt p̄ncipiūm numeri: & qđ cum ente cōuerteret: idem eē. Numeꝝ enim ex unitatibus componi neq; ad ens ullam oīno accessionem facere sed diuisionē negare duntaxat. Omne autē ens aut simplex eē & ita diuisionem nullam admittere neque operatione neque potestate aut esse compositum: & id q̄dem non in diuisione suāz partium sed in eāz coniunctiōe habere suum eē: & ita unū quodque tueri suum esse: ut suam tuetur unitatem huiusmodi igitur! humani substantiam quam æternam opinabatur: numerum eē definiebat seipsum mouentem. Et is q̄dem numerum pro mente accipiebat: quam ipsam idcirco numerum appellauit: quoniam ad harmoniam quā cōuenientia quādam est: numero opus sit. Verum etsi hic aliqd dixit nō multum tamen. Nam in pecudibus quoque animus q̄diu est in corpore: seipsum mouet. Philolaus uero Crotoniates Pythagoran secutus animum eē disseruit harmoniam. At Heracletus ephesius ingenio suo filius magis q̄

Pythagoras

Aī definitio

**monas
monas**

**Philolaus
Heracletus**

Cauillum
Alchmaeon
Diogenes
Anaximenes

Heracletus
Xenophanes
Parmenides
Boethus
Hippocrates
Pythagoras
Pherecydes
Thales

Plato
Socrates
Heracletus
Pythagoras

Tuuios
Thymos

doctoris cuiuspiam disciplina: quò se nullo unq̃ usum affirmat: duplicē esse aium uoluit: alterę mundi: alterę aiantium. Ac mundi q̃dem animū eē euaporationem ex humidis: quæ i ipso sunt. Sed aiantium animū ex ipsa fieri euaporationē: quæ extrinsecus fit: & ex ea quæ similis generis est i ipsis. Itaq; mirādum nō est: si intercutis aqua morbus fuit i causa: ut periret: q̃ tñ humidorę euaporatiōi tribuerit. Quā ipsā opinionē **Alchmaeon** medicus idēq; philosophus eadem demētia ē secutus. **Diogenes** uero apolloniates & **Anaximenes** **Cretēsis** nō multo his duobus mihi sunt uisī si prudētiores: q̃ rex p̃cipium aeri tribuerūt: & hūc eē uoluerūt animum. Nam qm̃ secundū illos aer ē elemētore oīum & tenuissimus & p̃cipium ideo aius & cognoscit & mouet. Quā enim p̃cipiū ē: cognoscit ēt cætera quā uero tenuissimus: ideo eē pbant cōsentaneē motiū. Et qd̃ praterēdum nō ē: de **Heracleto**: sunt q̃ illum dicant: definisse aium eē scintillam stellaris essentia. **Xenophanes** quoq; colophonius mihi incōstantior uisus ē: q̃ aium nunc ex terra aquaq; cōstare: nūc: spiritū esse dixerit: & utroq; tamē modo mortale. Nec **Xenophane** mihi uisī sunt multo acutiores aut **Parmenides** q̃ ex terra & igni aut **Boethus** q̃ ex aere & igni animum cōstare sunt opinati. At **Hippocrates** medicus animū esse dixit: tenuē spiritum p̃ corpus omne disp̃sum. Sed iam ad pythagoram. nra reuertat̃ oratio. Is enim **Pherecyde** syrio usus doctore philosophorę omnium primus ut tradit̃ qdam: æternitatē aiorę asseuerauit: q̃q̃ **Thales** milesius q̃ pythagoran annis circiter centū antecessit: idem tenuisse ostendit̃. **Pythagoras** igit̃ primus ex italica philosophorę familia asseruit aios nulli subiacere i teritui nulla tamē ad eam rem reddita rōne: siue qd̃ definitionē satis ex se se firmam eē iudicasset: siue qd̃ tanta eius foret auctoritas apud omēs: ut quæ qd̃ ipse dixisset: oī ratione firmius haberet̃. Secutus ē tandem **Plato** **Socratis** auditor: quē tris pbare ac sequi solitum legimus: doctorē suum eum quem dixi. **Socratē** i moralibus: & **Heracletum** i naturalibus. In iis uero quæ supra naturam: diuinac; sunt: **Pythagoran**. Is igit̃ **Plato** cū ad mundi similitudinē animum trifariam diuisisset: eius principatum hoc est mentem: quæ ratiocinatur: intelligit: ac sapit: in cerebro tanq̃ in capitolio: aliquo collocauit: quoniam ea corporis pars longius abest a colluuiōne & sordibus: uigorem autem iracundiæ atq; animositatē quem græci **Tuuios** **Thymon** appellant in corde: cupiditatem uero subter præcordia. Huiusmodi enim ordinē ēt in uniuerso mundo & in republica ipsa seruauit **Plato**. In ciuitate. n. & uniuerso populo q̃ prudētia cæteris ciuib; sapiētiac; præstant: eos habitare iubet æditoris locos urbis: quæ præcepta dent: iubeantq; agenda. In medio aut̃ urbis tanq̃ in castris militarem iu-

uentutē & rebus agēdis aptam collocat: quæ exequat & agat: quæ sunt a præstantioribus cōstituta. In extremis uero Urbis eiusedē locis opifices eē uult & uulgaris reliquosq; oīs: q; aut i se illi: aut in sordida arte uersentur: ut pareant pro cōuenienti quoq; atque utili ministerio. Eadem rōne ac si militudine in mundo ē usus: cuius summitatē ac p̄ncipem q; imperat. regit: moderatur oīa: cælesti domicilio dimetit. Huic tanq̄ in media regiōe subiicit angelos atque dæmones: q; agant omīa exequanturq; pro imperio. In terra uero homīes sunt positi: ut pareant: & ministerio præsto sint. Et ita in nobis qddam regale esse uult positum i summo: qd' imperat: qd' dam nero quod agat collocatum in medio. Tertium autē pubetenus & i fra positum: quod regit atque administratur: & ea quidem duo appetitus species esse uult: quæ rōni tamen natural'r pareant. Imperat igit' mens in capite: quæ ē prima animi uis eaque cōtemplatiua: qua intelligimus ac sapimus. Altera uero ai uis quæ secundæ ē dignitatis: i pectore cōstituta ut agamus: quæ iussa sunt: efficit. Reliqua uero i ferius posita illa uis uiribus melioribus morē gerit. Censet autē plato aīum meare per oēs artus totum que corpus: & p singula mēbra quasi istrumēta uim suam ostēdere & ad ipsum in sentiendo quidem referri oīa: quæ sensibus occurrant: ea uero q̄ sensus referant: esse alia atque alia. Definit autē Plato aīum hisce uerbis. Animus est substantia icorporea seipsam mouens ac rōnalis: Huius uero immortalitatem demonstraturus ita Socratem in libro de pulchro: qui Phædrus inscribitur: differentem facit tali argumentatione & ea quidem ad uerbum: Animus oīs immortalis est. Quod enim semper mouetur: est immortale. Quod autem aliud mouet: & ex alio mouetur: cum finem habet motionis: uitæ ēt finem habet. Solum ergo quod seipsum mouet: ut qd' seipsum non relinquit: moueri nūquam desinit: sed etiā cæteris quot quot mouentur: hoc fons & principium est motionis: At principii nulla ē origo. Ex principio enim omne ortum necessario oritur. Ipsum uero nullum ortum: Nam si ex aliquo principium gigneretur: principium esse nō posset. Sed quoniam non oritur necesse est: ut nec etiam corrumpatur. Principium enim si perierit: neque id ex alio unq̄ nec aliud ex illo oriat': Si quidem a principio oriri oportet omnia. Ita igitur fit: ut motionis quidem principium ex eo sit: quod ipsum moueatur a seipso. ¶ Hoc autem nec interire nec nasci potest. Vel & oē cælum natura: oīs corruat: atq; cōsistat: Quæ ipsa nunqd ex eo cōsistere rursus possint: Vnde agitata ortum sint habitura? Cū igit' p̄spiciū sit id eē imortale: quod mouet' ex seipso: q̄s uerebit hāc ipsā eē ai essentiā & rationē dicere? Omne. n. corpus: qd'

Angeli
Dæmones

Animi definitio
Phædrus
Argumentatio
platonica

Xenocrates

Arceflaus

**Hippon
Empedocles**

**Heraclides
Plato**

Speusippus

Aristoteles

**Stoici
Antisthenes
Socrates**

**Zeno
Crates**

exteriore agitur motu: ē ianimum. Quod autē iteriore motu suoq; agitur: animatum est: hæc enim est propria animi natura. Quod si hoc ita habet: aliud nihil esse: quod ipm a seipso moueatur: quam animum necessario fit: ut animus neq; nascatur: neq; moriatur. Quā subtilissime certe Plato: & quā pulcherrimæ immortalitatem animi argumentando concludit modo non ita principium quē admodum finem sustulisset. Nā et si animi nō nascūtur: creantur hi tamen: simulq; ab illo ifunduntur i hominum corpora: ab quo sunt oīa ex eo creata: quod antea non fuisset: & eodem quidem temporis puncto & creantur & infunduntur. Nec enim cū illis sentio: qui uolunt aīos nostros simul omnis creatos esse. Nec item cū illis: qui asserunt ita hominum animos ab aīo: ut corpora ab Adā corpore manare. Xenocrates uero aliud dicere nihil uisus est: quam quod doctor eius Plato sensisset. Nam cum ait animum esse numerum: cuius uis ex natura sit maxima: nihil plus addidit: quam oēm illam seipsam mouētem uim ab ipso deo manare: id quod etiam Platonē uoluisset ex eius scriptis depræhendi potest. Arceflaus uero ut fuit mediæ auctor academix: ita etiam a Platone supioribusq; platonicis dissentiens eadem rōne animum esse putauit sanguinem: quā & Hippon & Empedocles non quæmentis uis foret secum ipse considerans sed omnia ad sensum referēs: qui cum totus sit corporis: interit etiam una cum corpore. Nec præterundus est Heraclides ponticus: qui animum dixit esse lucem præcipatū is uide licet igni tribuens. Sed redeamus ad Platonem. Hic non tam animi nobis qui creatus esset: immortalitatem ostendit quam eam æternitatem: cuius etiam principium nullum est: firmissima argumentatione demonstrauit. Quam ratiocinandi uim & Speusippus ac reliqui fere omnes qui a Platone fluxere: maiorem immodum approbauerūt: suntq; secuti. Vnus Aristoteles est inuentus: qui a doctore suo quem annis uiginti audiuerat dissentire sit ausus argutia potius usus quam ueritate. Quod si maluisset uig se gratū & iustum existimari quam æquæ uersutum ac doctū: nunq; ab eo quod non minus probat: quam acutissime norat: declinasset itinere. Sed ita sunt hominum ingenia gloriæ cupiditate plerūq; accensa ut neq; pensi uelint: nec ueritatis habere rationem. Nec tamen stoici prætereūdi sunt: qui auctore Antisthene Socratis discipulo nomen inter philosophos habent: honorificum plerūq; horum ex natura ignea constare animum putauerunt: qui cōsentientes Empedocli eius principalem partem locauerunt in corde: nec eā tamen sanguinē esse uoluerunt. Siquidē sanguis cum corpore simul nascitur. At Zeno Cittieus thebani. Cratetis auditor opiatus est animum esse spiritum: ex eo nactus rationem: quod spiritu recedente a corpore animal moreretur. Itaq; dicebat hoc sane est

animal. Sed naturalis spūs dum recedit moritur animal. Quo fit: ut naturalis spūs animus sit. **Chrysippus** uero Stoicorum omnium ultimus idēq; eius sectæ eruditissimus & in scribēdo non minus copiosus q̃ accuratus dicebat una eadēq; re nos spirare & uiuere. Sed quoniam naturali spiritu spiraremus: eodem etiam nos uiuere spiritu. Et quia nos animo uiueremus: hinc cōcludere nitebatur animum nihil aliud esse quam naturalem spiritum. Animum uero ipsum in partes octo diuidebat. Cōstare enī hunc asserbat ea ui: quæ imperat & sensibus quinq; tum uocali substantia præterea ferendi gignendiq; uirtute. Partes autem animi a cordis sede tanq̃ a fontis origine manare: & p̃ uniuersum diffundi corpus uitaliq; spū singillatim membra cōplere omnia & ea regere atq; moderari arbitrabatur innumerabilibus diuersis uirtutibus alendo adolēdo mouendo localibus motionibus instruendo: sensibus compellendo ad operandum totumq; animū sensus qui sunt eius officia ueluti ramos ex illa principali parte tanq̃ trabe futuros: eorum quæ sentiuntur nuncios pandere. Ipsum uero de iis quæ nunciauerint: iudicare tanq̃ regem. ¶ Et ut singuli quidem sensus unum quiddam sentiunt: idq; ad p̃ns tempus. Nam neq; præteritum quicq; meminere: nec futurū suspicant quicquam ita itimæ consultationis deliberationisq; pprium esse **Chrysippus** uult: tū cuiusq; sensus passionem intelligere: & ex his quæ nūciant: colligere quid ea res sit: tum accipere præsentia: meminisse præterita: prouidere futura. Additq; muta etiam animalia habere uim animæ principalem: sed eam dūtaxat: qua cibos discernant: imaginentur: ifidias declinent: prærupta præcipiaq; profiliant: & locos sibi tutioris quaritent: ac uecessitudinem recognoscant: multaq; sibi parent: quæ ad salutem expediūt: sed hanc uim secundum naturam esse dicit: non secundum eam mentis rationem: qua ex omnibus animantibus homo utitur solus. Adducitq; similitudinem uir eruditissimus non ieptam. Ait enī. Quēadmodum **A**rachnea in medio castris sedens omnia filorum exordia tenet pedibus: ut cū ex bestiolis qd ex quacūq; parte plagas inciderit: de proximo ipsa sentiat: sic principalis uis animi posita in media cordis sede sensuum exordia retinet: ut cū qd nunciabūt: de proximo recognoscat. Et uocem quoq; **Chrysippus** uult e gremio cordis mitti: quæ ubi tandem a lingua cæterisq; dictionis instrumentis formata fuerit: sonos articulatos ædere qui sermonis sunt elementa: quo quidem ueluti interpretetur ipsius mentis arcani motus aperiantur. Et id uocant animi principale. Quare cum spiritum animum eē dicit: cum sane corpus dicit: ideoq; eūdem pati: quem corpus interitum: Siue autem simul cum corpore eiufmodi animus intereat: seu nō multo post ad rem nihil quāquam non intelligo: quid non pereat simul cū corpore:

Possidonium

Plato

cum idem sit etiam corpus. At Possidonium cum animum diceret eē corpore formam aliquid dicere uidebatur: sed nō multum: cum eā subiceret interitui. Nos uero alia rōne & ab iis qui sibi animum cū pecudibus communem esse uoluerunt: & a Platoue & ceteris qui hominis animū deo æqualem statuerunt: non iniuria dissentimus. Credimus enī & affirmare idubitato audemus ita animū esse i corpore humano: ut deum in mundo. Nam ut deus qui nullo tangitur motu: omnia actū mouet cum ipse neq; p se neq; per accidens moueatur: eodem modo cum animus i mobilis ipse sua natura sit: corpus tamen mouet. Mouetur enim per accidens animus: cum mouetur. Nam ut ceteris in rebus omnibus deo ē animus: ita uirtus animi quæ mouetur: inferior est dei uirtute: quæ mouet oīa. Sed iam ad firmioris nos rōnes & xpīanas & nostras ppius accessuri quibus animi immortalitas dilucide appareat: quid animus ipse sit: nō quasi marte definiamus: atq; tueamur non tam fortasse subtiliter q̄ recte ac religiose. Id uero facillimum factū fuerit: si prius ostēderimus non simpliciter dici animum: cum eius nomen latius pateat. Nam quæcūq; dicimus uiuere: iis animum damus. Quare cum & herbæ stirpesq; omnes uiuāt: hæc oīa minime carent animo: eo scilicet: quo aluntur & adolescunt. Et in pecoribus & iumentis inest animus idem: qui i herbis & in arboribus: ac præterea qui dicitur sensituius. Sed in his neq; intelligentiam nec perfectam rationem inesse uolumus. Itaq; animus omni perfectiōis numero absolutus i homine est solo. Hunc ergo ita definiamus. Animus ē creata substantia spiritalis simplex rationis intellectuq; particeps: quæ se ipsam mouens naturale instrumētaleq; corpus tandiu afficit ea ui: quæ & uitalis est: & sensibilia admittit: quoad eorum natura capax elementalem conueniētiā seruat. ¶ Hic mihi humanus uidetur animus: quē si quis ignorat quonam pacto quo delphico præcepto admonemur: seipsum cognoscat: nō intelligo. Huiusmodi autem animum neq; corrumpi nec aliud quicquam pati posse: quo a seipso discedat: cum discessum facit a corpore nullus mihi uidetur labore sustinere audacterq; defendere. Nam ut a facilioribus rem probare aggrediar: animus corpori applicatus nequāq; est: ut Platoni placet. Id enim si esset: non unum quiddam esse animus posset: sed multa permixta. Nec enim iccirco uitam suscipit corpus: quod ei animus applicetur: sed quoniam per omnes eius partes diffundatur. Quid autem aut permixtionē aut cōcretionem asseram: cum nullū corpus queat aliud corpus usquequaq; penetrare. Quare si neq; corpus neq; corporeum quicquam penetrat: animum corpore carere quis neget. Atq; omne corpus aut interiore agitur: aut exteriori motu. Sed quæ exteriori utuntur motu: in anima sunt: quæ autem interiore animata. ¶ Quod si

Animi definitio

Plato

animus esset corpus: aut animo aliunde sumpto uteretur: aut ui animi careret. Sed cum utrūq; horum absurdum sit: relinquitur animum esse incorporeū. Prætea si animus esset corpus: sequeretur corpori sociari corpus. At ea societas uel ex applicatione fiat: necesse est: uel ex p̄mixtiōe uel ex cōcretiōe. Sed ex applicatione animi qui solus dat uitam corpori: societas ea fieri pōt: cū applicatus animus si sit: ad corpus intimum nō pmanat. Nihil enī penetrat applicatum. Itaq; animus & corpus applicatiōe sociari nō possunt: sed nec etiā p̄mixtiōe. Nō. n. aiūs eēt unū qddā sed p̄mixta multa. Nū fortassis cōcretiōe societas ea fiat: si ita foret: duo p se corpa in uicē trāsiret: & locus unus quo corpus cōtinet: duorū corporū capax esset qd' fieri certe nō pōt. Quare cū neq; ex applicatiōe neq; p̄mixtiōe neq; cōcretiōe corpus & aiūs sociant: patet aiū eē incorporeū: & qm̄ sua quadā ui naturaq; cōsistit eūdē etiā imortale. Mouet. n. ipse ex sese: & mouet corpus. Nō mouet a corpe. Nec a corpe qcq; recipit secūdū eē & substātiā suā: sed uitā dat corpori: & ut sentiat efficit. Idq; sp̄ dū adest: habitatq; in corpe. Cū se uero secreuerit a corpe: hoc sane eius discessu interit. Ille autē qā idissolubilis & imortalis creatus est atq; sempiternus: p se cōsistit: & comelius hēt: qd' seruitute ueluti quadā corpis cathenisq; liberatus sua natura suocq; bono fruit: cū iā ei nihil eē pōt ipedimēto: quo minus acutius ac pfectius: & intelligat & sapiat: omnēq; iā p̄spiciēs diuinæ essentiaē ueritatē sua b̄titudine sit cōtētus. Itaq; ut i ceteris aiantibus mors ē interitus: quo animus simul cū corpore & dissipat & perit: quoniam nihil in iis est eo sensu perfectius: qui sine corporis uita esse nō potest: ita in hoīe est animi a corpore separatio: quæ ubi contigit: leuis ille atq; incorruptus euolat altius: nusquamque retardatur: donec in illius conspectum peruenerit: cuius imaginem ac similitudinē præ se fert: & tum demum oī labore omnique tadio peregrinationis huius mundanæ uacuis securus tranquillusq; quiescit. ¶ Nam quid aut Epicuro aut Heraclito alii q; istiusmodi iā mentem uenerit: nescio: qui simul cum sensu corporis perire intellectuum animū putauere. ¶ Nam id fortassis opinati sunt: quoniam animū corpore solutum corporeis oculis uidere non possent: quā si non illum eadem ipsa & cogitatione complecti & ratione consequi possimus: quā deum datur: quem & si corporis oculis non uideremus: ratione tamen atque intelligentia perspicue comprehendimus. ¶ An ignoramus mentem ac sensum differre inter se plurimum? ¶ Sensus enī a sensibilitatis nimietate corrumpitur: ut de his legitur: qui sedent a Catadupos: ob eamque rem debilius sensibile a sensu ipso minus sentitur ut in tubicinibus tibicinibusque nonnullis: & i iis qui aut fistulis aut tympanis crebrius utuntur: persape animaduerti: redduntur enim auditu

Epicurus
Heraclitus

Catadupi

Angeli
Dæmones

imbecilliore adeo ut quæ uoce sunt debiliore minus audiât. Idemq; acci-
dere illis solet: qui oculorum itutum aut i solis radios aut i altioreni niuē
fixius intēderint. Nam uidēdi aciem aut hebetât: aut etiam amittunt. De
mēte autem secus accidit: quæ posteaq; itelleſtu attigerit intelligibilia illa
cæleſtia ac ſumma: lōge facilius ac melius itelligibilia quæ ſūt iferiora mū-
danaq; itelligit. Quare ſi mens magis operādo nō frāgitur: nec etiā quo-
minus ſit: corrupatur. Præterea rerum earum quæ ſūt inter ſe cōtrariæ:
cōtrariam eē rationem puto mihi cōceſſum iri ab omnibus. Si quicquid
ē cōcretum: diſcretionem patitur: & diſſolutionem omne compositum:
animus certe qui neque compositus eſt neque cōcretus: nec diſcerni po-
teſt nec diſſolui. Nam ſi quod materia uacat: corruptioni nō ſubiaceret: quo
modo animus quem ſimplicem eē ſubſtātiā definiuimus: corrumperetur?
at? Et cum uideamus i natura quaſdam formas a materia ſeparatas oīno
ut āgelos ac dæmonas quaſdam autem omnino iſitas atq; immenſas: ut
naturales formas ex materiæ ui abſtractas: nōne formæ quædam tertiæ
ueluti mediæ dādæ ſunt ad ipſius totius perfectiōem: quæ a materna ſci-
licet manātes ſecūdu illud eē: quod iferius nomiatur: ut eæ manāt for-
mæ: quæ a materia ſūt deductæ: quæ manates i quam a materia ſeparati
ab ipſa poſſint ſecūdu ſuum eē ſuperius quemadmodum ſūt formæ ſe-
paratæ omnino. Sed huiuſmodi certe ſūt animi noſtri: qui quo ad uires
ſeſitiuas manāt a materia: ſed quo ad uires itelleſtiuas ſeparari poſſunt.
Hinc ſit: ut quātum ad mētalem attinet uirtutem: æque hi atq; āgeli & dæ-
mones nullum itēritum patiātur. Inſuper ignorādū ne ſit: quod ſimplex ē
Id a ſeipſo ſeparari nō poſſe. Sed animus cum ſit ſimplex: quo pacto ſe-
paretur a ſeipſo? Itaq; neque a ſuo ipſius eē: Nec enim per aliam quādam
formam quam per propriam ac ſuam animo eſt ſuum eē: quod dicitur.
Nam de cōcreto & composito ſecus ē: Id enim habet eē per formam: quæ
poſteſt a materia ſeparari: & ita etiam corrumoi. Ad hæc nihil corrupat
niſi aut per id quod ſibi cōtrarium habet: aut ob alicuius defectū rei. quæ
ſit ad eius eē neceſſaria. Sed huiuſmodi animis nihil habet cōtrarium ne-
que ad proprium eius eē corpus eſt neceſſarium: cum ſiue in corpore ſit:
ſiue extra corpus: animus ipſe per ſeſe cōſtitit. Ex quo ſatis patet animū
nō corrumperetur corruptione corporis. Neq; re alia differet ulla: quam quod dū
ē i corpore: ſe corpori aiū cōmunem facit: dum abeſt a corpore: nō facit.
Rurſus ſi fieri nullo pacto poſteſt: ut fruſtra ſit naturalis appetitus: cumq;
homo natura appetit ſemp eē: & eſſe id dicamus: ad quod fert oīum ap-
petitus: & nos ipſum eē mēte cōcipiamus nō ſolum ut præſens pecudum
more ſed ſimplr potius. An ē obſcuræ hominē q ſit corpore mortalis: cōſe
qui perpetuitatem ſecūdu animū: quo eē absolute & ſecūdu omne

tempus apprehendit. At qui si animus simul cum corpore iteriret: nemo se morti obiceret. Neq; aliud quicq; duceret uita carius. Num Mutius ille qui postea Scauola est cognominatus: habuit corporis potius quā animi rationem: cum solus intra tot hostium millia Porsennam est adortus moriturus? cū foculo manum tanq; imprudētiā ream exurendam imposuit. Nam Zeno eleates quātū corporis salutem fecerit. Phalaris testis est: cuius sœuiciam & truculētiā metu mortis pluris duxisset quam animi dignitatem: nunquam facinus: illud tā prāclarum esset adhortus: quo & phalarim interemit: & se iam pœne interemptum reuocauit ad uiuos?

Quid. L. Brutum memorem: qui ut Arūtem Tarquinii regis filium interimeret: uitæ suæ nō pepercit. Eadem fuit ratio Leonyde ad Thermophylas: eadem Epamynondas apud leuctra: eadem. M. Marcelli fortissimi gētilis illius tui: cum ab Annibale quem nup omnium primus Romanorū imperatorum in fugam uerterat: insidiis est circūuētus. Nam si corporis salutē maluisset: quam animi magnitudini decoroq; consulere: se hosti fuga facile abtulisset. Certe si animus una iteriret cū corpore: nunquā eēt ullus inuētus: qui non se omni ope atq; opera ab omni mortis discrimine adduxisset. At uidemus & permultos & magnos uiros: qui se alii pro p̄tia alii pro deo deuouerūt. Nō solum uniuersa Romana legio atrocissimis impij Maximiani Cæsaris satellitibus trucidandam se præbuit: sed maximi quoq; ornatissimiq; exercitus idem sæpenumero fecerunt: faciuntq; quottidie. Nec enim dubitant corpus quod sua natura mortale ē: morti exponere: quo animum imortalem p̄ egregia uirtutis pietatisq; facinora liberent periculo atq; miseria huius uitæ. Et nos adeo nostri obliti sumus ut nostrorū obitum non secus lugeamus: quam si animi simul cū corporibus sint sepulti tanquam aīo: qui ē humani corporis forma: grauius accidere quicquam possit: quo corruptus intereat. Tripliciter enī forma corrumpi potest: aut per actionem cōtrarii ut calor p̄ frigoris actionem: aut p̄ subiecti uitium ut oculus si perierit: pereat etiā uis uisuiua necesse ē: aut p̄ causā defectum ut si p̄ntia solis defuerit: deest etiam lumen aeris. Sed animus noster nihil huiusmodi pati potest. Nam quopacto per actionē cōtrarii corrumpat: cum p̄ eam mentem quam Aristoteles uocat secundum Auctoris Dynamin hoc est uim atq; potestatem possit & cognoscere & recipe cōtraria omnia? Cuius autem subiecti corruptioni subiaceat qui non a corpore manat secundum suum esse: sed ab ipso deo creatus ē: Defectus uero causæ qui possit ullus accidere cum eius cā quæ alia nulla est quam deus: & immortalis sit & incommutabilis & æterna? Quem p̄terea mihi asseres uel mediocriter doctum: qui minus confiteat quic-

Mutius scauola
Porsena

Zeno
Phalaris

L. Brutus
Tarquinius
Leonidas
Thermophyle
Epamynōdas
Leuctra
M. Marcellus
Annibal

Maximianus
Cæsar

Aristoteles
Auctoris
Dynamis

quid est intelligibile: ideo esse & diuturnius & firmitus: quod sensibile esse dicimus: sed quod sensibilius in rebus est: sicuti materia prima corrumpi non potest quo ad suam substantiam: hinc fit: ut longe etiam minus ea mens quæ est secundum potestatem corrumpi possit. Formarum enim intelligibilium capax est. Item quod agit est eo quo patiatur: multo perfectius atque præciosius. Mens est autem huiusmodi ea: quæ secundum agilitatem operationemque dicitur. Hæc enim facit: ut actu ea intelligatur: que corrumpi non possunt. Sed huiusmodi mens est quædam animi nostri vis quæ neque separari neque misceri nec pati potest: & propterea immortalis.

¶ An illud etiam fortassis ambigamus: quicquid ex seipso mouetur & operando & agendo: alteri applicari non posse. Nam si alteri applicaretur secundum esse & essentiam: tunc operandi agendique causæ operationibus atque actionibus æqualiter responderent. Quod si ita sit coniunctum: omnes internæ operationes externæque actiones sint ipsius coniuncti: necesse est. Quo fit: ut causæ quoque sint eiusdem coniuncti: nec illud sit: quicquid ex seipso mouetur ad operandum & agendum. Itaque huiusmodi consequens est tollendum. Nam quod seipsum mouet ad operationes actionesque suas: non applicatur alteri.

¶ Animus uero intellectivus ita seipsum mouet ad interioris exteriorisque actus: ut ad hos nullo naturæ impulsu agitur. Id quod in his quoque artibus cognosci potest: ceterisque rebus quæ principium capiunt ab actiuo ratiocinatioque intellectu. Itaque secundum esse & essentiam non applicatur corpori. Quod cum ita sit: patet animum interitu eius interire non posse: cui secundum esse & essentiam non applicatur. Num quid etiam simus nescii: id cuius operatio & materiam excellit & corpus: corruptione corporis non corrumpi. Nec enim operatio excellentior est ea substantia: cuius ipsa est. Cum igitur intellectui animi operatio sit huiusmodi: intelligit enim uniuersale: is ne una cum interitu corporis interibit? Qui uero putant animum esse corporis uirtutem: magno errore uersantur. Videmus enim uirtutum instrumentalium operationis post annos quinque & quadraginta in humanis corporibus fere omnibus frangi & debilitari solere. At illo ætatis flexu & sapientia augetur: & ad sciendum reddimur acriore ui quadam mentis longe præstatiores. Quod si animus ille noster corporis uirtus esset: ea dumtaxat intelligeret: quæ corporis sunt. Nam cuiuscunque aliquid capax est: pro sua natura est capax.

Sed mens cum spiritalia simpliciaque intelligat: corporis uirtus certe esse non potest. Ad postremum ne uideamur quam oportet argumetando: longiores: quicquid pro una eademque formæ ratione est imago & similitudo separatæ illius atque diuinæ mentis: non manat a corpore secundum esse & pote-

statem. Nam si ita manaret cum quicquid formæ alicuius capax est: eius pro ui propria suaq; est capax: & ita eam sibi formam pro corporis materiæq; natura impressam reciperet: quæ quidem in eo esset uel tanq̃ forma corporea uel quæadmodum forma quæ & in corpore & pro corporis cōuenientia non ui propria operatur: qua quidem absurditate nihil absurdius. Nam quod mentis diuinæ imago similitudoq; est: sua ui suaque natura ita mouetur ad operandum in corpore humano: ut illam uniuerso i mūdo operari & dicimus: & certo credimus. Itaq; necessario fit: ut quicquid secundum eādēq; formæ rationem est imago & similitudo diuinæ mentis: quæ ut habetur in **Osee** signaculum est similitudinis: id a corpore secundum esse & operationem & potestatem manare nullo pacto queat. Sed forma huiusmodi separata mentis cum & omni in loco semperq; sit: si quis ambigat eadem hanc ratione recipi in animum intellectuum: is ab omni se ratione alienum fateatur: oportet. **¶** Quod cum ita sit: quid ueremur audacter ueroq; affirmare huiusmodi animum nec manare a corpore: nec fieri ullo modo posse: ut intereunte corpore ipse inteat: nihil inquam habet animus noster i se mixtum nihil cōcretum nihil corporeum nihil externum: sed sua quadam natura constat: suaq; ui: qua sentit qua sapit: qua uiuit: ac uiget: qua totus est dei simillimus: quo fit: ut neq; dissolui queat: nec secerni nec deleri: sed immortalis sit potius: planeque sempiternus. Quid ergo dolemus Iacobe Antoni Marcelle nobis ereptos filios? Quid tandiu collachrymamur? Quid querimur? diruperunt illi tandem: diruperunt: atq; leues puriq; peruaferunt nebulosum: hoc est caliginosum cælum: eoq; sunt euecti: ubi nulli uentorum flatus nulli imbres: nullæ sunt tempestates: ubi nullus rigor: nullus æstus: nulla mutabilitas sed tranquilla omnia serenaq; sunt ac plena gaudii ineffabilis. Itaq; redi aliquando ad te ipsum colligere: recreare: agnosce: qui sis quantusq; cuius An unus fortasse tu inter patricos Venetos sis inētus: q̃ diuinæ iusticiæ diffidere uelle existimeris? Hæc eni Venetis uobis laus ē ueluti pecularis: qd̃ mortaliū oīum primi iusticiā colitis: atq; ueneramini. Nū Veneti iusti sint: deus uero iniustus. Nā hoc erat tertiu qd̃ mihi dicēdū mō pposuerā: cū aīor̃ immortalitātē oñsurum me sum pollicitus. Quæ iam pbata qm̃ nobis ē nō minus firmissimis rōnibus quā icorrupta quadā natura lege: reliquū ē: ut idē a diuina iusticia muniamus: ac ueluti roboremus qd̃ certe facillimū factū ē. Præstātissima qdē inter uirtutes: & eadem splendissima optimaq; uirtus a uiris sapientibus iusticia iudicatur. Nam neq; domus neq; respublica neq; ipsum hominum genus uacare iusticia ullo pacto queat. Quin cælum ipsum: omniūq; natura concidat: est necesse: ubi iusticia sit medio sublata. Si solus deus ē uirtus: & omni uirtute præ-

Osee**Tertia pbatio**

Esaias
Osee
Dauid

Matthæus
apostolus
Augustinus

Abacuc

Diagoras me-
lius

Solomon
aut philo

stātor: solus certe deus ē & iustus & totius iusticiæ fons atq; origo. **Hic** est ille: de quo scriptum ē apud **Esaiam**: **Mea** sunt iusticiæ & imperiū. Itaq; nō absurde in osee legitur. Recte uia domini & iusti habitabunt i eis. **De** hoc ipso etiam **Dauid** iquit iusticia est plena dextera tua. Quod si tanta ē iusticia dei & tam abundans: si tāta est eius imperiū potestas: dubitandū ne sit: eum quod ē apud **Matthæum** apostolū: cuiq; secundum opera sua redditurum? **Nam** si secundum **Aurelium Augustinum** placuit diuinæ p uideñtæ præparare in posterum bona iustis: qbus nō fruēnt in iusti: & mala impiis: quibus nō ex cruciabunt boni: satis nobis argumto eē debet animos nostros eē immortalis. Videmus eim quotidie: quāta i his rebus cōfusio sit: quæ orbi lunari subiectæ sunt. **Qui**. n. in huius sæculi cōmodis ordo est: uel quæ potius nō abusus? **Qui** oī sunt seruitute inferiores: imperāt uiris bonis: atq; dominant. **Honorātur** impii: cōtemnunt pii. **Qui** doctrina ualent & grauitate: ridiculo sunt. **Assentatores** idocti habētur i pretio. **Flagitiosi** ac neq; & opibus abūdāt & gloria. **Viri** frugi ac præstātes & mēdici sunt & obscuri. **Nulli** pbitati nulli eruditioni est locus. **Leuitatis** oīa & stulticiæ plena sunt. **Quam** rerum absurditatē **Abacuc** ueluti admirās iquit. **Quare** respicis cōtēptores: & taces: cōcultate impio iustiorē se? **Et** quod uidemus quotidie usu fieri: affligunt uiri iusti ab ipiis: & ad mortem usq; per oēm uitæ cursum acerbissime cruciant. **Qui** aut uim qui in iuriā q cōtumeliā inferūt nō modo pēnā subeunt: nullam pro sceleris magnitudine: sed i deliciis potius & uoluptate uiuūt. **Sardanapali** uitam nō exitum assecuti. **Quod** si uera sunt: quæ scripta legimus **Nullū** malū impunitum: & nullū bonū irremuneratū: cū persæpe improbi nullam peperati facinoris in hac uita pēnā recipiūt: nec præmiū probi: ubi esset dei iusticia: si animi simul cum corporibus interirent? **Num** fortasse **Diagoran** illum melium malimus: quam ueritatem sequi? **Diagoras** eim melius cum accusasset eum: ab quo liber quem ipse composuerat: subrectus eēt: idq; ille a se factum peierasset: deinde libro perinde ædito ac suo magnum ex ea re sibi nomen atq; gloriam peperisset. **Diagoras** quia impu ne adolescētē in tāto successu fortunæ pierasse uideret: deum esse homo stultissimus negauit. **Nesciebat**. n. aliam eē dei aliam hominum consuetudinem. Permittit quandoq; deus affligi bonos: quo uel magis exercitati meliores fiant: uel merita meritis cumulantes maiora sint præmia habituri: uel ob aliam reconditam cām hominibus nobis incognitam illi notam. Itaq; recte i libro sapiētæ scriptum est: **Nec** enim est alius deus quam tu. **Tibi** cura est de omnibus: ut ostendas: quam non iniuste iudicascas iudiciū. **Neq;** enim rex neq; tyrannus in conspectu tuo inquiret: de seris: quos perdidisti. **Cum** ergo sis iustus: iuste omia disponis: ipsum quo

que pater qui nō debet puniri: cōdemnas: & exterum existimas a tua uirtute. Et paulopost. **T**u autem dominator uirtutis in trāquillitate iudicas: & cum magna reuerentia disponis nos. **Q**uis est præterea ita ab omni ratione sensuq; abhorrens: ut quod ab hominibus nō negligitur: id ab deo neglectum putet? **S**i nos eorum quos genuerimus: diligentissimam curā gerimus: num arbitremur deum nullam rerum humanarum nullam horum quos ipse creauerit: curam gerere. **F**aciamus ne deum omnino otiosum: & secundum **E**pcurum prouidentiam eius tollamus omēm? **A**t audiatur ecclesiastes: ne dicas coram angelo non est prouidentia: ne forsā deus iratus super sermones tuos dissipet cuncta opera manuum tuarum. **Q**ua propter cum deus gubernet omnia prouidentia: & cum iustus sit dominus secundum **H**ieremiam: satis nobis probari debet eos omnis qui in hac uita receperint: fore ut in altera uita post interitum corporis q̄ pro meritis suis aut prēmium recipiant aut pœnam. **S**ed cum corpus ab animo separatum quoniam nihil sentiat: nihil etiam pati possit: an diffidimus: quin id totum. quicquid ē uel optandum uel formidandum: animo ipsi primum deinde post resurrectionem & animo simul cumulatione quadam mensura debeatur & corpori? **Q**ua ex re patet uel pro diuina iusticia hominum animos esse immortalis. **C**um igitur iam satis ostensum sit nullam esse neq; necessariam neq; honestam causam tam diuturni ac tam uāhementis doloris tui: quod filium uideas teterrimo ac tristi corporis carcere mortis beneficio liberatum: cum morti quæcunq; in mūdo sunt: debeantur omnia: eamq; intelligas malorum omnium atq; incōmodorum finem: quibus hominum uita cruciatur: & cum suauissimi præterea cuiusdam somni imaginem tum uitiorum omnium sepulturam: & ut improbis propter futura supplicia formidandam: ita probis ac piis q̄bus æterna debetur gloria: expetendam maxime atq; exoptādam. **Q**uid est per immortalem deum: quod in hac tanta immortalitate libertate beatitudine animorum lugere te oporteat faustum felicem & fortunatū **V**aleri tui obitum: qui ut te patre uiro præstantissimo ita admiratione probitatis suæ adeptus omnem huius uitæ quæcunq; haberi potest felicitatem ex hisce luctuosissimis tenebris cōmigravit ad lucem illius cælestis & pacatissimæ ciuitatis: ubi omnia ridet: oīa exultant: oīa bonorum omium plena sunt: iam sane tu **V**aleri beneficio qui nuper solum eras uenetiarū cælestis patriæ factus es ciuis: ubi nullus est liuori locus nullus obrectationi nullus contentioni. **Q**uicquid enim bonorum acquirunt liberi: nō minus bonis parentibus quam sibi acquirunt. **Q**uare cum pulcherrima & dilectissima tui portio cælesti republica est donatus: potes etiam iure tu cum uoles: uelle autem semper debes: iura tibi filii uendicare: **Q**uid. n.

Epicurus
Ecclesiastes

Hieremias

Cōclusio per
enumerationē

Peripatetici

Venetorum

origo

Dores

Diodorus sicu

lus

Gallia trāsalpi

na

Britannia

Eneta

Epirus

Paphlagonia

Phylemenes

Priamus

Græci

Antenor

lium

Aegyptii

Priamus

Hector

Euganei

Eneti

Troiani

Troia

Eneti

Patauium

Aquileia

Aeolicū digā

na

Veneti

Hunni

Gothi

Venetia

est amplius: quod requiras in uita? **A**bundas tu certe his oībus & bonis & cōmodis: quibus humana felicitas cumulatur. Nam si ad sæculi huius fælicitatem triplicia bona Peripatetici pertinere præcipiunt fortunæ quæ aliud nihil quam dei uolūtas ē: corporisq; & animi q̄s neget felicissimū esse te? **V**t. n. a patria īcipiam: siq; secum aio uoludet: & q̄ primi fuerint **V**eneti & quæ regna tenuerint: & ubi tādē cōfederint: & quas urbes illustrioris cōdiderint: satis quod ad patriæ laudē spectet: a se narratū existimet. **N**ā res illogē maioreq; tuorū clarissime gestas si uel deliberare instituerō: non breui quāpiam aut oratione aut libello: sed tot uoluminibus opus sit: ut uel eas enumerare difficile fuerit. Itaq; ut paucis rem percurrā: es tu **I**acob **A**ntoni **M**arcelle oīum primū in ea patria natus & ab ineūte adolescētia ad istā usq; ad præsentē uel aduentatē iam senectutem p̄ oēs ætatis gradus egregie honoratus: qua nulla uideo ī uniuerso terræ orbe nomīs gloria clariorē. **Q**uæ. n. gens nō modo ī Italia sed etiam itra oēm terræ ambitum nobilior ē **V**enetis: **Q**ui primū profecti a **D**oribus: ut diodorus sicutulus autumat: relicta ea galliæ trāsalpinæ parte opulētissima & præclara quæ iacet e regione **B**ritāniæ: **N**ec. n. iis assentior: q̄ uenetos putāt & ortos & nominatos alii ab **E**neto rege **I**llyricorū: alii ab urbe **E**netā: quæ ēt ipsa in **E**piro & illustris fuit & potēs: cōfedere post res multas atq; peringentis pulcherrime gestas ī paphlagonia. **D**eide **P**hylæmene duce atq; rege auxiliū regi **P**riamo ferētes aduersus **G**ræcos tandē post maxima clarissima q̄ facinora **P**hylæmene amisso cum paphlagoniā ob ītestinas eius regni seditiones repetere nollēt: sc̄ abeūti **A**ntēori nauigatiōis atq; fortūæ focios addidere: siue is post **I**liū quā uulgo tradūt captiuitatem: græcorū benignitate pro ueteris hospicii iure usus sit siue post ambitionē sub fœderibus græcorū ut sunt **A**egyptii huius sentētiæ locupletissimi auctores ex ipsius **P**riami & **H**ectoris uolūtate coloniam deduxerit itrasinum hadriaticum. Itaq; bello uictis fugatisq; euganeis qui mare īter alpesq; populi ferociissimi incolebāt **E**neti simul **T**roianiq; uniuersæ illius regiōis ponti: ī quem primum essent egressi locum troiam uocauerūt. **I**dq; **P**ago nomen sius **A**ntenoris troianorūq; sententia eneti sunt appellati. **E**neti igitur adepti pulcherrimam atq; feracissimam Italiæ orā patauiū atq; aquileia: quā postea ipsam tēporē calamitate fūdītus deletā rursus cōdidere romani: aliisq; nō nullis ī ea cōditis āplissimis & opulētissimis urbibus ac regno mirabili icremēto āplificato. **D**emū ut sūt res hūanæ icōstātes oēs ac mutabiles: eneti iudē q̄ addito æolico digāma ueneti postea dicti sūt: ob **H**ūnorū **G**othorūq; ipetū ac uastatiōē fortunæ tēporibusq; prudēti atq; salutari cōsilio cedētes quotquot ex uniuersa uenetia p̄ximisq; Italiæ urbibus &

opibus & nobilitate præstabant: i hunc istum locum quem felicissime nunc tenetis: ut erat ab omni barbarorum turbine & imanitate apprimè tutus: sese omnes cum suis omnibus incolumes receperunt. Vbi urbem uenetias diuino quodam ductu atque auspiciis condiderunt: quæ quidem una nihil est sub sole neque mirabilius nec melius. Per idem uero tempus iclyti illi maiores tui plerique Marcelli moti non cum uetere illa necessitudine ac beniuolentia quæ Aeneæ Antenoriq; fuerat iter se maxima: tum securitate & amoenitate loci post uersam a Gothis urbem Romam in prædā & uniuersam ferme Italiā ferro igniq; uastatā cum ornatissimā opulētissimāq; classe se Venetis priuatim ac publice per omnia ciuitatis mura neta coniungere. Quid. n. memorē superioris illos maioris tuos aut. M. Marcellū fortissimū & clarissimū imperatorem: per primus Romanorum ducū uidit Annibalē fugientē: quod unū de quadragies collatis signis mirabili sua cum gloria cum hoste dimicauit: quod non minus aduersis quam secundis in belli uicibus eadē se animā constanti strenuitateq; semper gessit inuictū: aut. M. item Marcellū uirū non minus acrem & grauē quam eloquentē: quod ut publice libertati bonoq; consuleret: maluit incerto ac formidabili belli discrimine Pompeiū sequi quam ullo blanditiis fortunæ usus beneficio sentire cum Cæsare. Qualis autem futurus erat Marcellus ille adolescens: quæ Octaviæ sororis filiū Cæsar augustus propter motū ingeniq; præstatiā sibi adoptarat: si diutius fuisset in uita: ex Virgilio nostro cognosci potest. Ita. n. de illo cecinit.

Quantos ille uirum magnam Mauortis ad urbem

Campus aget gemitus: uel quæ Tiberine uidebis

Funera: cum tumulum præterlabere iacentem.

Nec puer iliaca quisquam de gente latinos

In tantum spe tollet auos: nec romula quondam

Vllo se tantum tellus iactabit alumno.

Heu pietas heu prisca fides inuictaq; bello:

Dextera. non illi quisquam se impune tulisset

Obuius armato: seu cum pedes iret in hostem:

Seu spumantis equi foderet calcaribus harmos.

Heu miserande puer siqua fata aspera rumpas:

Tu Marcellus eris. Prætereo reliquos maiores tuos: quod & plurimi extiterunt

in florētissimo isto Venetorum senatu & aplissimi uiri: quos certe omnes cum ma-

xio sui nominis splendore mirum in modum reipublicæ pfuisse constat. Quid. n. de

uniuersa uestra republica uerba facia: aut sim circa publicas laudes curi-

osior: cum uestro quorundā cā effectū uideā ut propriæ laudes negligant

Quo factū ē: ut tot tantaq; uenetorum res geste ad hanc diē in obscuro sint eorum

uitio: quod nulla ipsi fortasse uel minima digni laude aliorum gloria offendunt

nescientes si quidem uix ullū in republica uitium esse inuidetia execrabilis perniciosū

usq; Desinat igitur fucatae simulatores: iusticiæ male consulere: ne dum uident

Marcelli
Aeneas

Gothi
Roma

M. Marcellus
Annibal

M. Marcellus
Pompeius

Cæsar
Octauia
Virgilius
Mauors

id agere neqd discordiæ i bene morata ciuitate oriatur ex cognitione illustrium facinorum: nō minus uniuerſæ patriæ quā optimis quibusdam ciuibus occultis odiis nocuisse iudicent. Nos autem hoc tempore prætermiſſis publicis laudibus illisq; & maximis & prope infinitis de te uno quod cœperamus: breui absoluemus. Natus ergo ex illustri genere Marcellorum adeptusq; opera diligentiaq; parentum ea initia & adminicula omnia: quæ bonum & egregium ciuem factura essent: & ab ipsa usq; adoleſcētia i rebus grauissimis semper fortiter inocenterq; uersatus breui temporis curriculo cū incredibili oīum admiratiōe ad summā gloriā peruaſisti. Conticebo enī breuitatis gratia commoda tui corporis: qbus heroas etiam illos quos ob excellentiam humanæ naturæ decātat antiquitas: uel æquas uel superas: proceritate latitudinem robur cōuenientē mēbrox cōpactionē tum uigorē scintillasq; oculorū integritatē omniū sensuum formæ bonitatē ac præstantiā: qua ita emines iter alios: ut ea de te iure dici queant: quæ de Iasone canit Orpheus.

Iason
Orpheus

Clarior in cūctis diuus splendebat Iason:
Iuno & enim letos oculis afflarat honores.
Et pulchrum dederat magnūq; & pectore fortem.

Nestor
Homerus
Fabricius
Cato
Paulus hamilius
Aristides
Phocion

Quæ quidem oīa tæcti nō mediocria ad uirtutē sunt adminicula: talia tamen sunt: ut simul cum corpore cōſeſceſcant. Sola ē animi uirtus: q i dies magis atq; magis reuirescit ac floret: eosq; fructus de se fert: q & suauissimi sunt & salutare & sempiterni. Quibus autem uirtutibus ipe non polles. quid igenio tuo uel acutius uel ſecūdus? Quis te uno dicēdo aut grauior aut ornatior aut gratior: e cuius lingua quod de Nestore Homerus memorat: dulcior omni in melle oratio profluit. Iusticia uero integritateq; tantus es: ut neq; Fabricius neq; Cato nec Paulus hamilius nec Aristides nec Phocion tibi sit pferendus. Quid memorē tēperantiā: qd inuictū animi robur: qd tollerantiā & cōſtātiā tuam omnibus in rebus. Nā fide & pietate ueritateq; tibi sanctius nihil ducis. Facilitate uero humanitate masuetudine affabilitate beneficentia tāta es: ut eos etiam qui te nūquam uiderunt: mirifico tui desiderio afficias. In omni autem prudentiæ & consilii genere quem tibi antepōnam: habeo neminem. Et ne id quod mirum. Ita enim a primis annis & mari & terra es per omnis uiciſſitudines fortunæ uel tuo uel reipublicæ tuæ nomine in rebus plurimis uariisq; & maximis diu multūq; uersatus: ut eadē audeā de te affirmare: q de strenuo atq; sapiēti Vlyſſe illo Homerus poeta finxit.

Vlyſſes
Homerus

Callentē dic muſa uirū: qui moenia sacra
Duruta post troiæ multūq; diuq; pererrans.
Et mentes hominū multorum nouit: & urbes

Vidit: & horrifona qui tristitia plurima pōnto
 Pertulit: in patriam quo se sociosq; referret. Sed illud i te est uirtute oī prae
 stātius: quod cum ceteros omni laude atecellis: te nō modo ceteris om
 nibus parem uelis sed multis etiam i rebus iserorem. Et facis tu quidem
 oīa sapiēter. Nam et si pulcherrimum ducit ceteros beneagēdo superare
 lōge tamē & pulchrius est & diuinius seipsum ita uincere: ut nihil inani
 gloriā tributum uideat. His artibus his studiis factū ē: ut omīa i maximo
 tuo amplissimoq; senatu nō modo nō petēs sed quādoq; etiam fugiens
 cū maxima tua sis laude cōsecutus. Quāti autem faciūda sit egregia uir
 tus tua singularisq; prudētia: ex istoz patrum de te iudicio facile potest i
 telligi. Est. n. patricioz apud uos ordo: id quod de romanis quōdam re
 gi Pyrrho cyneas rettulit: senatus multoz regum. Itaq; nihil apud uos te
 mere iudicat: sed & mature & sapiēter omnia. Quod ut re ipsa clarius pa
 teat: paucis e multis breuibzq; exemplis & grauissimum senatus tui de
 te iudiciū & tuam i rebus gerēdis cōficiundisq; strenuitatem celeritatē
 idustriam cōpendio exponā. Fuit florentissimā reipublicā uestre nuper
 cū nobilissimo illo & excelsō animo principe Philippo Maria anglo diu
 turnū bellum atque pēriculosum: cuius initium a Florentinorum fractis
 afflictiq; rebus fluxit: qui cū a uobis opem & auxilium implorassent ad
 uersus eū: qui cū uetus uobis necessitudo atque amicitia semper fuerat:
 cū graui detrimento uestri arariū affecerunt: tum in tantā rerum diffi
 cultatē uos coniecerunt: ut de uniuerso quandoq; iperio iure discrimen
 cogeremini. Casalem cognamēto maiorem: quod quidem oppidum po
 situm est in padi ripa: oppidanorum defectione tenebatis. Id Philippus i
 genti ornatissimoq; exercitu classeq; munitissima flumine terraq; ador
 tus indefesse atq; acriter oppugnabat: & pilis faxeis & missilibz atq; om
 ni tormentoz ac telorum genere: Permultum enim rei suae eum locū con
 ducturum arbitrabatur uel ad tutandum agrum cremonēsem uel ad tol
 lendam spem osti subuehendā classis aduersus urbes suas: quā pado ad
 iacent. Erant iam oppidani peregriniqu; milites assiduīs uigiliis & labori
 bus ita defessi & exinaniti uiribus corporum: ut de deditione consiliū ini
 rent. Tu uero qui oppidanis: cunctozq; praesidio praefectus intelligeres: qti
 interesset illud oppidum non solum ad turbandam rem hostis sed etiam
 ad Brixiae salutem: quā rei frumentariae inopia laborabat: nec ei aliunde
 quam ex Casale quo a uenetis per padum nuper maxima uis frumenti
 esset aduecta: consuli per id temporis ac puideri posset: omnibus & ani
 mi & ingenii uiribus contra annixus alios beniuole monendo alios acri
 ter accusando hos adhortatione illos minis singulos singulis remediis ut
 usui erat impellendo: illud breui consecutus es prudenti oratione & ani

Romani
 Pyrrhus
 Cyneas

Philippus
 dux
 Florentini

Casalis maior
 Padus

Brixia

mi magnitudine: quod alius quisq̃ in tanto hostium terrōre in tantis difficultatibus oppidi nullis uiribus sperare ausus esset. Frustrari enim hostis cum sua se uidisset spe ob unius Iacobi Antonii Marcelli consiliū atq; diligentiam: coactus est deniq; inde abducere suas copias. Quā q̃dem res cum magnam de tua præstanti singulariq; uirtute admirationē apud hostem tum præcipuam apud tuos tibi laudem comperauit. Obsidebat Philippus idem maximo & firmissimo equitatu peditatq; urbem Brixiam: quæ cœnomanorū omnium caput est: & populo atq; opibus præpotens. Eoq; iam res erat adducta ob diuturnitatem belli obsidionisque molem: ut ciues pressi fame & rerum necessariarū omnium defatigati inopia i ultimam essent desperationē acti. Nam & uniuersus cāpus ea tēpestate & municipia castellaq; montana fere omnia in hostiū erant potestate. Itaq; nullus aditus in urbem patebat oīno: adeo Nicolaus ille perusinus Philippi imperator uigilātissimus bellicosissimusq; locos oīs nō modo urbi uicinos copiis suis custodiisq; uallarat: sed etiā eminus iacentis per quos ullus patere posset accessus: munitiōe firmissima asseruabat. Rumor quotidie magis apud Venetos increbruerat propediē Brixiam perituram nisi & frūctum & auxilium illico mitteretur. In tāta rerum iniquitate cū fluctuarent patres: neq; quid consilii caperent i casu tam repētino & tam difficili offerretur: tum ipse ut es ingenio acerrimo & anio ad res magnas atq; periculosas inuictō: te ultro quasi alter Scipio ad id negotii atq; discriminis iturum polliceris. Cumq; nō nulli te rem supra uires conaturum dicerēt: aliudq; nihil quam mortem tibi & senatui dedecus reportaturum: solus Franciscus Foscarus princeps ille sapiētissimus est inuētus: qui mirificæ tuæ diuinæq; uirtutis grauiissimus iudex ac cēsor & probaret tuā profectionem: & magnā ex ea utilitatem ac laudē ad reipublicam peruēturam certo speraret. Tu autem moræ omnis impatiēs iter arripis per iūia uillium diuerticula per iaccessibiles uepribusq; cōseptos atq; misere ipeditos siluarū ambitus per asperos mōtium saltus rupeisque præcipientes. Et ita omni quiete uacuis diebus coniungens noctes quo tēpore ducalis miles Brixie turrim ceperat: eratq; i urbem iam populabundus descēsurus: iopinato ipse ac subito quas cælitus missum numē: cum ardētius pugna utrinq; ferueret: cum plūbeis omnia pilulis scorpionibus & missilibus streperēt: atq; intonarēt: appares iter ipsas dimicātium detras. Quem hostes repēte intui atq; stupefcētes: tāquam fluminis icū aliquo tacti eēnt sese cōtinuo omnes & ab urbe & a turri quam occuparāt: præcipientes auertere: coactiq; sunt ab osidione re infecta discedere. Tu autē recreatis confirmatisq; ciuium animis oratione primum deinde etiam rerum omnium copia & præsidio Roatōq; municipio tuo etiam ductu ex

Philippus dux
Brixia
Cœnoman

Nicolaus
imperator

Scipio

Franciscus fo-
scarus dux

Roatum

obliuētium hōstium faucibus ereptō: i agrum ueronensem qui ab iisdē
hostibus præmebatur: mira celeritate reuertisti: cuius aduentu ueronensi
præsidio quod hostilium metu uirium itra moenia urbis se cōtinebat: ma
gnisq; præmebatur incōmodis: cōfirmato rebusq; necessariis & oportu
nis omnibus istructo: ager ueronensis omnis qui ad Mintium iacens la
bare iam & sentire cū hostibus coeperat: ad sanitatem rediit nihil fide ad
uersus uenetos sibi sanctius ducens. Cumq; non multo postea idē Philip
pus maiore apparatu & uiribus bellum Brixianos instaurasset: classēq;
in Benacum ualidam & ingentem inuexisset: omniāq; terrore tumultuq;
implet: nouum ipse nauigandi genus & nunq̄ antea auditum excogi
tasti: & id quidem tum admodum salutare uenetæ dicioni: quod exēplo
postea nocuit plurimum regiæ urbi Cōstātinopoli. Nam impius iste Ma
hometus Amorthi filius eodem machināti genere traducta classe per
cōtinentē a Bosphoro Cōstātinopolitanum in portum iexpugnabili illa
nobilissimāq; urbe potius est cū maxima christianorū oīum iactura. Lat
datur sane Xerxes quod Asiam atq; Europā ad hellepōtum ponte cōiun
xerit: quod cōtinentem ad Athon nauigabilem reddiderit. Sed lōge tua
ē laus illustrior: quod classē uenetā quasi Dædalum remigio alarū cæ
lo ipsi credideris. Nā cum oīa municipia & castella quæ Benaco adiacēt:
i hostium essent potestate: nec ullus pateret aditus ad classē deducen
dam in eum lacum: montium iter ad nauigandum mirabili quodam in
genii acumine reperisti. Compactis enim trabibus æqualibus inter sese
nauium latitudine atque longitudine interuallis: illisque sultatim excisis
in longum pro carinæ dorsi capacitāte in iis myoparones biremesque at
que triremes omnes singulæ singulis sunt impositæ. Et ita ab Athesi flu
minæ per asperrimas atque eminentis montium rupes scopulosque hor
rendos ad ipsa usq; caligantia montium cacumina rudentibus ac ma
chinamentis incredibili sunt tracte celeritate. Continuoque eadem ui at
que industria retinaculis tamen quibusdam impetum moderantibus &
aqua ueluti peremni in trabium sulcos infusa: ne nimio pondere ac mo
tu accenderentur: eadem inquam industria eadem naues omnes suis or
dinibus a summo ipso montium uertice subiecta præcipitia demissæ: pri
us in Benacum uisæ sunt descendisse: quam de illarum molitione quicq;
audiretur. Quarum subita præsentia quasi portento hostium animi con
sternati nihil sibi inhonestæ fuga potius duxere. Magna tamen ex parte
formidabilis illa Philippi classis aut capta est aut demersa. Blasius at axe
retus classis eius pfectus q̄ paucis añ añis nobilissimū regē Alphōsū i mari
tyrrheno cū duobus simul sribus totq; īgul ac ducibus ad Caietā illustri
illa nauali pugna supauerat: & i captiuitatē egerat piscatoria īscēsa cym

Philippus
Brixiani
Benacus!

Mahometus
Bosphorus
Cōstātinopolis
Xerxes
Asia
Europa
Hellepōtus
Athos
Dædalus

Athesi

Blasius exa
retus
Alphōsus rex
Caieta

Nicolaus ipe-
tator

Fr. Sphortia

Philippus dux
Mincius
Verona

Fr. Sphortia
Benacus

ba in fugam uersus hostiles manus uix effugit. **Et** hæc quidem uictoria tibi tota est danda: cuius caliditate & cōsilio factum ē: ut uiceretur. ¶ **Ad** hæc cū non multo post tempore idem **Nicolaus** iperator cum īgentibus copiis ac uiribus ueronēsem uincētīnūq; agrum non parua ex parte occupasset. **Venetorum** imperium ī tanta rerum mutatione instabilitateque animorum non mediocri periculo laboraret. **Totaq; spes** ī uno **Frācisco Sphortia** fortissimo & fortunatissimo imperatore: qui nūc **Mediolanen-** sium dux & īsubribus & tot amplissimis urbibus pacatissime imperitat: ubi accersitus a **Venetis** cū exercitu quadraginta millium militum rei uestræ auxiliū ferunt: certe nisi tua industria obuiam occurrisses: frustra fortasse tātus apparatus extitisset. **Nicolaus** enī qui tanti iperatoris aduentū præsenserat: cum non esset īsciūs: & quantus **Frācisus** esset in re bellica: & quā ipse illo uiribus īferior: se prærūpta latissimāq; fossa ac uallo & turribus munierat futurum opinatus: ut ante urbe **Verona** quam obsidebat potiretur: quā trāle uīdæ fossæ **Francisco** facultas esset. **Tu** uero q ut es mētis acie acutissimus & rerum peritissimus humanarum uiri cōsilia optime calleres: intellecta periculi magnitudine nihil cōstatum tecum assumpta parte præsidiū ueronensis ītrepide atq; expedite per medias hostium stationes cūctis munitionibus supatis ad iuga montium inaudita celeritate peruasisti. Illudq; es ppere consecutus: ut municipiis cūctis castellisq; recuperatis & hostium præsidiis pulsīs omnibus te quāprimum imperatori **Francisco** cōiunxeris: & exoptati in urbem transitus comitem simū ducēq; præsiteris. **Qua** quidem re audita confestim **Nicolaus** obsidionem omnem deseruit: fugæ similem reditum faciens: parūq; defuit: quin a **Sphortianis** īsequentibus caperetur. Idq; opinione omnīū factum eēt nisi a suis domesticisq; militibus sublatu humeris: nam dū incautius se **Nicolaus** reciperet: equus in præcipitium obuīum lapsus est: ex īsequentium manibus esset ereptus. **Tua** igitur nō minus diligentia quam tanti imperatori aduentū ac uiribus factum uidemus: ut & uerona obsidiōe illa ducali: atq; imminēti captiuitate liberaretur: & **Vicētīnus** ueronensis que ager omnis recuperatus immortalis ageret tibi gratias. **Si** uelim oīa tua memorabiliaq; facinora singillatim suoq; ordine referre: dies me deficiat. Itaq; cæteris omīssis: illud certe reticēdum non ē. ¶ **Cum** idem dux **Philippus** superato etiam **Mincio** uerona urbe per īfīdīas esset potius: nihilq; ei deesset præter arces: & iam ciues omnes alii pterriti ob tantam hostium multitudinem quos intra mœnia receptos cursitantesq; uidebant: alii rerum nouarum cupidi: ut populorum mos: se **Nicolai** unius potestati permitterent: tū accersito imperatore **Francisco** qui iuga supra **Benacum** occuparet aduersus hostium præsidia: confestim superiorem

ingressus arcē cum expeditissimis uiribus in urbem redis. Tantusq; i ho-
 stes impetus factus est: ut sumissimus ille pons qui **Athesim** coniungebat
 laxaretur: atq; una cum igenti militū numero in subiectum amnem fra-
 ctus corrueret. ¶ Ausugit igitur bellicosissimus ille inuictusq; **Nicolaus**
 nec eum puduit clara uoce testari apud **Philippum Mariā** se ab uno pa-
 tricio ueneto **Iacobo Antonio Marcello** urbe uerona extrusum eē. Quin
 etiam imperator ipse **Franciscus** saepenumero aliisq; permultis audienti-
 bus quotiens de tuis laudibus loquitur: loquitur enim & frequenter & p-
 libenter: addit etiam illud **Nicolaum** perusiuū non minus tua quam sua
 opera urbe uerona eē eiectum. Sed oīum tuorum quæ & plurima & pul-
 cherrima facinora fuerunt: illud mihi uisum est ueluti colossus aliq; ex-
 titisse: quod post **Nicolai** obitum quo nihil **Philippus** unquam duxit i ui-
 ta tristius: cum uestræ copię **Adduam** usq; uniuersum **Philippi** agrū po-
 pulatæ essent **Michaelē** attendulo imperatore: factusq; utilissimum omni-
 bus uideretur: transnittere quāprimum i agrum isubrium: quo & **Medio-**
lano & **laudi** & **Como** & **Ticino** ac reliquis insubrium populis facultas
 eorum omnium tolleretur: quæ sunt ad hominum uitam uictumq; ne-
 cessaria: nemo in tanto exercitu est inuentus: qui prior flumen peruade-
 re auderet. Nā iam hyems erat asperior: & **Addua** qui sua natura semp ē
 altus: tunc imbrium ui magis intumuerat: uorticibusq; feruebat: & pon-
 tes omnes in **Mediolanensium** erāt potestate. Parandi autem ex tempo-
 re nauigii nulla præstabatur occasio. & celeritate opus erat & diligentia.
 Hic tu cæteris trāsitu detractantibus aīo illo tuo infracto planeq; **Mar-**
cellus repente flumen eques ingrederis: reliquosq; ut te sequant: hortaris
 Nusquāq; deflectēs inter altissimos rapidissimosq; uortices ante in ripa i
 subrium uisus es: quam alius quisquam ex tāto & militum & ductorum
 numero equorum ungulas aqua tinxisset. Cæpit tādē cæteros pudor:
 seq; oēs animi fortunæq; cōmiserē: paucisq; fluminis rapiditate amissis se
 insubres contulere. Fuit ane dies illa præstātissimo illi principi **Philippo**
Mariæ **Anglo**: & tristis & ad mortem usq; perniciofa: ut qui modo ppter
 tot tantasq; uictorias & terras & maria terrore sui nominis concussisset:
 nunc se uideret amisso & imperatore & uisu. Nam & **Nicolaus** perusinus
 iam diem obierat: & **Philippus** ipse nimia uigilandi assiduitate uisum a-
 miserat: intra **Mediolani** moenia urgeri: & qui antea semp afflictis omni-
 bus auxilio esse consueisset: iam cogi ut aliunde auxilium imploraret.
 ¶ Tu enī unus **Iacobe Antoni Marcelle**: quod certe uel mea uel aliorum
 plurimum eruditissimorum & grauissimorum hominum causa factū nol-
 le: præcipuus auctor extitisti extremæ calamitatis illius clamētissimi atq;
 optimi picipis: q nō cōtentus **Adduā** supasse: & amœnissimas late uillas

Athesis**Colossus****Addua****Insubres****Mediolanum****Laus****Comum****Ticinum**

**Annibal
Michael**

**Laudenses
Placentini**

**Agamemnon
Achilles
Homerus
Iliados princi-
pium**

**Franciscus pi-
cininus
Nicolaus picini-
nus
Iacobus picini-
nus**

nucosq; bonis omnibus refertissimos diripiendos militibus obiecit: et tot pecorum greges tantum hominum numerum uertisse in praedam: uoluit etiam: ut uexilla ipsa signaq; Venetoz; ex illa celebri sublimiq; arce sua Dux Philippus quantum oculi paterentur: posset coram aspicere.

Nam cum uniuersis copiis intra secundum lapidem quasi Annibal confestim: etq; ab imperatore Michaelae aureis militum insignibus in illius humanissimi principis ludibrium ornari es passus. Cumq; ad ipsa usq; suburbia te quotidie inter praeliantium militum globos uisendum ostenderes: nunc hos nunc illos ad suburbiorum irruptionem hortando incitando impellendo: nimirum ita animi agrotationem diuino illi principi auxisti: ut inde uacillanti agrotatione contracta post paucos menses in maxima regni clade uita ipse amiserit. Cuius morte cum omnia essent tumultuaria tuis adhortationibus atq; suauioribus laudenses placentiniq; adducti se uenietis dedidere: principium sane ingens ad totum Philippi regnum & breui consequendum & expedite: si plus amor patriae apud tuos quam quorundam priuatus aduersus te liuor ualuisse. Sed utendum est uulgari illa consolatione. Quid si hoc melius. Cadunt per sepe inter principes similitates irritamentaq; animorum: & id quidem occulto quodam ac iusto dei consilio: quod ipsum etiam Agamemnonia & Achille accidisse Homerus narrat. Ita enim incipit carmen Iliados.

Iram diua refer Pellidae immitis Achilli
Innumeris quae saeva malis afflixit achiuos:
Heroumq; animas tot fortis impulit horcho
Membra minutatim quorum laniata molossis.

Alitibusq; dedit pro regis mente deoz;. ¶ Atq; mixte uideri nemine debet: si in tot tuis & tam illustribus successibus ulli sint reperi: qui tuae clarissimae uirtuti inuiderit: ob eaq; re non patriae minus obfuerit: quam tibi optarint: quem insecutando splendidior effecere: cum uideamus non defuisse per idem tempus: qui iter grauissimum tuum sapientissimūq; Senatum: & inuictissimum principem hunc meum Franciscum Sphortiam maximas discordias bellaq; infuderunt. Quibus non multum post tempus e medio sublati pax repente: rursus atq; societas inuicem est suborta aduersus mediolanenses: qui collati ut nostri: immemores beneficii aduersus eundem hunc principem ipse coniurarunt. Quo in bello cum tu legatus a tuo Senatu datus legatiōe libera cum multis maximisq; in rebus huic uni profueris: tum illud beneficium fuit maximum: quo prudentia consilioq; tuo idem sibi uitam ferme erepta recuperauit. Franciscus enim perusinus qui a patre Nicolao fortissimo imperatore non minus fide degenerauit: quam laeobus frater uirtutes paternas ois non mediocriter uel aequauit uel supera uit cum aīo efferato ac nefario decreuisset huius humanissimi principis ne

cē: occultisq; insidiis cū hortaret ad inuadenda huiusce urbis munitissi-
ma: suburbia: cū instructa se habere diceret quādam mediolanensium fa-
ctione: quæ secū pro eo sentiret: eiusmodiq; nonnulla afferret argumēta:
quibus facile sibi fidem uendicaret: solus certe fuisti tu: q hūc ne id face-
ret: iis rationibus es hortatus: qbus aptissime posset aiaduere sibi oīo
cauendum esse ab omni braciana factione. Itaq; abs te uno persuasus a
Suburbis se abstinuit. Quæ si esset ingressus: quē Mediolanenses nūc ha-
bent salutarē: hoc principe carerēt. Quid aut dicā de insidiis Mogontinis
Quas de te laudes prædicat princeps meus? Quam de te honorifice semp
loq;? Obsidebat Mogontia Frāsciscus Sphortia. Et in id difficultatis oppi-
dum coniecerat: ut diutius obsidionem ferre non posset. Iaq; de deditōe
Mogōtini cōsultabat: cum idem frāsciscus Perusinus de interimēdo im-
peratore suo clā cōsiliū inīit. Idq; postridie futurū erat: cū tu noctū Sphor-
tia adiens mones eū inter loquendum: ne ita solū se quottidie immisceat
ordinibus bracianis: fieri enim posse: ut oportunitas pariat: quod nulla
honestas finit. Inueteratā enī esse simultatem atq; maliuolentiā bracianis
aduersus Sphortianos. Præterea franciscum non eē priis filēm & eundem
sibi uideri incōstantem ac leuē. Itaq; cauendū eē ab illo plurimū. Quare
cū Sphortia in posterū diem tuum seq optimū cōsiliū q̄ morem suum isti
tutiq; maluisset: seq; ab inuisendis ordinibus abstinuisset. Frāsciscus idē
ueritus ut opinor: insidias suas illustratas patefactasq; teneri cōtinuo trāf-
fugit Mediolanum. Addā item ad hæc unū egregiæ tuæ prudentiæ do-
cumentum. Iā inhorruerat anni tps: tantaq; erat actam uāhemēs hyemīs
magnitudo: ut uniuerso insubriū agro & niuib; obruto & obstricto gla-
cie nihil pabuli usq; offerret. Aloysius uermius: aliq; ductores plariq; oēs
imperatorem adeunt: eūq; pro se quisq; impensius hortantur: ut in Co-
mensē agrum citato agmine uires agat. Sic enim fore: ut Comenses q
intestinis inter sese discordiis diglantur: deditiōem faciāt. At Sphor-
tia & si itelligebat suorum cōsilia aliud nihil q̄ prædā machinari: tēpori
tū cedens eis obsequēbat. Verebat enī militū inconstātiā. Iam uniuersæ
copiæ procedebāt: cum tu ut es facundia insignis: ab iis cceptis & du-
ctores ipsos dehortaris: & milites eos docens: & pabuli rerum omnium i-
opiam passuros apud Comenses. Apud Nouarienses autem secus om-
nia. Quibus illi adducti rationibus cum in nouariensē agrum di-
uertissent: continuo ciues imperatori se Sphortia dederunt plures ad
ducti beniuolentia pauci etiā metu: & ii quidem qui ad ducem Sab-
baudix eodem ipso die deficere instituerant. Quod certo factū uidebat
nisi calidissimo tuo sanoq; cōsilio eēt obtemperatū. Qua quidem spe Sab-
baudienfes copiæ destitutæ Romanianum Nouariensiu municipiū i fi-

Mogontia

Mogōtini

Insubres
Aloysius uer-
mius
Comenses

Nouarienses
Dux sabbau-
dix

Sabbaudienses
Romanianū
Nouarienses

Nouaria

**Laudenses
Placentini**

Esaías

**Fránciscus mar-
cellus**

**Alcibiades
Athene**

**Lacæna mu-
lier**

dem receperunt. At Fránciscus Sphórtia ut est aîo gratissimò: te quamam-
cissime complexus palá & alta uoce professus ē se tibi debere plurimum:
cuius opera factum foret: ut Nouaria potiretur. Quæ uero deinceps sūt
subsecuta tā belli q̃ pacis: ea diuino cōsilio uoluntatiq; danda eē ambigē-
dum certe nō est. Quod aut laudenses placentineq; partes Venetas sūt se-
cuti tua prudētia factū scimus. Quod i præsētia Duci Fráncisco felicissī
me parēt: a uobisq; descuerint: nō tua sed illoꝝ culpa q̃ tuæ uirtuti inui-
derūt: effectū ē: & id q̃dem ut modo loquebar: iudicio quodā ac mēte dei
Quis. n. ut est apud Esaia: cognouit: sensum domini? aut q̃s cōsiliarius
eius fuit? Quod si ea quæ & incōmodāt hōibus & a plerisq; dicunt i ma-
ximis q̃busdam malis: sine diuina sentētia nō fiūt: nec ea tūc in tātis tuis &
tam secūdis rebus sine diuino cōsilio acciderūt aduersā nō tam tibi q̃ re-
publicæ: nec Valerii recētem obitum sine mēte dei: q̃ qcqd facit: ad nr̃um
facit emolumētum: debemus factū esse existimare. Nū idcirco i tot & ani-
mi & corporis ac fortunæ bonis deterius habes: quod ex tot liberis pueꝝ
unū ad se: reuocarit Deus? Quod si i mercatura nō sumus uiuo cōtenti: nī
si lucrum ēt dignū accesserit: nū Deus iniustus sit: si ex tot liberis quos no-
bis mutuo dedit: unū sibi exegerit? habes tu & filias & filios pluris mori
bus igenioꝝ eximios: eosq; & grādiusculos & minusculos: q̃bus te potes
nō cōsolari solū: uerū ēt p̃ oēm ai iucūditatē oblectare. Vt enī cōceteros præ-
teream: quāto tibi solatio: quāto gaudio uoluptatiq; esse debet Fránciscus
tuus tanto ingenio tanta moꝝ elegātia tanta p̃bitate uir? Nū habeas: qd̃
ad tuæ felicitatis summā tibi sit desyderādum: cū oculos ac mētem i Fran-
ciscum unū cōieceris? Nō ne etiam iste tui est quāsimillimus? Nū pueri te
magis recordatio torqueat: quā uiri filii præsētia aspectusq; delectet? At
de Valerio mihi magna spes erat. Quod de Valerio futuꝝ spabas: id tibi
de Francisco præsare licet: etiam Alcibiaden qui magna spe puer fuerat
p̃ditissimum p̃niciosissimūq; ciuem Athenæ expertæ sunt. Itaq; si me au-
dias: imo te uirū magnū & sapientem: omnem istum animi motum uin-
cies tandem: ut antea monui: atq; obstringes ratiōis custodia: ut quod
tēpus aliquādo est factuꝝ: faciat ratio eadem nūc: qua postea es usus.
Nec. n. tunc erit meliore uitæ cōditione Valerius. Et turpe est p̃fecto plus
apud te ualere tempus quam ratiōem. Quid quod iam annū prope agis
in luctu? Hic est natalis ch̃ristianus. Ad proximum Kalendas ianuarias
Valerius tuus reliq̃t mēbra mortalia. Satis naturæ affectui satis cōsuetudi-
ni datum est. Redi tamen ad te: & tibi te totum uendica. Simulne igenio
muliebris inferiores? Quot. n. legimus mulieres: quæ obitū filioꝝ & constan-
ti & ifracto aîo tulerunt? Mulier lacæna filium: q̃ in acie ceciderat: sepeliēs
hoc est illum disticho hilaris profecuta:

Sit flendum timidos: hilaris te nate sepulchro

Condo meū pariter & lacedæmonium.

Altera cum filiū sepeliret: & tenuis quædam anicula propius accedēs miserabiliter dixisset o mulier fortunæ: cōtinuo illa per geminos bonæ respondit. Qua enī gratia filium peperit: ut pro sparta moreret: hoc mihi cōtigit. At Gyrtia & ipsa lacæna cum nuncius uenisset ex Creta: qui Acrotati ex filia nepotis mortē nūciaret: respondit: nōne cum iret aduersus hostes: aut erat ab illis interimēdus: aut illos interempturus: libētius uero ait eū mortuum audio p matris & urbis maiorūq; suorum dignitate: quā si tps omne ignauus uiuere. Damatriæ uero factum ē longe seuerius: quæ cū accepisset filiū & timidū esse & se idignū: eū cū primum aduenisset occidit: iscripsitq; huiusmodi epigramma.

Gyrtia
Creta
Acrotatus

Damatria

Hunc timidum mater Damatrion ipsa peremit

Damatrius

Nec dignum matre nec lacedæmonium. Et alia itē lacæna cū audiuisset filiū & seruātū eē & fugisse ex hostium manibus: ita ei scripsit. Mala de te fama diffusa est: aut hanc nunc elue: aut ne sis. Alia rursus filium aduenientem intuta: & quid ageret patria percūctata: cū is respondisset: oēs perisse: eū tegula sublata percussit: atq; interemit: inquiēs te igit malū nūcium nobis miserunt. Idē idem etiā a lacæna illa muliere factum legimus: quæ filium: qui ex acie fugerat: occidit: inquiens: non meum ē hoc germē: addiditq; huiusmodi epigramma.

Vade malū tenebras germē pete: quēq; perosus

Eurotas ceruas nec fluat ad timidas.

Si catulus nequā prexeris: ito sub horchum.

Nec sparta dignus: nec generis titulis. Et qm̄ exēpla huiusmodi possem infinita pœne afferre: uno tantum & pegrino & de lacæna item generosaq; muliere exemplo addito: reuertat ad uiros eosq; patricios ac Venetos. Lacæna quædam mulier filios quinq; quos habebat ad id bellū miserat: quod in suburbiis gerebat. Quare cum stetisset euētum pugnæ expectans. ubi quis adueniēs percūctanti ei nunciaisset filios omnis obisse: non hoc inquit percūctabar ignauum mācipium: sed quid agit Pŕia: cui cum ille subdidisset ab ea eē uictoriā: libēter igitur ait accipio etiam filiorū mortē. Sed audi iam de tuis eruditissimis duobus: & sapientissimis uiris Leonardo Iustiniano ac Frācisco barbaro. Hic enim fratrem habebat Zachariam uigē certe grauem & perhumanū patrem amplissimi Veronēsis pontificis Hermolai: qui non secus Franciscū educauerat atq; dilexerat: quā si ex se ipe genuisset. eū uero Frācisus æque obseruabat & omni pietatis munere uenerabat ac si pater extitisset: ubi uero diem obiit Zacharias: primariū urbis ciues ad Frācisum uenere cōsolandum: quos ita

Leonardus I
ustinianus
Frācisus bar
barus
Zacharias
Hermolaus
qps

ille excipiebat: & oris tranquillitate & gravitate sermonis: ut qui consolatu
 ri uenerat: consolandi fuisse uiderent. At Leonardus qua constantia qua
 æquitate animi: qua lenitate: qua uero orationis in obitu Marci fratris uiri continen-
 tis & integri: quo uno nihil habebat in uita carius: uisus fuerit: quod est: qui me-
 lius norit quam ipse tu. Quod talium uirorum factum laudas: quid tibi
 faciendum sit: nosti. Turpe est enim qua laude ipsi careamus: eam cuiquam
 ut rem præcipuam præclaræque tribuere. Reliquum est: ut duorum principum
 & Paschalis & Malipperii: qui patria summæ reipublice præest: & Francisci
 Foscari: qui hunc in ea dignitatis maiestate antecessit: iclytas eadem in re uir-
 tutes silentio inuolui nulla uel consuetudine uel negligentia uestra pa-
 tiar: quamquam id fieri fama est quorundam culpa: qui uel domesticæ cuiuspi-
 am sibi notæ cōscii: uel quia neque in sua nec in suorum maiorum ulla uir-
 tutis luce uersati aliorum gloriæ inuideant. ¶ Francisco enim Foscaro tanta
 prudentia tanta regum magnarum omnium cognitione tanta eloquentia: tanta
 animi magnitudine uiro Iacobus erat filius: quem pater & quia filium & quia
 unicuique incredibilem caritate atque indulgentiam diligebat: adeo ut eo nihil habe-
 re in uita iucundius posset ab omnibus iudicari. Quid autem in causa fuerit: nescio.
 Illud mihi uideor scire nullum: aut esse aut excogitari posse genus crucia-
 tus: quo ille fere ad mortem usque afflictus sæpe non fuerit. Ad postremum
 arcessitus ex insula Creta: ubi relegatus asseruabat: & in organo porre-
 ctus ac uinctus: quo torquendi genere aliud nullum fertur neque durius esse:
 neque horribilius: ita membratim tractus exagitatusque est: ut solutis nervis
 artibusque laxatis exanimus prope redderet. Nunc dux Franciscus aut uultum
 mutauit unquam: aut uerbum fecit ullum in tanta & tam atroci filii clade quam
 coram quodammodo intuebat. Satis enim intuebat: cum & filii uocifera-
 tiones eiulatusque ex proximo cubiculo audiret: & quod sit organi supplici-
 um: non esset ignarus. Cumque post illius immanitatem truculentiamque sup-
 plicii coram uideret allatum: nam quo is modo duci potuisset: cui nulla
 corporis pars cōsisteret. Num quid ullum inuitatum signum ostendit in facie: quod
 ne est locutus aut mollius: aut remissius: quasi istiusmodi questionis hor-
 ribilitas non superet omnem mortis non dicam doloris: qui ut docui nullus est
 sed doloris formidinem quem docti iudicant. Nam Paschalis dux quo
 uno nihil produxit: natura humanius nihil mitius nihil melius nihil a-
 mabilius: solum filium quem habebat uirum magnum & modestum quito me-
 se ante ducatum amisit: & quem filii loco mirifice diligebat solum ex eo
 filio nepotem præstanti indole & spe maxima puerum hoc anno paucis an-
 te mensibus sepeliuit. Quis enim uidit aut in filii aut in nepotis obitu uel la-
 chrymulam unam fundere. Et sapienter id quod. Quid enim ullus doleat: quod
 & naturale est & necessarium & bonum: Scimus hunc casum omnibus esse communem:

Paschalis dux
 Franciscus dux

Iacobus fosca-
 rus

Creta

Paschalis dux

Itaq; uatius est dolor: quē nec primum nec solum esse cognoscimus. Et
 praelens uita: quid habeat i se boni nihil uideo. Proinde sapiēter ait ecclesia
 ites totā uitam odio habui. Quod si uita habēda ē odio: ut malorū oīum
 cā: certe mors & appetēda est & amāda plurimū: hoc habet tātum uita in
 se boni: quod p eā transitus patet ad mortem: sine qua reuiuiscere nemo
 pōt. Quē enī mihi probabis resurrecturū: nisi mortem antea moriat? Cu-
 pio dissolui inquit Apostolus & cē cū xpo. An id dixisset uir ille sanctissi-
 mus: nisi intellexisset: ut erat omni doctrina sapiētiāq; insignis: & in hac ui-
 ta mortali nihil esse oīno boni: & in morte ut mali omnino nihil: ita boni
 etiā plurimū? Quare si Eranciscum philesum tuum: qui & ipse i simili ca-
 su ē: & te plurimū diligit: audire sequiq; institueris iacobe Antoni Marcel-
 lemō modo nō lugebis obitum Valerii filii: sed gaudebis potius: qm cum
 illo actū est optime. Exultat ille nūc inter angelorū choros pturbatiōe cu-
 raq; oī uacuuus. Diuinā substantiā uisiōe fruitur. Tibiq; p i indulgentissi-
 mo: quo dū erat in terris: nihil sibi neq; carius hēbat neq; iucūdius: i celo
 domiciliū parat. Inest enī adhuc in filiis nostris sanctus qdā appetitus re-
 cipiēdi corporis: ut quo socio i terrestri ac peregrinatōe & comite usi sunt
 cū eo ēt sū in cālesti tranquillitate & beatitudine gaudeant. Quod si cor-
 pus appetunt secū eē: parentes etiam quorū portio corpus ē: consentaneā
 appetunt. Quid igitur doleamus i gaudiis & gloria filiorū? At indulgen-
 dum aliquit fuit naturā desyderio: ne si efferuescente adhuc uulneri re-
 media fortiora essent adhibita: dolor magis atq; magis exagitatus incru-
 desceret. ¶ Qui enim recenti uulneri curationes adhibet ualidioris: do-
 lorem exasperat magis: quam lenit. ¶ Sed ecce annus iam tibi prāterit.
 Satis naturā imbecilitati satis opinioni satis officio tributum est. iam ra-
 tione uti nos decet. Priuatus dolor cū amicorum dolore tibi est digeren-
 dus. Omnes enim quibus es carissimus: tua causa dolemus. At fuerit uel
 humāitatis: cuius mirifice ab omnibus laudaris: uel liberalitatis tuā qua
 ceteros homines antecellis: liberare nos tādē omni doloris aculleo: qd
 una sane re feceris: si te uiderimus finem imposuisse tātā doloris acerb-
 tati. Quod si neq; tua neq; nostra etiam causa: ut tibi tuāq; aetati parcas:
 potes adduci moueant te saltem reliqui tui liberi: quos tuus maior tenet
 in lachrymis: moueat luca uxor nobilissima prudentissimaq; uirago q
 longe magis tantus dolor tuus affligit: quam communis iucundissimi-
 q; filii mors commouerit. ¶ Quam eius ingenium eius moderatio me
 delectat. ¶ Quem se maiorum suorum similem quam se ostēdit illustrē.
 Est uxor ista tua patauia: & ex leonibus quidem patauina: fertur autem
 leon inter Antenoris proceres clarissimus extitisse. Ex illo aut auctore leo-
 num familiā patauī emanasse ne grāce quidem negāt historia. Quare

Ecclesiastes

Paulus apłs
Christus

Frāciscus phi-
lelsius
Iacobus anto-
nius marcellus
Valerius

Leones
Antenor
Leon
Patauium

Olympus

ut uobis amicis oibus: ut liberis tuis ut tāta pbitate uxōri tam diuturnā
tam grauem tam itollerabilem animi molestiam oīno auferas: & monet
tempus & cogit ratio. Id autē facillime assequaris: si iisdem remediis i tuo
isto casu: ut aliquando istitueris qbus ipse in obitu Olympi mei sum usus
Nam ad eas ceteras rationes: quas modo collegi: plurimum tibi prode-
rit: nō ad leniendam egritudinem solum: sed et ad latoris uitae suauitate
si oēm Valerii filii infatiam si indolem si ingenium si corporis formam si
morum probitatem hac decus si doctrinā & eloquentiā studium si tot il-
las tantasq; uirtutes repetere tecum aīo perrexeris. Nec. n. esse debes obli-
tus: cum tuo ex collo ualerius penderet: cum te oscularet: cum hæreret in
brachiis: & quo magis garrula lingua balbutiebat: eo fiebat ipsa uerborū
offensione iucundior auditu. Reminiscere præterea: quam lucebat i eius
oculis scintilla uigoris tui: & ut tuorū morum similitudo tanq̃ per cutis e-
rumpens speculum aī tui magnitudinem ac prudentiam referebat. Re-
cordare faciem illam niue oī candidiorē roseasq; genas purpurā q̃simil-
limas. Nonne sic ore matris uenustatem formaeq; paternae dignitatem re-
praesentabat: ut uno in corpore uterq; cognosci posset? Repete eius man-
suetudinem & modestiam: qua erat tanta: ut oēm uinceret sanctimoniā:
Neq; n. ingenii doctrinae & eloquentiae bonitate abutebatur: ut in sup-
biam elatus abducta fronte aequalis ceteros contemptui haberet: sed se
oibus facilem affabilem amabilemq; praestabat. Grandioris uenerabatur
praesertim eos: qui uirtute & grauitate antecellerent. Inferioris uero tanta
sibi conciliabat beniuolentia: ut se illis parem facere uideretur. Et adeo
gloriam purgati animi uirtute anteibat: ut nullam aduersus se conclaret
inuidiam: sed aequae diligeretur atq; obseruaretur ab aequalibus oibus. Et
quasi intelligeret ex aequalium moribus se iudicatum iri: illorum puero-
rum semper consuetudine utebatur: qui oī uacarent incontinentia: quos
nullius flagitii reos sentiret: quos ad disciplinam: quos ad probitatem in-
citatos agnoscere. Quos tamen omnis quasi stellarum fulgores ipse tanq̃
iubar solare quoddam mirabili splendore obumbrabat atq; obscurabat
& quo magis ab illis fugeret honorari: eo se honorabiliorem praestabat:
quoq; erat aī celsitudine excellentior: eo se humilitatis uirtute: quā apud
Christum primam esse didicerat: magis deiciebat. Iurgantis autē inter se
socios quēq; pro more cuiusq; aggrediebatur: alium monendo: aliū blan-
diendo: alium rogando: & ita oīs leni amicoq; sermone mutua beniuolētia
ueluti foederabat. Quod si quem uidisset ex sociis aut uerbo lasciuo uti
aut sepiore: illum uel cōtracta frōte uel tristi uultu aspiciēs arguebat leni-
ter ac submissa uoce iquiens eiusmodi sermonem nō esse patricii nec ige-
nui pueri: & quod p oris oronem uolūtas ostēderet. Et nequa uana cog

Christus

tatiōis sagipta feriri pōset icautus: nullum otīū admittebat. Nam quādo
 ab aliis rebus sibi otium uidebat oblatū: diuinā aliquā orationē aīo uolu
 tabat: qua ueluti clipeo uāhemētior ictus oīs repelleret. **Quis**. n. adeo est
 a natura bene īstitutus: ut tanq̃ sensus expers pturbationū īitiis nō tāga
 tur: quibus tñ resistere: & eas nō pati effundī latius summā uirtutis ē. **Me**
 minerat sane quod scriptum est: pcliuius esse cor hoīs a puericia ad malū
Quare tameti erat generosa quadā atq; pōene inaudita aī magnitudine
 ab ira tñ quam nō nulli cotem fortitudis esse dicūt: ita se compescebat: ut
 iratus nunq̃ uideret. **Repetebat**. n. frequēter aīo nō modo illud **Archytas**
 tarentini dictū in uillicum: **Afficerem** te supplicio: nisi iratus essem: sed ē
 multo melius illud ppheticum: **Turbatus** sum: & nō sum locutus: atq; ira
 scimini: & nolite peccare. **Quid**: quod ornatu corporis saculo ac mentis
 puritate deo seruebat: **Diuitiarum** affluētia nō uitioꝝ sed uirtutum ma
 teria illi erat. **Quicq̃** pecūiolæ aut abs te patre prudētissimo aut ab idul
 gētissima matre accipiebat: id oē pauperibus tribuebat. Illudq; p̃ceptū
 assiduo sermone celebrabat. Si uis esse perfectus: uade: & uende oīa: quæ
 habes: & da pauperibus: & ueni: & sequere me. **Et** quoniam uerecūdia se
 nō metu ad uirtutem munierat: modeste semp aliqd p̃ponebat. libenter
 audiebat: nec unq̃ sine īgenito illo pudore: q̃ ornabat etatē: p̃ponentibus
 respōdebat. **Recta** suscipiebat: quæ praua esse aiaduēteret: acriter cōfuta
 bat. **Operamq;** dabat: ut aduersarium docere magis quam uicere uidere
 tur. Siquid boni aut fecisset aut dixisset: eius laudem oēm uel ī parentes
 uel ī magistros referebat. **Quod** si quicq̃: ut fit: aliter euenisset: q̃ uellet su
 um esse erratū dicebat: magistros aut aut parētes nulla eē ī culpa. Ita eius
 fēcūdum īgenium multipliciū uariæq; laudum studiis tenebatur: ut ī
 star lætæ segetis huberisq; agri culmis atq; aristis luxuriātis supra oēs uir
 tutis gradus mirifico īcremēto quotidie adolesceret. **Quid**. n. plura me
 minerim? **Nihil** eius ingenio natura docibilius protulit: nihil acutius: ni
 hil feracius: nihil admirabilius. **Et** cum non eēt in discendo minus uelox
 quam in audiendo: quæ didicerat: ita memoriter tenebat: eloquenterq; p̃
 ferebat: ut diuino quodā afflatus numie quiret ab oībus iudicari. **An** hæc
 & alia sere īfinita si tecum tactus recēsueris: nō cogitatiōe ipsa latabere?
 nō gestes? nō exilīs gaudio? **Egdem** existimo te illum nūc absente perin
 de reflexa ceruice iter dormiēdum persepe & quærere & aspicere & com
 plecti & alloqui: quasi p̃æsentem. **Nū** pagē tibi ex illius recordatione sua
 uitatis superest: cum uideret adhuc cogitanti tibi oculos tuos deosculari:
 uultui harere: ceruicē complecti uulnulis: teq; blādiens rogare: ut sollicitu
 dis tædia abducas: ut curas leues: ut aegritudinē oēm aīo abiciās: ut nihil
 seruius nihil lāgūdius nihil eneruātius nihil humilius nihil demissius

**Iacobus Anto-
nius Marcel-
lus**

præ te feras: cum q̄ excelsiore loco natus sis: q̄ res illustris tot̄ tātaq̄ gess-
ris: nullum tuum neq̄ dictum neq̄ factum latere possit. **H**æc inquam ti-
bi reminiscēda sunt Iacobe **Antoni Marcelle**: atq̄ uersanda frequēte aīo
Quod si factum abs te fuerit: nō poteris nō miro pfundī gaudio: cum in-
tellexeris & tibi & filio cōsultum eē quāoptime: illi q̄dem: quod post inno-
center & bene actam sēcūli uitam æternā adeptus beatitudinem iā nihil
sibi sentiat formidādum: tibi uero: quod certo sperare liceat a **Valerio** tuo
paratam ī cælo sedem: ubi tu nō post diuturnum admodum tēpus trāgl-
lam atq̄ iucundam uitam una cum illo p̄ sempiternam gloriam sis actu-
rus. Interea uero quod reliquum est: ad idem te adhortabor: ad quod **Ni-**
coclen regem **Iso**crates. **Q**uoniam mortale tibi contigit corpus: animus
autem immortalis: enitere: ut animi memoriā relinquas immortalem.

Ex Mediolano anno a natali christiano millesimo quadringentesimo se-
xagesimo primo. viii. **K**alendas Ianuarias.

Ad illustrem & summum uirum & clāmentissimum patrem dominum
Alphonsum Sanctæ **R**omanæ ecclesiæ cardinalem.

Frāncisci philelfi præfatio in **A**ristotelis r̄h̄toricā ad **A**lexādrum regem.

Bononia

Quoniam superiore āno Bononiæ docerē clarissime p̄r qd̄ ea ī
urbe nemini maioribus aut honoribus aut præmiis unq̄
cōtigat: coepere nō nulli & nobiles & magni uiri dare ope-
rā gr̄cis litteris: q̄ppe q̄ iam aiaduertissent: si secus face-
rent: ne p̄ dignitate ad latinū eloquū eniterēt. **Q**uare cū
Aristotelis præcepta illa iis gr̄cæ legerē: quæ de ciuilibus causis ad **A**lexā-
drū regē: cum p̄ auctoris more doctissime: tū ut semp̄ disertissime scripta
sunt sumis a nobis p̄cibus cōtenderūt: id efficere: ut ea latine loquerētur:
Censebāt. n. prudētes uiri: quod lōge plus & utilitatis & ornāmēti exiis la-
tinis a me factis: quoniā & illi latine loqui: q̄ gr̄cæ mallent: q̄ si gr̄cæ eēt:
assequerent. **N**ō. n. eo gr̄cas s̄ras tātopere oēs discere studemus: quo iis
apud atheniēsēs bizātiāsue utamur: ut illarū subsidio atq̄ ductū latinam
l̄aturā atq̄ eloquentiā melius teneamus & lautius. **P**raterea nescio quo
pacto q̄ minus & diu & multū gr̄cos codices p̄tractarit: & sese illis totos
dediderint: nusq̄ icredibile illū ac prope diuinū lactei gr̄corū eloquiū le-
porem atq̄ dulcedinē neq̄ apud oratores neq̄ apud poetas neq̄ apud
philosophos p̄cipiunt: quo fit: ut nūi fere oēs qui auris delinire cōcupierit:
malint initio gr̄cā latine q̄ eadem gr̄cæ lectitare. **I**gnorātes hi q̄dem &

Alexāder rex

utilius admodū fore uolētibus græca discere: ut græcæ uoces græciq; cō-
cētus illoꝝ auribus die noctuq; obstrepāt: & quē admodū grauitate latios
græcis ita nobis suauitate illos & quadā quasi dictiōis ambrosia ac necta
re mirū inmodū atecellere. Id igit̃ ita familiaribus a me illis efflagitātibus
obstinatissime refragari cœpi: tum q̃a uidebā rem a nobis peti cū sua na-
tura difficile. **E**st. n. in arte uerbū sapius e uerbo expmēdum quod ne ab-
surde fiat: laboris nōnunq̃ inaximi: iterdum aut̃ propter sermonis uel dis-
similitudinē uel angustias uoti est: tum quia nō eo me pollere igenio usu
ue intelligere: q̃ maiestatem Aristotelicæ dictiōis latinæ it̃p̃tationis
filo exprimerem. Proinde nolebā aut̃ septus apud aliquos aut̃ temerarius
iudicari. Sic igit̃ pro uirili pte refragātibus nobis clarus uir mihiq; amicis
sime & tui nois eximius prædicator **Alberthus** is q̃ p id tēporis Bononiæ
quæstorem p summo pōtifice gerebat: idem cœpit: quod illi antea cōsue-
sent: studiosissime a nobis cōtendere. **Q**ui tametsi p suo iure oīa apd̃ me
potest: eo tamen facilius persuasit: quod unam hāc rem fore diceret: quā
præcipue gratificari māsuetudini tuæ quirem. **A**iebat enim te unum esse
qui pro regia ista & innata tibi animi magnificentia generositatēq; & in
audito quodam splēdore magnitudinēq; igeniū cum reliquis oīs illustis
discipliis isignisq; uirtutes maximi pēderes: tum asce elegātioris artes in-
primis. Id mihi uir ille & amicus & grauis psuasit haud difficulter utpote
quē uera loqui nō minus nosse: q̃ uelle: iā pridem aiaduertissem. **Q**uod q̃
dem cum aliis multis rebus de illo expertus sum: tum i iis laudibus quas
de tua felici & augusta illa bononiēsi legatiōe dies noctesq; prædicabat:
Eas enim ita ponebat ante oculos: ut nihil postea bononiensium reipu-
blicæ acciderit: quod non multo ante impendere: uel lapides ipsi proui-
derint. **E**t profecto si tua sequi uestigia quibus ea res erat in manu: uolui-
sent: neq; ipsi excidissent: neque tanta tamq; præclara urbs in tantas cala-
mitates ærumnasque decidisset. Sed de his alias. **C**um hanc igitur tradu-
ctionem non ingratam tibi futuram intelligerem: ut amicissimo homi-
ni morem gererem: id est: ut me ipsum tuo nomini cum **Albertho** meo de-
dicarem: oblitus sum nostri. **O**mnia uincit amor. **R**em difficillimam &
meis imparem uiribus sum aggressus. **A**udentis fortuna iuuat. **P**otuit ho-
mericus ille **A**iax hectora: quem neq; **V**lysses neq; **N**estor in prælium pro-
uocantem excepisset: sola audacia & aggredi: & singulari certamine su-
perare. **P**otuit & **T**roias idem ab incensis iam nauibus fufis achiuis om-
nibus arcere: potuerimus fortassis etiam nos etsi minus orationis **A**risto-
telicæ nitorem: at ipsa certe sensa latinis uerbis explicare. **V**erumne id
unum omiserim: **N**os a **F**abio **Q**uintiliano non nullis in dictiōi-
bus interpretatione discrepasse. **I**dque non inconsulto factitatum

Aiax
Vlysses
Nestor
Troes
Achiui
Fabius quinti-
lianus

ΔΗΜΗΤΡΙ-
ΚΟΝ
demegoricum
προκαταλη-
ψιν
procatalepsi
Cicero
M. Tullius
Horatius flac-
cus
Eusebius
Hieronymus
Aristoteles
Alexander rex
Alberthus
Alberthi

Aristotelicus
fons

ut quod ille ΔΗΜΗΤΡΙΚΟΝ demegoricum uerbum e uerbo exprimens
cōcionale genus: & προκαταληψιν procatalepsi præsumptionē dixe-
rit: nos usitatore uocabulo deliberatiuū: & praeoccupationem nō absur-
de: ut arbitrator: exprimere maluimus. Sic & alia plarq; inueniri cōtigerit
Nā quis p̄doctus ille qdē & acutus uir fuit: ueluti certe ē uoluit tñ ī nōnul-
lis uerbis & rebus magis se sui q̄ Ciceronis similem dici. Nos autē & M.
Tullii & Horatii flacci & Eusebii Hieronymi q̄ latinissimi sūt & eloq̄ntissi-
mi extiterūt: testimonio & auctoritate freti: ī id maxime studemus: ut q̄ a
græcis trāsferimus: nihil aliud quo ad eius rei fieri possit: q̄ latinitatem sa-
pian. Proinde & hoc p̄ntis opis ad numeꝝ caractera ac figuram pro uirili
parte traduximus. Suscipies igit̄ p̄ns hoc quicqd̄ est: munusculi magnifi-
ce p̄r: quod siquidem auctore īpm tecum reputes Aristotelē: nō te minus
c regia p̄sapia genito magnanimo p̄cipe: quam Alexandro macedonū
rege dignum existimes. Si nostrā uero in te obseruatiam si nostrā ī Alber-
thum & in p̄clarā oēm Alberthorum familiā dilectionem amorēq; confy-
deres: & eximium certe id ī primisq; deuotiū. Ceterū si hīsc̄e te rebus dele-
ctari intellexero: efficies: ut propediē huic quasi p̄ludio maiora fortasse
qdā ualentioraq; certamina subnectā. Intēa uero hūc Aristotelē lectitabis
Intueberis q; magna ex parte: quæ a maioribus nostris de bñ dicendi sci-
entia & tradita uobis ac relicta sunt: ab Aristotelico fonte p̄cepta illa quæ
q; emanauisse. Qua quidē ex re eo magis eorū impudentia mirāda est: q̄
cum se Aristotelicos dici uolunt: & loquēdo & scribendo absurdissimi si-
mul & infantissimi plane reperiuntur.

¶ PRAEFATIO.

Aristoteles Alexandro regi salutem dicit.

Svm tuis litteris factus certior nōnullos s̄ape ad nos misisse:
qui ut ciuiliū causarum p̄cepta ad te perscribere a me
peterēt. Ego uero haud negligentia quidē ulla in hoc usq;
tempus rem distuli. Sed ut quærerem ita diligenter de iis ad
te scribere: ut alius certe nemo qui iisce in rebus elaborasset
diligētius unquā scripserit. Hac igitur recte mihi fuerat sententia. ¶ Nam
quēadmodum uestiū decore atq; magnificētia ceteris hoībus p̄stare ma-
xime studes. Ita ut etiā dicēdi iuentionem ac uim eā accipias nitendū est:
quæ pulcherrima sit: apprimeq; p̄clarissima. Lōge enī pulchrius est: ac
regale magis aio esse bñ cōstituto: quam habitum corporis uestibus or-
natum pulchris intueri. Absurdum enim est: eū qui rerum gestaz gloria

pulcherrima

cæteris antecellat: uideri humillimus quibuspiam in dicendo cedere: præsertim cum non sis nescius eos qui in populari principatu uersentur: res omnis ad populum: qui uero sub unius imperii ductu constituti sunt: ad rationem orationemque referre. **Q**uemadmodum liberæ ciuitatis communis lex: quæ ad honestissimum aliquem finem ducat: dirigere consuevit: eodem est modo & oratio tua queat eos: quos imperio tenes ad id agere: quod conducibile sit & utile. **E**t. n. lex ut ita dixerim: oratio quædam est quæ communi ciuitatis consensu definita iubet: quo pacto unumquodque agendum sit. Accedit ad rem: quod neque tibi obscurum existimo: solere nos laudibus eos perinde atque honestos & fortis prosequi: & ratione utuntur: & oia ea duce agere pergunt. **Q**ui uero absque ratione & oratione quicquid faciunt: tanquam atroces immanesque odimus. **Q**ua quidem re factum est: ut & malos eorum uitium ostendentes: male affecerimus: & bonos eorum uirtutem declarantes: quasi beatos admirandos imitandosque uoluerimus. Sic quæ & quomodo futuras calamitates euitaremus: bonisque instatibus fruere: adiuuenimus. Proinde & imminentes difficultates effugimus: & absentes utilitates comparauimus. **N**am ueluti uita: quæ nulli maiori subiaceret: eligenda: ita prudens est oratio deligenda. **N**ec id te prætereat: oportebit: quod hominum plurimis aliis quidem lex ipsa: aliis uero tua tum uita tum oratio exemplis datur. **U**t cunctis igitur tum græcis tum barbaris antecellat: omni tibi studio annitendum est: quo hi qui uersantur in his exemplis. Ita horum imitationem per uirtutis elementa pulchre effingant ut haud sibi deteriora consulant: sed eius se particeps fieri & cupiant: & exoptent. **R**erum est præterea humanarum augustissimum consulatione uti. **Q**uare ne in superuacaneis uulgaribusque rebus studium tibi terendum est: sed pro uirili potius parte elaborandum: ut ipsam belle consultandi artem & perdiscas & teneas. **Q**uis. n. sane mentis dubitarit: si quis inconsulto quid egerit: amentia quidem: sin autem ratione duce: sapientia signum est. **I**ntueri etiam licet eos. omnis: qui optima inter græcos repu. utuntur. oratione prius quam rebus conuenire: itemque apud eos qui inter barbaros dignitate præstant: orationem rebus antecire: quippe qui probe norit eam: quæ ratione orationemque perspectio utilitatis cognitioque sit: esse quandam salutis arcem. **E**t eiusmodi certe Arcem: quæ non manufacta: uerum & inexpugnabilis quidem sit: in primisque secura opinanda. **S**ed uereor hac de re pluribus ad te scribere: ne fortassis ostentare me ipsum uidear: hisce præsertim in rebus: quæ probatione non indigent: sed plane patent: & in promptu sunt omnibus. **Q**uam ob rem hæc omnia missa faciens: illa dixerim solum: de quibus in omnem uitam dicendum est. **H**oc unum esse: quo cæteris animalibus præstamus: præclarum quoddam ab immortali deo ad

Lex quid

Græci

Barbari

**Philosophia
dicendi**

Sophista paru

Nicanor

**Theodectes
Corax**

**Genera tria
Species septē**

repti uideamur. Nam siquidem & cupiditate & ira & aliis huiusmodi affectionibus utuntur: etiam reliqua quæque animalia: oratione autem homo dūtaxat: absurdum profecto maxime omnium cadat: si qua una re beatiis atecellimus: eam beneuolendi ducem præ negligentia reliquerimus. Proinde te iam pridem tua sponte incitatum etiam atque etiam hortor: ut dicendi philosophiam omni studio complectare. Nam ueluti corpus bonam ualitudinem ita & animus disciplina eruditioneque seruatur. Huius enim ductu haud quāquam tibi in rebus gerendis aberrare contigerit: quipotius omnia. ut ita dicam: quæ tibi iam parta sunt: bona placere tuebere. Quod si præterea oculis uidere iucundum est: animi luminibus cernere penitusque perspicere admirabile certe plurimum. Rursus autem quemadmodum imperator sui est seruator exercitus: ita et eloquentia quæ sapientiæ coniuncta sit humanæ est uitæ gubernatrix. Sed hæc omnia atque his similia operæ pretium puto: ut missa hoc tempore faciamus. Monuisti autem tuis litteris: ne quis omnino mortalium hunc librum accipiat: quippe qui non sis ne scius: sicuti parentes: quos ex se genuerint magisque hi quibus suppositi sunt partus amare solent: eodemque modo ii qui præclarum aliquid ex se inuenierint: maiore ad id studio afficiuntur: quam quibus eo uti contigerit. Non secus enim pro inuentis atque pro liberis emori periclitentur. Eninvero ii quos parios uocant sophistæ: quoniam nihil ipsi pro inerti quadam negligentia pariunt: ne diligunt quidem: sed acceptis pecuniis ab se dimittunt. Hæc igitur ob rem te ueremur moneo: & exhortor: ita hæc dicendi præcepta serues atque tueare: ut cum & ipsa adolescunt nullius opibus uiolentur: sed honeste tecum decoreque una uiuant: & cum i adultam ætatem euaserint: mortalem gloriam nascantur. Assumpsimus autem sicuti nobis Nicanor exposuit: siquid hisce de rebus apud ceteros artis scriptores expolitum elimatumque inuenimus: Impendes autem operam et hisce duobus libris: quorum alter meus est eas continens artes: quas ad Theodectem scripseram. Alter autem est Coracis. Reliqua uero omnia quæ siue ad ciuilia præcepta: siue ad indicialia pertinent: separati hoc i libro scripta sunt. Quapropter ex hisce ad te comitariis ad ea consequenda abunde tibi adiumenta suppetent. Vale.

TRACTATUS

Quia sunt genera ciuiliū causarū. Deliberatiuum Demonstratiuum Iudiciale: horum autem species sunt septem. Quasiō dissuasio laus uituperatio accusatio defensio & questio: aut ipsa secundum sese: aut ad aliud. Species igitur i quibus ois uersatur oratio: hæc sunt numero lis autem uti mur & in cōsultatione ciuili: & apud iudices: & circa alicuius certæ personæ dictionem: de quibus quid est oibus: ita poterimus apte dicere: si fin-

gillatim uniuscuiusq; speciei uim & usum & exercitationē numero cōpre-
hēderimus: & primum qđem de suasionibus est dissuasionibusq; dicēdū
Ipsarum. n. usus in demonstratiuo deliberatiuoq; genere locum in primis
hēt. **V**t igitur sumatim dixerim. **S**uasio est ad aliqd eligendum aut dicen-
dum agēdumue exhortatio. **D**issuasio uero nequid eligatur: aut dicatur
agaturue dehortatio. **H**is aut ita definitis suasor ostēdat: oportet: hęc ad
quę exhortat: & iusta & legitima & utilia & honesta & iucunda & facilia
factu esse. **Q**uod si minus id poterit: demonstrandum erit: cum ad laborio-
sa & grauiā quādā exhortatur hęc factu & possibilia esse: & q̄ necessaria
Dissuasor aut ex contrariis dehortetur: oportet: ut neq; iustum neq; legit-
timum neq; utile neq; honestum neq; iucundum neq; factu possibile hoc
sit: uel saltem & laboriosissimum id esse: & minime necessarium. **O**mnēs
aut actiones hęc utriusq; sunt causarum particeps. **Q**uare dubitandum
nō est: quin oratio harū alteram cōtineat: **Q**uę igit suadentes dissuaden-
tesq; desiderare cōueniat: hęc sunt. **D**efinire aut iam aggrediar unum-
quodq; horum: qđ sit. **D**emonstrabiturq; unde ea nobis in dicēdo suppedi-
temus. **I**ustum igit est oīum aut plurimorū nō scripta cōsuetudo: honestia
turpiāq; determinās. **I**d uero est honorare parētes: amicis bñfacere: & be-
neficiis gratiam referre. **H**ęc. n. & his similia nō iubēt scriptę leges homi-
nibus faciunda: sed cōsuetudine non scripta & cōmuni quadam lege le-
gitimū sit. **I**usta igitur hęc sunt. **L**ex aut est cōmunis ciuitatis cōsensus:
q̄ scriptis pręceperit: quomodo unum quodq; agēdum sit. **V**tile non est
pręsentium bonorū cōseruatio: aut absentium comparatio: aut malorū
inuitiam propulsatio: aut futurorum incōmodorum innibitio. **H**oc au-
tem diuidas oportet: priuatis qđem hominibus in corpus & animum &
res extrarias. **C**orpori. n. est utile robur: formę dignitas bona ualetudo:
Animo uero fortitudo sapientia iusticia. **E**xtraria uero sunt amici pecu-
nię possessiones his aut contraria inutilia sunt. **C**iuitati autē utilia talia
quādam sunt: concordia uires ad bellum pecunię & prouētuum copię
sociorum uirtus atq; multitudo: ac sumatim reliqua his similia utilia esse
ducimus. **Q**uę uero his cōtraria: sunt iutilia. **H**onesta uero sunt: ex qbus
splēdor aliq; atq; illustris honos in eos: q̄ aliquid gesserint: emanaturus
sit. **I**ucūda aut quę afficiūt gaudio. **F**acilia uero sunt: quę breui tēpore &
minimo labore impensaq; absoluuntur. **P**ossibilia aut quęcūq; fieri na-
tura possunt. **N**ecessaria uero quę ut fiant: arbitri nostri non est: sed tan-
quam ex diuina quadam aut humana necessitate omnino fiunt. **I**u-
sta igitur & legitima & utilia & honesta & iucunda & facilia & pos-
sibilia & necessaria hęc sunt. **D**e his autem dicere abunde poterimus

Suasio quid
Dissuasio qđ

Iustum quid

Lex quid
Vtile quid

Bōa triplītia in
puatis hoībus

Bona ciuitatis

Honesta quę
sunt
Iucunda quę
Facilia quę
Possibilia quę
Necessaria

Iustum simile qd

& ex antedictis & his similibus: & ipsis cōtrariis: & ab his quæ iudicata sūt: aut a diis immortalibus: aut a claris hominibus: aut a iudicibus: aut ab aduersariis nostris. Cuius modi igitur iustum esset: declarauimus. Simile autem iusto ē huiusmodi. Nam quemadmodum iustum existimamus obtēperare parētibus: idēdem cōuenit filios parentum res gestas imitari: & ueluti beneficiis benefacere iustum est: ita & iis a quibus mali nihil suscepimus: iusto simile est non nocere. Hoc igitur modo simile iusto capiē dum est. Ex cōtrariis autem opus est exemplum ipsum perspicuum faciamus. Nam ueluti iustum est in eos animaduertere: qui aliquid perperam patrauerint: ita iis qui nos beneficio fouerint: referre gratiam decet. **Id** autem iustum: quod ab aliquibus claris uiris iudicatum fuerit: sic erit accipiendum. Verum neq; nos soli odio hostes insequimur: maloq; afficimus: sed & Athenienses: & Lacedæmonii iustum esse iudicant inimicos

**Athenienses
Lacedæmonii**

Simile legi

multare. Iustum igitur hoc modo crebra exercitatione accipies. Legitimum uero quale etiam ipsum sit: antea nobis definitum est. Oportet autē ubi usui sit: ut is qui sententiā dicit: legem etiam assumat: deinde simile legi scriptæ esset uero huiusmodi. Nam sicuti legumlator maximis animaduersionibus fures plectendos uoluit: ita & seductores maximopere sunt multādi. Et enim hi furantur eius quem deceperint hominis mētē. Et ueluti legūlator heredes eos statuit: qui genere proximi iis essent: qui sine filiis interissent: eodem modo & huius pecuniarum rerumq; liberti me nūc dominū fieri decet. Nam cum iis qui ipsum liberarit: hac luce orbatis proximus ipse sum cognatione: iustus certe sum: qui illius res omnis dominio teneam. Legitimo ergo simile assumitur: hoc modo

Legi contrariū

Contrarium uero sic. Siquidem lex prohibet publica priuatim distribuere: pspicuum est eos qui illa distribuunt: iniuria omnis afficere a legumlatore iudicatos. Nam si eos leges ornati iubent: qui honestæ rebus communibus iusteq; præfuisse: nequaquam obscurum ē: quin & publicarum rerum dissipatores multa dignos existimant. Ex cōtrariis igitur ita legitimū clarum sit.

**Ex iudicatis
Lyfida**

Ex iudicatis autem hoc modo neq; ipse solum præsentem legem harū cā regē a legūlatore positā dico: sed ēt antea ipsi iudices auctore Lyfida: æque atq; nūc a me dicitur sententiam de hac re protulere. Legitimū igitur hoc modo tractantes multipliciter demonstrabimus. **Vtile** autem quale sit: antea definiuimus. Assumendum est autem in dicendo etiam siquid ex utili inciderit: eodemq; modo tractandum: quēadmodum i iusto legitimūq; tradidimus. Et sic crebris in locis ostendendum. Esset autē utilis simile huiusmodi. Sicuti namq; in bello conducit eos: qui plurima ualent animi magnitudine: primos in acie ordinare: eodem modo in rebus publicis p magna utilitati ē: prudētissimos multitudini iustissimosq;

Utilis simile

præesse. Et quæadmodum hominibus i bona ualitudine cauere ne in ad uersam icidant utile est. Ita etiã pacatis urbibus concordiaq; utetibus cõducibile est: sese ab omni seditione custodiant. Similia ergo utili hoc modo crebro tractada sunt. Ex cõtrariis aut utile sic perspicuum fit. Nã si cõducit eos ciuis: q & æq & boni sunt: honoribus psequi: ita punire improbos utilitatis plurimum affert. Et siquidem inutile ē: nos solos aduersus thebanos bellum gerẽ: utile erit: ut lacedæmonios socios nobis assiscamus. Itaq; aduersum illos belligeremus. Ex cõtrariis igitur sic utile clarum efficitur. Utile uero a claris uiris iudicatum hoc pacto assummes. Nã & lacedæmonii ubi athenienses bello superassent: usui sibi fore existimarunt: ne eorum urbẽ in prædã uerterent. Et Athenienses rursus cum possent spartẽ funditus euertere cõducere sibi arbitrati sunt: si lacedæmonii supessent: Et iustũ qdẽ & legitimũ & utile sic tibi tractadum ē. honestũ uero & facile. & iucundum: & possibile & necessarium quo mō & hæc supiora te tractare cõueniet: & de iis qdẽ & hisce dicere cõmode poterimus.

Vtili cõtrariis

Thebani
Lacedæmonii
Vtile a claris
uiris

R Vrsus aut definiemus quantũ & quale & qd tũ in curia: tũ i cõcio ne cõsultabimus. Nam si hõz singula plane tenuerimus: res ipsæ pro una quaq; nobis cõsultatiõẽ uerba suppeditabunt: cõis aut spēs quas diu ante nouerimus: facile in unã quãq; cãm inducere poterimus. Quapropter ea sunt nobis diuidenda: de qbus uulgo cõsultant oēs. Vt summatim ergo dixerimus: eæ de quibus orationẽ hēmus: propositiões septẽ sũt numero. Necesse eim ē: nos & cõsultare & orare: tũ in senatu: tũ apud populũ aut de sacrificiis aut de legibus aut de apparatu ciuili: aut de societatibus ac foederibus aduersus alias urbes: aut de bellis aut de pace: aut de pecuniarum prouētibus. Hæ igit ppositiones sunt: de qbus oīs est nobis & cõsultatio & oratio. Hæz autẽ unãquãq; diuidamus: cõsideremus: q; quibus modis orõne i his utendũ fuerit. De sacrificiis aut abũde dicere necesse ē. Aut. n. dicimus pñti i statu ea seruãda eẽ: aut ut magnificentiũs: aut ut i his humiliius quodammodo agẽdũ sit. Cũ igit dixerimus in pñti statu ea seruãda esse: cās inuenimus: ex iusto qdem dicẽtes. Iniustũ apud oīs esse: præter cõsuetudines primas qcũq; agere. Quodq; oĩa uaticinia hoibus iubent patrio more sacrificia eẽ faciũda. Et quod eorũ qui urbes primo cõdiderũt & tẽpla diis immortalibus erexere: diuini cultus maxime sunt diuq; obseruandi. Ex utili autẽ dicemus: quod ad rei pecuniariz ipẽsam aut priuatim aut publicæ cõducet ubi pro patrio more sacrificiis sit indutũ. Et quo ad ciuiũ audentiã ea res cõfert non mediocriter qpe quod grauioris armaturæ peditiũs equitib; usq; ac uelitibus ludos celebrantibus: ciues ea ambitione delectati audetiores fient. Ab honesto autẽ dicemus: si hoc modo celebritates pulchras spectari cõtigerit. A iucũ-

Quæ sint con-
sultada

De sacrificiis

Ex utili

Ex honesto

Apossibili

**De apparatu
splēdidiore**

**Ab humiliore
apparatu**

**A legibus & ci
uili cōstitutiōe
Lex quid**

ditate uero: si & uarietas quædā circa deorū sacrificia ad aspectandum ac
cesserit. **A**possibili autē si in eiusmodi ludis nihil fiat: neq; parū neq; ni
mis. **C**um igitur i rebus diu cōstitutis cōsultatio nobis habet: cū hæc tra
ctamus: operæ prætiū est de antedictis aut de horum sūlibus cōsideremus
& ea pro rei natura edoceamus. **C**ū uero cōsultemus ut ad splēdidiorem
quēdam apparatū sacrificia traducant: eæ sunt causæ nobis afferendæ: q
bus merito cōsuetudines patrias mouere uideamur: dictitates addere pū
tibus qcūq; id haud eē soluere: sed augere potius res antea constitutas ac
firmatas. **D**einde quod & cōsentaneū sit: deos immortalis beniuolētiore in
eos esse: a qbus magis uenerent. Itē quod neq; maiores ipsi eūdem semp
modum in sacrificiis obseruabant: sed pro tempore proq; secūdis rebus:
& priuati & publicæ deorum cultum legibus sanciebant. **P**ostea uero qd
& ueluti in cæteris rebus oībus consueuimus: ita & respub. atq; priuatas
domos administramus. **D**icas enī opus est: si qua ex his ita cōstitutis utili
tas ciuitati aut splēdor aut uoluptas futura est: quæ quidem oīa ita tra
ctabis: ueluti in supioribus dictū est. **C**um ad humilius exhortemur: pū
quidem temporibus ē accommodāda oratio: dicēdumq; quibus i rebus
deterius nūc hēant: q̄ antea habuissent. **D**einde uero quod ne cōsentaneū
quidem sit deos sacrificantiū sumptibus sed pietate potius gaudere. **I**tem
quod eos q̄ supra uires qcūq; faciūt: & dii & homines q̄stultissimos iudicāt
Demū uero qd nec in hominum arbitrus publici sumptus modo: ueq; &
i secūdis aduersisq; rebus existūt. **H**as igitur cās & harū similes in sacrifi
ciorū ppositionibus hēbimus. **U**t autem & quæ ad optimum sacrificium
ptinent: sciamus & exponere & sancire: hoc etiam definiam. **E**st enim id
unū omnium quidem optimū sacrificiū: quod aduersus deos pie ac diu
næ: ad sumptus uero moderate: ad bellū aut utiliter: ad spectacula uero
splēdide habuerit. **A**d uersus autē deos hēbit pie: si patriæ cōsuetudines in
stitutaq; nō soluant. **M**oderate uero ad sumptus: si nō quæcūq; ad pom
pā missa fuerit: cōsumant. **A**d bellū aut utiliter: si egres & milites una cō
posite ludos agant. **A**d spectacula uero splendide si & auro & his huius
modi rebus: quæ haud cōsumūtur: magnifice q̄s utitur. **Q**uæ igitur ad
uersus deos seruāda sunt: perpulchre ex his cōstituemus. **E**x iis uero quæ
antea dixerimus: plane scire poterimus: quibus modis oratio de unoquo
q; sacrificandi genere hēri possit. **D**e legibus autē deq; cōstitutione ciuili
rursus eodem modo tractemus. **E**t enī leges sunt ut summam dixerim
ciuitati publici cōsensu: q̄ scriptis terminant: atq; imperāt q̄ unūquodq;
agendū sit. **E**æ uero leges colendæ sunt qbus magistratus parui qdem ac
multi ex sortitione id qd seditione uacat. **M**aximi autē ex totius multitu
dinis suffragiis i popularibus p̄cipatibus designētur. **I**ta enī & ipse po

pulus qm̄ i ipso sit eōs donare hōnōribus: quōs uoluerit: haud quāq̄ accipietibus inuidebit: & clariores magis: magisq; probitati studebunt: utpote: qui intelligāt usui sibi futurū apud ciuis se probari. Quā igitur circa comitia in populari dominatu sanciri oporteat: hęc sunt. ¶ Quā uero ad reliquam administrationē ptinet: singillatim exponere operosum admodum fuerit. Verum ut breuiter dixerim: id obseruari oportet: ut multitudini leges impedimēto sint: ne locupletum rei insidient. Diuites autē iducant: ut ultro ad publica ministeria munificentissimi sint: hoc autē assequi poterunt: si locupletes pro ea: quā in publicū munificentiam exhibent statutis quibusdā honoribus ab ipsis legibus donent. Sic & agricolas paupibus: & nauū gubernatores uestoribus antepōnāt. Sic enī & locupletes nō inuiti reipu. inseruiēt. & plēbes nō calūniā: sed ministeriis studebunt. Opus ē præterea ea icōditis legibus seueritatem inesse: quā neq; agrū ad egestatem redigere: neq; morientium substantias publicare fas sit: & magnos iis cruciatus inscribere: q̄ hęc obseruare neglexerint: decet autē aliquem his honestū sepulturæ locum ante urbē publicæ dari: qui pro patria bellando perissit: & eorū filios ad pubertatem usq; publicis alimentis enutriti: huiusmodi igit̄ leges i populari p̄cipatu ferendæ sunt. In oligarchiis uero: quæ paucorū dominatu administrantur: magistratus æque sunt i oēs illius ordinis uiros distribuendi legibus. Horū autem pluri mi quidem ex sortitione: maximi uero magistratus occulto suffragio: & iureiurādo & magna cū diligentia atq; studio decernendi sunt: i eos autē qui ulla i ciues uti cōtumelia perrexerit: maximæ sunt pœne cōstituendæ. Plebes nanq; nō ita ægre patitur: quod magistratibus caret: q̄ grauiter & moleste fert: quod afficit̄ contumelia. Ciuium autē cōtrouersias perbreui dissoluere neq; i tps trahere cōuenit. Neq; uulgus i urbē ex agro ē cōgregādū. Nam ex huiusmodi cōueniētibus plebes turbatur: paucorūq; p̄cipatus rescidūt. Ut paucis igit̄ dixerim: debēt i popularibus p̄cipatibus leges cohibere plebē: ne locupletiorū bonis insidiant. In paucorū uero p̄cipatibus auertere illos: q̄ reipu. gerūt: & ab ibecilloz cōtumeliis: & a calūniis i simulatiōibusq; i ciues. Quā igitur & in legibus & i oī cōstitutione ciuili desideranda obseruādāq; sunt: ex his cognosces. Is autē orator q̄ quicquam lege suadere uoluerit. hāc ondat: oportet: æqualem eē ciuibz & reliquis legibus consentaneam ciuitatiq; conducibilem ad quietem & cōcordiam maxime: uel ad ciuium probitatem: aut ad publica tributa: aut ad ipsius reipu. gloriam: aut ad urbis potentiam: aut ad aliud huiusmodi aliquid usui cedere. ¶ Aduersarius uero primum considerabit an minus illa communis sit omnibus. Deinde an reliq; legibus consentiat: sed aduersetur potius quodāmō: præterea an ad hoc quæ ante-

Contrarium

**De societati
bus & foederi-
bus**

Contrarium

dicta sunt cōductura sit nihil: sed cōtra docitura potius. **De** legibus igitur deq; cōstitutione ciuili: ex his & cōtendendo & orādo nobis facilius aditus fiet. **De** sociis aut deq; aduersus alias urbes foederibus dicere incipiemus. **Foedera** igit atq; eorū ordines necesse est publicis cōuentiōibus fiāt. **Socii** uero p ea temporum sunt cōditione faciendi: cum aliq suis uiribus ī firmi sunt: aut bellū aliquod uideat īmpēdere. **Aut** eo est cum aliqbus in eunda societas: quod bello quosdā a se defecturos putēt. **Hæ** igit iūt cau sã: huiusq; cōsimiles: qbus pluris nobis alliscimus socios. **Necesse** est aut cū iēūdā societate persuadere uolueris: eā maxime tempestiuam ostēdas declaresq; eos socios apprime iusticiam colere: & bene antea tempu. affe cisse: esseq; potētissimo: & in pximo residere. **Quod** si minus hæc oīa po tueris: quæ suberunt oratione complectere. **Cum** aut societatem dissuase ris: primum ostēdas oportet: haud nūc eam facere opus esse: deinde qd neque ii iusti sunt: postea uero quod & male nos prius affecerint. **Sin** id minus poterimus: dicemus eos a nobis porro habitare: neq; facultatem iis esse quo nobis opportune adsint auxilio. **Ex** his igitur hūq; similibus circa faciundas: aut nō faciundas societates & dissuadendi suadendique usum facile cognoscemus. **Rursus** autem & pacis & belli faciundi maxi ma nobis argumenta capiantur. **Causæ** itaq; bellandi aduersus aliquos sunt huiusmodi. **Par** autem est: de his tempestiue nūc ultionē capiamus: qui nos antea iniuria laceſsiuerunt aut nunc iniuria prouocati pro nobis ipsis: aut pro cognatis aut p iis qui benefici erga nos fuerint: aut quo au xilio sumus iniuste affectis locis: aut publica pro utilitate: aut ad gloriam aut ad opes: aut ad uires: aut ad aliud quippiam huiusmodi bellum susci piamus. **Cum** igitur ad bellū auditores uoluerimus exhortari: debemus ex his causis q plurimas dicendo complecti: ac demum demonstrare eorū plurima: quibus bellātes superiores fiāt ipsis auditoribus adesse. **Superio res** & n. omnes fiunt: aut deorum beniuolentia: quam bonam fortunam appellauerimus: aut corporum multitudine atq; robore: aut pecuniarum affluentia atq; imperatoris prudentia aut uirtute sociorum aut opportu nitate locorum. **Ex** his igitur & similibus quæ maxime rei congruāt: bel lum sumi oportere exhortabimur aduersarioꝝ ptes deprimendo: nostras aut augēdo atq; amplificādo. **Quod** si futurū bellum impedire studueri mus: p̄mum eæ causæ inueniēdæ sunt: quibus demonstret aut oīo nullā aut p̄uas humilesq; molestias afferri: qbus ad bellum rapiamur: deide qd bellū minime cōducit: eritq; p̄currendum: quæ hoibus bello soleāt accide re: calamitates: ad hoc itē ostendēdum: quæ uictoriā solent ī bellādo effi cere: ea hostibus magis adesse: hæc aut sunt: quæ paulo ante commemo rauimus. **Futurū** itaq; bellū ex his rebus dissuademus. **Quod** si ab instā.

bello quiescendū esse cohortabimur: siquidem consultores superiores fuerint: hoc ipsum primū dicendum erit: decere eos: quod mente ualent haud opperiri quoad casum eant: sed cū uincūt: pacem faciendā iis esse. Deinde quā ea belli natura sit: ut & plerisque ex eis: qui secūda in eo fortuna primum usi sunt: ad postremū perdat. Pacis uero contra: ut & uictos seruet: & uictoribus rerū bello adeptarum fructum afferat. ¶ Exponēdum etiam erit eas: quā in bello cū multā: tum uariā mutationes fieri solent. Qui ergo superiores in bello fuerit: ex huiusmodi rōnibus ad pacem exhortabimur.

Eos autem quibus aduersa in bello res extiterint: tum ex ipsis casibus exhortabimur: tū uē a quibus iniuriam ante susceperint: suis calamitatibus admoniti irritare eos pergant: tum ex his periculis: quā antea quam pacē noluisent perpeSSI fuerint: tū deniq; quod satius partem aliquam suae fortunae potioribus ipsis cedere: q̄ bello periculose decernere: quo ipsi una cū sua re pareant. Summatim autē id sciamus oportet: tūc solere omnēs homines bellū iuicem soluere: cum aut iusta hostes rogare arbitrent: aut cū aduersus socios ulla fuerit exorta cōtētio: aut bello defatigati sint: aut aduersarios timuerūt aut ipsi tutor sese dissideant. Quamobrem quā ex his omnibus atq; horum similibus cōmodatissima i rem fuerint: colligens q̄facillime & de bello poteris & de pace disserere. Reliquum est ut de pecuniis comparandis iam loquamur. Primum igitur considerandū erit: si quid ex urbis possessionibus neglectum ē: & neq; redditum afferat neq; diis immortalibus dedicatum sit: ueluti sint quidam publici loci iam neglecti: ex quibus aliquis prouētus ubi ii priuatis hominibus: aut uenditi mercede exculti fuerint: ciuitati fiat huiusmodi namq; census oīum maxime communis ē semper: quod si nihil sit huiusmodi: necesse erit p singulorū copiis tributa inferant. ¶ Ut pauperibus quidem indictū sit corpora locupletibus aut pecunias: opificibus uero arma praestent aduersum pericula. Summatim autē oportet eū qui de huiusmodi prouentibus narret dicere eos aequalis ciuibus & diuturnos ac magnos eē: hostibus autē secus. Propositiones igit de quibus i deliberatiuo uerba faciemus: & hae ptes de quibus orationem & suadēdo & dissuadēdo constituēmus: ex antedictis cognoscemus. Rursus autē propositiones de laudatiua uituperatiua q; specie deiceps dicere aggrediemur. ¶ Laudatiua igitur spēs ut cōpendio utar ē & uolūtatum & rerū gestarum: & uerborum illustrium amplificatio: & eorū quā absint accommodatio. Vituperatiua autē cōtra illustriū horū extenuatio: obscuroꝝ uero exaggeratio. Et digna q̄dem laude ea sunt: q̄ iusta q̄ legitima: q̄ utilia: q̄ honesta: q̄ incūda: q̄ facilia factu sunt: q̄ q̄dem omnia cuiusmodi sint: & quo pacto iis abundā utamur: in superiori bus dictum est. Oportet autem eū q̄ laudat: orationem ostēdat in hoc seu

De pecuniis
comparandis

De genere de
monstratiuo

hoīe seu in rebus huius aliquid inesse: quod aut ipse gesserit: aut p ipsum manarit: aut ex hoc cōtigerit: aut huiusmodi gratia factū fuerit: aut quod sine hoc patratū non sit. Eodem uero modo & uituperator ostēdat: oportet: horū cōtraria inesse in illo quem uituperatum uelit: quod ex hoc con tigerit hoc modo. Ex studiosa corporis exercitatione uictoria cōtingunt: & ex ocio in agrotationē incidit. Item ex philosophiā studio hoīes circa prudētiam sunt acriores. Et ex negligentia sunt rerum necessariarū idigē tes: q̄ huiusmodi gratia factū fuerit hoc modo. Vt a ciuibz coronent p multos labores permultaq; pericula mortales pferunt & ut iis quos dili gunt gratificent: aliud curāt nihil. Quod aut sine hoc patratū nō sit: hoc modo. Neq; sine nautis naualium pugnārū uictoria: neq; sine potu & bri etates fiunt. Hæc aut atq; his similia proinde ut superiora pcurrens & lau dare & uituperare abūde poteris. Amplificationes uero extenuationesq; ac talia simul quæq; hoc modo tractabit. Primum quidem ostēdes ueluti modo docebamus ab hoc multa uel bona effecta ēē. Vnus igitur ampli fi candi modus hic ē. Secundus aut modus est cū iudicatum aliquid trāssers si quid laudes: bonum sin autem uitupes malū: deinde cōferas oportet qd abs te dictū sit: & ad inuicē compares ex tuis maxima ex aduersariū uero dictis minima enarrādo & hoc modo magnum illud iudicatū ostendas. Tercius modus ē: ut ad illud: quod abs te dictū est: minimum qd ex his q̄ sub eandem spēm cadūt: compares. Sic enim quod abs te dicit maius ap parebit: ueluti mediocri statura hoīes maiores apparēt: cum ad minores comparant. Amplificare aut poteris hoc modo. Si magnū sit hoc bonū iudicatum: magnū appareat malum necesse est: ubi cōtrarium huic ali qd narraueris. Eodem uero modo: si magnum malum existimatur: ubi huic cōtrarium dixeris: magnum bonū apparebit. ¶ Amplificabis aut & hoc pacto uel bona uel mala: si eū gradatim ostēderis: quod præmidita tus iam diu fuerit: quod de industria multa gerere aggressus sit: quod p multum tempus gesserit: quibus cum nemo alius: qd post hos post quos alius nemo quod sponte quod ex sentētia quod si omnes pariter atq; hic fecerimus: pfecto bñ beateq; aut contra male misereq; uixerimus. Opor tet aut & cōsequenti cōtinuatione uti: & rem alteram tanq̄ in alterā ppe rando amplificare hoc modo. Cuius uero amici curæ sunt hunc recte cō sentaneum est suos etiā colere parentes. Qui aut suos parentes colit: hic profecto uolet etiā patriæ bñfacere. Summatim aut si multarum siue bo narum siue malarū rerum eū cām ostēderis: eā magnæ uideantur necesse est. Cōsiderandum ē etiam: qualis res ipsa uidebit: eā suis partibus diui dēdo singillatimq; narrādo: quæq; maior uisa fuerit: eam hoc modo ex plicare cōueniet. Amplificando igitur ubi hoc pacto tractaueris: & pluri

mas facies & maximas. **E**x tenuabis autem i dicēdo & bona & mala si cō-
trario modo tractaueris: sicuti i magnis dixeramus: & tum maxime cum
nullius eum rei auctorem demōstraris: uel si id minus quod minime &
paruissimarum. **Q**uomodo igitur & laudando & uituperādo amplifica-
bimus: atq; extenuabimus: quacūq; uoluerimus scire ex his poterimus.
Amplificationum autē causæ i aliis quoq; speciebus utiles sunt. **S**ed pluri-
ma ipsarū uis i laudatiōibus uitupatiōibusq; cōsistit: de quibus qdē ex ante
dictis plane adiūmēta nobis suppeditabimus.

R **U**trum autem si i modo accusandi defendēdiq; spēm: quæ circa
iudiciālē uersat cām: quibusq; rebus cōstat: & quomodo iis uti cō-
ueniat diuidamus. **A**ccusatio qdem ē: ut breuiter dixerim: iniuri-
arum delictorūq; expositio. **D**efensio autē ē delictorū & iniuriarum: quæ
uel i accusationem uel i suspicionem uenerint dissolutio. **C**um utraq; ue-
ro species hanc uim habeat: accusatori quidem dicēdum est: quando q-
dem improbitatis aduersarios criminet: eorū facinora & iniusta & iniūa
esse: ac ciuium multitudini perniciofa. **C**um uero stulticiæ criminet: qd
& ipsi agenti iutilia ea sunt: & turpia & iniucūda: & quæ perfici nullo pa-
cto queant: hæ & his similes aduersus improbos uanosq; argumentiōes
sunt. **E**st præterea & hoc accusatoris obseruandum aduersus cuiusmodi
crimia supplicia sunt a legib; cōstitutata & circa q ipsi iudices multas defi-
niūt: cū lex itaq; pœnā definierit: hoc ē dūtaxat accusatori cōsiderandū ut
demōstret facinus patratū eē. **C**ū iudices at crimē admissum sciūt: cū illa
q; aduersariorūq; delicta augeri cōuenit: ac maxie qdē demōstrari spō-
te illū: & de idultria nō forte qdā: sed debita uāhemēter opa iniuriā iutili-
se: qd si mīus hoc fieri abs te potuerit: putāsq; potius ab aduersario demō-
stratū iri se mō quodā deliquisse: aut q hæc agere pbe meditato sibi minus
pspe successerit: debes uēire apd auditores auditū itercludere. **I**nqes ne-
quaq; aduersarios decere ut post gestū negociū se iprudēter errauisse di-
cāt: sed an potius uereri q gerāt. **D**eide qd quis ille iprudēt gesserit: aut
ei aduersæ successerit oportet ipm tā ob calū atq; iprudētiā lōge multa-
ri magis q q horū neutrū ppetrasset. **P**ræterea qd ēt legūlator eos q iprudē-
ter deliquissent nō penæ imunes: sed iudicio obnoxios fecit: ne oibus erran-
do nocēat. **D**icendū ē ēt qd si talia ridentē admiserint: nōnullos sunt ha-
bituri ad iniuriā qpromptissimos. **N**acti nāq; occasionem quacūq; uolu-
erint efficient. **S**i uero aberrauerint rem in fortunam reicientes suppli-
cio se liberabunt. **A**ccusatores igitur ex huiusmodi rebus ueniz locus au-
ferendus est: sicuti antea dictum est: multorum maleq; causæ aduersario
rū facinora p exaggeratiōes demōstrāda sunt. **S**pēs igit accusandi pficitur
ex his ptibus. **D**efendēdi aut spēs tribus pceptis cōstat: aut enim defen-

De genere iu-
diciali
Accusatio qd

Defensio quid

Defendendi
species

1725
sori ostendendum est: se nihil eorum quorum accusatur: patrauisse: aut si cogat
fateri enitendum est: ut gestum a se negotium & legitimum & iustum & hone-
stum & publicae utilitati usui esse ostendat. Si hoc aut ostendere nequie-
rit: aut in imprudentiam aut in fortunam gesta negotia conferens: & iactu-
ras ab his profectas quam minimas ostendens: ut sibi ignoscatur: operam da-
bit. Iniuriam autem & imprudentiam & casum ita definias: quod ex medi-
tatione mali sit quippiam id iniuriam ponere: inquit oportere poenas ma-
ximas in huiusmodi rebus capere: quod uero per ignorantiam detrimen-
ti quid agitur. Imprudentiam esse dicendum est: quod autem non sponte:
sed aliena potius uel aut fortuna quadam nihil eorum: quae rectis consiliis
administrata sunt: perficit. Casum esse ponendum est: diciturque iniuriam
ferre malorum esse hominum proprium. Imprudenter uero delinquere
& circa rem gerendam aduersam fortunam pati non esse sibi priuatim mo-
do sed & commune & ipsorum iudicium & aliorum quorumque hominum: coa-
ctus aut ex huiusmodi causis quid fateri: ut tibi ignoscatur: praecabere. Et
ut per imprudentiam casumque delinquere tibi cum auditoribus ipsis com-
mune esse ostendas: studebis. Oportet aut defensorem undique intueri: quod
bus in criminibus leges supplicia iussere. Iudices uero ipsi pecuniis puniuntur.
Et cum lex supplicia iusserit: demonstrandum erit: aut omnino nihil
patrauisse: aut legitime iusteque fecisse. Cum iudices uero constituti fue-
runt: punitionis extimatores: rursus eodem modo haud dicendum est: quod
haec non egerit: sed elaborandum est potius: aut ostendat se paruo detri-
mento aduersarium affecisse: & inuitum deliquisse. Ex his igitur atque si-
milibus accusando defendendoque uerba suppediabitur. Reliquum est: ut
iam questionis speciem pertractemus.

De quaestione

Qu igitur summam dixi. Quaestio est uoluntatum uel rerum
uerborumque adinuicem aut ad aliam dissentientem uitam demon-
stratio. Oportet aut quaerentem quaerere sicubi aut uerbum eius
quem quaeret aut actiones: aut uoluntates inter se discrepant. Praeceptum
uero hoc sit. Considerandum erit in praeterito tempore: si cui quis antea
amicus cum esset: rursus inimicus & iterum hinc ipsi amicus effectus fu-
erit aut aliud quid contrarium aut quod petulantiam & flagitium ferat ges-
serit: gesturus sit: si quando ipsi det occasio quod ante actis rebus eius
contrarium sit. Idem quoque intueri: si quod dicendo contrarium nunc
iis dicit: quae prius ab eo dicta fuerint: aut si quod iis quae dicuntur: aut quae
antea dicta sunt: contrarium dixerit. Eodemque modo si quod dicere uoluit
contrarium: quae ab ipso ante dicta sunt: aut uelit opportunitate oblata. Idem
tamen uero assumenda sunt etiam ad alia praeciosa studia eius: qui que-
rit: uitae contrarietates. Querendi ergo speciem si hoc pacto tractari: nul-

lū relinques quæstionis modū. Harū autem omniū specierū quas superius partiti sumus oportet etiam diuissim qualibet pro cōmodo uti : & una ipsarū proprietates commiscere. Hæc namq; differentias habent maximas. Enimvero communis earū est ad inuicem usus & idem quod & hominū species patiūt. Hi namq; partim similes sunt partim ueri dissimiles tū aspectibus tū etiam sensibus. Sic autē determinatis speciebus rursum quibus indigent cōmuniter enumerabimus : & quō his uti cōueniat quæremus.

Primū igit & iustū & legitimū & utile & honestū & iucūdū : reliquaq; deinceps : quemadmodū ab initio sū partitus speciebus omnibus sūt communia. Verū tamen maxime in suadendo his utimur. Secūdo autē loco amplificationes extenuationesq; præ cæteris oībus utiles sūt : hæc uero usus in laudem ac uituperationē maxime cadūt. Demū autē probationes sunt : quibus & si circa omnis causarū partes utendum est. In accusationibus tamē defensionibusq; cūtilissimæ sunt. Hæc namq; plurimæ cōtrouersiarū indigēt. Sūt præterea & præoccupationes & postulata & iterationes & orationis plixitas & plixitatis modus & breuitas & interpretatio. Hæc. n. & his similia speciebus oībus sunt communia. Quoniā igitur de iustis & legitimis ac de his similibus prius determinauimus & eorū usum enarrauimus : & de amplificationibus quoq; extenuationibus que diximus iam de aliis declarabimus.

A T igit a probationibus primū incipiamus duo sūt earū genera : sunt. n. aliæ qdem ex ipsis uerbis & negotiis & hoībus. Aliæ uero appositæ sunt iis quæq; dicunt & quæ gerunt. Nam lēota & exēpla & coniecturæ & cōmentationes & sententiæ & signa & argumēta & probationes ex ipsis uerbis & omnibus & negotiis sunt. Appositæ autē probationes testes iuramenta & quæstiones existunt. Opus est autē hæc unā quāq; probationū intelligere : qualis sit : & unde idonea in eam uerba abū de nobis suppetēt : & qd demum earū inuicem differūt εἰκοσ ἰκος igit qd pbabilem ppositionem dicimus : illud est : quod cū dixeris : auditoribus i mentibus eius exempla tenent. Dico autē ueluti si quis ingat uelle patriā magnam esse : & necessarios rebus secūdis uti : aduersis autē inimicos : atq; his similia summam pbabilia uideant. Quilibet enim auditor q huiusmodi desideris teneat : Ipse sibi de hisce deq; similibus rebus conscius ē. Quam ob rem hoc nobis in dicendo semper suadendum est : si rei d qua loquimur : conscios auditores perceperimus : hisce. n. rebus par est credere eos maxime. Vis ergo pbabilis est huiusmodi : Ipsum uero in tris distribuimus species. Vna quidem est : quæ eas perturbationes accusando aut defendendo uerbis comprehendit quibus hominū natura afficiuntur : ueluti si quem aliqui floccipenderint : aut timuerint : aut eandem rem sæ-

De probationibus

εἰκοσ ἰκος

piissime fecerint: aut iterum uoluptate uel dolore uel libidine affecti fue-
rint: aut cupiditatem uacarent: ut diuitiis abundarent: aut aliam huiusmo-
di perturbationem siue animis siue corporibus siue aliquo illoꝝ sensu
qbus homines afficiunt: passi fuerint. **H**æc namq; & his similia quæ cõs
sunt humani ingenii pturbationes: auditoribus nota sunt: quæ igit̃ secũ-
dum naturã hoibus fieri cõsueuere: quæq; dicendo comprahẽdenda di-
cimus: sunt huiusmodi. Altera uero probabilis pars est mos: quem p con-
suetudine singuli facimus. **T**ertia uero species lucrũ est. **N**ã sape lucrãdi
gratia naturæ uim asserẽtes cõsulto mores inducimus. **H**is aut̃ ita deter-
minatis in suadẽdo qdem ac dissuadẽdo demonstrare pro quæsitis opor-
tet: ut hoc negotiũ: ad quod ipsi exhortamur: uel cui aduersamur: ita fit si
cuti a nobis dicit̃. **V**el ut ea quæ huic negotio similia sunt: hoc modo sũt
quo nos dicimus: aut plurima aut oĩa. **C**õtra res igit̃ hoc pacto p̃babile
est capiũdum. **C**õtra hoies uero i accusationibus qdem si potueris: demõ-
strabis aduersariũ hoc idem negotiũ sape antea patrauisse. **S**in id minus
poteris huic similia demonstrato. **O**stẽdere at̃ elabora quod hæc facere cõ-
ducibile ei fuerit. **H**ominum aut̃ plurimũ quoniam ipsi utile oibus rebus
anteponũt. **I**dem etiam alios oĩa gerere huius genera facile putãt. **S**i qdẽ
igit̃ ab ipsis aduersariis p̃babile capere potueris. **I**ta illud inducito. **S**in id
minus quiueris: a similibus tibi: quæ hoies cõsueuere i ferenda sunt. **D**ico
aut̃ ut huiusmodi iuuenis est: quẽ accusas: quæ ii qui id ætatis sunt agũt.
Hæc ipsum fecisse dicito. **N**am p similitudine etiam quæ aduersus hunc
dicunt̃ facillime credent̃. **E**odemq; modo si eius socios tales ostenderis:
qualem hũc esse dicis. **E**t. n. ob eam: quæ huic cũ illis cõsuetudo ẽ: uidebit̃
iisdem rebus idulgere qbus amici solẽt. **I**taq; p̃babile accusatoribus hoc
pacto tractandũ est. **D**efensores aut̃ maxime ostendãt: oportet ut minime
p̃fusus oĩum quicq; antea eaz̃ rez̃ quaz̃ insimulant̃ neq; ipsi neq; amico-
rũ aliq; neq; ipsõꝝ similiũ q; unquã egerit: utq; nihil in iis utilitatis cõseq-
potuisset. **Q**uod si liq; dum sit hoc idẽ te antea patrauisse: causam i ætatẽ
reicijes: & aliquã huiusmodi aliã afferes causam: quã tũc nõ absurde erra-
ueris. **D**ic aut̃ nec ea tẽpestare: dum hæc gesseras: cõduxisse tibi: nec etiã
nũc cõducere potuisse. **S**in aut̃ nihil abs te huiusmõĩ patratũ sit: sed ex tu-
is amicis aliqui talia quædã fecerint. **D**icendũ est haud quã iustũ esse te
ab illis calũnia affici. **E**ritq; demonstrandũ eoz̃ socios q tibi cõsuetudine iũ-
eti sint: & moderatos & honestos esse. **S**ic. n. i simulationẽ ambiguanẽ red-
des: quod si similiũ aliquos demonstrarint eadẽ patrauisse: absurdũ esse in-
quies: si p̃pterea quod alii qdam deliquisse appareãt: creditũ erãt: te eoz̃
aliqud qbus in iudiciũ arcesseris factitalle. **S**i qdem igit̃ inficiatus fueris:
haud ea fecisse: quoz̃ accusaris: sic te per p̃babilia respõdere oportet. **I**ta

namq; accusatiōis nerisimilitudinē infirmabis. Si uero fateri cōpellaris ex multorū cōsuetudine similitudinē negotiis tuis uēdica: quā maxime ī quies ut plurimi uel potius oēs & hoc & similia agūt: sicuti etiā abs te factitatū sit: quod si hoc demonstrari nequeat: cōfugiendū est ad casū & ad īprudētiā: & ut ibi ignoscat' enitēdū. Oēsq; hoīum pturbatiōes qbus rōne deficiū cōplectēda: hāc aut sunt: Amor. Ira. Vinolētia. Ambitio & his similia. Itaq; his prāceptis pbabile pulcherrime tractabimur.

Factitatum

Exēpla aut sunt res iis quā factā sunt: similes: & his de qbus nūc loquimur cōtrariā. Iis uero utendū est: cū quod ipse affirmas: ubi minus uerisimile sit: id te pspiciū facturū dicas. Nā si minus si dei p probabile pster: ubi didicerint rē aliā ei simile d' qua loqueris: ita habuisse: ut a te dicis: magis crediderint uerbis tuis. Sūt aut exēploz duo genera. Res nāq; partim rōne partim prāter rōnē fiunt. Quā uero ratiōe fiunt: facile credunt'. Quā aut prāter rōnem: nō credunt'. Dico aut sicuti si quis ait diuites esse paupibus iustiores adducitq; iustas aliquas uiuorum diuitū actiōes. Huiuscemodi exēpla secūdū rōnē uidētur eē. Plurimi. n. putāt diuites paupibus iustiores. Quod si qs rursus enūciat diuitū quoddā ob pecunias iniuriā itulisse: eo ulus exēplo: quod prāter rōnē sit: plāe afficiat quo locupletibus fidei minus adhibeat. Idētidē etiā si qs eazū rege exēplū afferat: quā rōni similes sunt qm Lacedæmonii quādoq; aut Atheniēses fracti essent magna sociorū manu: hostis expugnauere: & sic audito ribus suadet socios multos eē faciūdos: huiuscemodi ergo exēpla secūdū rōnem sunt. Oēs. n. existimāt ī bellis multitudinē nō parū momēti ad uictoriā ferre. Sigs aut ostēdere uoluerit nō hāc esse uiuēdi causam: eazū rerū utatur exēplis: quā prāter rōnem factā fuerint. Ingens ut athenaz exules cū qnquaginta primū uiris dūtaxat & tribu assūpta etiā aduersus eos q admodū plures ī urbe fuerāt: quāq; Lacedæmoniis sociis utebant': bello ī urbē rediere. Thebani aut lacedæmoniis atq; oibus ppe peloponēsisibus ī boetiā ipetum faciētibus. Hi soli ad leuctra cōmissio prelio lacedæmonio rū uires pfigere. Dion uero syracusanus cū militibus tribus millibus syracusas nauigās dionysiū lōge maiore ui frātū debellauit. Itidē aut & corinthi cū ī syracusanorū auxiliū nouē triremibus issent: Carthaginēses q cētū & qnquaginta nauibus ī syracusanorū portus applicuissent: atq; urbē oēm prāter arcē haberēt: nihilo tū minus expugnauere. Sumatim. uero hāc atq; his similia: quā prāter rōnē sunt gesta: ea icōsultationes iprobare cōsueuere: quā pro rōne fiunt. Exēploz igit' natura est huiuscemodi. Iis uero utroq; modo utendum est. Nam cum res quā ratione fiunt dixerimus: ostendemus ut plurimum hoc pacto negotia pfici. Cū aut quā prā-

De exēplis

Quot genera exēplorum

Lacedæmonii Atheniēses

Atheniēses exules
Lacedæmonii
Thebani
Lacedæmonii
Peloponēses
Boetia
Leuctura
Dion
Dionysius
Corinthii
Syracusani
Carthaginēses

ter rōne sūt: loqmur: afferemus quæcūq; temeritate uident facta rectissimō fine conclusa. Cum aduersa aut hoc dixerint: oportet ostendere: hæc peride ac fortunato casu aliquo accidisse. **E**ritq; dicendū eiūsmodi res q̄ rarissime contigisse: quæ uero ad te narrarentur: q̄ sapissime. **E**xemplis igit ita uti conuenit: enim uero cū ea quæ nulla ratione sunt facta in mediū attulerimus: opus est eorū q̄ plurima complectamur: dicamusq; n̄ hil ea magis q̄ hæc fieri consueuisse. **E**xemplis uero nō ex his solum uerum etiam ex cōtrariis est utendum sicuti si ostenderis auare quosdam ufos sociis: & propterea ipsorum solutam amicitia & asseras: nos uero si æqualiter ac pro commodis erga ipsos rem gesserimus: societatem multū tēporis cōseruabimus. **E**t iterum si quos alios quoniam imparati descēdisent in bellum: deuictos superatosq; ostendas: ita dixeris si instructi bellū aggredi uoluerimus: meliores certe spes de uictoria habuerimus. Multa uero assumēs exempla: tum ex præteritis: tum etiam ex instātibus negociis. Plurimæ nāq; res partim similes: partim dissimiles iuicē sunt. Quāobrem ob id causā exemplis abūdabimus: & quæ ab aliis dicūtur: haud difficile refellemus. **E**xēploꝝ ergo genera & quō iis uti oporteat: & unde m̄ta capiēda sunt: ex antedictis cognoscere possumus.

De cōiecturis

Coniecturæ autem sunt: quæcūq; iis rebus: de quibus omnis habetur dictio: repugnant. **E**t quibus ipsa sibi oratio aduersatur. Auditorum enim plurimi his contrarietatibus: quæ dicendo agēdōe contingunt. Coniectant sani inesse nihil: neq; in dictis neq; i factis quidem. Multas autem capies coniecturas intuēs: siue ipsa sibi aduersarii cōtradicit oratio siue res ipsa ē dictioni cōtraria. **C**oniecturæ igit huiusmodi sunt: & ita uti hubertim poteris.

De cōmentationibus

Commentationes uero sunt: nō ex modo quæ orationi atq; negotio aduersant: sed & aliis rebus oibus. **A**ssumes aut multas easq; tractabis: quēadmodū inquerēdi specie dictū est. **C**ōsiderabis etiā sicubi ipsa sibi dissentit oratio: aut si gesta negocia iustis aut legi aut utili aut hōesto aut possibili aut facili aut p̄abili aut mori dicētis aut rege cōsuetudini aduersat. **H**uiusmodi igit cōmētatiōes sūt cōtra aduersarios assumēdæ. His uero cōtrariæ p nobis dicēdæ sūt. **Q**uipe q̄ oīdamus & negociā & uerba n̄ra iniustis & ex legibus & iutilibus & improboꝝ hōiū moribus & summati his q̄ neq; cēsent maxime aduersari. **O**portet aut hæc singulas breuiter & noibus q̄ paucissimis eloq; **C**ōmētatiōibus igit hoc mō copiosissime uti optimeq; poterimus.

De sententia

Quot sententiāru genera

Sententia uero ut summatim dicam: est aduersus res omnes opiniōis propriæ declaratio. Sententiarum autē duo genera sunt. **A**lterū quidē credibile. **A**lterq; uero incredibile. **C**ū ergo credibile

dixeris: nullæ sunt reddendæ causæ. Nam neq; quod dicitur: ignorat: neq; nõ credit qdem. Cum uero incredibile dixeris: causæ paucis sunt dicendæ ut & dicacitatem & incredulitatem effugias. Sententiæ aut ex semp afferendæ sunt: quæ sunt rebus præsentibus q̄ consentaneæ: ne quod dicitur incōcinum uiolentumue appareat. Eas aut multas faciemus: aut ex ppria natura aut ex superlacione aut ex similitudine. Sententiæ aut ex propria natura huiusmodi sunt. Nemo mea sententia rerum imperitus grauis ipse rator esse p̄t. Altera autem talis est. Prudentium uiroꝝ certe est: ex rerum præteritarum exemplis operam dare: ut inconsulta effugiant. errata. Ex ppria igit natura huiusmodi sententias faciemus. Ex superlacione uero talis: ex acerbiora mihi uident. fures q̄ latrones admittere. Nam ii clan- culum: hi uero palam pecunias eripiunt. Sententias igitur ex superlacione hoc modo multas faciemus. Ex similitudine aut sunt huiusmodi: qui pecunias auferunt: idem faciunt mea sententia: q̄ ii solent: q̄ urbes produnt. Vtriq; n. crediti iniuria credentes afficiunt. Alia uero huiusmodi ē. Vident mihi aduersarii tyrānos plane imitari. Nam etiam illi quarum ipsi rerum iniurias aliis faciunt: p̄nas dare indignum putant: quæ autem aliis crimini dant uahementissime horum causa illos cruciant: & hi si quidem ipsi aliquid mihi debent: haud reddunt: si quid uero his ego debeo: & id & sc̄nora restitui sibi decere arbitrantur. Sententiis igitur ita tractando assatim abundabimus.

Signum uero est alterius aliud nõ quod ius cuiusuis: neq; omnis omne: sed quod aut ante fuerit: aut in ipso negotio: aut post fieri consueuerit. Est autem signum & factum non facti solum: sed & non facti. Idem idem uero & non factum non solum non facti uerum & facti. Signa uero efficiunt alia quidem opinionem: alia uero sciētiam. Id autem pulcherrimum est quod sciētiam efficit. Secūdo autem loco qd̄ opinionem maxime uerisimile operatur. Signorum autem copia nobis hubertim erit: ut sumatim dicam ex eoz singulis: quæ dicuntur: quæ gerunt quæ uident: pro uno quoq; assumendo tum ex magnitudine: tum ex prauitate eorum: quæ nobis mala bonaue contingunt. Item ex testimoniis ex testificatis ex nostris ex aduersariorum fautoribus ex ipsis illis ex pro- uocationibus ex temporibus ex aliis multis hinc igitur signorum multi- tudine abundabimus.

Argumentum autem est: sic. n. elenchon iterpretatur: quod aliter habere nõ potest: atq; ipsi dicimus. Assumitur autem ex natura necessariis: ut nos dicimus: aut aduersarius & ex iis quæ natura fieri aut possunt: aut non possunt: sicuti aduersarii dicunt. Natura igitur necessarium est: sicuti uiuos cibis indigere: & his similia. Vt uero

De signo

Signum quid

De argumēto
Elenchon

nōs dicimus: necessarium est: affectōs uerberibus ea cōfiteri: quæ cadentes iusserint. Natura autem fieri non potest: puellum argenti tantum furto subripuisse: quātum ferre nequeat: & id ferentem abisse. **Ut** autem ad uersarius dicat: fieri nō poterit: si quidem dixerit quibus temporibus athe- nis debiti tabellas nos fecisse: ipsi aut possumus auditoribus demonstrare: ut ea tempestate ad aliam quādam urbem aberamus. **Argumenta** igitur ex his atq; similibus faciemus. Prorsus uero & ex ipsa conditione & ex ne- gotiis & ex aliis probationes omnis transeginus. **Cōsideremus** etiam qd item inuicem eæ differunt.

**De probabili
& differentiis**

Probabile igitur ab exemplo hoc differt: quod probabilis ipsi audi- tores notionem hēnt. **Exempla** uero ex cōtrariis & ex similibus fieri possunt. **Coniecturæ** aut solum ex dictionibus actionisq; contrariis constāt. **Verum** cōmētatio a coniectura hāc habet differenti- am: quod coniectura quidem circa dictionem actionēq; cōtrarietas quæ- dam est. **Commentatio** uero & circa reliquas species cōtrarietates excipit. **Aut** quod & cōiecturam nō est in nobis assumere: nisi circa res & uerba repugnātia quædam fuerit. **Cōmentatio** uero e multis locis trahi dicēdo pōt. **Sentētiæ** aut a cōmentationibus differunt: quod eæ solum ex contra- riis constāt. **Sentētiæ** uero & cum repugnātiis & simpliciter ipsas secundū sese ostēdere possumus. **Signa** aut a sentētiis & ab oībus antedictis hāc ha- bet differentiam: quod reliqua quidem oīa opinionem faciūt apud audito- res. **Signorū** aut quædam ut etiam perspicue hi cognoscāt: efficiūt. **Itē** qd ex reliquis nequaquā cōtigerit: ut ipsi plurima suppeditare possimus. **Signa** uero plurima facile queūt fieri. **Item** & argumētum a signo hāc habet dif- ferētiā: quod signorū quidem aliqua opinionem dūtaxat faciunt apud auditores. **Argumentum** aut oēm ueritatem iudices edoceat. **Verborū** igitur rerumq; probatiōes eiusmodi sunt: & unde his abūdemus: quidq; inter se differunt possumus ex antedictis cognoscere: quæ aut apponūtur eas sin- gillatim percurramus. **Opinio** ergo dicētis est suā aduersus negotia de- clarare sentētiā. **Opus** aut est earum se rerum: de quibus orationem ha- buerit: peritū esse ostendat: demonstrētq; sibi cōducere nō mediocriter ut ueritatē de his loquat. **Aduersariū** uero demonstrēt nullā prorsus: de quibus cōtra enūciat: tenere peritiā: opinionēq; identidē ostēdat. **Si** hoc fie- ri neq;rit: dicēdum erit: solere etiam rerum peritos errare nō nunq. **Si** hoc aut dici nequeat dicetur perniciosum aduersariis esse de hisce rebus ueri- tatem loq. Itaq; hoc modo dicētis opinionibus utemur: & nostra asseren- do & aduersariis contra dicendo.

**De testimonio
& testibus**

Testimoniū uero est rei cognitæ uolūtaria cōfessio. **Neceffe** aut ē: aut uerisimile testificatū ē: aut nō uerisimile: aut ad credēdū am-

biguū. Eodē quōq; modo testē aut p̄babilē aut ip̄robabilē aut ambiguū
 esse: cū ergo testificatū uerisimile fuerit: & testis uerax: testimonia epilogis
 minime idigēt: ni fortasse decoris gratia uel sentētia uel commētatiōe ut
 paucis uolueris: cū testis aut suspectus fuerit demonstrādū erit: ut neq; gra-
 tia neq; cruciatu neq; lucro aliquo hic mēdacii q̄q; testificaret. Docendū
 ē etiā: neq; cōducere q̄dem mēdosum testimoniū. Nā & utilitates suas ēē
 & argui difficilimū p̄sertim cū deprehēsum nō solū argēto uerū & gloriæ
 & p̄sidiæ poena leges plectēdū uolunt. De testiū igit̄ fide ita loquemur. Si
 aut̄ qui testimonio cōtradictū: oportet testes moribus detrahāt: si impro-
 bus fuerit: aut testificatū quærēdum ēē dicāt: si minus p̄babilitatis habue-
 rit: aut hōz utriq; cōtradictū: & in unum oīa aduersariōz uitia flagitiāq;
 congerāt. Cōsiderādum ē etiam: an testis ei: cui testimoniū dicit: amicus
 est: aut si secū negotii alicūde est particeps: aut si ei quē cōtra testificat̄ inī-
 micus est aut pauper. Hi & n. alii gratia alii cruciatu alii lucro mēdacii su-
 spicioni obnoxii testificādo existūt. Et falsōz testiū legē de his legūlatorē
 tulisse ingemus. Proinde absurdū esse dicemus: q̄bus legūlator nō credide-
 rit: iudices q̄ fecidum leges iudicare iurati sunt: testibus ipsis credāt. Hoc
 igitur modo testiū fidem isfirmabimus. Poterimus aut̄ & testimoniū ip̄ru-
 dentibus aduersariis nostris subducere: hoc pacto. Dic mihi o calicle testi-
 moniū per deos imortalis nullo modo sum dicturus. Nam me prohibēte
 hęc gesta ab hoc sunt. Et ob id inferēda sentētia falsus testis falsi testimo-
 nii poenæ nō erit obnoxius. Cum igit̄ testimoniū subducere nobis cōdu-
 xerit: sic eo utemur: quod si aduersarii tale qd fecerint: demonstrabimus
 eoz uersutiā & scriptis testimoniū dicere uidebimus. Quomodo igit̄ &
 testibus & testimoniis uti cōueniat ex his sciemus.

Quartio uero est inuita conscii hominis cōfessio. Cum nobis igitur
 utile fuerit eam uāhementem efficere: dicendum erit: ut p̄-
 uatim quidem homines de ualde necessariis: ciuitates autem
 de maximis rebus ex quæstionibus probationes capiunt: quodq; certior
 testibus est quæstio. Nam testibus mentiri conducit sæpe: quibus autem
 quæstiones admotæ sint: ueritatem loqui plurimum utilitatis affert. Sic
 enim cruciatu celerrime liberantur. Cum uero quæstiones improbare uo-
 lueris: primum q̄dem dicēdum erit: ut quæstionibus cruciati iis: a quibus
 traditi sunt: hostes fiunt: & propterea non nihil in heros mentiuntur. De-
 inde quod quærētibz plerūq; nō uera cōfitentur: quo maturius dolori-
 bus sese eximant. Erit etiam demonstrandum non nullos liberos homines
 quo celerius supplicii effugerēt: aduersum semetipsos tormentis effectos
 emētitos. Quam ob rem magis consentaneum esse seruos aduersus do-
 minos: quo suum effugiāt cruciatum ementiri q̄ multos dolores & corpo-
 ribz & ais tollere: quo cæteri nihil mali patiāt: ubi mētiri ipsi uoluerit.

Quaestiones igitur ex his atq; horum similibus probabilis & improbabili-
lis constituimus.

De iureiuratio

I Vsiurandū est cum diuina ueneratione dictio probatiōis expers.
Cum igitur augere ipsum uoluerimus: ita dicendum erit. **N**emo
certe peierare uellet: cum diuini supplicii metu: tum dedecoris
apud homines: eritq; subdendum latere homines posse: deos autem nō
posse. Cum aduersarii uero ad iusiurandum cōfugerint: si extenuate id
uoluerimus: demonstrandum erit: eorūdem esse hominum: ut male agāt:
& peierare nō curent. **N**am qui facinorosus deos latere putat: hic neq; pe-
ierans supplicium se ire sortitum putat. **E**t iusiurandum quidem eodem
modo: quo etiam reliqua antedicta tractauimus plane dicēdo nobis sup-
petere. **S**ummatim autem omnis probationes quemadmodum propo-
suimus: iam percurimus: dedimusq; non eam uim solum: q̄ earum quā
libet haberet: uerū etiam quid iter se differūt: & quo pacto iis uti cōueniat
ostendimus. **N**ūc autem edocēbimus de reliquis partibus: quā & trium
specierum sunt: & i oēm orōnē plurimū decoris & utilitatis afferūt.

De praeoccu-
patione

P Ræoccupatio igitur est: qua & auditorum existimationes & eorū
qui contradicturi sunt uerba præuenientes obuias difficultates
remouebimus. Auditorum autem existimationes hoc sunt mo-
do praeoccupandæ. **A**dmirātur autem alii qui fortasse uestrum: quod ipse
iuuenis ita de rebus magnis uerba facere aggressus fuerim. **E**t rursum
Nemo sese mihi difficilem obuiam offerat: quod de his sim uobis rebus
consultaturus: de quibus alii quidam audacter apud uos eloqui cūctant.
Quæ igitur moleste auditoribus laturi sunt: sic praeoccupando causas fe-
tas oportet: quibus recte facere cōsultādo uideare: utpote qui demōstrēs
oratorū inopiam periculorum magnitudinem aut publicam utilitatem:
aut aliam huiusmodi cām: qua auditorum indignationem soluturus sis.
Quod nihilominus auditores turbētur: breuiter dicēdum est uel tanq̄ in
sententiā uelut i commētationis figura: quarū oīum absurdissimum ueni-
re quidem tanq̄ ea hisce de rebus cōsulturos: quā optima sint. **N**ūc autē
quādo quidem uolūt eos audire: qui sententiā dicūt: arbitrari pulchre con-
fulere posse. **E**t rursum honestum ē: aut ipsos assurgētes sententiam dice-
re: aut dicētes audire: quācūq; ex suffragiis facere ipsi cēsuerint. **D**elibera-
tū igitur in genere sic ē: & praeoccupationibus utendum & tumultibus
occurrendum. In iudiciali autem praeoccupationibus utemur quēadmo-
dum etiam i prædictis. **O**ccurremus autem tumultibus siquidem i ora-
tionū principiis fiant: hoc modo. **N**onne igitur absurdum ē legūlatorem q̄
dem iussisse duas orationes aduersariorum cuiq; reddendas: uos autem

iudices ex lege iudicare iureiurādo astringi: deinde ne unam quidē orationē audire uelle: & eā quidē orationē: quæ tantā cōsiliū uim habet: ut in ea audiēda rectissime sitis sententiā laturi. Vos autē in his adeo negligentes eē ut cū neq; ipsa dictionū initia ptuleritis: iam oīa accuratissime didicisse existimetis: & alio modo qui nō absurdū est: legūlatorem quidem in pari sententiæ numero imperare reo uictoriā dari. Vos autē usq; adeo cōtra de his sentire: ut neq; in simulationi reos respondentes audiat: & illū qdem ob maius reorū periculū hāc ipsis prærogatiuā atq; privilegiū in terendis sententiis ipartiri. Vos autē cōtra his qui ullo sine periculo accusatū ueniūt neq; cōtentiosos: neq; ptinaces esse: eos uero q cum metu periculoq; criminibus rident: clamoribus corripere atq; pterrire. Siquidem igit i orationū initus turbe fiāt: hoc pacto erit iis occurrendum. Quod si in dictionis progressu dicentē turbauerit: siquidē pauci quidā id agant: erūt ii corripendi: dicendūq; ipsoꝝ profecto eē iusticiā: ut sese nūc ad audiendum præstent: ne aliis recte iudicandi impedimēto sint: cū uero audierit: ut tūc qdlibet libuerit: faciant. Sin multitudo omnis tumultuet: nō ipsos iudices sed ipm te corripias: oportet. Nam si illis molestus fueris: irā in te contrahas. Si te uero accusaris ac dixeris deliquisse: ut ueniā cōsequare: facile pstatbis. Opus ē etiā iudices depræcemur: ut nos dicentis benigne audiant & quarum reꝝ clam sententiā sunt laturi: iā perspicuā mētem ponant. ¶ Et autē breuiter cōplectamur: turbis summatim occuremus uel sententiis uel cōmētationibus: ostēdemusq; perturbātes: aut iusto aut legitimo aut publico utili aut honesto repugnare. Ex hisce nāq; maxime fit: ut auditores a tumultibus acquiescant. Quomodo igitur præoccupatiōibus apud auditores utēdū sit: & quo pacto turbis occurrendum ex antedictis cognoscemus.

Quæ autē ab aduersariis uerissimiliter dici poterunt: rursus quomō præuēda sint demonstrabo. Forteq; suam deflebit iopiam. Cuius non ego qdem sed huius mos erit cā. Et rursus audio ipm: & hoc illudq; dicturū. In supiore ergo orōne: quæ aduersarii dicturi uideantur: sic præoccupando & soluere & ifirmare oportet. ¶ Et enī tāetsi firmissima sunt quorū insinulamur: non itidem magna iis qui iam antea audierint: uidentur. Quod si secūdā in dicēdo partes nobis date fuerint: & aduersarii quæ dicturi sumus præoccuparint: ea rursus cōtra anticipando ita a nobis soluenda sunt. ¶ Hic autē ne dum multa de me mentitis apud uos fuerit: sed certo sciens sese a me redargutum iri meā orationem occupando calumniā dedit: ne eam quam oranti sibi præstiteratis: in me audiendo attentione sitis: uel ne ipse orationē habeā apud uos ob eam quā hic de me prius calumniā habuerit. Sed plane puto oportere uos meā di-

Euripides

ctionem ex me ipso potius quam ex aduersario meo cognoscere: & si hæc ab eo sunt prius dicendo insimulata: quas non mediocres dixerim esse coniecturas eum nihil nunc sani dictitare. ¶ **V**t autem et Euripides in philote pulcherrime hac specie hoc modo. Dicemus ipsi licet & hic nostram putet iam perdidisse dictionem suggerens iniuriam fecisse. **N**ex ex me meas res discere: se se patet: hic de se loquens. Quæadmodum igitur preoccupatiõibus & erga iudices & erga aduersarios sit utendum ex his sciemus.

De postulatis

Postulata uero in orationibus sunt: quæ auditoribus oratores postulāt. Horum autem alia sunt iusta: alia uero iniusta. Iniustum quod postulatū est per quod his quæ loquimur attentionē præstari: ac benigne audiri petimus. Iniustum uero quo secundum leges nos iniuari: ac nihil præter leges in nos decerni & casibus ignoscendum postulamus. ¶ Siquidem postulatum præter leges fuerit iniustum. Si uero secundum leges fuerit iustum dicitur. Postulata igitur sunt huiusmodi. Ipsorum autem differentias diuisimus: quo & iustum & iniustum postulatum dignoscere non inepte iis uti possumus: & ne nos aduersarii lateant cum iniusti quicquid a iudicibus flagitant. Et de iis quod ex antedictis scire poterimus.

De iteratione

Iteratio autem est brevis admonitio. Ea uero utendum est tum circa petiunt tum circa totius orationis exitum. Iterabimus autem summam uel rationando uel interrogando uel enumerando uel eligendo. Ipsorum autem unumquodque quale sit: demonstrabo. **R**ationari igitur est huiusmodi. Ambigo autem ipse quid quid si fecerint: nisi uos plane antea reliquissent. Arguebatur autem aduersus hanc urbem nostram cum exercitu processisse. ¶ Nihil uero eorum unquam quæ spopondissent: factitarunt. Itaque rationari est huiusmodi. **E**numerare autem tale est. Demonstravi autem ipsos quod priores societatem solueret: quod primum nos sunt adorti: quo tempore aduersus lacedæmonios bellum gerebamus: quicquid maxime studuere urbem nostram in prædam uertere. **E**numerare igitur est huiusmodi. **E**x electione autem admonere est huiusmodi. Recordari oportet contigisse nobis: ut posteaque societatem cum his iniuimus: nihil unquam mali ab hostibus passi sumus. Nam cum sæpenumero nobis auxilio uenisset: lacedæmonios quod nunc agrum deuastaret: propulsauit. Multas et pecunias et hoc tempore ad nos deferunt. **E**x electione igitur hoc modo admonebimus. **E**x interrogatione uero hoc modo. **L**ibenter autem ex istis querere: quid uobis per conuentus haud soluunt. **N**ecque enim indigetis se dicere audeat: quippe quod tantum pecuniarum & hoc solo quotannis accepisse demonstrant. **N**ecque dixerit quod tantum multum aris circa repperit consumpsisse. Prorsus enim minores impensas: quam reliqua omnes isulani petulere. **E**x interrogationibus igitur hoc pacto tractabimus.

De ironia

Ironia uero quæ tum simulandi: tum dissimulandi cauillationem uocamus: est cum aliud dicimus: & aliud dicere simulamus. **E**ius autem

forma sit huiusmodi: ut i antedictis breuiter cōmorādo p̄stam. Nequaquā
 tiero dicere oportet mea snia: ut hi q multas se bōa factitalle p̄dicāt: ma
 lis plurimis ciuitatē affecerint. Nos uero qui ab his ingratitudinis carpi-
 mur: & his auxilio saepe fuerimus & iniuriam nemini intulerimus. Cum
 igit̄ aliqd simulamus omittere: eo quod breuiter dicimus: hoc pacto ad-
 monemus. Res uero cōtrariis noibus appellare ita fit: hi qdem probi uiri
 multoz maloz socii extitere. Nos aut̄ ignaui plurimoz fuimus bonorū
 auctores. Ex his igit̄ breuiter admonētes iteratōibus utemur. & circa sin-
 gularē partiū & circa totius orōnis exitum.

Unde aut̄ facere dicendū: & pro arbitrio orationis prolixitate uten-
 dum sit: rursus exponemus. Hic igitur facere dicēdi locis est: siq-
 dē commētationes totas mediasue dixerimus. Ita ut quod reliquū
 ē: mediū auditores ipsi cōprehendāt: quo locis & sententiis uti conuenit
 Opus ē aut̄ in totā orōnē facietas hācē dispartiamus: uerbaq; commute-
 mus: neq; easdē sp̄ i eandēq; sentētiā frēq̄ntis afferamus. Est hoc pacto
 nostra comis apparebit orō. Qui uero dicēdi p̄lixitate uti uoluerit opus
 est: rē diuidat. Et q̄ qualibet in pte insint. quāq; naturā sapiāt: edocet: eoz
 q̄ usum oēm tū proprium tū cōem & ipsas cās enaret. Quod si longiorē
 quoq; uoluerimus orōnē efficere: pluribus noibus circa singula utendū
 erit: q̄ singulis i orōnis p̄tibz iterādum: & iterationē ipsam paucis ab-
 soluendū. In fine uero orōnis hāc oīa de quibus singillatī dixeras: conge-
 stim ponas ac de rebus oībz dicas: cōuenit: hoc igit̄ modo p̄lixiores red-
 di orationes poterunt. Qui aut̄ dicendi uoluerit breuitate uti oportet: to-
 tū negociū uno uocabulo cōplectat̄: & hoc maxime qd̄ i ipsa re breuissi-
 mū isit. Opus ē ēt paucis uti copul̄: plurima uero cōiūgere. Noibus ita uti
 ut una dictio duabus seruiat rebus: Eritq; frēq̄s illa iteratio e p̄tibz amo-
 nēda: & i orōnū dūtaxat finibus iterandū. Et hoc qdē modo breuis pote-
 rimus orōnes efficere. Quod si mediocritate uti i dicēdo uolueris partiū
 maximas delegens de hīcē uerba facias: oportet. Est etiam mediis utēdū
 noibus: q̄ scilicet neq; lōgissīma neq; breuissīma neq; multa de aliq̄ una
 re sint sed mediocria potius. Oportet & epilogos ex intermediis p̄tibz ne
 q̄ oīno auferri: neq; ubiq; rursus inferri. Sed q̄ maxima auditoribus no-
 ta esse uolueris: i his maxime ad finē iteratōibus uti cōuenit ex hīcē igit̄
 quicūq; libuerit: prolixitate uti i dicēdo q̄bimus.

Quod si facetam uolueris orōnē scribere: p̄maxime tibi obseruādū
 ē: ut uerboz mores hoībz similis queas reddere. Id aut̄ efficies:
 si q̄ magni q̄ cui iost: qui mediocres sunt mores cōsideraris. De his
 igit̄ poteris hac uia cognoscere: de noīum uero cōpositiōe iā declarabimus
 Est enī ēt hoc apprime necessarium.

De facetiis

De faceta ora-
tione

De noium cō-
positione
Positiones tres

Quomodo sit
textēda oratio

De oratione
dilucida

Primum igitur figurarum noium sunt tres: simplex cōposita & tran-
siata. Eodem etiā modo positioēs sunt tres. Vna qdem: quæ in
uocalē cōnexionibus terminat: & a uocali icipit. Secunda uero
quæ a muta icipiēs in mutam desinit. Tertia aut quæ mutas uocalibus iū-
git. Item ordies sunt quattuor: quorū unus similia noia aut inuicem collo-
cat aut dispgit. Alius uero q̄ eisdem rōnibus utit: aut inuicē mutat. Terti-
us uero q̄ uno multisue noibus rem appellat. Quartus aut ordo est: quo
gesta negotia noiamus aut præterimus: quo igitur pacto pulcherrime ora-
tionis filiū texendū: sit nūc edocebimus.

Primū qdem itēprætationē ipsam ī duas partis distribuere: dei
de cōuenit dilucide dicere. In duas uero ptes itēprætationē di-
stribuimus: hiscemodis. Vno quod ipse pōt & hoc & aliud. Se-
cundo quod hic qdē haud potest: alius aut potest. Tercio quod hic & hoc
& aliud pōt. Quarto quod neq; ipse neq; alius pōt. Quinto quod ipse qui
dem potest: alter uero nō potest. Sexto quod ipse qdem alterum pōt: alius
uero nō potest: alterum hōz aut unumquodq; ex hisce p̄spicies. Quod
& n. ipse potest & hoc & aliud huiusmodi est. Ego aut non hāz dūtaxat
rerū auctor uobis extiti. Verū & Timotheo qui aduersus uos eēt expedi-
tiones ducturus: impedimēto fui. Quod uero hic nō potest: alter aut pōt
tale est. Ipse qdem nō potis est: q̄ pro uobis legatiōe fungat: hic uero qui
spartiatarū ciuitati amicus est: facillime apud eos quæ uultis queat effice-
re. Quod hoc aut & hoc & illud est huiusmodi. Nō aut in bellis solum hic
se robustissimū & fortissimū prætstitit: sed & cōsiliis ciuiū cedit nemini.
Quod aut neq; ipse neq; alius potest tale est. Neq; ipse parua munitus ma-
nu hostes queat: neq; alius quisq; ciuium expugnare. Quod uero ille po-
test: ipse aut neq; ē huiusmodi. Nepe hic corporis ualet uiribus: ego uero
sum corpore ibecillus. Quod aut ipse aliud potest: ille uero nō potest ali-
ud huiusmodi est. Eadem ipse q̄ clauo & gubernaculis præsīm ualeo: hic
aut neq; q̄ remo utat: potis est. Figuras igitur itēprætādī in duas ptes facies
hoc modo. Oibus ī rebus idē modus seruādus ē: qbus aut rebus dilucide
tua reddat oratio. Id rursus ē considerādum.

Primū qdem quodcūq; dixeris p̄priis suisq; nomibus appella &
qcquid ambiguū fuerit: euitato. Caueas etiā oportet: ne uoca-
les deinceps ponas. Aduertēdum ē præterea: ut quos articulos
uocāt: opportune & apte locos. Itē cōsyderes: opus est: ne cōfusa sit neq; p-
turbata nominū cōpositio. Talis n. oratio & obscura ē & cognitu difficilis
cōiuēt: oibus uero quascūq; ante dixeris consequētis reddito coppulas
Cōiuētiones aut cōiuētioneibus reddere ita fit. Ego qdē ad quod tēpo-
ris dixerā: affui. Tu aut qn tē uenturū dixeras: non uenisti. Itē cū eadē con-

iunctio consequens sit. Tu etenim & illos auctor extitisti: & horum auctor ipse tu: de cōiunctionibus igitur dictū est: ex qbus licet: & reliqua q̄q̄ coniectari. Ipsa uero nominū structura neq̄ cōfusa neq̄ perturbata fieri debet. Et cōfusa quidem ē huiusmodi sicuti cū dixeris. Graue est hūc uerbis afficere. Nā obscurū esset: q̄ esset cadens: q̄ si ita dixeris: graue ē hūc uerbis ab hoc affici perspicuū reddes ofonē. Structura igitur noīum cōfundere tale est. Vt aut̄ aduertat quo pacto articuli ipsi tēpestiue apteq̄ addit̄ur: ex hisce tibi ligdum fiet. *οὗτος ο ἀρπάζτω τὸν τόν τὸν ἀνδρῶν τὸν ἀνδρῶν* hic ipse homo hunc ipsum hominem iniuria afficit.

Nunc enī iteriecti articuli dilucidam faciūt dictiōnē: exēpti uero obscurā apud gr̄cos efficient. Cōtingit aut̄ & aliqñ contrarium. Quā igitur in articulis seruari cōueniēt huiusmodi sunt. Vocales aut̄ iuxta iuicē ponēdā nō sunt: nisi aut aliter obscura reddat oratio: aut repitatio quādā aliaue segregatio fiat. Ambigua uero fugere ita q̄bimus quādam noīa diuersis seruiūt rebus: sicuti ludus quē ludimus & ludus schola. Oportet aut̄ i huiusmodi noībus semp id cōplectamur: quod pprium ē significatū. Et dilucide quidem i noībus si hāc fecerimus: loquemur. Ex superioribus uero praeceptis i duas partes interpretationes distribuemus. ¶ De cōtentionibus autem & cōparibus & similiter cadentibus iā dicere aggrediamur.

Nā & his quoq̄ nobis opus erit. Est igit̄ cōtentio: quā cōtrarium nomen simul & uim oppositis rebus habet: aut horū alterum quā igitur cōtrariū nomē simul & uim habet huiusmodi esse poterit. Non enī iuris est hunc meis rebus usurpando locupletari. Me uero meis priuatum rebus pauperia ita pr̄mi. Cōtētio uero nominibus solis erit huiusmodi. Det enī locuples ac felix pauperi & egeno. Vi aut̄ cōtentio hāc sit. Ego quidē hunc ad uersā ualitudine laboratē curauī: hic aut̄ mihi maximoz auctor malo rum extitit. Nam hoc loco nō in noībus sed in ipsis rebus contrarietas ē.

Quā ergo & uī & nomine contentio fuerit: ea erit longe pulcherrima. reliquā uero cōtentiones duā sunt. Compar autem ē: quādo duā pares enunciant̄ clausulā: pares autem esse poterūt multā etiam parū clausulā paucis magnis & pares magnitudine paribus numero. Figuram uero habet cōpar huiusmodi. Aut propter pecuniarum inopiam: aut propter belli magnitudinē. hāc nāq̄ clausule neq̄ similes neq̄ cōtrariā sed tamen inuicem pares sunt. Similiter uero cadens est: quod cōpari quidem maius est. Nō ei pares solum clausulas uerū & similes & similibus efficit uerbis. Est aut̄ huiusmodi quantum te decet oratōis imitatio tantum adsit delectationis machinatio. Maxime uero similes fieri oportet exitus dictionum. His nāq̄ uel in primis efficitur similiter cadens. Similes aut̄ dictiones sunt ex similibus syllabis: in quibus plurimā litterā eadem sunt sicuti

De cōtentionibus & Comparibus & sūtr cadentibus

De compar

De sūtr cadēte

ti militibus nullis ualet: & uiribus multis caret: quæq; uero extra artē posita sunt: ea ultro idipsum demonstrabunt.

Enumeratio

Ed de his hactenus satis & enī iustum & honestum & utile reliqua; & ipsa quæ sunt tenemus: & unde his affluamus ex antedictis plane cognoscimus. Eodem autem modo quæ sunt amplificationes extenuationesq; & ex quibus hæ locis desumantur: intelligimus. Idemtidē uero & præoccupationes & postulata ab auditoribus & iterationes & facetias & orationum prolixitates & ipsius interpretationis structurā oēm scimus. Quas ob res communem oīum speciem uim atq; differtiam ipsarūq; usum oēm si ex antedictis tenuerimus: assuescerimus facile nosmetipsos q̄ his oībus pro artis præceptis exercitati abundemus. **E**t adiuuenti ex ipsis plurimum tum dicēdo tum scribēdo cōsequamur. Igitur præcepta carum hoc pacto accuratissime p̄ partes distribueris. **V**t aut pro unaquaq; specie ad humani corporis effigiem uerba locari conueniat: & quæ sint circa orōnis partes obseruanda: & quomodo iisce partibus sit utendum rursus ostendam. **D**e exordiis igit̄ dicēdum ē prius. **E**a uero septē speciebus cōia sunt: & omnibus in negotiis cōgrue dici poterūt.

De exordiis

Exordium ē ut compēdio dixerim: oīo quædam: quæ rebus iis: de quibus reliqua futura ē dictio: summam expositis auditorū animos ad attentionem idonea: & quo ad fieri dicēdo potest: ad beniuolentiam nobis comparat. **H**æc enim per exordium præstari cōuenit: quomodo autem eo utamur: primum quidem deliberatio i genere & i suadendi specie ostendam. **C**ū rem igitur auditoribus pponere ac liquidam facere uoluerimus: fieri poterit hoc modo. **S**urrexi: ut quo pacto p̄ Syracusanis bellandum sit cōsulam: uel hoc modo. **S**urrexi: ut quid sentiam: dicam: qui nō deceat nos Syracusanis auxilium ferre. **H**oc igitur modo summam rem exponemus. **Q**ui uero ad attentionē exhortemur scire ex hisce poterimus. **S**i nos ipsi animaduertimus: quibus & uerbis & rebus ad audiendam sententiā attenti sumus. **N**empe his sumus attentī: cū de magnis uel terribilibus uel ad nos pertinētibus rebus cōsultamur aut cū orātes ipsi demonstraturos se dixerit. Iusta illa esse & honesta & utilia & facilia & uera: ad quæ nos gerenda exhortantur. **A**ut cū nos rogauerint: se attēte audiamus. **Q**uēadmodum igit̄ ipsi aliis solemus. Ita & nos si quæ ex præmissis commodissima i præsentē rem fuerint: delegerimus: eaq; auditoribus perspicua reddiderimus: eos nobis attentos faciemus. **A**d attentionem igitur ex his auditores exhortamur. **B**eniuolentiā uero comparabimus: si cōsiderauerimus primū: quo i nos animo ipsi sint beniuolo ne an in festo aut neq; bono neq; malo. **S**i beniuoli ergo fuerint de beniuolentiā dicere superuacaneum cedat. **V**erū si omnino id facere uo-

luerimus: oportet paucis cū dissimulatione quadam id fieri hoc modo:
Quanta sit mea in hanc urbem beniuolentia: ut quæ sæpenumero suasu
 meo quæ factu essent utilia gesseritis: & qua me præterea ad communia
 commoda p̄beo iusticia: quippe qui publicarū magis q̄ priuatarum mihi
 rex habēdam rationem censuerim: nequaquā a me dici opus existimo. hoc
 enim uobis p̄spicuum est & cognitum. **V**erū quod & nunc si fidem adhi-
 bere mihi uolueritis: consulētis in rem pulcherrime: hac de re ut nos edo-
 ceam: dabo operam. **H**oc igitur modo eos qui bono sunt in nos ani-
 mo in cōsultationibus beniuolentiæ admonebimus. **S**i uero auditores
 neq; nobis infesti sunt neq; beniuoli: dicendum est: & iustum esse & con-
 ducibile: eos iis ciuibus beniuolos fieri: qui nullum sui dederunt expime-
 tum. **D**einde oportet laude auditores demulcere: quod iuste & graui quæ
 dicūtur: iudicare cōsueuerint. Itē & extenuationes afferendæ sicuti si dica-
 tur. **S**urrexi nō tam ulla dicendi uī elegantiaue confisus q̄ existimans ea
 a me narrari: quæ ad communem utilitatem commodumq; accedant.
Cum igitur auditores neq; a nobis alieni neque beniuoli uobis sunt: ex
 huiusmodi rebus beniuolentia captabit. **S**in autē calumniæ obnoxii apd
 auditores fuerint: necesse est: aut ipsos in sese aut res de quibus dicūt: aut
 ipsam demū orōnē calūnias cōtinere: hæ autē calūniæ: aut ex p̄nti aut ex p̄-
 teriti tpe trahunt. **E**x p̄terito qdē tpe si qua iprobitatis suspicio de aliquo
 hēatur. **P**rimū i auditores p̄occupatiōe utēdū est: atq; dicendū ita. **N**eque
 ipse qdē ignarus sum me apd uos calūnia affectū eē. **S**ed oēm ego de me
 issimulationē falsam eē demonstrabo: postea summati enumerādo i exordi-
 is dicēdū erit: si qd i rē tuā orōne cōplecti q̄as. **E**t aut uitupāda iudicia. ne-
 cesse enī ē: siue publice siue p̄uati calūnia de quo pia facta sit: uel eē uel fo-
 re iudiciū: uel nolle accusatores iudiciū sumere. **E**ritq; dicendū ut iudica-
 tū iniuste fuerit: quodq; inimici nobis hoies nocuerit. **A**ut si minus hoc
 uerisimile uisum fuerit: dicendū erit satis id eē debere qd minus tunc ex
 sentētia nobis cesserit. **I**niustū autē eē: cū res iudicatæ iā fuerit: rursus eas
 dē calūniari. **S**i uero celebre sit iudicium futurum: te paratum plane di-
 cito: qui ad insinuationes in hoc ipso pulcherrimo confessu respondeas.
Et quid aduersus tempu. per iniuriam patrauisse: demonstreris: te mor-
 te mulctatum iri. **S**in autem accusatores minus in causa persistant: co-
 dem oportet uti coniectura: quoniam falsam de nobis calumniam detu-
 lissent: desunt causa. **N**on enim cōsentaneum uidebitur nolle eos iu-
 dicium capere: qui uerā accusationem detulerint. **V**sq; uero i calumnias
 acerrime est inuehendum dicendumq;: q̄ trux & cōmuniis & multorum
 malorū cā. **O**stendat quocq; oportet per multos iam iniuste p calūniā pe-
 risse. Itē monēdū stultum esse eos qui de repu. cōsultant: nō quæ ab oib;

dicunt audire: & quod utile sit: aīo uolūtare: sed aliquoꝝ insinuatōibus commoueri. Commune facias autē atq; pollicearis oportet: ea te de q; bus cōsultare sis pollicitus & iusta & utilia & honesta demonstratuz. Eos igitur quorum ex praterito tempore calumniā delata sit conuenit hoc pacto insimulationes in consultationibus soluere. Ex præsenti uero tempore oratoribus calumniā solet afferre primum quidem etas ipsa: nam siue omnino iuuenis siue senior concionat̃: auditores moleste ferūt: huic enim nondum incipere: illi uero iam quiescere decorum esse putant. De inde si crebro orationem habere consueuerit. Hic. n. importunus uidet̃ esse. Et si nunq̃ antea orationem habuerit. Nam & hic alicuius priuati cōmodi gratia præter consuetudinem uidetur concionari. Ex præsenti igit̃ tempore huiusmodi poterunt in illum insimulationes fieri: q; apud concionem orauerit. Sed causa de his afferatur: necesse est. A iuniore qdē ex consultantium inopia & ex eo quod suum esse potissimum uidetur: quē admodum si dixero de ludicro lāpadarchiæ uel de Gymnasio uel de armis aut de equis aut de re bellica. Horum. n. nō minima pars adhæret iuueni. Dicēdum ē aut̃: quod tametsi nōdum iuuenis per etatem prudēs eē potest: uerū natura & diligentia quadam certe potest: ostendendū ē etiā: qui aliqd imprudenter gesserit: aduersum casum sibi priuatim dari. Assuetū uero communem eē utilitatem cum reliquis. Iuuenis igit̃ ex his atq; sibi ab argumētis senior at argumētat̃ & ab iopia cōsultatiū & a facultate sua: p̃terea & a magnitudie & nouitate piculoꝝ & ab aliis huiusmodi sibi Crebro aut̃ dictionem hēre cōsuetus ab experientia argumentabit̃: & ab eo: quod turpe sit: non eū sentētiam nūc dicere: q; antea cōsueuerit. Non aut̃ consuetus argumentabit̃ tum a periculoꝝ magnitudine tū ab eo qd̃ necesse oīo sit eū q; ciuitatis est particeps: de his quæ in præsentiā agunt̃: sententiā dicere. Eas igit̃ insimulationes quæ in cōcionibus circa hoīem fiūt: hoc pacto refellere studebimus.

De insimulatio
nibus circa rē

Iunt autem circa rem: cum quis nihil neq; iis a quibus nulla simus iniuria lacesit: neq; iis fortiores potētioresq; sunt pernocendum esse: consultat: aut pacem turpem fieri persuadet: aut circa deoꝝ imortalīū sacrificia q̃ mios effici sūptus monet: aut huiusmodi qd̃q; narrat oportet at̃ i huiusmodi rebus p̃occupatiōe prius ad auditores uti: quæ causā aut i necessitatē aut in fortunā aut in ēpora aut i aliquod commodū referamus: dicamusq; nō cōsultantibus qdē esse: sed rebus potius huiusmodi causam ascribendā: hoc igit̃ modo eas quæ circa rē sunt: insimulationes a consultantibus remouebimus.

De insimulatio
nibus circa
rationem

Ratio uero ipsa in concionibus solet insimulari. Cum autem p̃lyxe aut nimis p̃rice aut minus probabiliter dicatur: & siquidē

longa fuerit: in rerum multitudinem causa est referenda. **S**in prisca sit: doceatur oportet. Nunc ipsam tempestiuam esse. **S**in autem minus probabilis sit: pollicearis, oportet: eam te ueram in dicendi progressu, demonstraturum. Consultationes igitur ex his rebus principio constituemus: quo uero utamur ordine animaduerti conuenit. **S**iquidem nulla prorsus illimulatio sit: neque nobis neque orationi neque ipsi rei a propositione continuo est inchoandum. **A**ttente autem quæ dicuntur humaneque audire ad postremum exhortabimur. **S**in uero aliqua sumus ab illis qui ante dixerunt in simulatione præuerti post anticipatam auditorum opinionem eorum quorum insimulati fuerimus: & responsiones & causas breuiter in medium deferentes ita proponemus: & auditores ad attentionem exhortabimur. **E**xordia quidem in consultationibus hoc modo sunt constituenda.

Prostea uero necesse est: aut res gestas a nobis renunciari referri: ue: aut res præsentis diuidendo exponi: aut quæ futuræ sunt: iam prædici. **C**um igitur de legatione sit nobis renunciandum: omnia quæ dicta fuerint dilucide narrare oportet quo primum quidem grauitatem oratio præ se ferat. **H**æc. n. renūciatio solum erit. **N**ullaque alia orationis figura incidet. **D**einde si quidem nobis ex sententia minus res contigerit: non nulla id negligentia nostra: sed alia quadam causa accidisse auditores existiment. **S**in uero ex sententia contigerit: non casu aliquo sed nostra diligentia & industria id factum opinetur. **H**æc autem eo facilius credunt: si quoniam gestioni negotiorum nequaquam interfuerint: nostram in oratione negligentiam promptitudinemque prospexerint: utpote qui nihil omittamus: sed unumquodque quam accuratissime referimus. **C**um igitur legationem renūciemus: his causis singula quæque quo pacto gesta fuerint: renūciari oportet. **C**um uero ipsi concionantes aliquid præteritum narramus: siue etiam præsentia exponamus: siue prædicamus futura: necesse est: ut unumquodque horum & breuiter & dilucide & non sine probabilitate faciamus. **D**ilucide quidem ut quæ dicuntur comprehendere queant: breuiter autem: quo quæ dicta fuerint: memoriam auditores teneant. **P**robabiliter uero: ne ipsi auditores priusquam probationibus atque iuris partibus nostram orationem confirmauerimus: nostras iam narrationes falsas esse reprobent. **D**ilucide igitur exponemus: aut a nominibus aut a negotiis. a negotiis quidem: si non ea perturbate exponamus: sed rerum ac temporum ordinem seruemus: reliqua non deinceps collocemus: & si neque eo de quo dicere coeperimus: relicto negotio in rem aliam trāseamus: a negotiis igitur hoc modo dilucide narramus: **A** nominibus uero si quam maxime idoneis rerum nominibus negotia appellemus: & si non ambiguus utamur: neque perturbate ipsa collocemus: sed usque coherentia deinceps ordiemus

Dilucide igitur exponemus: si hæc diligenter obseruauerimus. Breuiter uero narrare poterimus: si tum ex negotiis tum ex noibus ea remouerimus: quæ nõ sunt dictu necessaria. Et ea solum complectemur: sine quibus obscura reddetur oratio: & breuiter qdem hoc modo exponemus. Probabiliter aut a nobis narrabit: si ad ea negotia quæ minus uerisimilia uident: causas attulerimus: quibus illa nõ absurde gesta uideantur. Si qua uero omnino incredibilia cõtigerint: ea reliquamus: necesse est. Sin aut necessaria sunt: quæ dicant: ea te scire ostendas: oportet. Sed ad cõfutationis partem qua cū illa implicata sint. dicenda reseruare. Oroniscq; pgressu id te uerum demonstraturum polliceri: ea usus argutia: quod quæ prius dicta abs te fuerint ea prius uera iustaq; demonstrare: q̃ aliud huiusmodi quicquam uelis. Et hoc qdem modo iis quæ minus uerisimilia sunt: medebimur. Ut autem summam una oia complectamur: & renunciando & exponendo & prædicendo ex iis omnibus quæ antediximus: dilucidus breuis & probabilis narrationes faciemus.

Eas autem tripliciter ordinabimus. Nam si qdem ea de quibus dicimus: pauca sunt auditoribus cognita: exordio narrationem coniugemus: ne pars hæc separatim posita breuis admodum fiat. Cū uero negotia & permulta & incognita sint ad unum quodq; coniunctas narrationes faciemus: easq; iustas & utiles & honestas ostendemus: quo nõ modo in narrandis rebus occupati simplicem & nõ uarietate quadam insignem orationem faciamus. Verum & auditorum animos capiamus. Sin autem negotia mediocria & minime nota opus est uel renunciatiõem uel expositionem uel prædictionem in exordio uno & eodẽ quasi corpore collocemus: hoc aut faciemus si a rege initio ad extremum usq; narrado proficquamur: & nihil aliud complectamur. Sed ipsa negotia expedite declaremus: quemadmodum igitur in exordio narrationes ordinandæ sunt. Ita scire poterimus.

Diceps autem cõfirmatio sequatur: necesse est: per quã prænarrata negotia exprobatõibus & iustis & utilibus sicuti nos demonstraturos polliciti sumus: cõfirmabimus. Cum igit cõiunctas narrationes facere oportet probatiões: in cõsultatiõibus q̃ commodissime ducunt a rerum cõsuetudine ab exẽplo a commemoratiõe & ab ea: quæ de oratore sit apud ois: opiniõe. Vtẽdũ est et & si qua ex aliis pbatõnũ partibus iciderit. Eæ uero sic sũt collocandæ. Primũ qdem dicẽtis opinio: Sin id minus poterimus: rerum cõsuetudines ordiabimus: demonstrabimuscq; & hæc quæ dicimus uel & his similia hoc modo fieri cõsuesse: deinde uero exẽpla effereamus. Et si qua eũ iis: quæ a nobis dicuntur: similitudinẽ adducemus. Ea aut exẽpla capiamus: oportet: quæ tum rei cõgruant: tũ ipsis auditoribus

uel loco uel tempore sint proxima. Sin aut secus sint: debemus ex aliis quæ maxima & notissima sunt: accipere. Post hæc uero sententiis utendum est. Oportet aut eas partes: quibus probabilia & exempla tractata fuerint: in fine commutationibus & sententiis terminemus. Et probationes quidem hoc modo ad negotiorem confirmationem adducemus. Si uero narratis rebus continuo sit fides adhibita: probationes ipsas reliquemus. Et a iusti & legitimi & utilis & honesti & iucundi & facili & possibilis & necessarii partibus antedicta negotia confirmabimus. Et si quidem iustum in est: id primum collocabimus. Et per hoc perque huic simile & per contrarium & per iudicatum iustum enarrabimus. Et similia iis iustis de quibus loqueris: exempla sunt afferenda: habebis autem per multa exempla: tum ex iis quæ priuatim apud singulos iustum existimantur tum et ex iis quæ in ipsa urbe ubi orationem habes: tum demum ex iis quæ in aliis urbibus iusta duci solent. Cum uero hæc omnia hoc modo percurrentes narrauerimus: In ipsiusque iusti sine sententias commutationesque moderatas & si bi inuicem dissimiles attulerimus: si quidem ea pars longa sit: eiusque meminisse uoluerimus: paucis iterabimus. Sin aut mediocris sit: commemoreturque tunc ubi eam finierimus: aliam quoque partem adiungemus. Est autem id huiusmodi. Quod iustum quidem est auxilium nos ferre syracusanis: satis ex iis quæ dicta sunt: demonstrandum existimo. Quod autem etiam id nobis conducitur sit: enitar edocere. Et cum rursus eodem modo ut de iusto factitaras utile percurreris: & eius extremam partem uel breuiter iterando uel finiendo absolueris. Idem aliam partem quæcumque tibi in manu fuerit: adiunge. Hoc igitur modo aliam alii partem addere & orationem contexere opus est. Cum hæc uero omnia profectus fueris quibus ea quæ persuades confirmare queas. Oportet in his de omnibus summam cum commentationibus & sententiis coloribusque demonstrare: non ea efficere & iniustum & perniciosum & turpe & triste admodum fore. Contra uero o summam addendum est: & iustum & utile & honestum uoluptuosumque futurum: si hæc ad quæ eos exhortaris: effecerint. Vbi uero iam satis abundeque sententiarum grauitate usus fueris: quæ persuades: conclusionem terminabis. Et hoc quidem modo quæ proposita fuerint: confirmabimus. Post hanc autem partem de præoccupatione dicere aggrediemur. Est autem præoccupatio eorum locorum: qui contra tuam dictionem haberi possent præoccupans reprehensio. Oportet autem quæ ab aduersariis dicuntur extenuare: tua uero amplificare ueluti superius in amplificandi tracta u audieras. Opus est etiam conferas unum unicum tuum scilicet maius sit. Et plura pluribus & unum multis: & multa uni. Sic secundum omnem speciem uarietate debemus uti nostra quidem augendo: aduersarios aut infirmando atque deprimendo. Et hoc quidem modo præoccupationibus

De præoccupacione

utemur: hæc aut ubi fuerimus psecuti: iterationibus exitū termiābimus.
Coloresq; ante dictos rōinationis uel enumerationis aut electionis aut in
terrogatōis aut ironiæ assumemus.

Quod si ad ferendum aliquibus auxiliū suaferimus. Siue priuatis
hominibus siue urbibus paucis dicere cōueniet. Et si qua iis in au
ditores siue amicitia siue gratia siue misericordia præcesserit: me
dium referre cōgruum erit. Maxime enī omnes iis auxilio eē uolunt: qui
tali animo ī nos fuerint: diligunt enī eos: a quibus uel ab ipsis uel ipsoꝝ
amicis aliq; id beneficii siue ipsi siue alii qui eis curæ sunt: uel opportu
ne suscepisse uel suscipere uel susceptum ire crediderint. **H**is aut habent
grās: qui siue ipsi siue ipsoꝝ amici aut in eos aut in eorū necessarios boni
quippiam opportune uel cōtulisse uel conferre collaturus putentur. **S**i
horū igit; aliquid unū incidat. Id breuiter doceamus: & ad misericordiā
redigamus oportet. Id aut; affatim facere poterimus: si cognouerimus so
lere omnis in eos misericordia moueri quos familiari erga se aio eē opi
nētur: aut indignos calamitate suspicant;: hæc aut in iis esse ostēdes quos
misericordia dignos uelis demonstrare. **E**stq; demonstrandū eos inique
passos: uel pati uel passuros: ubi minus iis auxilio auditores fuerint. Sin
uero hæc in illis non sunt: demonstrabis eos omnium bonorum inopes
esse: quorum cæteri omnes aut plurimi sint participes: quiq; nihil unq; bo
ni uel nacti fuerint: uel nanciscantur nactoriue sint: nisi auditores hoc tē
pore ad misericordiam moueātur. **E**x his igitur auditores ad misericordi
am inducemus. **D**issuadere aut ex cōtrariis locis poterimus eodemq; mo
do exordiemur: & narrabimus: & probationibus utemur auditoribusq;
ostendemus quæ facere aggrediuntur esse & præter leges & iniusta & p
nicioſa & turpia & tristia & impossibilia & difficilia ac minime necessaria.
In dissuadēdo uero idē dispositiōis modus seruabit;: q; ē ī suadēdo. **Q**uā
obré q; ultro dissuadēt: disponere ita poterūt. **Q**ui uero alioꝝ suasiōibus
cōtradicare uoluerit: p̄mū qdē ea ī exordio pponere debēt: qbus sint con
tradicturi. In reliqs uero singillatī ē exordiēdū. **P**ost singula uero p̄dictoꝝ
exordia ē secūdum unūquodq; ppositū maxime demonstrandū: minime
oīum ea eē ad q; aduersarij exortet. **N**eq; iusta neq; q; his sequunt. **H**oc
aut facies: ut oīdas uel iniusta eē: q; ille narrat uel inutilia uel iis filia aut
iustis contraria aut utilibus aut iis quæ talia esse iudicantur. **E**odē quo
q; modo & cætera quæ inciderint: tractare debebis. **O**ptimus igitur dissu
adendi modus hic est. **Q**uod si minus hoc facere commode potueris: ex
eo quod reliqueris genere dissuadere orando poteris. **U**t siquidem ad
uersarij iustum esse ostenderit: tu uel turpe esse uel inutile uel difficile
uel impossibile uel aliud quoduis huiusmodi enitere demonstrare. **S**in uti

le aduersarius esse ostēderit. In iustum ipse & si qd aliud oppōrtunum ad id habueris: demonstrabis: tua præterea augendo & aduersarii deprimēdo facies: quemadmodum in suasionibus dictum est. Decet eodē quoq; modo sentētiās cōmentatiōesq; afferre præoccupationesq; resellerere: ac breuiter ad exitum iterare. Præterea quoq; in suasionibus ostendendum est: aut eos qbus auxiliū ferēdum suademus: horū amicos eē: quos ad id faciūdum exhortamur: aut hoc gratias iis debere: qui deprecātur: quibus uero auxiliū ferre dissuaserimus: eos uel ira uel inuidia uel odio dignos ostēdemus. In odiū quidem adducemus: si ab illis aut ipsos auditores auditorumue amicos aut alios qui iis curæ sint: mali quippiam iique passos demonstrabimus. In iram autem rapiamus: si uel auditores ipsos uel ipsorum amicos uel alios qui iis sunt curæ: idigne neglectos iniuriaue affectos ostendemus. In iniuriam uero contrahemus: si summam indigne fortunatos extitisse aut esse aut fore. Vel si nullius unquam boni fuisse i opes aut esse aut futuros. Vel si nunq̃ malorum quippiam passos aut pati aut passuros demonstrabimus. In inuidiam igitur & odiū atq; iram hoc modo concitabimus. Beniuolentiam uero & gratiam & misericordiam ex iis poterimus comparare: quæ in suasionibus dicta sunt. Eas autē ex antedictis omnibus contexere ordinareq; poterimus. Species igitur suadendi & qualis & ipsa sit: & ex quibus constet: & quomodo ea utendum sit: ex his liquido cognoscimus.

Rursum autem laudandi uituperandiq; speciem deinceps consideremus. Cum in hoc genere exordiri uoluerimus propositio nes primum ordinamus insimulationesq; dissoluimus itidem atq; in suadendo. Ad attentionem uero exhortamur: tum ex iis: quæ i cōsultationibus dicta sunt: tum ex eo quod mirabilia illustriaq; dicamus: & egratē nostram eozq; quos uel laudamus uel uituperamus: facinora demonstramus. In huiusmodi. n. causis ut plurimum nō disceptationis: sed ostentationis potius cā orationem habere consueuimus. Primū autē exordia eodē modo cōstituemus q in deliberatiōe a nobis genere demonstratus ē. Post exordiū uero p̃tiri debemus: & ea quæ extra uirtutē sunt: & ea quæ i ipsa uirtute bōa cōsiderant: hoc mō. **E**xterna qdem bona i boniam ualeitudinē & robur & formæ dignitatē & diuitias: uirtutem uero in sapiētiam iusticiā & fortitudinē illustrisq; disciplinas distribuimus: horū aut quæ in uirtute posita locataq; sunt: iure laudant. **E**xtraria autē subducunt. Robustos namq; & pulchros & nobilis atq; locupletes nequaquā laudare sed dicere beatos conuenit: his aut diligenter cōsideratis: post exordia de genere primū dictionem ordinabimus. **H**oc. n. primum hoibus ac reliqs animalibus clare inest uel obscurē. Proinde recte qdem aut ho-

Quomodo in genere demonstratiuo sit exordium

minem aut aliud tale animal ex genere cōmemorabimus. Cū uero aut affectum aut rem aut orationem possessionemue laudare uoluerimus: cōtinuo ex iis quæ honesta adsūt n̄ absurde laudabimus. **A** genere autē laudare ita cōuenit. Si quidem progenitores insignes fuerint: debemus omnis ab initio ad eum usq; quāue laudatū uolumus: resumere. & in singulis progenitoribus clarum aliquid summatim apponere. Quod si primi idustrii insignesq; fuerint. Reliquos uero nihil oratione dignum gessisse contigerit: primos quidem illos eodem modo prosequemur: gnauos autem atq; degeneres omitemus: ea usi cauillatione: quod propter maiorum multitudinem nolimus auditoribus orationis lōgitudine graues effici: præsertim cum nemini sit obscurū qui ex bonis clarisq; parētib; nati sunt: eos cōsentaneæ fieri suis maioribus nō dissimiles. Sin autem ueteres progenitores obscuri fuerint: qui uero proxime extiterūt illustres: ab iis ē laus generis capiēda: dicēdumq; ut de illis quidem longam repetere quādā orationem superuacaneum admodum fuerit. Sed si eorum laudes referant: qui proximi his qui laudant: extitissent: plane & hi quoq; boni probique uiri ostendent: quodq; perspicuum sit: horum maiores idustrios quosdā insignisq; extitisse: haud nāq; uerisimile uideri huiusmodi homines honestos & bonos esse: qui ex improbis progenitoribus nati essent. Vbi uero nullus maior sit splendor: dices ipsum in se generosum esse: colligesq; eos oīs ingenue natos eē: qui ingēnitam sibi uirtutem habēt. **E**t eos aliis quoq; omnibus lōge antecellere: q; suos progenitores laudāt: permultos enim qui ex claris maioribus nati essent: degeneres extitisse. Adde q; qd de huius nūc & nō de progenitorum præconiis agatur. Eodem autē modo in uituperationibus origo generis in improbos maiores referenda est. **E**t ita laudādo ac uituperādo quæ ad genus pertinent: ordinabimus. **E**t si quid illi: de quo loquimur: præclarum fortuna cesserit: hoc dūtaxat tue bimur: ut ea quæ ætati cōueniunt: enarremus: & id quidem haud plynx. Pueri namq; tam sua ingenio quam eorū qui ipsis præfuerint: diligentia honesti pudici sunt. Quare breuis de iis est habēda oratio. Cum hūc autē modum percurreris: habita ad posterum commētatione atq; sentētia debes hāc partem in adolēscētis ætatem terminare. **E**t propositione deinde facta aut eius qui laudat: res gestas aut mores aut studia āplicabis: quæ admodum ab initio in demōstratiuo genere prius diximus. **E**xponesq; ab hoc quem ipse laudas cum eēt hac ætate aut per hūc aut per studium aut ex hoc aut huius gratia tum hoc tum illud præclaræ facinus gestū fuerit. Oportet & cæterorum quoq; iuuenum præclara facinora colligendo cōferre: & huius lōge iis maiora eē ostēdere. Illorum quidem quæ minima sunt: huius autem quem tu laudes: quæ maxima sunt: enarrādo. **Cō**

venit autem & quæ apud alios res illustres parum pro dignitate collatæ fuerint: eas abs te dicendo itidem magnas demonstrari. Et semper res ita comparando augendæ & exornandæ sunt. Et ubi & quis iuuenis ita philosophus unquam fuit: qui uel senior magnum adeo incrementum habuerit? Et quæ adeo robuste Gymnasiorum labores perfert: uix hemeter is philosophia studium & industriam adamabit? & hoc quidem modo similitudine & collatione usi amplificabimus. Cum uero quæ circa ætatem adolescentis cõsideratur: absoluerimus: in fine huius partis sententiâs cõmentationesque locabimus. Et aut quæ dicta sunt breuiter iterâtes aut ad postremam partem finientes. Rursus ubi proposuerimus: quæ gesta sint ab ipso uiro quem laudamus: de iusticia primum dicere aggrediemur: quam eodem modo ut in superioribus exornantes ad prudentiam si fuerit: descendemus. Et hanc eodem quoque modo absoluentes fortitudinem si fuerit: proponemus: & eadem amplificationis ratione item percurrêtes cum ipsius finem partis attigerimus: & omnia genera prosecuti sumus: summam: quæ atedicta fuerint: iterantes exitum uel sententia uel commutatione toti orationi apponemus. Cõgruet autem laudibus nominibus etiam multis circa unum quodque uti: & splêdidam facere dictionem atque magnificam. Eodem quoque modo cum de neque hominibus oratio nobis erit: uituperatiões constituemus. Oportet autem nullis in eum utamur cauillis: quæ carpimus. Sed ipsi ut duntaxat uitam enarremus. Sermones. n. longe magis quam iocosa obiurgatiões atque cauilla & auditoribus persuadent: & egritudine quos uituperamus afficiunt. Nam huiusmodi quidem sales ad laudem uel ad substantiam referuntur. Sermones uero sunt ingeniorum morumque ueluti imagines. Cauendum est etiam ne res turpis nominibus appelles turpibus. Id enim affert grauitati calumniam. Sed quæ huiusmodi sunt: tanquam per ænigma significabimus: & aliarum rege nominibus rem ipsam manifestabimus. Debemus autem in uituperationibus ironia uti & in iis aduersariū deridere: quibus ille maxime exultat. Et prout quidem paucisque presentibus eum dehonestare. In uulgus autem & multitudinem cõis maxime uituperatiões maledicere. Vituperatiões uero eodem modo poterimus: quo et præconia & augere & extenuare. Ita quoque hæc specierum ex his quæ superius dicta sunt: usum omnem intelligemus.

De accusatiõe
& quæstione

Reliquum est ut accusandi quæredique præcepta peragamus quæ rursus quæadmodum in iudiciali genere dictum est: componemus: ordiabimur: percurreremus: primum igitur in exordiis re de qua fit accusatio uel defensio: proponemus ut etiam in aliis præmissis speciebus. Ad attentionem autem ab iisdem locis exhortabimur: quos in suadendo dissuadendoque docuimus. Item etiam de beniuolentia idem quoque modus seruan-

duſ erit: qui in deliberatiuō genere præmiſſus eſt. Nam iſ cui auditores
beniuoli ſunt: ex præterito aut pñti tempore ¶ Et iſ ne calumnia affectus
ſit: ad eos irritādos uel in ſe uel in rem ipſam uel in orationē beniuolenti
am captabit eodem modo: ut illi docuimus. Iſ uero in quem neq; beni-
uoli auditores neq; inſeſti fuerint: beniuolentiā captare poterit ex præteri-
to pñtiue tempore uel p ſeipm uel p rē uel p orationē. Ille autē qui apud
auditores calūniæ obnoxius factus fuerit: partim mixtim partim priuati
beniuolentiam captabit: hic igitur modus erit p quem beniuolentia cō-
parabitur. Eni uero ii aduerſus quos neq; bono neq; malo animo audito-
res fuerint: paucis ſunt laudandi: & aduerſarii uituperandi. Oportet autē
eos ab iis laudare: quæ uidentur maxime auditorum intereſſe. Dico autē
ciuitatis ſtudioſum amicorum obſeruatorem gratum miſericordem. Et
ſimilia aduerſarios autem ab his uituperare: quibus auditores ad irā irri-
tantur: hæc autē ſunt ciuitatis inimicus amicorum hoſtis. Ingratus imitis.
Et huiuſmodi. Opus eſt etiam laudē iudices deleniſſe: quod iuſti iudices
grauēſq; ſunt. Aduerſariorum præterea defectus ſicubi tibi minores exte-
rit: ſiue ad dicendum ſiue ad agendum ſeu ad aliud quicq; in diſcepta-
tione uerſet: erūt oratione complectendi. Et iuſtum præterea & legitimū
& utile & quæ deiceps ſequūtur iducēda. Cum iudices igitur neq; bono
neq; malo animo in nos fuerint: ex his beniuolentiam captabimus. Si q̄s
uero in calūniā ſitidq; ex præterito tempore & circa orationem ſcire ex
antedictis poterimus: quo pacto inſimulationes ſoluere oporteat. Quod
ſi ex præſenti tempore calumnia fuerit: neceſſe eſt circa ipm hominē eā ſi-
eri: aut ſi ineptus præſenti cōtrouerſiæ: aut ſi criminibus ſubcōtrarius aut
ſi pro cōfeſſio accusationi obnoxius uideatur. Ineptus quidem fuerit: ſi
aut iunior aut ſenior pro alio diſceptet. ¶ Subcontrarius uero eſſet: ſi q̄s
robuſtus imbecillum uerberationis accuſet. Aut ſi quis cōtumelioſus cō-
tumeliæ temperantem inſimulet: aut ſi quis admodum pauper hominē
ditiffimū pecuniarum agens in iudiciū deuocet. ¶ Itaq; huiuſmodi
homines ſubcōtrarii criminibus ſunt: pro cōfeſſio autem erit: ſi quis for-
tis robuſtuſq; exiſtens ab ifirmo & ibecillo uerberationis accuſetur: aut ſi
quis ſur exiſtimatus furti reus in iudiciū arceſſatur. ¶ Vt autem oīa uno
complectamur uerbo: ii quorum moribus ſimilis eſt hominum opinio:
uidebuntur criminibus eſſe obnoxii. Circa ipſum igitur hominē ex in-
ſtanti tempore calumniæ huiuſmodi fieri poterunt. Circa rem autem eā
contingent: ſiquid aduerſus domeſticos amicos aut aduerſus hoſpites:
aut in ſuos uel de prauis uel de turpibus rebus negocia afferat: hæc eim
infamiam diſceptantibus afferunt. Quēadmodum igitur eas inſimulatio-
nes ſumus diſſoluturi: deiceps oſtendam duo eſſe communia in oībus

elementa existimo. Alterum quidem ut quibus rebus correpturos iudices aduersarios putes: his eos praeueniens corripas. Alter vero est: si res i aduersariis quidem maxime: sin id minus i alios quosdam trãsseras ea usus cauillatione: q non ex sentetia tua sed ab aduersariis coactus i certamen descenderis. In unamquamq; uero calumniam hæc argumentari conuenit. Iunior quidem causabitur aut seniorum aut amicorum: qui pro se disceptent solitudinem: aut criminum magnitudinem: aut temporis p̄scriptionẽ aut rerum multitudinem aut aliud quid huiusmodi. ¶ Si uero habueris pro alio dictionem dicendum erit: te amicitie gratia aduocatũ fieri: aut aduersarii motum inimicitis aut quia negociis interfueris: aut ob utilitatem publicam aut quia is cui patronus uenis: & ab oibus est de sertus: & iniuria præmitur. Quod si crimini pro confesso obnoxius: uel subcontrarius accusationi effici uideatur: cũ præoccupatione utendum est: tũ etiam dicendũ ut neq; iustum neq; legitimum neq; utile sit: ex opinione ac suspitione ferre prius sentetiam q̄ res fuerit audita. ¶ Quæ igitur circa ipsum hominem sunt: hoc pacto isimulationes diluemus. Eas uero quæ circa rem sunt: ita repellemus. Causa i aduersarium reiiciemus: uel si maledictum ei crimini demus: uel si iniuriam aut cupiditatem aut perti naciam aut iram prætendamus: quod nullo alio modo ius consequi possi bile possit. Priuatas igitur calumnias apud iudices ita diluemus. Comuni uero oibus speciebus soluere poterimus: quẽadmodum in superiori bus dictum est.

Exordia uero in genere iudiciali eodem modo collocabimus: sicuti etiam in deliberatiuo. Eadem etiam rone narrationes exordio coniuge mus: quas uel particulatim probabiles esse iustasq; ostendemus. Aut ipas separatim tãquam in unum corpus ordinabimus. Deinde uero erit confir matio: quam si quidem rebus ipsi aduersarii contradixerint ex probatio nibus. Sin autem cõsenferint ex iustis & utilibus & his similibus cõfirma re debemus. Collocanda sunt ex probatiõibus primum quidẽ testimonia & si quæ nobis ex quæstionibus cõfessiões fuerit. Demũ uero si nullo mo do uerisimilia ea fuerint: sententiis & commetationibus: sin aut non oio uerisimilia probabili: demũ exemplis & cõiecturis & signis & argumetis: demũ uero cõmetationibus & sententiis cõfirmare debemus. Quod si ueri similia fuerint: probatiões qdem omitemus. Iustis autem quẽadmodum in antedictis utemur. Et hoc qdẽ modo confirmabimus. Post confirma tiõẽ aut ubi ea q̄ i aduersarios sunt: collocauerimus: p̄occupabimus eas res quas uerisimile fuerit aduersarios dicturos. Et siquidẽ aduersarii rẽ nega rit: p̄batiões illas a nobis dictas amplificabimus: q̄s uero illi dicturi sunt rephẽdemus & extenuabimus. Si uero fateant & legitima & iusta esse: q̄

De exordiis
in genere iudi
ciali

secūdum scriptas leges a nobis iductas onderimus: enitendū ē: ut his sīl
leges quas & iustas & honestas & cōducibilis uniuersa reipu. plures uēdi
carint talis ēt eas ēē ondamus: quas aut aduersarii iduxerūt: eas cōtra hīe
demōstremus qđ minus cōmoda hāc dici querit: iudices cōmonefacien
di sunt eos nō de lege sed de re iudicare: quodq; iurati sunt secūdū leges
latas sīam latū ire. Et doceas haud hoc tpe decere leges: sed ī constitutis
diebus eas ferre. Sed si cōrigerit rē iis legibus agitari: q; inique ēē uideant
dicendū erit nō legē rē huiusmodi ueg; inigtatē ēē. Cū lex quidē ad utili
tatē ferat: hāc aut afferat ciuitati pniē. Dicendū etiā erit: haud cōtra le
ges facturos si huic legi cōtrariā sīam tulerit: sed leges potius laturos ne
sit iprobis inigtq; decretis utendū. **O**portet aut ad id collētionē afferre:
quod nulla lex phibet reipu. benefacere: sed iprobis leges auctoritate p
uare: aliud nihil ēē: q; ciuitatē bñficio donare. Quascūq; igitur ex iis legi
bus q; nullam ambiguitatē continent: habuerimus ex talibus prauēien
tes abūde cōtradicare poterimus. De ambiguis uero legibus si iudices ita
fenserit: ut tibi expedit: oportet hāc demōstrare: quod si iudex dicat: quē
admodum aduersarii: cōdocefaciēdus ē legūlatorē nō hoc sensisse: quod
ab illo dicit: quodq; cōducit ipsis iudicibus legē ita dicere. Verum si nul
lo modo possis in cōtrariā sīam cōmutare: onde aliud nihil posse cōtra
riam legē dicere: atq; ipse dicas. Et quo qđ pacto oporteat uti legibus: ex
iis q; diximus: abūdabis. Summatim uero si peccasse omnino fateantur:
& ex iusti tñ & legitimi partibus defensionem parent: ex his ea sunt cōfu
tatione prauēiēda: quā dicturi illi uideant. Sin aut peccasse fateantur:
& sibi tamē ignosci postularint: sic talia oportet cōfutare: primū quidē di
cēdum erit: deterioris esse moris: quodq; tunc illi crimē ī imprudētiā re
iiciunt: cū se deprāhensos ituent: pinde si huic ignoscitis: alios itē omnis
suppliciis atq; cruciatibus liberabitis: dic etiā & illud si eos q; peccasse cō
fitent: absoluetis: quo pacto inisciantis condēnabitis? Dicendum etiam
erit: & si iprudenter errauit: non tñ decet me ob huius imprudentiā detri
mēto affici. Præterea dicitur cū neq; legūlator iprudenter delinq̃ntibus
ignoscit: eo neq; a iudicibus q; secūdum leges iudicant: ignosci iure pōt.
Ex his igit atq; sīlibus eos q; sibi secūdum postulant cōfutare poterimus:
sicuti etiam ab initio exposuimus. **V**t cōpendio aut utar: quacūq; sint ad
uersarii dicturi & ad probationem & ad iuris sui partes afferendas: & ad
ueniam postulandā ex antedictis poccupabimus. Post hanc aut cām to
ta ē oratio p enumerationē summatim repetēda. Et breuiter si fieri pōt: in
dicū animi in aduersarios quidē uel ad odiū uel ad iram uel ad inuidiā:
in nos autē ad beniuolētiā ul' gratiā uel misericordiā commouēdi
quibus autē rebus hoc fiat in deliberatiuo genere in suasionibus & dissu

alioſibus diximus: ac rurfum in defenſionis ſpecie ad finem pcurremus.
Orationis igitur principium in iudiciali genere ſi quidem accuſemus
ita componemus & ordinabimus. **S**i uero defendamus: exordiū quē-
admodum & in accuſando conſtituemus. **E**ſt autem res quarum ac-
cuſamur: quibuſq; accuſator ſcientiam auditoribus fecerit: relinquemus
quibus uero opinionem relinquerit: haſce ubi poſt exordium propoſueri-
mus: diſſoluemus. **T**eſtesq; & queſtiones & iuramēta reſellemus: quēad-
modum antea audiſti. **E**t ſiquidem res credibiles fuerint: poterimus ipſa-
rum reſponſionem in eius quod relictum ſit: locum tranſſerre. **Q**uod ſi
teſtes per queſtiones fidem fecerint: aut in orationem aut in negociū
aut in quodcūq; aliud fuerint in aduerſariis maxime ueriſimile. Ipſorum ē
reſponſio trāſſerenda. **S**i uero aut contra utilitatem pub. aut contra cō-
ſuetudinem accuſator te feciſſe criminetur: debes defendere. **I**d maxi-
me eſſe utile: quod ab eo crimini dat. **V**el ſi id minus potueris: dices ut
neq; abs te ab iis: q; tibi ſint ſimiles: aut quod non hoc modo huiuſmodi
res geri conſueuerit. **P**robabile igitur ita ſolues. **E**xemplum uero de-
bes primum ſi potes demonſtrare: id haud quaquam eſſe criminationi
ſimile. **V**el aliud tibi ex contrariis præter ueriſimilitudinem exemplum
ferendum eſſe. **C**oniecturam autem potes cōfutare: ſi dicas quibus cau-
ſis contraria ſignificare cōtigerit. **S**ententias uero atq; commentationes
aut improbabilis aut ambiguas oſtendas: oportet. **S**igna autem nō eius
ſolum cuius ipſe ſis accuſatus: ſed rerum plurimarum ſigna eſſe oſtende.
Et ea quidem quæ ab aduerſariis dicta fuerint: i contrarium aut ambigu-
um conuertentes poterimus hoc modo improbare. **S**i uero quorū nos
accuſator criminatur: ea feciſſe fateamur. **I**dq; ex iuſti & legitimi parti-
bus defendere pergamus magis legitimas res noſtras iuſtioresq; demon-
ſtrare elaborabimus. **Q**uod ſi minus commode fieri potuerit: ad impru-
dentiam caſumq; deſugiemus. **I**acturaſq; paruas eſſe oſtendemus. **E**t
ignoſcendum nobis eſſe argumentabimur demonſtrantes: q̄ omnium
quidem hominum per imprudentiam delinquere commune ſit: ſed affi-
cere iniuria improborum eſſe proprium. **D**ices etiam & æquum & bonū
eſſe: & iuſtum & conducibile iis ignoſcere: qui per imprudentiam delique-
rint. **N**eminem enim omnium ſcire: ſi quid aliquando ſibi huiuſmodi e-
uenturum ſit. **O**ſtendēdum eſt etiam ſi quid aduerſarius ipſe aberrauit:
& ueniam tamen conſecutus ſit. **P**oſt hæc ex præoccupationes ſequū-
tur: quæ ab aduerſariis dictæ ſunt: harum igitur alias ſatis ſuperque a re-
bus ipſis ſoluere poterimus. **S**ed ſi calumniemur ſcriptas nos orationes
recitare: aut quo eas recitemus: meditari: aut mercæde conductos patro-
nos fieri: ad hæc talia cōtraueniamus oportet: diſſimulādōq; dicamus mi-
q ii

nime omnium lege phiberi: aut se scripta aut illum nō scripta loqui: lege
namq; talia patrare non pmitti: loqui uero ut quisq; uelit facile sim. Dicē-
dum quoq; erit usq; adeo aduersarii delicta uel ipsius eius sentētia pma-
gna esse: ut existimet me nunq; digne in se accusando satisfacere posse: ni
si quæ dicturus essem: & atea scriberem: ac multū temporis meditatū sim
Ad scripturæ igit; oronum calumnias sic occurrē poterimus: Si uero di-
xerint nos discere meditariq; dicendi facultatem: confitebimur id qdem:
dicemusq; nos qdem quos aīs discer: neq; calumniatores neq; cōtentiosi
certe sumus. **T**u uero q oratoriam tenes: cū hoc tempore tum saepe alias
nos calumniis circūuenire deprehensus es: quare cōducere ciuib; uiderē
ut & ille oratoriam discat. **N**on. n. sic malum neq; insimulatorem eū fore
Eodem quoq; modo siq; nos mercæde cōductos causæ patronos dicat
& fatebimur: & cauillabimur: huiusq; rei auctorem accusatorē nostrū ac
reliquos oīs demonstrabimus. **M**ercædum aut; species diuidemus: dice-
musq; alios pecuniis alios gratas alios suppliciis alios honoribus aduo-
catos assistere. **T**e igit; gratis id obire muneris ostēde. **A**dversarium uero
dicito ne paruo qdem pretio aduocatum assistere. **E**um nāq; ut aliqd ar-
genti iniuste capiat: non aut; ne psoluat in iudiciū ire. Idem quoq; modus
seruādus est: si quis nos aut aliquos edocer; dixerit: qui cōtrouerfius apud
iudices utant; aut iudicialis orōnes cōscribere. **N**am & alios oīs ostendes
p uiribus adiumento amicis eē: & docendo qdem & cōsulendo. **E**t artifi-
ciosissime in huiusmodi rebus occurrēs. **O**portet aut; & circa interrogatō-
nes atq; respōsiones: quotquot in huiusmodi speciebus inciderint: ne nos
negligētia ulla capiat. **S**ed quæ respōdeo concedant; quæq; negent; sunt
cōsiderāda. **C**ōcessiones igit; sunt huiusmodi. **M**ihi filiū enecasti. **E**neca-
ui eqdem. **N**ā ille in me prius distrinxit gladiū: filium mihi pulsasti: pulsa-
ui eqdem. **I**niuria. n. in me prius manus iniecit. **M**ihi caput cōsfregisti. **C**ō-
sfregi equidē. **N**ā noctu impetū in meā fecisti domum. **T**alis igit; cōcessio-
nes legibus freti nō nunq; facimus: huiusmodi uero negatiōes legē decli-
nāt. **M**ihi filium occidisti: nō ego qdem: sed lex occidit: hæc aut; omnia ita
oportet respōdere: **C**um duar; legum altera iubet hoc faciendū: altera nō
uetet: quæ igit; i aduersarios dicēda sunt: ex his oīs colliges. **P**ost hæc at;
eor; quæ antedixerimus iteratiōe breuis ē admonitio adhibēda. **E**a uero
est utilis oī tēpore q ob rem & singulis i spiciebus: ea iteratiōe utendum ē
Ver; in accusationibus maxime & defensiōibus ea cōgruit. **I**tidē quoq; in
suasionibus atq; dissuasiōibus. **N**eq; solum ea hic cōmemorare: quæ ante
dixerimus quēadmodū in laudādo & uituperādo uerū ēt animos iudiciū
in beniuolētiā nrām cōciliare: & in aduersarios cōcitare debemus: hæc
uero iterationē in orōnis partibus postremā cōstituimus: hæc. n. facit: ut

reminiscaris summam: quæ dicta sunt enumerando aut ratiocinando aut interrogando: tua quidem quæ optima sunt. **A**dversarioꝝ aut quæ nequissima: si quidem interrogationis figura uti uolueris. **C**uiusmodi autē unū quodq; horum sit: ex iis cognoscere possumus: quæ superius dicta sunt. **I**n beniuolentiam uero nostram iudices conciliabimus: & in aduersarios cōcitabimus: ex iis bñficiis ut etiam in deliberatioꝝ genere summam ostēdimus: quibus nos aut amici nostri ipsos a quibus iniuriam suscipimus ipsorumue necessarios seu iudices ipsos uel eos qui eis curæ sunt: siue afferimus: siue afficimus: siue sumus affecturi. **E**t si ipsis dixerimus nūc tps eē referēdarum pro susceptis bñficiis gratiæ. **E**t si eos in commiserationem si opus fuerit: adduxerimus. **H**oc autē eo faciemus quo nostram i auditores beniuolentiam demonstramus. **E**t q̄ indignes ob ea quæ male passi fuerimus: aut patimur: passuriue sumus: miseria præmimur: nisi hi nobis adiumento fuerint. **S**i uero nihil nobis absit: huiusmodi commemorabimus: quibus bonis priuati fuerimus: aut priuamur: aut priuabimur: ubi iudices nos neglexerint. **S**eu ut nunq̄ boni quippiam nacti fuerimus aut nascimur: aut nacturi sumus: nisi ab his auxilium meruerimus. **E**x his nāq; cōmiserationem nos dignos constituemus: & auditores nobis cōciliabimus. **A**dversarios uero calūniis circūuentos in inuidiam & odium apud auditores ex hōꝝ contrariis adducemus: cum ostenderimus ab his aut hōꝝ amicis auditores ipsos ipsorumue necessarios mali quippiam indigne passos aut pati aut passuros. **E**x huiusmodi. n. rebus ad odium & iram in aduersarios rapient. **S**i autem hæc fieri commode nequierint: ea in unū redigemus: quibus auditores i aduersarios ad inuidiam concitemus. **I**nuidia nāq; propinqua ē odio. **I**n his autem summam inuidebit. **S**i eos indigne fortunatos: & ab auditoribus animo alienos ostēderimus percurrētes q̄ multa bona iniuste passi fuerit: aut patiunt passuriue sunt. **A**ut q̄ nunquam nullius boni indigerit: uel idigent uel indigebunt: aut q̄ in nihil unq̄ mali inciderint: seu incidūt: sed incident: nisi nunc a iudicibus puniātur. **E**x his igit̄ rebus auditorum nobis animos ad beniuolentiam i cōclusionibus constituere & in aduersarios contra commouere poterimus. **E**x omnibus uero supradictis accusationes defensionescq; quā aptissime ordinabimus.

Querēdi autem spēs separatim quidem ipsa raro cōstituit: sed aliis speciebus commiscetur: & aduersus cōtradictiones maxime ē utilis. **V**erum tamen ne huius nos ordo lateat: si quando uel oratio uel uita hominum actio aut ciuitatis administratio quærenda contingeret. **I**tem etiam hac de parte summam percurram. **E**st igitur quærentibus eodem quasi modo exordiendum sicuti etiam calumnia circumuentos oportet

De quæstionis speciebus

docuimus. **Q**uare cum idoneas in principiis cās attulerimus: quibus id recte facere uideamur. Ita ad quarendum ueniemus. **C**ausæ autem congruēt in ciuilibus quidem conuētibus: quod aut cōtentiōe quadam quī potius ne auditores lateat id facimus. Demum quod nobis hi prius molesti fuerint. In priuatis uero uel inimicias uel paruas eorum qui queruntur cōsuetudines: uel i eos ip̄os beniuolentiam uel ut quæ agunt remittētes nō amplius hæc faciant p̄ferre oportebit. In publicis autē si legitimū & iustum & publicam utilitatem p̄feremus. **E**x his autē & his similibus exordio cōstituto ac singulis deiceps p̄positis aut dictis aut gestis aut cogitatis quæremus. **E**aq; demōstrabimus & iustis & legitimis & p̄uatis & publicis utilitatibus aduersari. **E**t omnia demum cōsiderabimus: si quo i loco ip̄a sibi uel moribus p̄borum hoīum officiisue dissentiūt. **S**ed ne i singulis enarrādis longiore utamur orōne: quo pluribus illustrium itudiorū aut regū aut uerborū aut cōsuetudinū res eorū quos quærimus aduersari ostēderimus: eo ip̄os obscuriores apud auditores constituemus. **O**pus ē autē nō tristi & acerbo quodam sed miti mansuetorūq; uultu quæramus. **H**oc enī modo uerisimiliores reddent apud auditores habitæ orōnes. **E**t oratores ipsi nullum de se relinquent insimulationi locum. **U**bi uero diligenter oīa quæsieris: atq; amplificaueris: orōnis exitū breui: iteratione terminabis. **E**t ut eorū quæ dicta fuerint: auditores reminiscant efficiēs. **H**as igitur species ubi hoc pacto constituerimus: pulcherrime ipsis uti poterimus. **P**eroratio antedictorū oīum p̄ enumerationē & amplificationē.

Opus est præterea: orādo & scribendo in id q̄ maxime enitamur elaboremusq;: ut pro rerum natura uerba accomodemus: & ita nosmetip̄os trita cōsuetudine his cūctis exerceamus: ut eorum usus nobis in promptu sit. **A**tq; ut ex arte quidem dicere possimus: tum in priuatis publicisq; disceptationibus: tum iis etiā in sermonibus: quos aduersus alios habuerimus: plurima hinc & artificiosissima adiumenta suscipiemus. **E**laborandum ē etiam: ut nō circa uerba orator dūtaxat: uerū etiam circa uitam quam antedictis speciebus exornet: atq; magnificet: suam diligētiam omnem studiumq; accommodet. **N**ā uitæ compositio & ad suadendum & ad boni & æqui uiri existimationē adipiscendum conducit plurimum. **P**rimū igit diuidendæ sunt secundum omnem disciplinæ distributionem quid primū quid secundum qd tertium quid quartum tractandū sit: demum ea tibi sunt præparanda: q̄ circa auditores attēdūtur: de q̄bus in exordiis docuimus. **E**nim uero beniuolentiam a persona tua captare poteris: si promissis iustas: & eosdem

Beniuolentia

amicos in omnem uitam tuare: neq; i aliis actionibus inconstans ee sed
 iisdem semper uti uideare. **Attenti** autem fient auditores: si iis in negociis
 uerferis: quæ & magna & honesta sunt multisq; conducant. ¶ Cum uero
 beniuolos auditores reddideris: ubi ad negociorum expositionem abs te
 deuentu est: quæcūq; propulsationem malorum: bonorū autem cōtinent
 exhibitionem facile apud illos admittunt: quæcūq; uero secus sunt reici
 unt. Sed pro celeri & apta & uerisimili narratione: hæc sunt tibi faciunda
Celeriter autem absolues: si non omnia uolueris simul agere: sed prius p
 mo & q; reliqui est deinceps. Dilucide uero: si nō statim relicta actione in
 alias res prius transferis: q̄ illam absolueris. **Verisimiliter** autem si nihil
 a tuo more alienū agas. Item si nō eosdem finxeris & inimicos tibi & ami
 cos ee. Ex his autem p̄bationibus eas assummemus: de quibus ita scien
 tiam ad præficienda negocia tenemus: ut eam aliis interpretari: & explica
 re possimus. ¶ De qbus aut scientiam non habemus: eas p ut sapius acci
 dere solent: assummemus. Tutissime nāq; in huiuscemodi rebus egeris: si
 consuetudinem sequi uolueris. In certamine uero cōtra aduersarios siq
 dem oratione cōtenditur ex iis quæ dicta sunt: nostram confirmationem
 faciemus. Sin uero cōtractibus hoc faciemus: si secundum leges & nō scri
 ptas & scriptas cū testibus q̄optimis ac tpe præfinito eos cōfecerimus. Ex
 cōclusionē uero eorū quæ dicta fuerint: reminisci auditores faciemus: si
 quæ gesta sunt: summati rursus dicimus. ¶ Ex iis autem quæ agimus: ita
 commonebimus: quādoq; eadem negocia uel similia prioribus tracte
 mus. **Beniuoli** aut nobis erūt auditores: si ea gesserimus: quibus aliqd be
 neficii suscepisse aut suscipe aut suscepturi uidebūtur. Magnas aut res ge
 remus: si ea negocia tractauerimus: q̄ multorū sint bonorū cā: hoc igit mō
 q̄ ad uitā ptinet: p̄panda sunt. Ex p̄ore aut istituto circa orōnē ē exercita
 tio adhibēda. **Sacrificia** uero uti p̄missum ē faciemus ad deos qdē pie: ad
 sumptus aut moderate ad spectacula uero splēdide: ad ciues aut utilit. Et
 aduersus imortalis qdē deos ea hebunt pie: si patrio more sacrificemus.
Ad sumptus aut moderate: si nō quæcūq; missa fuerit: ab iis q̄ sumptibus
 præfunt: consumant. **Ad** spectacula uero splēdide si magnifico sint appa
 ratu cōstituta. **Ad** ciues aut utiliter: si & equites & gratiores armaturæ pe
 dites belle instructi pompam celebrent. ¶ Quæ igitur hoc modo morta
 les in deos fecerint: pie certe fecerint. **Eos** autem amicos comparabimus:
 qui sint nobis moribus non dissimiles: & quibus eadem quæ etiam no
 bis cōducant: & quibus magnis in rebus communis nobiscum fortuna
 sit. **Talis**. n. amicitia prædurat maxime. **Socios** aut eos facere debemus: q̄
 & iustissimi sint: & nō mediocri: ualeāt potētia: & i p̄ximo hitēt: hostis aut
 eos faciemus: qui horum sint contrarii. **Suscipiendum** aut bellū in eos ē:
 q̄ iiii

Attenti**Beniuoli****Beniuoli**

Plebs

**Sapientia
Prudentia
Fortitudo
Temperantia
Iusticia**

qui repu. aut eius siue amicòs siue socios iniuria uiolare molunt. Præsidia autē habeamus oportet aut nra aut sociorū aut hospitum causa. **Et** pmo quidem nostra: demum sociorū: tertio uero hospitum. **De** tributis aut id quidē ē optimum: quod a priuatis prouentibus ac possessionibus p̄fici scit. **Secundum** uero a censibus. **Tertium** autem a pauperibus: qui sua corpora ministeriis præbēt. **Ab** opificibus autem arma: a locupletibus uero pecuniæ. **De** administratione autem reipu. popularis quidem principatus ē optimus: in quo leges optimatibus honores distribuit. **Plebs** uero neq; dandis priuat' suffragiis: neq; ferendis quidem sententiis. **Proxima** uero illa ē: in qua leges a ditioribus affici contumelia plebem non sinūt. **Pri**cipatus autem paucorum duo sunt genera: aut. n. est ex amicitia & societate quadam aut a censibus. **Nec** eē autem ē: socios faciamus: cum ciues minus ex sese potētes sunt: qui tum solum tum oppida tueantur: aut hostibus repugnent. **Est** autem societas omittenda: cum aut eam facere nō sit opus: aut focii longe a nobis distent: neq; potentes sint qui opportune adsint. **Ciuis** autem bonus ē: qui amicos ciuitati utilissimos comparat. **Inimicos** uero & paucissimos & infirmissimos quicq; sine ulla priuatorū bonorū publicatione prouentus comparat quamplurimos: & qui sese iustissimum præbēs eos in quæstionē agit: qui rerum pu. aliquid p̄ iniusticiam uiolat. **Largitionibus** uero utuntur omnes: aut quoniam aliqd̄ idē sperant commodorum: aut quo susceptorum beneficiorum gratiam referant. **Obsequunt'** autē omnes aut lucri aut honoris aut uoluptatis aut timoris gratia. **Commutationibus** uero utuntur omnes aut sponte aut iuite. **Omnes**. n. actiones aut uī aut suasionē aut fraude aut occasione p̄ficiunt'. **In** bello aut uincit' aut fortuna aut corporū multitudinē robustitate uel aut pecuniarū copia aut opportunitate locorū aut uirtute sociorum aut consilio & caliditate imperatoris. **Socios** uero derelinquēdos putant aut maiore utilitate aut belli solutione. **Iuste** autē agere est communis sequi utilitatis cōsuetudines parere legibus: priuatq; pacta seruare. **Conducit** autē corpori q̄dem bona habitudo & formæ dignitas aut uires & bona ualentudo. **Aio** uero Sapientia Prudentia Fortitudo Temperantia Iusticia: his aut utriusq; pecuniæ & amici. **Inutilia** uero sūt horū cōtraria. **Plurimum** uero utilitatis affert bonorū ciuium multitudo.

FINIS.

Francisci philelfi ex græco in latinum traductio Aristotelis Rhetoricæ ad Alexandrum regem: quæ quidem interpretatio facta est Florentiæ anno a natali christiano Millefimo quadringentesimo decio Kalendas Iulias

AD MAGNANI MVM ET ILLVSTRISSIMVM PRINCIPEM PHILIPPVM MARIAM ANGLVM INCLYTVM MEDIOLANENSI-
VMDV CEM.

Francisci philelfi præfatio in plutarchi cheronensis apophthegmata ad
Traianum Cæsarem.

1

ECTITANTI mihi nuper græce quædã princeps optie
nonnulla plutarchi cheronensis uolumina perdocti & in p-
mis sapiētis uiri: cum de moribus lucubrata grauissime: tum de aliis plerisque magnis ac præclaris rebus ornatissime elegatissimeque perscripta ad manus incidunt. Quæ
dum singula incredibili quadam cupiditate pcurro: ille haud quæquid intèpe-
stine se liber offert: q de apophthegmatis ad Traianū Cæsarem iscriptus
ē. Hūc accuratius et atq; et cum mecū ipse cōsidero: res sane digna uisā ē:
quæ & a Plutarcho illustri eruditissimoque philosopho emanaret: & Traia-
no ipsi dedicaret. Fuit. n. Traianus eiusmodi pfecto & uir & imperator: q
cum oī atiquitate ita de uniuersa uirtutis laude cōtēderet: ut nihil ad de-
cus ei: nihil ad gloriā defuerit. Nam sapia quæ una tum aī magnitudinē
tum iusticiam ipam complexa ē: quæque humanos casus oīs infra se hēt: ita
diuinus ille princeps uiguit: ita excelluit: ita mortales reliquos lōgissime an-
teiuit: ut qcquid ageret: cotinuo ex oī parte pfecte ageret. Quare cum itel-
ligeret uim dicēdi eam rem eē: quæ cæteris aīantibus maxie præstaremus
hāc uehemēter sectatus ē: & coluit plurimum. Viros prudētia & oīone in
signis quoscūque uel apud nros uel apud græcos offendisset: & honoribus
psecutus ē omnes: & familiaritate sibi cōsuetudineque deuinxit: Nō. n. erat
ignarus: & q eēt uirtutis pimum: & optimoque principum nomē p eloquen-
tissimos uiros sempiternū fieri. Cum ergo apud Traianū coniunctissime
plutarchus uiueret: munus pgratum illi & putile cæteris se facturū existi-
mauit: si quæ magna cura & idustria collegisset: apophthegmata eius no-
mini dedicasset. Apophthegmata uero ipsa quæ plerique nri dicteria non-
nulli dicta noīarunt: sunt breues oīones argutiorē sensum aliquem fa-
cetiorēque continentes. Sum his qdem mirifice delectatus: non modo q
dicacitates liberū dignas hoīe suauissimosque sales præse ferrent: uerū etiā
quoniam mirabilem quandam & huberem ac uariam grauitatem sinia-
rum ad oēm oīonem augendam atq; exornādā adhibitura porrectura
q uidebant. Nihil est. n. ut ita dixerim: humanis in actionibus uasre calli-
de pudice continēter generose cōstanter benigne liberaliter innocenter i-
tegre amice: nihil deniq; magnifice nihil sapienter nihil cum uirtute &

Plutarchus

Traianus cæ
sar eius luntEloquium ad
pennumApophtheg-
mata dicta
Dicteria

mos apud psus
de domo offendi

laude dictū factumue: q̄ nō inde exēplū uenari queat. Quātū uerō & de-
oris & dignitatis ad oēm & orōnem & uitæ cultū afferre soleat exēplorū
uis: nō ē dicēdi locus presertim cū patet id qdē: & i prōptu ē oibus. Placuit
igit̄ prāstātissime princeps cū otiosus essem: huiusmodi apophthegmata i
latinū uertere: idq̄ nō modo ut pdessem nris: sed eo ēt libētius quo te tibi
oñderem: idēst ut mea lucubratiōe itelligeres: quæ psape ipse dicēdo am-
plexeris: ista apud pbatissimos & clarissimos uiros quosq̄ pbatissima sē
per laudatissimāq̄ extitisse. Affirmāt. n. qbus frui licuit aditu ac sermone
tuo: ea te singulis ppe dictis sniāq̄ & crebrite & pōdere & comitate uti:
qua prāceteris hoibus lycurgus ille lacedæmoniūq̄ oēs aptissime usi per-
hibent. Tu uero regibus ipsis plane munificētior imitaberis hoc loci: si ui-
debit: psage reges. Mos. n. fuerat: q uel in hāc usq̄ seruāt atātē: ut q adire
p re quapiā reges istituisent: ea deferret: ad illos dona: quæ offerētū ob-
seruatiam atq̄ pietatē declaratura iudicassent. At illi eo pacto q̄ offerēbā-
tur suscipiebāt: ut nō auari nō cupidi odyssiorē more principū sed humāi
sed bñfici sed iure optimo regia & maiestate & splēdore p̄diti cēserentur.
Nā lōge maiora q̄ accepissent munera: illustrioraq̄ referebāt. Itaq̄ cū hoc
simul qcquid ē munusculi: obtuli aīum tibi meū. Sigd mihi fuisset maius
id ēt q̄libētissime obtulissēm. Tu aut noli argentū mihi: noli auri qcq̄
referas. Nā ut es excelsio atq̄ iuncto aīo: q̄ hāc oīa despicias: & p nihilo pu-
tes: cū antea sapenūmero tū nuprime his maximis & potētissimis regibus
ac ducibus liberādis ul' āplificādis potius nō obscure declarasti: quos me-
morabili illa iauditaq̄ uictoria maritimi unius ac terrestis prālii caietā-
ni captiuos habueras. Quid igit̄ p mea erga te fide a me poscit? maius
qddā mediū fidius multoq̄ prāclarius: ut æquo aīo feras: te ipsum amē:
te colā: te admitet. Id si feceris: nihil pr̄sus mea sniā ad splēdidissimā tuā
ime munificētiā cumulū acceſſerit. Interim apophthegmata ipsa cū p in-
gētis ac fere ifinitas occupatiōes tuas molesq̄ licuerit: cognosces: ubi p̄spi-
cue iuenies cū apud grācos & barbaros tū ēt apud nros: qcquid in oī pbi-
tatis ac p̄statiā genere aut fieri: aut dici: aut cogitari memoria dignū que-
rit. Ego si te his delectari aīaduero: ppediem alia subnectā.
Plutarchi cheronensis apophthegmata ad Traianum Cæsarem.

pua muen
te uig no
spontenda
Artaxerxes rex
persarum.
Traianus caesar

Quam Artaxerxi psage regi o maxie iperator Caesar traiane
obeq̄tati oli obuiā factus oparius q̄spiam ac rudis hō: cui
aliud nihil ēt: aquā utraq̄ manu p̄ximo haustā flumie
obtulisset: iucūdus ille subridēsq̄ suscepit: q̄ppe q non rei
quæ dabat: ul' iopia ul' usu sed alacri dātis uolūtate grām
metiret. Existimabat ēt eū q benigne parua prōpteq̄ acciperet: nō regali
minus humanocq̄ fungi munere: q̄ si magna elargiret. At lycurgus tenu

issima spartæ sacrificia statuit: quò ex pñtibz rebus venerari deos imor-
 talis expedite facileq; possent. Qua ipse quoq; ductus snia uenua tibi do-
 na hospitaliaq; munuscula cōcēp; philosophiæ pñcias offerro hisce com-
 mētariis. Quæ si quā aut ad morū disciplinā: aut ad cognitiōē īperitātis
p rōne electiōis: quæ dicēdo magis quā agēdo patet: si quā inquā affinita
tē hñt una cū offerētis affectiōe suscipe atq; utere. Quāq; uitæ quoq; illoz
 facta simul ac dicta historia hæc cōplectit: q siue duces siue legūlatores si-
 ue īperatores: cū apud romāos: tū apud græcos maxie claruerunt. Atq; res
 gestæ fortunā plerūq; admixtā hñt: sed quæ īter obeūda negotia quæ ī ad-
uerlis quæ secūdis ī rebus dicta rñsa negata affirmataq; sunt: ueluti qbus
dā ī speculis pspicue cuiusq; ondunt mētē. Proinde Syranes ille pñes admi-
 rātibz qbusdā cur fieret: ut prudētibus eius uerbis res nequaq; responde-
 rēt: uerboz īquit ī sese ius ēē: at rerū ī fortuna & rege. Nēpe illic res: quæ di-
 ctis uiroz cōsonāt: ut libēter edificātur: facile prætāt: hic aut uel sola ipsa
 uerba quæ ueluti quædā uitæ morūq; indicia atq; sāmīnaria collegimus
 haud intēpestiua tibi cōferatq; fore cēleo: siq; dē pñmultos uiros: q memo-
 ratu digni extitissent: breui inspexeris.

Lycnrgus

*Ex dicto qd
 pñmulus*

Syrānes

¶ Exempla externa. 8

Persæ amāt hoies adūco naso: quoniā Cyrus hac potissimū for-
 ma reges eē delectaret. Aiebat. n. aut cyrus eos: q sibi bona nol-
 lēt: cogi ut aliis paretēt: atq; expedirēt. Quodq; neminē deceret
 īperare: q subditis nō eēt melior. Cū uero & montuosa pñsæ regio aspāq;
 eēt: uellētq; pñpterea cāpestre ac mollē capere: ne id qd ē passus īquies &
 plātaz sāmīna & hominū mores atq; ingenia regionum quoq; simili-
 tudinem trahere.

**Persæ
 Cyrus rex**

Darius Xerxis pñ cū de suis laudibus pñdicaret: aiebat & ī præliis sese
 & piculosis aduerfūq; ī rebus prudētiorē fieri. Idē cū tributa subdi-
 tis īpasset: puñciæ pñfectos accersuit: & an tributa grauiā essent: iterro-
 gauit. Quibus rñdētibus ea mediocritē hēre iussit: dimidiū qsq; solueret.
 Cū aut pñnicū malū qdā & id qdē magnū apuisset. qñtī cuidā qd nā tñ
 hēre uellet: qta eēt granoz mltitudo. Zopyros sese uelle rñdit. Erat at Zo-
 pyrus uir tūpbus: tū amicus. Qui ubi sese īpē cecidisset: naremq; & aures
 obrūcasset: & ita creditus babyliōius fefelisset: ac dario tradidisset urbem
 sepe dicebat darius lōge Zopyrū malle ītegrū q centū capere babilonas.

**Darius rex
 Xerxes rex**

Zopyrus

Semiramis qd sibi sepulchrū cōstruxerat: īscrispsit lris. Quicunq; rex
 pecūniis idiguerit: patefacto monumēto quot uoluerit accipito. Itaq;
 Darius sublato lapide pecuniæ nihil īuenit: sed alias repperit lras: q hæc
 dicerēt ni malus uir eēs ac nūmis īsatiābil: cadauez loculos nō moneres.

**Babilon
 Semiramis
 Darius rex
 Xerxes rex**

Alexes darii filius Arimēni fratri q ex agro bactriano de regni succes-
 sione secum decertaturus descēderat dōa misit: iussitq; deferētibus

Arimenes
Babylonii

leg. leg.

Speculatores

Artaxerxes

*Arrian ad
de b. p. 10*

Satibarzanes

Cyrus

*2. m. for
n. p. 10*

Artaxerxes

alio ass. 10

*Arrian pau
pend. 10. p. 10*

Parysatis

Cyrus rex

Artaxerxes

rex

Orontes

*Regi an
pleo vid. 10*

illi dicerent hisce te in pntia honorat xerxes frater. At si rex designatus fu
erit: eris oium apud se maximus. Cum uero declaratus rex eet: & eum ari
menes continuo adorauit: ac diadema imposuit: & arimeni xerxes secun
dum dignitatis gradum post se dedit. Babylonii aut qm defecissent: ira
tus potitusq; uictoria ipauit: arma ne ferrent: sed psallerent: tibia uterent
scorta alerent: caupōicæ idulgeret: ac sinuosis tunichis iduerent. Vani
bus aut caricis q portarent ex attica: aiebat futuræ: ne prius uelceret: q
illas ferret: solo potitus foret. Idē quos in castris speculatores græcos dep
hendisset: nullo supplicio affecit: qn ubi iussisset: ut audacter iduerentur
exercitum libere dimisit.

beneficio

Artaxerxes xerxis filius cognomento longimanus qm manū alte
ram hret longiorē: aiebat beneficiū addere: longe magis regale eē
q auferre. **P**rimus aut iussit: qui & possent: & uellet uenatores iactu ini
tio uterent. **P**rimus etiam iis supplicium statuit: qui circa imperii disci
plinam deliquissent: ut p cædendo corpore exuti uestibus caderentur: de
positaq; tiara uellerent. **S**atibarzane aut cubiculario iniusti quiddā ab
eo petente: ubi non obscure didicisset triginta millibus daricis ab illo id
fieri: quæstori ipauit: totidē daricos ad se portaret: quos illi tradens accipe
iq̃t Satibarzane. **H**os. n. cum tibi dederō: paupior certe futurus non sum:
at si tibi q petieras: fecero: iniustior.

Cyrus iunior cū lacædemonios ut secum societatem facerēt: horta
retur: dicebat cor sibi lōge grauius esse q fratri: quodq; & plus me
ri q ille biberet: & melius ferret: & ut ille uix in uenationibus equis insiste
ret: at difficilioribus in rebus ne in folio quidem. **H**ortabat aut: uiros ad
se mitterent: monēs ac pollicēs peditibus equos se datuq; equitibus uero
bigas: uicos aut quibus p̃dia essent: at eos q uicos possiderēt: factuq; se ut
biū dñs. Argēti uero & auri nō nume: sed pōdus iis fore.

Artaxerxes huius frat cognomēto memō nō adeuntibus mō sed
obsequēte benignūq; p̃stabat: neq; ēt legitimæ uxori iusserat: regii
currus aulea undiq; tolleret: quo idigētibus i itinere aditus pateret. **P**au
pe aut hoīe malū igētis magnitudinis ei offerēte: iucūde suscepit: p solem
iq̃es: hic his mihi uidet: quē urbē quoq; ex pua magnā reddere posse exi
stimē. Cū uero aliqn fugiēs cōmeatu ipedimētisq; direptis ficcis ficis ue
lceret ac pane ordeaceo: euiusmodi inq̃t uoluptatis rudis erā.

Parysatis cyris & artaxerxis mī iubebat: q rex appate q̃ppia & ipio
se dicturus eet: uerbis grauissimis atq; ornatissimis uteret.

Orontes regis artaxerxis gener cum ob iram in ignominiam exci
disset: contemptuq; esset: inquit quēadmodum computatorum di
giti nunc decies millenarios numeros nunc unarios quēut ponere eodē

1. amara. 10. 10

quocq; modo regū amicos posse qñq; totū quādoq; minimū. *ut maledicās Alexandro*

Minno q contra Alexandrū pro rege dario bellū gerreret: quendā qui sub se merēs multa de Alexandro maledice petulāterq; loqueret: ubi lancea percussisset: ego te iquit alo: ut pugnes: non ut maledicas Alexandro.

Mennōn
Darius
Alexāder rex
Reges ægyptiorum

Agyptiorū reges pro sui ipsorū lege adiurabāt iudices: ne qd p iuriā aliquādo iudicārēt: si reges id ēt ipsi impāssent.

Poltis rex thracū cū i troiano bello & a troiāis eum: & ab Acheis legati simul adiūssent: uissit: ut helenā redderet: dualq; a se pulchras mulieres alexāder acciperet.

Poltis rex
Helena

Teres Sitalci p̄ dicere cōsueuit cū otiosus esset: neq; rei militari opam daret: nihilo se sua finia agasōnibus p̄stare.

Teres
Sitalcus
Cotys

Cotys pardā largiēti: leonē ipse cōtra largitus ē. Cumq; natura excādescere: & i eos q in mīsteriis deliq̄ssent: aiāduerteret grauius: ubi ab peregrino uasa fictilia deportata forēt cū & fragilia & tenuia tum ēt apte atq; magnifice laborata cēlata tornataq; politillime: pegrino quidē illi dedit dona: at uasa cōstegit omia: ne p iram ut ait: amariū illos plecteret: qui ea confregissent.

*Sansu me
alioque lq*

Idathyrus rex scytgæ aduersus quē traieciisset darius: suasit ionum tyrānis: ut soluto Istri iugo effugerēt: ac sese in libertatē uēdicarēt. Quod cū ob suam in dariū fidē facere nolūssent: mācipia frugi māsueta minimeq; fugitiua appellabat. *ad fidem spectans*

Idathyrus rex
Darius

Treas ad Philippū scribēs ait: tu qdem macedōibus iperitas hoībus iis: q bellādī pitiā didicerūt: ego aut scythīs: qui aduersus famē & sitim pugnare possunt. Idē cū equū pecteret: philippi legatos itērogauit: nū hoc philippus faceret. Is menia uero quē captiuū egerat tибicinē optimū tibia uti iussit: admirātibus aut reliq; iurauit æq̄stem hīnitū auditu sibi iucūdiorem esse. *ad uerbum exemplū*

Ateas rex
Philippus rex
Scythæ

Scilurus cū relictis maribus filiis octoginta diē esset obiturus: hastiliū fascē cuiq; obtēdēs ut illū cōfringerēt: iubebat. Id aut singulis se posse negātibus: ipse singillatim educta hastilia oia facile cōstegit: ita docēs illos ubi una eē pseuerarent: firmos ac potētis fore: ibecillos aut si separarent: ac dissiderent.

Scilurus

Elo tyrānus quo tēpore carthaginēses ad Imerā debellauit pacē cū iis acturus: coegit: fœderibus iscriberēt fore: ut ēt filii a p̄stādis Saturno sacrificiis q̄scerēt. Educebat p̄trea syracusanos p sepe: pinde atq; ad militiā plātatiōisq; munus: quo & ager melior cultu redderet: & ne ipi p potiū deteriores fierēt. Idē cū ob petitas pecūias ciues tumultuarēt: eo se pacto petere pecunias dixit: ut eas restitueret: quas ēt

*vid. p̄le &
p̄p̄io apud
mulerum max
imū d. 13.
vii c. m.*
Selo
Carthaginēses
Imera
Saturnus
Syracusanū

Lyra

post bellū restituit. Cū uero i cōiunio lyra circūferret: tēpantibus deiceps & cōtinētibus reliqs: ipse equū adduci iussit: quē leuiter facileq; isiluit.

Hiero tyrānus

Gelon

*gr. vauclatō
Senera*

Siphacō m. l. e.

Xenophanes

Homerus

Epicharmus

Hiero post Gelonē tyrānus eorū neminē: q; liberius eum licētiusq; adirēt: itēpestinū dicebat eē. Qui autē secretū uerbū occultūq; efferret: iniuria afficere ēt illos existimabat: ad quos efferret. Odi mus. n. nō efferētis modo uerū etiā audiētis: quā noluimus. Obiurgatus autē a quodā q; sibi os foeteret: suā id uxori crimini dabat: utpote quā nīhil unq; hac de re dixisset. At illa ait: existimabā. n. uiros oīs ita olere. Xenophani uero colophonio diētātī uix se alere duos seruos: respōdit: at ho-

Dionysius se

nior

Dionysius senior cū sorte cōcionatōres p' līax ordine traherēt: ubi. d. līa forti ipsi obuēnisset: ad eū q; dixisset: deliras dionysi: dñabimur ergo rñdit. Atq; ubi cōcionē hūisset: cōtinuo a syracū

Syracufani

sanis p'tor designatus ē. Sed posteaq; i tyrānidis initio obsideret: isurgenti bus aduersus eū ciuibus amici cōsulebāt: nī uellet supatus captusq; mortē dare. magistratū imperiūq; deponeret. At ille bouē a quōquo iugulatū cō festimq; plapsum ituēs: deide nō iniucūdū ac triste ē: inq; nos metu mor tis quā adeo breuis est: tm̄ ac tale imperiū deserere. Idē cū filiū cui p'cipa tū erat relicturus: accepisset: genū uiri cōiugē uitiasse: illū iracūde iterro gavit: siq; huiusmodi a se ppetratū nosset: Adolescēte autē rñdente tu. n. nō hūisti p'ēm tyrānū. Nec tu: iquit: hēbis filiū: nī hac ppetrare desieris.

Bos

Coquus

*p'ueni uia a
philoe ad stelau
facit p'p'ri:*

Syracufani

Itē cū ad eū igressus uidisset ingentē poculorū aureorū argēteorūq; multi tudinē: exclamās: inq; tyrannus i te nō est: q; a tāta poculorū: quā a mē ac cīpis: copia amicū tibi neminē cōpararis. Pecunias autē a Syracufanis exi gēs atq; illos deide: intuēs queri p'cari ac dicere: pecuniarū sibi adesse nihil ut alias soluerēt: iussit & id bis terue effecit. Sed ubi pluris iperasset: & eos ridere: ac isoro circūuentis cauillari audisset: ut qescerēt: iussit: nūc. n. nihil hnt: qñ qdem nos despiciūt. Matri uero quā etate cōfecta ēēt: uelletq; tū nubere: ait ciuitatis legibus uim posse asserri: naturā autē haud posse. At

*vis loq; p'p'ri
aut nō uat*

Dionysius

q; cū reliquos fontes atq; malefactores grauissimis suppliciis plecteret: ue stiū furibus cognoscebat: quo syracufani carnis atq; ebrietatibus: qbus inuicē utebant: abstinerēt. Itē cū pegrinus qdam diceret se illi p'uatim elo cuturū: quo pacto isidiātis p'ranosceret ut eloqueret: iussit. Cū uero is dio nyssiū adisset: dixissetq; da mihi talētū: quo isidiātū signa audisse uidere dedit id qdē ea audisse simulās & ita homis doctrinā admirabat. Itē i terrogāti an esset otiosus: nunq; mihi hoc inq; accidat. At cum accepisset duos adolescētes multa de se de suaq; tyrānide petulāter malediceq; lo cutos iter potādū: utrūq; ad carnā inuitauit. Quorū cum alterq; ebriose mī

*om̄ uia q;
imprudēti
aliqui p'p'ri*

ta contumeliosq; delirantē: alterum raro moderate asseruatq; bibentē intueret: illū quidē dimisit: utpote q natura eēt cōtumeliosus: & ob ebrietatē maledixisset: hūc autē e medio iustulit: quippe q dedita opa ut & mali uolus & hostis idē ppetrasset. ¶ Accusantibus uero qbusdā hominē a se honorari & ad dignitatē puehi: qui & improbus foret & molestus ciuibus. At uolo iquē eum eē quē magis q me oderint. ¶ Atq; ubi Corinthiōz legati munera: quā iis dederat: non accipent pp legē quā legatos non sine

*hēre se odio
sorem*

*Corinthiōz le
gati. B. p. an
et a tyranno
uoluerunt*

ret a principe munera cape: graūē eos rem facit inquit: qui q solum bo- ni tyrannides hēnt: tollerēt: docerētq; et bñficiū tyranni formidandum eē. ¶ Cum ēt apud se icrebruiisset cuidam ex ciuibus auxz domi defossum eē: iussit: ad se deferre. ¶ Sed ubi uir ille pua quadam surrepta pñcula i ali- am urbē transmigrasset: atq; pñdium emisisset: eo accersito ut oē id auri re- cipet iussit: quo i opera uteretur: neque āpius qd utile eēt: inutile faceret.

*ut nō dñl
faciendū*

A T iunior dionysius dicebat multos alere sophistas: non q illos admiraret: sed quoniam p illos admirationi eē uellet. ¶ Polyxe- no autē dialectico affirmante eum se uerbis iprobatuz: at ego inquit fbus te iprobo: quippe qui tuis fliētis me meaq; obseruas. ¶ Eiectus autē ex tyrānide cū interrogaret: qd tibi Plato ac philosophia pfuit: rñdit: ut æquo aio facileq; ferrē huiusmodi fortunā mutabilitatē. ¶ Interrogatus quoq; quonāmōdo factum sit: ut cū eius pñ & paup & puatus syracūsāos in suam dicionē uēdicasset: ipse & tyrāuus & tyrāni filius amiserit. At pñ i quit cum popularis dñatus odio eēt: res inuasit: ego uero cum tyrānis in inuidia eēt. ¶ Verum cum ab alio idē rogaret. Pater inquit suam mihi ty- rannida reliquit non fortunam. *Commun pro gūno datur*

*Dionysius iu-
nior. p. hē p f
Sophistaz. m. d.
Polyxenus
Plato*

Syracusani

A Gathocles figuli fuit filius: qui sciciliāz dominatum adeptus rex q; appellatus scicilia pocula consueuit intet aurea ponere: eaq; iunioribus oñdens dicere. Ego cū huiusmodi aurea pocula cō- luessem: in pñtia q; diligētiā ac fortitudinē studuerim hęc facio. Insup cum urbē obsideret: & qdam e mēenibus p conuiciū dicerēt. o figule quo pacto stipēdium solues: mansuete is atq; iurridēs ait: cum hanc Urbē coe- pero. Cum autē uiribus in suam egisset dicionē: captiuos uanūdabat inq; ens: si conuicio me rursus affeceretis: quærar apud dños uños. Uthacesius uero eius nautas accusantibus q; insulam adorti pecora aliqua abstuliss- sent. At uester rex inqt: cum ad nos isset: non modo pecore ablato uerū excacato pastore abiit. *pocula monendū q; amicos cauere rñdū*

*Agathocles
rex
Sicilia
Conuiciū*

D Ion q dionysii exegit ex tyrānide: cū calippū: cui omiū uni & hospitū & amicorū maxie fideret: insidias sibi tēdere accepisset: eū arguere passus nō ē: mori iquies lōgē prāstare q uiuere ubi nō hostes solū sed et amicos cauere oportuerit.

Uthacesii

Dion

Archelaus
Scyphus

in loqrem

Euripides

Agathon *dele*

nulli mirand

Thimotheus

in amodo

Archelaus

was in idem

quid debent

Philippus rex

Alexander

Theophrastus

Athenienses

Fortuna *no*

Græci

paua gra

maledici

Smicythus

Nicanor *paua*

Philippus *mico*

Athenienses

Conuicium

Macedones

Philippus rex

Clauicula

Medicus

Amphoterus

Craterus

Archelaus cū in potu familiaris petulantior quidam aureum scyphū ab eo peteret: illū ut euripidi traderet: iussit puero Admirante aut hoie. **T**u enī inq̃t: qui petas: at hic q̃ accipiat: dignus ē uel nō petens. Cū aut a loquaciore tonsore interrogaret: quonam modo te tondeo: tacens inquit. **I**tem cum euripides pulchrū agathonē iam pubescentē ī conuiuio cōplecteret: atq; suauia ret: ad amicos cōuersus ait: nulla uos admiratio capiat: pulchrorū enim etiam autūnus pulcher est. **P**raterea cum Timotheus citharedus qm̃ pauciora accepisset: quā sperarat: palam eum accusaret: & hāc aliqū particulam concinens: at tu terræ filiū argentū laudas: in illum sniam detorqueret: cōciune ī eū retorfit Archelaus. Tu autē flagittas. **E**t cū quidam aqua eū inspersisset: irritatus aduersus hoīem ab amicis. At nō me insperfit: inq̃t: sed illū: quē esse existimauit. **P**hilippum Alexandri patrem Theophrastus tradit non solum genere & dignitate regina sed etiā fortuna & moribus maiorem ceteris regibus moderationēq; extitisse. **I**s atheniēses beatos esse prædica- bat: quippe q̃ singulis annis decem cum imperio prætores: quos delige- rent: iuenerent: cū ipse in multis annis unū solum imperatorem inuenerit parmenionem. **I**nsup cum multæ res ex sententia clarissimeq; gestæ uno die ei nūciarentur: o fortuna inq̃t: paucū aliqd mihi mali pro tantis talibus q; bonis facito. **I**dem cum post deuictos græcos nōnulli consulerēt præ- fidiis urbes cōtineret: rōdit malle frugi se longum tempus q̃ herum bre- ue appellari. **A**tq; amicis iubentibus ut maledicum & conuicatorē quen- dam expelleret: id facturum se negauit ne inter pluris circūniēs maledice- ret. **E**t Smicytho Nicanora insimulante q̃ assidue philippum maledictis laceraret: amicisq; suadentibus accersendum illū ac plectendum esse: ue- rum Nicanor inquit nō est macedonum nequissimus. **I**taq; consideran- dum ē neqd aduersus nos agat. **A**tq; ubi nouit Nicanora inopia uaghe- menter affligi: & a se neglectū: imperauit largitionis quiddā ei dari. **R**ur- susq; cum smicythus diceret mirificas de eo apud omnis laudes Nicanora idē esse prædicare: uidetis ne: inq̃t: in nobis esse & uituperari & lauda- ri? **A**theniēsiū uero factionum ducibus gratias habere se dicebat: qui suis cōuitiis meliorem ipsum facerent cum uerbis tum etiam moribus: enitor enī eos & uerbis simul & rebus mendacii arguere. **A**t cum athe- niēses quotquot ad charoniam captos gratis dimississet suos amictus stra- taq; reposcerēt: ob idq; macedonas accusarent: furridēs philippus inquit: nōne uestra sentētia Atheniēses putāt in talorum se ludo a nobis uictos. **C**um aut ei bellanti clauicula fracta esset: & medicus qui eum curabat: quottidie prorsus aliquid peteret: & sume inquit: quot uolueris non cla- uem habes. **P**raterea cum duos frēs Amphoterum & Craterum itueret

& Craterum quidem tum acutū tum strenuum. Amphoterū uero hebetē ac stultum: dicere solitus ē Craterū amphoterū esse. Amphoterus autem utrūq; significat: ad amphoterū esse neutrū. ¶ Eos autē qui consulebant amarius esse utendū Atheniensibus: insanire dicebat: qui hoīem qui ad gloriā oīa agendo patiendūq; referret: gloriæ theatrū iuberent abicere. Cūq; duos improbos flagitiososq; iudicaret: sententiā tulit: ut alter e macedonia fugeret: alter ut illū insequeret. ¶ Et cum ī bono agro castra foret positurus: audiretq; illic pabulū iumentis nō esse: cuiusmodi īquit: nostra ē uita: si ad asinorū commodum nobis uiuendū est? Atq; cum munatissimū castellū quoddā capere uelle: ubi exploratores retulissent quādifficilissimum eē & nullo modo capi posse: rogauit: an ita esse: difficile: quo ne asinus quidem auro honoratus quiret accedere? ¶ Atq; cū laschenis olynthii milites quererentur: molestissimēq; ferrēt: quod a philippi militibus proditores p contumeliā uocarent īeptos inq; macedonas natura esse & agrestis: q; scapham etiam scapham dicerent. ¶ Filium uero admonebat macedonibus blande atq; gratiose utendum se prastaret: quo sibi multitudinis uires compararet: donec alio rege humanū esse licebat. ¶ Consulebat quoq;: ut qui ī ciuitatibus uiuibus prastaret: & bonos uiros amicos sibi cōparet & malos: deīde alteris uteretur: alteris abuteretur. Idem philo thebano & benefico & hospiti p id tēporis: quo thebis degebat obses: cū nullum a se postea munus uellet accipere ait: noli me: quāso: hac pua re prastātia uincendi: siquidem beneficio gratiaq; supas. ¶ Multos autē quos bello ceperat: eos uenūdans sublata impeditaq; tunica sedebat nequaq; decore. Itaq; unus ex iis qui uenūdabant: clamauit: ignosce mihi philippe. Nam a patre amicitia mihi tecū est. Interrogāte autē Philippo unde homo amicus es & quomodo: ait ppius accedens tibi eloquar. ¶ Ut autē ppius factus ē: parump inferius chlamyda demitte: ita. n. ineptus sedes. At philippus istum ait dimitte: nam q; uero beniuolus atq; amicus esset: latebat me. Præterea cum ab hospite quodam ad cānam iuitatus: mītos quos obuios habuisset: adduceret: uideretq; hospitem turbatum: nō eīm sufficiebant: quæ parata erāt: singulis amicis commonefactis: ut placēt locū relinquerent iubebat. Si uero ita esse putantes expectantesq; comede bant haud multum atq; oībus hoc pacto latis fuit. ¶ Hipparchi autē euboi ci mortem non obscure moleste tulit. ¶ Dicēte autē quodā attamen tempestiue ille ac mature mortuus est sibi quidem respondit: mihi quidē cele riter. Prius enī diem obiit: quam a me dignam amicitia nostra grām rece perit. ¶ Rursus cum accepisset Alexandrum queri: ac ei crimini dare q; si lios ex pluribus susciperet mulieribus: proīde inquit quādo quidē mul tos habes regni amulos: dato operam: ut & honestus & probus fias: quo

Athenienses

Macedonia

Exploratores
AsinusPhilippus rex
Proditores
Scapha
MacedonesPhilo
Theba

Philippus

Hipparchus
atq; philo
p. d. d. d.

Alexāder

Aristoteles
Philosophia
Antipater

Machetas

Harpalus
*ne erumie in q
dgo pte mltam
sub ipso*
Peloponneses

Antipater
Græci
Parmenio
Philippus
Psaltes
Olympias
Demarathus

Græci

Anus
Philippus rex
*Age m drian
no d fante*

Alexander

Olympiaci lu
di

nōn mea sed tua grā regnū adipiscaris. ¶ Eundēq; iubebat ut & Aristote-
lē obseruaret: philosophiāq; studeret: neq; multa huiusmodi agas: quā
egisset me poenitet. ¶ Cum itē ex Antipatri amicis quēdā iudicum nume-
ro ascripsisset: posteaq; & barbā sibi & capillum ificere certo sensisset ho-
minem remouit: iquiens qui in pilis fidus nō foret: eū non esse dignum
existimādum: q; fidem in rebus seruaret. ¶ Machetæ uero cuiusdam cām
iudicans qm̄ esset somnolētus: minus accurate q; iuris foret: attēdebat: p-
ide aduersus eum sententiam tulit. ¶ Illo autem reclamante prouocare
se iudicium iratus philippus ad quē inquit: & machetas ad teipsum rex
subdidit: si uigilans quidem attēdensq; audieris. Surrexit tunc Philippus
ubi uero magis ad se redisset: nossetq; iniuria machetā affectum: iudici-
um quidem nō rescidit: ac æstimationē litis ipse persoluit. Item cum har-
palus rogaret: ut Crateta gentilem ac familiarem suū qui esset iniuriarū
accusatus: iudicio liberaret: ne in cōuitio foret: ac nihilo tamē minus mul-
ctam solueret: melius ē inquit hunc ipm̄ q; nos huius cā in infamia esse.

¶ Ad hęc grauitur amicis & inique ferentibus peloponneses beneficiis
affectos i olympiis aduersus eum isusurrare atq; obstrepe turpiter. Quid
igit inquit: si male afficiant. ¶ At cum plusculum tpis militiæ somno in-
dulxisset: deinde ubi surrexit: tuto inquit dormiebam: Antipater enim
uigilabat. ¶ Rursus cū interdiu is dormiret: & græci qui ad fores conue-
nerant: grauitur id ferrent: atq; incusarent. Parmenio ne admiremini ait:
si nunc Philippus dormit: nam cū uos dormiretis: hic uigilabat. ¶ Cū ue-
ro psaltē quendam uellet inter cānādum emēdare: ac de pulsandis chor-
dis differere: ait psaltes: supi id abs te mali rex auertant: ut hęc quam ego
melius ipse teneas. ¶ At cū per id tpis quo i olympiada uxorem & i Alexā-
drum filium erat iratus: Demarathus chorinthius ad se uenisset: quā-
siuit quo pacto iuicem græci haberent: demarathus autem ualde pfecto
inquit: græcorū cōcordia tibi curā est: quando qdē necessarii atq; ppiq;ssi
mi affecti adeo in te sunt. Quod cū ille cōsiderasset: deposuit iram: & eis
reconciliatus ē. ¶ Anus uero paupcula cū rogaret: ut suā cām iudicaret:
eētq; sæpe ipportunior. Philippus ait ociosum se nō eē. Tunc anus uocife-
rās igit: ac regē te noli. Ille aut uerbū admiratus: nō illā mō sed alias quoq;
continuo audiuit.

¶ Alexander adhuc pueris quā pspē philippus multa ac pclare ge-
reret: minime lætabatur: sed ad sodales conuersus pueros dicebat
ac mihi pater nihil relinquet. Respondentibus aut pueris: ille tibi hęc cō-
parat. ¶ Verum qd prodest: inquit: si multa sint nobis: cum agamus nihil
Idem cū & læuitate corporis & pedū uelocitate plurimum ualeret: hor-
tatus a patre ut in olympiacis ludis stadium curreret: ait facerem id qdē

si cum regibus certamē mihi futurum. ¶ In multam uerō noctem cū ad eū puella: quo quiesceret: adducta foret: interrogauit: quid tam sero? Illa at ridente: expectaui enim quoad uir cubare: grauius i seruos animaduertit: qm̄ quantum in illis fuerat: adulteriū sere perpetrasset. ¶ Atqui cū diis immortalibus largius odores sacrificaret: leonides, pedagogus quo pūte persape thus arriperet: sic ait heus tu puer large odores: offeres: cum regionis thurifere potiere. ¶ Eius igitur potius ad illum epistolam dedit. Misi ad te thuris & casia talenta: ne quæ minima sunt: maximi facias i diuinis rebus: utpote qui non sis nescius non pigmentiferi potitos soli. Item cum granici prælum pugnaturus eēt: macedonas hortabatur: affatī cænarent: ac omnia in medium ferret peride ut ex hostium rebus postridie cænaturi. ¶ Insuper cum ex amicorū numero perillus quidam dotem filiarum gratia peteret: talēta ut quinquaginta acciperet iussit. Eo autem dicte decem satis esse: tibi dixit accipere quidem satis est: at mihi dare nequaquam satis. ¶ Quæstori autem cum iussisset: ut Anaxarcho philosopho quantum peteret daret: quæstorq; dixisset: talenta centum eum petere: pulchre iquit facit: nouit enī & amicum se habere: & eum quidem amicum: qui talia elargiri & possit & uelit. ¶ At cum mileti multas athletarū statuas qui in olympiacis phytisq; ludis uictoriæ coronā donati essent: i tueretur forsitā huiusmodi corpora tunc ait extiterunt: quando barbari urbem uestram obsidebant. ¶ Et cum Ada regina carum absonia atq; crustulas per artifices & coquos paratas magnifice ad eum semper mittere delectaretur: inquit melioris sibi eē obsonatores ad prandium quidē nocturnum iter: ad cēnam uero pradii paucitatem. ¶ Omnibus autē ad pugnam instructis cum prætores militum interrogassent: num ad hæc aliud quicq; iubes? Nihil respondit: nisi ut barba macedonum radantur. Parmonione uero admirante: an ignoras inquit captum in prælio nullū esse quam barba meliorem. ¶ Atq; cum a Dario ei talentum permulta millia darentur: & ut Asiam ex æquo diuideret: diceretq; parmenio: equidem acciperem: si Alexander essem. ¶ Et ego quoq; per louem inquit: si parmenio essem. Dario autem respondit neq; terram duos soles: neque Asiam reges duos tolerare. ¶ Et cum ad arbela aduersus decies centena hominum millia de summa rerum acie dimicaturus foret: eum amici adire: qui milites accusarent: quod intra tabernacula sermones haberent: ac paciscerentur: ut nihil omnino spoliū in regiam relaturi forent: sed sibi ipsis comparaturi. at ille subridens bona inquit nuntiat omnia: audio enim iis uiris uincendi non fugiendi consultatio: nes esse. ac permulti milites eum adeuntes rex aiebant fide: neque hostium multitudinem pertimesce: ipsum enim pedorē nostrū nō pferret

Stadium
Puella
Serui
Adulterium
Leonides
Epistola
Thus
Casia
Talanta
Macedones
Perillus
Talēta. xlx.

*libellus p
apis: s*
Quæstor
Anaxarchus
Philosophus
Miletum
Athletæ

Barbari
Ada regina

*Barbari ex
pudor*

Parmenio
Darius
Asia
Alexander
Iupiter
Darius
Asia

Pedor

Epistola
Antipater

Hamnon

alce: p. 1010
Calicola
Antipater
Parfimoniam

Antepatrides
Plautia
inclined
amare vicio
Cassander

Telefippa
Alexander
liberare nuptias
Antigenes

Theffali
indignu bo lon
Ludi

Alexander
pro gloria
revertens

Instructo aut exercitu cum militem quēdam intueret: q iaculum amēta
ret ex acie: ut inutilem expulit. quippe qui tūc istrueret: cū iam armis utē
dum esset. **Epistolam** uero quā a mēe ad eum data secretas accusatiōes
in antipatrum atq; calūnias cōtineret: dum una cum ephestione uti con
sueuerat: lectitaret: illum nō amouit: sed cum legisset: sui quem eduxerat.
ānulli illius ori gēmam apposuit. **Idem i hammōis templo** cum iouis fili
us a ppheta esset appellatus: haud iquit mirum. **ioium. n.** **Vupiter** natura
pater ē: suos aut eos efficit: qui optimi sunt. **Sagipta** aut ictu in crure uul
neratus: ut eorū multi cōcurrissent: q eum appellare deum cōsueissent: lā
ta hilariq; facie: hic qdem sanguis ē ait ut uidetis: & cruor. **Calicola** qua
lem diui misere flentem. **Quibusdam** uero ātipatři parfimoniam tenui
tatemq; laudantibus: utpote q dure austereq; degeret: extrinsecus inquit.
Antipater albis ē uulgaribusq; uestibus: intrinsecus uero purpureis pñsus.
Per hyemē uero ac frigus cum apud amicum epularetur essetq; & focus
paruus & paruū ignis allatum: ut uel ligna uel thus ingereret iussit. Atq;
cum Antipatrides formosam psaltriam duxisset ad cānam: facie in eius
amorem Alexander commotus Antipatridem rogauit: nunquid mulieris
amore teneretur. Id autem illo confitente o'sceleste ait: non abduces con
tinuo e conuiuiū mulierem. **Item pythona:** quem **Euius** tibicen amabat:
cum uicassander suauitate uellet: idq; agere ferentem **Euium** itueret. **Ale**
xander: iracunde in cassandrum exiliuit uociferans: ergo nec quēq; p uos
amari licet. **Cum** eos autem macedonas qui aduersa ualitudine labora
rent: quicq; manci debiles inutilesq; essent: ad mare dimitteret: quidā ostē
sus ē: qui sese inter agrotos scripserat: cum is tamen nequaquā agrotaret. **Is**
igit ubi coram adductus ac diligenter examinatus confessus est: eo se id
causae inuenisse quoniam amore **Telefippa:** quā ad mare abiret: uāhem
ter cruciaretur: quāsiuit **Alexander:** qui cum de **Telefippa** sermo habē
dus esset: uerum ubi didicit eam eē liberam: pinde ait o **Antigenes** sua
deamus **Telefippe:** nobiscum ut maneat: nam liberā mulieri uiuī afferre
nostrum non est. **Quos** autē grācos apud hostes merentes captiuos ege
rat. **Athenienses** quidem in pedicis custodiri iussit: quoniam qui alimen
tum ex publico haberent: stipendiis militarent. **Theffalos** uero qd agrū
quem optimum possiderent: haud colerent. **At thebanos** dimisit inquit
quoniam solis hīscē neq; urbs neq; ager per nos reliquus est. **Qui** autem i
ter ludos optime arcu uti uideret: diceretq; per anulum sagiptam emitte
re: eum cum haberet captiuum: ut id ostēderet: iussit. **Quod** cum ille nol
let: iratus **Alexander** hominem imperauit interemi. Ille uero cum agref
uissē propterea q; ne aberraret: timuissē: id posteaquam **Alexander** au

disset: & miratum esse & muneribus donatum hominem liberaſſe: quoniam occiſum iri ſe: quam indignum gloria uideri maluiffet. ¶ In ſup cū Taxilles quidam rex unus indorum obuiam factus inuitaret alexandrum ne prælum ſecum uellet neq; bellum: quin potius ſiquidem minor eſſet ut ſibi benefieri pateret: ſin ipſe præſtaret: ut beneficeret: rēdit. ¶ At ob hoc ipſum pugnandum eſt: uter beneficus uictor eualeſcit. ¶ At qui cum de ſaxo indorum illo accepiſſet: quod perinde quaſi auibus inacceſſibile ſit aornum appellatur ut locus quidem difficillimus captu eſſet: at qui illum teneret meticuloſus: nūc inq; locus iſte facillimus captu ē. Præterea ubi alius cui ſaxum eſſet: quod minime capi poſſe uideretur: ſe cum ſaxo ſimul ac uiribus alexandro dedit: eum regnare iuſſit: ac ſolum addidit ingens. Sapere mihi uidetur homo hic: qui probo uiro ſe potius q̃ tuto loco munitoq; crediderit. ¶ Poſt illius uero ſaxi captiuitatem cum amici dicerent herculē ab eo rebus geſtis ſuperatum. at ego inquit meas res geſtas ſimul cum imperio ne uno quidem uerbo cum herculis rebus conferendas puto. Quosdam uero ex amicis quos in alearū ludo haud uti ioco didicerat: mulſtauit. ¶ Inter primarios autem optimoſq; amicos Craterum unum omnium maxime honorabat. amabat autem epheſtione: Nam Craterus ait regis amator eſt: epheſtio uero alexandri ſtudioſus. Zenocrati uero philoſopho quinquaginta talenta cum miſiſſet: atq; iſe ea non accepiſſet: quod ſibi iſce opus nō eſſe diceret: rogauit an ne amicū quidem Xenocrates haberet? Nam mihi inquit uix darii diuitiæ in amicos ſuffecerunt. ¶ At cum Porus ab eo poſt pugnam interrogatus quo te pacto utar? regaliter reſpondiſſet: interrogatusq; iterum nūquid præterea aliud: omnia in ipſo regaliter ieſſe dixiſſet: admiratus alexander eius uiri tum grauitatem tum etiā probitatē: plus ſoli ad id qd̃ ante habuiſſet: addidit. ¶ Certior autem factus ſe a quodam conuitio affici. Regale inquit eſt eum: qui beneficus ſit uituperari: ad poſtremū cū diē obiret: ad amicos aſpiciens ait: magnam mei funeris laudationem fore intueor.

Demades orator poſtea q̃ ex hac luce alexander emigraſſet: aiebat ſe uidere macædonum exercitum: quoniam principe eſſet orbatus: excacato cyclopi perſimilem

Ptolomæus lagi filius frequentiffime apud amicos & cænaſſet & dormiebat. Quod ſi aliquando cænam præberet rebus illorū utebatur. accerſebat enim ſciphos ſtrata ac mēſes ipſe præter neceſſaria poſtſidebat nihil quin alios locupletes efficere regale magis eſſe dicebat quā locupletari.

Antigonus exigendis pecuniis erat acriter intentus. Quodā uero

Taxilles

pugnandi
quare

Indi

Inde ſe
pro uiro
Alexander

Hexcules

am alexandri
Craterus
Epheſtio
Alexander rex
Zenocrates
Philopoſphus
Darius rex
PorusDemades
Alexander
Cyclops
Ptolomæus
Lagus

Antigonus

Alexander

Mia milind

pnn ad kel

him

Milind

bibuli

Philippus

Equitum no

Est fut uol

morte caroi

Hermodotus

Regibz linc

Iupiter

Marfia

Judum pnbu

Aut quidid

Penuria

Aristodemus

Athenienses

Anaximenes

Thrasyllus

Supan dui

Demetrius

Gracia

Antagoras

Antigonus

Agamemno

Longum

dicente: at alexander talis nō erat. Probe iquit. Ille eim metebat alia: ego
aut culmos lego. at cū milites quosdam esiet intutus: q thoracibus & ga-
leis pilā luderent: gauisus est: eorūq; duces accersiu: quos laudaret. ¶ *Vt*
aut audiuit eos bibere illorū ducatus militibus dedit. Idem admiranti-
bus cūctis q; posteaq; senectutē attigisset: humaniter atq; mansuete rebus
uteretur. antea eim inquit potentia mihi opus erat: sed nūc & gloria & be-
niuoletia. ¶ Philippo aut filio multis pntibus pcūctanti qñ castra mouebi-
mus? qd inquit: times: nūqd ne solus tubam audias? Festinate uero ado-
lescēte capere domum apud uiduā mulierem: quā tris uenustas hret fili-
as: cum quendam hospitalibus muneribus iuitasset: inquit: nō educes fi-
lium meū ab angustiis. atq; posteaq; longam egrotationem euasisset: cō-
ualesceretq;: nihil ait deterius accidat: hēc. n. aduersa ualitudo nos mo-
nuit uahemētius nobis efferēdum nō eē: quoniam mortales sumus. Cū-
q; ab Hermodoto solis filius i poematis esiet scriptus: in his mecum ait:
collifer iste mihi nequaquam sentit. Dicente aut quodam omnia regibus
& honesta & iusta esse ita p iouem inquit: regibus barbarorum: uobis au-
tē ea dūtaxat honesta sunt: quā honesta: & ea solum iusta: quā iusta sunt
¶ *¶* Marfia uero fratri cum aliqñ esiet controuerfia: rogaretq;: ut eiusce rei
iudicium domi fieret. at fiet inquit: in foro uel cūctis audientibus: si nihil
per iniusticia agimus. ¶ Idem cū per hyemem aliquando coegisset castra
in illos mouere locos: ubi rerum necessariarū penuria erat: & aliqui e mi-
litum numero i eum maledicerent: ii qdem nescii quod ppe esiet: taber-
naculo uirga patefacto flabitis: iquit: ni longius remoti maledictis i nos
utemini. ¶ Item cū Aristodemus amicus quidam q pfe coquo natus eēt:
ei consuleret: ut & sumptus & largitiones tolleret: uerba tua aristodeme
rñdit ius olent. Insuper cū Athenienses eius seruū honoris gratia ciui-
tati peride ac liberum ascripissent nolle ait: unum atheniensem a me cē-
di. ¶ Et adolescens quidam Anaximenis rhetoris discipulus cum oratio-
nem quam apparate meditatus fuerat: recitasset atq; is ea in re q; discere
uellet: tutius aliquid interrogasset: cōticuissetq; adolescens: qd ais inquit:
hic ne illa sunt: quā i tabulis scripta sunt. ¶ Rhetora uero alterum audies
qui diceret: ubi anni tps niuem iacere ocepisset efficit: ut pabulo careret
solum: nō inquit defines me obtūdere. ¶ Thrasillo aut cynico minimum
ab eo petēte: at hoc inquit: dare regis non est subdēte autem illo: ergo da
mihi talentum: at nō ē iquit hoc accipere cynici. ¶ Demetrium uero filiū
cū ad liberandos gracos magna cum classe uiribusq; mitteret: aiebat glo-
riam tanq; a gracia specula in uniuersum orbem suam lucem emittere.
¶ Item cum antagoras poeta congrum elyxaret: idēq; patellam quateret
Antigonus q post eū staret: homez ne ait: putas anragora cum agamē

nonis res gestas scriberet: congrum elyxasse. Et antagoras tu aut rex ait: existimas agamenona cum illas res gereret: curiosum adeo extitisse: siq; in castris cōgrum elyxaret? Cum aut per somnum uidisset aureā messēm Mithrydaten emetere: eius interimēdi consilium cepit: idq; Demetrio filio elocutus ut taceret: iureiurādo astrinxit. Demetrius uero Mithrydate assumpto unaq; deambulans iusta mare hastā calcaneo descripsit in litore: fuge Mithrydate. Quod cum ille intellexisset: in pontum fugit: ibiq; regnavit.

Cōsiliū tra-
rendū
Mithridates
Demetrius

Demetrius cum rhodios obsideret: cepit quādam i suburbio Prothogenis pictoris tabulam: qui lasylon pinxerat. i. imaginem liberi patris. Postulantibus aut per caduceatorem rhodiis: & ut tabula parceret prēcātibus: respondit patnas se imagines potius quam picturam illam absumpturū. Idē ubi fœdera cum rhodiis percussisset tormētum apud eos reliquit rem profecto quæ cum eius magnificentia tum illorum fortitudinis indicium atq; monumentum allatura foret. Post atheniensium uero defectionem cum urbē cepisset: quæ rei frumentariæ inopia iam male præmeretur cōtinuo concione cōuocata frumētum eis elargitus ē. Qui cum hisce de rebus in cōcione loqueretur: barbarā quiddam pronūciauit. Quare cum unus e cōfessu ut uerbum dicēdum foret: inter clamasset: ergo huius quoq; emēdationis cā alia uobis præterea quinque millia medimnum elargior. *De amore filij i parentē et præture*

Demetrius
Rhodii
Prothogenes
Caduceatores

Athenienses

Antigonus secūsus cū demetrius p̄ captus esset: misissetq; ex amicis quēdā: p̄ quē iuberet: ne obtēparet: siquid litterarū coactus a seleuco ad eū daret neq; urbes cederet: ipse p̄ litteras Seleuco obtulit: & oē se illi regnū cessurū uadēq; futurū: si patrē demetriū liberaret. Et cū bello nauali aduersus Ptolomæi prætores pugnaturus esset: guñatorq; dixisset hostium nauis multo pluris eē: at me igt pntem aduersus quot nauis opponis. Inuadētibus uero hostibus cū aliqñ cederet: ait nequaq; fugere: sed ipm̄ utile qd' retro potitū eēt: p̄seq. Præterea cum adolescēs: qui fortissimo patre natus: nō tam ipse miles esset admodum probus: paternos redditus pcteret. At ego ait adolescēs ob ipsius uiri non ob patris probitatē mercedes largitionesq; exhibeo. Zenone aut citico mortuo quē unum maxime philosophorum omnium admiraretur: dicebat theatrū suarum actionum interisse. *Antigonus hic se captum dedit*

Antigonus
Demetrius
Seleucus
Ptolomæus

Antigonus paratū
bonos filios
et ualē aliquē
Zenō
Theatrū

Lysimachus in thracia superatus a dromachæta: cum & sese & exercitum præstiti dedit: ubi bibisset: i captiuitate positus. o dii igt ut paruæ uoluptatis grā memet seruū ex rege feci. Philippidi aut poetæ comico: quo & amico & familiari uteretur: q̄ tecū dixit ex meis cōmunico: q̄ ipse uis tñdit: præter secreta.

Lysimachus
In potatō
teu uian

Secreta et alia uel uelad p̄

omni in hac quædam fidele inuentione

Antipater
Armenio
Alexander
Demades
Antiochus

*legit nūc et
Diana reperit*

Antiochus
Seleucus
Gallogræci

Eumenes

Pyrrhus
Iustior rex
Python
Caphisius
Polyperches
Romani
Sicilia

*Abriofe se
overta pū
dūc et
māa alon
et regit*

Antipater cum parmenionē ab Alexādro enecatū accepisset: ait: si-
dem parmenio Alexādro tetēdit insidias: cui fidendum? si minus
tetēdit: qd agēdum? Demadis aut oratoris iam ætate cōfecti: ait ueluti ex

*lano
embon*

Antiochus tertius ad ciuitates scripsit: siquid præter leges faciūdum
inberet q litteras: ne sibi obtemperarent ut eius rei ignaro. Dianæ autem
sacerdotem: quæ mirādum forma prætare uideret: cum eēt intutus con-
tinuo decessit epheso ueritus: ne quid præter animi sententiam: quod ne
fas eēt agere cogetur. *De pperate friv erga sumen*

Antiochus cognomēto accipiter aduersus seleucum fratrem de re-
gno bellum gerebat: Sed ubi Selcucus a gallogræcis uictus nūq
appareret: quin trucidatus uideretur: posita purpura Antiochus suffusco
amictu indutus est. Non multo aut post certior factus de salute fratris se-
cundo nuncio diis immortalibus sacrificium egit: suascq ciuitates coro-
nis ornari fecit. *Sile De pperat oug alē pperatē mōd alon*

Eumenes insidiis perseii circunuetus animam efflase uisus est.
Cuius rei cum pgamum rumor platus eēt. Attalus eius frater
imposito diademate & illius accepta uxore regnum cepit. Cum
uero accedere fratrem uiuum audisset: obuiam simul cum stipatoribns
uti consuerat: pfectus est astile habēs. At eumenes eum benigne hilariq
uultu amplexus ē: dixitq ad aurem: ne festines ante uxore capere: quam
me mortuum uideris. Nec aliud suspecti quicq in oēm uitam neq dixit:
neq fecit: quinetiam cum quita decederet: uxorem illi regnumq reliquit
pro quibus ille filium nullum aluit: cum multos suscepisset. Sed Eumenes
filio cū in adultam ætatē puenisset: regnum uiuus adhuc tradidit.

Pyrhus cum a filiis adhuc pueris interrogaret: cui eēt regnum re-
licturus: quicunq e uobis inquit acutiorem habuerit gladium In-
terrogatusq uter Python ne: an Caphisius tibicem melior eēt. Polypches
respondit prætor. Cum uero congressus cum romanis bis eos uicisset: mi-
tis & amicis & ducibus interfectis. Si uno item prælio romanos: ait: uiceri
mus: actum de nobis fuerit. At posteaq potiundæ siciliæ spe frustratus
enauigaret: retro ad amicos uersus qualem inquit romanis atq carthagi-
nensibus palæstram relinquimus? Militibus autem aquilam eum appella-
tibus: quid. n. ait: uestris armis ut præpete pēna sublimis non tollar? dem
cum audisset a quibusdam se adolescentibus multis inter bibendum cō-
uiciis maledictisq oneratum: iussit eos omnis interdiu coram agi. Quod
ubi factum ē: eorum primum rogauit: an ea de se dixissent? ac iuuenis re-
spondit: hæc nempe rex diximus: dixissemusque longe plura: si plus uini
habuissemus. *De pperat oug alē pperatē mōd alon*

Antiochus is qui secundum aduersus parthos expeditiones duxit: cum in ueneratione quadam serisq; insequendis ab amicis seruifq; aberasset: hominum quorundam pauperum causam ignoratus ingreditur. Et cum inter canandum sermonem de rege iniiceret: audiuit eum alias bonum esse: sed flagitiosis amicis obsequentem pluraq; minus attendere: quodq; adeo uenerationis studiosus foret: ut res necessarias plerumq; negligeret. Atqui tunc locutus est nihil: sed cum primum illuxisset: stipatorum ad causam aduentu ubi quis esset allata purpura atq; diademate: patuisset. Caterum a quo: inquit: die uos accepi: heri primum uera & me uerba audiui. Præterea cum hierosolyma obsideret: iudæis ad maxima illa festalia petentibus dierum septem inducias: non modo eas dedit: sed etiam tauris auratis cornibus odoribusq; & pigmentis affatim præparatis ad portas usq; pompam egit. Atq; sacrificio illorum sacerdotibus tradito ipse in castra rediit. Iudæi uero admirati continuo sese post solennitatem dedidere. *Adolestantibus uero uirtutem et in*

Antiochus
Parthi

Iudæi

Themistocles
Miltiades
Barbari
Marathon
Trophæum
Achilles
Homerus
Xerxes

*factiosus et
maius
dux no sit
precor*

*conat in bello
quis*

Eurybiades

Hellespontus
Græci
Seriphius

*dux pnd no
long se classiar*

Themistocles cum adhuc esset adoloscens: inter potus ac mulieres uolutabatur. At posteaq; Miltiadis ductu barbari ad marathona uicti sunt nihil amplius per intemperantiam Themistocles perpetrare cōpertus est. Ad illos autem qui eius uitæ ac morum mutationem admirarentur: dicebat Miltiadis trophæum neq; finire se dormire neq; otiosum aut desidem esse. Interrogatus etiam utrum Achilles mallet an homerus esse? Tu autem inquit utrum uictor in olympia esse mallet an uictorū præco? Item cum xerxes aduersus græciam magna illa classe descendere: Epicyden Themistocles ueritus hominem popularem atq; factiosum quæstus audidit ac meticulosum: ne prætor creatus tempore perderet: ut prætura abstineret: persuasit argento. Cumq; Adimantus qui nauale prælium formidaret: diceret ad Themistoclen: qui ad id græcos hortaretur: suadendoq; incitaret. O themistocle eos qui in certaminibus primi irruerint: cedunt semper: ita est inquit: adimante. Verum eos qui manserint haud coronant. Atq; cum Eurybiades uirgam tolleret: ut obstreperet: obstrepe inquit: ut libet: iterum audi. Cum autem eurybiadi persuadere non posset in angustioribus locis nauali prælio certandum esse: clam ad barbarum mittit monens: ne græcos pertimesceret: quippe qui fugerent. Ac ubi ille consilium secutus iūctus est: quoniam in his locis classe pugnasset: ubi græcis conduxerat: rursus ad eum mittit: hortaturq;: ut correat itinere in hellespontum fugiat: quoniam græci de soluendo ponte cōsultarent: is quidem eo ductus consilio quo in seruandis græcis illum seruare dideret. At cum Seriphius diceret eum non sua sed urbis gloria splendorem assecutum: uera: inquit: narras. Caterum neq; ipse: si Seriphius fo-

Forma st. d. m.

Antiphates
Themistocles

Simonides

*iudicac. s. r.
lege. malin.*

Athenienses

*Collocac. fili
am. in. m.
s. r.*

Athenae
Gracia

oro. s. r.

*Forma n. b. l.
d. r. t. m. d. a.*

Mironides

Aristides

Athenienses

Themistocles

*Themistocles
velut. legat.
opore. p. m. e.*

rem clarus essem: neq; tu: si atheniēsis. **C**umq; formosus **Antiphates**: cuius amore **Themistocles** tenebat: fugeret: atq; contēneret eum p̄sus: at ubi magnam adeptus ē & gloriam & potētiam: adiret: atq; blandiret: heus inquit: adolescens sero quidem ambo: uerum tamē sapimus. **A**d **Simonidē** uero qui iudiciū quoddam iniustum ab eo contēderet: dixit neq; illum bonum poetam eē posse: si prāter modulum numerumq; concineret: neq; se bonum principem si prāter legem iudicaret. **I**dem filium qui in delictis matri eēt: aiebat uiribus grācis prāstare plurimum. **N**amq; principes grācorum eē Athenienses: sese uero **Atheniēsiū**: uxorem autem ipsius suam: at illum matris. **E**t cum duo filiam eius p̄carentur: prātulissetq; frugi ac probum locupleti alteri: ait se malle uirum qui pecuniis quam pecunias: quā uiro indigerent. **P**rādiū quoq; cum uenderet: proclamare iussit: ut etiam uicinum bonum haberet. **P**rāterea cum ignominia ab atheniensibus āficeret: quid in eos ait estis molesti: qui uobis usui sapenumero fuere? **S**eq; platanis assimilabat: sub quarum tegmina tempore imbrium refugiant: dein uero in serenitate illas auellunt prātereuntes: atq; maledicunt. **I**n **eretrien**ses uero cauillatus aiebat eos sicut gladio los piscis habere gladium: cor autem non habere. **C**um uero **Athenis** p̄mum eiectus est: postea e grācia quoq; ascendit ad regem apud quem dicere iussus. **I**nquit orationem uariis stratis similem eē: nam quemadmodum illa solent: eodemq; modo orationem siquid extendatur speciem figuratq; demonstrare: sin colligatur: easdem tegere atq; corrumpere. **I**taq; tempus petiit: quo persica lingua percepta pro uoluntate posset ac sine īprete cum eo loqui. **M**ultis autem honestatus muneribus ac breui locupletatus dixit filiis: p̄demur o fili: ni pediderimus.

Mironides aduersus boetios exercitus ducēs egredi **Atheniēsi**bus iussis cū iam hora instaret ac p̄mipili nōdum oīs adesse dicerēt adfuit: iquit: q; pugnaturi sunt: eorūq; promptitudine atq; alacritate usus hostes superauit.

Aristides cognomēto iustus: solus semp uersabat: societatesq; fugiebat: tanq̄ amicorū potētia ad iniuriā hortaret. **C**ūq; **Atheniē**ses testalibus relegatiōis tabulis studerēt: & illiteratus ac rudis homo: q; testā hēret: eum adiūsser: iussissetq; aristidis nomē iscriberet: ait ille nosti ne aristiden? quod ubi is q̄dem negasset: sed iusti cognomētum molle ferre diceret: tacens aristides nomē id testā iscripsit: & homini reddidit. **A**t cum ei essent inimiciā cū themistocle: legatus una missus: ius ait themistocle ī cōfiniis inimiciā relinamus: nam si uisum fuerit: eas rursum cū reuerterimus: recipiemus **T**ributa uero cū grācis statuisset: tā

to pauperior rediit: quātum ad iter ipsum erogauit. ¶ Cum uerō hi uer-
sus: quos in Amphiarum Eschylus condidisset: recitarentur. Nam uult
uir esse non uideri hic optimus. Qui mentis altæ fructifer sulcās segetem

Cōsulta callens germinat grauissima: cuncti oculos in Aristidē cōuertere.

Pericles cum prætorem gesturus eēt: assumpta chlamyde ad sese
loquebat: caue Pericle i liberos homines mīratum geres: & eos
quidem græcos atq; athenienses. Iusserat autem athenienses agi
nam quasi pirei portum existimarent: ac tuerent. ¶ Atq; ad amicum quē
dam qui falsum illum testimonium rogaret: ubi etiam iusiurandum iter
ueniebat: respondit se ad aram usq; amicum eē. ¶ Cumq; ex hac luce fo-
ret decessurus: sese ipse beatitudinis efferebat: quod atheniensium nemo
sua causa nigro amictu indutus eēt.

Alcibiades adhuc puer cum eo captu in palæstra comprehensus
eēt: quem nequiret euadere: mordebat luctantis manum. Atq;
illo dicente mordet ut fœminæ: minime inquit: sed ut leones.

Canem quoq; cum optimum haberet: quem nummum septem millibus
emerat: ei caudam abscondit: hoc ideo feci, inquit: quo athenienses hac
de re loquentes de me aliud nihil quærissent curiosius. ¶ Cum uero ad lu-
dum accessisset: iliados carmen petiit. magistro autem respondente ho-
mericum sibi eē nihil: illi infixit pugnum ac præteriit. ¶ Et cum ad peri-
clis fores uenisset: audissetq; non eē otiosum: quoniam quo pacto Atheni-
ensibus rationem eēt redditurus: consideraret: nonne melius est: inquit:
cogitare: qui non reddat? ¶ Atq; arcessitus ab atheniensibus ex sicilia ad
capitis causa: seipsum abscondit inquit: eum stultum eē: qui cum hēt
controuersiam: quærīt effugere: dum licet fugere. Cumq; dixisset quis: nō
credis patriæ iudicio teipsum? Ego ne matris quidem respondit: ne for-
tassis ignorans pro albo calculo nigrum immitat. ¶ Vbi uero audisset sese
ac suos morti adiudicatos: at iis ostendemus inquit nos uiuere: & ad lace-
dæmonios uersus deceliciū bellum in athenienses excitauit.

Amachus primipilum quendam cum repræhēderet: quoniam
deliquisset: isq; diceret nūquam fore: ut idem amplius faceret:
belli inquit bis errare non licet.

Iphicrates quoniam cerdonis esset filius: contemptui erat is glo-
riam tum primum adeptus est: cum saucius hostem armatum
ac uiuum & corripuit: & in suam triremem trāstulit. ¶ Item cum
in amico socioq; solo castra coetatus uallum iaceret: fossam foderet quā
diligētissime: ppter ea quæ dixisset qdā: qd. n. metuiamus: pessimā impato-
ris uocē eē rñdit: nō putassem. Insup istructus aduersus barbaros uereri in
q̃: ne Iphicratē nesciat: quo qdē noīe hostes alios osternatos fideit. Præte

Amphiarus
Eschylus

Pericles
claudius: 7

Athenienses
Aegina

Alcibiades
Palæstra

Phanion morsh

*facit d quo ho
mies loquit*

Illias
Pericles
Sicilia

fuga mahian

Ende nom
Lacedæmonii

Lamachus
*arad: bello
budo lig*
Iphicrates

Calumniator

Armodius

*& p[ro]p[ri]o fact[us]
nobilitat[us]*

rea cum capitis iudicium subiret: ait calūniatori: cuiusmodi hōmō rē tu facis: qui bello instante ciuitati de me potius quam mecum consultandū esse suadeas? **A**d armodium quoq[ue] qui armodii illius prisci gentilis si- bi ignobilitatem exprobraret: meum quidem genus respondit a me ipso initium sumit: tuum autē in te finit. **I**dem cum ab oratore quodam i cō- cione interrogaret: quis es: qui ita efferris animo: utrum eques: an sagitta- rius: nū pedes: an scutatus: nullus sum inq[ui]t hō[mo]: sed q[ui] hīsce oib[us] impe- rare didicerim.

Timotheus

Timotheus putabatur fortunator imperator: atq[ue] qui ei inuidebāt: p[er]igebant urbes: quæ illo dormiente ad rate ultro se implicarent. Itaq[ue] dicebat Timotheus: si huiuscemodi urbes capio dormiens: qd me facturum arbitramini cum uigilaro. **A**d hæc cum ex audacibus præto- ribus quidam atheniēsis uulnus ostenderet: at me inquit: pudit: quod me prætorē uestro in Samo catapulta prope cōcidit. **O**ratores autē cū chareta præferrent: talēq[ue] dignum esse prædicarent: qui Atheniensiu p[ro]tor eet: inq[ui]t Timotheus imo: qui prætori strata portaret.

Chabrias

Iphicrates

Gymnasium

Athenienses

*leo dux ex
multis q[ui] ducit*

Hegesippus

Philippus

Chabrias eos dicebat pulcherrime officio imperatoris fungi: q[ui] res hostium maxime nossent. **E**t cum proditiōis accusaretur si- mul cum Iphycrate: increparetq[ue] Iphycrates illum experiendi gratia in gymnasium proficisci: & ad solitam prandere horam. Quid nam inquit si aliud quiddam utriusq[ue] nostrum athenienses norint: te quidem squali- dum & expertem cibi: me uero & pransum & unctum enecabunt. **D**icere ēt cōsuevit formidabilius ēē ceruor[um] agmē ductu leonis: quā leonū ceruo duce.

Macædones

Pytheas

Alexander

Hegesippus cognomento crobylus cum Atheniēses in Philippum irritaret: succlamauit quidam e concione bellum ne suades: ita p[er]- touem inquit: nigrosq[ue] amictus: & cum publicis funerum elationibus su- nebris orationes: si ad libertatem niti: quam quæ macædones imparit: fa- ctum ire maluerimus.

Pytheas adhuc adolescens decretis hīsce quæ de Alexandro scribe- bantur: contradicturus uenit: atq[ue] dicente quodam: tu cum iuue- nis es: de huiusmodi audes loqui rebus. At alexander inq[ui]t quē suffragiis decernitis deum: est me iunior. *hic omniū r[ati]o q[ui]bus enuincit*

Phocion

Phocion atheniēses neque ridere neque lachrymare ab ullo un- quam est uisus. **E**t in concione cum quis dixisset: cogitabun- dus uideris o phocion: recte coniectas inquit: cogito enim si qua- ualeo in his breuitate uti: quæ apud athenienses dicturus sum. **I**dem cum oraculum atheniensibus redditum esset unum esse in urbe uirum: qui omniū uoluntati opinioniq[ue] aduersaretur: & hūc uociferantes athe-

*hic omniū
animus*

mēles quaritandum iuberent: phocion sese ait hunc eē: soli. n. sibi eorum
 placet: nihil: quā multitudo ipsa & agit & dicit. Atq; cum aliqñ apud po-
 pulū sniam dicēs auditoribus gratus eēt: intueretq; omēs: qui communi
 eodemq; consensu quod dixisset admitterent: ad amicos conuersus ait:
 num fortasse mali quippiam locutus sum nescius? Atheniēses uero cū
 ad sacrificium quoddam accessiones peterēt: ac reliqui ea cōcederēt: ro-
 gatus sēpius sniam diceret. Puderet me inquit si uobis accessiones cede-
 rem: huic autē sua nō redderem: simulq; foeneratorem ostēdebat. Rursus
 cum demosthenes orator dixisset: enecabūt te phocion atheniēses: si in-
 sania: eos ceperit: ita inquit me enecabunt si insania: te uero: si sanitas eos
 cepit. Item cum Aristogiton calumniator in carcere foret aiam efflaturus:
 erat. n. dānatus: phociōaq; rogaret: ad sese ut iret: neq; amici finerent:
 ad improbum hoīem proficisceretur. Et ubi nam loci quīsq; aristogitona
 iucundus rīdit adloquatur. Atq; cum bizantus atheniēses irati eēt
 qm̄ chareta quem illis auxilio aduersus philippum cum copiis miserant
 recipe urbe noluisent: dixissetq; phocion haud oportere irasci sociis: qui
 non crederēt sed iis pratoribus magis qui non crederētur: prator ipse de-
 signatus ē. Qui a bizantiis creditus ut philippus infecta re abiret: effecit.
 Alexander autem rex cum talēta cētum illi misisset mīnori qui illa porta-
 bant: interrogauit: cur nam factum eēt: ut in tanto atheniēsiū numero
 ad se solum hac Alexander daret? Respondentibusq; illis: quoniam eum
 solum honestumq; & probum putaret. Proinde inquit sinat me & eē & ui-
 deri talem. Ad hac cum alexander triremis peteret: nominatimq; iuberet
 populus phociona interesse ac sentētiā dicere: ubi surrexisset: inquit cō-
 sulo igitur uobis: ut uel armis uincatis: aut dominantium amici sitis. Præ-
 terea cum de alexandri obitu rumor sine auctore exortus eēt: oratoresq;
 tribunal continuo insilirent: neq; differēdum sed quamprimum bellādū
 eē iuberent: rogabat phocion ut expectarent: indubitatoq; rem nossent.
 Si enim inquit: hodie obiit: at cras aderit uel diu mortuus. Insuper cū deo-
 sthenes ciuitatem impulsisset in bellum præclara libertatis nominis atque
 imperii elatam spe: illius uerba cupressibus similabat. Nam cum pulchra
 sublimiaq; essent: fructum tñ non hñent. Inisus autem succedentibus p-
 sperere ac ciuitate secundo nūcio discurrēte interrogatus: an hac ita gesta
 uellet gesta hac quidem: consulta uero illa rīdit. Atticam uero adortis
 macedonibus: oramq; maritimam uastantibus iuuentutem eduxit: per-
 multisq; ad eum concurrentibus: & ut collem caperet: ibiq; copias inſtue-
 ret: hortantibus: o Hercules inquit: ut multos imperatores intueor: milites
 uero paucos uerumtamen congressus & uicit ac macedonum principē.
 Niciona interemit. At paulopost Atheniēses bello superati ab Antipatro

an dictu
 amice place
 aut
 Atheniēses

no
 Demosthenes

Aristogiton

Philippus
 Phocion

Alexander
 facile nō cred
 abq; nō nasci

dom tñ bñ
 nō fouend

Rumor

in elam m
 presso siles
 Leosthenes

in mō
 in pulu gesta

Attica

Atheniēses
 Antipater

boni
 soli
 yon
 rati

Menillus

Demades

*amigo + as
fuitne filius
no querit*

Thudippus
Phocion

Pisistratus

*mlia amate
et miedu ad
uoluit + fons
Quam pte
admitat*

Thrasylolus

Pisistratus

*Quid 200
vxo*

Demetrius pha-
lareus
Ptolemaus
rex
Lycurgus

praesidium admiscere. ¶ Menillusq; praesidii princeps cum photioni pecu-
nias daret: turbatus inquit neq; illum Alexandro esse meliorem: & causam
qua pp nunc eas acciperet: cum tunc noluisse: esse plane deteriore. Atq; ait
Antipater cum duo sibi Athenis amici essent: neq; phociōi ut a se munera
caperet: psualit: neq; demaden his ipsis expleuit. Idem cum ab Antipro
rogaret: ut iniusti quiddam faceret. Nō potes inq; Antipater & amico &
assentatore phocione uti. Atq; ubi post Antipatri obitum atheniensibus se
se in populare praecipatum uedicantibus phocion morti esse adiudicatus i
cōcione: amici uero flētes sequeretur: phocioni autē qui silētio icedebat:
qdam ex inimicis obuiā scūs in faciē inspūisset: is ad magistratū ubi ocu-
los cōuertisset: nō ne quis iquit: dedecori inseruiētem hunc represserit? Cū
que eoz unus: qui una morituri erant: lamētaret: affligeretq;: non amas
ait. Thudippe cum phocione mori. lam uelo allata ad eum culigna iter-
rogatus nunqd ad filium diceret. Ego inquit: iubeo: & rogo te: nequid re-
rum haram memoria atheniensibus irascare

Pisistratus Atheniensium tyrānus cum rex amicorū numero quidā
ab eo defecissent: eiusq; cepissent phylam ad eos uenit collectū
stratum secum ipse portās. At illis qd uellet interrogātibus: si uo-
bis inq; psuasero: abibo: sin minus psuasero: uobiscum māsurus sum pro-
inde paratus ueni. Atq; cum ad eum delatum esset eius mrem cuiusdam
adolescētis amore detineri: & illius quidē formidātis deprecātisq; plurimū
clam cōgressū uti: adolescētē ad cēnam inuitauit: ac rogauit iter cēnādū
quo pacto res acta esset. Illo autē iucunde oīa suauissimeq; disserēte: hāc
inquit: tibi iterdiu futura sunt: si mī placueris. Itē cum Thrasylolus eius
amare filiam: obuiamq; factus suauisasset: pptereaq; in illum ab uxore ex-
asperaret: ait siqui nos amant: oderimus: quid iis faciemus: qui oderunt?
Vxoremq; thrasylolo uirginē dedit. ¶ Cantores lasciuiores quidam cū in
eius uxore icidissent: multaq; petulāter egissent: dixissentq; iterdiu uero
pisistratū ut sibi ignosceret: lachrymātes praecarent: uos inquit enitimi-
post hac saniores esse. At mea uxor nūq; heri prorsus profecta ē. ¶ Interro-
gantibus autē filiis cum is alteram uxore ducturus foret: nunquid eos ac-
cusaret? minime iquit: quin laudo potius: ac uolo alteros mihi huiusmo-
di natos fieri.

Demetrius phalareus monebat ptolemāū regē: ut de regno ipe-
riq; libros sibi cōpararet: atq; plegeret. Quā. n. amici nō audēt
monere reges: hāc i libris scripta sunt. *Coma miviat vi in*
IYcurgus lacedaemōius assuescit ciues nutrire comā: iquies for-
mosos coma uenustioris effici: deformis uero formidabilioris.
Ad illū quoq; q populi principatum i urbe faciendū hortaret:

tu p̄mus respōdit in ædibus tuis p̄pulare p̄cipatum efficitō. **Ad hęc** iubebat ædes ferra securiq; duntaxat laborādas. Sic. n. puderet in humis ac pl̄beias ædis pocula & strata sumptuosiorisq; mensas importare. Præterea pugilis ac prancatii certamen inhiuit: quo ne ludendo quidem abnuere consueſcerent. Expeditiones in super aduersus eosdem hostes sæpius educere prohibuit: ne ii bellicosiores redderētur. Itaq; cum posteriore tempore. Agēſilaus eſſet uulneratus: ait Antalcidas præclaram eum a thebanis disciplinæ mercedem capere: qui uel inuitos aſuefecisset docuiſſetq; bellare. *modēq; i longis paucis leges indicant*

*Doq; populo
liquet di
fand; tantū*

Agēſilaus

Charilaus

Charilaus rex rogatus: cur leges adeo paucas Lycurgus tulisset respondit: qui uerborum paucitate uterentur: legibus haud multis indigere. Atq; cum mancipium quoddam audacius seſe illi inculcaret: per geminos ait: enecarem te: nisi irascerer. Ad illum uero q̄ in terrogaret: quid nutrirēt comam: respondit qm̄ ex omni ornatu hic quā minimus sumptus eſt. *parēd; immūam; in q̄ aduſabatur*

*In ſu; nō ſe
inducit
Coma nūc
mūq; ſup; ſuſcipit*

Eleclus rex fratri: q̄ ciues criminaret: qd̄ ſibi magis quā illi aduerſarent: tu. n. inq̄t iniurias pati neſcis.

**Teleclus rex
Theopompus**

Theopompus cum quadam in urbe mutum ſibi quidam oſtēderet: & an ſibi pulcher altuſq; uideretur: interrogaret: minime: ſi mulierum eſt: inquit.

*mūq; opus
p̄ deſeruit
Archidamus*

Archidamus cum i pelopōneſiaco bello ſocii rogarēt: ut tributis modū eis ſtatueret: respondit bellū nō cōſtitutis paciſci.

Brasidas

Brasidas cum i caricis murē compræhēdiſſet: merſus eum dimiſit: deinde ad aſtantis ait: nihil eſt ita paruum: quod ſi auſit iuuentibus repugnare: nō ſe incolumem ſeruet. **Ad hęc cū** in prælio eēt clipeo tranſuerberato ictu percuffus: eadē ipſa quam e uulnere haſtam eduxiſſet: hoſtem interemit. Rogatus aut̄ qui ſaucius factus eēt: quoniam me clipeus inquit prodidit.

*p̄m̄ cor aut
querit ſalutē*

Brasidas occidit: liberatis iis græcis q̄ thraciā icolerēt: ac legati q̄ lacedæmonia miſſi ſunt: eius matrem adieſſent: p̄mum illa iter rogauit: an pulcherrime Brasidas obieſſet. Thracibus aut̄ efferētib; eum laudibus: aliūq; tale diſtītātib; fore neminē: ignoratio uos hoſpites iqt̄ tenet: nā brasidas qd̄ uir p̄bo fuit: ueq; lacedæmō p̄m̄tos hēt illo meliores.

**Brasidas
Thracia
Lacedæmon**

Agis rex dicere cōſueuit nō eē lacedæmonios i terrogādos: quot nā eēnt: ſed ubi eſſent hoſtes. Idē ad mantineā cū hoſtes qm̄ plures eēnt: expugnare nequiſſent ait qui multis uellet dñari: opus eē: ut cū multis quoque pugnaret. Cum uero Elii laudarentur: quod olympiacos ludos præclare agerent: at quid inquit: admiratiōe dignum faciunt: ſi quatuor annorum curriculo diem unum iuſticia utuntur? Cumq; laudibus inſiſterēt: ait: quid mirādum: ſi pulchra in re iuſticia utunt̄ pulchre?

*q̄ dñari multo
uult quid:*

**Agis rex
Elii
Olympiadi lu
di
Iuſticia**

*opini in malis
lacedæo: pax*

Item cum flagitiosus homo sapius rogaret q's spattiatum optimus foret: qui tui dissimillimus est respondit. Rursus cū ab altero quareretur quot essent lacedæmonii: quod inquit satis sunt qui malos arceant. Et cū idem ab alio quareretur: permulti ait tibi uidebuntur: si eos pugnātis inspexeris.

*inf. d. l. m. d. r. o.
Lysander vide
Dionysius*

Lysander amictus: quos dionysius tyrannus ad eius filias præciosissimas misisset: nequaquam accepit: ueteri iquiens: ne hisce deformiores uiderent. Atq; a quibus carperetur: peride atq; degenerasset ab herculæ: quod dolo plaracq; gereret respondebat: quo leonis non attigeret: uulpis pellem asuendam esse. Insuper cum argui iustius q; lacedæmonii de quo ambigebant solo: uiderentur dicere: districto gladio: q; huius inquit: ius habet: optime de soli terminis differit. Lacedæmonios uero cum ad expugnandos corynthiorū muros timidioris aspiceret: ut leporem uidit exilientem e fossa: huiusmodi inquit: hostes metuitis? intra quorum muros præ inertia lepores dormitant. Et cum megarensis uir qdā in publico cœtu audacte ad eum ac licētius loquæretur: Tua inquit uerba ciuitatis idigent.

*Argui
Lacedæmonii
reps. sub m. d.
dormire. f. i. c.
na*

*uoc. b. audaci
indiget m. d.*

*Agefilas
uoc. q. d. m. d.*

*intra for
indus. p. d. u.
m. p. d. d. r.
s. p. d. r.
Menecrates
Epistola*

Agefilas eos qui Asiam icolerent dicebat liberos quidē malos eē: suos autem bonos. Cūq; ii consuescent perfarum regē magnū appellare. At qua nam inquit re ille me maior est? nisi iustior temperatiorq; sit. Ad hæc cū de fortitudine iusticiaq; rogaretur: utra esset melior: Nihil ait fortitudine indigemus: si iusti omnes simus. Item cum noctu repente ex hostili solo castra moturus foret: & eum cuius amore tenebatur ob infirmitatem relinqui atq; lachrymare intueret: durum est inq; miseresce simul ac sapere. Rursum cum Menecrates medicus cognomento iupiter epistolam ad eū scripisset. Menecrates iupiter regi Agefilao salutem. Rescripsit rex agefilas Menecrati sanitatem. At cum lacedæmonii Athenienses ad corinthus ac socios superassent: audita hostilium cadauerum multitudine: heu inquit græciæ: quæ tot ex sese perdidit: qui sat essent: quibus barbaros omnis uinceret. Atq; cum oraculū a loue in Olympia ex sententia accepisset: deinde ephoris iubentibus ut etiam iisdem de rebus phytium cosuleret: ubi delphos petisset: deum rogauit: an quæ patri: eadem sibi quoq; uideretur. Præterea cum amicū quēdam a carē icarico peteret: ac rogaret: ad eum scripsit. Si Nicias iniustus in te nō ē: dimittito: sin ē iniustus: nobis dimittito omnino autem dimittito. Ad hæc ut eum qui lusciniæ uocem imitabatur: audiret hortatus: ac ipsam inquit sapenumero audiui. Cum uero post leuctrensem pugnam ephori qui urbem exhaustam uiris intuerentur propter legem: quæ perterritos omnis notandos esse iuberet: uellent infamiæ uotam sol

*vid. malis
belli. quæ p. d.*

Delphos

Nicias

*infirma p. l. r.
conuola d. r.
aud*

Catapulta Jaculi aliorum Sagitta Blani in gurgitibus angustis te nemo
torquet ut Catapultae solent. Adhuc mireris. Circulatoris
Sapientis. Circulatoris et pueri si an et eorum nemo damni danti ex modo

C XXXVII

admissi pueri pariter
uere: ac legislatorem. Agisium aum declarassent: is ut in medium processisset:
ius legibus postredie inciperet. Idem ad regem aegyptiorum socius missus
cum una cum illo obsideret: essentque hostes & multo plures: ac fossa ca-
stra circumdarent: egrediendum rex dimicandumque iubebat de summa re-
rum. At Agesilaus iquit non esse hostes impedios: quos sibi ipsis pares uellet.
Præterea cum parum deesset: quoniam fossa coniungeret: aduersus id quod reli-
quum erat instructa acie ac pari usi certamine uictoria potiti sunt. Ad
postremum cum moreret amicus iussit nullam sibi neque fictam neque pictam
facerent: ita enim imagines appellabat. Nam si quod mihi opus illustre factum
est: hoc mihi monumentum est. Sin uero nullum: neque si omnis quidem sta-
tuas feceritis.

Agesilaus

*no stant s
facta illustra
facit immor
talem*

Archidamus ubi agesilai catapultam esse itutus: cum primum ex sici-
lia aduecta esset: exclamauit o Hercules perit uiri uirtus
Agis iunior cum demades diceret enses laconicos ob breuitatem
haec circulatoribus absorberi: attamen lacedaemonii: respondit: huius-
modi ensibus hostes uahemētissime assequuntur. Item cum ephori cui-
dam proditori tradendos milites iuberent: haud illi se inquit alienos crede-
re: quod prius prodidisset

Archidamus

Agis iunior

Demades

quis magis belliofior nulos
Laomenes cum quos se gallos ei daturum polliceret: qui pugnando
inferrent: istos mihi des: inquit: nolim: sed illos potius: qui pugnando
interimant.

Laomenes

bona dea si no eliguntur principes ut pides natus
Pedaretus non electus in numerum trecetorum: qui quidem honos
in urbe ceteris dignitate praestabat: hilaris surridensque abibat gaudere
se inquit: si quidem trecetos urbs haret ciues sese melioris.

Pedaretus

et ambrosius

Damonidas i ultimū chori ordinē locatus a chori magistro perchre:
tu quidem iuenisti: iquit: quia etiam ipse honorabilis fias.

Damonidas

Nicostratus arguore prator cum ad cuiusdam castelli perditionē gradi-
pecunia atque matrimonio lacanae mulieris quam ipse uoluerit prater
regias: ab Archidamo hortaret: respondit Archidamum ex herculis genere
nequaquam esse. Hercule enim lustrato orbe malos supplicio affecisse: at bonos
archidamum facere malos.

Nicostratus

non esse per se

Hercules

Archidamus

Eudemonidas

Xenocrates

dux et non facere
Eudemonidas cum in academia xenocraten uidisset: quia iam senex cum
discipulis disputaret: cumque audisset ab eo uirtutem queri: at quoniam ea
uter inquit. Rursum cum philosophum audisset: quia solum sapientem esse bo-
num impatorem disset: dictio inquit admiratione digna: uerum quia loquitur
tuba strepitum nunquam audiuit.

*boni genit de
colore*

ephorus
orphan
musculi tra
ad esse p. g. h. e.
Ntilochus cum ephorum gereret: audiens messeniis agrum a philippo da-
tum: interrogauit: num et dedidisset philippus: ut possideret: cum pro
illo pugnandum foret.

*Per hisce flumina boeae Delphos perfluit in nung xipos templi. Ifigeniam in deu-
tatione desponsa habuit. Igonem phoenicia flumina dicit. Ennos flumina
me profluit lacedaena sicut linia sacra, appellum qd nipe lauro arborat. Correllis*

Antalcidas

Antalcidas cum atheniensis quidam lacedaemoniis ipitiā obiceret:
soli certe nos inquit mali nihil a uobis didicimus. Præterea cū ali-
us Atheniensis ad eum dixisset. Atq; nos a cephiso sapissimè uos fugau-
mus. At nunq; nos: inquit: fugauimus uos ab europa. Ad hæc cū Sophi-
sta qdā herculis laudationē lecturus eēt: ait: q; enī eū uituperat.

Sophista

Epaminondas

Epaminonda thebano ipium gerēte nunq; ī castris repentinus tu-
multus exhortus ē. Dicebat autē belli pulcherimū eē mori. Gra-
uiori uero armatura pedītum corpus asseuerabat exercitatum

*pugnae meae
in ad bellum*

*abstinere uictis
laudat ab his*

College

*Epistolas si
inter se potius
fieri debent*

*omnis plaga
in uictis*

**Lacedaemonii
Thebani**

eē oportere nō athletarum solū sed et militū more. Itaq; carnosioribus
se īfestum p̄bebat: ac talē quēdā amouit ab exercitu īgens uix tribus qua-
tuorue clipeis tegi eius uentrē: cuius magnitudine suā ipse mentulā: ne
uidere quidā posset. Sic etiam tenui uictu ac uili erat: ut cū a uicino ad-
cenam iuitatus iuenisset liborū obsoniorūq; & unguentorū apparatus:
abiecit illico īgens: ego te sacrificare non contumelia uti opinabar. Et
cum coquus dieꝝ aliquorū sumptus rationem collegis redderet: olei solū
multitudinē moleste tulit. Admiratibuscq; collegis: nō sumptū inquit agre
se ferre: sed quod tantū olei intra corpus exceperit. Itē cū festum diē urbs
ageret: ac potui omnes coituiq; studerent occurrit familiari cuidā sobri-
us atq; mētis compos icedens. Illo autē admirante quarenteq;: quid ita
solus ambularet: quo liceat inquit oībus uobis æbrietati & desidīæ indul-
gere. Atq; neq; hoīem qui flagitiose quid deliquerat: rogante pelopida
nō dimisit: at amica p̄cibus dimisit: dicens amicas decere talia mune-
ra capere non p̄tores. Ad hæc cū lacedaemonii copias educerent: ora-
culaq; thebanis referretur: quæ quidē alia uictum in alia uictores eos so-
re dicerent: iussit hæc ad tribunalis dexteram: illa uero ad leuā poni. Qui-
bus oībus positis surrexit ingens: si parere ipantibus: & cū hostibus cōgre-
di aduersi uolueritis: hæc uobis oracula sunt: melioraq; ostēdit. Quod si
formido uos ceperit: illa sunt: & in deteriora ofonem uertit. Iterum cum
ī hostes agmē opportune duceret: at tonitru facto sui quæterent: qd deū
portēdere arbitraret: hostes attonitos eē respondit: quod cum huiusmodi
agri in pximo eēnt: ī talibus ipsi castra moerant. Atq; ornatissimarū
oīum quas gessisset: & optimarum rerum iucundissimum eam sibi dice-
bat: quod suis adhuc uiuis parētibus ad leuctra lacedaemonios supasset
Cumq; alio tempore unguetato corpore ac hilari facie apparere con-
fuerat: post illud p̄tium postdie squalidus ac demissa fronte processit
ī medium. Percunctantibusq; amicis an agri quicquam ei accidisset: ni-
hil accidisse respondit: uerum sentiebam me elatiore animo heri fuisse:
quam par eēt. Itaq; immoderatam læticiam hodie plecto. At cū spar-
tatas sciret operam dare: ut huiusmodi casus absconderent: uolensque

*Alia parit
Leuctra*

*leticia ple-
cta inuictis*

illorum calamitatis magnitudinem liquido patefacere: non est passus ut omnes simul: sed ut singulae potius ciuitates cadauera tollerent. Quare lacedaemoniorum cadauerum mille & amplius uisum est. Item cum Iason thesalorum princeps socius uenisset thebas: & Epaminonda q plurimum inopia premeretur: aureum duomillia misisset: aurum quidem non accepit. Iasona uero aspiciens: iniuriam iquit: incipis. At ipse denariis quinquaginta mutuo acceptis ac ciue quodam ad exercitus comectum in peloponensum irrupit. Rursum cum rex persarum daricu triginta millia ei misisset: grauius Diomedonta reprehendit: quod nauigationis tantum ad Epaminonda corrupendum enauigasset. Iussitq; regi diceret: si quae thebanis conducerent sentiret. Epaminonda gratis amicum habiturus foret: sin autem quae non conducerent hostem. Et cum Argiui thebanorum societatem inissent: ac Atheniesum legati in arcadiam profecti in utrosq; inueherentur: a Calistratoq; oratore tum orestes tu oedippus exprobraretur urbibus: ubi epaminondas surrexisset: fatemur ait: & apud nos patricidam extitisse & apud argiuos matricidam: uerum qui haec perpetravit: nos qdem eiecimus: Athenienses uero excepere.

Spartatis uero qui multis magnisque in rebus thebanos criminarentur his respondit: uos breui oratione gaudentis ociosos reddiderit. Atque posteaquam Alexandrum phereorum tyrannum qui thebanis erat hostis: in amicitiam athenienses societatemq; recepissent: eisq; ille pollicetur carnes: quae mina uenudabantur: semiobolo se praebiturum. At nos inquit Epaminondas ligna ad haec carnes atheniensibus gratis praebe-

bimus. Istorum enim agrum excidemus: si molestiores esse perrexerit.

Insuper cum boecios uellet in armis perpetuo esse: erant enim perocium dissolutiores quo tempore ipsorum princeps electus esset: eos moriebat inquit: etiam consultate uiui: nam si imperatorem gesserit: impetio parendum est uobis.

Itaque campestem patentemq; regionem belli orchestram appellabat: perinde ut illam possidere nequeant: nisi manum pro clipei loco habuerint.

Et cum chabrias paucos thebanos: quosdam qui ad corinthium sub muros audius praeliarentur: interemisset: trophaumque statuisset: Epaminondas deridens ait: hic non trophaum sed hecathensium: hoc est hecathes simulachrum statuendum est.

Hecathen enim ante portas in triuiis non absurde erigebant.

Ad haec cum quidam nunciasset exercitum ab Atheniensibus nouis ornatum armis in peloponensum missum: quid ergo Antigenidas suspirat: igit: si nouas tibias Telles haterat: n. tibice. Telles pessimus: at Antigenidas optimus.

Ite cu didicisset armigere pmultas ab hoie captiuo pecunias accepisse mihi: ait: clipeu redde: tibi uero faciendo qstui

Iason

Peloponnesus

Argiui
Calistratus
Orestes
Oedippus
Epaminondas
Athenienses

Dysolus
Boetii
Stonum

Chabrias
Trophaum

Antigenidas
Telles

multos a m
pho pecunias
gegetat
vnykan

Boetia

Laconica
Messena

Daiphantus

Pelopidas
Epaminondas
Nicomedes

Alexander

Theba

M. curius

Samnites

tabernam emitto. Non. n. amplius æque discrimen subire uelis: qui unus
 e diuitibus beatisq; factus sis. ¶ Interrogatus quoq; utrum sese meliorem
 imperatorem duceret an Chabrian an Iphicraten: difficillimum est iquit:
 iudicatu: quoad uiuimus. ¶ Præterea cum ex laconica reuersus ad capitis
 causam una cum pretoribus collegis arcesseretur: quod menses quattuor
 boetia imperio præter legem adiecisset: collegas hortatus est: in se crimē
 referrent tanquam ui coacti: at ipse non habere inquit uerba: quæ rebus
 præstarent. Quod si omnino aliquid apud iudices dicendum eēt: orare si
 se occiderint: ut statuæ condemnationem inscribant: quo græci norit the-
 banos uel inuitos ab epaminonda coactos eē. qui laconicam quæ annos
 quingentos neq; prædam neq; bellum passa eēt: & Messenam triginta ac
 ducentos annos incoluisset: concremarint: composuisse etiam atq; rede-
 gisse in unum arcadas: præterea græcis libertatem restituisse. Hæc. n. ea
 prætura atq; imperio gesta sunt: quare iudices multo cum risu egressi sūt
 ne suffragia quidem in eum admittentes. ¶ Ad postremum cum in ultio
 prælio uulnus excepiisset: delatus in tabernaculum uocauit daiphantum
 post hunc deinceps hyollidan: quos quidem uiros ubi efflase animam ac
 cepisset: iussit: cum hostibus bellum soluerent: tanq̃ eis imperator non eēt
 Remq; uerbo testatus est: utpote qui optime ciues suos nosset.

Pelopidas epaminonda collega in prætura cum ab amicis diceret
 necessarium negotium cogendæ necessariæ pecuniæ negligere:
 pecuniæ per Iouem ait: necessariæ huic sunt Nicomedi: hominem is qui
 dem ostēdens & claudum prorsus & debilem. ¶ Vxorē autem cum ad pu-
 gnam egrederetur: eum precante: ut se saluum faceret: hoc alios ait monē-
 dos eē: at principem & prætozem: ut ciues faceret saluos. ¶ Item cum qui
 dam dixisset: in hostes incidimus: quid i illos nos magis: inquit: incidimus
 quam in nos illi? Atq; cum fractis foederibus ab Alexandro phæzorū
 tyranno & captus & uinctus eēt: ptoindeq; illi malediceret: tyrannusq; di-
 xisset properas mori: maxime inquit: quo thebani magis excādescant: ac-
 tu citius pœnam des. ¶ Ad hæc cum Theba tyranni uxor ad eum uenisset:
 seq; mirari: diceret: quod uinctus ita eēt hilaris: is magis illam se mira-
 ri rēdit: quod si uinctum expectaret Alexandrum. Item cum ab Epaminō-
 da ueheretur: grās inquit hēre Alexandro: quoniā in præsentia potissimū
 experiretur non modo ad bellū sese: uerum etiam ad necē uti audentia.

Exempla Romana.

Marcus a curius quibusdā cū accusaretur: quod agribello patri mi-
 nimam partem uiritim distribuisset: plurimam uero publicam
 effecisset: optauit neminem romanorū fore: qui quod agri ad
 atendum satis esset: parum duceret. ¶ Samnites aut cum post aduersum

conflictum ad eum profecti aurum darent: rapa elyxabat i fictilibus: sam
nitibus autem respondit minime se auro idigere qui tali cæna uteretur atq;
malle hñtibus impare q̃ hñe aurum.

*Comenda
in vide*

**G. Fabricius
Romani
Pyrrhus**

*vidi Conti
neam*

Gaius Fabricius cum Romanos a Pyrrho uictos accepisset: labie
no dixit. Pyrrhus romanos uicit: non epirotæ. Et cum multum
ei auri daretur a Pyrrho: ad quem pro redimendis captiuis uenerat: nequa
quam accepit. Postridie uero qui maximus elephantis esset instructu pyr-
rhi post terga ignorati fabricio clamorem emittens repete apparuit: quo
facto conuersus fabricius: ac subridens me ait: nec aurum heri: nec hodie
bellua permouit. Roganteq; eum Pyrrho: ut secum eẽt: ac proximum
post se imperium haberet: neq; tibi hoc: inquit: cõducit: nã epirotæ si am-
bos nos norint: a me regi quam abs te malint. Rursum fabricio consuli
Pyrrhi medicus epistolam misit: qua polliceretur: si is iuberet: se Pyrrhum
uenenis interfectorum. Ad fabricius eam epistolam ad Pyrrhum dedit
sanior ut mente uteretur: monens quoniam & amicorum & hostiũ pess-
mus iudex esset. Sed posteaquam insidiis compertis Pyrrhus medicũ
suspendio affecisset: reddidissetq; fabricio captiuos sine redemptionis p-
cio: eos non accepit gratis: sed ne mercedem cepisse uideretur: totidem
ei captiuos restituit. Nã neq; Pyrrhi gratia isidias significasse affirmauit:
sed ne romani dolo uideretur uti ad necem: peride atq; palam uicere mi-
nus possent.

Romani

Fabius maximus cum nollet cum Annibale acie configere: sed
cũtando exercitum eius terere: qui tum pecuniæ tum annonæ
præmeretur inopia: per aspera ac mōtuosa loca insequabatur: &
sefe a latere egressus opponebat. Cũq; a multitudine rideretur: & Anni-
balis uocaretur pædagogus: id minimi pendens cogitatibus suis atq; cõ-
siliis utebatur. Et ad amicos conuersus dicebat eum sibi timidiorem: ui-
deri: qui cauilla cõuiciaq; metueret: quam qui hostes fugeret. Insuper cũ
de collega Minutio: quoniam hostes aliquos prostrasset: magnus rumor
eẽt: quasi uir foret nomine romano dignissimus: magis se inquit secũdũ
Minutii fortunam quam aduersam pertimescere. Pauloq; post cum in
isidias icidisset Minucius: & simul cum exercitu perire uideretur: ubi ipse
auxilium tulit: cum magnum hostium numerum prodidit: tum illũ ser-
uauit. Itaq; Annibal ad amicos dixit: nō sæpe prædixi uobis fore aliqñ
ut montana nubes in nos imbris resolucret. Atque post kannensem
cladem creatus imperator una cum Claudio marcello uiro & itrepido:
& qui cum Annibale quamlibetissime semper dimicaret: sperabat ipse si
nemo pugnaret: breui futurum: ut annibalis miles attritus fessq; defi-

**Fabius maximus
Annibal**

*Comitia ti
ma mædon*

Minutius

**Claudius mar-
cellus
Annibal**

Fabius
Marcellus

Tarentini
Annibal
Fabius
M. Iulius

ceret. Quam ob rem dicebat Annibal maiori sibi metui esse Fabium pugna uacuum quam pugnantem Marcellum. ¶ Et cum miles lucanus apud eum esset accusatus: quod mulieris amore noctu saepe in castris uagaretur: ceterum mirabili armorum uirtute uir esse narraretur: mulierem quam deperibat: comprehendi eo clam iussit: & ad se duci. Ut autem adducta est: accersito homine: quod praeter legem: iquit: pnoctares: haud nos latuit: at ne prius quidem latuerat: quod pbitati stunderes: quare fortiter tuis ac recte factis errata cōdonentur? Reliquum nobiscum eris: habeo enim sponforem: & adductam mulierculam ei commendauit: ac tradidit. ¶ Item cum Tarentinos Annibal praeter arcem praesidio teneret. Fabius ubi quamlongissime dolo abscessisset: & cepit urbem: & in praedam uertit. Scriba uero interrogante qd de sacris simulacris statueret: reliquus ait Tarentinis deos iratos. Et cum M. Iulius qui arcem praesidio teneret: urbem per se captam diceret: alii hominem ridebant. ¶ At Fabius ait: uera narras: nam nisi tu urbem amississes: nequaquam ego recuperassem. ¶ Atq; cum iam senior esset: ac filius consul de rebus gerendis in publico loqueretur: praesentibus pluribus ascendit equum atq; procedebat. Cumq; lictorem iuuenis misisset: iussissetq; equo descenderet: aliis sese a uertentibus Fabius ipse equo exiliens praeter aetatem accurrit: natiq; cōplexus: belle inquit: sapis o fili: qui plane itelligas: quibus ipas: & cuiusmodi imperii magnitudinē susciperis,

¶ SCIPIO MAIOR.

omnium
quale sit
vide quid
nam
Veneris templū
vide Spem
Sicilia atq; si
Carthago

Scipio maior cum a re militari atq; urbana studium ad literas conuerteret: dicebat cum ociosus esset: plura tunc negocia a se geri. Idem ubi Carthaginem uic cepisset: ac milites quidam quam cepissent: captiuam praestanti forma ac uirginem adhaerent: atq; illi darent: libenter inquit: acciperem: si priuatus: non imperator essem. ¶ Rursum cum in alto positam urbem obsideret: ubi templum Veneris eminentius apparebat: iussit: illic uadimonia consentirent perinde ut ad tertium diem in Veneris phano disceptantium causas audiretur: id quod sicuti praedixerat factum de dit urbe capta. ¶ Atq; in sicilia cum quis percunctaretur: cuius rei fiducia ad Carthaginem classe foret traiecturus: ostensus ei armatis exercitatisq; uiris trecētis & alta turri: quae e mari eminebat. ¶ Nemo est horum iquit: qui si super hanc turrim ascenderit: nō se si iussero: praecipitem iaciat. ¶ Cum uero & agro potitus est: posteaquam traiecisset atq; hostium ca

stra concremaſſent: miſſaq; legatione Carthaginēſes pepigiſſent iſtis ſœderibus tum bælluas tum nauis tum etiam pecunias datum ire: & quoniam ex italia adnauigaſſet Annibal ea fiducia ductos cōuentorum pœniteret: his auditis Scipio ait ne illis quidem uolētibus ſœdera ſeruaturū ſeſe: ni talentum etiam quinq; millia ad ea priora ſoluerit: ppter ea quod Annibalem accerſiſſent. ¶ At ubi omnino uicti Carthaginenſes pro ſœderibus ac pace legatos ad eum miſiſſent: qui uenerant illico abire iuſſit perinde ac non eos auditurus quam. L. Terentium adduxiſſent. Erat autem Romanus Terentius uir frugi & bonus: quem Carthaginenſes captiuum egerant. ¶ Qui ubi adductus eſt: eum iuxta ſe in prætorio ſedere p tribunali uoluit: & ita Carthaginenſibus reſponſum dedit: ac bellum ſoluit. ¶ Terentius autem eum triumphantem ſecutus eſt pilleatus tanquā donatus libertate. ¶ Atq; poſt eius mortem iis qui uenerant ad efferendum ſunus: muſſum miniſtrauit: quæq; alia ad ſepulturam attinebant: q̄ diligentiffime curauit. Sed hæc poſtea. ¶ Rurſum cum Anthiochus poſteaquam romani aduerſus eum traieciffent in Aſiam: pro ſoluendo bello ad Scipionem miſiſſet: prius inquit oportuit: non nūc cum & fratrum & ſeſſorem ſuſceperis. ¶ Præterea cum ei pecuniæ a ſenatu ex arario decreta eſſent: neq; eo die quaſtores ararium uellent aperire: ſe aperturum ait. ¶ Et enim per ſe clauſum eſſe: qui tam ingenti pecunia illud iplēſſet. ¶ At cum multa in eum crimina a Pætilio & Quinto conicerentur apud populum: ait hoc ipſo die Carthaginenſes cum Annibale a ſe uictos: quare coronatum ſeſe aſcenſurum capitolium. ¶ Qui autem uellet ſuffragia ferret aduerſus ſe iuſſit: quæ locutus capitolium aſcendit: populus uero ſecutus eſt accuſatoribus adhuc dicētibus relictis.

bonus & frugi
uacat licet
L. Terentius

romani libertate
que mandabat

Antiochus
pax preda
an armis
Scipio ſuſcepit

Quaſtores

Pætilius
Quintus
Capitolium

romani ad aliam horam ſine gradu extolli

Titus quintus ita ſtatim ab initio fuit illuſtri fama: ut ante tribu-
naturi: ante præturam: ante ædilitatem conſul designatus
ſit. ¶ Is cum aduerſus philippum cum imperio miſſus eſſet
eum illo in colloquium uenire auſus eſt. ¶ Philippo autem obſides
petente: illum enim eſſe cum multis Romanis: ſe uero ſolum eſſe ma-
cedonibus. ¶ Tu enim reſpondit Quintus ſolum te feciſti: quoniam &
amicos & cognatos occidiſti. ¶ Atq; ubi philippum acie uiciſſet: iuſſit in
iſthmiis proclamari liberos ſe græcos dimitti ac ſui iuris. Atq; quotquot
romani Annibalis temporibus in captiuitatem acti apud græcos ſerui-
bant: hos ſingulos redemptos denariis quingentis Quintio græci de-
dere dono: & illi in urbe triumphantem ſecuti ſunt pilleos capite gerētes
ut iis mos eſt qui liberi facti fuerint. ¶ Atq; Achæos: quibus i Zacynthio

Titus quintus

Philippus

liber qui
mandabat

Antiochus rex
Græcia

Chalcis

*intendo no
sp. abhorreda*

*Regi is polo
me filio*

G. domitius
Scipio maior
Antiochus

Xlx. millia ho-
stium desyde-
rata
P. licinius
Perfes
Paulus ami-
lius

*ad p. n. ali
que creari ha
Callide sua ro
lucius ul. p. p.*

perfes

*Duce non se
curanda tu*

*In omni nocte
nas exambus face*

rum insulam exercitum ducere mens erat monuit: cauerent: ne quem ad modum testudines protenso capite extra peloponensum discrimen adirent. **I**nsuper cum Anthiocus rex ingenti cum exercitu gratiam peteret: cunctis perterritis cum ob militum multitudinem: tum ob armorum uarietatem. **H**uiusmodi ad **A**chaos dictione est usus. **A**it enim cum chalcide apud hospitem cænaret: admiratum se multitudinem carniū at hospitem respondisse eas omnis porcinas eē sed condimentis modo apparatibusq; differre. **P**roinde nec uos ait admiremini regias copias: cum ha statos cataphractus & pæzeteros: hoc est pedestris socios: cumq; equestris sagiptarios auditis. **N**am hi omnes syri sunt armis inuicem differentes. **P**hilopoemeni quoq; pratori achæorum: qui multo equite & grauioris armaturæ pedite abundaret: pecuniis uero indigeret: illudens aiebat. **P**hilopoemeni & manus & crura esse: uentrem autem non esse. **E**t enim forma corporis Philopoemeni talis erat. *Tempus ad pugnam sufficiens respondit*

Gaius domitius quem scipio maior in bello aduersus Anthiochū apud lucium fratrem suis legationis uicibus fungi uoluit: cum hostium aciem esset conspicatus: præfectis hortantibus ut statim hostem adoriretur: horam nequaquam satis esse respondit: ut tot hominum millibus trucidandis: impedimentisq; rapiendis repetentes castra se ipsos curarent. **V**erum hoc in tempore cras factum ire congressusq; postridie hostium quinquaginta millia ad internicionem redegit.

Publius licinius consul imperator uictus equestri prælio a persemacedonum rege milites duo millia octingentos amisit p̄tim casos partim captos. **P**ost prælium uero cum perfes & pro foederibus & pro pace oratores misisset: uictus uictori iussit: ut & regnum & res omnis romanis cederet. *ad p. n. p. n. aliqui vōri laudabile*

Paulus æmilius secundum consulatum petens repulsam habuit. **S**ed ubi imperitia & mollicia imperatorum bellum aduersus persem ac macedonas prolixitatem accepit: & ob id consulem illum declararunt: ait eis se gratias non habere: quoniam non eo esset imperator designatus: quod tam imperio sibi quam illis imperatore opus foret. **C**umq; domum e foro petisset: ac tertiam filiolarum: quam lachrymatem offenderat: quid ploraret: interrogasset: atq; illa respondisset: quoniam perfes nobis mortuus est: erat autem catellus ita nominatus: in bonam fortunam ait o filia: omenq; arripio. **A**tq; cum multa in castris audaciam garrulitatemq; offenderet: quam imperatores ac rerum minime necessarium studiosi induxissent: ut quiescerent: ac solum gladios acuerent: iussit: sibi enim reliqua curæ fore. **N**octurnas autem excubias iussit sine hastis & sine ense asseruarent: quo desperantes: qui hostibus repugnarent:

magis somno resisterent. ¶ Et cum macedonia per locos saluos inuasisset: ac instructos hostes aspexisset. Nasica enim eum hortante ut confestim illos adoriretur: facerem istud quidem: si tua mihi ait ætas esset. *Vegeta* multa mihi experientia impedimento est: ut itinere fatigatus aduersus instructam aciem dimicem. At superato perse cum p uictoria: epulum præberet: dicebat expertum peritumq; exercitum maiori hostibus terrori esse suauissimumq; amicis conuiuium præbere. ¶ Ad hæc cum perses captus esset: ac in triumphum duci deprecaretur: hoc inquit in te est. Ita. n. potestatem ei dedit: ut se ipse interimeret. *Grandi* autem ac propemodum infinita inuenta pecunia nihil ipse accepit. At genero tiberoni philam argenteam ponderis librarum trium militiæ præmium dedit. Et hanc aiut primam amyliorum domum argenteam supellectilem ingressam. Præterea cum quattuor ei masculinæ proles filii essent: duos adoptioni aliis antea dederat: reliqui duo qui domi erant: alter qui aënos quattuordecim natus quinto ante triumphum die: alter quinto itidem die post triumphum agens annum duodecimum: diem obiit. Cumq; procedenti ipsi populus eius uicem condoleret: collugeretq; nunc ait patriæ se metu atq; periculo eē liberatum: quando successuum suorum inuidiam: quam i familiam suam fortuna euomisset: pro oibus uerit.

Macedonia,
Nasica

*faragat hostes
inuasit no e
magna*

*philam præ
mii in modu
priele*

Cato senior cum apud populum in prodigalitate & immodicos sumptus inuaderetur: inquit: quam difficile est habere aduentem orationem qui aures non habet. Mirari autem: quod urbs illa seruaretur: ubi pluri ueniret piscis quam bos. ¶ Item cum uxorū effrenatius petulantiusq; imperium aliquando reprehenderet: omnes inquit: homines uxoribus dominantur: nos uero cunctis hominibus: nobis autem uxores. Aiebat etiam male pro collato beneficio gratiam non recipere quam pro illata iniuria supplicium non subire: & iis semper omnibus qui delinquerent: præterquam sibi ueniam dare. ¶ Et cum magistratus ad delinquentis plectendos hortaretur: dicebat qui & possent: & non propularent iniuriam: eos lapidibus esse obruendos. Rursus iis se iuuenibus magis dicebat delectari: qui rubescerent: quam qui pallecerent. Dicebat etiam eum sibi militem odio esse: qui ambulando manus: pugnamdo autem pedes moueret: ac sterteret maius: quam inclamaret. Atq; pessimum eum aiebat imperatorem: qui sibi ipse: imperare non posset. ¶ Ad hæc maxime oportere existimabat: ut quisq; sui ipsius pudore teneretur: neminem enim unquam ab sese abesse. ¶ Insuper cum plurimorum hominum erectas uideret statuas: at malo de me inquit: homines queritent cur catonis statua posita non est: q; cur est posita. ¶ Item quibus potestas esset: ut ea parce uterentur: hortabatur: quo semper potestate liceret uti. Et

Cato senior

*exor mto
no imparitua*

*iniuria nre
in impari
te vnditua*

*iniuria pui
sanda semp*

*quæno magis
pudor nro a
raueren nro a*

*Multo dele
rino
possiq; imp
nro is*

*pro salute
pro rted*

qui uirtuti honorem auferrent: eos dicebat iuuentuti honorem auferre.

Inimica se mala prorsus ab omni
Fortuna
Idem neq; pro iustis rebus magistratum aut iudicem horandum esse dicebat neq; pro rebus iniustis exorandum. Iniuriam quoq; dicere solitus ē etiam si in ferentibus minus sit: omnibus eē periculo. At senectuti multa cum adsunt turpia: ne uitii turpitudine adderetur hortabatur. Atq; iratum ab insano arbitrabatur tempore differre. Item illis minime inuideri: qui fortuna mansuete modesteq; uterentur. Non enim nobis sed quæ nobis bona sunt: inuident. Præterea qui eēt in ridiculis studiosi: aiebat in seriis ridendos fore. Et pulchras actiones pulcherrimis quoq; actionibus dicebat eē occupandas: ne illarum gloria paulatim deflueret.

q se ad magistratum eligi
Censura
Censor quid se debeat
Corripiebat autē ciues: qui eosdem semper ad magistratum designassent. ¶ Videbimini enim dicebat: existimare aut non multi magistratum faciundum: aut non multos dignos eē: qui: magistratum gerant. Rursum quia agros maritimos emisset eum sibi admirationi eē simulabat tanq; mari ualētiorem. Nam quæ illud uix inundet: hic facile absorbeat. Et cum censuram petens uideret alios: qui & rogarent: blandirenturq; multitudini clama-

bat ipse indigere populum & se uero medico ac magna purgatione proinde non eum designandum eē: qui gratificaretur: sed qui inexorabilem se præstaret. Quæ cum diceret: cunctis in electione prælatus est. Item cum iuuentutem doceret audenter pugnandum: eē: dicebat & uerbo magis q; ense & uoce magis quam manu plarūq; uerti & cōsternari hostes. ¶ Atqui cum bellum aduersus eos gereret: qui ad betim flumen habitarent: magnūq; in discrimine propter hostium multitudinem positus eēt. uellentq; celtiberi ducentorum stipēdio talētorum auxilium ferre. Romani uero nō sinerent mercedem barbaris hominibus decerni: eos ait errare. Cum eim uicerint: non ab ipsis mercedē: sed ab hostibus exactam soluturos. Quod si uicti fuerit: neq; a quibus illa peteret: nec qui peterent futuros. Et cum plures cepisset urbes: ut ipse ait diebus quibus inter hostes commoratus est: nihil ipse plus cepit: q; quæ ex hostium agro comedit: ac bibit. Idem cū argenti libram uiriti distribuisset in milites: ait melius eē ut multi cum argento quam pauci cum auro ab militia reuerterent. magistratibus enim aliud nullum in puinciis quam gloriæ additamentum faciundum esse.

3
Scipio africa nus
Pollinctores
Atq; seruos quinq; militiæ habebat horum unus cum tria captiua emis-
set corpora: neq; prius lacuisset Catonem: quam in conspectum isset: hominem strangulauit. Et rogatus a scipione africano: ut achæorum exulibus auxilio eēt: quo redirent in patrias: simulabat eam sibi rem nulli curæ eē. At cum in senatu uerba plurima fierent: surgens tanquam nihil habemus: inquit: quod nobis agendum sit: sedemus de græcis seniculis differētes: utrum a nostris an ab achæorum pollinctoribus efferant. At cum pos-

Albinius labienus historias græce scripsisset: ac ueniam ab auditoribus peteret: ait illudens cato ueniam dandam esse: si coactus amphictionum decreto scripsit.

Postumius la
bienus
Cato
Scipio iunior

Carthago
Polybius
*Amurto facit
sibi in finio*

Cato senior
Scipio Scipio
Roma

*tribunus foræ
et fustis*

Sicilia

G. Iellius

Pompium

Lælius

Scipio
Appius clau
dius

Scipionem iuniorem ferunt annis quattuor & quinquaginta: quibus uixit: nihil emisisse: nihil uendidisse: nihil edificasse: libras autem argenti tris ac triginta duntaxat in magna substantia & auri duas reliquisse: cum tamen carthago in ipsius potestate fuisset: & unus omnium imperatorum milites locupletasset. Præterea polybii præceptum obseruans studebat non prius e foro abire: quam aliquem ex adeuntibus familiarem sibi atque amicum quouis pacto effecisset. Et cum iuuenis adhuc esset: tantam & fortitudinis & prudentiæ expectationem de se præstitit: ut Cato senior de iis interrogatus qui ad carthaginem militarent: inter quos etiam erat Scipio: diceret solus is quidem sapit ac uiget: ad hunc autem umbra concedunt. Item cum romam uenisset ab exercitu: eum inuitabant: non quo illi gratificarentur: sed quod per illum propediem ac facile carthaginem capturi essent. Atque cum murum superasset: & carthaginenses ex arce repugnarent: ne tu mare istud munies: id autem iacebat inter utrosque: nec admodum erat profundum: dicente polybio atque consulente: ut tribulos spargeret ferreos: aut tabulas stimulis perforatas iniiceret: ne transeuntes hostes aduersus aggeres pugnarent: ridiculum esse ait: qui muros cepissent: & intra urbem essent: inde ita se gerere: quo aduersus hostes non pugnarent. Et cum urbem græcis statui oblationibusque ex ficiis aduectis refertam inuenisset: iussit per præconem: ut quæ præsentibus urbium ciues sua cognoscerent: reportarent in patriam. Atque rerum illarum neque seruum: nec libertum ullum accepit. At ne emit quidem: cum & diriperent: & deprædarentur tamen omnes. Rursum cum G. lælius: quo & amicissimo & socio utebatur: consulatum petenti suffragaret: pompium interrogauit: an etiam ipse peteret consulatum: erat autem pompium tibicinis filius: quo respondente nequaquam petere: quin potius cum Lælius peteret: illius designandi gratia se quoque comitia ambiturum crediderunt: & ita expectantes ab illo decepti sunt: nuntiabat enim eum circuire fore ac ciues dextera blandiendo apprehendere. Quare aliis turbatis subridens Scipio stulti inquit sumus: quod quasi non homines sed deos imortales peccaturi sumus: tamen teretes temporis tibicinem expectamus. Rursum cum Appius claudius eius cōpetitor in celsura esset: ac diceret romanos omnes ab se nominatim salutari. Scipio qui omnes fere ignoraret: uera inquit narras: nam maiori cura mihi fuit: ut a nemine ignorarer: quam ut multos nossem. Hortabatur autem ciues: quando quidem aduersum celtiberos bellum gerebant: ut utroque militatum misso aut legato: aut tribuno militum sumerent

Placenta nota
Carthago

G.licinius

Clytemachus

Alexandria

Scipio
Panætius

vidi quicquid

Correxit ex
erituo

utriusque uirtutis testes ac iudices bellatores ipsos. **I**nsuper censor declaratus adolescentē priuauit equo: quoniam sumptuosiore i cana quo tempore Carthago oppugnabatur: placentā melle compositam quā i urbis similitudinem figuratq; formarat: & hanc Carthaginem appellarat: cōuiuiis proposuit rapinā: pūctantq; adolescenti quam ob cām equum sibi abstulisset: prior enim quam ego: Carthaginem iquit diripuisti. **E**t cum G.licinium prātereūtem intueretur: scio hunc: ait: uirum peierasse. At nequeo nemine accusante & accusator eē & iudex. **A**d hāc cum a senatu tertium missus eēt: cum urbium nationum regūq; inspector intue retur: ut ait Clytemachus. **Q**uis urbes hominesq; animis qua lege tuetur. Alexandriam uenit: cūq; egressus nauim incederet: capite toga opto. **A**lexandrini qui undiq; ad eum uisendum accurrerēt: rogabant: ut & caput detegeret: atq; cupientibus sibi faciem ostenderet. Quod cum is fecisset: strepitu omnes sunt ac plausu psecuti. **E**t cum rex propter corporis tarditatē atq; molliciam uix sequeretur: incedentis illos Scipio submissa uocē immurmurans ad panætium dixit: iam alicui alexandrinis no ster aduentus fructui & uoluptati est: propter nos enim ambulātem regem cōspiciunt. **C**omitabat autem eum amicus unus panætius philosophus & famuli qnq; quorum unus cum in ea peregrinatione uita defunctus esset: aliam quoniam emere nollet: ex urbe accersit. **R**ursum cum numantini uiderent inuicti: ac plerosq; imperatores superassent: secūdum populus ad id bellum consulem Scipionem declarauit. **E**t cum multi in expeditionem irent: id senatus quoniam exhauriretur italia: prohibuit neq; pecunias ex ærario sumeret concessum est: sed prouentus uectigales quorum nondum tempus aderat: decreti sunt. **A**d Scipio nō opus sibi pecuniis esse dixit: suas enim atque amicorum satis superq; fore. Sed de prohibitis militibus quæstus est. **N**am bellum graue & periculosum esse. **S**i propter hostium fortitudinem totiens superati sunt: quod aduersum tales id geratur: sin propter ignauiam ciuium: quod cū talibus. **A**tq; ubi in castra uenit: multamq; & licētiam & luxuriam & superstitutionem delitiasq; offendit: uates continuo & hariolos lenonesq; exegit: imperauitq; uasa cuncta dimitterent prāter ollam ueru ac fictilem calicem: argenteum uero poculum non maioris quam librarum duarū ponderis pro arbitrio habendum permisit lauare: etiam uetuit & unguentis quisq; se ipse fricaret iussit: fumenta enim quoniam manibus carerēt aliterius fricatiōe indigere. **I**mperauit quoq;: ut stātes crudū pranderēt obsonium: cānarent aut discubentes panē aut simplicem pultem & carnem assam aut elyxam. **I**pse uero nigro fibulatus sagulo exercitum circui-

bat: eiuq; lugere dedecus aiebat. Atq; cum Mēmii cuiusdam tribuni militum iumēta comprehendisset: quæ lapideas peluis & uitrea pocula deportarent: mihi inquit: ac patriæ triginta dies: tibi uero in oēm uitam cū talis es: tēmetipsum inutīle fecisti. Et cum alius pulcherrime ornatū scutum ostētare: heus inquit: adolescens scutum certe pulchrum ē: uerū de cet romanū uirum: in dextra potius spes suas quam i sinistra colloce. Itē cum is qui uallum sustulisset: uāhemētē se premi diceret: recte inquit: si dis. n. magis huic ligno quam gladio. Et cum effrānatam hostium amētiā eēt intutus. dicebat: tempore securitatem emi. Nam boni impatoris sicuti medici officium ē: ut ferri curatione utatur ad postremum. Verum tamē tempestiue adortus numantinos in fugam uertit. Cumq; uictos grauius seniores ferrēt: exprobrantes: quid eos fugissent: quos totiens fugassent: numantinum quēdam dixisse fertur: pecudes easdem quoq; nūc eē: at pastorem alium. Ad hæc ubi capta numantia secundum triumphasset contentio ei pro senatu ac focis aduersum. G. gracchum constituit. Quare turbatus populus in eum qui in tribunali eēt: tumultuabat. Tūc ait Scipio: nūquam nos legionum clamor uociferatioq; perterrit: ne dū hominum confusio atq; confusio: quibus non matrem italiam sed potius nouercam eē scio. Et cum ab amicis gracchi sublatu eēt clamor de interficiundo tyrāno. Recte inquit: qui patriam oppugnant: me prius uolunt de medio tollere: non enim romam caluram putant scipione su. perstite: neq; uicturum scipionem: si roma ceciderit.

Memmius

Scipio pulcherrime
no belligasti
fuitG. gracchus
Scipio

Roma in Scipione

Cecilius metellus

Aecilius metellus cū munitum castellum adoriri uellet: dixissetq; centurio: si modo decem uiros amiserit: fore: ut castellum caperet: rogauit Metellus: an uellet unus ex decem eē. Rursum cum iunior quidam tribuuus militum quæreret: quid facturus foret: si hanc: respondet: tunicham existimarem mentis meæ consciam eē: eam exutus in ignem mitterem. Atq; scipionis mortem cui uiuo insensus fuerat: tulit quammo lestissime: ac filiis iussit: ut subeuntes lectum tollērent dixitq; gratias habere se diis immortalibus: quod non eēt apud alios natus Scipio.

videtur mihi
tunc quicq; vult
consilium apud
sequoniam ex hoc
vult morte deplacuitGaius marius
Spe fortis

Gaius Marius ex obscuro genere tempu. capeffens ædilitatem ampliore pollicitus est. Cūq; perspicue aduertisset eodem se die delecturum: ad minorem transiit: atq; illa quoq; frustratus non tamē futuri diffusus est se romanorū principem. Et cum utroq; in crurē uarices patere: solutus crus medico execādum præbuit neq; ullo emissio suspirio nec contractis superciliis sectionem pertulit. At cum medicus trāsitum faceret ad alterum crus: noluit inquiens curationem eo dolore dignam non eē. Insuper cum Clusius sororis filius in eius secundo cōsulatu militi cuiusdam præstanti forma Trebonio nomine uim afferret: ab adolescente oc

Varices
pauca dolend
et insid hicClusius
Trebonius

Marius

cifus est Multisq; Trebonium accusantibus: a se illum occisum: qui in
mratu eet: nō negauit: sed necis cām dixit: ac probauit. Itaq; Marius quā
p̄ praeclaris militiā facinoribus corona dari cōsueuerat: ferri ad se iussit:
trebonioq; iposuit. Atq; cum aduersum teutonas in pximo castra posuiss
set eo i loco q parū hēret aquae: dicerentq; milites siti se affici: mōstrato il
lis flumine: quod iuxta hostiū uallū deflueret: illinc uobis potus est iquit:
emēdus sanguine. li aut duci se rogabant: donec i sanguine iesset humor
ac nōdum praeſiti cōstringeret. Præterea camertiū uiros mille q egregia
uirtute i bellis aduersus cymbros extitissent: præter oēs leges ciuitate uni
uersos donauit. Quod qdem factū cū a nō nullis accusaret: aiebat uerba
legū ppter armoz strepitū exaudire nequiuissē. Et cū in bello ciuili fossa
circūdatus & obsessus occasionem ac tempus opperiret: dixissetq; Pom
peius Silo: o Mari si magnus imperator es: descende in aciē: proinde tu
inquit si magnus es imperator: coge me uel inuitum in aciē descen
dere.

Cymbri

Lex redit foris
Pompeius

**Catullus luta
tius
Romani**

Catullus lutatius cū i bello aduersus cymbros ad Atisonē flumen ca
stra hēret: & romani qm̄ barbaros ad trāsītū niti ītuerent: cederent
ubi eos detinere nō posset: cōtendit ad p̄mum cursim abscedētium agmē
ne romani fugere hostes sed imperatorē sequi uiderētur.

**Sylla
Pius metellus
Athenæ
G. popilius**

Sylla cognomēto felix iuter maximas suas felicitatis duas existi
mabat: pii metelli amicitia: & quod urbē athēarum non aequal
set solo: sed seruasset potius.

Gaius popilius ad Anthiocū legatus missus est cū ep̄la a senatu:
qua iuberet anthiochus: ut exercitū ex ægypto abduceret: nec
ptolemæi filioz q orphani eēnt: regnū occuparet. Popiliū uero p castra
adueniētē cū emitius ātiochus q humanissime salutasset: illa nō serua
ta salutādi uice tabellas reddidit. Quibus lectis cū rex dixisset cōsultatūz
seſe datūzq; respōsum: popilius rege uirga i gyrum circūscripto: hic ergo
stās inqt: cōsulta: & rīde. Cūctis aut uiri grauitatē atq; animi magnitudi
nē admirātibus stupētibusq; & antiocho facturū se: assentiente quā ro
mani uellēt: ita popilius & salutauit eum: & complexus est.

**Lucullus
Armenia
Tigranes
Cymbri**

Lucullus i armenia cū decē millibus peditū & mille eqtū aduer
sus Tigranē q cētū quinquaginta millia hoīum i expeditiōe hēret: p̄
die nonas octobres pfectus ē. Quo die prius scipiōis copīa a cymbris cō
sumptæ sunt. Quare cū qdā dixisset romanis illū diē nefastū eē atq; formi
dabile. Igit̄ pugnemus: inqt: hodie impigre: quo hūc quoq; romanis diē

ex acro & tristi iucundū hilarēq; reddamuss. Et cū cataphractus maxime milites metueret: bono aīo eē iussit: futurū. n. plus laboris ī illis spoliandis q̄ uincēdis. Atq; cū collē primus ascēdisset: barbarorūq; motū aspexisset: magna uoce inq;: uicimus o cōmitiones. Ac nemic sustinēte dū illos fugat: romāos qnq; lēto īterceptos amisit: hostes uero supra centum millia occidit.

Romani
Catafracti mi-
lites. *Copiat*

Gn. pompeius
Romani
Italia
Sylla

Sicilia

Sthenius

Pompeius
Mamertini
Africa.
Domitius

Sylla

Solus orientem
Seruilius *deorat*

Diminui

Pompeius

GNaum pompeiu aequē romani amauerūt: atq; p̄m oderāt. Is cum puer admodum eēt: syllanē se p̄ti asciuit: & cū neq; magistratu fungeret: neq; senator eēt: magnum ex Italia confluxit exercitū. Cumq; a sylla accerferet: negauit se sine praeda ac sine cruore copias impatori onsurum. Nec prius uenit: q̄ hostium duces p̄ multis praeliis uicisset. Idē cum a sylla prator ī siciliam missus accepit milites egressos ī itinere uim īferre: ac rapina uti: q̄ alias palātes circūcuraret: supplicio afficit: sed iis q̄ a se missi essent: ad gladios gemmas addidit. ¶ Ad hanc mamertinos q̄ cōtrariam p̄tem secuti fuerant: poterat uniuerlos occidere. At sthenius factionis princeps cum dixisset eū nequaquā iuste agere: q̄ pro fonte ī fontes multos uocaret ad poenam: hūc autē seipsum eē: abs quo & amici psuasi & inimici coacti res Marianas elegerunt: admiratus pompeius ait ueniam dare mamertinis: q̄ ab eiusmodi uiro essent psuasi: qui p̄tiam salutis suae uitae anteferet: & cum urbē tum ēt sthenium liberauit. ¶ Itē cū ī africanā aduersum domitiū traicisset: & illo manna pugna supato a militibus eēt imperator salutatus: rēdit non se honorē illum admittere: q̄ diu hostium uallū staret. Itaq; simul ēt cum imbri milites facto impetu castra expugnarūt: ceperunt: depopulati sunt. ¶ Cum autē reuertisset: tum ceteris eum honoribus prompto aīo uultuq; amicissimo syllā excepit: tum oīum primus magnum appellauit. ¶ At cum uellet triumphare: quoniam nondum senator esset: nequaquā permisit: q̄ ob rem cum pompeius dixisset ad circumstantis ignorare syllam etiam plures orientem solem q̄ occidentem adorare: exclamauit sylla triumphet. ¶ Ad seruilius uir senatorius & si grauiter rem ferebat: tamen cum pleriq; aduersarentur triumpho quippe qui largitiones aliquas exposcerent: dixissetq; pompeius se potius triumphum dimissurum q̄ blande illos allocuturum: nunc ait uero intue ri se pompeium & magnum & triumpho dignum. ¶ Insuper cum romae mos esset: quodocunq; militiae munus pro legitimo tempore obisset: aequum ad duumuiros: quos censores uocāt: in forū agerent: adnumera- tisq; militiae muneribus quibusq; imperatoribus ea gesta sunt: aut laudarentur pro meritis: aut uituperarentur. Pompeius cōsulē gerens ipse equū deduxit ad gellium & lentulū cēsores. Quibus ut mos ē p̄cunctatibus an-

Sertorius
Hispania

Phraates rex
Eufrates
Romani
Parthi
L. lucullus
Pompeius

201 de vieti 99

Cæsar

201 de vieti 99
Cato

Cicero

omnia militaria munera obisset: omnia respondit: & me quidē imperato
re. Idem sertorii scripturis in hispania potius iter quas erant multorum
ducū epistolæ: quibus ad perturbandam mutandamq; rempublicā. Ser-
torium romam accersiebant: illas omnis cōcremauit facultatem quidem
iis præbens: ut mali ad sanitatem redirent: ac meliores fierent. Præterea
cū phraates rex parthorū p legatos eū rogasset: ut termino eufrate utere-
tur: qñ potius romani: qñ termino uterē aduersus parthos iure ipso. Rur-
sum cum L. lucullus militia functus uoluptatibus sese dedisset: uiueretq;
sumptuosius: pompeium autem uituperaret: quoniam præter ætatē plæ-
raq; sibi gerenda appeteret magis: inquit: seni præter ætatē ē deliciis ope-
ram dare q̄ impare. Et cum ipse aduersa ualitudine laboraret: ut turdo
nesceretur: medicus iussit. Illum sui frustra quæsiuerūt: erat enim præter
anni tempus. Dixit quidam fore: ut apud lucullū turdi: quem penes an-
num integrum nutriant: inuenirentur. Ergo inq; ni lucullus studeret de-
litiis: uiuere pompeius non posset? Ac dimissio medico paratu facillimis
uilibusq; cibis usus est. Idem cum uahemētissima annonæ caritudine
urbs pmeret: uerbo quidem cui annonæ cura mandata eēt: declaratus:
re aut terræ ac maris ius habens in africam & sardiniam siciliamq; nau-
gauit: collectaq; grandi frumētī copia ad Urbem maturabat. Magna ue-
ro tēpestate orta gubernatoribusq; perterritis ubi primus inscēdisset nauī
& anchoram tolli iussisset: clamauit quod ad nauigationem cogret nō
ad uitam. Idem cum eius aduersus cæsarem simulas i aperto iam eēt:
& Marcellinus unus ex iis qui a pompeio pducti ad dignitatem fuerant
deinde mutato erga cæsarem aio multa i senatu in pompeium loqueret
Non te pudet marcelline inquit: maledictis me onerare: per quem & e mu-
to loquax factus es: & exturiam cum uomitu commutasti? Et ad cato-
nem grauius mordentem quoniam quā sapissimē prædiceret potentiam
& auctoramētum cæsaris nequa q̄ reipu. bono cedere. respondit tua qui-
dem magis ad diuinationem accedit: at mea ad amicitiam. Atq; cum
de se liberius loqueretur: ait omnem se magistratum & accepisse citius: q̄
expectasset & deposuisse citius: q̄ eēt expectatus. Ad hæc cum post cōfli-
ctum pharsalicum in ægyptum fugiens ex tiremi foret i piscatorium na-
uigium: quod rex miserat: transiturus: cōuersus ad uxorem & filiū aliud
nihil q̄ illud sophoclis dixit: quisquis tyrannum petit: is & si liber it: illius
est seruus. Cum uero transcendisset ense percussus suspirio semel emis-
so nihil locutus ē: sed uelato capite se ipm tradidit.

Cicero orator in nomen cauillatus & amicis ut id mutaret: hortā-
tibus ait ciceronis nomen sese facturum q̄ & catonum & catu-
lorum & scaurorum nomē illustrius. Et cū argenteum poculū

diis immortalibus uotum soluisset: prima noia litteris notauit: sed p cicerone cicer incidit. At eos oratores qui altiore uoce uterent: dicebat: ppter i firmitatem i clamorem ueluti claudos in equum ascendere. Et cu uerres cuius filius corporis forma male uteretur: Cicerone maledictis laceraret pede quasi & mollē & cynedum criminaretur: ignoras: igit decere itra fortes couitis filios urgere. Rursum cu Metellus nepos ad eu dixisset: pluris testimonio tuo occidisti: q patrociniū seruasti. Et enim plus mihi est: iquit: fidei q eloquentia. Interrogate et Metello quis ei pr esset: hanc: iquit: responsonem difficiliorem effecit mater tua. Fuerat enim metelli mater i pudica. At Metellus ipse & leuis erat: & iconstans & libidinibus deditus. Rursus cu Diodoto rhetoricorū doctore uita defuncto lapideum coruū metellus ipse apposuisset: iustam iquit retributionē factā: uolādū enī huic nō dicendi doctrinam tradidit: Atq; cum Vatinū hoiem & inimicum sibi & pditissimum prius audisset interisse: mox certior de eius uita factus eet: male inqt peat: q male mentitus ē. Ad eu quoq; q genere libys eet: diceretq; nō audire ipm dicentē: neq; tamen mdit habes aurē non foratā. Castum aut popillum: qui se iurisperitum haberi uellet: cu & rudis tñ & obtusus eet: ubi ad cōtrouerfiā quandā aduocasset testē: atq; ille dixisset nihil scire: putas. n. ait: de iure fortassis iterrogari? Præterea cum hortensius orator argenteā sphīga mercedē a uerre accepisset: cūq; obliq; quidā ac subdole cicerone ad eu locuto: dixisset se enigmatū soluendorū ipitū eē. Attñ mdit cicerō sphinx apud te ē. Et cu uoconiū cu tribus filiabus deformosissima facie obuiū habuisset: submissa uoce ad amicos dixit: phœbo haud oriēte genuit hic pignora. Atq; cu faustus sylla puer ppter aris alieni ac fœnorū magnitudinem suppellectilē pscriptusset: hanc ait: libentius q patris eius pscriptionē amplector. Pompeio aut ac cæsare dissidentibus ait: quē fugiā: noui: ad quē fugiā: ignoro. Ac pōpeiū accusabat: q urbē deseruisset: eetq; Themistocle potius q periclen imitatus: cū res non illis sed hisce filies eēt. Ad hac cu uenisset ad pōpeiū: ac rursus uenisse pœniteret: ab eo iterrogatus ubi pisonē generū reliq;isset: apud tuū: iquit: socerū. Et cu quidā ad Pompeiū a Cæsare trās fugisset: diceretq; præ celebritate atq; alacritate equum reliq;isse: melius iquit cū de equo cōsuluisse. Item ad eu qui nūciabat cæsaris amicos tristis eē: narras igit: eos eē cæsare exolos: ab eoq; dissentire. Cum aut post pharsalicū præliū pompeio fugiente Nonius quispiam dixisset adhuc aquilas septem apud ipsos eē: & ob id ut bono aio eēt hortaretur. Recte inquit moneres: si cum graculis nobis pugnādū foret. Et cu potitus uictoria cæsar pstratas pōpeiū imagines honorifice erexisset: ea de re loqns cicerō ait: cæsar in erigendis pōpeiū statuis suas firmat. Adeo aut quod pulchre sciteq; diceretur: pluri-

Cicer

Verres

Metellus

Diodotus

Vatinus

Hortensius

Verres

Cicero

Sphinx

Faustus

Sylla

Pompeius

Cæsar

Themistocles

Pericles

Piso

Nonius

Cæsar

Cicero

præ mch put
m impudic

Diff
mab
Sylla
Pompeius
Cæsar

mi faciebat: & ita ad id op̄erā suā uāhemēt̄ accōmōdabat: ut cum eī cōtrouersia eēt apud centum uiros cōstitutā: & instante die ab Eronte seruo nūciatū foret in diē post̄erū controuersiam reiectā: eum libertate donauerit.

G. Cæsar
Sylla

Gaius Cæsar cū Syllam fugeret adhuc adolescēs in prædones incidit: & cum primū magna uis argēti ab eo peteret: prædones derisit tāq̄ eius: quē haberēt: ignaros ac duplum se datūq̄ p̄mi sit. Deinde asservatus donec pecūias cogeret: ut & dormiēti sibi q̄eti eēnt: silētiūq̄ p̄staret: ip̄abat. q̄s at orōes poemataq̄ scribēt eis legebat: & q̄ minus uāhemēt̄ ea laudassēt fatuos ac barbaros appellabat. **A**c p̄risū eos suū spē suę solabat: id qd̄ ē paulopost effecit. nā cū post aduēctū suū redimēdi p̄ciū libatus & uiros & nauigia ex asia cōgregasset: tū cōphendit p̄dones tū etiā affixit cruci. **I**n sup̄ cū romæ pontificatū peteret: haberetque eius rei æmulū atq̄ competitorem catulū: qui romanis reliquis dignitate præstabat: a matre ad fores deductus hodie inquit: mater uel pōt̄ficem si lium uel exulem habebis.

Asia
Catulus

Clodius

Impudens
non deperit

Atq̄ pompeiam uxore: qm̄ eēt de clodio infamata: repudiāuit: deinde clodio eā ob rem in iudiciū acto testis adductus nihil neq̄ de uxore locutus ē. **A**ccusatore aut̄ iterrogante qd̄ igit̄ eā eieci sit: qm̄ inquit: decet uxore cæsar̄is calūnia ēt uacare. **P**ræterea cum Alexandri res gestas legeret: colachrymauit: dixitq̄ ad amicos: is cū hac eēt ætate: **D**arium uicit: mihi uero in hac usq̄ diē gestum ē nihil.

Darius

Et cum i alpibus sterile inopsq̄ oppidulū præteriret: amicis quærentibus an etiā hic seditiones aliqua cōt̄tionesq̄ de principatu eēnt: subdubius cogitabūduq̄ malim: inquit: hic primus eē q̄ Rome secūduq̄. **F**ortissimorum aut̄ facinorū ea obeūda eē dicebat quæ & periculossimā maximāq̄ eēnt uerū haud cōsultanda.

Gallia
Rubicon flu.
Metellus

Et cū ex gallia prouincia aduersus pōpeium rubicon flumē trāsiret: ait: iacta sit ois alea. **I**tem cum ad mare pompeius fugisset roma: ac metellus q̄ ærario præsidere: cæsarem a capiēda pecunia phiberet: ærariūq̄ occlusisset: ei mortē minatus ē. **A**t Metello perterrito hoc: iqt̄: adolescens difficilior erat dictu mihi q̄ factu.

Dyrrachium
Brundisium

Ad hæc cum serius dyrrachiū ad eum milites aduāherent a brūdusio clam oibus nauigium parū igressus traicere pellagus aggreditur. **F**luctuante aut̄ nauigio ubi sese gubernatori manifestasset: clamauit: crede fortunæ certior factus cæsarem abs te uāhi. **E**t tunc quidem uāhemētior tēpestas insurgēs ei impedimēto fuit. **A**tqui milites cōcursu facto magna cum aiorū ægritudine quærebantur: q̄ uires alias expectaret: quasi ipsis diffideret.

Pompeius
Cæsar

Sed posteaq̄ pugna facta uictor pompeius nō ē usq̄ uictoria: sed i castra rediit: erat inquit: uictoria apud hostes: sed uincēdi gnarum non hnt. **R**ursum cū ad pharsalū instructam aciem locis suis stare: hostesq̄ recipe

popeius iussisset: eum errasse caesar dicebat q̄ illam militum aī ex cursu ī
citationē illā uim: illam pugnādi alacritatē naturaliter minatam debilita-
set. ¶ Atq; cū primo ipetu facillimeq; pharnaca pōticum uicisset ad ami-
cos scripsit: ueni: uidi: uici. ¶ Præterea ubi pōpeiani ī libya ī fugā uerū su-
patiq; sunt: ac sese cato interemit: iudeo tibi: ait: Cato mortis tuæ: & eim
tu mihi salutis tuæ inuidisti. ¶ Rursum cū a quibusdam hortaret: ut An-
toniū atq; dolobellā: de qbus male opinabant: sibi caueret: rōdit nō hos
sibi rubicundos & piguis timori eē sed gracilis illos ac pallidos bruto cal-
sioq; op̄is. ¶ Et cū inter canandū ortus eēt de morte sermo: quæ nam fo-
ret optima: inopinata rōdit.

Subiūdit et p̄

Cato
Antonius
Dolobella
Brutus
Cassius
Caesar augu-
tus

Cæsar q̄ primus est augustus cognominatus: cū adhuc eēt ado-
lescēs: ab Antonio repetiuit duomillia q̄ngēta sex tertiū: quæ &
primi cæsaris īterfecti ædibus antonius ad domū suā trāstulisset
uolebat enī romanis soluere quos cæsar legauerat uiriti: nūmos quinque
ac septuaginta. ¶ At cū antonius pecunias hiet: & illū moneret: ut ab iis re-
petūdis desisteret: si sanus eēt: p̄na bona p̄clamauit: ac uēdidit: largitionē
q̄ p̄soluit. Quæ ex re & sibi beniuolentia apud ciues cōpauit: & ī illū odiū
cōcitauit. ¶ Atq; cum Rhœmetalces rex thracum qui ab Antonio ad eū
trāsierat: nō moderatum se ac demissum ī cōiuiis sed petulātē odiosum
q̄ p̄staret societatē ex p̄brās: p̄prio cuidā aliq̄ regū ait cæsar: ego p̄ditio-
nē amo: sed p̄ditores nō laudo. ¶ Itē Alexandrinis post captiuitatē extrema
se mala passuros opinantibus ubi cæsar suggestū ascēdisset: Ario alexan-
drino corā cōstituto ait: se Vrbi ignoscere primū p̄p̄ eius & magnitudinē
& decorē: dein ob cōditōrē Alexandrū: deniū uero p̄p̄ ariū amicū. ¶ Idē
cū accepisset: erota q̄ ægyptiacas res gereret: emisse cōturnicē: quæ cate-
ras oīs pugna suparet: eētq; ipsa inuicta: & cā allam deglutisse: eo accersi-
to atq; agitata quæstione nauis malo hoīem: ubi rē cōfessus ē: iussit affigi
Ac Sicilia p̄ theodoro ariū præfecit: libello aut sibi a quo piā reddito ubi
scriptū erat: caluus theodorus tarseus fur erat: quid tibi uidet: cæsar scrip-
sit uidet. ¶ A meccenate aut sodali singulis dono ānis phialā ī nataliciis
accipiebat. ¶ Athenodoro ēt philosopho ut domū dimitteret ob seniū p̄-
cātī cōcessit: sed cū ī se salutādo & ī extrēo abeūdi gratificādiq; officio A-
thenodorus dixisset: cū ira te cæsar cepit: nihil p̄us neq; dixeris nec feceris
q̄ ipas q̄tuor ac. xx. lras tecū ip̄e p̄curreris: eo māu apphēso adhuc: iqt tua
mihi p̄ntia opus ē ip̄mq; annū totū detinuit: iq̄s eē taciturnitatis quoq;
nūerationē tutissimā. Insuper cū audisset alexād̄g ubi duos ac. xxx. natus
ānos maximā or̄b p̄tē subegisset: admodū dubitasse qd̄ siquū tps̄ fecurus
eēt miratus ē qd̄ n̄ maius opus Alex. existiasset īstutire p̄tū ip̄ū q̄ magnū
p̄passe. Et cū d̄ adultis legē tulisset: q̄ sāxerat: quo pacto rei iudicādi ac de

Rhœmetalces

Arius
Sicilia

Sicilia

Athenodorus
Caesar

Alexāder

legē iudicādi
voto p̄p̄

200m pty

*Tiberius
Capitulum in
pauca sit*

Aegina

Eurycles

Caesar

Thucydides

*Piso
Roma*

prehensi puniendi essent deinde ira lapsus adolescētem: qui de Iulia eius
filia ei set infimulatus: pcuteret manibus: cumq; ille reclamaret legem tu-
liti o caesar: ita poenitentia ductus est: ut diem illum cānam omiserit. **Rur-**
sum cum gaium ex filia nepotē in armeniam mitteret: optabat ab diis i-
mortalibus: ut pompeii beniuolentia & audentia alexandri ac sua ipsius
deinceps fortuna illi contingeret. Atq; cum se romanis imperii successo-
rem dicebat relicturum: qui nunq; bis eadem de re consultasset de **Tibe-**
rio loquens. **Item** cum iuuenes illos: q; in cōsultatione tumultuarent: insti-
tuere uellet: nec attenderent: sed turbulētius potius clamarēt. **Audite in-**
quit iuuenes senem: quem iuuenē senes audiebāt. **Præterea** cum atheniē-
siū populū quippiam aduersus eum deligisset: scripsit ex aegina putare
se suam illis iram obscuram non esse: nō. n. aeginae hyematurum sese: ali-
ud uero his nihil neq; dixit: neq; fecit. **Ad hęc** cum unus ex euryclis accu-
satoribus temere atq; petulanter libertate dicendi ad conuicium uteret:
ac insolentius efferreret: huiusmodi quiddam locutus est: si hęc tibi caesar
haud uident magna: iube is mihi reddat septimum **Thucydides** uolumē.
Quare caesar iratus eum abigendum iussit: sed cum didicisset ex posteris
brasida hunc esse reliquum: hominem accersuit: castigatumq; modice
dimisit. **At** cum **Piso** ades a fundamentis ad totum usq; tectum accura-
tissime ædificaret: bono me animo lætoq; inquit facis: qui ita ædificas: tã
quam perpetua roma futura sit.

FINIS.

Plutarchi cheronensis Apophthegmata ad **Traianum** **Caesarem** explici-
unt feliciter ab eodem **Francisco** phileiso equite aurato laureatoq; poeta
quādiligētissime & reuīsa & emendata.

FRANCISCI phileisi præfatio ad **Nicolaum** quintum pontificem maxi-
mum in Plutarchi cheronensis apophthegmata laconica.

*Nicolaus quin-
tus pontifex*

Providentia

Vo DE TE MAGIS Nicolae quinte dies ac noctes me-
cum ipse cogito: eo benignus nostro sæculo immortalē
deum consuluisse arbitror: qui ut res omnis humanas in
credibili curat moderaturq; providentia: eum te uniuer-
sæ christianæ ecclesiæ pontificem præesse uoluerit: in cu-
ius mirabili uirtute summaq; sapientia suam spem oēm
doctrinæ & boni uiri positam esse constitutamq; intelligant. **Haud** eim
uitio naturæ fieri puto: ut magis alia quam alia ætate minor sit hominū
doctissimorum & eloquentium numerus. **Si** enim in diuina quam uocāt

essentia nihil est: quod minus oī parte pfectum sit: perfectū quoq; esse ho-
 minum naturā quā ipse creauit deus omnipotens: dubitare quis debet?
 Itaq; eandem semp inesse humano in genere uim igeniū & interiorē mē-
 tis agilitatem quā grāci *ἐνέργεια* energiam nominant: ad egregiū qđ
 q̄ obeundum atq; praeclarū opus plane credendum ē. At sit nescio quo
 deprauato hominum more: ut nisi pulcherrimis quibusdam premiis ho-
 noribusue propositis nulli uirtuti laudi nulli opera det: eaq; solum flore
 scāt studia: quibus sese hoies ī prācio magis fore opinentur. Quare quod
 bonum sit ppter se expetendum: id haud honore aut emolumēto metiū
 tur. ¶ Et certe paucissimi admodum sunt: qui uirtutem ulla uirtutis se
 quantur studio. Itaq; eo maior ē laus tua pater beatissime eo admirabili-
 or eo diuini: quod tuas uigilias oīs curas oīs labores omnis ad uirtutē
 semp deumq; rettuleris nullā tibi proponēs inanem gloriam nullam mū-
 di huius utilitatem. ¶ Quibus tuis optimis cogitatibus & laudatissimis ī-
 stitutis factum est diuina benignitate: ut neq; petens neq; cogitans p oēs
 deinceps dignitatis gradus ad summum maiestatis fastigium sis euectus
 Sedes tu quidem unus inter mortales ī diuinā altitudinis solio: christi op-
 timi maximi uicem geris ī terra humani generis saluatorem cum aucto-
 ritate & gratia: tum per illius uitae similitudinem omnibus representas.
 Te sibi omnes ante oculos ponunt: & qui uirtutem propter uirtutem co-
 lunt: & qui eam commodis suis definiūt. Quam ob rem boni omnes un-
 diq; ad te ueniunt. Quisquis aut ingenio aut eloquentia aut elegantiore ul-
 la disciplina excellit: ad te confluit. Tu uero ut es animo ingenti ac bene-
 fico: negligis neminem: omnes libenter admittis. ¶ Te in omnes beneficē-
 tissimum praestas. Qua tua tanta facilitate liberalitateq; naturā fieri ui-
 demus: ut iā ueluti excitatis nōnullogē ingenii q̄ obdormierāt & idocēti do-
 cētrina adamare icipiāt: & docti fiāt quottidie doctiores. nā pdes tu qđ oī
 b; & exēplo uitae: & donādi magnificentia. ¶ Nō igit nō possum eos oēs
 qui ullum uel bonitatis uel disciplinae simulacrum praese ferunt: accusati
 one dignos existimare: si minus persape aliquos ingenii sui fructus tibi p
 sua quasi uillicatione reddiderunt: ut intelligas operam tuam in tam illu-
 stri bene ficiendi munere nō eē omnino frustra. Quā rōne cum ipse quo
 q; me tibi debere plurimum censerem uel pro ea qua in me nuper cū Ne-
 apolin petens romam diuertissem: pulcherrima beneficentia uisus es: ali-
 qua studiorum meorum monumenta tuae beatitudini referre nolui. ¶ Nā
 cum mihi tempestiue e grāco in latinum conuersa cēnt *Plutarchi chero-*
nēsis laconica apophthegmata quae a nostris tum diſteria tum dicta no-
 minantur: ea uisa sunt non indigna: quae sanctissimo tuo nomini dicarē
 em sane non admodum magnam si uolumen ipm cōsideretur: pulchrā

ἐνέργεια
 Energia

Neapolis
 Roma
 Beneficentia
 Plutarchus
 Apophtheg-
 mata laconica

Oratio

Traianus cæ-
sar
Philippus Ma-
ria anglus

tamē & uiris doctis in primisq; eloquentiæ studiosis non inutilem. Oratio enim quæ huiusmodi sententiæ argutia exemplorūq; gravitate ac lepore referta fuerit: nō potest omnibus non placere. ¶ Etenim duo a plutarcho libri qui scilicet extant: de huiusmodi dictis: non iisdem temporibus scripti sunt alter ad Traianum cæsarem: quem ipsi iā pridem interpretati illius præstantissimi principis Philippi Mariæ Angli nomine insigni- uimus: & hic alter: quem tuo ueluti munere & cognosci a latinis: & haberi uoluimus. Non multo autem post ut spero: maiores a nobis aliquæ lucubrationes & fortassis etiam gratiores ad te ibunt. Vale p̄r beatissime.

PLVTARCHI CHERONENSIS Apophthegmata Laconica.

Agasicles rex

Donne
possit
p̄ncipe p̄
ritus

ut: sicuti patres filii

AGASICLES REX Lacedæmoniorum admirante quodam Philophanen sophistam ab ipso non admitti præsertim cum is discendi desiderio teneretur: opus inquit: est mihi horum eē discipulo: quorum sum etiam filius. ¶ Ad illum uero qui dixisset: quonam pacto sine spiculatoribus tuto imperare quis possit: si ita respondit suis impera-

Agefilaus

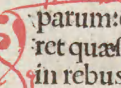
Donne possi-
bilis

Agefilaus ille magnus cum esset aliquādo conuiuii princeps forte constitutus: interrogatus a pincerna quantum cuiq; afferret. Si multum ait uini paratum ē: quantum quisq; petierit: sin autē parum: ex æquo omnibus dato. ¶ Et cum latro quidam tolerāter perferret quæstiones: ut improbus admodum inquit homo stans turpibusq; in rebus patientiam cōstantiamq; definit. ¶ At cum laudaret quidā ora-

Latro

Donne
expendend

Latro: quod res paruas quāuā hementissime auget: equidem ait: cerdo nem illum minime bonum ducō: qui paruo pedi magna calciamenta induit. ¶ Præterea cum quispiam aliquando ad eū diceret: promissisti: idemq; sapius loqueretur: ita me hercule promissi: inquit: si istud quidem est iniustum. Sin autem iniustum: locutus sum: non promissi. ¶ Cumq; idem subdidisset: uerum tamen decet reges: quicquid capite annuerint: perficere: non reges magis respondit: quam illos qui reges ad eū: petere iusta decet: & ita loqui: ut & quod tempestiuum sit: & quod regibus accommodatum consentaneumq; considerent. ¶ Ad hæc cum uituperātes aliquos laudantisue audiret: non minus eorum qui dicerent: quā de quibus dicerent: perdiscendos mores arbitrabatur. ¶ Et cum puer adhuc palestricis puerorum ludis in obscurum locum a chori magistro constitueretur: obtemperauit quamuis esset rex declaratus. ¶ Inquiens tu quidem ut libet facito: ostendam enim non locis uiros: sed uiris locos honoratos reddi.

De promissis
qm̄ seruā dō

Donne
nt bonum

Idem cum medicus quidam difficiliorem curationem & eam minime simplicem imperaret: per geminos ait: nō omnino mihi proposita uita ē: neq; si bona etiam omnia reciperem. **A**t qui praefectus aliquando arachalchidica butyrum mineruē cum a pediculo morderetur: nō se auertit: sed eo i omnium conspectu comprehenso atq; interfecto addidit per immortales deos libenter insidiatorem interficio uel in ara. **R**ursum cū alio tempore puellum intueretur: qui ex ostio murem traheret: ubi mus i eum conuersus detinentis manum momordisset: fugissetq; : astantibus ostenso mure. **Q**uando illud minimum inquit animal sic eos excipiat: a quibus iniuriam patitur: quid uiris faciendum sit: considerate. **V**olēs etiam bellum aduersus perlas uahementius aggredi: quo grācos Asiam incolentis liberaret: oraculum iouis dodonai consuluit. **I**llo uero militādum esse iubente oraculum ephoris rettulit: qui cum iussissent Agefilau etiam delphos petere: & eisdem de rebus numen consulere: profectus ad uaticinium ita interrogauit. **A**pollo uideturne tibi quod etiā patri tuo Apolline uero comprobante lectus imperator ita expeditiones duxit.

Cum initio Tissaphernes cum Agefilao foedera metu percussisset regē grācas ei ciuitates liberas dimissurum: deinde accersito permagno a rege exercitu bellum ei indixisset: ubi minus abiret ex asia: libenter transgressionem illam peierationemq; suscipiens exercitum mouit perinde quasi in cariam processurus: ubi cum Tissaphernes copias cogeret. Agefilaus solūēs in phrygiam impetum fecit. **I**biq; quamplurimis captis urbibus grādiq; pecunia dixit amicis: frangere foedera impium quidem est. **A**t hostium cogitatus fallere non modo iustum est & gloriosum uerum etiā tum iucundum tum perutile. **E**quitatu autem diminuto ephesum cōcessit: pronunciauitq; opulentis si se militia solutos uellent: equum p se se quisq; uirumq; praeberent. **Q**uare statim pro timidis & diuitibus tum equi tum uiri idonei congregati sunt. **I**taq; dicebat imitari se Agamemnona. **I**llum enim cum equam bonam accepisset: ignauum diuitemq; uirum militia liberaſſe. **C**um uero iussisset captiuos nudos: uenire uen derētq; huiusmodi praedaē uēditores & uetis quidem emptores p multi essent at corpora qm alba & omnino mollia ob delitias ociaq; erat: ea sane tanq inutilia: nulliusq; praeii deriderēt: astās Agefilaus hāc sunt: inquit pro quibus pugnat: isti aut quibus cū pugnetis. **E**t cū Tissaphernen i fugam in lydia uertisset pluribus deletis: in agrum regium incursionem facit. **A**t rex ubi pecuniis ante ad eū missis Agefilauē de belli solutiōe rogaret: rēdit is pacis ius penes ciuitatē eē: latari aut magis locupletadis militibus q seipo. **A**d hāc pulcherrimū ducere nō mūera grācos ab hostilibus cape: sed spolia potius pdaq; pare.

Insup cum Megabates spithridatis

*insidiat. duxit
pma. ex. f. d.
de pediculo*

*miro se de
fudit ab
penna*

Agefilaus rex

**Apollo
Tissaphernes**

*faller. hostiu
cogitatus*

Agamemnon

*no ab hostilibus
municia sed
t. iiii Opulus rapit*

filius qui formæ præstantia ceteros anteiret: ad eum salutatum osculatū
 q̄ accessisset. **V**idebatur. n. diligē uāhemēter: declinauit **A**gefilaus. **S**ed po
 steaq̄ ille adire destitit: eum ultro quæsiuit **A**gefilaus: dicentibus autē ami
 cis ipsum esse i causa qui a pulchri illius osculo se auerterit: quare præ me
 tu illum minime uenturum: ubi non parum temporis silentio secum ipse
 cogitaſſet. **N**equaq̄ inquit oportet illum nobis persuadere: nam uelle mi
 bi uideor rebus huiusmodi imperare magis q̄ præpollentem hostium ur
 bem ui capere. **M**elius. n. libertatem tueri sibi q̄ aliis auferre. **P**ræterea cū
 aliis in rebus ueritatem iusticiamq̄ seruaret existimabat in amicorum ne
 gotiis prætextū esse nimia aduersus eos iusticia uti uelle. **I**taq̄ breuis eius
 quædam epistola ad **H**ydriæum cara: qua quendam ex amicis peteret ita
 fertur. **N**iciam si minus iniustus est: dimittas: uelim. **S**in autē iniustus: mihi
 dimittito. **I**n pluribus igitur talem se præstabat **A**gefilaus. **I**nterdum uero
 cum expediret pro amicis tempore potius utebatur. **Q**uare cum aliquan
 do tumultuosius castra mouerentur puero cuius amore tenebatur ppter
 aduersam ualeitudinem debilitatemq̄ relicto: & illo quidem precibus eū
 ac lachrymis ad se reuocante. **A**gefilaus conuersus ait: q̄ est difficile mise
 rere simul & sapere. **A**tqui hisce in rebus quæ ad corpus attinēt: nihilo iis
 qui secum aderant: præstabat: quippe qui facietate & ebrietate omīno ab
 stinebat. **S**omno autem eo utebatur: nō qui imperaret: sed cui a rebus ge
 rendis imperaretur. **A**dversus calorem ac frigus ita habebat: ut solus sem
 per anni temporibus uteretur. **E**t inter ipsos milites tabernaculum habēs
 nolebat meliorem lectum: q̄ cuiq̄ esset. **I**dq̄ assidue dicendo usurpabat:
 principis esse non mollicia sed constantia atq̄ fortitudine priuatis homi
 nibus antecellere. **C**um ergo quidam interrogasset quid spartæ profuerūt
 lycurgi leges: ut uoluptates: inquit: contemptui essent. **A**d eum quoq̄ qui
 tum ipsius tum aliorum lacedæmoniorum uestis alimentiq̄ tenuitatem
 miraretur: dixit: pro hoc hospes iuendi more libertatem metimus. **I**tem
 cum quis eum hortaretur: ut se remitteret: diceretq̄ ne ob incertum fortu
 næ mortem aliquando eius rei occasio fieret: at ego ait ita me ipsum con
 suefacio: ut in nulla mutabilitatem quæram: & eodem instituto uel senex
 utebatur. **I**taq̄ cum a quodam rogaretur: quaræ uāhementi hyeme sine
 tunicha circūiret: quo iuuenes inquit imitentur: habentes ii quidem & se
 nis & principis exemplum. **T**hasi quoq̄ cum per ipsorum agrum **A**gefila
 us cum exercitu iter faceret: cum farinam anseres bellaria libra belle conse
 cta ac multiplices alias epulas pretiosasq̄ potiones ad eum misere. **S**ed ip
 se farina duntaxat accepta: reliqua qui tulerant: iussit ad **T**hasios referret
 perinde atq̄ nec ipsis forent utilia. **I**llis autem precantibus obtestantibus
 q̄ ut ea acciperet: iussit inter mancipia distribui. **E**t cum causam illi pcur

Epistolam

Agefilaus

3
 76 Sobrius

3
 princeps q̄ba re
 spartæ reig an
 cellare debet

libtas citare
 vud/ notat
 dignus

3
 3me tunc
 Thasi
 3me dicit
 Agefilaus

3
 3me et p
 3me compul
 3me

carentur: quoniam inquit non eos decet istiusmodi crapulis delectari: q
 probitatem fortitudinemq; exercent. Nam quibus mancipia capiuntur:
 ea sunt a liberis hominibus aliena. Rursum Thasi quoniam magnis ab
 eo beneficiis affecti uiderentur: cum & templis eum & diuinis honoribus
 prosecuti essent: & hac de re legatos misissent. Agefilaus lectis honoribus
 quos legati ad se tulissent: rogauit an eorum patria deificandorum homi
 num potestatem haberet: quod cum illi affirmassent: agite inquit: facite
 deos uos ipsos prius: quod si feceritis: tum crediturus sum potestate uo
 bis eē deificandi etiam mei. Ad hæc cum ex græcæ nationes quæ Asiam
 incolebant: decreuissent in præclaris florētissimisq; urbibus eius imagies
 erigere: ad eas scripsit: mei nulla imago esto neq; picta neq; fabricata. Et
 in asia domum intutus quæ culmen haberet quadratis trabibus: possessio
 rem interrogauit: an quadrata apud eos ligna nascerentur: q cum nō qua
 drata sed rotunda nasci dixisset. Num igitur si quadrata inquit essent: ro
 tunda redderetis. Interrogatus etiam quandoq; usq; quo laconici soli cō
 finia porrigerentur: hasta uibrata quo usq; inquit: hæc assequatur. Alio
 etiam percunctante quamobrem sparta careret muris: ostensis armatis ci
 uibus hi sunt: inquit: lacedæmoniorum muri. Rursus idem alio quæren
 te non lapidibus: inquit: & lignis sed habitantium uirtutibus muri sunt fa
 bricandi. Insuper amicos monebat non pecuniis sed fortitudine & uirtu
 te studendum esse diuitiis. At cum uellet per milites quicq; confestim effi
 ci: ipse primus aggrediebatur in omnium conspectu. Gloriabatur autem
 eo magnifice: quod laborando cederet nemini: quodq; sibi magis quam
 aliis imperaret. Et cum quidam qui claudum lacona intueretur exeuntē
 ad bellum: equum quæreret: non sentis: ait: non fugientibus sed manen
 tibus bello opus esse. Præterea quomodo magnam gloriam acquireret:
 cum quis interrogaret si mortem inquit contempseris. Cum etiam quis
 percunctaretur: quare spartiatæ ad tibias præliantur: quo: inquit: quando
 cunq; ad numerum: modulationemq; incesserint: liquido pateat: & qui
 meticulosi sunt: & qui fortes. Atq; persarum regem cum beatum quis dice
 ret: quoniam esset admodum iuuenis: inquit: at ne hanc quidem habens
 ætatem priamus infortunium passus est. Item ubi magna ex parte asiam
 subiugasset: decreuit aduersus regem ipsum proficisci: quo & otiosum il
 lum & populares græcorum factiososq; duces corruptentem iquietum
 redderet: atq; perturbaret. Sed ubi ab Ephoris acerfuitus est ob græciæ bel
 lum: quo sparta circumdabatur: id enim pecuniæ a persæ missæ effecerāt.
 Agefilaus inquiens oportere bonum principem obtemperare legibus: ab
 Asia nauigauit: magno sui desiderio græcis asiaticis relicto. Et quoniam
 persicus nummus sagiptarium haberet impressum. Agefilaus recedens

In reliptio
 Juste nulla
 no

Sprent mi
 daniel bono

Agefilaus

mung
 mure ar
 mung tunc
 exoratur
 et virtus

Aloud angit
 morte gte phi

Ephori
 Agefilaus
 Asia

ait se a rege ex alia triginta millibus sagiptariis exigi. **T**ot enim athenas aduectis per **T**imocraten aureis daricis & iis in populares ac factionum principes distributis: tribus insurrexerunt in milites. **A**d ephoros autē respondens hanc scripsit epistolam. **A**gesilaus ephoris salutem dicit. **N**on mediocrem asiae regionem subiugauimus: barbaros expulimus: multa in ionia arma fecimus. **P**osteaquam iubetis: ut ex edicto ueniam: sequar epistolam: propemodum etiam consequar: nō enim mihi principatum gero sed ciuitati ac sociis: & tunc princeps uero principatum gerit: cum patiar a legibus & ab ephoris imperari: aut ab aliis: quicumq; magistratus in urbe fuerint. **A**c ubi traiecto hellepōto per traciam iter faceret: rogauit barbarorum neminem: sed ad singulos mittēs p̄cunctabat utrum: ut amicus an ut hostis p̄ eorum solum trāsiret: & alii q̄dem amice admitterebāt deducebantq;: sed ii q̄ troades uocant quibusq; **X**erxes ut ferr̄ munera dedit p̄ transitu in mercede. **A**b agesilao petiere argenti talēta cētum & mulierum tantūdem. **A**t hic dissimulatione in eos usus ac dicens quid igitur non cōtinuo uenissent accepturi: procedebat: & ubi cum iis qui essent instructa acie: congressus est: uertitq; eos in fugam: p̄ multis deletis libere transiuit. **E**t cum idem a macedonum rege p̄ nuncios quāsisset: ac se ille cōsultatum dixisset: inquit: consultato igitur: at nos iam iter faciemus. **I**taq; miratus ille uiri audentiam ueritusq; iussit: ut amicum eē alloquendum. **T**hesalorum autem sociorum agrum uastauit: quoniam bellarent. **A**t qui **X**enoclen ac **S**cymen amicicia causa larissam misit: quibus captis & a seruatīs: alii grauit̄ rem ferentes censebant larissam cingendam castris: hic uero inquit nolle uiroꝝ alterius interitu ne totam quidē **T**hessaliā capere eos p̄ fœdera liberatos accepit. **I**tem ubi ad corinthum pugnatum eē accepisset: etsi spartiatarum quam paucissimi pierant: tamen quoniam corinthiorum & atheniensium aliorumq; sociorū magnus numerus interfisset: nec latabundus uisus ē nec elatus ea uictoria: quin grauissime suspicans heu inquit græciā: quæ tot p̄didit intestino bello: q̄ ad uniuersos uicēdos barbaros satis extitissent. **P**harfalii uero cum insidiis atq; latrocinis exercitum eius urgerēt: in fugam illos ubi quingētis cum equitibus uertisset: statuit trophæum sub narracio: & illa q̄dem uictoria p̄ ceteris omnibus delectatus ē: quod cū ipse p̄ semetipsum equitatu imisisset: hac una re illos supauit: q̄ equestri plurimū iactātiusq; efferent. **A**d hæc cū ei p̄ **D**iaphridā eēt a domo nūciatu: ut cōtinuo prætēriēs i boetiā ipetū faceret: etsi maiore apparatu id postea factū ei ire mens erat: tñ ne miratibus minus paruile uideret: accersitis uiginti millibus ex eo exercitu q̄ ad corinthū militabat **B**oetiā ingressus cū thebanis cū atheniensibus cū argiuis atq; corinthiis ad coronā cōgredit: superauitq; utroq;: tamen uulnerū multitudie

Xerxes

Thessalia

Pharfalii

Boetia

Athenienses

Corinthii

*conducitq; dy
vixit pharalo*

corpore sibi male cōstaret: **Fuit** autem ea pugna ut ait **Xenophon**: pugna-
rum: quas gesserat: omnium maxima. **At** qui reuersus domū nihil omni-
no nec circa uitam nec circa mores ob huiusmodi res secundas uictorias-
q; mutauit. **Item** cum uideret quosdam: qui ex alēdis equis aliqui eē uide-
rent: efficeret q; aio: pluasit sotori cynisca: ut ascēso curru certaret i olipia-
cis ludis: quippe q; uellet grācis ostēdere res huiusmodi nullius eē uirtu-
tis sed diuitiā ac sumptus potius. **Xenophonta** uero sapientem illum se-
cum habens honorifice accersendū iussit ad pueros educandos lacedæ-
mone & ea instituendos disciplina: quæ cæterarum esset pulcherrima tū
imperare tum imperium pati. **At** qui alias interrogatus quare maxime p-
ter alios secundis rebus lacedæmonii uterent: quoniam inquit: præter ali-
os se exercent: ut imperantq; & pareant. **Lysandro** hac luce defuncto cū
multos eo sodalicio congregatos offendisset: quod ille simul ac ex asia re-
uertisset: aduersus **Agelilaum** cōstituit: aggressus est eum arguere quod
eiusmodi uiuus cuius extitisset: orationeq; perfecta in quodam relicta li-
bro: quam **Cleon** alicarnasseus scripserat: quāq; **Lysander** receperat apd
populum dicturus & eam quidē de rebus nouis & usq; de mutanda rep.
illam in medium efferre uoluit. **Sed** cum ex senioribus quidam orationē
percurriisset: metuissetque eius uim atq; grauitatem consuluit: ne: lyan-
dri effoderet: quare obtemperauit. **Agelilaus**: acquieuitq; **Item** occul-
tis suis aduersariis palam molestum se nō præbebat. **Sed** opera data ut
se aliqui sequerentur semper ex iis duces alios declarabat: alios in magistra-
tu habebat. **Qui** ubi se in dignitatibus improbe auideq; gessissent: propte-
reāq; in iudiciū uocarentur: auxilians rursus atq; assistens & familiaris
illos sibi efficiebat: & in suam beniuolentiam traducebat. **Itaq;** nemo ipsi
aduersarius erat reliquus. **Quidam** eum rogauit: ut ad Asiaticos scriberet
hospites: quo ius suum consequeretur: at mei inquit: hospites quæ iusta
sunt faciunt sponte sua: uel nihil me scribente. **Ostentabat** ei quidam ur-
bis murum munitum & ualide admodum effabricatum interrogans: an
pulcher sibi uideretur: medius fidius inquit pulcher: at nō quem uiri: sed
quem mulieres inhabitent. **Et** cum megarensis quidam de urbe aduersus
eum gloriaretur: adolescens ait: uerba tua multa ui egent. **Rursum** quæ
alios intuebatur mirari: ne nosse quidem uidebat. **Ac** aliquādo **Callipi-**
des tragœdiæ histrio cū nomine & gloria iter græcos clarus tū ab oibus
celebratus primum qdem ei occurrit: salutauitq; deinde arroganter sese i
ter ambulantes iniiciēs ostētabat se regi putans is quidem fore: ut aliqua
benignitate atq; comitate exciperet: ad postremum uero ait nō admo-
dum me agnoscis o rex: nec q; sum audisti. **Sed** **Agelilaus** ubi i cū respexif

Xenophon**Xenophon****Lysander****Cleon alicar-
nasseus****Agelilaus***vid. omni
na h. p. ad
uersariis***Asiatici***namq; m. h. d.
m. h. d. p.
m. h. d. p.
p. c. l. v. m.***Callipides hi-
strio****Agelilaus**

Iuppiter

Epistola
Epistola
Conon
Pharnabazus

fet: at non tu es inq̃t Callippides ille nicelicta. Sic enim lacedæmonii mi-
mos uocant. Rursus cum a quopiam iuitaretur ad eum audiendum qui
lusciniæ uocem imitaret: noluit ingens: persæpe ipsam audiui. ¶ Mene-
crates medicus quoniam desperatæ quædam curationes ei ex sententia
cessissent. Iuppiter est appellatus: hoc aut nomine importunius utens cū
ad Agefilaum quoq; sic aliquando scribere ausus eēt. ¶ Menecrates Iupl-
ter regi Agefilao salutē dicit: hic reliq̃ nequaq̃ lectis rescripsit. Rex Agefi-
laus Menecrati sanitatē dicit. ¶ Cum Conon & pharnabazus regia classe
maris potiti: maritimas laconici soli oras obsiderent: & atheniensiũ urbs
muto cincta esset: datis a pharnabazo pecuniis pacem cum rege lacedæ-
monii fecere: miserūtq; ciuem ad Teribazum Antalcidas: qui Asiaticos il-
los græcos: pro quibus Agefilaus bellum gesserat: regi traderet. ¶ Qua ex-
re perperam accidit infamiæ huius agefilaum nequaquam eē immunē:
erat enim ei Antalcidas inimicus qui omni ui opeq; pacem egit: perinde
atq; Agefilaus amplificaret bello: fieretq; & clarissimus & maximus. Qui
etiam ad eum qui dixisset lacedæmonios sequi medos: respondit potius
medos sequi lacedæmonios. ¶ Interrogatus etiam aliquando utra uirtus
esset melior fortitudo ne an iusticia: nulli usui fortitudinem: iquit: eē ab-
sente iusticia: quod si iusti omnes forent: nihil fortitudinis indigerent.
¶ Et cum ii qui Asiam icolebant persarū regem magnum appellare con-
sueissent: quid autem ait ille me maior ē: ni & iustior temperatorq; sit?
¶ Dicebat etiam eos q̃ Asiam icoleret: liberos quidē pessimos: seruos autē
bonos eē. ¶ Idē interrogatus quo pacto maxime quis gloriā apud hoies
queat assequi: si loquat inq̃t optima: agat ēt pulcherrima. ¶ Impatoris autē
dicebat opus eē: ut audetia i hostes & beniuolentia i subditos uteret. Ac
pūctatē quopiam q̃ nā forent discēda pueris: hæc inquit: quibus uiri usuri
sint. ¶ Idē cuiusdā causæ iudex cū apte ab accusatore dictū eēt: defensor at
q̃ inepte rēdisset: ad singula diceret: Agefilæ decet regē auxilio eē regi-
bus: & ædes iqt: si quis tibi euerterit: & uestimētū si quis abstulerit: expecta-
res ne aut architectum aut qui uestimentum texuit tibi auxilium da-
tum ire. ¶ Et cum epistola a rege persarum post factam pacem esset
ad eum delata quam una cum Callia lacedæmonio perses tulerat: de
hospitalitate atque amicitia: haud accepit inquit: regi nunciaret mi-
nime opus eē: ut priuatim epistolas ad se daret. ¶ Nam si amicum
se lacedæmoniiis græciæque beniuolum liquidō præstaret: futurum
etiam Agefilaum uahementer ipsi amicum: quod si depræhensus fuerit
insidias tendere: ne si multas etiam epistolas accepero: credat me sibi ami-
cum fore. ¶ Præterea cum mirum in modum filios amaret: fertur cau-
na una cū paruis pueris tanq̃ equo ascēsa domi ludere solitus: uisus autē

*in ista melio
fortitudine*

*magna hęc
iusticia & pax*

*Blau archi
imperatoris
pueris discēda*

ab amico quodam rogauit: ne cui prius id diceret: q̄ ipse filios genuisset.
 Item cum bellis continuis thebanos premeret: & uulnus tandem excepisset in prælio. Anatalcidan dixisse aiunt. pro præceptis ipsis mercedem re-
 eipis a thebanis: quippe quibus ne uolentibus quidem nec scientibus pu-
 gnandi doctrinam tradidisti. Nam uero thebanos ipsos sui ipsorum tūc
 bellicissimos factos perhibent: quoniam multas in eos expeditiones la-
 cedæmonii egissent. Quare lycurgus quoq; antiquus ille in his legibus
 quæ eo rhetæ uocata sunt: quoniam essent oraculo sanctæ: uetuit sapi-
 us aduersus eosdem militandum: ne bellandi peritiam discerent. At ubi
 angī continuis expeditionibus socios auertisset: quoniam lacedæmonios
 qui pauci essent ipsi tam multi sequerentur: uolens Agésilaus eorum mū-
 litudinem arguere iussit: ut socii omnes sederent inuicem mixti: at lace-
 dæmonii separatim soli: dein proclamauit primos surgere figulos q̄ ubi
 surrexere: proclamauit secundos surgere ætarios mox fabros deinceps eti-
 am architectos & singillatim alias artes. Itaq; omnes prope socii surrexere
 lacedæmoniorum autem nemo: prohibita enim iis erat operaria discipli-
 na sordidæ artis ita subridens Agésilaus intuemini: ait uiri socii quanto
 pluris milites q̄ uos emittimus. In leuctrensi pugna cum multi lacedæmo-
 nii fugissent: qui legitimis pœnis erat obnoxii: ephori uidentes urbem ui-
 ris orbatam militibus egere: uolebant eam ignominiam soluere legesq;
 seruare: eligunt igitur legum latorem Agésilaum. Ils autem accedens i pu-
 blicum non ego: ait sū legum lator aliorum legum. Nam neq; latis ad-
 dere quicq; possim neq; auferre neq; mutare. Sed pulchre res habuerit: si
 quæ nobis leges sunt: his a die postero ius fuerit. Cum Epaminondas tan-
 to cum terrore fluctuq; irruisset: tum thebanis tum etiam sociis ea uictoria
 exultantibus urbi tamen Agésilaus imperauit: quamuis pauci i urbe
 essent: reuerti Epaminondam coegit. At in ea pugna quæ ad Mantineam
 est gesta: imperauit lacedæmoniis: ut aliis omisissis unum Epaminondam
 oppugnarent: solos inquiens mētis compotes & fortis esse & uictoriæ au-
 ctiores. Si hunc igitur e medio sustulerimus: facillime alios captiuos fore.
Nam & amentes esse ac nullius pretii: id quod etiam accidit. Nam iam ui-
 ctore Epaminonda & lacedæmoniis fugientibus cum is uerteretur suos-
 que uocaret: quidam ex lacedæmoniis eum lætaliter percussit. Cum ce-
 cidisset: a fuga reuersi q̄ cum Agésilao erant: æqua uictoria pugnarunt:
 cum & thebani longe deteriores: & lacedæmonii longe meliores apparu-
 issent. Sparta cum pecuniarum ad bellum indigeret: ac peregrino stipen-
 dio aleretur: in ægyptum Agésilaus proficiscitur a rege ægyptiorum mer-
 cede accersitus. Sed propter uestis uilitatem indigenis contemptui erat:
Expectabant enim uisum ire spartæ regem sicuti persarum corpore ma-

*+ inf. dicit
anatalcidan*

Lycurgus

*Epaminondas
Thebani*

Mantineia

*Thebani
Agésilau in
ægyptum pfi-
citur*

*ut ag. si. in
uile. p. no. re
qua*

*magnifice qly
muni parat*

gnifice ornato perperam ii quidem de regibus sentientes. Itaq; iis bre-
ui Agefilaus ostēdit magnificētiā atq; laudem elatione animi & fortitu-
dinē parari oportere. Sed cum eos: quos erat missurus in prælium: timi-
dos ad imminens periculum tum ppter multitudinem hostium (erant. n.
ducenta millia hominum) tum ppter militum suorum paucitatem: decre-
uit ante cōgressum sacrificium facere ceteris insciis. Et ad leuam substra-
ta manu uictoriam subscripsit: & acceptum ab augure iecur imposuit in
subscriptam manum: quo satis temporis detento perinde quasi ambigū
se ac dubium simulabat: quoad litterarum notæ iecori comprēhensæ im-
pressæ sunt: & tunc commilitonibus ostēdebat: inquit deos immortalis
ex rebus scriptis uictoriam demonstrare. Securam igit̃ cōiecturam ad ui-
ctoriam habere uisi audēter ī pugnam eunt. Hostibus autem eius castra
propter multitudinem uallo cīgētibus: ac Nectabio: cui auxilio erat: egre
diuindum pugnandumq; hortante inquit non eē hostes impediendos q
ipsis se pares uellent. Et cum adhuc parum restaret ad cōiungēdum ual-
lum: interim suos quot reliqui erant: instruxit & æquo Marte dimicans il-
los fugauit: ac paucis cum militibus suis magna hostiū peracta cæde pe-
cuniam grādem ad urbem misit. Ex ægypto in priam remigās ac moriēs
fuis præcipit: ut nec fictam nec pictā nec fabricatam corporis imaginē fa-
cerēt. Nā si qd̃ præclarę opus a me gestum ē: hoc erit monūitum mei: sin
aut nullam ne oēs quidē statuarii quorq; opera ī sordibus uersant̃: & cōte-
nendis artibus præstare id querint.

*in gesta stultu
id id iudicet*

Agelipolis

Agelipolis Cleombriti filius cum qdam dixisset Philippū diebus
paucis olyntū euertisse: p deos inq̃: aliam talē urbem lōge ma-
iore tēpore nō ædificabit. Alius cum dixisset eum cū florētiori-
bus uel regem fuisse obsidē & nō filios nec uxores ipsorū haud inquit in-
iuria decet. n. nos ipsos nostra errata ferre. Idē cum domo catulos uellet
accidere: ac dixisset quispiam exactio ab iis non est: nec. n. uiroz inquit
exactio fuit antea: quæ nunc est.

Agelipolis

Agelipolis Paulaniæ filium cū Atheniēses Megarēsiū ciuitatē acci-
perēt ad eas iudicādas lites: quæ iuicē ipsis aduersus eū eēnt. Tur-
pe ē ait: o atheniēses ductores græcorū megarēsibz cedere i dignoscēdo ius.

Agis

Agis archidami filius cū aliquādo Ephori dixissent pficiscere in
huius priam: adolescētēsq; tecū habe. Te. n. hic ipse ī arcem du-
cet: & q fieri ait: cōuenit o ephori tot huic luuenes credere: q su-
am priam pdat. Interrogatus quoq; quæ maxime disciplina spartæ cole-
ret: cognoscere iquit & gerere & ferre imperiū. Et aiebat nō oportere lace-
dæmonios iterrogare: quot essent hostes: sed ubi essent. Ad Mantinea cū
prælio dimicare cū hostibus quoniā plures essent: prohiberet: ait cū mul-

*scire & gerere
imperium*

Mantineia

vid. 49. andania

tis cōgrediendū illi esse q multis uellet iperitare. Idē cū a quodā quereret
 quot nam essent lacedæmonii quot satis sunt: iquit qui iprobos ppulsent.
 Atq; ad corinthioꝝ muros eū trāsiret: & eos cū altos ac munitos: tum i mī
 tum spātiū ptensoꝝ intueret quæ ait hæc sunt mulieres: q̄ locum hūc inco
 lunt. **Sophista** quispiā cum dixisset orōnem eē rez oīum optimā. Itaq; si
 tu ait taces: nullius es præti. Præterea ut arguii posteaq̄ essent superati:
 rursum ei audacius obuiam facti sunt. **V**idēs trepidationē suoꝝ audete
 ait: o uiri nam ubi nos uictōres horremus: quid illos facere cēsētis quos ui
 cimus. Itē ad **Abderitag** legatum ubi locutus is multa fecisset dicendū si
 nem: iterrogaretq; qd nā ciuibz nūciaret: me respōdit tm̄ tēporis tacitū
 audisse: quantū tibi fuit ad dicēdū opus. **E**lios q̄būsdā laudātibus qd ad
 olympiacos ludos iustissimos se præstaret: & quid nā ait: magnū aut mi
 randū faciūt: si in ānis quique uno dūtaxat die iusticia utunt. **A**d eos quo
 que q dicerent quosdā ex alteris ædibus ipsi iuidere: ppterea ait & sua
 illis mala & ad hæc tum mea tum amicōꝝ bona dolori erūt. **E**t cōsulente
 quopiā digressum fugiētibus hostibus dādum eē: & quomodo inquit: si
 aduersum eos q præ metu fugiūt: nō pugnamus: cum iis pugnabimus: q
 ob fortitudinem manēt. Insuper cum apte qdam de gracōꝝ libertate ser
 monem iferret: rem sane nō ignobilem sed factū difficilem: o hospes ait:
 tua uerba & uiriū indigēt & pecuniarē. **A**t qui dicēte quopiam philippū
 eis inaccessibleē graciā facturę: nobis satis est iquit hospes in nro uersari
 solo. **L**egatus **Perinthioꝝ** cum lacedæmonia uenisset: lōgiore orōne ute
 bat. **V**t aut sine dicēdi factō **A**gin rogauit: qd esset perynthiis renūciatu
 rus? **Q**uid inqt: aliud q̄ qd tu uix finē dicēdi feceris: ego uero taceo. Idē cū
 solus legatus uenisset ad **Philippū**: cūq; **Philippus** dixisset: qd hoc? solus
 uenisti: & .n. ad unū rēdit. **E**t cū ex senioribus qdā ituens solutis p̄scis: alia
 quādā flagitiosa iduci iura dixisset ad eū iam i grauescētē. **Q**uare supna
 iā spartæ fierēt iferna: iocās inqt p ratioē ita res accidere: si hoc fit: & .n. cū
 ego puer essem a patre audiebā quæ superiora extitissent: inferiora apud
 iplos effecta: aiebat aut patrē puero sibi hoc ēt dixisse: ppterea mirādū nō
 eē: si posteriora prioribus essent deteriora: sed sicubi meliora ac similia.
Atq; interrogatus quomodo qs in libertate pseuerarit: si mortem inquit
 contempserit.

Sophista

*uictores si fuerit
 magis uiri eius
 bnd*

*tantummod
 melio loquitate*

*Iusticia ff dy
 ex orati*

*libertas ut ma
 noat q mensis*

Perinthii

*multa garulatio
 nō respōdēdū*

Philippus

*Solus ad unū
 uenit par est*

Piber qū nūcbe

Agis Iunior
Demades

Agis rex
Ephori

Agis iunior cū **Demades** diceret enses laconicos ppter breuitatem
 a circulatoribus absorberi. **A**ttamē: inquit: lacedæmonii ensibus hi
 sce hostes assequunt. **A**d improbū uero hominē iterrogantē sæpius quis
 eēt optimus spartiatā: qui tui dissimillimus sit: respondit.

Agis ultimus lacedæmoniorum rex insidiis comprahēsus & cō
 demnatus ab ephoris cum in dicta causa ad suspendium agit:

intutus quēdam ex ministris flētem desine iquit: homo tu super me flere
& enim sic inique ac iniuste periens sum me interimentibus melior: qui-
bus dictis ultro laqueo cervicem tradidit. ¶ Cum parentes eum rogarent
ut sibi ad iniusti quippiam eēt adiutor aliquādiu cōtradixit. Sed ubi ur-
gerent: ait: q̄dū apud uos fui: nullā tenebam iniusticiā notionē: at postea
q̄ me patrie tradidistis huiusq̄ legibus: itēq̄ iusticia ac probitate pro iuri-
bus erudistis. *hæc enitar & nō uos sequi: & qm̄ uultis me quæ optia sunt*
agere: optima uero sunt: quæ iusta fuerit cū hominī priuato tū lōge ma-
gis pricipi: q̄ uultis agā: quæ dicitis omittā.

*Iusta optia et
boni priuati et pri-
uati*
Alcámenes
*et avarici
regni*

Teleclus

*parce uiuere
petit ac diuiti*

Anaxādridas

Ephori

gloriosus qd

*de morte nūq̄
da iudicij
diuina
iudicij morte
habetur*
Anaxander

Anaxillas

Androclidas

Alcámenes telecli filius: querēte quodā quonam pacto regnū opti-
me q̄ seruauerit: si multi ait: lucrū nō fecerit. Alio etiā p̄cūctante q̄
obree a Messeniis munera non acceperit: qm̄ si accepisset iquit: cū legi-
bus pacē agere nequiuissēm. ¶ Item cum quis dixisset eum parce uiuere:
cū tamē satis magnā substātiā h̄ret. Pulchrū enī ē ait: q̄ plura possideat eū
uiuere p̄ rōne nō p̄ libidine. *Iusticia v̄ nō in rebus s̄ in dolo*
Anaxandridas leontis filius ad eū q̄ intolerabiliter turbaret. mole-
stissimeq̄ ferret: q̄ ex urbe exularet: o uir ait: optime ne urbē exu-
lans horreas sed iusticiā. ¶ Idē ei qui ephoris opportuna loqueret̄ uerum
plura q̄ satis eēt: non opportuna ait opportuno uteris. ¶ Et cū quidam p-
cūctaretur: cur mancipiis agros traderent: & non ipsi colerent: qm̄ inquit:
non hoc nos cultores: sed ut nos colerēt ea comparauimus. ¶ Item cum
alius diceret gloriam obesse: & q̄ is liber foret: qui felix futurus eēt: sic ait
iniusta ppetrantes secūdm orationem tuā felices eēt. Nam quo pacto
sacilegus iniusticiæ obnoxius gloriæ studeat? Interrogante aut̄ alio
quare i bellis spartiatæ audenter pericula subeunt: qm̄ ut oportet: iquit: &
nō quēadmodum alii metuentes de uitæ cōditione meditamur. Ad hæc
cum a quodam rogarē: q̄ obrē necis cās diebus pluribus seniores iudi-
cant: & quis quispiam effugerit: nihilo tū minus ē legibus obnoxius plu-
ribus: iquit: diebus iudicāt: qm̄ de morte qui errauerint: iis cōsiliū muta-
re nō licet: legibus aut̄ obnoxium eē oportebit: quia secūdm hāc legē li-
ceat melius consultare. *penus in avaria aliquid corripit*
Anaxander eurycratis filius quopiā p̄cūctante quare pecunias nō
cōgerūt i arariū: ne igit̄ custodes earū q̄ fuerit corrūpant.
Anaxillas ad illū q̄ mirabat̄: cur ephori non assurgerēt Regibus: p-
sertim cū sint a regibus cōstituti: eadem inquit cā qua etiam epho-
ros gerunt. *claudij quæ pugna maneat*
Androclidas lacon debilis & inutilis crure iter bellatores se locauit
Itaq̄ inhibitori quidā moti sunt: p̄pterea qd̄ eēt ifirmus. At non cū
ait: q̄ fugiat: sed q̄ maneat: oportet cū hostibus pugnare.

Antalcidas cum in Samothracia initiaretur: interrogatus a sacerdote quid dirius i uita ppetrasset. Si quid inquit: mihi huiusmodi actum est: ipsi Dii cognoscent. Et cum atheniensis quidam indoctos lacedæmonios uocaret: soli igitur nos: inquit: nihil mali a uobis didicimus. Item cum alius Atheniensis ad eum dixisset. Verūtamē a Cephaliso nos saepe uos fugauimus. At nos iquit: ab Eurota uos nunquā abegimus. Præterea interrogatus quopacto maxime hominibus placere quod possit: inquit: si cum iis iucundissime loquar: assistat autē utilissime. Atque herculis laudationem cum sophista quidam eēt lecturus: quis enī ait: eū uituperat. Ad Agesilaum quoque a thebanis eēt in pugna uulneratus doctrinā ait: mercedem a thebanis recipis: quibus nec uolentibus nec scientibus pugnandi doctrinam tradidisti. Videbant enim continuis Agesilai i eos expeditōibus pugnaces effecti. Idē spartæ muros luuenes ipos dicebat eē: cōfinia uero spiculorū cuspides. Insup ad eū quod pūctabat: quid breuibus sicis lacedæmonii in bello uerterent: quoniam inquit cum hostibus cōminus dimicamus.

Antalcidas

homo qui placebit

et dictus ager plus signis +

Anthiochus Ephorum gerens ut accepit Philippū Messeniis dedisse agrum. Interrogauit: an etiam uires eis præbuisset: quibus pro agro pugnantes supiores forent.

Anthiochus
Philippus
Messenii
Argæus

Argæus quibusdā nō suas sed alienas quasdam uxores laudantibus per deos: igit de honestis per hisque uxoribus nihil temere dicendū est. Nā quales oīno sunt: illis solū manifestū eē: qui una uiuūt at reliquos ignorare. Idē cū per siliciā Selenunta sibi aliqui iteresset: itutus quodam i monumēto eulogium hoc iscriptum.

homines in rebus laudate

Hosce Selenuntos sub eē portas quando tyrannum.

Eulogium

Extingūt olim: mars ferus abstulerat.

Iure inquit iteristis: quod ardentē tyrannida extingueret temptaueritis: cōtra. n. dimittēdum fuit ipsam oēm concremari.

Aristo laudante quopiam illud Cleomenis rñsum quod interrogatus quid bonū regē facere oportet: rñderit & amicis bñfaci: & malefacere inimicis: & quōto iquit melius fuerit o uir optime & amicis bñfacere: & inimicos reddere amicos. Quod quidē rñsum & si omnium suia Socrati dat: tñ et refert i aristotē. Ad hæc cū quod pūctaret: quotnam eēnt uniuersi spartiata: quot igit satis sint ad arcēdos inimicos. Itē cum a quodā eorū atheniesiū laudatio legeret quos lacedæmonii occiderāt: cuiusmodi igit nros ait eē censēs: a quibus ii uicti sunt.

Aristo

ant. bñfacere
inimicos red
de amicos
regem estvictor pōn
q. uicti laudat
di

Archidamidas ad eū quod charilaū laudaret: quod æque i oēs mitis ac māfuctus extitisset: & quō igit iure quod laudet: si in improbos quoque mitē se pñtiterit. Et hac cātē sophista quodā uitupate: quod i ipore

Archidamidas

cōcenationem cōiuiūq; admissus nihil locutus sit. Ignorare mihi uide-
ris: igit: eū qui artem dicēdi nouit: etiā tps dicēdi nolle.

Archidamus

Archidamus Zeusiippi filius q̄spiam quāsiisset: quā spartæ p̄ssent
leges inquit legitimāq; principia. Et ad illum q̄ Citharœdum lati-
daret: atq; eius uim admiraret. O uir optime ait: q̄s abs te honos probis
uiris retribuetur: q̄q̄dem Citharœdum ita laudibus efferas. Idem cum
quis ei psaltē comendaret ingens: hic bonus psaltēs ē: at hic apud nos q̄-
dem est ait ad ius faciendum bonus coquus: perinde quasi referret nihil
siue ex istrumētōrū sono siue ex obsoniorū ac brodiū apparatu uoluptas
efficeret. Atq; iterrogatus cur paruis adeo sicis uterent: quod p̄ aliis igt
propius hostes accedimus. Et cū ab improbo quodam esset iterrogatus:
quinā foret Spartatarum modestissimus: q̄ tibi r̄ndit dissimillimus sit.

*Interdum
p̄p̄tōr
laudat*

*ad iungendum
p̄p̄tōr
ad iungendum
p̄p̄tōr
Corinthii
sine uide lepus
murendi*

Idem cū q̄s suaue uinū ei polliceret: nō est igt opus: nā & plus erogabi-
tur: & quæ ad fortitudinē attinēt: inutiliora faciet. Præterea Corinthiorū
urbem adortus cū exercitu uidit ex pomerio lepores surrexisse. Itaq; ad
commilitones ait: facillime a nobis hostes capientur. Cū a duobus quo-
q; arbiter acceptus eēt: eos actos ī sacellum chalcioecæ Mineræ ut iudi-
catis starent: adiurauit. Qui ubi iurassent: ait: iudico igit: ne uos prius sa-
cellum egrediamini: q̄ quæ inuicē uobis controuersiæ sunt: solueritis. In-
sup cū ad eius filia Dionsius Siciliae tyrānus præciosos misisse amictus
nequaquā accepit ingēs: metuo ne puellæ hisce idutæ uideant mihi turpes.
Filium aut̄ intutus cū atheniēsis effrenatius pugnatem ait: aut adde ui-
ribus: aut animositati adime. *no maiorēdū sūq; post uictoria q̄s ante*

Archidamus

Cheronia

Epistola

Periander

medias maly

p̄p̄tōr fuit

omne p̄p̄tōr

nam uel q̄

Archadia

tribus

catapulta

cilia

Archidamus Agesilai filius cū a philippo post Cheroniā pugna
aspiorē accepisset epistolā: ita rescriptit. Si umbrā tuā metiri uo-
lueris: haud nunc maiore cā iuenies: q̄ eēt an̄ uictoriā. Idē iterro-
gatus q̄to spartiæ solo dñarent: q̄tumcūq; r̄ndit hasta assequerent. Perian-
der quoq; medicus illustris arte laudatissimusq; iprimis cū iēpta poema-
ta scriberet qd̄ tādē piāder ait: p̄ gratioso medico malus poeta uocari cu-
pis. Atq; ī eo bello qd̄ aduersus Philippū gerebat: q̄busdā cōsulētibus eē
pcul a domo pugna cōgrediēdū: at nō hoc igt ituerit oportet sed an pu-
gnādo hostibus p̄stabimus. Ad eos quoq; a q̄bus quo tpe p̄lio archida-
mas supasset: efferebat laudibus: melius inquit eēt: si eos prudentia potius
q̄ uiribus uicissemus. Et quo tpe irruptioe ī Archadiā facta accepisset ali-
os auxiliū iis ferre: ita illis scripsit. Archidamus aliis. Quiescere pulchrū ē
Idē ī peloponēsiaco bello p̄cūctantibus sociis quātū pecuniarū foret satis:
rogatibuscq; ut tributa terminaret bellū inqt ordinata nō q̄rit. Agesilai ue-
ro catapulta itutus cū primū ex sicilia eēt aduecta: o hercules exclamauit
p̄it uiri uirtus. Et qm̄ gr̄ci ī his foederibus q̄ cū antigono & cratero iēta
fuerāt: rescidēdis ei obēpare nollēt nec ī libratē se uēdicare: q̄si molestior

nō deteriores sed meliores potius reddimini. Et cum pclamasset Alexander i olympia exulibus oibus pter thebanos reditū in patriā patere: pclamatio ait o thebani ifortunata qdē est uerū gloriosa: solos enī uos alexāder metuit. Interrogatus quoq; quāobrē ante picula musis imolarēt: quo bonis iquit uerbis actiones cōtingāt.

Alexāder
Olympia
Thebani

Euycratidas anaxandridis filius pcūctate quopiam quāobrē ephori quottidie de cōtractibus iura reddunt: quo etiā ingt inter hostes inuicem nobis fidem habeamus.

Euycratidas

Zeuxidamus cū quis pcūctaret: quur de fortitudine leges sine scriptis seruaret: nec scriptas illas iuuenibus legēdas daret: qm̄ asuefaciēdi sunt: ait: ut probis actiōibus potius q̄ scriptis attendāt. Idem atolo quopiam dicēte iis qui pbitate uti possent: bellū eē paci prāferendū. Ne quāq; p deos ait: sed hīce mortē uitā anteponendam.

Zeuxidamus

Erondas cū athenis eēt: audissetq; dānatū ocīi quēdā: iussit eū ostēdi sibi: q̄ mūlta libero digna hoīe dānatus foret.

Erondas

Thearidas cū ensem cote subigeret interrogatus an acutus esset inquit acutior calumnia.

Thearidas

Themistēas prādixit leonidā regi futurā ipsius cōmilitonumq; ad thermophylas internicionem. Erat enī uates. Cū aut a leonida mitteret lacedaemona prātextu quidē: ut futuros casus nunciaret: re aut uera ne ipse quoq; periret: nequāq; est passus: quippe qui diceret: ego ad pugnandū sum missus non ad ferēdum nūciū. *Regni uicē p̄stans*

Themistēas
Leonidas
Themophyle

Theopompus ad illū qui interrogat: quo pacto regnum q̄s securis sine tueret: rēdit: si participes amicos iustā licentiā auctoritatisq; fecerit: & ne subditi afficiant in iuria: p uiribus p uiderit. Et ad hospitem qui diceret etiam apud ciues suos uocari se laconum studiosum: melius iquit: esset tuore te ciuim ^{optimū} laconum studiosum uocari. Atqui alidos legato inquit se ob id solum a ciuib; suis missum: q̄ solus laconicum uiuēdi morem adamaſſet. Et utrum ait o alie tua ne an aliorum ciuū uita melior est. Qui ubi suam meliorem esse respondisset. Quoniam igitur inquit modo hāc urbs seruari queat: ubi in magna multitudine unus e: dūtaxat bonus. Item quopiam dicente propterea seruari spartam: quia reges scirent imperare: minime ait: sed eo magis quod ciues scirent parere. Et ad pylios qui maioris ei honores decreuissent: scripsit: mediocris honores tempore augeri: imoderatos aut euāescere. Ad hāc cum quis murū ei ostentaret: percūctareturq; an & firmus & altus esset: minime iqt si mulierum sit.

Theopompu

Aelis
*laconum
sine morale*

Pylia *ciuitas
spartae*

*modū
regū dōmū
mūlta iustia*
Thericyon

Thericyon e delphis ueniēs uisus i Isthmo philippi castris: q̄ āguas cepisset: malos ait ianitores uos o corithii pelopōncsus hēt.

Isthmos
Philippus

Thestamenēs

Thestamenēs cū eēt ab ephōris mōrti adiudicatus: abibat surridēs. Atq; ex astantibus quopiam īterrogāte: an etiā spartā iura cōtemneret: minime inquit: at gestio: quod hāc mihi multa solūda ē: quā nec efflagitarim ab aliquo: nec acceperim mutuo.

Hippodamus
Archidamus

*stans eoque
moritur*

Hippodamus quo tempore Agis aduersus Archidamū instruebat acie simul cū Agide dū spartam missus: quo illic quā opus forent: prāstaret: at hic ait. Nōne prāclarius obibo diem: si pro sparta me uirum gesserō: erat aut natus annū supra octogesiū. Posteaq; armis sumptis: stās ad regis dexterā pugnando moritur.

Hippocrati
das

Caria

Hippocratidas cum Caria satrapes ad eum litteras dedisset quod lacedaemonius uir quorundam isidiantium conscius isidias tacuerit: addidissetq; quonammodo illo eēt usurus: ad eum rescripsit. Si tu quidem magno aliquo bono hominem affecisti: interime. Sin aut nullo: e solo eiice perinde atq; timidum ad uirtutem. Et cum ei aliquando occurrisset adolescens: quē amanter quidam sequebat: ruboreq; adolescēs: ille perfunderetur: cum talibus ait: incedendum est: quibus cum uisus eūdē līs colorem seruaturus.

Callicratidas
Lysander

Cleander

*stans eoque
moritur*

Cyrus iunior

Sardis

*stans eoque
moritur*

Ephesus

Callicratidas classis praefectus cū a Lysandri amicis rogaretur: ut unum quēdam ex inimicorum numero enecandum sibi assentiretur: & quinquaginta ipse talēta acciperet: & si uahementer ei pecuniis ad uauarum obsonia opus erat: haud tamē cōcessit. Et cū Cleander cōsiliarius dixisset: at eqdem accepissem si tu fuisset: respōdit: & enim ego quoq; si tu eēm. Idem cum uenisset ad Cyrum iuniorem sardis: erat enī Cyrus lacedaemoniorum socius: ob classis pecunias pmo die nūciari iussit adire se Cyrum uelle. Quem ubi bibere audiuit operiar inquit quoad biberit: atq; tunc qdem ne inurbanior uideretur: abiit: posteaquam accepisset nequaq; fieri posse: ut die illo eum cōueniret. postridie uero cum eum rursū bibere audiit: ac se minime admitti: ubi dixisset nō ita studendum eē accipiendis pecuniis: ut quicquam foret idignū sparta faciundum. Ephesū abiit multa iis mala imprecatus: qui a barbaris primi eēt in deliciis habiti: ac illis: qui eos docuissent cōtumeliā ac probum ob diuitias pati. Iurabatq; ad astantis se cum primū spartam puenerit: facturum omnia pro libertate grācorum quo & maiori terrori barbaris forent: & cessarent orare illoz uires: quibus ipsi inuicem utant.

Iones

Cyrus

*stans eoque
moritur*

Arginusae

Interrogatus etiam quales uiri eēt Iones: serui inquit boni sunt: liberi autem mali. Et cum a Cyro stipendium militibus pramitteret: ad ipm autem munera: stipendium solum accepit: munera remisit ingens haud oportere priuatam ei amicitiam secum eē sed quā cum omnibus lacedaemoniis cōmunis eēt secum etiam existere. Idem cum ad arginusas fo-

ret classe dimicaturus: dixissetq; hermon gubernator bonum eē inde ab-
navigare: nam triremes atheniensium eē multo pluris: inquit & quid nā
hoc? at fuga cum turpis est tum spartæ detrimentosa: ueq; manendo uel
mori uel uincere est optimum. ¶ Ad hæc factis sacrificiis cum audisset ex-
augure scintillis portendi uictoriam exercitui: impatori autem mortem:
nihil deteritus ait: non præter unum spartæ. ¶ Nam me mortuo nihilo
erit patria deterior: sed cedente hostibus deterior est futura. ¶ Itaque
pro se declarato Cleandro duce adortus nauali pugna præliando in-
terit.

Hermón

Augur turpis

propter

Silio patib; oring

C Leombrotus Pausaniæ filius cum peregrinus quidam cum eius
patre de uirtute contenderet: hucusq; ait: te pater est melior do-
nec etiam tu genueris

Cleombrotus

C Leomenes anaxandridæ filius homerum aiebat lacedæmonio-
rum poetam esse: at Hesiodum helotum atq; seruorum. ¶ Nam
alterum rei bellicæ alterum agriculturæ præcepta reliquisse.

Cleomenes

Homerus

Hesiodus

Argiui

*id de
in iudicio
missi*

¶ Idem cum fecisset dierum septem cum argiuis inducias seruato tem-
pore eos quoniam fœderibus fiderent: dormientis tertia nocte adortus
alios interemit: alios egit in seruitutem. ¶ Cum uero obiurgaretur quod
iusiurandum transgressus esset: aiebat ad dierum iusiurandum minime
noctes addidisse: ac maxime quod quoquo quis malo hostes affecerit: id
tum apud deos: tum apud homines cā putari iudicioq; antiquius. ¶ Vex
ipse argis cuius urbis gratia fœdera fregerat: frustratus est: quoniam mu-
lieres iis quæ a sacris arma detraherent: sumpserunt de ipso ultionem. ¶ Et
ad postremum captus mente paruo abrepto gladio se ipse icidit a pedū
iuncturis in lætalia usq; loca: uitamq; reliquit ridens atq; lætabundus. ¶
Et cum uates dissuaderet exercitum in argiuorum urbem duci: redditu
eni futurum turpem: ubi ad urbem accessisset: uidiissetq; tum portas clau-
sis tum mulieres i muris stātes: hic tibi ait reditus turpis uidet eē in quo
uiris mortuis uxores portas clausurunt. ¶ Idem ad argiuos eum cōuitis
obiurgantes tāquam pius & inpius. Maledicendi iquit mihi uobis ius
est: mihi uero uos male afficiendi. ¶ Samiorum autem legati cum eū ro-
garent: ut aduersus Polycraten tyrannum bellum gereret: ob idq; longio-
re oratione uterentur: ex oratione inquit uestra: quæ quidem ab initio di-
xeritis: haud memini. ¶ Propterea uero neq; media intelligo: summam
autem nequaquam probo. ¶ Prædo insuper cum in lacedæmoniorum
agrum fecisset incursum: diceretq; ubi captus est: id propterea ē a me fa-
ctitatum: quoniam alimentum quod præberem militibus non habebam
¶ Itaque ad eos qui haberent nec sponte darent: ablaturus ueni per deos
inquit malicia celer est. ¶ Atqui nequam homo quispiam cum maledictis

Samii

*longa oratio
non intelligibilis*

ad maledictum
in omnes annos
lucio

dux de fortibus
dux omni regis

melius e. p. d. d.
hominis p. p.
m. p. p.

Alexander

munus off.
nunc maledictum

quidam ex
e. d. d. d.
ad p. d. d.
quidam p. d. d.
m. p. p.

Cleomenes

fortitudo g. m.
terminat

Labotus

Leotychidas

eum honoraret: certe propterea inquit in omnes ipse maledicis: quod respon-
dentes non satis temporis habeamus de tuo uitio loquendi. Et cum ex ci-
uibus quidam diceret oportere bonum regem mitissimum prorsus esset.
Ita inquit: quod contemptui non sit. Idem cum in longam agrotationem
traheret: expiatoribusque ac uatibus fidem quam minus antea consueue-
rat: adhiberet: ob idque quispiam miraretur: quid miraris inquit? Non enim
idem nunc sum: qui tunc eram. Cum ergo idem non sum: nec eadem eti-
am probor. Ad hæc cum sophista quidam de fortitudine plurima uerba fa-
ceret: risit is quidem. Dicente autem sophista quid rides Cleomenes: cum
& me de fortitudine dicente: audias: & ipse rex sis: quoniam inquit o ho-
spes si irundo quoque de fortitudine loqueretur: idem hoc facerem. Sin au-
tem aquilæ oratio esset: uixementer quiescerem. Argiuis quoque dicenti-
bus priorem conflictum rursus eum pugnaturum: miror inquit si trium
syllabarum additione meliores nunc estis quam antea fueritis. Atque cum
quispiam in eum conuicio uteretur diceretque: delicatus es o cleomenes: at
melius est inquit quam iniustum esse: uerum tu pecuniarius es studiosus: & si ti-
bi abunde ea sunt. Et cum psalter ei commendare quis uellet cum altis ui-
rum laudaret tum psalter eum esse græcorum optimum dicebat: hic autem
quopiam ex iis qui prope aderant: ostēso: per deos inquit hic est apud me fa-
ciundi iuris artifex omnium optimus. Præterea cum Alexander fami tyrā-
nus ob psarum impetum ad spartam fugisset: ostētaissetque quæcunque ad-
uexerat: aureaque & argentea pocula: & quot uellet: elargiret: non solum nul-
lum accepit: sed et ueritus ne inter alios quosdam oppidanos distribueret
ad ephoros profectus melius ait spartæ esse: ut suus hospes famius e pelopo-
neso abiret: ne illius suasionibus spartiatæ aliquis malus efficere: ii ue-
ro obtemperantes Alexandrum eodem die proclamantes expulerunt. Insuper
cum quis dixisset: quid arguios qui sæpius uobis cum bello contendunt
non e medio post uictoriam sustulistis? Quoniam si e medio sustulissemus
inquit: non haberemus qui iuuentutem tanquam exercerent. Idem cum quis
percunctaretur: quamobrem spartiatæ hostium spolia diis non offerent. quoniam i-
quit a timidis sunt.

Cleomenes cleombroti filius cum ei gallos pugnaces quis daret
diceretque eos esse eiusmodi: qui pro uictoria pugnando inter-
irerent: propterea inquit ex iis mihi aliquos dato: qui interirant.
Illi enim sunt hisce meliores. *longa oratio seruanda*

Abotus cum quis longiore oratione uteretur: ait: Quid mihi pro par-
uis rebus magna facis sacrificia? Nam quantum rei sat fuerit: tantum
tibi dicendum est.
Lotychidas ille primus cum a quopiam esse facie mutabilis di-

ceretur: propter tempora inquit: non quemadmodum uos estis ob uirum
ipsoꝝ uitium. Ad eum uero qui interrogabat: quoniam quis pacto maxi-
me presentia bona tueat. respondit: si non omnia fortunæ crediderit. Inter
rogatus quoq; quid maxime liberis pueris discendum esset: ea inquit: quæ
que sint eis cum in uiros uenerint: profutura. Idem pcunctante quopiam
quam ob causam minimo spartiatæ potu uterent: inquit: ne pro nobis alii
sed pro aliis ipsi consultemus.

*eterna bo
officiatur
pueris discere
potius par
tuo ualioꝝ*

L Eotychidas aristonis filius cum quis dixisset demarati familia-
res in eum male dicere: p deos inquit nequaquam miror. Nam
bene dicere nemo istorum possit. Ad propinquiorem autē por-
tam cum draco esset clauis aduolutus: uatesq; prodigium esse affirmaret:
minime id mihi quidem uidetur: inquit. At si clauis draconi esset aduolu-
ta: prodigium foret. Et ad Philippum tenebrarum mysteriorum cultorem
qui uahementissima mendicitate premeret: ac diceret tamen fore: ut ii
qui apud se disciplinæ mysticæ operam dedissent: felicitatem post mortē
consequerentur. Quidnam ergo ait: o fatue non quamprimum moreris:
quo a miseriæ flatu paupertatisq; quiescas? Cum quis autem esset pcun-
ctatus: quur hostium arma diis immortalibus non offerret: quoniam inquit
quæ ob possessorum timiditatem uenati sumus: nec a iuuentute uideri
nec diis offerri decet.

*Leotychidas
multi uidere
non put*

L Eon eurycratidæ filius interrogatus quam quis urbem habitas-
tuto habitat: ubi inquit neq; plura incolentes possidebunt ne-
que pauciora: & ubi ius firmitatem roburq; accipiet: iniuria ue-
to infirmitatem ac imbecillitatem. Atq; in olympia cum cursores intue-
tur: qui ut emitterentur festinarent: idq; quo plus lucri assequerentur: quan-
to ait magis pro uelocitate quam pro iusticia cursores student. Idem cum
quis de rebus haud inutilibus uerba fecisset itempestiue. Non opportune
hospes inquit: opportuno ueris.

Leon

Leonidas anaxandridæ filius & cleomenis frater ad quendam q di-
xisset: præter regiam dignitatem alio nihil nobis præstas: at ni uob
inquit: melior extitissim: dignitatem regiam adeptus non essem: Et cum
uxor gorgo pcunctaretur: quo tempore ad thermophylas cum perlis pu-
gnaturus egrediebatur: si quid sibi præciperet: inquit: ut & bonis nugas &
bona parias pignora. Dicentibus autem ephoris eum paucos secum du-
cere ad thermophylas: haud inquit: paucos ad quod. pscificimur negotiū.
Iterum cum ii dixissent: nunquid aliud facere decreuisti? quid nam inquit:
aliud quam barbaroꝝ transitus uerbo impediturus: re uero pro græcis i-
teriturus. Atqui in thermophylis cum iam eēt: ait ad commilitones: dicūt
barbarum in pximo esse quare tempus non est terendum. Iam. n. aut uinci

Leonidas

*nihil præst
Gorgo uipit
Thermophyle*

*unde gregorius
hij qd hostes*

Epistola
Epistola

a nobis barbaros aut nos mori libet. Et quodpiam dicente a barbarorum sagi-
ptarum ictibus neque sole ipsum itueri licere: propterea inquit eo id gratius:
quod sub umbra cum iis pugnabimus. Idem cum alius dixisset: adsum pro-
pe nos: ergo inquit nos quoque prope illos adsumus. Ad haec cum
quis dixisset o leonida aduersus multos cum paucis dimicaturus ades.
Si me inquit multitudini fidere existimatis: ne omnis quidem gratia
satis est: brevis enim pars est pro illorum multitudine: sin autem uirtuti-
bus uel hic numerus satis est. Alio uero eadem dicente: attamen inquit multos me
cum traho ut morituros. Praterea cum xerxes scripisset. Licet tibi ubi mecum
instrui quod cum deo pugnare malis habere gratiam principatum: rescripsit leonidas.
Si quae in uita honesta sunt cognosceres: abstineres perfecto ab alienarum rerum
cupidine: apud me uero longe plus ualet mors ipsa pro salute gratiae: quam prin-
cipatus in grecos. Rursum cum xerxes scripisset. Mitte ad me arma: rescrip-
sit. Veni: & accipe. Et cum iam hostes adoriri uellet: ac magistri equitum dixis-
sent: alios ei socios expectandos esse. Non. n. ii adsum: inquit: qui sunt pugnaturi
an nescitis eos solos pugnare aduersus hostes qui & uerentur & metuunt reges?
Milites autem monuit: ut pranderent tanquam apud iseros cenaturi. Insuper iterro-
gatus quid uiri fortissimi illustre ac praeclearam mortem obscurae uitae ante-
ponunt: quoniam inquit: alterum naturae alterum sui ipsorum proprium putat. Et cum
calibes uellet icolumes: sciretque perspicue illos id minime toleraturos scuti-
cis icertis epistolis cuique datis eos ad ephoros misit. Item cum ex adulta etate
tris seruare uoluisset: ii re cognita eas epistolas accipere noluerunt. Quin
unus dixit non nuncius sed pugnator secutus sum. Secundus istic inquit manes
melior sum. At tertius. Non equidem post hosce ait: sed atepugnabo.

Lochagus

more filium
Lycurgus puerum
da

Lochagus polyxenidae ac sironis pater cum ei esset a quodam nu-
ciatum e duobus filiis alterum mortuum esse: diu sciebam inquit
eum mori oportere.

exercent alia
erat naturae

Lycurgus legumlator uolens ab iueterata praesentisque uiuendi consue-
tudine ciues in tempantioris uitae ordine traducere: & honestos pro-
bosque efficere: erant. n. uicini & sumptuoso & delicato: duos enutrit catulos
eodem patre ac matre genitos: quorum alterum dimissum: domi edacitati cra-
pulaque assuefecit: alterum secum ducens uenationibus exercuit. Deinde iis
in concione actis uepres illic posuit & quadam gula irritameta: subinde
leporum dimisit. Cum uero consueta uterque petiisset: & alter cepisset leporem
ait aspiciatis o ciues: qui eodem nati genere instituto uitae quam uahementer inuicem
dissimiles differentesque euaserunt: quodque ad res honestas atque illustres arti-
ficiofior existit exercitatio quam natura: sed ferunt aliqui non eos adductos catu-
los: qui eisdem parentibus nati essent: sed alter ex cicuricus alter ex uenatoriis:
deinde deteriore natum genere uenationibus exercuit: at meliorem natum.

quid fuerit
edunatio

lurchationibus solum assuescit. Inde uterq; ad quæ fuerat assuetus: im-
petum cum fecisset: essetq; declaratum: quanto educatio & ad bonum &
ad malum adiumento sit: ait lycurgus. Sic nos quoq; o ciues splendor ge-
neris quem multi admirant: herculisq; posteritas nihil adiuuat: ni ea ges-
serimus: quapropter ille omnibus se hominibus clariorem nobilioremq;
ostendit: & id quidem si res honestas per omnem uitam exercemus ac di-
scimus. Idem solo diuiso & in omnes æqua portione sorteq; distributo:
fertur aliquando posteriore tempore cum ex peregrinatione per agrum
nuper demessum transiens positos acervos similes æqualesq; uidisset: af-
fectum læticia surrisisse dixisseq; ad astatis. Quam omnis laconita multo
tum fratrum uidetur esse: qui eam modo diuiserint. Et cum ad æs alienū
rescindendum hortatus aggreditur etiam omnem supellectilem ex æquo
diuidere: quo inæqualitatem omnino & dissimilitudinem tolleret: intus
lacedæmonios grauitè ac moleste ferre manifestam oblaridē. Numum
tum aureum tum argenteum infirmum irritumq; effecit: ac ferro solo utē-
dum imperauit: ad cuius solutionem definiuit: ut ad id usq; quod neces-
sarium foret: totam substantiam haberent. Quo quidem facto omnis in-
iuria e lacedæmone est eiecta. Nam nec furari: nec corrumpere muneribus
nec alium priuare aut rapere quispiam amplius quicquam poterat: quan-
do quidem id neq; occultare: neq; possidere iucunde neq; uti sine pericu-
lo neq; aut exportare aut importare tuto quiret. Ad hæc inutilia ex urbe
omnia supuacaneaq; exegit. Quare neq; mercator neq; sophista neq; ua-
tes nebulone neq; rerum laboraturum artifex spartam ingrediebatur.
Nec enim nummum apud eos qui esset in usu: lycurgus concesserat: sed
ferreum duutaxat constituerat: quod mina est aginensis ponderis: ualo-
ris autem æreorum quattuor. Et cum aduersus delicias bellum aggredi
diuitiarumq; desyderium auferre animo uolutasset: conuiuia introduxit
Itaq; ad illos qui percunctarentur: quamobrem hæc constituisset: & cum
armis minutatim ciues diuisisset: quo iquit alacriter ac facile imperia ad-
mitterent: ac siquid tumultuarentur: paucis daretur erratum & ut etiam
ex æquo cibus potusq; esset nec ullis potulentis esculētisq; præterea nec
strato aut uasis aut alia quapiam re omnino diues pauperi antecellat.
Cumq; diuitias negligendas contemnendasq; reddidisset: quippe quæ
nemini nec usui nec ostentationi esse possent: dicebat ad familiares: quā
pulchrum est o focii ex operibus diuitias demonstrare: cuiusmodi uero
sunt: quoniam cæcæ. Insper curam adhibuit: ne ante cænatis domi fa-
cultas esset ad conuiuia proficisci: aliis esculentis potulentisq; repletis.
Vituperabant autem eum reliqui perinde atque incontinentem &
ad communem uictum demollitum: qui minus secum aut biberet aut

de qua por-
no. fuit.

ac alienū
refectum

omni angeli
nile astrati

induxisset

Agis

Minerua
Alcander

unde inferna

Minerua chal-
cioeca

Minerua opti-
letis

Leotychides

Lycurgus

Antalcidas

Agis

ederet Multabaturque is: qui manifesto esset depræhensus. Itaque Agis diu posteaquã rex creatus est militia reuersus: debellauerat eni athe- nienfes: cum uolens uno die apud uxorem canare portiones accerseret: eas tribuni militum non misere. Quod cū ephoris inotiuisset: ab iis mul- ctatus est. Huiusmodi ergo constitutiones cū locupletes inique mo- lesteq; tulissent: in eum insurrexere: maledictis iactiq; insequentes: quip- pe quem lapidibus uel et obruere. Pulsus autẽ foro elabitur. Et aliis anti- cipato itinere in ædem defugit Mineruæ chalcioeca. Et cum retro faciẽ uertisset: eius oculũ baculo alcander ifequens eruit. At hũc publico de- creto cum accepisset ad cruciatum: nec male affecit: nec repræhendit qu- potius eum uitæ uictusq; sociũ habens reddidit non modo laudatorem cum sui ipsius tum etiam communis uitæ ac uictus: uerum etiam totius uiuendi morũq; instituti studiosum. Illius uero calamitatis monumẽtum i sacello chalcioeca Mineruæ statuit: quam optiletin appellauit: oculos. n. Dore optilos dicunt. Idem interrogatus quur scriptis legibus nõ eẽt usus: quoniam inquit eruditi ac prouecti necessario istituto quod pro tempo- re usui est: probant. Item quibusdam percũstantibus quare culmen ædi- bus securi iponẽdum imperarit: ualuas autem serra dũtaxat nulloq; alio ferramento: quo iquit ciues omnibus in rebus quas i ædes iportant: me- diocritatem seruent: nec habeant ex iis quicquam: quæ apud alios habẽ- tur i præcio. Ex qua qdem consuetudine Leotychiden ferunt qui primus spartæ regnauit: cū apud quẽpiam canaret: uidissetq; domus testũ appa- ratum & sumptuosum atq; tabulatum. Hospitem rogasse: an quadrata a- pud eos ligna nascerent. Interrogatus etiã lycurgus quãobre aduersus eosdem hostes sapius expeditiões ducẽdas prohibuissent: quo ue sapius inquit: repugnare cõsuescentes bellãdi peritiã caperent. Quare Agesi- lao quoq; regi nõ mediocri dandũ crimini uisum est: quod cõtinuis i boe- tiam irruptionibus ac pugnis thebanos instruxerit: qui lacedæmoniis re- sisterent. Propterea saucium Antalcidas cū eum uidisset. Perpulchram ait: doctrinæ a thebanis mercedẽ recipis: quibus uel inuitis ac nesciis pugnandi disciplinam tradideris. Alio etiam quarente quamobrem uirginum corpora cursibus & luctationibus ac discorum iaculorũq; iacti- bus exercuisset: quo inquit: radicatio gignendorum robusto principio in robustis sumpto corporibus pulcherrime germinet. Ipsaq; partus robu- ste perferentes & facile & pulchre doloribus resistent: ac siqua necessitas acciderit: possint & pro seipsis & pro natis & p patria pugnare. Et cum uirginum in pompis nuditatẽ quidam repræhenderet atq; cãm quærerẽt ut inquit: uisum quibus uiri studiis exercitata nulla eis recedant neq;

corporis uel uiribus uel ualitudine neq; animi ambitione ac uirtute & ut etiam ob exteram gloriam sint animo elatiore. Itaq; de gorgone uxo-
re leonidæ huiusmodi quoq; responsum traditur. Nam cum quædam: ut
 uidetur peregrina ad eam dixisset: solæ uos lacenæ uiris imperatis: respō-
 dit: solæ enim nos uiros parimus. Et cum eos qui nubere noluisent: a spe-
 ctaculo gymnici in ludis prohibuisset: eisdemq; ignominiam addidisset
 effecit: ut gignendis filiis quandiligentissime prospicerent. Nam eo hono-
 re atq; obseruantia quam senioribus iuniores præstant: illos priuauit: & il-
 lud in Percillidan dictum quamuis spectatus imperator esset: repræhen-
 dit nemo. Et. n. aduenienti quispiam e iunioribus subsellium nequaquā
 cessit: inquires. Nam nec tu mihi qui cederet: genuisti. Percunstante autē
 quodam cur sanxisset nuptui puellas sine dote dati: quo inquit neq; ob-
 egestatem sine uiris ulle dimitterentur: neq; propter opulentiam expeterē
 tur: sed quisq; potius spectato puellæ ingenio ac moribus in capiēda uxo-
 re moueretur. Qb id autem ornandi etiam studium ex urbe amouit. Idē
 cum nubendi tempus certum statuisset tum mulieribus tum etiam uiris
 ad eum qui huiusce rei causam quæreret: respōdit ut partus ei adultis ge-
 niti ualentiores essent. Ad illum uero qui miraretur: quod uirum simul
 cum nupta cubare prohibuisset: imperassetq; ut plurimū diei cum aqua
 libus una esset: noctes autem totas quiesceret: cum sponsa uero & clam
 & non sine pudore congregaretur: ait: ut & ualentiores corporibus quan-
 doquidem ad fatietatem usq; non coiuerint: & amando semper sint no-
 ui: natosq; robustiores præsent. Ad hæc odorum pretiosumq; unguentū
 amouit perinde atq; olei contagium ac perniciem. Itemq; tingendi artē
 tanquam sensus assentionē. Et omnibus cultus ornatusq; corporei opi-
 cificibus spartem inaccessibilem fecit: perinde ui artis prauitate artes in-
 quinantibus. Tanta uero illis temporibus mulierum erat pudicitia: tan-
 tumq; aberat ab ea quæ posteris sæculis secuta est: mulierum procliuita-
 te: ut incredibile sit: eas superiore tempore adulterio obnoxias extitisse.
 Atq; Geradæ cuiuspiam hominis spartiatæ uetustissimi dictum: celebrat:
 qui rogatus ab hospite quid apud eos adulteri paterentur: nam se nullā
 uidere legem hac de re a lycurgo latam: iqt nullus o hospes adulter apd
 nos sit. Subdente autē illo at si fieret: idem inquit Geradas. Nam quo inqt
 modo adulter fiat spartæ: ubi diuitiæ deliciæ cultusq; omnis ornatusque
 corporis ignominia ē. Verecundia uero ac decorum magistratuumque
 obedientia & habetur in pretio: honoraturq; in primis. Idem lycurgus ad-
 eum qui popularem principatum in urbe constituendum hortaretur: ait
 tu primus in tuis ædibus popularem principatum facito. Percunstante
 uero quopiam quamobrem parua adeo tenuiaque deorum immortalū

Gorgo
Leonidasmilitari fortis
uolente uiuere
paruit.honor mulierum
Percyllidas quibus
abluuntuxor sui dote
dunda quidRan fuit ro
infirmitas

Geradas

adulter nullus

sacrificia statuisset: quo inquit nunquam ab honoranda diuina re des-
 stamus. **E**t cum ea sola certamina in quibus manus minus tolleretur: exer-
 cere ciues iussisset: eiusce rei causam percunctanti quo nullus ipso ait:
 laborando defatigari assuescat. **I**nterrogante etiam quodam quare fre-
 quenter castra mutanda iuberet: ut maiore inquit dettimento inimicos
 afficiamus. **A**lio iterum quarente quur turris oppugnare prohibuisset: ne
 inquit aut a muliere aut a puero aut ab aliquo huiusmodi homine fortō
 res interimantur. **I**tem consulentibus thebanis de sacrificio ac luctu: quē
 leucothea prastarent: consilium dedit: ut si quidem deam duceret: haud
 lugerent. **S**in autem hominem arbitarentur: non perinde ac dea sacri-
 farent. **R**ursum quarentibus ciuibz quo pacto hostium impetum repel-
 lamus: si pauperes inquit fueritis: nec alter magisquam alter interrogetur.
Ac iterum de muris quarentibus inquit eam urbem quā uiris non lateri
 bus ciucta ēē: sine muris nequaquam ēē. **P**raterea spartiatā diligentiam
 comae adhibebant quoddam lycurgi de hac re dictum celebrantes: quod
 & pulchros coma magis decoros: & turpes formidabilioris faceret. **M**one-
 bat autem qui belli infugam uertissent hostes uicissentq;: eo usq; in seque-
 rentur: quoad foret uictoria confirmat: deinde continuo reditum faceret:
 nū modo nō moris græcanici ēē inquit illos qui cessissent enecare: sed
 eam quoq; ēē utilitatem: quod cum hostes scirent lacedæmonios eis par-
 cere qui cederent: sustinetis uero tollere: fugiendum utilius quam manē-
 dum ēē ducerent. **A**tq; percunctate quopiam quamobrem hostium ca-
 dauera spolianda uetuisset: ne circaspolia tempus terentes inquit hērent
 in pugnando negligentius: quimpotius paupertatem una cum ordine
 seruarent. *prenoto vestro ad turpitudinem*

Lysander
Dionysius
Aristas

I Ylander cum a Dionysio siciliæ tyranno ad eius filias pretiosi
 sumptuosioresq; amictus missi essent: eos nequaquam accepit
 inquit uereri se: ne hisce turpiotes uiderent. **A**t paulopost
 ad eundem tyrannum ex eadem urbe Aristas missus cum ad ipsum quo
 que dionysius duas misisset stolas: iussissetq; utram mallet: acciperet ac
 portaret ad filiam: ipsam inquit illam melius electuram quare utraque ac-
 cepta abiit. **A**cer item Lysander cauillator & admodum decipiendo ua-
 rius: uipote qui & iustum in eo quod conducit: & honestum in commo-
 do collocaret: aiebat uerum prastare mendacio. **U**triusq; autem perinde
 ut expediret: & æstimationem & pretium definiri. **A**d eos uero a qui-
 bus uituperaretur: quod plurima decipiendo ageret: perinde atq; degene-
 rasset ab hercule: quodq; res non aperto Marte efficeret sed dolo: surridēs
 respondebat: quo leonis non assequeretur: uulpis pellem assuendam ēē.

Miletum

Et cum ab aliis accusaretur: quod quæ Mileti iuratus fuerat: nequaquam
 obseruaret: aiebat puerorum esse talis decipere: uirorum autem iureiura
 dos. **I**dem ubi ad capræ flumen athenienses ex insidiis uicisset: ac eos p̄-
 sisset fame: urbem cepit: scripsitq; ad ephoros: athenæ captæ sunt. **A**d ar-
 guos uero qui de soli finibus cum lacedæmoniis disceptarent: seq; iuitio
 ra iis loqui dicerent: districto gladio qui huius iquit ius habet: optime de
 soli finibus disserit. **B**oetios quo tempore per eorum agrum transiret:
 tumultuantis inter se intuens milit ad eos percunctatum: utrum rectis ha-
 stis an declinatis per ipsorum agrum iter faceret. **E**t cum uir megaren-
 sis in publica concione audacius dicendi licentia apud eum uteretur: tua
 uerba o peregrine inquit ciuitatis indigent. **I**dem ubi corinthii defecis-
 sent: ad eorum muros profectus cum lacedæmonios timidiusculos ado-
 riendo aspiceret: lepusq; uisus esset fossiam transiliens: non uos pudet in-
 quit o spartiatæ huiusmodi hostes formidare: ad quorum moenia lepo-
 res ob otiosam inertemq; uitam dormiunt? **A**d hæc in samothracia ora-
 culum ei petenti sacerdos ut sibi diceretur iussit: quod iniquissimum esset
 a se opus in uita perpetratum. **Q**uare lysander interrogauit utrum tuo an-
 deorum iussu facere hoc oportet? **I**llo autem præ metu iussu deorum in-
 quiente. **T**u ergo ait: absis eminus: & ego illis iniquitatem enarrabo: si p̄-
 cuncentur. **I**tem cum a persæ interrogaretur: quam potissimum temp. la-
 udaret: eam inquit: quæ fortibus ac timidis præmia digna reddiderit. **A**d
 eum uero qui dixisset ipsum a se & laudari & defendi: duo inquit boues
 mihi in agro sunt. **U**troq; autem silente: plane scio: & qui nihil operatur:
 & qui operatur. **I**dem cum a quopiam conuiciis afficeretur: ait dicito cre-
 brius o peregrinelle: dicito nihil omittens: si tuum iis malis euacuare ani-
 mum possis: quorum plenus uideris esse. **A**tqui postero tēpore cum post
 eius obitum in contradiciōe sociali Agésilæus uenisset in Lylandri ædes
 quo litteras de ea controuersia consideraret: eas enim **L**ysander apud se
 seruabat: reperissetq; libellum ad Lylandrum de rep. scriptum: ut oportet
 ret ab **E**uryprotidis ab **A**giadisq; regnum auferre: atq; in medium pone-
 re & ex optimatibus electionē facere: quo non herculis posteris sed illi po-
 tius daret honos: qui talis foret uirtute iudicatus: qualis hercules extitis-
 set: cum ob eam et ille in diuinos honores sublatuſ eēt. **E**t hanc quidem
 ofonem ædere & ad ciues efferre aggressus ē: quo inde demonstraret: qd'
 latebat: qualis **L**ysander fuisset ciuis: & id quidem iis agens in **L**ysandri
 amicorum calumniam: at aiunt **C**ratiden qui per id temporis princeps
 inter **E**phoros eēt: ueritum ne oratio si lecta foret: assensionem faceret:
 reprehendisse Agésilæum dixisseque non **L**ysandrum effodiendum eē:

Capra flumen

Athenienses

Athenæ

Argiui

Boetii

Megarensis

Corinthii

in iudiciis
murus

lepus sub muro

Samothracia

domus

Oraculum dei

no hostes sui

rada: pulchri

Respub. tu

laudanda

adulatio randa

ad male dicit

in nob. dicit

Agésilæus

Euryprotidæ

Agiadæ

Hercules

Cratides

sed eam potius orationē callide psuasueq; cōpositam una cum illo de
fodiendam. Ad hæc illi q; eius filias pcati fuerant: deide post obitum qm
pauper eēt inuentus: eas abnuerēt: ab ephoris muletati sunt: qm quem di
uitem existimantes colebant: ubi iustum ubi frugi ac probum ex pauper
tate cognoscēt: despiciabant. *non aduersa fortuna probabit.*

Mamertes

Mamertes missus legatus cū a quopiam ex illius loci hominibus
laudibus summis efferetur: quod amicis pluribus abūdaret: iter
rogauit: an exploratum haberet quonammodo abūdās amicis
pluribus periculum facturus sit. Ad alter cum item discere quæreretur: ad
uersa inqt fortuna experimentum faciet. *Idcirco mala loquuntur pueri.*

Nicander

Argui

*armis pueri
sine natis pueri*

Athenienses

Nicander cum quidam dixisset arguios male de ipso loqui. Num
ergo inquit: dant poenam: qui de bonis loquuntur male. Percun
ctante aut quopiam quare comam barbamq; nutrent: quoniam inquit
pprius ornatus uiro ē omnium pulcherrimus ac minime sumptuosus.

Et cum ex atheniēsis quidam dixisset ocium Nicander admodum
admittitis: uera inquit narras: at non quēadmodum uos: ut acciderit: stu
demus negociis. *namq; forte mulierū domus*

Pantheodas

Asia & p. l.

Academia

Pantheodas legatione in asiam fungens ostendantibus ei quibus
dam murum & magnum & sublimem: per deos inquit peregrini:
pulchra est mulierum domus. Idem in academia cum phi
losophi multa seriāq; dissererent: ac deinde Pantheodam interrogarent
quid hi sermones ei uiderent: qd uero aliud iqt: quam boni: ceterum uti
latis habentes nihil: si minus uos ipsis utamini.

Pausanias

Delii

Athenienses

Pausanias cleombroti filius deliis aduersus athenienses de isula
disceptantibus dicentibusq; ut secundum suam ipsorum legē
neq; mulieres in insula pariunt: neq; mortui humanantur. Quonā
igitur: inquit: pacto hæc patria uobis sit: in qua neq; fuit uestrū ullus: nec
erit. Exulibus autem hortantibus ut aduersus athenienses exercitum du
ceret: dicentibusq; cum de ipsius laudibus i olympiacis ludis prædicaret:

Atheniense

solos athenienses aduersus eum insibilasse. Quid nam igitur existimatis:
inquit: eos facturos: si male affecti fuerint: qui bene affecti insibilant. **E**t

quopiam percunctante quur Tyrtaum poetam ciuitate donarint: quo i

quit nunq; peregrinus nobis præesse uideatur. Ad eum quoq; qui cū cor

pore esset isirmus: consuleret aduersus hostes terra mariq; dimicandum

uisne igitur: inquit: te ipsum exutis uestibus ostendere: qualis es: qui no

bis pugnandum consulās. Idem sumptuositatem uestis in barbarorum

præda cū quidam admirarentur: melius esse inquit ipsos eē multifacium

dos q; quæ multifaciunda sunt possidere. at post uictoriam de medis ad

plataas iussit præparatam perfarum cenā suis apponendam. Quæ cum

Tyrtaus

*infirmus qm
pugnā p. p. p.*

Medi

Plataæ

mirabili sumptu eēt: p deos iquit: lurchō ē p̄ses: qui cum tam multa h̄ret: ad massam istam ueniebat.

Leges vnde leges subiciuntur

Pausanias plistonactis filius ad illum a quo eēt interrogatus: quam obrē ex pr̄scis legibus nullā apud ipsos mouere liceret: qm̄ leges i q̄t uiris nō legibus uiros oportet dñari. **I**tem cū tegar post exilium lace demonios laudibus efferret: ait q̄spiā quur igit non mansisti spartā: sed fugisti potius: quoniam ne medici quidem: igt: apud eos qui bene ualēt sed ubi sunt agrotantes: uersari cōsuerūt. **A**d illū uero q ab eo pcūtare tur: quo pacto thracas uincere quiret: si medicum inquit constituerimus ducem. **E**t cum medicus eum consideraret: diceretq; nihil habes mali. Non enim te medico inquit utor. **I**dem cum ab amico quodam repra henderetur: quod in quempiam medicum malediceret: nec eum tamen expertus nec ulla affectus iniuria: quoniam inq̄t si eēm istū exptus: minime uiuerem. **I**nsuper cum medicus ei dixisset: senex es factus: quia inq̄t nō sum te usus medico. **D**icebat etiā hūc medicū eē optimum: qui non fuisset agrotantis morbo marcescere: sed quācelerrime sepeliret.

Pædaretus dicente quopiam magnum eē hostium numerum. **E**rgo inquit eo maiorem gloriam consequemur: quo pluris enecabimus. **Q**uendam uero intutus: qui t̄cti mollis natura erat: tamen propter modestiam laudaretur a ciuibus: ait nec uiros mulierū similis laudādos esse: neq; uiroꝝ mulieres: nisi mulierem necessitas: aliqua coegerit. **I**dem cum in trecentorum numerum non eēt electus: qui honos in urbe ordine præstabat: hilaris subridensq; abibat. **R**euocatus autē ab ephoris & quid rideret: interrogatus iquit: quoniam urbi gratulor: quæ me trecentos melioris habet ciues.

Plistarchus leonidæ filius ad eum qui interrogasset: quam ob cām a primis regibus minus appellaretur: quoniā inquit illis erat opus rege agide: at illorum posteris nequaquam. **E**t cum quidam patronus eārum ridicula diceret: non cauebis inquit: peregrinæ continua ridicula quo ipse non fias ridiculus: quemadmodum ii luctatores fiunt: qui se cōtinuos i luctando præstant. **I**tem ad eum qui lusciniā imitaretur: libētius ait hospes lusciniā ipsam audirem. **D**icente autem quodam ip̄m a quopiā maledico laudari: miror id quidem ait: ni me fortasse mortuū ei quis nūciarit. **N**am bene loqui de uiuo nemine ille potest.

Plistonax Pausaniæ filius cum atticus quidam rhetor in scitiā: la cedamonis obiiceret: recte inquit narras. **N**am e gacis omnibus soli nos mali nihil a uobis didicimus.

Polydorus alcamenis filius cum frequentius quis minitaretur inimicis: nescius inquit es maximam cruciatus partem abs te consu-

Pausanias

Tegaa

modi apud egrotos nō p̄ modū uersant

q̄na medicos dictū q̄ modū uiuunt

Pædaretus

uir mollis nā nō laudandus

præstare recte uis glorioſa

Plistarchus

ad ridendū p̄tentionē

Lusciniā

in maledicis loq̄rem: gloriatur aliu

Plistonax

quicquid mali nō uispenda

Polydorus

Messena

Argiui

unus hostis de quo hostem

Polycratidas

Phoebidas

Clitorii

*Telecer 6 c 36
per nite male
dixit phlo
pagas iniuria
xui fouetur
c xxvii
Seneca honos*

Charilaus
Lycurgus

*puellam
mouit quare
qn nra no se
vnduauit*

mi. Idem cum exercitum aduersus Messenam: educeret: interrogauit quidam: an eēt aduersus frēs pugnaturus? minime inqt: sed in id agri sepfecturum: de quo nondum eēt fors habita. Argiuis aut rursus post trece toz illoz pugnam uniuerfis acie supatis. Polydorum socii hortabant: ne oportunitatem pratermitteret: sed hostium adhortus mure urbē caperet. Nam cū & uiri perissent: & uxores desertæ essent: id facillimū factū fore. Quare ad eos ait æqua pugna aduersarios uincere mea sententia honestum est. Sed qui de agri terminis pugnauerimus: urbem capere cupimus: iniustum eē dūco: ueni enim ut agrum recuperare: non ut urbem occuparem. Interrogatus etiā quāobrem spartiatæ fortiter in bello discrimen subeunt: quoniam inqt uereri duces non metueri didicerunt.

Polycratidas ad regios prætores una cum aliis legatione fungens cum ab iis interrogaretur: utrum priuati aessent: an publicæ missi eēnt: si ait: impetrauerimus: publicæ missi sumus: sin minus impetrauerimus: priuatim adsumus.

Phoebidas cū quidā ante leuctrēse discrimen dicerēt: diem hūc demonstraturum fortem uirum: inquit multi diem illum eē faciundum: qui fortem uirum monstrare saluum posset. Et cum in eo loco a clitorii obsideretur: qui & difficilis esset & exps aquæ: fertur i ea fœdera uenisse: ut solum bello partum eis cederet: si una secum sui omnes e pximo fonte biberent. Nam fontem hostes præsidii tenebant. Post iusiurandum uero coactis omnibus qui cum eo aderant: uoluisse illi qui nollet bibere: regnum dare. Quod cū nemo admisisset: sed bibissent omnes ipm ubi post omnes descendisset: at sese a qua inspersisset: etiam præsentibus hostibus adortum eē egroq; potitum: pinde atq; non bibisset.

Telecer ad eum qui dixisset patrem maledictis i ipsum uti: nisi iis inquit: dignus eēm: haud pater uteret. Dicente aut fratre non æque ciues ei aduersari atq; sibi: cum iisdē tñ parētibus natus sit. At istud inqt: absurdus. Nam quas ipse nescis: ego iniurias pati scio. Interrogatus et quid mos apud eos eēt: ut iuniores senioribus assurgerent quo inquit ita hi hñtes in maioribus natu honoradis maiore honore parētes psequant. Et cum quispiam esset percunctatus: quantum substantiæ possideret: plus inquit: quam sat est. *paucis dicens paucis legibus opus.*

Charilaus interrogatus quāobrem Lycurgus paucas adeo tulisset leges: quoniam inquit pauca dicētibus paucis et legibus opus est. Percūctante aut quodam quare puellas aperta facie: uxores aut uelata in propatulum agerēt: quia inqt puellis uiri sunt iueniēdi: at uxorbis uiri seruandi. Idem cum mancipiū quoddā audaciū ei aduersaret: ni ait: irascerer: enecare te. Atq; interrogatus a quopiam quā putaret opit

mam eē rempub. inquit: i qua plurimi ciues inuicem sine seditione uelit de uirtute certare. Item cum quis p̄cūctaret: quorū omnia deorum signa cum armis eēnt apud ipsos posita: quo inquit nec quæ in homines exprobrationes obprobriaq; dicūtur: p̄pter timiditatem in deos referamus: nec iuuenes inermes diis immortalibus præces habeant. Ad illum quoq; qui eēt p̄cūctatus: quare nutriendi comam: quoniam inquit ex omnibus hic & naturalis ornatus est & minime sumptuosus.

Repub q̄ optima

Soma nat̄ ornatus

A Amiorum legatis p̄lyxiore oratione utentibus dixere sp̄rtiata. **P**rima quidem obliti sumus. **P**ostrema uero ignoramus: quia res memoria exciderunt. **C**um longa orator p̄lyxaq; usus oratione respon- siones peteret: quas ciuibz referret: refer igit̄ dixere: & te dicendo & nos audiendo uix desisse. **E**t ad thebanos aliquibus de rebus contradicētes dixerunt: aut sc̄pe minus opoitet aut plus posse.

Loga orō vi munda

Lacon

A con interrogatus quā ob causam menti pilos plurimum nutris? quo inquit canos intuens: nihil agam ipsis indignum.

Lius cum eēt quis percūctatus: quare sicis breuius utimini: quorū inquit comminus cum hostibus manus conseramus.

gladū huc aiepo mlet

Audante quopiam fortissimos pugnatores: lacon iquit: in Troia.

Alter cum audisset quosdam in cæna ad bibendum uī cogi: non etiam ad edendum inquit uī cogunt.

"quæ"

Indarus cum scripsisset: Græciæ sustentaculum athenæ: lacon ait: græciam funditus ruituram: si huiusmodi sustineat sustātaculo.

Pyndarus

Et cum quis intutus in tabula quadam picta laconas ab athenien- sibus iugulari diceret fortes quidem athenienses: lacon tempesti- ue subdidit: & ii quidem in tabula. *q̄m aī q̄ calumpniosa liborū audir*

Ad quendam uero qui calumniosa male dicta libenter audiret: la- con ait desine aures aduersus me benigne præstare.

Ad eum qui plecteretur: ac diceret: inuitus errauit: dixit quispiam in- uitus igit̄ etiam plectere.

*quintus errat
quintus plectit*

Intutus quidā hoīes q̄ dū uita decederent: in sellis curulibus sede- bant: absit inq;: ut hic sedeā: unde nō licet assurgere seniori.

Chi cum olim e cæna abeūtes i ephororū curia uomuissent: curuli- busq; i sellis ubi sedebāt ephori: deiecissent: uāz hemēter primū q̄ ea fecissent: inquirebant: an ciues ii eēnt. **V**t uero chios extitisse senserūt: pro- clamauiere chiis p̄mittitur lasciuire.

Chii

Quam quis amygdalas duplo uiliore præcio quam duos filices ue- nire aspiceret: nūqd rari inquit sunt lapides.

Vsciniam cum q̄s uellisset: ac parū inuenisset carnis: ait t. o. x. hoc ē & aliud nihil.

Lacon

Lacon quis cum cynicum diogenē cōplecti statuat aream uisisset in magna ui frigoris percunctatus est: an rigeret. Quod cū ille negasset: ait quid nam igitur magnum facis.

Peregrinus

Ecum metapontino cuidam lacon metum exprobarer attamē inquit nō parum alieni habemus agri: hic autē ait nō solum igitur meticolosi sed etiam iniusti estis.

*Non pede stare
et anser non
ignorat*

Peregrinus qdam cum spartā rectus in altēz crus indueret calceis: ait ad lacon. Nequaquā tu lacon mea sententia quantū ego temporis tantūdem ipse stares sup pedem. Qui excipiens non. n. stare inquit: & ex anseribus qdem nullus ē q nō staret.

*Ans non vna
probabilis*
Arguius

Vm qs artis rhetoricæ laudibus efferet: aliqs lacon ait. At p geminos ars si ueritatē nō tetigerit: nec ē nec unquā sit futura.

Arguius aliquādo cum dixisset: mltā spartiatag sepulchra apd nos sunt dixit lacon: at argiuoz apud nos ne ullum qdē: pinde atqz ii sape argos adorti essent at spartā argiui nunq.

Lacon

Lacon captiuus cū ueniret: diceretqz praecon lacona uendo: increpauit inquit: captiuum proclamato.

Lysimachus

Vidā ex iis militibus q apud Lysimachū merebāt: ab illo interrogatus nunqd eēt ex mancipiis. Tu autē putas inquit stipēdio quatuor obologz lacona ad te iturum.

Thebani

Leuctra

Eurotas

Athenienses

Samus

*q si quis nō calat
hic nō potest*
Prouerbiū

Vm thebani laconibus uictis ad leuctra ad ipsum Eurotā eēnt & qdam iactabūdu diceret: ubi nunc lacones sunt: lacon ab iis captus nō adfuit: inquit. Non. n. uos huc uenissetis.

Atheniensibus rogantibus quo tempore urbem tradiderant. Samum sibi dimittent: dixerunt. Cum uestri fueritis: tunc alios quoqz habere postulate. Ex quo etiam prouerbiū illud ē. Qui se se ipse non habet: samum uult.

*quidam orio
fructus*

Rebem quandā cū lacedæmonii uicēpissent: ephori dixerūt: perit luctatio iuuentutis. Non. n. posthac iuuenes hēbunt: quī eis repugnent.

Lia urbem rege lacedæmonioz pollicente se penitus euersurū. Nā ea laconibus negotia plerūqz praeuenerat: nequaquā pmiserunt inquietes nullomodo euerter: nec tolles iuuentutis cotem.

uim ingenio
Lyfander atqz
Charon iudicia
Philippus

Vetātibus pædotribas q pueros exerceat atqz erudirēt: haud p ficiēbāt: quo nō arte sed uirtute honori studerēt. Itaqz Lyfander interrogatus quonammodo eum charon uicisset: ingenio inquit atqz industria.

Philippus quo tempore in eoz uenisset agrum: cum scripsisset: utrū amice se ire uellēt an hostiliter respōderūt: neutrum.

Legatum quendam cum ad Antigōnum demetrii filiū misissent: Antigonus
eū multauere: quoniam audissent uocauisse illum regem: quīs
medimnum annonæ cuiq; a rege in caritate portaret. *ad unū unū*

Demetrius cum crimini daret: quod legatum unum ad se misissent Demetrius
Non igitur satis est: dixerunt ad unum unus. *Sua alibi admirat*

Flagitiosus quidam sententiā optimā cū tulisset: hāc qdē admise- Flagitiosus
rūt: at illo amoto sententiā alteri q̄ honeste uixisset inscripserūt.

Ratres cum inuicem dissentirent: ii patrem multauere: quod fili-
os dissidentis despiceret.

Saltem aduenam multauere: quoniam digitis citharā pulsaret **Psalter**

Vo pueri pugnabant: quorum alter falce alterum uulnerauit: loc-
tali uulnere: familiaribus autem pueris cū is eēt pugnam dimissu-
rus: pollicētibus auxilium se laturos & illū q̄ percusserat interempturos:
nullo modo per deos inqt. **N**on enim est iustum. **E**t enim ego feci-
sem hoc si istum assequi potuissem: fortisq; fuisset.

*uulnerare que
pud hōs q̄ uol
nupt uulnerat*
De iusticia

Alter puellus quoniā adesset tps: quo furari liberis pueris lege fas
erat: quodcūq; quis posset: dabaturq; turpitudini deprāhēdi: ubi
qui cum illo una aderant: pueri uiuam uulpeculam furati ei custodien-
dā tradidissent: & ii qui illam amiserant: quāsitum uenissent: uulpeculā
hic subiecit sub amictū: bestia uero exasperascente ac pueri latus ad exta
usq; deuorante: ne palam fieret: quiescebat. **S**ed ut demum post illorum
abitionem factum pueri aspexere: culparētq; dicentes melius fuisse mani-
festare uulpeculam quam celare ad mortem usq;: minime quidem iquit:
sed longe melius eē doloribus quam somno diem obire & quā hominū
sermonibus diuulgari: q̄ ob molliciam turpiter uiuere curauerim.

*duo q̄or q̄d
melius*

Um quidam in laconas in itinere incidissent: dixissentq; secunda
estis fortuna usi: nam hinc nuper larrones abiire: dixerunt hi ne-
quaquam per bellicosissimum Enyalium: sed illi potius usi sunt qui i nos
non inciderunt. *Omne p̄ laboris maximū*

Acon interrogatus: quid sciret: dixit liber eē.

Ver spartata ab antigono rege captiuus factus ubi uenisset: aliis i
rebus omnibus emptori parebat quascūq; libero faciūdas existia-
bat. **V**t uero ipauit: ut matulā ferret: haud passus ē inq̄s nō seruiā. **E**t cū
ille surrexisset: hic ascēsa testa ubi dixisset discēs emere: seipsum immisit:
atq; obiit.

Lacōn
Antigonus

*Manila nūd
ad aquā cecidit
apud*

Alter cum ueniret: dicente quopiam si te emero: eris frugī: etiam si
minus inquit: emeris.

Lius captiuus cum ueniret: addēte pracone mancipiū uenūdatē
excrabilis: inquit: nō captiuum dicis.

Lacon

Lacon muscam insignis loco habens in clipeo & hanc sane non maiorem uera musca: ubi deridentes quidam dixissent: hoc ad latendum esse ab eo factum: imo inquit ut manifestus sit sic enim proxime hostes aggredior: ut hoc insigne ipsorum uisui magnum sit.

*Symposium
competitio
ad collum bibendi*

Spartiatia

Hic cum in symposio lyra esset adducta. Non laconici inquit moris est nugari.

Spartiatia interrogatus an secuta esset ad spartam uia: inquit: qualis accesseris. Leones enim eminens proficiscuntur a leone: lepores autem ueniamur et intra tabernaculum.

Claudus

Theopalaestricus manuum nexu cum prostratus quispiam colluctatorem frustra pulsaret: atque ad terram traheret: ubi corpore defatigatus deficeret: illius brachium mordebat: & alter ait mordes o lacon sicut mulieres: nequaquam inquit alter: sed ut leones.

Claudus ad bellum egressus quibusdam eum sequentibus ac ridetibus conuersus ait: mala capita non est cum hostibus fugiendo pugnandum: sed manendo ordinemque tuendo.

*propter omnia
male tulit*

Hic ictus sagitta cum uitam relinqueret: non hoc inquit sibi curae esse: quod moreretur sed quod a molli ac semiuero sagittario esset occisus: egissetque ipse nihil.

Lampis

Quoniam in tabernam meritoriam quis diuertisset: parandumque caupo ni dedisset obsonium: ubi alter caseum atque oleum petisset: ait: si caseum haberem: etiam obsonio egerem.

*propter omnia
deus punit
myrtilus
mentis libere
admissum*

Hic dum uero qui lampin aginetam beatum diceret: quoniam ditissimus esse uidebatur: erat enim gubernator multarum nauium: lacon ait. Non attendo foelicitati: quae pendeat ex funibus.

Quoniam quis dixisset lacona mentiri: is respondit: liberi enim sumus: alii uero si quando uera non dicunt: plectendi sunt.

Quoniam quis cadauer rectum sistere uellet: atque niteretur: ubi factis omnibus id nequisset: per geminos ait intus aliqui esse oportet.

Tynnichus
Thrasylbulus
Epigramma
Pitane
Argiui

Tynnichus Thrasylbuli filii mortem fortiter tulit. An hunc uero epigramma huiusmodi factum est.

Exanimus pitanen clipeo thrasylbulus in acri.

Confossus septem uulneribus rediit.

Passus ab argiuis quae ergo nulla gerebat.

Tynnichus hunc igni cum daret: haec loquitur.

Flere decet timidos oculis te nate sepulchro

Condo meum siccis ac lacedaemonium.

Alcibiades

Alcibiades atheniensis cum aqua plurimum balneator funderet: lacon ait quidnam hoc ut immundo ualdeque sordido plus praebet.

Philippus macedone quædam per epistolam lacedæmoniis iperâte Philippus
ii rescripserunt. Lacedæmonii philippo: de quibus nobis scripsisti:
non. Cum aut in agru laconicu philippus fecisset ipetu: ac oēs perire ui
derentur: dixit ad quēdā ex spartiatis. Quid nūc facietis o lacones? Quid
enim inquit aliud: quā fortiter moriemur. Soli enim græcorum nos libe
ri eē ac non parere aliis didicimus

Ost aduersam agidis pugna obfides Antipatro petēte pueros qu Agis
quagita. Eteocles ephorū gerēs ait pueros qdē mie datū ire: ne ma Antipater
lis moribus ibuerent priā istitutiōe puati: nec ciues forēt: senes uero aut Eteocles
mulieres si uellet duplo et pluris datū ire. Eo at grauiū minitāte nisi acci
pet publice triderūt: si grauiora morte ipites facilius moriemur.

Enex i olympiis dū ludus pageret spectare affectabat: ubi at sede Olympia
ret: nō hēbat. In mltos uero pfectus locos erat & cōtueliæ & cauillo honor a laced
recipiebat q: a nemie: Vt at a lacedæmonios uenit: pueri oēs assurrexere: monus sem
pluresq: uiri cessere locū. At cæcis græcis plausu morē admiratis ac sumis dæmō.
laudibus offerētibus: senex ut mouit canūq: caput barbūq: senilem & la
chrymasset ait. Heu misero mihi ut oēs græci q honesta sunt norunt: sed
is lacedæmonii utunt soli.

Erūt at qdā idē athenis quoq: accidisse. Nā cū Panathenæa agerē Panathenæa
tur: attici ipi senē pbris ileq̄bant: qppe q eū ut suscepturi iuitabāt. honus sem
Si uero accederet: nō recipiebāt. Vt at petitis fere oibz ad lacedæmonios
uenit spectatores: oēs e sedilibz assurgētes locū cedebāt. Eo at facto mirifi
ce turba delectata isigni admodū significatiōe applausit. atq: spitiata qs di
xit. Per gemios atheniēsēs qdē q honesta sūt: sciūt: nō aut agunt. Elencosia quid fuit

Mendicus a lacone petiit: at si tibi inquit dederō: eris paupior. Tuæ Mendicus
uero huius ieptitudinis q primus porrexerit: auctor ē futurus quip
pe q inertē te fecerit.

Acon ubi quēpiam uidisset: qui res diis imortalibus cōgregaret ni Lacon
hil ait curare deos: q se eēt paupiores.

Vm qs ad ptege apd turpē uxore ōphēdisset: afflicte ait q tibi nciitas

Lius oratore audiens: q magnos uerteret ofonis ābitus: & p geios
ait: fortis qdē hō hic ad nullā ppositū istruit: atq: exercet linguam.

Vm lacedæmona qs uenisset: honore ispecto quē iuniores seniori
bus præstabant. In sola iquit sparta senescere cōducit. honus sem

Interrogatus lacō cuiusmodi Tyrtaus poeta eēt bonus iquit: qui
iuuētutis aīos & cōtumelia ibuat & stulticia. ibz semel co

Alter cū in dolore oculorū egrederetur ad bellū: & aliqui ei dicerent. bonus quid
quo uadis ita affectus: aut qd facturus. Si aliud inquit nihil egero pugna fuit
salte hostis gladium hebetabo.

Buris
Spartis
Xerxes

Indarnus

Lacon

*In turpitudine
y quod stare in
Rebus*

Lygdamus

*Via deo
quod non
Zia*

B Vris & spartis lacedæmonii ultrò ad Xerxē persarum regem ad-
crutiatum cū lacedæmon pro oraculo erat ob noxia: profecti. Nā
caducatores a rege ad se missos lacedæmonii occiderant: ubi uenissent
ad regem: iusserunt: quo uellet modo se pro lacedæmoniis interimeret.
Sed ut ille admiratus uiros liberauit: rogaretq; apud se ut manerent. Et
quo nam pacto dixere uiuere hic possumus patria legibusq; relictis & his
uiris pro quibus tātum itineris morituri uenimus. Ad eum Indarnus dux
maiores immo dum rogaret: ac fore diceret: ut ii æque honorarent atq;
illi: qui amici maxime apud regem ad dignitatem prouecti essent: dixe-
runt. Ignorare uideris nobis: cuiusmodi res est libertas: cui mentis com-
pos persarum regnum haud prætulerit.

Lacon quoniam die superiore hospes eum declinasset: postridie ue-
ro stratis usus large magnificeq; excepit: inscendit strata: eaque pes-
fundabat addens: propter hæc heri ne in storio quidem dormiui.

Ater cum uenisset athēas: aspiciens athenienses qui pernas & obso-
nium proclamarent: & publicanos ac lenones gererent: & alia inep-
ta opera agerent: nihilq; turpe ducerent ubi in patriam reuertisset: percū-
stantibus ex eo ciuibus qualia essent: quæ athenis uiderat: p simulationē
dicebat omnia eē honesta: orationeq; monstrabat omnia apud athenien-
ses honesta censerī: turpe autem nihil.

Lius quapiam de re interrogatus respondit: non. Vt autem is qui in-
terrogat: respondisset: tu mentiris: uides ne inquit: te uanum esse
qui quæ noris: interrogas.

Enerunt aliquando lagati lacones ad lygdamī tyrannum. Vt ue-
ro ille differens sæpe congrēdi tardaret: dicerent autem eum oībus
in rebus molliter habere: at isti narrato dixere nos nequaquam p deos im-
mortalis ad ipsā uenisse: ut palæstrā cū eo luderemus: se d ut disseremus.

Lacona quempiam cum quis mytheria edoceret: interrogabat: quid
impium maxime egisse sibi conscius esset. Hic autem ut dii ipsi no-
runt. At ubi ille magis magisq; urgeret: ac diceret: omnino id eloq te oportet:
contra lacon interrogauit: cui me prius oportet eloqui tibi ne an deo?
Illo autem dicente: deo. Tu igitur inquit abscedito.

Ater cum noctu monumentum præteriret: ac dæmonium quoddā
uidere uisus esset: incurrebat: ut id lancea tolleret: atque infigens in-
quit: quo me fugis bis moritura anima?

Lius cum optasset ab leucade seipsum iacere: locum inscendit: alti-
tudineque inspecta auersus est. Quod cum ei daretur probro: inquit
non existimaram optioni alia maiore optione opus esse.

Lius in acie cum esset ensem i hostem demissurus: quoniam recep-

tui cecinissent: non etiam demisit. Quodam uero percunctante: quid hō
stem quē ceperat: nō occidisset qm̄ iquit melius ē parere p̄ncipi q̄ necare.

Aconi cuidam cū in olympia uictus iterum esset: dixit quis tuus ad
uersarius o lacon te melior fuit: minime inqt: sed p̄ternedo aptior.

Eorum qui ad conuiuia ingrederentur cuique natu maximus mon
stratis foribus per has ait: uerbum nullum egreditur.

Ecum nigrum quod dicitur ius apud eos maxime p̄baretur adeo:

ut seniores ne carnem quidem appeterent sed eam adolescentibus
cederent: fertur dionysius siciliæ tyrannus huius gratia emisse laconicum
adolescentem: eique imperasse: ius illud sibi pararet: ac sumptui nulli par
ceret: quod cum deinde gustasset: offensus despuisse: quocumque dixisse:
o rex hoc ius tibi uescendum est: ubi te & laconice exercueris: & in euro
ta laueris.

Emendat p̄nci. Sander. noctu

Acones ubi modice in conuiuuiis biberint: abeunt sine funali. Non
enim licet pergere præuio lumine neq; hanc neq; aliam uiam: quo
assuescūt & ex tenebris ac noctu fidenter intrepideq; proficisci.

Ilteris pro necessitate discabant. Reliquarum uero disciplina
rum admittebant nihil. Nec hominum magis quam librorum. Erat

autem illa iis disciplina: ut honeste parerent: labores constantissime tole
rarent: pugnandoq; aut uincerent: aut interirent.

Degebant autem sine
tunica amictum unum in annum capientes. Erantq; corporibus squali
di.

Et qui balneis ut plurimum unguentisq; abstinerent. Dormiebant eti
am una pro alis & turmis in thoris ex arundinibus factis: quas fecus eu
rotam nascentis ipsi conuehebant summitates manibus non ferro con
fringentes.

Per hyemem uero eos qui Lycophones appellantur sibi subii
ciebant thorisq; immiscebant. Ea enim materia calidi quiddā habere ui
debatur.

Auare præterea eos pueros qui probo essent aimo: permissum
erat: coire autem cum iis turpissimum censebatur: perinde atq; non ani
mus sed corpus potius amaretur: qui uero esset accusatus perinde ut ad
dedecus congregiendi: is erat per omnem uitam infamis.

Mos etiam fuit iuniores interrogari a senioribus: & quō proficiscerē
tur & quamobrem atq; qui minus responderet: aut causas neceret

obiurgari. Qui uero se præsentē delinquentem non obiurgasset: pari ca
stigationi erat obnoxius: cui etiam deliquens ipse.

Et qui castigationem
moleste ferret: in magno erat opprobrio. Quod si quis in delicto esset de
præhensus: oportebat hunc quandam in urbe aram circuire ac uitupera
tionem quandam in seipsum uersu compositam canere.

Quod aliud ni
hil erat quam ipsum semet obiurgare. Erat etiam mos non proprios dū
taxat ueteri patres atque his parere sed omnes etiam seniores uerecūdia

Quenod uere aut seniora & pulchra

Dionysius

*Ind p̄ m̄no
verfian*

Eurōtas

Lacones

*mos hic
agrosive
+ dūq*

Lycophones

*Leuq m̄
p̄nciū nō
infamib*

*Quenod uere
india senio
res p̄sequat*

sep̄ obiurgat

prosequi. Et illis in uitis cedere e sedilibusq; assurgere: quietissimeq; transire. Itaq; ius quilibet habebat non quemadmodum in aliis ciuitatibus suorum filiorum & senorum ac possessionum sed æque proximi ac suorum rerum ut quam maxime iis communibus uterentur: & perinde atq; de rebus domesticis curam gererent. Et qui puer a quopiam castigatus ad præm detulisset: turpe erat audiēti patri: si minus eum rursus castigasset. Credebant enim sibi ipsis ex institutione patria nil turpe filiis imperare.

If Vrantur autem pueri ex esculentis quidquid possint: discentes hi quidem ingeniosissime dormientibus aut negligētius custodientibus insidias tendere. Qui uero fuerit deprehensus: uerbis esuriatq; mulctatur. Tenuis enim iis uilisq; cæna est: quo sua industria indigentiam propullantes audere callereq; cogantur. In faciundo autem conuiuio propterea parsimonia utebantur: ut assuicerent repleri nunq; possentq; famem ferre. Ita enim arbitrabantur uel ad bellum utiliores fore: si possent etiam sine cibo labores tolerare: & continentiores tennioresq; in multum usq; tempus degerent a paucitate sumptus. Et sine obsonio degere: æque atq; escam omnem admittere id existimabant: ad meliorem ualitudinem corporum ab alimentis paucitate habitudinemq; accedere: putantes ii quidem ipsum spiritum: qui præ nimio alimento in profunditatem latitudinemq; premat: in altitudinem corpora non presum attolere: facereq; pulcherrima. Graciles. n. & macilenti habitus artuum agilitati parēt: habitiores uero & carnosi onere suo reluctantur.

AD hæc nemine minus modulis carminibusq; studebant. In iis autem stimulus quidam inerat ad uim animi incitandam & ad impetum quasi furem quendam atq; strenuum inducendum. Ac dictio erat & facilis & secura: habebatq; aliqd nihil: quam tum eorum laudationes: qui generose fortiterq; uixissent: ac præclare & fauste p sparta occubissent: tum etiam eorum uituperationes: qui metu id agere detrectassent: perinde atq; tristem uitam miseramq; uixissent. Erat præterea præceptio quædam atq; iactantior excitatio pro ætatum dignitate ad uirtutem. Tribus enim choris pro tribus ætatibus in celebritatibus constitutis uitis senectutis incipiens canebat. Nos olim fuimus robusti iuuenes. Florentis uero ætatis alter respondens: iquebat. Nos autem sumus: quod si uelis: periculum facito. At puericiæ tertius. Nos autem erimus multo profecto robustiores. Atq; numeri primi illi quibus & in tripudiis & ad tibiam cum in hostes ferrentur: utebantur: ut & fortiter & audenter agerent: mortemq; contemnerent: incitabant. Nam lycurgus bellicæ exercitationi studium mûsicæ admiscuit: quo bellandi uahementia modulatio ne temperata consonantiâ conuenientiamq; haberet. Itaq; rex aute quam

Amor pueri
in pugna

videt pueri
in pugna
rem f.
abstinere
a cibo

modulus
et gurne ad
am furem
fardore

modulus
et bello ut in
Lycurgus

pugnas iniret: sacrificabat mulis: quo & oratione præclaræ memoria di-
gna facinora pugnares redderent. Quod si quis præcæ: musicæ quic-
quam transgrediretur: haud sinebat. Vnde etiam Terpandrum: qui & ue-
tustissimus esset: & reliquis per id temporis citharædis præstaret: ac heroi-
cas res gestas laudibus efferret: ephori tamen multauere: eiusq; acceptâ
citharam affixere: quod unum solum uerum ob soni uarietatem super-
fluo intendisset. Simplicioris enim duntaxat modulos probabant. At
Timotheum quoniam carnis modulis studeret: ephorum unus arre-
pto gladio interrogauit: ex utra parte abscederet: qui superesset ad se-
ptem neruos.

Musæ

Terpander

ut haud

Timotheus

Carni modul

Praterea omnem sepulchrorum superstitionem Lycurgus sustu-
lit concedens & in urbe sepeliendos mortuos & secus sacella
habenda monumenta. Piaculaq; amouit: & nequid una sepeli-
rent uetuit: sed condentes corpus puniceo amictu & oleæ frōdibus æque
omnis circumdarent. Inscriptiones quoq; quæ in sepulchris fierent: phibu-
it nisi eorū: qui belli obissent. Itemq; & luctus & lamentationes.

Lycurgus

Hæc peregrinari eis non licebat: ne externis moribus ac malis
uiuendi disciplinis imbuerentur. Atq; ne peregrini qui in ur-
bem confluerent: mali cuiuspiam doctores ciuibz existerent:
eos urbe exigendos statuit. Ei autem ciui quisquis puerorum institutio-
nem minus seruasset: ciuitatis iura communia non erant. Quidam uero
tradidere quicunq; etiam peregrinus ciuilem exercitationem seruauisset
pro Lycurgi sententia eum participem factum portionis initio cōstitutæ.

*peregrinus
homo iulius
et peregrinus*

Uendere insuper non licebat. Vicinorum seruis æque ac pro-
priis uti mos erat. eodem modo & canibus & equis: nisi iis opus
esset heris. Et in agro si quis re aliqua egeret: ubi aperuisset: por-
tassetq; possessoris res necessarias: obsignatum penum relinquebat.

Antibi coloris repto bello necessarij & meliores

In bellis amictibus puniceis utebantur. Tum enim color eis ui-
lis uidetur: tum coloris sanguinolentia plus metus iperitis præbet
tum etiam ne apud hostes latis clamoribus increbresceret: si quis
eorum saucius fieret: sed lateret illos id potius propter utilem coloris
similitudinem.

Antibi coloris repto bello necessarij & meliores

Um imperatoria calliditate uicerint hostes: marti bouem sacrifi-
cant. Quodcumq; autem aperto prælio: gallum: assuesfacien-
tes si quidem ductores suos non solum bellicosos esse uerum eti-
am imperatoria calliditate astutiaq; pollere.

3

Venus

Ab Ebernetur
abductio

Archilochus

Amittit au
ma mioshi

Immunia no
superes

Pro Vitis
quærit

Diana orthia

pueri vobis
vobis quærit
vobis

Sanctio
vitis

Diana per
mibus

B Vpplicationibus & optatis addunt iniuriam pati posse. **E**orum
autem supplicatio erat propter bonas actiones quæ pulchra sunt
dare: & amplius nihil.

A Enerem colunt armis præditam atq; deos etiam omnis & scemi-
nas: & mares lanceas habere faciunt: tanquam omnes bellicam uirtutem
habeant. Adduntq; præterea qui puerbio utuntur. **Q**ui manum ad ali-
quid fert uocare fortunam: peride atq; oporteat deos iuocare: cum quid
aggressuri acturiq; sunt: secus uero minime.

E T quo pueri a uinositate abhorrent: eis mancipia madida mon-
strabant.

O s eis fuerat ne ianuas quæ pulsare: sed clamare extrinsecus.

E t inibus non ferreis: sed arundineis utebatur.

O mœdias & tragœdias nequaquam audiebant: quò neq; serio ne-
q; ioco audirent: quæ legibus contradicerent. **A**rchilochum poetam
cum eēt lacedæmone eadem hora expulere: quoniam acceperat
eu poetice scripsisse melius eē amittere arma quā mori. Sic enim ait.

Aspida quæ circa periit mihi callipon alto

In luco. Saion possidet ille meam.

At caruisse armis quam mortem occumbere præstat.

Aspide pro capta mox melior dabitur.

V ellis & pueris communia sunt sacra.

C iraphidan ephori multauerunt: q; a multis iniuriā acciperet.

C utacum militem interemere: quoniam tælā quandam in scu-
tum imposuisset.

D olescentem qui in gymnasio uersaretur: quoniam uiam quæ ad
Pyleam duceret: nesciebat: punierunt.

E phisophōta q; posse diceret de qua uis re diē totū differere: eiece-
runt: iūgētes oportere bonū oratorē rebus parē hīc oronem.

V eri apud eos casti uirgis totū diē in ara **O** rthiæ dīanæ ad mortē
usq; persæpe tolerāt hilares ac gestientes: æmulatōe uictoriæ iuicē
cōtendentes: quis ipsorum & diutius & magis uerbera tolerarit. **E** t qui ui-
ctor euaserit: tam illustris clarusq; habetur quā qui maxime. **D** imicatio
uero ipsa uocatur dissilagellatio: fit autem singulis annis.

N um uero id quoddam ex pulchris uisum est beatissq; istitutis: qd
exhuberantiam oculi ciuibus **L** ycurgus iuenerit. **N** am i sordida ar-
te uersari nullo modo licebat: ut ne in quæstuarua quidem: quæ opero-
sam congeriem negociationesq; contineret: fecerat enim diuitias & sper-
nendas & contemnendas omnino. **V** erum mancipia eis agnum co-
lebant: redditumque ferebant antiquitus constitutum. **E** ratque exe-

erabile: si quis plus mercedis quenquam posceret: quod & illi ppter lucrum ministeria libèter exequerent: & hi ne rursus plus quærerent.

mercedis plus
solum accipere
exspectabatur

Prohibebant etiam & eē nautæ & uiti nauali pugna. Verū cum posteriore tempore p naualem pugnam maritimi principatus potiti essent: rursus cum ciuium mores inquinari intueretur: destitit. Sed rursus mutatione sunt usi: quemadmodum in aliis rebus oī bus. Et enim conuectis ad lacedæmonios pecuniis qui conuexerant: iis morte damnati sunt. Nam Alcameni & Theopompo regibus oraculum redditum est fore: ut auaricia periret Sparta. Verumtamē Lysander cum fecisset captiuos Athenienses: & auri multum & argēti inuexit & hi qui dem exceperūt: uirumq; honorarūt. Itaq; Lycurgi legibus cum urbs uteretur: iusiurādumq; seruaret: graciæ principatum bonitate legum & gloria ānos quingētos tenuit. Cum ea uero paulatim trāsgrederetur: & habēdi auuiditas diuitiarumq; studium iuaderet: tum uires diminutæ sunt tum focii propterea sunt eos exosi. Attamen quīs ita haberēt: post philippi macedonis uictoriam ad cheroniam cum omnes eum graci & terra & mari imperatorem appellassent ac etiam Alexādrum filium post fusos euerfos que Thebanos: soli lacedæmonii licet urbem sine muris haberēt: essentq; admodum pauci ob cōtinua bella: tum etiam lōge imbecilliores: & qui facile capi possent: tamē cum breues admodum quasdam lycurgi institutionis scitillias adhuc seruaret: neq; una militarūt nec cū his nec cū aliis dei ceptis macedonicis regibus neq; in cōmunē cōcessum ingressi sunt: neque tributum tulerunt: quousq; despectis omnino lycurgi legibus a propriis ciuibus in tyrānida acti nec amplius quicquam ex patria institutione seruantes & alioz effecti similes supiorem gloriā elationēq; amiserunt: iseruitutēq; migrauerūt: ac nūc quēadmodū alii graci romanis parēt.

omne statum
ex pecunia sua
Alcamen
Theopompos
Lysander
videtur ppter hoc
Lycurgus legibus
suis spartam
seruauit quā
dum

Philippus
Cheronia

Romani
Argileonis
Amphipolitæ
mores
quidam
dignus

Argileonis brasidæ mater cum eius filius diem obisset: ut āphipolitæ quidam qui spartam uenerant: eam adissent: interrogauit: si decore & pro spartæ dignitate filius obierat. Magnificanti bus uero illis atq; dicentibus illum lacedæmonioz omnium in opibus optimum fuisse: ait o hospites & equus qdem filius meus & bōus fuit. uerum multos habet lacedæmon illo meliores.

peonia corinthii

Gorgo cleomenis regis filia cum aristagoras milesius eam hortaretur: ut bellum aduersus regem pro ionibus gereret: gradēq; polliceretur pecuniam: & quo magis is contradicebat: eo plus hic pecuniarum adderet: corrumpet te inquit pater peregrinellus iste: ni celerius ædibus eieceris. Et cum ei aliquando pater imperasset: ut cuidā mercedis ratione frumentum daret: addidissetq; docuit enim me uinum facere mitius. Ita o pater inquit: quando uini plus potabitur: bibētes etiā

Gorgo
Iones

omni porg

Aristagoras

omni a muliere odio ppositum

Leonidas
Thermophi
lae

Gyrtia
Acrotatus

Creta
Acrotatus

timidus
Damatria
Epigramma

de fuga filii in epigramma

Epigramma

Epigramma

Epistola

delicatiores ac deteriores futuri sunt. At aristagoran cum a quodam ex famulis calciari aspiceret: pater inquit: nūquid peregrinus iste manibus caret? Eadem cum peregrinus quidam molliter otio studeret illum urgēs atq; extrudens: nō hinc iquit abis: qui nec quæ mulieris sunt: potes Interrogata uero a quapiam attica: quur solæ uos lacænæ uiris imperatis: quia iquit solæ etiam uiros parimus. Ad postremum cum uirum leonidan ad thermophylas egredientem hortaret: ut se sparta dignum ostēderet: inter rogaretq; quid sibi agēdum esset: is ait: ut & bono nuberet: & bonos pareret liberos.

Mors quæ pbanda

OYrtia cum aliquādo ex eius filia nepos Acrotatui ex quadam puerorum pugna multa cepisset uerba: essetq; domum delatus ut mortuus: domesticis familiaribusq; flētibus. Non tacebitis ait monstrauit enim cuius esset sanguinis. Nec iquit fores uociferandi sunt: sed curandi. Cum nuncius uenisset ex creta: qui acrotati mortem nūciaret. Nōne ait: erat cum iret aduersus hostes: aut interficiendus ab illis aut illos interfecurus. Libētius uero ait eū mortuū audire p matrisq; & urbis & suorum maiore dignitate: quam si uiueret oē tempus ignauus.

DAmatria cum filium audisset & timidum & se ipsa indignū: ubi aduenisset: enecauit: inscriptisq; hoc epigramma.

Hunc timidum mater damatrion ipsa peremit
Nec dignum matre nec lacedæmonium.

Hltera lacænā filium qui ex acie fugerat: interfecit: iquies nō meum est hoc germen: a qua hoc est epigramma.

Vade malum germen. tenebras pete: quenq; perosus

Eurotas cernas nec fluat ad timidas.

Si catulus nequam perrexeris: ito sub horchum

Nec sparta dignus nec generis titulis.

Alia cum filius in acie cecidisset: ait

Sic flendum timidos: hilaris te nate sepulchro

Condo meum pariter & lacedæmonium.

HVdiēs quædam quod & seruatus filius esset: fugissetq; ex hostibus scribit ei Mala de te fama diffusa est: aut hāc nūc elue: aut ne sis.

Lia cum filii fugissent ex pugna: ad eamq; uenissent. Quo iquit uētis fugiētes ignaua mancipia: an huc unde egressi estis regressuri?
& ea quidem sublati uestibus pudibunda eis oñdens.

PVadam filiū adueniētem intuta pūctata ē: qd ageret priā? Qui cū dixisset: omnes periere: sublatam tegulam in eum immisit: atq; interfecit. Inquiens te igitur malum nuncium misere nobis.

QVodam matri narrante generosam fratris mortem deinde non tur

pe tibi est ait ab huiusmodi comitatu aberasse?

C Vm quedam filios quinq; quos habebat ad id bellum emisisset: q; in suburbis gerebatur: stetitq; expectans euentum pugnae ubi q; aduenit: atq; percunctanti sibi nūciauit filios omnis obisse: at nō hoc inquit percunctabat ignauum mācipium: sed quid agit patria: qui cum dixisset ab ea uictoriam esse: libēter igit' ait: accipio etiam filiorum mortem

S Epeliēs quādam filiū ut tenuis quādam anicula accedēs dixisset o mulier fortunae: per geminos bonae respondit. Et enim quā gratia eum peperit: ut pro Sparta morere hoc mihi contigit.

M Vlier quādam Ionica cum ob quendam pannum suum gloriaretur cumq; praeiosum: lacena monstratis quattuor filiis qui decori formosissimiq; essent. Talia inquit esse oportet honestae ac bonae mulieris opera: & huic iactari atq; extolli.

Lia cum de filio accepisset: ut male a pegrinatione reuerteret: scripsit. Mala tibi fama diffusa est: uel hanc abiice: uel morere.

S Imiliter etiam cum choirum exules spartam uenissent: praedaretur ualde accusabant. Quem ubi mater Teleutia accersisset: & ea quorum accusabatur audiisset: libiq; filius delinquere uideretur: litteras ad eū dedit. Mater praedareto. Aut age meliora: aut istic mane. Nam si spartam ueneris: de salute tibi desperandum est.

Ltera filio qui esset iniuriæ accusatus. Nate inquit aut crimine aut uita te ipsum absolue.

Lia claudum filium praemittens in aciem. Nate ait: cum incedis: memento uirtutis.

Lia cum filius ab acie pede uulnerato reuerteretur: uāhementerq; doleret. Si uirtutis inquit nate memineris: cum non dolebis: tum etiam eudebis.

Lacon belli uulneratus nec ualens icedere quadrupedum more iter faciebat. Is quoniam ridiculo esset: cum uerecundaretur: ait mater: & quanto est nate melius ob fortitudinem lætari: quam ob ridiculum factorum uerecundari.

Lia cum filio iterum clipeum traderet: eumque hortaretur. Nate inquit aut hunc aut in hoc.

Lia filio qui ad bellum proficiscebatur: cum traderet clipeum: hūc ait tibi pater seruauit semper. Quare tu quoque uel hunc serua: uel morere.

Lia ad filium q diceret paruum habere ensē: ait adde etiam in celsum.

Epistola

Chii

praedaretus

Teleutia

Epistola

In ma
filio

Lacon

Lia cum audisset filium i acie fortiter agendo interisse: meus eim inquit eras. Ac cum de altero accepisse: quod prae timiditate seruatius esset. Non enim eras inquit meus.

Ltera cū audisset filium in pugna mortuum eē: ait. Quēadmodū locatus fuerat: eum ponite suppleat aut frater illius locum.

Lia cū publica populi totius pōpa fungeret: audiuit frēm in acie uictorem mori ex uulnerū multitudine. Itaq; minime coronā posuit: sed exultans potius ait ad proximas. Vt multo melius ē amicā i acie uictorem mori: quā olympiorum supatorem uiuere.

Quoniam quidam forori narraret generosam ipsius filii mortem: illa inquit: siquid propter illum letata sum: tantum ppter te mæreo: qui praclarum comitem reliqueris. *unde hanc pater mulieris*

Acana q̄s interpellauit: an se uitandā concederet: hæc aut inquit: eadem cū puella eēm: didici parere patri: & hoc egi. Mulier aut uiro. Si ergo me iusta rogat: huic manifestū faciat primum. *pudica sed*

Irgo paupercula interrogata quam marito dotem daret: patriam iquit pudicitiam.

Acana interrogata an coisset cum uiro minime ego inquit: sed ille mecum.

Eum quādam eēt clam compræssa: foetumq; perdidisset: sic nulla emissā uoce se cōstantē tolerantēq; pstitit: ut & pētes aliosq; proximos latuerit: cū abortiuū faceret. Nam dolorum magnitudinē uicit foeditas: quæ turpitudinem est adorta.

Acana cū ueniret: interrogata quid sciret: ait fidelis esse.

Lia in captiuitatem acta idētidem interrogata: bene inquit administrare rem familiarem.

Interrogata quādam a quopiam: an bona foret: si se emerit: equidem etiam si non emeris.

Lia cum ueniret: præcone pcūctante quidnā sciret libera inquit eē. Vt autem emptor qdā indigna libera ipasset: ingens gemes: qui tibi ipsi huiusmodi possessionis inuideris: se ipsam exegit.

Mediolani Kal. octob. M. ccccliiii.

Olympia

Lacana

Virgo

Lacana

Lacana

Quod multarum legum mentionem factam inuenias: & apud. **M.** Tullium ciceronem: & apud. **T.** Liuium aliosque ueteres scriptores: neque quid legibus illis contineretur: aut quam ob causam latae fuerint: satis intelligas: ob eamque rem quid ipse habeam certi: scire cupias: non teneo diutius te suspensum. Itaque leges eas: quae crebriores sunt magisque necessariae: quo facilius & clarius ueterum oratorum atque historicorum & ipsorum quoque iurisperitorum scripta locis suis comprehendantur. hisce litteris subieci. Vale. Ex Bonania. iiii. idus Aprilis. M. cccc. xxxix.

Lex pompeia.

Cnaeus Pompeius strabo ueteribus incolis transpadanis ius latii dedit: & quod ex terra coloniae latinae habebant: id est ut petendi magistratus & ciuitatis Rome ius adipiscerentur.

Lex portia.

Portia lege non licebat interfici ciuem Romanum uerum uirgis uerberari. **H**oc autem significatur: quod ea re tolleretur dignitas ciuili: & redigeretur in seruum: quia tandem faciebat seruum.

Lex fabia.

Fabius adiecit poenam iis: qui non certo numero ut ante fuerant definiti: deducere: & sectarentur candidatos in campum comitiorum tempore.

Lex clodia.

P. Clodius. **T.** plebis legem tulit perniciosam. **L. pisone** & **Gabino** consulibus: nequis per eos dies quibus cum populo agi liceret: de caelo seruaret contra legem fusam & Aeliam.

Lex cinthia.

Cinthus legem tulit: qua cauetur antiquitus: nequis ob causam orandam donum pecuniamue acciperet.

Lex aurelia.

Aurelius cotta praetor legem tulit quibus temporibus uerres a **Cicerone** accusatus est: qua communicata sunt iudicia senatui & equitibus romanis & tribunis aeriariis.

Lex oppia.

M. opus legem tulit: ne superfluo ornatu mulieres Romanae uterentur: neque pilentis id est redibus pensilibus uaderentur neque plus uncia in auribus appenderent.

¶ Lex pompeia

Gn. pompeius magnus legem tulit: ut quæstōres suffragiō pōpuli ex iis qui consules fuerant: crearentur.

¶ Lex ualeria.

Valerius publicola legem tulit: ut nulli magistratui liceret corpus Romani ciuis idicta cā condemnare: liceretq; dānatis ad populum prouocare.

¶ Lex aquilia.

Aquilius legem tulit de dolo malo de fraude de deceptiōe de simulatiōe.

¶ Lex acilia.

Manlius acilius glabrio legem tulit de pecuniis repetundis seuerissimā: qua ne comperendinari quidem reum sinit.

¶ Lex ueconia.

Veconius legem tulit nequis census hoc est pecuniosus heredem unicā reliqueret filiam. Erat autem census ille: qui centum millia sestertium in professionem detulisset.

¶ Lex calphurnia.

G. calphurnius pīso legem de ambitu tulit suo consulatu: quæ præter alias pœnas pœcuniaria etiam pœna fuerat adiecta.

¶ Lex gabinia.

Gabinus legem tulit: qua bellum **Gn.** pompeio de persequendis piratis datum est aduersus **L.** Trebellii tr. plebis intercessionem.

¶ Lex papia.

Papius ciuis Romanis legē tulit: ut pegrini urbe **Roma** uti phiberentur.

¶ Lex latoria.

Qu. Latorius cum adolescentes in contractibus circūueniri solerent: pœnam eorum deceptorī adiecit.

¶ Lex clodia .i.

Clodius tribunus plebis legem tulit annoniam: ut frumētum populo qđ antea senis æris ac trientibus i singulos modios dabit. gratis daretur.

¶ Lex clodia .ii.

Clodius idem **Tr.** Plebis legem tulit de collegis restituēdis: quæ lex ex feruorum face constituta dicitur.

¶ Lex clodia .iii.

Clodius idem **Tr.** plebis legē tulit: nequē censores i senatu legēdo præterirent: neue qua ignominia afficerēt: nisi utriusq; cēsoris sentētia dānatus esset.

¶ Lex iudiciaria aurelia.

Aurelius cotta iudiciariam legem tulit: cū esset prætor: qua communicata sunt iudicia senatui: & equitibus romanis & tribunis ærariis: ut ex iis tribus ordinibus lecti iudices res iudicarent.

¶ Lex uaria. i.

Qu. uarius tr. pl. legem tulit: ut quateret de iis: quorum ope consilioque socii contra populum Romanum arma sumpsissent.

¶ Lex cornelia. i.

Cornelius consul rettulit in senatu: ut quoniam exterarum nationum legatis pecunia mutuo daretur usura turpiaque & famosa ex eo lucra fieret nequis legatis exterarum nationum pecuniam expensam foeneraret.

¶ Lex cornelia. ii.

Cornelius idem legem tulit: nequis in senatu legibus solueretur: nisi senatores ducenti adfuissent: ne quis cum absolutus esset intercederet: cum ea de re ad populum ferretur.

¶ Lex cornelia. iii.

Cornelius idem legem tulit: ut praetores edictis suis perpetuis ius dicerent.

¶ Lex licinia & mutia.

P. licinius crassus orator: & Qu. scaeuola pont. max. idemque orator: & uiris consultus duo omnium sapientissimi consules legem de ciuibus regundis tulerunt in eorum consulatione: cum summa cupiditate urbis Romae italici populi tenerent: & ob id magna pars eorum pro ciuibus Romanis se gereret: necessaria lex uisa est: ut in suam quisque ciuitatis ius redigeretur.

¶ Lex iunia.

M. iunius siluius consul cum Qu. cecilio metello numidico legem bello crimbrico tulit: quod diu praeue simul & infelicititer gestum est propter diminuta militiae stipendia.

¶ Lex manilia.

Manilius tr. pl. legem tulit: qua gn. pompeius magnus bellum aduersus regem ponti. Mitridaten extra ordinem gereret.

¶ Leges sacrae.

Post exactos reges anno. xvi. cum plebs propter nimiam potentium dominationem in montem sacrum trans anienem secessisset: & ibi armata consedisset: duos primos tribunos crearunt: qui deinde ad numerum. x. aucti sunt: & legem condixerunt: quibus suum in patres ius tuerentur: priusquam in urbem reuerterentur. Unde & sacrae dicuntur ad patrum plebisque concordiam pertinentes.

¶ Lex cassia. i.

Cassius longinus. L. filius legem tulit: qua populus per tabellam suffragium ferret. G. Mario & G. Flacco consulibus.

¶ Lex cassia. ii.

Cassius idem alteram legem tulit ad minuendam nobilitatis potentiam: ut quem populus dānasset: cuius ius abrogasset: in senatu ne esset.

¶ Lex aurelii cotta.

Aurelius cotta legem dedit: cum Sylla ad diminuendam plebis potentiam

multos cum ei magistratus ademisset: ut plebi liceret interceptos magistratus capere: & coacta sunt iudicia senatui & equitibus romanis & tribu: ærariis. Vnde & lex iudiciaria dicta est.

¶ Lex roscia

L. Roscius otho consul legem tulit: ut in theatro equitibus romanis ordines quattuordecim spectandi gratia darentur.

¶ Lex plotia

M. Plotius syllanus legem tulit cum esset tr. pl. gn. pompeio strabone: & L. portio catone cōsulis: qua tribus singula ex eo numero quinos denos suffragio crearent: qui eo anno iudicarent ex eo factum est: ut senatores quoque in eo numero essent: ut quidam etiam ex ipsa lege.

¶ Lex satyra

Satyra lex est quæ uno rogatu multa simul & uaria comprehendit: ut uultisne? iubetisne? Vt cum iugurtha bellum componatur? elephantos tradat omnis? transfugas reddat uniuersos.

¶ Lex othonis

Otho tr. plebis legem tulit: nequis in ordine equestri spectaturus sederet: nisi sestertia quadringentamillia possideret. Quod si contingeret quisque esset: siue ingenuus siue libertus: inter egres spectare ei liceret in gradu. xiiii.

¶ Lex scatinia

Scatinus legem tulit: qua puerorum concubitores graui supplicio afficerentur: quos *αποσενκοιτες* & *arsenocoetas* uocant.

¶ Lex iulia

G. iulius cæsar lege sanxit: ne adulteri foret: dephesi aut supplicio dederet.

¶ Lex mamillia

Mamilius tr. ple. legem tulit: ut quando res a nobilibus aduersè gestæ fuerant: etiam ii ad magistratus gerendos admitterentur: quorum maiorem in romana repub. miratus non exercuissent: huiusmodi aut homines noui appellat.

¶ Lex Sempronia

Sempronius grachus legem tulit: qua frumentum e publico distribuere tur populo romano: quæ frumentaria dicta est.

¶ Lex hortensia

Qu. hortensius dictator cum antiquioribus temporibus patricii plebiscitis nequaquam tenerentur: eam tulit legem: ut eo iure quod plebs statuisset: & patricii & omnes quirites tenerentur.

¶ Lex annaria

Annariam legem appellant: quæ modum annorum finit: quibus magistratus capiundi potestas sit.

¶ Lex ælia & fufia.

Aelius & Fulius tribuni plebis sua auctoritate legem tulerunt nequis per eos dies quibus cum populo liceret: non nisi de cælo seruasset: quippiam ageret.

Lex aterina.

Lex aterina cōstituit: ut cum mos priscus fuisset irrogāda multa per magistratus ouis aut bouis noie: ouis are deno: bos aut are cæteno definiri i telligatur.

Lex falcidia.

Falcidius legem tulit: qua cauetur: ne plus legare liceret q̄ lege clodia: ut emptorum bonorum est uncias nouem: idq̄ ipsorum testatorum gratia prouisum est ob id: quod plarumq̄ intestati moriebantur recusantibus scriptis hæredibus p̄ nullo aut minimo lucro hæreditatis.

Lex flauia.

Flauius inter iudicia publica cōstituit de plagariis: cum quis πλῆγιοις plagioes idest obliquis & insidiosis pollicitationibus seruum a domino: uel filium a patre subtrahit uel etiam pecus.

Lex iulia.

Iulius cæsar legē de peculatu sanxit i eos: qui rem uel publicam uel religiosam uel sacram furati sunt uel furatibus ministeriū adhibuerit: uel q̄ furta sciētes suscepit: quos uel capitali aduersione uel deportatōis pœna puniri iussit.

Lex cornelia.

Cornelius legem in eos tulit: quæ & testamētaria uocatur: qui testamentum uel alias tabulas falsas scripserit: signauerit: recitauerit: subiecerit: q̄ ue signum adulterinum fecerit: sculpsit: expressit. **Seruos** quidem ultimo affecit supplicio liberis autem deportatione.

Lex pompeia.

Pompeius asperitimum crimen noua pœna parricidas persequitur. **Siquis** parentis aut filii fata perpetrauerit: siue clam siue palā: isutus culleo cū cane & gallo gallinacio uipera & simia uel in uicinū mare uel i amnē p̄ice retur: ut iter færales angustias cōprehēsus oīum elementorum usu uiuus carere icipiat: & ei cæli supstiti terra mortuo auferat.

Lex cornelia.

Cornelius legem in eos tulit: qui homines occidēdi causa cum tælo ambulent ultore gladio eos persequens. **Tælum** autem interpretatum est omne quod longe iaci potest: ut lapis lignum ferrum απο του τηλωσ apo tu telos. i. longe sicut & græci Βελωσ belos: quod sagittam significat απο του Βαλειν apo tu balein: quod significat iacere.

Lex latoria.

Latorius ciuis Romanus legem cōdidit: qua cautum erat: ut siquis pupilorum bona diriperet: acerrimas pœnas lueret.

Lex apuleia.

Apuleius legem tulit: qua cauebatur: si quis publicam maiestatem minu-
isset: capitalis esset.

re 100 de legibus.

Franciscus Philelphus Petro iustino philelpho sal.

*Conspicimus
per finem*
Hvdio te angi animi ex obitu. **A**lsinae matris honestissimae
& probatissimae foeminae uahementius q̃ par est. **A**misisti
tu sane matrem: at ego filiam: cum enim nata esset ex **Ni-**
colao fratre meo germano: habereturq; tholentini prima-
ria quaedam mulier: eam certe diligebam ut filiam. Itaque
non minor mihi i ea iactura facta ē q̃ tibi filio. **N**um fortassis ignoras ea
nos lege natos omnis: ut tandem moriamur. Illorum dolenda mors est: q̃
nunquam memiere se morituros. **A**t **A**lsina quid de hac mortali uita sen-
tiret: liquido fecit exploratū oibus: cum foret usq; pietatis & christianae re-
ligiōis obseruantissima misericordiae operibus assidue dedita. **N**ullo in
proximos odio tenebatur iniuriarum non minus oblita q̃ beneficentiae
memor. **I**ntelligebat in hoc saeculo nihil esse firmi: nihil stabile nihil sum-
mopere appetendum. **S**ed ueram & optandam tranquillitatem ac beati-
tudinem in caelo repositam: ad qua peruenire qui uellet: eū uacare opor-
tere omni sorde mūdana: seruari ab angelis habitacula bonorum infer-
nalis poenas: & intolerabilis cruciatus iis apud inferos constitutos: q̃ sui
dei q̃ obliti uitam uiuerent bælluarum. **N**ihil neq; faciebat: neq; loqueba-
tur: neq; cogitabat: cuius non redderet probatissimam rationem. **E**rat ab
omni muliebri uanitate atq; imundicia abhorrens. **C**ibo ac potu utebat
moderatissimo: eoq; minime delicato. **N**orat enim oris in continentiam
iter parare ad illecebras & obscenas corporis uoluptates: quibus & cor-
pus uitaretur & anima. **E**t quia didicerat ei cum imortali deo esse sermo-
nem: qui diuinis orationibus studeret: quicquid subripere poterat a do-
mesticis negociis: illisq; necessariis: id omne orando usurpabat. **P**raesta-
bat formae bonitate cūctas mulieres **T**holentinas: quam ipsa nulla foue-
bat arte: sed ea grauitate pudoreq; leniebat: ut uenerabilis omnibus red-
deretur. **F**amiliam suam bene moratam ut redderet: modestissimis suis
moribus curabat esse exemplo. **C**elebrationi hostiae christianae: ut quāde
uotissime interesset: ne unum quidem diē prætremisit unquam. **L**iberos
suos castigatione magis q̃ uerberibus instituebat castigationē inquis di-
ci humanitatis uerbera iracūdia: quae a furore alio nihilo distare quam
tēpore iusticiam non legibus sed bono & æquo metiebatur. **C**onstatiam
in sexu muliebri apprime laudabat. **L**euitatem nō oderat modo sed etiā

execrabatur. Fortitudinem probabat eam: cui nihil admixtum eēt ex can-
descētia. Et ut prudētia operibus gaudebat: ita ab omni mala malitia
perinde quasi a teterrima quadam peste auertebatur. **S**omni erat pau-
cissimi: cumq; uigilaret: omnis eius cogitatio erat de animæ immortalita-
te ac futura uita. **P**raterea per noctem cogitabat: quid in die foret actu-
ra. **P**arsimoniam domesticis in rebus amplectebatur. In diuinis uero li-
beralitatē ac munificentiam. Ieiuniis quibus supra naturam muliebrem
utebatur reddi se dicebat & ingenio pspiciatorem & mēbris ualidiorē
Sed quid hæc tibi & alia plura commemorē: quorū non es ignarus. **H**ēpe
ut memineris ex talibus uitæ institutis laudatissimiq; operibus nihil ma-
li Alfinæ matri euenire potuisse: sed iam ea cōtigisse bona: quæ in maxime
optabat cum eēt in uita. **F**ruitur. n. æterna beatitudine: breuiq; futurum
sperat: ut illud possideat habitaculum quod angelica custodia sibi serua-
tum nouit. **D**eum omnīpotētē pro te orare nō desinit: ut hanc uitæ pegri-
nationē ita trāsfigas: ut secū una in cælesti patria sis futurus. **H**æc si tecū
ipse cogitabis: iudicabis profecto nō modo tibi nō eē dolēdum sed latan-
dum potius: quod ea sis matre natus: cuius sanctissimis meritis in cælestē
sis gloriam puēturus. **V**ale ex Vrbe. xv. Kal. **M**artias. M. cccc. lxxvi.

Instructione del bē uiuere utilissima: composta p il summo oratore &
poeta **F**rācisco philelpo allo illustrissimo pncepe & excellētissimo signo-
re **P**hiliberto inclyto duca de Sauoglia.

Esfendome p parte della uŕa excellētia demandato illustrissimo
pncepe **P**hiliberto iclyto duca de **S**auoglia: quale ordine e q̄l
uia obseruare dobbiate circa listructiōe dela uŕa uita costumi e
doctrina comiciādo dala pnte uŕa etate de q̄tordece āni e colī poi pŕeue-
rādo isino a q̄l tēpo: nel q̄le p uoi medesimo tutto conofcerete: ho giudi-
cato nō potere honestamēte fugire q̄sto laudatissimo studio etiādio che
p le mie occupatiōi le q̄le sono nō pichole & appŕso p la mia etate dāni-
gia ottātauno me sia molto laborioso. **E** quantūq; piu ragioni mēduca-
a satissare alla uoŕtra laudatissima demanda: pur due tra laltre piu me-
stringe. **L**una p essere la uoŕtra celsitudine congiunta per piu affinita cō-
questi iuuentissimi e potentissimi prencepi e signori madōna **B**ona uo-
ŕtra amida: e meser **G**iouanni galeazo maria sforza uoŕtro cognato du-
chessa & duca de **M**ilano. laltra ragiōe pcede da quelli honori & singu-
lari bñfici cōferiti i **M**ario mio dilectissimo filiolo p quello excellētissimo
& optimo pncepe & duca de **S**auoglia mōsignore **A**loyſi uoŕtro auo e p
genitore: ilpche cō breue opedio m̄ sforzaro satissaf al uŕo desyo i tal mō

plando. Soprogna ltra cōsa douete sempre hauere la mente a l'omnipō-
tente dio: da cui solo procedono le segnorie & reami & imperii & ogual-
tro bene humano. La iusticia e la pīa sono due principalissime uirtute
nel prencepe. La iusticia e distributīua deli officii humani secondo li me-
riti de cīschuno: la pīa consiste nel cultu diuino. Ne anchora laltre uir-
tute se debono mettere in negligentia come e la fortezza de l'animo in
non temere li pericoli oltra el bisogno: ma mettersē al retaglio dela mor-
te per la salute de la pīa: quantonq; dire solea il nobilissimo re Agēsilaos
la forteza esser uirtu superflua quando tutti li homini fusseno iusti. La tē-
perantia me pare douerse amare & obseruare da cīschuno: che per il tro-
po piacere o del mangiare o del bere o de l'altri delecti sensitiui l'homō cō-
metē infiniti delecti. La eloquentia adorna ogni uirtute: la quale ni pren-
cepi ē molto lodata. Onde Parysatis regina de persia confortaua li doi
suoi figlioli Artaxerxe & Cyro: che quando uolesseno parlare al populo:
douesseno usare parole grauissime & ornatissime. Quella cōsa p la qual
auanzamo tutti lialtri animali: e el parlare: perche quanto ala ragione co-
me dice Aristotele ogni animale: ne ha tanta: quanta basta ala conserua-
tione de quelli. Ma solo el parlare e quella cōsa de la quale ognaltro ani-
male for de l'homō ne priuato. Deue dunq; il prencepe in tal prerogatiua
ingegnar se auanzare tutti li soi soto posti. Et perche la eloquentia presup-
pone una bona grammatica descendero a questa parte. Sono alchuni pa-
tri imprudenti: quali a soi figlioli darano qualche indocto pedagogo:
credendo che in quelli principii cīschuno possa satisfare: & non conside-
ra quel percepto de horatio: il qual dice: chela botte serua in se longo tem-
po quello odore: il qual prese: quando da nouo fu impita. Diogene baby-
lonio parlando de re Alexādro dice esserli molto nociuto che prima che
philippo suo patre lo metesse sotto la doctrina daristotele: hauesse hauto
per suo pedagogo uno uitiosissimo huomo chiamato Leonides: il qual il
maculo dalcuni desonestissimi flagitii da quali giamai poi se pote abste-
nere: etiamdio che fosse in tutte laltre cose uno clarissimo re. Et per tanto
uoi excellentissimo Philiberto douete comandare a chi ha cura dela uo-
stra persona. che ue troueno uno magistro eruditissimo & ornato deno-
bilissimi costumi: il quale habia ad essere uno spechio dela uostra uita.
Re philippo antedicto se stimau a hauere acquistata non picola felicitate
hauer trouato Aristotele: il quale infino ali primi elementi de grammati-
ca hauesse ad amagistrare Alexandro suo figliolo. Et dionysio maggiore
che su prencepe de syracula in cicilia condusse infino dathene il famos-
simo philosopho Platone per amaestrare dionysio suo figliolo. Il uostro
leggere & studiare uole essere la matina a bona hora infino alora del de-

finare. **D**ifinato che harete sempre sobriamente per non occupare troppo l'intelletto o per il troppo mangiare o per il superchio bere: douete alquanto star fermo & parlare alchune cose piaceuole & honeste cō uostri domestici & non cose molte subtile per non occupare la fantasia: acio chel caldo naturale s'adueue alo stomacho per piu facilmente padire. **E**t essendo così riposato per lo spatio d'un hora se uole retornare a legere le regole de grammatica cauate sotto debita breuitate da Prisciano & dali altri approuati auctori. **E**t quando col tempo queste tale regole fusseno bene imparate: se uole odire qualche bono poeta come e uirgilio & i quella tale lectio ne examiare grammatica: e áche se uole hauere qualche bono exemplo de bella littera & scriuere alquáto. **E**t perche il troppo studiare ua i fastidio me pare utilissimo che per spatio de due hore ue metate ad exercitare la persona i qualche laudeuole giocho: come sarebbe ala balla pichola fioretina: ale braccia: al curso: ala poma: e simili giochi. **N**e anche il giocho di scachi non me dispiace: il quale fu prima trouato da Palamedes nel campo troiano per non stare otioso: & qualũq; altro giocho se sia: nel quale la ragione auáze la fortuna. **O**nde il giocho de le tauole & di dati al sozo & le carthe & simile baratarie se debeno fugire. **D**opo queste due hore concesse al giocho se uol tornare a lo studiare de larte de rhetorica: & odeno li precepti se uogliono imparare a mente & quelli exercitar cō farue darte alchune theme uulgar & quelle cōponere p lettera secūdo lornato de eloquēti. **E**t similmente odire le pistole de tullio cō le theme uolgare: le quale bisogna ue mostre il uŕo preceptore: come p imitatioe fare le dobiare. **E**t pche ciaschuna epistola & oratione tãto e piu bella q̃to ha fine graue & appropriate cōgionte seco douete farue legere tullio de officiis & le quōni tusculan & laltre ope morale de tullio. **M**a la piu utile opa e piu cōueniente al prencepe e quella istitutioe scripta i libri octo da xenophonte socrati co & da me trãsserita de greco i latino & intitulata al summo p̃tēfesece papa paulo secūdo chiamata pedia cyri: in la qual se cōtene quale esser conuega la uita dil precepe comiciando dal nascimto de quello & sequitãdo cō dignissimi admagistramēti isino a lultmo giorno de la p̃sente uita. **E**t questa e quella opa: laquale se lege che publico scipione africano nepote dil p̃mo africano non se la leuaua may de mano. **O**ltra costui dice **T**ullio io ho cōsumata legēdo tutta la pedia de cyro: il che ho i de tãta sapiētia fatto non harebbero: se non auesseno p la lectioe d quella cōsegto fructo grandissimo. **N**ō debo io po tãto strēgerue al cōtinuo studiare: che non predate qualche altro refrigerio & maxime ni giorni festiui. **N**i quali me pare degno exercitio lãdare ala caccia: po che q̃sta e una imitatioe & representatione de lexercitio militare. **M**a il uŕo cacciare in la uŕa: tenera etate uol

effere cōtra q̄lli aiali: i quali nocere nō ue possano: cōe sono lepori cauri
oli & daini. **D**ouete spesse uolte dare grata & piaceuole audiētia a uostri
& q̄lli faruoli beniuoli. **E**t q̄n alcūo ue facesse qualche p̄sentuizo acceptar
lo gratiosamēte cōe se grāde fosse. Leggesse de lātedecto re Artaxerxe che
caualcādo fore de la sua cita: & essendo usāza che tutti ni quali p̄ uia se
scōtraua: il p̄sentasse: uno pouereto uilan che niēte altro hauea: cō tutte
due le mani p̄ndēdo aqua duno fiumicello gliela porse ala bocha: & lui
piaceuolmēte subridēdo glie misē le labra: poy tornato in la cita mādō in
dono a quel uilāo una copa doro. **R**e philippo dicto de sopra hauēdo un
giorno datā grāde audiēza al populo finalmēte fastidiato & stracho se le
uoe: & alhora una uechiarella pouereta dixē **O** Re philippo odite la mia
cā: a cui respōdēdo philippo: io nō sono otioso: q̄lla soggiōse cridādo non
uogliate ēēre re: se uolete ēēre otioso. Il che lui bñ cōsyderādo da capo se
misē a sedere: & expedi collei: & gli altri cherāo p̄senti. **D**ouete guardarue
dusari al desinare & alacena uarii cibi & cosī āchora uarii uini: poche co
me scriue hippocrate i uno suo libro ititulato de flatibus: il quale io tradu
xi de greco i latio: ciaschūo cybo ha una sua ppria uētositate. **E**t come di
uersi uēti fāno i mare uarie & diuerse tēpestates: simelmēte uarii & diuersi
cybi genera i li nri corpi uarie & diuerse & piculose ifirmitate. **Q**uel me
desemo iteruene nel bere uarii & diuersi uini. le cui uētositate tanto sono
piu piculose: q̄to pducano piu graue & mortale ifermitate. **D**ice aristote
le come Plutarcho scriue ciaschun uio esser uētofo e maximamēte el uino
uermeglio: il quale q̄to e piu piēo de colore tāto a magior uētositate. **O**n
de cōmanda che ali putti picholi nō se dia uio: & soggiōge bisognare co
si le nutrice absternerse dal uino come li fantini: po che nel lactare li dan
no il nutrimēto. **E**t chel uino sia i ogni etate piculoso noi il uidemo p cō
tinua expientia: poche quelli: che beuano il uino puro disordenatamēte:
alchūi morono de morte subitanea: ad altri li cade la gocciola & cosī pde
qualche pte dela psona: molti uene il morbo caduco. **D**e la qual cosa q̄
sta e la cagione. **Q**uella uētosita grāde dil uio la quale sennalza i suso: quā
do retorna i dretro: sgōfia le uene: de le quale sempedisce il trapassar e q̄l
la uia p la quale la psona respira se uene a stroppare: de q̄ pcede come pa
re ad hippocrate: che colloro i quali sono de debole cōplexiōe: moiano d
morte repētina. **M**a q̄lli i quali sono de piu forte cōplexiōe cadēo nel mor
bo caduco: o uero apoplectici q̄n p la goccia pdonno qualche parte dela p
sona. **C**hel morbo caduco pcede da la dicta uētositate: se manifesta: che
quelli che sono caduti se scōfiano & nō retornano nel pmo sentimēto in
fino a tāto che nō gitano una spuma p la bocha. **Q**uāto sia la potētia dil
uino in lacedemoniū el dimostrauno: che subito chel fantino era nato:

il bagnauano nel uino p cōnoscere la lorò habitudie. Et in quātō li fantini
 fusseno iclinati o al morbo caduco o ad altra icurabel egrotatiōe p natu-
 ra: subito se debilitauano & resoluina se: & questi tali nō uoliūo fusseno
 lactati ma li gittauano uia come iutile ala republica. Ma quelli i quali era-
 no de ferma cōplexiōe & hitudie: nel bagno nō solamte nō se debilitaua-
 no: ma se faceuano piu uigorosi & piu firmi: & questi nutriuano cō singu-
 late diligentia come utile a se & ala pria. Douete uoi āchora p tali exēpli
 e ragiōi guardarue dal bere intēperatamēte & usate il uino bene iacquato
 nō solamēte p la sanitate dil corpo ma āchora p il gouerno de l'itellecto:
 acio che coteito uō felicissimo pīcipato in lōgissimo tēpo ue possia go-
 dere: lassian stare infiniti altri uitii che genera il uino usato intēpatamē-
 te: narraro solo quāte ifirmitate raccōta il sanctissimo & eruditissimo **A**m-
 brosio nel suo libro ititulato de ieiunio: che sono il cōtinuo tremor di mē-
 bris: il pdere il sentimēto: la mutatiōe di colore: il pdere la uoce: il uariare il
 colore: lisfiamato caldo di liochi l'hanelito & ale uolte la puza dela bocha
 el murmurare de lorechie il fremitu del naso: la periculosa phrenesia: la
 cerbissimo dolore del male dela pietra: la incurabele podagra: la deformi-
 tate de l'articuli: la mortale crudezza dil nō padire: lo spesso & intolerabe-
 le uomito. Questo e quello che per hieremia dio parlaua: qñ dixē. Beuete
 e imbricateue & faciate il uomito & caderete: & nō ue leuarete. Nō sape-
 mo noi **A**lexandro dicto de sopra qñ senebriaua etiamdio nel cōuito fa-
 miliare hauere occisi li piu beniuoli amici: che hauesse. Poi che occiso
 hebbe clyto: il quale hauea caro come la sua uita: ritornato in se: nebbe tā-
 to dispiacere: che per pocho remase: che nō se priualse cō le sue pprie ma-
 ni de la uita. Et **I**udith qñ taglio la testa al cōi inimico olopherne: certe qñ
 lebbe iebriato. Ma retornando al diuino **A**mbrosio: p il uino etiamdio li
 homini quasi deuengono cauagli anitanti per mutatione de la propria
 natura: concio sia cosa che infiamati dal natural uapore del caldo corpo
 & contra natura infiamati dal caldo dil uino non se possono contenere:
 ma sono si factamenti excitati in le bestiale concupiscentie: che niuno tē-
 po hanno determinato ad usare il concubito. Dal uino anchora appaio-
 no uarie imagine: dubiose apparentie: pa slegiare instabele. Spesso trapas-
 sano l'ombre come se fusseno fossi: a questi tal pare che la terra se moua.
 Et subito se leua suso: & pare che sencline al basso: & come se quella se
 uolgesse in torno: fore dil suo sentimento cadono in bucuni & prende-
 no la terra con le mani: ouero come se li monti concurresseno luno con-
 tra laltro li pare essere inclusi in quelli. Che besogna troppe parole:
 quando uedono li cani li parono leoni: & fuginò. **A**lchuni rideno
 ineptissimamente. **A**lchuni piangono con dolore inconsolabile. **A**ltri ue

donò pauori for dogni ragione. Sogna ueggiando dormiendo litigamò.
Lalor uita glie un sogno: & lo sogno glie la morte e qualunque altra cosa
se po odire o fingere piu dura. Et per tanto douete notare prastatissimo
signore bisognare usare il uino il quale sia piccholissimo o bene in aqua
to. ¶ Ilche chi non obserua lui medesimo e cagione dil suo male. Ne me
nore diligentia se de hauere in cibi: che siano ne molti ne uarii: laqual co
sa chi non fa: la sua uita non po essere longa. Platone dice essere cosa dis
honestissima mangiare due siate el giorno. ¶ Quanto e piu dishonesto &
damnosò non cessar mai de fare tauole & tauolete con uarie & diuerse
collatione de mille imbandigioni. ¶ De qui procede che la persona nò pa
disci & quello liquore ilquale se spreime della mala digestione impiaga il
pulmone: ilquale essendo impiagato produce il ptisco: al quale morbo
niuno remedio uale. Et quel medesimo liquore corrupto uenuto che sia
al fecato: non se conuerte in sangue ma in hydropisia & altri infiniti mor
bi. Noi douemo nel mangiare & nel bere usare quelli cibi & quelli uini:
i quali habino a produrre la sanitade & la bona habitudine. In la sobrie
tate & nel uictu continuo come se contengono molte altre cose utile &
degne de loda: così anchora la bellezza del corpo specialmente se conser
ua: laquale quanto nel precepe sia desyderata: il dimostra Euripide poe
ta dicèdo iuerita la bellezza de Priamo e degna dimperio. Et Xenophon
te socratico scriuèdo in la pedia de cyro prenominata dice i lui essere sta
to quattro cose singulare & egregie una eximia bellezza: una mirabile hu
manidade: grandissimo studio de sapere: & summo desiderio de honore.
Quello che non se satia mai de mangiare e de bere: e brutissimo & spuzu
lente: e bizarro e superbo: ne se cura d: scientia ne anche li e apto per esse
re il ceruello da grossissimi uapori assediato. Ne anchora fa differentia
tra lhonore al dilhonore: ne tra la fama ad linfamia. ¶ Demetrio phale
reo philosopho eccellente confortaua Ptolomeo re de epyto adunassi li
bri quanti potesse: liquali fusseno scripti de tutte quelle materie: lequale
apertengono al prencepe: pero che legendo quelli: intenderebe cose infi
nite: lequale li amici de principi non ardiscono dirle per nò dire cosa che
li dispiaccia. Et certo molto ue douete guardari dali assentatori: che co
me dicea antisthenes philosopho e uia melio abbaterse ni corui che in li
adulatori: po che li corui cauano li ochi dil corpo ma li adulatori cauano
cò le sue piacentini & con landare a secunda li occhi de lintelleto.
¶ Et Thalete milefio solea dire: che de li animali domestici ladulato
re era il peggiore de tutti. ¶ Et Pittaco essendo demandato da

Misilo che cosa ueduta hauesse miraculosa in tutta la sua uita: respose il uechio tyranno. Quando il prencepe intende quale cose piacciono a li suoi subditi & quale li sono in odio: conofce quale uia debba tenere per essere accepto: il che legendo sempara. Confortoue duncq; alo studiare & a legere per essere uno gloriosissimo precepe & amato da tutti. Molto uera utile la cognitione de le historie per respecto di uarii casi: che occorsi sono in uarii tempi & in diuerse segnorie: le quale cose fano lhomo prudente & adueduto in le cose che accadano. Il perche ue conforto a farue legere o uero legere da per uoi li comentarii de Cesare & Sallustio: & Toliuiio: & Quinto curtio: & Iustino: & Valerio maximo: & doi libri per me traducti de greco in latino: ni quali Plutarcho narra molti exempli chiamati di ceterie. Ma quando serete in etate piu ferma & in li anni piu robusti: ue douerette exercitare in larte militare col giostrare col bagordare col torneggiare: imparare lo scrimire con la spada con bastoni con la lancia el sapere usare larco il balestro & tutti li altri exercitii: che susano ni facti darne. Per el presente non me destendero piu oltra per non tediare la uostra excellentia. Ma quando otero questo mio ricordo hauer facto qualche fructo: con maggiore diligentia ue scriuero cose salutifere & gloriose. Et questo principio io Francisco philelso cauallieri & poeta laurearo ho facto come inducto dal uostro magnifico cauallieri mesere Rufino de mures il quale per nostra parte me ne pregho: & anchora sollicitato dal nobilissimo gentile homo missere Iohanbaptista caino. Recommadando me sempre ala uostra illustrissima signoria.

FINIS.

IACOBO Antiquario Ducis mediolanensium secretario georgius ualla placentinus salutem dicit plurimam.

Oleni medici præcellentis de medicina: principiis opusculum ad Nicolaum nepotem tuum tibi Iacobe antiquario latinum feci: quod eum a dialectica & philosophia: unde perq̃ eruditus emerfit ad medicina: studia se conuertisse nuper accepi: tum quod ad rudes erudiendos hunc librum insignis imprimis auctor composuit: tum quod non mediocres illic ad ipsum nepotem tuum fructus deriuari posse existimarim: quandoquidem totius fere medicina: siluam inde ipsi liceat animo contemplari & sese ad eam capeffendam conformare: planeque instituere.

Quod sane meum erga te officium quam latus tibi deprobam facile poterit iudicare: qui pristinam inter nos: & iugem norit beniuolentiam: ut in perpetuo tete erga me tenueris officio: omitto lenitatem in loquendo: sed dulcitatem in obsequendo: fidem & caritatem in obeundo: & quaecunque amico profutura intelligas amplectendo: quod sane quam in te rarum tam amabile & obseruabile est. Videas siquidem quosdam sua opinione doctissimos: qui ut ipsi uulgo eruditiores habeantur sublimes incedantur: qui litterarum studiosum quenquam uix recta facie spectare dignentur: quos dum loquuntur credas singultire: mox uero cum se in quenquam commouerint adducto supercilio: fronte rugata: contractisque naribus meras aduersum singulos tristes hypocritas profundant insanias: ex garrulitate lingulae auctoritatem aucupantes: tumidis crepitantes sermonibus: & quo sint imperitiores eo petulantiores intueare. Contra uero nos tuam morum sanctissimorum suspicimus prudentiam: admirabilemque humanitatem: stilum amamus reconditas exquisitasque sententias quas splendida uestit oratio: mollis flexibilisque uerborum comprehensio: ut ea tuo prope modum fingi uideatur arbitrio ita fluunt omnia: ita liquecunt: ita nusquam adhærescunt. His tantis uirtutibus fit ut par sit omnes in omnibus liberalibus disciplinis te plurimum obseruare: his ego me allectum ad te obseruandum certe scio: hinc quod potui amoris inter nos pignus exhibui. Verummodo iam nos forte uerbosiores quam necesse est simus: ipsi Galeno cedamus de medicinæ principis locuturo: si tamen prius recensuerim quid ipse apud amonium philosophum post aristotelen inter primos habitum de medicinæ diuisione annotarim in libro si quidem diuisionum omnis inquit ars subiectum habet & finem: itaque medicina subiecta habet corpora atque medicamina: finem uero ad sanitatem corpora perducere diuiditur porro medicina in speculandi uis & agendi speculandi quod uis diuiditur in naturæ & causæ: & signorum explicatione: agendi autem uis in sanabile & curatile. Rursus naturæ explicatio diuiditur in elementa temperamenta: potetias: humores: & membrorum particulas. Causæ explicatio in propolita: & capitularia: & comprehensa: signorum explicatio in recordatile: discretile & futurorum præsagium quod prognosticon uocatur rursus sanabile est in cohibendo & nutricando: & expellendo. Curatile in remedia adhibendo: uictum deligendo: & chirurgicam exercendo: hæc sunt quæ Amonius: nunc quæ reliqua inspicimus.

Quod medicinae artis intentio quidem est sanitas: finis autem san-
nitatis adeptio: at medicis illa cognitu necessaria sunt: ex
quibus aut absens abduci sanitas potest: aut praesens con-
seruari: atqui absentem adducentia sanitatem medicami-
na quidem & ad iumenta appellantur: praesentem uero
conseruantia salubres uictus: haec demum & ipsam medicinam scienti-
am salubribus: & morbosus constare priscorum ostendit oratio: salubria
quidem uocans quae praesentem conseruent sanitatem: & quae sublapsam
atque afflictatam reuocent morbosa uero his contraria: medico siquidem
duplici cognitione opus est: una quidem ad delectum faciendum & assu-
mendum: altera uero ad fugandum: hinc etiam horum exquisiuerunt: ac in-
uestigare scientiam: nec tamen omnes idem consentiunt: sed alii qui-
dem solam aiunt arti experientiam sufficere: aliis autem non parum ui-
detur ratio perficere: hinc igitur ab experientia illegitime excitati empiri-
ci nominantur: itidem & a ratione rationales & perinde primae sunt haec in-
ter medicos factiones: altera quidem ab experientia medicaminum pe-
tens inuentionem: altera uero a demonstratione factionis nomen inuene-
re: has empiricen & logicen nominare consueti sunt empiricen quidem
obseruantem & comminiscensem. Logicen siue rationalem opinantem
& ratiocinantem: factionibus quoque similes uiros protulerunt: empiri-
cos quidem obseruatores: & commentores earum rerum quae euidentes
essent illis: qui experientiam consecretati sunt rationales porro: & opinato-
res siue dogmaticos: & commentores quicumque se rationi accomodarunt
Institutam uero hoc pacto artem empirici ferunt cum in multos delabi
morbos homines uidissent alios quidem temere: ac sponte agrescere: ac
sanescere animaduertent uelut sanguinis fluxu ex natibus: aut sudore:
aut alui prefluuiis: aut id genus aliorum: quorum singulis ad adiumentum
aut detrimentum quispiam perductus est: nec tamen quod sensibile est id
in causa fecerunt alios autem quorum morbi causa appareat non tamen
ex electione nostra: sed aliquo euentu: ac fortuna sicut euenerit aliquando
lapsum aliquem: aut percussum: aut quoquo modo sautum sanguinem
profundere: necnun cupiditate uictum in morbo bibere frigidam aquam:
aut uinum: aut huiusmodi quidpiam aliud: quorum singulis ad commo-
dum: aut incommodum perducatur. Primam itaque commodorum aut in-
commodorum speciem naturalem appellant: secundam autem fortuitam
utraq; uero ipsarum primam circūcidētia uocauerūt: quod ex ipso rebus ad

ueniat & circum eas cadat nomen imposuerunt: aduenticia igitur experientia species est huiusmodi: sui autem cuiuslibet instigatione cum ultro ad experiendum peruenerint: aut i somniis commoniti: aut quoquo modo aliter opinantes. **C**aterum tertium quoque experientia genus est imitatorium cum iuuantibus aut laedentibus siue utcumque: aut natura aut fortuna: aut sua sponte ac monitu ad eosdem rursus morbos ab experientia producantur: idque est quod ipsorum artem imprimis constituit: nec tamen bis aut ter: sed etiam saepius imitaturi profecerunt. **D**einde in eisdem morbis idem faciendo inuenientes ut plurimum eandem recordatione: speculationem nominantes iam fidem factam putauerunt: & artis partem esse: postquam uero multae huiusmodi coiunxissent speculationes medicina diceretur ut sit medicina quidem praeceptorium huiusmodi aggregatio: & qui ea aggregat medicus: talis autem aggregatio sua cuiusque perceptio uocata est: quae recitatio quaedam est eorum quae saepius & idetidem perspecta sint: nominauerunt autem hoc ipsum quoque experientiam: eiusque expositionem historiam. Id enim ipsum per sese obseruanti perspectio: discenti autem quod ab alio fuerit obseruatum historia est. Sed quoniam in morbos aliquos inciderunt est quando non peruisis: aut quibusdam cognitis quidam utantur: sed in locis in quibus medelarum copia non erat. Tum ad experientiam se conuertunt auxilium obseruationum sibi aliquod inuenientes instrumentum ad similis rei transitum quo utentes saepenumero etiam a morbo ad morbum ut simile idem ad iumentum transferunt & a loco ad locum: & a prius cognito auxilio ad proxime accedens: a morbo quidem ad morbum ut si ab igni sacro i serpens transitus fuerit: a loco ad locum ut a brachio ad crus ab adiumento ad adiumentum ut in alui profluentis a pino ad mespilum. **O**mnis autem talis transitus uia profecto est ad inuentionem. **I**nuentio uero ante experientiam nasci potest: sed cum quod speratum fuerat ad experientiam perductum est ab ea testimonio iam fides facta: hoc nihilo tamen minus utcumque pluries ac idetidem ita habere fuerit obseruatum experientiam similis transitum secutam exercitationem uocant: quod eum qui hanc habiturus sit inuentionem ita arte exercitatum esse oporteat. **C**unctaque experimenta: ante experientiam inuenisse: quibus ad se confirmandam ars indigebat: & quae circa euenientia fieri potuere: haec nempe ab experientia to ad artis finem est uia.

Quare rursus ratione duce perficitur: ea corporis cui mederi inuestigat naturam iubet ediscere: necnon causarum omnium uires in quas quotidie incidens corpus aut sanius aut magisquam fuisset

ualitudinarium euadit præterea aerum quoque naturas: & aquarum & locorum: & institutionum: & ciborum & potuum: & consuetudinum medicum percellere aiunt oportere: quo ægritudinum omnium causas inueniat & medicaminum vires possit cōiectare: & de eis rōcinari: ut talis rei causam norit ad talem uim auxilium accomodet: quod uisui eē cognouerit: prius enim multifariam exerceri impossibile ei aiunt: qui ad medicandum subdubitet quēadmodum ī paruo siquidem exemplo id omne tibi licebit inueniri. **E**sto pars corporis aliqua languida & dura: & resistens: & tumidiuscula hic causam medicum inuestigare primum oportet cur plurimus profluens humor per id quod a natura est in eam partem eruperit exiccatus ipsū: ac distendit qui languorem adducebat: deinde si amplius profluxerit: cohibet ne profluat: quod si eam partem ab illo humore immunē nō reddideris quoniam pacto inhibebis quominus profluat: languidam ergo partē exinanies refrigerādo quidem & astringendo atque obturādo īfluere prohibebis: calefaciendo autē & emungendo quod aggregatum fuerit exinanies. Ita igitur ab ipsa affectione eis cōferens efficitur ostensio: non tamen hanc solam aiunt sufficere: uerum & ab egrotantis potentia alteram eē ostensionem: & ab ætate aliam necnon a sua languentis natura.

Aliis hoc pacto etiam ab anni tempore: a natura regionis: ab institutionibus: a conditionibus: a consuetudinibus: & ab horum singulis sua fieri posse ostensio existimatur: uerbi causa quo id exemplo manifestius deprehendas: esto quispiam acute febricitans: ad se mouendum piger: corpore grauiter sentiente: esto etiam nunc longe turgidior quam prius: plusque ruboris habeat: sint præterea uenæ multo turgidiores nō dubium uulgo aiunt: quin huic calidi sanguinis copia redūdet: quænam igitur medela: aut quænam exinanitio multitudini namque hoc aduersatur quod contraria contrariis sint adhibenda medicamina: quo pacto igitur exinaniemus? aut quousque id eim a sola causā cognoscere impossibile est: oportet siquidē & uim & ætatem: & tempus & regionem & cætera quæ pauloante dicta sunt adiungere. **N**ā si ualidus fuerit uiribus: & ætate adolescens: & anni tempus uernum fuerit: & locus fuerit temperatus: nō errauerit quispiam si incisa uena sanguinem detraxerit: quantum causā ipsa iubet: quod si uiribus imbecillis ac ualitudinarius fuerit: ætate uel puer ac ualde pusillus: aut admodum senex: & in frigidis regionibus quales sunt apud scythiam: aut feruidis quales sunt apud æthiopiam: & anni tempus aut ualde frigidū: aut ualde calidum: ne sit quisque qui ex uena sanguinem mittere audeat: ita sane & consuetudines & institutiones: & naturas corporum iubēt animaduertere: ipsis namque suam conferentis ostensionem fieri putant a quibus autem conferentis ostensio dogmaticis est: ab eiusdem observatio est em

piricis: prædictam enī in febricitante casum aggregationem: quam syn-
dromen. i. cōcursum noiare cōsueuerunt: dogmatico quidem exinanitio-
nem edicit: empirico autē obseruationis recordationem: nam hoc pacto
habētibus plerūq; exinanitionē profuisse aiaduertit: quāobrem nūc quo-
q; ea usus sperat pfuturam. ¶ Caterum ætate nepe adolēcentes idone-
am euacuationem minime moleste ferre uidit: ex quibus id sæpe aduer-
tit: ita autē uere magisq; æstate: in locoq; temperato: necnō si languēti eua-
cuandi fuerit consuetudo: uelut per hæmorrhoidas: aut nares: at dogma-
ticus abstulerit certe etiā ob hoc: plus sanguinis a rei natura excitatus.
empiricus at qd' ita sane obseruarit: & i uniuersum i eisdē lāgoribus eadē
eē oportet medicaīa ratus ē tā dogmatici: q̄ ēpirici ita sibi assumūt hęc ut
circa eorū ambigāt iuētione in eisdē enī appētibus i corpore casibus dog-
maticis causā nascit' idicatio unū curationē iueniūt. Empiricis autē ē cōme-
moratio sæpe: ac idētidē obseruatorū: sane i qbus dogmatici casum nullū
apparētē hnt q̄ oīdat cām in iis pcūctari nō detractāt: idq; p̄cipale cām
appellamus: ut si rabidus canis: aut uipa aliudue huiusmodi quēpiā mo-
rderit hulus certe ipm nihilo magis aliis uidebit' hulceribus altera-
tū: aut pfecto a p̄cipio cū de rabiēte cane emanauit: simile uidebit' mor-
sibus ab alio factis aīali. In uipis autē ad primos qdē dies hulus ē aliis si-
mile: postremo autē cū iā passiones laborauerint: quādam eis adueniunt
perniciosa & fere tales casus: quales qui ex uirulentis & lœthalibus obo-
ri dicūtur aīalibus: quæ non facilem admittunt curationem: & quæ con-
festim a principio ad postremum usq; euadūt perniciosa: quæ nam igit'
huius recta erit curatio: an uidelicet exhauriendum ē qui subiuit aculeus
cum corporis discerptione eius qui compūctus est: an ad cicatricem age-
re oportet: ac festinandum ut hęc concludantur: sed hoc aliquando con-
trarium est: secant enim sæpenumero ipsa si omnino exigua fuerit: cali-
disq; & acutis & ad trahēdum ac exiccandū uirus ap̄is utunt' medicami-
nibus: ppter eandē cām eadē medicamina etiam empirici suscipiūt non
ab ipsius rei natura ad inuētione perducti: sed eorum quæ ab experimen-
to apparuerunt memores: quēadmodum enim in ætatibus & tempori-
bus: & regionibus: & in uno quoq; eorum quæ dicta sunt curatio ab ex-
perientia ipsis cognoscitur: ita in eis causis quæ p̄incipales nominantur
si quidem uias inuentionis ueras esse utrasque pariter sibi asciuerunt nō
est quod longiore utantur oratione: sed quoniam experientiam dogma-
tici increpant: alii quidem ut instabilem: alii autem ut imperfectam: alii
uero ut artis expertem. ¶ Contra uero empirici rationem utpote persua-
sibilem quidem: sed non uenam impugnant: ob hoc duplex utrisque
ratio est: ac longius extenditur accusantque & particulatim defēsa:

ut quæ ab æsculapio de experientia dicta sunt: qui ostendit ut arbitratur nihil sæpe idēdem perspicī posse: atq; ita eam prorsus instabilem eē uult & ne quidem ad exiguum aliquid inueniēdum eē idoneam: necnon ab Erasistrato qui ait simplicia quædam & in simplicibus ab experientia comperiri: ueluti quod stupori portulaca medeatur: nec tamē hæc composita & incompōsitis idem ēt fieri concedit: nō impossibile quidem ipsam omnino inuenire: nec tū in uniuersum idoneam esse uult hæc & huiusmodi sunt quæ proferuntur ab illis: qui ab experientia aliquid cōcedunt inueniri: sed culpāt ipsam quod uagetur: quod termino nullo cohibeatur: quod longa: & quod ut ipsi aiunt disciplinæ expertus sit: deinde alii qui hæc rationem exercēt atq; prosequuntur nō instabilem neq; nō existentem ut rem aliquam artis expertem eē uolunt itaq; etiam aduersus has incessentes rationes respondent & stabilem & per se idoneam: & artem ostendere temptant experientiā & iidem multifaria ratiocinatione aduersarios icesunt itaq; dogmaticis ad unamquāq; eorum accusationis speciem responderē necessarium arbitrati: prædicantes se corporis naturam tenere & ægritudinum omnium generationes: & medicaminum uires in omnia pariter insurgentes empirici calumniantur: quod persuasione tenuis iure procedant: cæterum firmitudinem nullam habeant cognitionis: est etiam quādo cognitioni suæ cedant rem inusitatam indicare temptantes: & hoc aliquando dantes superfluum rursus coarguūt: hec certe in uniuersum ambigunt empirici pariter & dogmatici: speciatim autem multa in unoquoq; ipsorum ueluti in his quæ ad inuentionem pertinent & eorum quæ non appareant quæstionibus & in eis quæ in anatome: quæ in ostensione: quæq; in dialectica speculatione laudantur instrumenta siquidem hæc ipsis incerta uenantur: sed nequidem empirici anatomen inuenire concedunt neq; si etiam inueniat id ad artem percipiendam esse necessarium at nequidem ostensionē ullam oīo esse quod alterum ex altero cognosci ipossibile sit quod cuncta sua indigant cognitione atq; incertæ natura rei unus quidem signum esse: neq; porro ulli arti opus esse dialectica: proinde dialectices ad diffinitiones aliqd conferre: uerum demonstrationem aiūt nō eē principiū ullius incertæ natura rei: iam uero ex improbis demonstrationis modis: quibus dogmatici uti cōsueuerūt: aliqd de ratiocinatione in uniuersa dicūt: & eodē qdem mō q̄ uero enūtiāt inuenire eisdē ipossibile eē: neq; ars ulla alia pp id cōstitit: neq; uita ut aiūt humana pcedit. Hæc autē ratiocinatione: quā apparētē eē aiunt rationē utilis qdē ad incertarū occasionū inuentionē ita enim ipsi uocāt quæcūq; generis quidem sunt sensibilium: non tamen etiam demonstrauerunt: utilis autem etiam ad redargutionem eorum qui audent aliquid in id quod apparet dicere: utilis quoque

In apparentibus rebus ostēdere quod despicitur & ad sophismatis occurrendum ad nullo manifesto abstinens sed in his semper uersat nec tñ hic rōcinatio inquit: sed ab apparētibus quidē incipiūt: & ad ī uniuersum icerta pcedunt: & ob hoc multiformis ē nam ab eisde apparētibus aliquādo ad aliud: quod ī numero incertoꝝ sit accedit: hinc ēt dissonātiā sibi ī iudicabilē prāstruunt: quā in cōprehēnsibilitatis signū esse asserūt: ita. n. ip si ueram ac stabile cognitionē cōprehensibilitatē uocāt illi aut cōtrariam incōprehensibilitatem atqui incōprehensibilitatem dissonātiā cām eē aiūt ad improbādum: dissonātiā porro incōprehensibilitatis signum eē: iprobationē uero circa incerta pportionē eē aiunt nō circa apparētia hic unū quodq; apparens testimonium affert uera dicentibus falsos uero coarguit. talia inter se inuicem ambigentes empirici & dogmatici ī morbis eisde curationem eandem facientes quicunq; in utraq; se factione exercuerūt.

De methodicis.

UT qui methodici nominantur: ita enim se uocant nō quemadmodum dogmatici artem doctrina tractandam esse asserunt: uerum mihi uidentur opinioniones citra rationem instituire artisq; opera multa transformare hi sane neq; passum locum ullo mō cōferre aiunt ad curationis ostensionem: neq; causam: neq; etatem: neq; tempus: neq; ad aegrotantis potentia cōsiderationem neq; naturā aut habitus eius: excusant sane etiam se & a regionibus: & a temporibus: & a cōsuetudinibus a solis passionibus cōferentis ostensionem sufficere asserentes nihil ab his speciatim: sed cōmuniter: & in uniuersum apponētes: uocantq; ea etiam communia quādam. Hæc certe ipsa in omnibus psequūtur quæ particulatim tractantur: & experiuntur alii quidem per uictum ægritudines: nonnulli autem omnium duo omnio communia ostēdunt & tertium ex his mixtum nominaq; ipsis imposuerunt astrictionem & fluorem: omneq; ægritudinem asserunt aut astrictam: aut fluentem eē: aut ex utroq; mixtam: quod si naturales corporum deiectiones scaturiāt strigmentum uocant: sin uero adhuc magis ferantur fluores dicere solent quando autem & scaturiant: & ferantur in hoc minutionem consistere si cut in oculo inflamato: pariter: & profluente: inflammationē uero: quæ strigmetum passio est quod sola non sit: sed cum fluore circa unum & eūdem locum totum simul mixtam efficere passionem: commodi uero ostensionem in strigmento digestionem: in fluoribus autem ut contineatur esse: genu (si modo ita contigerit) inflamato: digerendum esse aiunt: profluentem autem alium aut oculum cohibendum: ac continendum ī mixtis uero uehementiori insistendum: nam magis uexanti & periculum efferenti hoc est magis ingruenti occurrendum esse aiunt potiusquam alteri: qd

igitur se non dogmaticos uocauerunt ostensione adiumenta prabentes quoniam scrutant aiunt incerta dogmatici: nos autem in euidentibus ut opus est uersamur: factionemque suam totam ita diffiniunt euidetium eorum quae communia sunt cognitionem ac ne cunctis aliis artibus cōis uideatur diffinitio: illas si quidem euidetium qualitatum cognitiones esse arbitratur: ob hoc adiecerunt quae medicinae finem consequuntur ipsorum porro quidam non quae consequuntur sed medicinae cōueniunt apposuerunt. Cōplures autem utrumque cōiungentes cognitionem esse euidetium eorum quae communia sunt disciplinam asserunt quae medicinae fini cōueniat ipsumque consequatur quidam autem quem admodum thessallis intentionum & necessarium ad sanitatem sic certe dogmatici indignantur appellari: non enim sibi opus esse incerto aiunt sicut illi: neque empirici: & si quod maximum illis est circa euidens habeant: quod ab illis ostensione distinguitur: nec tamen in ipso circa euidens exercendi modo se cum empiricis aiunt cōuenire: illos enim ut ab incognitis distingui ab incertis se uero tanquam ab inusitatis: & empiricos quidem in euidetibus obseruationem se uero ostensionem habere: in his igitur se ab utrisque differre asserunt & praesertim in quibus tempora & regiones & aetate & huiusmodi omnia excidunt: quae inusitata manifesto sunt ut illi censent: gloriae autem causa a prioribus medicis in primis rebus habita: idque methodices factionis maximum: a singulare bonum esse aiunt & ob hoc se ipsos uenerantur: & admirationi haberi putant breuiusque uitam asserentem: artem uero longam: increpant: nam contrarium prorsus id accipiendum: esse enim ipsam breuiem: uitam uero longam quod cunctis falsis ablatis ars proficit: & si ad communitates omnes nos respexerimus non longa neque difficilis sit medicina sed facilis & aperta: quam mensibus sex aut quam celerrime percipi possit. Ita enim in aegritudinibus esse per uictum si in angustum uniuersum ualde contrahatur idem: & in eis quae per chirurgiam: & medicamentariam: quando quidem in illis quoque in uniuersum communia quaedam inuenire pertemptant: medicaminumque motas numero paucas subiiciunt. Proinde mihi quidem in peruulgatis sex mensibus nihil negotii habuisse uidetur sed multo citius totam artem edificare credidisse: cōcissamque disciplinam quam uere cognoscendi temporis satis suppetuisse: si modo non mentiuntur: metietium uero negligentiam nobis liceat increpare: at quo possit quispiam maxime iudicare iure ne circa utile se excacerit: aut recte ne superfluum tantum effugiat iam dicere non recusabo: enim uero non parua uidetur cōsideratio neque ad rationem usque modo procedere: quemadmodum in dogmaticis & empiricis sunt ubi de adiutorum inuentione cōtendunt praesentem usum admittentes: uerum etiam artis opera uacillanter offenduntur itaque ante methodicam factionem necessarium uel maxime adiuuare.

Cum i rebus omnibus administrandis duplex sit iudicium: unum quidem quod a ratione: alterum uero quod a manifesto euidentiis manat: quod a ratione sola proficiscitur: id sane maius est: quam ad introducendum adhibendum esse uideatur: non ergo nunc eius est locus: alterum autem quod in euidentiis positum est: omnibus commune existit hominibus: quid ergo prohibet hoc nos uti: quod & primum & apertum pariter est ad introducendum quodque ab ipsis magnifacitum est methodicis quippe qui nihil aliud: quam euidens extollunt: & ubique efferunt: at contra incertum omne iusitatum esse aiunt: age itaque de his potius coniciamus: quarum principales causae nominantur. Iudicii regulam ad ipsum euidens adhibentes: primumque methodicus accedens dicat: quid nam frigora: & aestus: & ebrietates: & cruditates: & expletiones: & inediae: & labores: & socia: & pulmetorum qualitates: & consuetudinum commutationes o dogmatici pariter & empirici passim tractatis: utrum his uos mederi oportet: affectiones in corporibus dispicientes ubi principium nullum talium prorsus est: uerum ipsa quidem abeunt: quod autem ab his factum in corpore manet & huic medicari oportet: id enim ipsa passio est. Considerandum igitur ipsum cuiusmodi sit: nam si strigmetum sit: digerendum: si autem fluidum continendum: a quocumque causa utriusque factum fuerit quid igitur adhuc curam iuuat: neque fluido digestione indigente: neque strigmeto ut contineatur aut omnino nihil: ita sane res ipsa indicat similiter est methodicis sermo: & de incertis: & de eis quarum uerax: ac principalissimae causae nominantur: & illa quoque aiunt esse superflua passione curationem suam indicare etiam si causa unde emanarit: non cognoscatur. Hoc autem modo rationibus ad tempora: ad aetates: ad regionesque transcedunt: hic ueteres demirantur medicos nisi ita medeantur: re ipsa tam aperta: nam inflammatio inquit cum passio fuerit strigmetosa: & non sit aetas digerentibus indiget adiuuamenti: si autem hiems aliis quibusdam: uerum in utroque tempore eisdem neque in puerorum aetate digerentibus: senum autem continetibus opus erit medicamentibus: ne in aegypto quidem digerentibus: athenis autem continetibus & contrario in inflammatione quarum fluida passio est: nunquam digerentibus sed continetibus perpetuo opus esse aiunt tam hieme quam aestate: uereque atque autumno: siue puer sit aegrotus: siue adolescens: siue senex: siue id in thracia acciderit: siue in scythia. In iouaue ut sit aegrotus: nunquid huiusmodi nihil ad quicquam aiunt proficere: sed icalsum hanc omnia satagi: atque exquiri: quid porro corporis partes: nunquid & ipsae quoque ad curationis ostensionem frustra dinoscuntur: aut audeat quispiam dicere quod in nervosa quidem parte inflammatio digerenda sit in arteriosa autem aut carnosa aut uenosa continenda atque cohibenda: aut omnino si strigmetum in aliqua corporis parte fuerit: audeat quisque dicere quod non sit dige-

rendū aut nō cōtinendū quicqđ erit fluidum quod si nūc ptis natura nō submutat curationis modū: sed semp iuxta passiōis genus adiūmetore ē inuētio: icāsum ē manifesto partis cōsideratio: ac methodicus quidē talis quasi per nebulā ac figuram exp̄ssus: accedat nūc secūdo loco empiricus ita quodammodo.

De empiricis.

EGo euidentibus nihil noui antiquis: nec qcq̄ dicere possum sapiētius eis q̄ saepe p̄spexi: quod siq̄s id qđ euidēs ē floccificat: quē admodū quēdam mihi uideor audiuisse sophistam q̄ nos ipm euidēs magnificiētes cauillatiōibus amouebat: ad quē nos: tu p̄fecto iā uictoriā uiceris cadmeā: sin aut quē admodū a principio te audiui incertū inutile eē asserentē: sed scq̄nda cōcedentē manifesta: forte uidebor ad euidēs abs te despectū iducere: duo a rabido cane morsu hoies ad cōsuetos medicos ierūt remedia petētes: horū alius exigūū fuit hulus: ut totā pellē nō uideretur discerpisse. **I**is autē curationē adhibebat hulus solum & nihil aliud curās: itaq̄ itra paucos dies sana ea pars eē uisa ē: alter aut p̄stea q̄ canē rabire nouit: tātum absfuit: ut celeraret hulus ad cicatricē pducere: ut ei cōtrarium fecerit: & sp̄ maius efficere studuerit: ualidis & acutis usus medicaminibus ad addictū usq̄ tps & p̄petuo hoc tpe rabiei medicamina: ut aiebat ipse eum bibere coegit atq̄ ita ambobus uniuersum ab soluit: siquidē sanus is euasit: qui medicaia ebibit: alter aut q̄ se nullo existimabat malo obligari cōfessi aquā expauiit & subuulsus p̄iit. nūqđ tibi uidet̄ p̄cipalis cā i his frustra p̄scrutata eē: aut ob aliāne cām ille hō mortuus ē: quā pp negligētiā medici cām p̄sus nullā sc̄iscitātis: neq̄ curationē a se obseruatā aplectētis: mihi p̄fecto ob nullā aliā cām q̄ ob hāc uidet̄. **S**ed qm̄ euidentia sc̄q̄ntes huiusmodi cām nullā p̄terire nō p̄nt. Ita et aetate p̄terire nō possum & p̄ide neq̄ euidentia p̄uip̄edere. siqđē hic i euidentia cogimur i eisdē p̄sus passiōibus nō utqueq̄q̄ eadē curationē indicātibz. **V**eḡ ē qm̄ tm̄ distantes fuerūt idifferētibus aetatibus ut nō q̄titate solū aut adiūmetore modo distinguantur: sed toto etiam genere: pleureticos igitur multos adolēscētes & ualidos uidi ego saepenumero & a nobis ex uena sanguinem emisērūt: ueḡ cuiquam i extrema senectute: aut puero admodum paruo neq̄ uos ausi estis ex uena mittere sanguinem: neq̄ alius ullus unq̄: quid aut cum hippocrates iquit: sub cane & ante canē operosa sint medicamina: & cum rursus inquit astate superiores medicandum esse uentres: hieme aut inferiores utrum nobis uerū dicere: aut mētiti uideatur. In utroq̄ eim asserendam delectionē dubitatuos puto: men-

tiri enim si dixeritis euidentem ipsum floccifacietis: quod magnificare dice-
batis: uidetur quidem ita habere uerum: ut ippocrates dicit: si enim ip-
sum uerum dicere asseratis admittitis tempora: & regiones quas inutiles
esse definiuistis. Verum puto uos a uera nunquam longe peregrinatos fuisse
patria: neque in regionum differentia ullum fecisse experimentum: aut oio scis-
se ut quidem sub septentrione non ferant accumulatas sanguinis missiones
quemadmodum nequidem ad aegyptum: totumque meridiem: quae autem iter
haec sunt media manifestum saepe a sanguinis missione sumunt auxiliu:
idcirco ne corporis quidem partes consideratis: quam admirabilis haec ratio ue-
stra mihi uideri solet & uehementer absurda non uera dicentibus modo:
sed et illis: a nobis aguntur prorsus contraria: o dii immortales hinc si in-
flamatio fiet eadem indigebit curatione: siue in lacerto: siue in aure: siue in
ore: siue in oculis fuerit: quidnam igitur aliqui uos prospexi in lacertis in-
flamationes uulsella: ac scalpro abstergere & oleum irrorare. In oculis au-
tem nunquam quid autem oculos obstypanibus medicamini: medicamini
bus inflammatos: nunquid lacertos eisdem inungitis: quid porro aures in-
flamatas nunquid oculorum medicamini adiumentis: quid oculos nun-
quid aurium: atqui longe aliud aurium inflammationis: aliud oculorum est
medicamen: acetum siquidem cum oleo rosaceo aurium est inflamatio-
nis praesentaneum remedium. Ceterum neminem puto tam dementem
qui oculis inflamatis ipsum audeat adhibere: quod si audeat non exiguum
detrimentum cum audacia ac temeritate audebit: praeterea gurgulioni infla-
mato egregium medicamen est spinae aegyptiae fructus: alumen aut tritum praeci-
puum est nunquam igitur haec & oculis inflamatis: & auribus profuerint aut e con-
trario extremum attulerint detrimentum: oiaque haec ego ita effero ut primum
uobis concedam propositum: quod oporteat in lacertis aut manibus inflama-
tionem digerere: nec tamen etiam oculorum: aut gurgulionis: aut aurium: quod si
inflammationem quae in lacertis: & manibus non quocumque modo digerendam
commemorem: forte cognoueritis si sapiatis: quantum aberretis: qui autem nunc
habet sermo: euidentem est recordatio. In quacumque si quidem parte non ulla pla-
ga inflamatis aliquibus sed sponte praesente affectione ichthibus quae pletho-
rice nominatur: nemo cessabit particulam digestionem indigere: ante totius corpo-
ris deiectionem ac euacuationem nam praesentem inflammationem si id feceris
non modo non imminues: uerum et adauxeris: inde est quod tali sane tempore
obstipatio & refrigeratio ei patri accommodamus: cum autem totum corpus
deiecerimus: tum est inflamata particula digestionem tolerabit: quod si haec di-
ces: ut exorsus omnem habui orationem uobis non persuadeo: tempus utique fuerit mi-
hi auerso euidentem magnificientibus liberari & bona uenia illos dimittere
haec empirico memorate accedat dogmaticus: ita ferme dicat.

De dogmaticis.

Qorte recte sentiēti tibi illa sufficere potuerūt ubi dictum ē neq;
 aetatem: neq; tempus: neq; regionem: & ne quidem principalem
 causam partemue corporis ullam inutilem arbitrari: quod si eui
 dentia cōmemorans nōdum persuasit empiricus sed alia adhuc opus sit
 orōne illud mihi apponēdum duco: quo tuæ factiōis ppositum fractū &
 ibellicum esse demōstrem: nempe uos euidentium cōmunitatum cognitio
 nem dicētes audimus: interrogabam autē ipse ubi libet circa qd communi
 tas ipsa in primis cōsistat: & quo nam pacto ipsam cognouerimus: at id
 nōdum ut puto potuit cognosci: causam plane nominum tenus pariter
 cōceditis in rebus autē ipsis estis differētes q nam si qdem uestrum strigmē
 tosum & fluidum naturalibus egestiōibus dimetiūtur: detētionibus si q
 dem ipsis strigmēti passiōis nomē ididerūt imoderatis autē egestionibus
 fluxus alii autē ex uobis nō nulli: immo eqdem nō pauci in ipsis corporū
 affectionibus autē esse passiōes: accusantq; grauitur eos qui ad delectio
 nem ac euacuationē respiciant: mihi autem ubi utriq; errare uideātur for
 tassī iam exposuero: sit autem prior nobis aduersus illos oratio qui passi
 ones egestiōes per naturam eē iudicāt demiror enim ipsos si neq; sudores
 unq; neq; urinas: neq; uomitus: neq; scēssiones plures q quā p naturam
 sint i morbis uiderūt utiliter euacuantia & quod omnium maxime alie
 num ē si ex naribus quidem fluxum aliquādo morbum eiecisse aiaduer
 terūt cuius nō q̄titas modo sed totum genus contra naturam existit: sudo
 rum autem & urinarum quācūq; per uētre aut in uomitum prouunt
 genere quidem nō contra naturam: neq; tamē immoderata est tota mul
 tudo: ut eo quidem uidi quosdam in tantum sudorem excessisse ut cul
 citras quoq; sudore perfuderint: necnon alios tantum ex uentre egestisse
 ut supra triginta cotylas expleuerint: sed non uidetur horum quicq; tolle
 re quo minus aegritudinem afferēs euacuetur: quanquam regulæ ad om
 nia: quæ a natura sunt egestionibus utenti **C**uncta huiusmodi fuerit im
 pedienda: quamobrem probabiliore quadammodo esse uidētur: qui af
 fectiones: in ipsis corporibus communitates subiiciunt: sed hos quoq; de
 miror quonam pacto eas euidentēs ausi sint dicere: nam si ex alio non flu
 ens est fluxus: uerum corporum affectio ex qua ipsum est fluēs: hanc nul
 lo sensu euidentem esse contigit: quo pacto euidentes etiam fuerint com
 munitates: nam & in colo floris affectionem esse possibile est & in tenui
 bus intestinis: & circa ieiunum: & circa uētre & mesareon: & multa alia
 interiora quorum nihil sensu pcipere possibile ē: nō ipsum neq; ipsius pas
 siōē: quonam pacto igitur euidentēs dici poterint communitates: nisi ali
 qd quod p signa itelligi queat euidēs eē quispiam uocare uoluerit: quod

si hoc in quonam ueteres adhuc medicos excellunt? quo pacto etiam cō-
fitemur ac sex mēſibus artem ſe docere prædicāt? nō enim parua utiq; do-
ctrina indigeant neceſſe ē aliquid cognoscēdum: quod ſenſum effugiat
uerum qui hoc ex ſentētia uelit exercere anatomen opus ē ſingulorū quæ
intus natura tegat doctrina: & naturali nō parua ſpeculatione perdiscere
quod ſingulorum opus & uſum conſideret: ſi quidem priuſq; hæc inueniā-
tur quæ in portionibus ſunt corporis pentiſſimi ullius impoſſibile eſt paſ-
ſionem diiudicare atq; percipere: quid porro dicetur: quod hic proſecto
dialectica magnopere opus eſt: quo aliquid quod ex aliquibus conſtet ac
perficiatur maniſeſto depræhēdatur: nec unq; admittēda ſophiſmata nō
a ſe nec ab alio contorta: eſt enim uideri ubi nobis inuitis aliquando no-
biſcum ſophiſmatis cauillamur: & tamen: uerbi cauſa: quid eſt fluore: clæ-
menter a ſe quæſierint: ſi diſſerendi facultatem tenuerint: nec ſane id ſolū
ſufficere putandum eſt: quod a quibuſdam eorum dictum eſt: fluore affe-
ctio quædam contra naturam eſt: nam niſi quid ſit affectio teneamus ni-
hil admodum pluſq; prius cognouerimus: nunquid digestio quædam ē
aut mollicies: aut rarefactio: non enim dicentibus ipſis audiri quicq; ma-
niſeſtum poteſt: ſed quod aduenerit nunc quidem hoc: ruruſ autem il-
lud: ſæpe uero ſimul oīa tanq; nihil inter ſe diſſerant: quod ſi quis ubi hæc
inter ſe diſſerant inter ſe eos docere temptauerit & uelut eorum ſingula
ſua indigeant curatione: audire nullo modo patiuntur: ſed ueteres inceſ-
ſunt & carpunt quod huiuſmodi incaſſum ac temere diſſiniant: ita illabo-
rioſe ac negligenter circa ueritatis inquiſitionem habēt: at neq; quod con-
tracto explicatum contrarium ſit molli aut durum: raro quoq; deſum au-
dire patiuntur & ut præter hæc omnia aliud quiddam eſt naturales cohi-
beri egeſtiones & fluere: & quemadmodum hæc ab hippocrate omnia diſ-
ſinita ſunt: uerum de hiſ ipſis p quam petulanter iudicium ferunt: & infla-
mationem ita ſane uocant durum ac reſiſtentem necnon dolorem afferē-
tem & calidum tuberculum admodum peruiaciter & incōſiderate ſtig-
mentum paſſionem eē dicunt exinde porro alias inflammationes implici-
tas nomināt uelut in oculis ubi cum fluore fuerint necnon in gurgulioe:
& palato: & cicatricibus: inde ſupponunt ſpiramentorum alia quidē rara
facta eē: alia ſpaciōſiora & propter hæc utraq; paſſiones perpeſſos: qdam
uero non diſſitētur circa unum & idem ſpiramētum una conſiſtere fluo-
rem & ſtrigmētum quod neq; facile cognouerunt ita in omnem prorūit
temeritatem: ex hiſ pauci admodum pati poſſunt pluſ de hiſ omnibus
audire & deſpicere: uixq; ipſos pœnitet ut ad id quod uerius ē ſe conuer-
tant: inter hoc igitur quicunq; aliquatenus accurate de primis ac genera-
libus paſſionibus uolunt perdiscere ſua ſcripta eē ferunt: at quod nūc in-

trōducēdis utile futuram ducimus nō iniuria aduersus ipsos pauca dicē-
da sunt: putē uero aliquid illos ēt a se mutuari: id aut fiet si a cauillatione
alieni rationē & a ratione exquirant.

Hoc antē edicit ratio: ut uocata etiam aduersus illos ipsos inflamatio
contra naturam tuber ē dolorem afferēs: & resistēs: & calidus: nihi-
lo magis rarius aliquid exercēs iuxta sua rationē: aut sua parte de-
sius: aut durius: sed plenum fluore supfluo & ob hoc extēsum nec tamē si
quid omnino extēdatur: id densius: aut durius se effectum ē: dicas nem-
pe hoc in coriis & seribus: tricisq; ac loris: si prorsus extēdere tēptaueris: ita
ēt medela impletorum ac inflammatorum deiectio ē ac exinanitio id. n. re-
pletioni contrarium quibus deiectis confestim consequitur ut particula
digestiores euadant: tenor porro impletas necessario: ut ēt deiectas dige-
stio consequitur dēstas aut aut raritas neutrum necessario: & nequidem
fluor: aut detētio neq; enim si rarum ex ipso iam continuo fluere necesse
ē: quid si crassum & pusillum fuerit comprehēsum & si neq; dēsum cohi-
betur: nam multum ac tenue ēt p dēsos effluit meatus satius igitur fuerit
ipsos quoq; quā a ueteribus tradita sunt didicisse: quot modis prius i par-
ticulis tēctum rursus eiicitur: nam rarefacto comprehēdēte ipsum & ipso
comprehēso tenuato: eic maior effecto & uehementius moto: & ab aliquo
exteriorē attracto aut ab aliquo interiore impulsō: & tanq; refluxēte ad ali-
quid eorum quā intussunt si quis hāc oia transcendēs unam deiectionis
causam eē putarit spiramētorum rarefactionē uidebitur euidentia plane
ignorare: nempe lanam: aut spōgiam: aut aliquid huiusmodi manifeste i-
tuemur si parum intra se humidum habēt: tegūtq; neq; dimittūt: sed plus
refundunt: quid nā igitur? nonne i oculis: & naribus: & ore aliis quam ita
raris id ipsum nouerunt ut accidat aliquādo prae multitudi- ne deprāhēsa
in ipsis humiditatis nō corporum humiditate effluere: enim uero fidelitas
sapenumero uidemus tam raras ut infusa in eis aqua pfluat: at si mel in-
fundas nequaq; effluit: crassiora si quidem mellis essentia: quam fidelia
sunt spiramēta: an nō illud aequū erit cognoscere ob tenuitate sapenume-
ro aliqd effluere utcunq; ipsum cōprāhendēs corpus a natura nō fuerit
pforatum. Catege an nō sapenumero natura: quā animalis corpus admi-
nistrat: ac regit impulsu uāhemētiore insurgēs eo redundās qd ē exhau-
sit deiecitq; p inde ac illidēs: & expellēs: qd igit non erat difficile accurate
exercitato artis opa cognouisse multū. n. corpore hoc pacto fiūt eiectiones
fliquas quoq; factorū cās ptereo. Itidē retētoz aequales nūero his prorsus tra-
rias: n. n. illoz iuitoz talis rō disciplina ē: hoc at mihi aliqn uidēt scit. Insup
trāseo posse aliqn flutiar oculū: aut mltō fluor: aut scā tēuitate mltā: aut

ab hac parte natura expellente corporibus ipsis nihil præter naturam alteratius habentibus. ¶ Oportet sanè tenuē fluxum crassum efficere: in utrum uero deicere ac euacuare: naturæ uero motum si oportune sese obtulerit excipere: neque oculorum corpora tractare: sicut nequidem floris causa extitere: nam arbitrari inflammationem quidem aliquam strigmentum esse passionem alteram uero implicitam nescio cur non demētis eē uideatur. Primum namque suorum sunt obliti præceptorum: quod fluidum deiectione secernendum non sit: aut strigmentum cohibitionibus: sed ad ipsas corporum oportere affectiones respicere. Cum igitur prius similes euaserit sibi intersæ & in nullo differre ferat: quæ nunc dicta inflammatio a priore quod affluat: nūquid non ualde alienum est mixtam & implicitam hæc quidem nominare: illam uero strigmentosam esse arbitrari. ¶ Deinde ne hoc quidem: quod in promptu positum fuit ipsis in mentem ratiocinari uenit quod neque in manu: neque in pede: neque in brachio: neque in crure: neque in coxa: neque in alia aliqua corporis parte iudens uisa fuerit unquam inflammationis species huiusmodi ut extorsus aliquid effundat. ¶ At solis quæ in ore: quæ in oculis: quæ in naribus sunt id eueniat: utrum iuppiter omnibus implicitis communitatibus instituit: ut earum nulla unquam in nullam aliam corporis partem se immitat: sed oculos tantum & nares & os oppugnet. ¶ Inflammatio quidem cuncta potest occupare: quæ eius generationis causam excipere inoleuerunt. Scire quidem expedit aliam naturam rare esse: aliam densam: ab aliis quidem aliquid floris effundi: ab aliis autem cohiberi: nam si utrem impleas aut aliud id genus obstrictum liquida re aliqua nihil diffluit: at ex spōgia aut ex re aliqua rara cōfestim quicquid fuerit redūdans effundit: quod igitur difficultatis afferebat ipsis cognoscere quāto oīs alia pellis sit astrictior: ea quæ ad oculos est & nares & os corporis partes & rei naturam apponere: longum uerborum complexum ambagesque multas dimittēdo: quod autem hoc ita habeat idicant nobis: quæ in aliis sunt particulis per attractum inflammationes: nam in illis quæ tenuiora suis sunt partibus fluitant: quemadmodum in oculo & naso: & ore: idque tantisper quoad passionis expers fuerit: & omnis astricta pellis horum nihil refundet: causa huius non inflammationis est species. Ceterum quemadmodum porro si melle aut liquida pice non admodum immensa copia: spōgiam aut lanam madefacias: nihil propter liquidam crassitudinem fluitat item si aqua aut id genus ita tenuibus: & eis parum aspergas ne ita quidem: tum fluitat ob liquidam exiguitatem: ac eadem puto: ratione ex oculis non usquequaque aliquid profunditur: aut propter liquoris crassitudinem: aut quod non redundet: utpote quæ secundum naturam habeant: proinde contingit hoc inflammationis genus nihil ab alio differre præ-

terquam profluentis essentiae crassitudine ophthalmiamque absque fluore
 perficere: quam sapientissimi methodici strigmentum uocant: & ab im-
 plicitis mixtisque differre putant suos sermones suscipientes: quos sursum
 ac deorsum transferunt ad corporata passionum preparationes esse ui-
 deri uoluerunt non autem in humidis constituisse: quoniam pacto igitur quando in
 ipsis corporibus affectio nullam habens differentiam: sola uero ea quae hu-
 mida natura tenuia: aut crassa sunt consequuntur aliquando quidem flui-
 tare: aliquid aliquando autem cohiberi dicitur: & communitates arbitra-
 tur esse differentes. Ita nempe etiam mixtum atque implicitum a uobis in-
 telligentia percipi non potest: alia uero omnia: quae particulatim digeruntur
 non per uictum modo uerum etiam per chirurgiam: & pharmaciam: quae-
 cunque aberrarint nimium forte didiceritis si haec persuadere non pos-
 sunt: sed iam plura loqui desinam: quando quidem ad introducendum
 in medicina rudes haec satis multa esse arbitror.

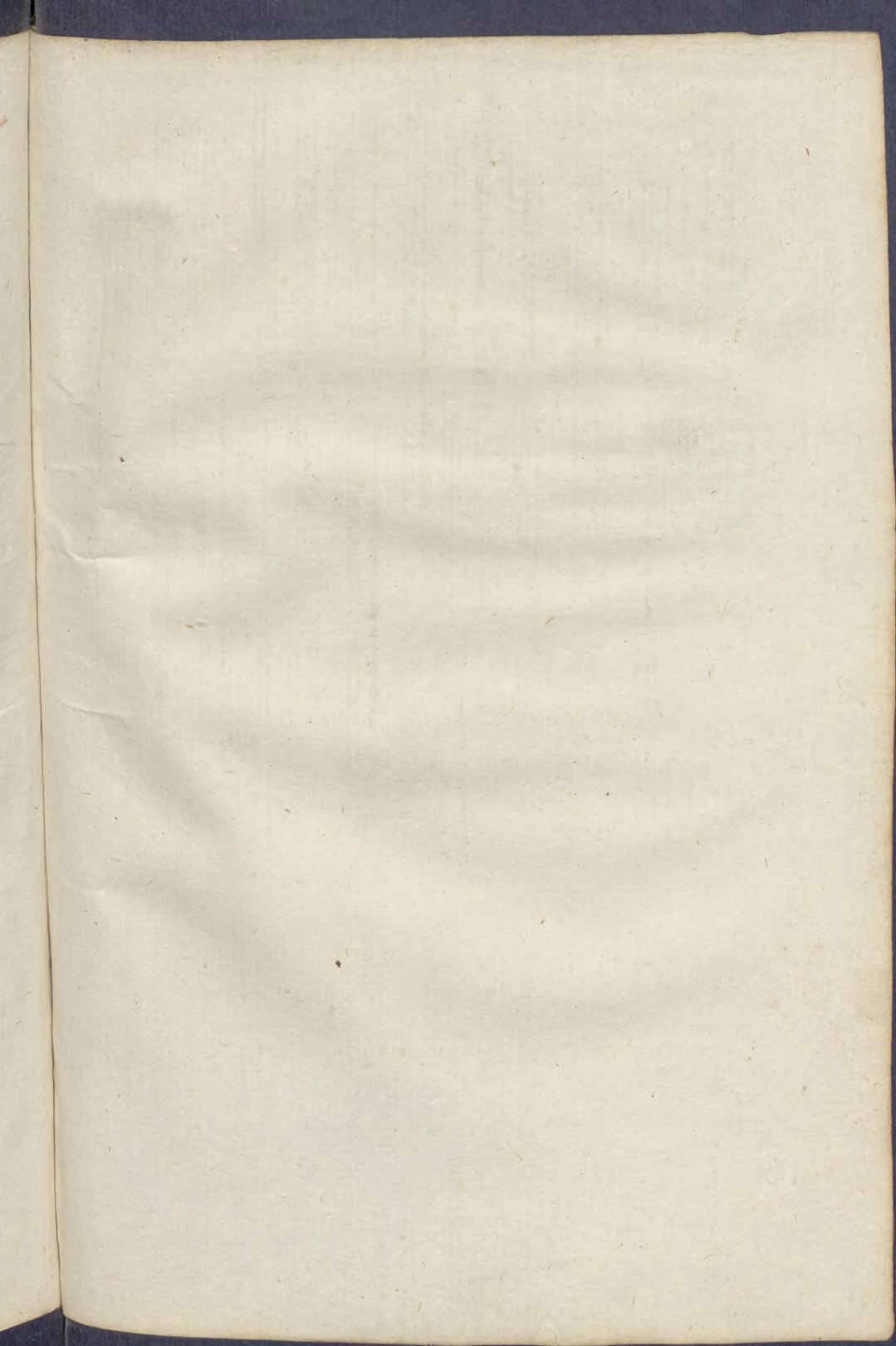
ΤΕΛΟΣ

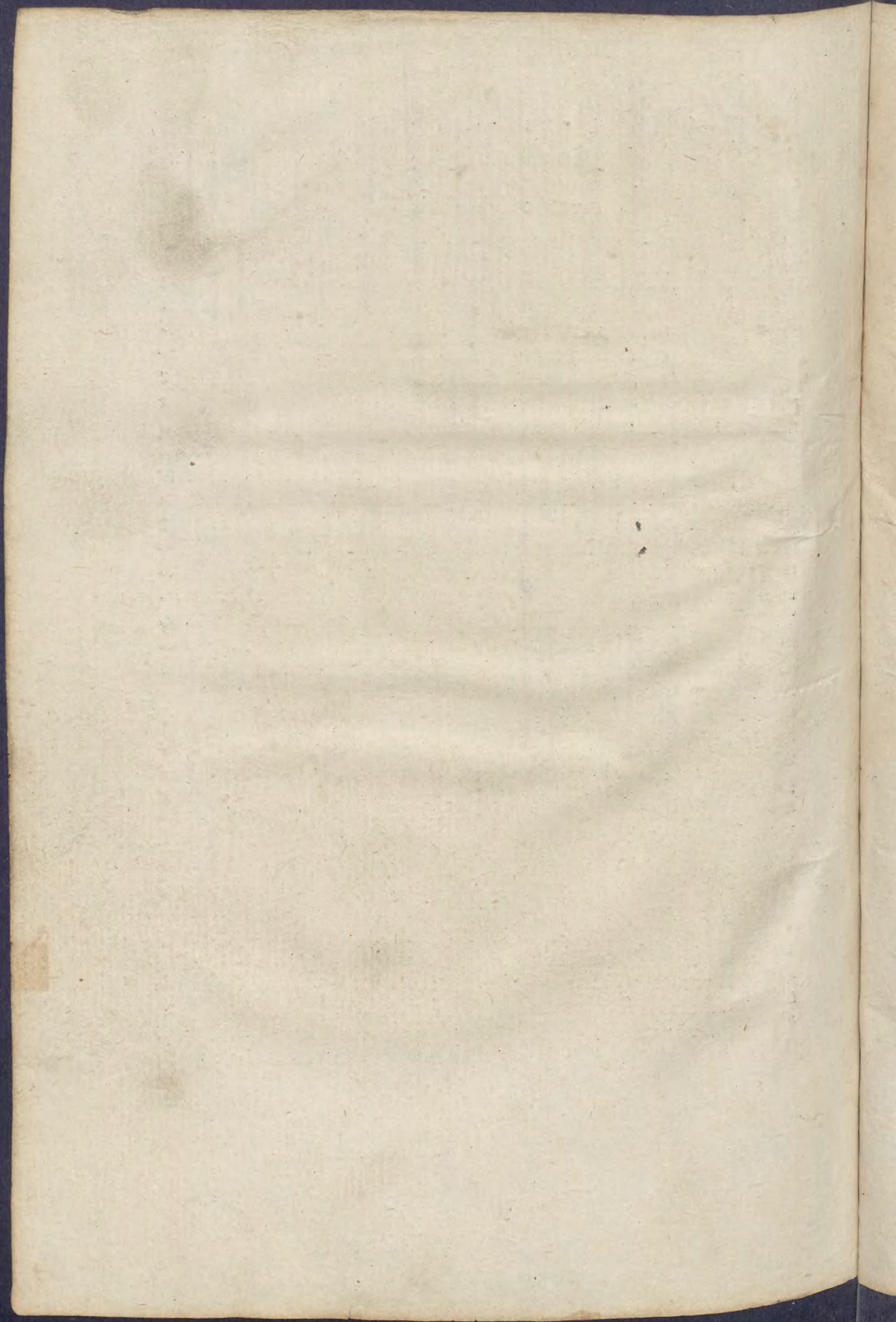
Impressum Brixiae per Iacobum Britan-
 nicum die. xviii. Iunii. M. cccclxxxviii.

1488

Registrum orationum Francisci philelfi & aliorum operum
 in hoc uolumine contentorum
 a b c d e f g h i k l m n o p q r s t u x y z
 omnes sunt quaterni

in terra hanc
in terra hanc
in terra hanc
in terra hanc

in terra hanc
in terra hanc
in terra hanc
in terra hanc

in terra hanc
in terra hanc
in terra hanc
in terra hanc

in terra hanc
in terra hanc
in terra hanc
in terra hanc

in terra hanc
in terra hanc
in terra hanc
in terra hanc

in terra hanc
in terra hanc
in terra hanc
in terra hanc

in terra hanc

in terra hanc

